Blegny

1685

14056(B/1
Vol 2
E xv. e 17 Ann IV - V

Inuentum Medicina meum eſt

ZODIACUS
MEDICO-GALLICUS.
ANNUS QUARTUS & QUINTUS.

ZODIACVS MEDICO-GALLICVS,

SIVE

MISCELLANEORVM

Curioſorum, Medico-Phyſicorum Sylloge

CONTINENS

CELEBERRIMORVM VIRORVM TVM Medicorum, & aliorum Eruditorum in Gallia.

OBSERVATIONES, TVM OPVSCVLA MEDICA & Phyſica,

Gallice emiſſa & Latinitate donata.

ANNVS QVARTVS

Scilicet M. DC. LXXXII.

GENEVÆ,

Sumptibus LEONARDI CHOUËT, & Socij.

M. DC. LXXXV.

MVSEVM
BRITAN
NICVM

LIBRARY

1831
DUPLICATE
FOR SALE

BIBLIOPOLA

Lectori S.

QUIN eclipſim paſſus ſit *Zodiacus* noſter, quem ſolennem ſperare fas erat, parum abfuit; Stadium hoc toto triennio decurrit Vir Clariſſimus *Nicolaus de Blegny*, Quarti anni carceres cum idem inchoaret Vir de re Medica bene meritus, ſubſtitit & curioſos deluſit hiantes. Negotium paulo poſt in ſe ſuſcepit Excellentiſſimus *Abbas de la Roque*, Ephemeridum Eruditorum in Gallia p. t. Conditor & Evulgator; Lætitia perfundebamur quod res in Virum ut eruditiſſimum, ſic ſagaciſſimum, ac rerum ſingularium ſedulum exploratorem & indagatorem devolveretur, ſpe freti exquiſitiſſima quæque ab iſto fonte emanatura, quæ per nos in publicum ſolenniter prodirent, ſed vix dum Zodiaci Januarium & Februarium emenſus eſt, gradum ille remeavit, ſic retro ſpes ſublapſa referri, tum noſtra, tum ejus qui operam navavit in *Zodiaco* nuperis annis exhibendo; Nam & hic manum de tabula, ceſſante primario motore, & ab opere ipſe abſtinere deſtinaverat, majoris momenti opera ſuſcepturus & perfecturus, Sed inſtantiis crebris fatigatum tandem exoravimus, ut ſi non æquiparabilia, ſaltem ἀντιβαλλόμενα ſubſtitueret & ſupponeret. Hic è pluribus opuſculis, Gallice emiſſis, ſelectiſſima quædam horis ſubciſivis latine reddidit, eáque conjuncta hac *Zodiaci* forma donavit; Obſervationum Medicarum Practicarum centuriam, ad anni complementum, addere decreverat, ſed ſpatiis excluſus iniquis, ob inſtantes nundinas Francofurtenſes, in aliud tempus reſervat. Interim his fruere, & noſtris laboribus favere perge. Dabam Genevæ pridie calendas Martias, Anni 1685.

INDEX CONTENTORUM

ANNI QUARTI.

JANUARIUS.

Observatio I. HYPOTHESES novæ de cauſis Febrium. 1
De paroxyſmorum reditu. 3
Obſerv. II. *Obſervationes quædam & experimenta Dom.* D. Wepferi *Medici Scaphuſani Helvetii.*
Obſerv. III. *Singultus & ſternutatio invicem ſibi ſuccedentes.* 6
Obſerv. IV. *Conceptio intra Teſticulum muliebrem.* ibid.
Obſerv. V. *Infans monſtroſæ formæ.* 8
Obſerv. VI. *Epilepſia in Apoplexiam deſinens.* 9
Obſerv. VII. *Remedium certiſſimum adverſus Epilepſiam.* 11
Obſerv. VIII. *De partibus muſculorum carneis.* ibid.
De ſubſtantia Cerebri. 12
De medula ſpinali. 15
Obſerv. IX. *Conjecturæ novæ de urinæ tranſitu in veſicam.* ibid.
Obſerv. X. *Fœtus putrefactus per umbilicum & vulvam lacer & particulatim prodiens.* 18
Obſerv. XI. *Medicina Cheilonenſium.* 23
Obſerv. XII. *Quæſtiones circa Obſerv. X. præcedentem.* 24
Obſerv. XIII. *Fœtus putrefactus per umbilici regionem prodiens.* ibid.

FEBRUARIUS.

Obſerv. I. *Deſcriptio plantæ rarioris recens ex America allatæ.* 26
Obſerv. II. *Nova Gangrænæ explicatio.* 27
Obſerv. III. *Corpus miranda formæ in Abſceſſu repertum.* 29
Obſerv. IV. *De Lithotomia quadam.* 29
Obſerv. V. *Examen cadaveris puellæ biduo ab alapa accepta mortuæ.* 30
Obſerv. VI. *Febrifugum ſimpliciſſimum.* 31
Obſerv. VII. *Mors mulieris variolis laborantis, cui facio illita.* ibid.
Obſerv. VIII. *De natura Liquorum in corpore humano contentorum.* 31
Obſerv. IX. X. *Notata quædam in cadavere virginis à diuturna abſtinentia mortuæ.* 34
Obſerv. X. *Vulnus capitis cum fractura.* ib.
Obſerv. XI. *Vulnus à ſclopeto inflictum.* 35
Obſerv. XII. *Vulnus capitis.* 36
Obſerv. XIII. *De natura & curatione Luis venereæ.* 37
Obſerv. XIV. *Anatome porcelli monſtroſi.* 38
Obſerv. XV. *Puellus epilepticus ab exhibito emetico antimoniali moritur.* 40
Obſerv. XVI. *Hiſtoria anatomica uteri extraordinarii.* 42
Obſerv. XVII. *Febris intermittens, incerto typo*

typo rediens 114. die lethalis reddita ob elicitum ſudorem nimium. 49
Obſeru. XVIII. *Febris tertiana chronica, vomitu ſpontaneo cum accidentibus comitibus deſinens.* 50
Obſerv. XIX. *A febrifugo exhibito ſopor, mentis ſtupor, tabes.* ibid.
Obſerv. XX. *Ruſticus paroxyſmo Tertianæ correptus, humi proſtratus, ſolem excepturus, moritur.* 51
Obſerv. XXI. *Rheumatiſmus peripneumonia conjunctus, ſuccedente pleuritide.* ibid.
Obſerv. XXII. *Ulcus Tonſillarum lethale ſuccedens Tibiarum ulceribus ſanatis.* 52
Obſerv. XXIII. *Quartana tertio paroxyſmo lethifera ſeni.* ibid.
Obſerv. XXIV. *Variolarum malignarum reliquiæ.* 53
Obſerv. XXV. *Febris maligna Hidrotico curata.* 54
Obſerv. XXVI. *Variola in adoleſcente cum delirio aliiſq; ſymptomatis, citra S. M. æſtate curata.* ibid.
Obſerv. XXVII. *Tertiana purgante & febrifugo, quarto paroxyſmo extincta.* 55
Obſerv. XXVIII. *Tertiana quarto paroxyſmo extincta.* ibid.
Obſerv. XXIX. *De uſu corticis Peruviani in febribus Intermitt.* 56
Obſerv. XXX. *Petechiæ ante febrem malignam erumpentes; 7. die hæmorrhagia ſolutam.* 57
Obſerv. XXXI. *Febris, convulſivi motus à verme excitati.* ibid.
Obſerv. XXXII. *Febris maligna cum petechiis & ſanguinis è gingivis eruptione.* 58
Obſerv. XXXIII. *Febris maligna à vermibus excitata, uſu vini extincta.* ibid.

MARTIUS.

Diſceptationes in Academia Excellentiſſ. Dom. Abbatis Bourdelot *habitæ.*
Obſerv. I. *Tradens hiſtoriam morbi viri atrabiliarii, cujus animum varie exagitabat humor melancholicus, effectus extraordinarios inducens: Ubi hoc maxime adnotandum, quod eo ipſe tempore quo ſymptoma maxime urgent, errorem mentis agnoſcit, opemque medicam implorat.* 60
De cauſis iſtius effectus variæ ſententiæ. 63
An iſte atrabilarius pro inſano habendus, Et quid ſit Inſania. 64
Num Anima duas res contrarias ſimul & ſemel cogitare & exequi valeat. 65
Num Anima functiones proprias editura ſolitaria agat, an corporis miniſterio indigeat. 67
Nullus non obnoxius enormitatibus humoris melancholici, adeò ut ſolum quoad magis aut minus diſcrimen obſervetur. 70
Remedia huic atrabilario præſcripta. 72
An ſpiritus vini temperet acrimoniam ſalium corroſivorum; Et An corpora ſulphurea aculeis illorum obtundendis ſint idonea, vel viceverſa: An acida emendent remedia quorum compoſitionem ſulphur ingreditur; Varia circa hanc rem experimenta. 74
Quare ſpiritus vini catharticorum vim infringit, Experimenta curioſa hac de re. 75
Obſerv. II. *Cur patina ſtannea aquam continens, igni impoſita non colliqueſcit.* ibid.
Quare fundum aheni deurit quando aqua incaleſcere incipit? Cur non deurit in ſummo aquæ fervore? Quare tandem deurit ſicuti initio, cum aqua ab igne remota priſtino tepori redditur? variæ adducuntur rationes. 76
Aquæ fervorem non ab igne ſolum induci

probatur, Et pluribus experimentis confirmatur. 80
Obſerv. III. *A ſpiritu, ſeu flatu, in ductum thoracicum impulſo, obſervatum venas lumbares intumeſcere, Unde diſquirendi occaſio datur. Num adſit meatus immediate tendens ad renes & ad veſicam non trajecta maſſa ſanguinea cum chylo, ad expurgationẽ ſeri in prima regione ſecreti.* 82
Varia experimenta. 85
Obſervationes quædam fidem facientes adeſſe vvſa ignota, quorum ope in noſtris corporibus citæ fiunt diſtributiones, Ex lacte & urina deductæ. 85
Obſerv. IV. *Morbi admirandi deſcriptio, Et data occaſione. De Hydrope & Tumoribus quædam.* 86
Obſerv. V. *Hydropis cauſa peculiaris, & Obſervatio illam confirmans.* 88
Obſerv. VI. *Variæ obſervationes circa Hæmorrhagiam & Hæmoptyſin, & quæ utriuſque cauſa.* ibid.
Obſerv. VII. *Num à vini ſpiritu cohibeatur hæmorrhagia.* 89
Obſerv. VIII. *Inſignis in Lienis regione tumor, ab hepatis intumeſcentia inductus.* 90
Obſerv. IX. *A commeſſa parte quapiam corporis flatuum ſuſque deque eruptio.* ibid.
Obſerv. X. *Veſicæ ab alvo mulieris excreta.* ibid.
Obſerv. X. *Hydatides duæ utero adnatæ.* 91
Obſerv. XI. *Animalcula aſellis ſimilia per urinarium meatum à muliere excreta.* ibid.
Obſerv. XII. *Lumbrici prodigioſæ longitudinis.* ibid.
Obſerv. XIII. *Ventris dolores à lumbricis inteſtina perforantibus excitati.* ibid.
Obſerv. XIV. *Inteſtini Jejuni vulneribus tenuis diæta competit.* 91
Obſerv. XV. *De Piſce Remora.* 92
Obſerv. XVI. *De ligni fruſto petrefacto: Et plurimis aliis rebus in lapideam naturam induratis.* ibid.
Obſerv. XVII. *De Dentibus Canis marini.* ibid.
Obſerv. XVIII. *De Reſte ſuſpenſi, quæ pilis obſita reperta eſt, qua parte collum attingebat, poſt quadrimeſtrem moram in cella Chirurgi.* 93
Obſerv. XIX. *In capillis reſectis præter lendes & pediculos repertum animal muſcæ magnitudine æquale.* 96
Obſerv. XX. *Examen ſermonis habiti in Academia celeberrima, de Monſtro à muliere edito, quæ quadrimeſtris gravida peperit puellum, ſimiæ toga hiſtrionica indutæ omnino ſimilem, quam funambulam conſpexerat, cujus videndi ſummo deſiderio tenebatur.* 96

APRILIS.

Series Diſſertationum in Academia Excellentiſſ. & Clariſſ. *Abatis Bourdelotii* habitarum.

Diſſertatio I. *An motus conſuetus ſpirituum figuram indat ſemini. Et an illi adſcribenda generatio Animalis.* 110
Num motus unus alium excipiat & deſtruat. ibid.
Plures motus in uno eodemq́; ſubjecto concurrere poſſunt. 111
De motu Elaſtico. 112
De Formis ſubſtantialibus. 113
Num Animal totum ſit in ſuo ſemine. 125

Iterum,

Iterum, *De Formis ſubſtantialibus.* 129
Diſſertatio II. *Satius eſſe ſub linea, vel regionibus calidioribus, uti potibus refrigerantibus quam aqua vitæ & ejuſmodi.* 131
Effectus periculoſiſſimi uſus Potionum calefacientium in regionibus calidioribus. 133
Variæ hanc in rem obſervationes. ibid.
Diſſertatio III. *De morbo & morte* Dominæ de Morangis, *cui medicamenta Chimica, ab imperito exhibita, exitialia fuere.* 140
Diſſert. IV. *Chimiſtæ cujuſdam inſignia pollicita.* 141
Diſſert. V. *De Principiis Chymicis.* 142
Diſſert. VI. *Quod ſit pinguedo.* 149
Diſſert. VII. *De ſpermate Ceti, quid ſit, & quæ origo ejus.* 190
Diſſert. VIII. *Num cerebrum ſit pingue.*
Diſſert. IX. *Artificium inſtaurandi humores oculi effuſos, An id ſit poſſibile, Variæ hanc in rem obſervationes.* 152
Diſſert. X. *Ad meliorem Aquarum extractionem in uſum ducendus eſt ignis fimi ipſius plantæ è qua diſtillāda eſt aqua.* 154
Diſſert. XI. *Deſcriptio cujuſdam Viſus depravationis admodum ſingularis, Cujus cauſa in conſilium adhibit fuit Academia. Illius vitrii cauſæ diſquiruntur, Et plurima utrinque afferuntur.* 155
Diſſert. XII. *De ſuffuſione, Illiuſque cauſis.* 159

MAIUS,

Tractatus, De Anima Plantarum, Earundem Natalibus, Nutrimento, & Progreſſu.

Specimen Phyſicum.

Authore Magiſtro *De Du*, Doctore Medico Facultatis Monſpelienſis.

Caput I. *Prologomena.* 161
Cap. II. *Plantæ nativitas.* 146. pro 166
Cap. III. *Solutio quarundam difficultatum hanc Doctrinam ſpectantium.* 166
Cap. IV. *De Plantæ nutritione.* 167
Primum experimentum. 169
Secundum experimentum. 170
Tertium experimentum. ibid.
Cap. V. *Progreſſus Plantæ.* 173

Tractatus De Remediis Cardiacis.

Animadverſiones in uſum remediorum quæ vulgo Cardiaca & Corroborantia dicuntur, Et data occaſione.

De iis qui Febrium Omnium continuarum curationem intra biduum pollicentur.

Magiſtri Nicolai *Bailly* Doctoris Medici. 177

JUNIUS.

Tractatus Novi Medici, Ex Recentiorum mente. *Incerti Authoris.*

De morbis Pectoris.

Cap. I. *De Aſthmate.* 187
Cap. II. *De Pleuritide.* 196
Cap. III. *De Peripneumonia.* 203
Cap. IV. *De Empiemate,* 209
Cap. V. *De Vomica Pulmonum.* 213
Cap. VI. *De Hydrope Pectoris.* ibid.
Cap. VII. *De Hæmoptyſi.* 216
Cap. VIII. *De Phthiſi.* 219

INDEX.

JULIUS & AUGUSTUS.

Animadverſiones novæ in Acidum & Alkali.

In quibus primo demonſtratur ambo hæc Salia corporum principia demonſtrativa eſſe non poſſe, Secundo quid præſtet illorum cognitio in Phyſica & Medicina.

Pars Prima.

Cap. I. *De Natura* Acidi & Alkali. 230

Cap. II. *De natura & requiſitis Principiorum rerum naturalium.* 233

Cap. III. *Oſtenditur Acidum & Alkali nequaquam conſtituenda eſſe Principia rerum natur.* 236

Cap. IV. *Præcedentis ſeries.* 241

Cap. V. Acidum *&* Alkali *fermentationis non eſſe cauſas principales.* 247

Cap. VI. *Repulſio argumentorum quæ adducunt ji qui* Acidum *&* Alkali *conſtituunt Principia rerum natur.* 251

Cap. VII. *Animadverſiones generales in librum cui titulus* Hippocrates Chimicus. 261

SEPTEMBER & OCTOBER.

Pars Secunda.

Animadverſionum novarum in Acidum *&* Alkali, *Ubi diſquiritur verus & legitimus uſus iſtorum Salium in Phyſica & Medicina.*

Cap. I. *Oſtenditur ad explicationem effectuum Phyſicorum non ſemper ad prima principia deveniendum eſſe.* 277

Cap. II. *Aliquot exemplis oſtenditur quis uſus emergat ex cognitione* Acidi *&* Alkali *in Phyſica.* 282

Cap. III. *Series prædictorum.* 288

Cap. IV. *Explicatio loci Hippocratei, deducti ex libro de Priſca Medicina.* 295

Cap. V. *Oſtenditur Calidum, Frigidum, Seccum & Humidum, nequaquam eſſe cenſenda cauſas variarum ſanguinis diſpoſitionum.* 299

Cap. VI. *Adducuntur exempla morborum ab* Acidi *exorbitantia genitorum.* 308

Cap. VII. *Oſtenditur* Acidum *&* Alkali *cauſas eſſe* Morborum Malignorum *&* Contagioſorum. 319

Cap. VIII. *Oſtenditur pleroſque* Tumores *ab Acidis produci.* 325

NOVEMBER.

Chirurgo Pharmacopomachia,

SIVE

Diſſidium inter Chirurgos & Pharmacopoeos de Finibus utriuſque Artis.

DECEMBER.

Apologeticon, Sive Reſponſio Pharmacopæorum Lugdunenſium, *Petitorum & Accuſatorum facta, Chirurgis in jus vocatis ob violata conſtituta quædam.*

FINIS IND. ANN. IV.

ZODIACI MEDICO-GALLICI.

SIVE

Miſcellaneorum Curioſorum Medico-Phyſicorum, Celeberrimorum Medicorum, & aliorum Eruditorum in Gallia.

ANNI QVARTI

IANVARIVS.

OBSERVATIO I.

HYPOTHESES NOVÆ De cauſis Febrium.

Propoſitæ à Domino BORELLI, *Medico Italo, libro de Motu Animal. vol. 2.*

AUTHOR iſte eſſentiam Febrium conſtituit in incremento pulſationis cordis & arteriarum, ſtatuitque cauſam proximam & immediatam Febrium pendere à ſucco nerveo, qui ſpirituoſior redditus, & acrior, crebrius & copioſius in Cor influit, quapropter hujus motus augeatur.

Partes affectas in Febribus exiſtimat eſſe Glandulas, & venas capillares nervorum inſigniores, in horum ſubſtantiam diſtributas, affirmans ſuccum nerveum in iis acrimoniam nimiam & ſpirituoſitatem contrahere, ratione cujuſpiam Obſtructionis, aut Commixtionis ſuccorum acrium & ſalinorum: Ratione Obſtructionis, ſucci, qui exitum è nervis obtinere debent, ac per glandulas tranſcolari, cohibentur in extremitatibus nervo-

rum ab aliqua materia craſſa & viſcida glandulas obſtruente, quamobrem hos cohibitos fermentationem & acorem contrahere neceſſe eſt: Porro & accidere poteſt ut ab obſtructione Glandularum, aut copia liquorum acrium, forte in iis coercitorum, non modo effluxus ſucci nervei prohibeatur, ſed & præterea huic particulæ ſalinę & irritativæ cõmiſceantur, à quibus & ſpirituoſior & acrior evadat.

Explicatio ſymptomatum Febrium juxta hanc hypotheſim.

Ex hoc principio Author Symptomata Febrium ſic deducit: Anxietates, vigiliæ, ſtupores, Oſcitationes, aliaque accidentia præcedentia Febrem, ortum ducunt à ſucco nerveo, qui fermenteſcens in venulis quibusdam capillaribus, leves irritationes inducit ad cerebrum per nervos delatas:

Horror & Rigor oriuntur ab arteriis, quæ in glandulas excutiunt particulas ſeroſas & nitroſas, quæ nervis inferuntur, inde in ſpinalem medullam (mediantibus plexibus meſenterii cum nervis lumbaribus communicantibus) pariuntque irritationem & tremorem, frigore comite, ratione indolis nitroſæ partium illarum ſeroſarum: Porro cum ſpiritus tunc quaſi ſopore detineantur, pulſus parvus & languidus evadit.

Vomitus materiæ bilioſæ ingruente paroxyſmo accedit, ut & in rigore vel horrore, ratione ſucci nervei acrioris qui ſpaſmodios motus excitat in ventriculi membranis, pylori & cyſtidis felleæ, propter quos bilis in inteſtina exprimitur, ac demum è ventriculo vomitu expellitur,

Æſtus ingens viſcerum ſequitur motum rapidiorem ſanguinis, excitatum ab incremento pulſationis cordis.

Sitim intenſam parit calor, ac præſertim particulæ acres & ſalinæ in glandulis oris & œſophagi, collectæ, ab inducta obſtructione vaſorum ſalivalium, unde deducenda ſumma illa ſiccitas.

Dolores excitant ſucci acres, nervos & membranas vellicantes, capitis præſertim, ſenſu præditas eximio, quo fit ut cephalalgia ad modum frequens ſit.

Debilitas & laſſitudines ſpontaneę ſpirituum diſſipationem ſequuntur, & vitium ſucci nervei.

Vigiliæ & *Deliria* ſoboles ſunt ſuccorum acrium, ſpiritus in cerebro continuo laceſſentium, eorumque motum ſolitum perturbantium.

Leipopſychiæ & ſyncopes ſuccedunt vellicationi orificii ſuperioris ventriculi, ob communionem quæ intercedit nervos cordis & ventriculi: Idem accidit à venenis, lumbricis, & quavis materia acri intra ventriculum contenta.

Motuum ſpaſmodicorum cauſa facilè deducitur ex hac hypotheſi, per quam ſupponitur nervorum irritatio ab acrimonia ſucci nervei producta.

Abſceſſus in glandulis geniti, ac puſtulæ cutaneæ, Febribus malignis ſupervenientes, originem trahunt à ſucco iſto nerveo acri & corrodendi vi donato, qui poſtquam maſſæ ſanguineæ ſe immiſcuit, in glandulis tranſcolatur, aut ad habitum corporis defertur, in quo acrimonia ſua eroſiones parit.

Febris

Febris deſinit, cum ſanguis fluiditate ſua ac motu rapido divellit materias craſſas & viſcidas, nervos & ductus excretorios glandularum obſtruentes: Materiæ iſtæ partim per canales excretorios excernuntur, quod reliquum eſt ſanguini commiscetur, per venas remeans.

Initiantibus Febribus immutatio in Urinis non apparet, ſed demum à ſecundo vel tertio paroxiſmo alterari hæ incipiunt.

Author hæc juxta ſuam hypotheſin explicat, ſtatuens Febris cauſam in ſanguine non conſiſtere, ſed in venis nervorum capillaribus & glandulis: ex ejus enim mente, deſinente paroxyſmo, ſucciſque acribus & ſalinis è nervis excuſſis in venas, ſerum ſanguinis impuritates has ſibi adſumit, per lotium educendum.

De Paroxyſmorum reditu.

Reditum paroxyſmorum quod ſpectat, hunc hac ratione explicat: Finito Paroxyſmo, & poſtquam motus ſanguinis, à quo ſolutæ ſunt obſtructiones glandularum, earumque poros apertos ſervabat, deferbuit; reliquiæ fermentorum in glandulis latitantium, congeruntur, inquit, & conjunguntur humoribus craſſis ac viſcidis, unde exſurgit recens obſtructio in venis capillaribus nervorum; quæ ex hac hypotheſi ſufficit ad generandam febrim: Cum porro congeries humorum viſcidorum, ac fermentatio ſucci nervei momento temporis fieri nequeant, tempuſque ſtatutum ad id requiratur, hinc colligere eſt ſi ſucci qui fermentationem ſubeunt, & humor glandulas obſtruens, in cunctis febribus unam eandemque obtinerent conſiſtentiam eandemque acrimoniam, vaſa autem eodem modo diſpoſita in iiſdem glandulis, actionem hanc fermentorum eadem ſemper ratione productum iri, ac intermiſſionum tempora ſemper futura ſibi æqualia; id quod cum non accidat, quandoquidem in febribus Quotidianis tempus eſt 24. horarum, In Tertianis 48. in Quartanis autem 72. hor. veriſimile eſt fermenta ac viſciditatem materiæ differre pro ratione temporum intermiſſionis.

Quod proponitur hic de paroxyſmo febris Intermittentis, ad febrem continuam transferri debet: explicandæ autem gratia complicationis febrium, probabile eſt varias dari obſtructiones in variis glandulis, quæ diverſis temporibus irritationes pariendo, ac ratione admodum diverſa paroxyſmos ordinatos aut complicatos pariunt.

En ideam generalem theoriæ febrium ab hoc Authore traditam: Curationem quod ſpectat, ex ejus ſententia Purgantia parum proſunt; Sanguinis miſſionem neque reſpuit is neque admittit, obſervarique jubet in Italia aliiſque locis eadem facilitate curari febres, & iis in locis ubi ſanguinis miſſio prætermittitur, ac in Gallia & Hiſpania, ubi perpetuo celebratur, Statuit tandem curationem febrium conſtituendam in glandularum reſeratione, fermenti dilutione & temperatione, & per ſudores expulſione, inſenſibilique tranſpiratione.

Animadverſiones.

An omnium adſenſum mereatur

hæc hypotheſis dubium eſt: ſed id præloqui licet, illam minime tradere ideam nitidam & diſtinctam febrium, neque phęnomenis cunctis correſpondere: Interim, ſi quidem viri ſummi commentum ſit, atque eruditis anſam præbeat meliora excogitandi circa materiam admodum abſtruſam, gratiam omnium me initurum me credidi ſi ſpecimina aliquot prodidero.

Observatio II.

Obſervationes quædam, & Experimenta curioſa Domini D. Wepferi, *Medici Scaphuſani Helvetii.*

I. ASſerit ſuccum Pancreaticum non adeo ad chylificationem & ſanguificationem eſſe neceſſarium, ut animal hoc ſucco deſtitutum vivere nequeat; ſi quidem Canis, cui data opera abſciſſus fuerat canalis Pancreaticus, reliqua parte ligata filo ſericeo, toto bimeſtri ſupervixit integra valetudine fruens, & functiones ſolitas obiens, non ſecus ac ante abſciſſionem; procul dubio prolixiorem vitam producturus niſi veneno interemptus fuiſſet: Ex illius ſententia humor, quem eructant glandulæ inteſtinales, ſucco pancreatico analogus, tunc hujus ſupplevit vices.

II. Omnibus notum quanta Terror inferat mala, ac quam idoneus ſit inducendæ Epilepſiæ: plurima hiſtoriæ ſuppeditant exempla: Duas inſignes affert *Wepferus*, duarum puellarum, quæ territæ ob duorum hominum clandeſtinum in illarum cubiculum ingreſſum, prædicto malo correptæ ſunt: Harum altera plurima dira perpeſſa ſymptomata, illius mali ſuccedanea, per plurimos annos, tandem obiit apoplectica; Aſſerens alteram miſerrimam adhuc ducere vitam, cujus affectio nullis cedit remediis, quotidie in ejus curationem uſurpatis.

III. Statuit idem ſanguinem etiam in perfecta valetudine utentibus, ad coagulationem continuo vergere.

IV. Narrat pluribus horis ab obitu Felis, jam frigidi & rigidi, poſt inſufflationem per tubulum in receptaculum chyli, auriculas cordis motitare ſe incepiſſe, ac demum totum cor, obſervabili ſyſtoles & diaſtoles motu. Idem accidiſſe in Lupo, inſufflatione prægreſſa in venam cavam.

V. Affirmat id quod vulgo fertur ſenſum circa ſtomachum & pylorum exquiſitiorem eſſe, & vegetiorem quam in reliqua ſuperficie interiore, hinc deducendum quod membrana in ventriculi orificiis patentior ſit & magis nuda quam in reliqua ſuperficie ejus interiore, quæ obtegitur membrana peculiari: addens tunicam hanc non modo diſſimilem eſſe in animalibus diverſæ ſpeciei, quæ denſior, craſſior & compactior eſt in his quam in aliis, quo fit ut quod nonnullis venenum eſt, aliis cedat in alimentum, ſed etiam in animalibus ejuſdem ſpeciei: quapropter quidam, exempli gratia, ſine diſcrimine quibuſvis cibis veſcuntur, alii dulcium eſum ægre ferunt, acidorum aut ſa-

pore acri præditorum &c. etiam modice aſſumptorum.

VI. Fibras ventriculi, inteſtinorum, cordis, omniumque muſculorum, nihil aliud eſſe quam nervos, vel ſaltem ad horum admodum accedere naturam: ſi enim, ait, accurate obſerventur nervi muſculos ſubingredientes, deprehendere licebit fibrillas nerveas collectas ſimul, & conglobatas, una colligi & arctiſſime compingi? Etiamſi vero nervus aliquis muſculum pertranſiens non totus abeat in illius fibras, id nihilominus perfici in muſculis vicinis, in quibus nova ſemper aliqua mutatio accidit, donec tandem nervi illi cuncti abeant in membranas, quæ organum perfectum & abſolutum Tactus efficiunt, in quibus omnino terminantur & obliterantur.

VII. Celebre illud venenum, *Aquetta* dictum, quo olim uſæ veneficæ Romanæ, *Alexandri VII.* tempore, à quo febris horrenda excitabatur & ſitis propemodum inextinguibilis, nihil aliud fuiſſe quā Arſenicum, cujus antidotus pręcipua erat malum Citrium.

VIII. Daturus legitimam ideam cauſæ frigoris, quo partes corporis exteriores nonnunquam afficiuntur, ait, Cor, cum muſculi nomine donetur ab Hippocrate, à cujus ſententia jure non diſcedunt ſcriptores hodierni, præter neceſſitatem continui motus ipſi impoſitam, id præterea ſingulare obtinere, quod à proprio motu abſiſtere cogatur ab animi pathematis, ac doloribus cunctas corporis partes afficientibus, utut remotas afficiant, adeo ut motus ut hic citatior ſit aut tardior, vehementior aut remiſſior, quin & quandoque ſuſpendatur, modo ad brevius modo ad longius tempus, quin & aliquando omnino, prout cor ab hujuſmodi pathematis diverſimode afficitur, vel doloribus, qui multo ſenſibilius ingruunt ſi ab illis manarint partibus, quæ mediantibus iiſdem nervis majorem habent ſympathiam cum corde, videlicet ventriculo, inteſtinis, renibus, utero &c. quo fit ut inſignem cardialgiam non modo ſubſequatur frigus ſingularum corporis partium, ſed etiam ſyncopèn, quæ præcedant ventris dolores & tormina: Unde infert à perſpecto jam vero ſanguinis motu, cum pauciſſimi in dubium revocent num ad ſingulas corporis partes mediante circulatione deferatur, multo probabilius eſſe frigus, quo partes corporis exteriores ac maxime diſſitæ aliquando tenentur, pendere à ſympathia cordis, ejuſdem relaxatione, aut quadam in motu ſuſpenſione, potius quam à calore immodico (ſicuti hactenus creditum) qui cucurbitulæ in modum ad ſe ſanguinem & calorem illarum partium alliciat.

IX. Tandem ſtatuit cauſam convulſionum, & motuum epilepticorum, canibus, aliiſque quibuſdam animalibus aſſumpta nuce vomica, vel aliis venenis, ſupervenientium, & ſedem pręcipuam ſtatuendam in ventriculo; cum enim ejuſmodi animalia ſymptomatis hujuſmodi prehendi ſoleant quadrantē poſt horę, vel ad ſummum ſemihorā à deglutitis his venenis, vix credit fieri poſſe tantillo temporis ſpatio particulam aliquam iſtorum venenorum poſſe diſſolvi à fermento ventriculi, adeo ut communi-

cari queat maſſæ ſanguineæ, indeque in cerebrum transferri. Ideoque ſtatuit animalia illa interire vorata nuce vomica &c. quia videlicet fibræ cordis adeo debilitantur & opprimuntur à vehementia convulſionum iſtius partis, & omnium muſculorum, ut non amplius valeant impellere ſanguinem, ſed omnino ceſſent ab operationibus.

X. Cæterorum autem venenorum operationem in genere tradens, ait hęc in ventriculum agere propria acrimonia ac proinde, ſtatuit ab hac acrimonia, feriente præſertim membranam ventriculi nerveam, comprimi fibras circulares, arcte huic membranę per fibrillas nerveas colligatas, tam vehementer illas vellicando quam fortiter comprimendo, præſertim juxta ambo ventriculi oſtia in quibus præcipui apparent nervi; quapropter animal rabie quadam percitum apparet, quam inſequuntur convulſiones & epileptici motus, quorum ratione, Corde in conſenſum adducto, animal interire neceſſe eſt.

Observatio III.

Th. Bartholini.

Singultus & Sternutatio mutuo ſibi ſuccedentes.

Puella quatuordecim annos nata, poſt febrem Tertianam diuturnam prehenſa fuit Singultu & ſternuatione alternis ac fere citra intermiſſionem ſibi ſuccedentibus & per aliquot menſes graviter ipſam infeſtantibus: Eo majus ſuberat periculum, quod ægræ quicquam deglutiendi vix concederetur tempus aut facultas: In tantum invaluere hæc ſymptomata, eaque vehementia, ut ſæpius è lecto exilire cogeretur quaſi febre ardente correpta: Nullum remedii genus à Medicis prætermiſſum, ſed cum omnia irrita forent, neque mali vehementia ullo modo remitteret, Parentes tandem ad Empiricum confugere, qui exhibito ſolum ſpiritu æruginis ægram ab affectibus liberavit.

Observatio IV.

Dom. à Sancto Mauritio, Doct. Medici.

Conceptio intra Teſticulum muliebrem.

Vix crediderim quempiam in dubium revocaturum fœtus formationem intra teſticulos muliebres, ac proinde ovorum exiſtentiam, poſtquam perpenderit id quod accidit Dominæ à St. Mere: Hæc poſt octavum partum, felici ſemper eventu, ſimili ſe in poſterum labore defunctum iri credens poſt quinquennem quietem, ante trimeſtre graviditatis tamen opinionem habuit, quod cum prius menſtruas purgationes ſtatas pateretur, citra ullum morbum per menſem & amplius illas experta non

fuit,

At cum eo in ſtatu conſtitutæ fluxus ſanguineus, ſed mediocris, ſupervéniſſet, nequaquam tamen intermittens ultimo vitæ ejus bimeſtri, ſed citra moleſtiam, imprægnationis opinionem illam abjecit, cum xxij. præſentis menſis Aprilis 1682. mane bene habens ſurrexiſſet, & ſcripturæ per aliquot horas indulſiſſet, leipopſychia prehenditur, quam ſtatim aſphyxia excepit, ſuperſtitibus tamen integris mente & voce.

Dominus à St. Mere leipothymiam hanc vaporis cujuſpiam progeniem ratus, metum excuſſit, ſed admota manu carpo pulſum nequaquam deprehendens, comite pallore lethifero, me advocandum protinus curavit.

Adveni circa horam octavam noctis; ægram frigore perfuſam reperi, cum integra aſphyxia, vultu fœdato, ſudore pingui & frigido perfuſo, ſed ratione & voce adhuc conſtantibus.

Conquerebatur de inſigni dolore colico regionem inguinis dextram occupante & in renibus deſinente: Colicus ille dolor tantæ erat vehementiæ ut cum locum affectum palpare voluiſſem, rogaverit me citra compreſſionem id facerem, dicens ſyncopen ſe ab attactu metuere.

Momento poſt temporis imminentis partus ſigna omnia percipit, advocatque Chirurgum in cujus amplexibus moritur, dicens *Pario, pario*, etiamſi exterius neque quid ſtillaret, nihil efflueret vel aliud indicium partus adpareret.

Obitus adeo inexpectatus omnes in admirationem rapuit, ac præſertim Dominum à St. Mere, ut apertionem corporis expetierit ad cauſæ inveſtigationem: Dom. *de la Cheſe* Chirurgus ad operationem inſtituendam ſelectus fuit, cui ut adſtarem rogor, ſequentia autem adnotata ſunt.

Statim ac aperta fuere ventris integumenta, inteſtina omnia ſanguini innatantia deprehenſa ſunt; ultra duas hujus libras cochleari eximi curavi, ne ſitus partium vitiaretur: Cum poſt obſervaſſem in ilio ſiniſtro inſignem ejus ſupereſſe quantitatem, ejuſque concreti, egomet manibus educere volui, ſed in ſtuporem adductus fui, cum inter priores grumos extuli fœtum pollicis craſſitudinem propemodum æquantem, ſed tertia parte minorem, affabre quoad omnia formatum, in quo diſtinctè maſculini fœtus notę adparebant, ſed involucris deſtituti: fœtum hunc diſco impoſui, ac aſſidentibus omnibus videndum expoſui; cupidus vero ſciendi è quo loco prodiiſſet, accurate perveſtigavi cunctas partes vicinas loco è quo ipſum eduxeram: Procul ab eo, duorum diſtantia digitorum, obvium habui uteri cornu dextrum: Stupor vero adauctus eſt cum à me animadverſus teſticulus lacer ſecundum ſuam longitudinem & dimidiam partem, qua parte tubam non attingit, capacitas vero ejus tota grumis repleta: Nullum apud me ſuperfuit dubium quin illo in loco fœtus formationem obtinuiſſet, exiſtimans cum inibi incrementum majus ſuſcepiſſet quam ut tempore conſueto poſſet elabi, augmentum verò capeſſentem, negato exitu, carceribus tandem ſe liberaſſe, illos præ extenſione nimia effringendo.

Opinionem meam confirmavit;

inſtituta comparatione teſticuli dextri cum ſiniſtro; illum enim quatuor partibus majorem adnotavi, & mole fere æquare ovum gallinaceum, ſiniſtrum vero magnitudine vix accedere ad caſtaneam minimam: Externa parte omnino rubebat, & interna, quæ ſanguinem in grumos concretum continebat; ſiniſter autem pallidus erat, granulis refertus, coloris & conſiſtentiæ ſebi flaveſcentis.

Tubam dextram conſideravi, ſed fœtus in illam ingreſſum ullum animadvertere non licuit; ſiniſtrę quoad omnia correſpondebat.

Tandem corpus uteri ſedulo examine evolui: nullibi lacer is fuit, in ſtatu omnino naturali poſitus: Id ſolum mihi obſervare datum eſt illum paulo craſſiorem & molliorem eſſe quam in mulieribus quæ extra graviditatem moriuntur: Stylum per vaginam in ejus cavitatem immitti curavi, diſſecari, ſed ne minimum conceptionis indicium ſe præbuit: Revera vaſa membranæ interioris ſanguine turgida mihi adparuere, & quaſi varioſa, quæ proculdubio cauſa fuit parvi illius effluxus ſanguinis, de quo ſupra memini.

Etiamſi porro obitus Dominæ illius cauſas alibi inveſtigare ſuperfluum eſſet, ſingulas tamen partes tam infimi quam medii ventris ad examen deducere conſultum fuit, quæ omnes probe conſtitutæ ac ſtatu naturali donatæ nobis adparuere.

Nonnulli authores meminere fœtuum in tubis repertorum; alii in ventris capacitate, nulla vi tubis aut utero illata: Sed vix quenquam hactenus demonſtraſſe arbitror conceptionem intra ipſos Teſticulos factam fuiſſe, vel in Ovario, id quod caſus à me allatus aperte teſtari videtur; hinc vero colligere licuit opinionem de conceptione ex Ovis amplioribus fulcris indigere.

Observatio IV.

Epiſtola Dom. Chassebrasii à Gramailles, *Venetiis ſcripta.*

Publice exhibetur hic infans monſtroſæ formę, horrorem incutiens, puella videlicet vivens xxij. menſes nata; forma totius corporis in illa optima eſt at admodum macilenta, ſed infanti quindecim dies nato, aut menſem, magnitudine par aut inferior: In toto corpore nihil magnum præter caput deprehendere licet, quod prodigioſe adeo tumet, ut magnitudine virile quodvis excedat, etiam maximum; Capiti illi innati ſunt aliquot capilli, Eadem durities obſervatur quæ in capitibus ordinariis, declivi parte quodammodo acuminatum eſt; mento autem, naſo, ore refert infantem prædictæ ætatis, etſi oculi paulo majores. Initium ducit magnitudo iſtius capitis ab infimis genis: Omnibus dentibus donata eſt hæc puella, comedit functioneſque omnes ſolitas edit; dorſo perpetuo incumbit, neque enim caput præ enormi gravitate movere poteſt; motu

manum

manuum & pedum fere deſtituta præ totius corporis debilitate: Illam non ſemel vidi: Relatum mihi ipſam nativitatis ſuæ tempore conformationem cæteris infantibus ſimilem obtinuiſſe; paulo poſt autem incrementum totius ceſſaſſe, capite augmentum perpetuo ſuſcipiente, quod adhuc increſcit: Vitam diu protrahi non poſſe plurimi exiſtimant, ratione debilitatis magis ac magis invaleſcentis.

Figura effigiem puellæ apprime refert.

Animadverſio.

Quod Venetiis pro prodigio acceptum eſt, aliud nihil eſt quam effectus morbi quem latine Rachitidem vocant, in Gallia non ignotum, ſub nomine de *Charte* ou *Chartre*, qui contingit cum infans incrementum ſumere deſinit toto corpore, caput autem univerſum alimentum, cæteris partibus deſtinatum ſurripit: Non ita pridem morbus hic in Gallia innotuit, quin & illius notitiam Anglis debemus, *Gliſſonio, Majou & Williſio,* qui primi illius deſcriptionem tradidere, his vero ducibus Medici noſtrates illius cognitionem adepti ſunt, adeo ut ſolum recta curationis ratio deſideretur: Nonnulli pro Hydrocephalo hunc affectum accepturi ſunt.

Animadverſio in præcedentem Animadverſionem.

An prædictus affectus ad Rachitidem referri debeat non immerito dubitari poteſt, ut enim Rachitidis nomen obtineat ῥάχις, ſpina doſſi, affici debet, quæ in Rachitide varie inflexa eſt & gibbo deformis: prædicta autem puella, ſi caput & maciem exceperis, nihil à ſtatu naturali alienum præ ſe tulit. Quin & pectus in ſublime attolli, & teſtudinis muſicę in tumorem elevari tradunt Rachitidis ſcriptores, ab intumeſcente jecore, & pectoris cratem vitiante, ſcribentibus *Arnoldo Bootio & Gliſſonio*: Quin & is affectus quem Galli vocant, *être en Chartre*, an Rachitidi accenſendus ſit dubium eſſe poteſt, ſi quidem infantes cenſentur eſſe *en Chartre*, cum quacunque de cauſa tabeſcunt, ſed præfertim ab obſtructionibus imi ventris. Adeo ut rectius Hydrocephalo laboraſſe cenſenda ſit prædicta puella, qui morbus pro diverſitate ſitus aquarum alia atque alia infert ſymptomata. Vide *Veſalium, Fabritium Hildanum* & alios.

OBSERVATIO V.

Dom. MARQUISII Medici Lugdunenſis aggregati.

Epilepſia in Apoplexiam deſinens.

APerto Epileptici, xlij. annos nati cadavere, qui obiit inchoante Auguſto anni 1682. à vehementia motuum convulſivorum, quorum quinque aut ſex varios inſultus ſuſtinuit, cum interceptione ſenſuum internorum & externorum, ſubſequente vera apoplexia: In ventriculis cerebri non exigua ſanguinis concreti copia reperta eſt, in eos effuſo à ruptione

quorundam vaſorum, inducta à violentia motuum ſpaſmodicorum; quæ cauſa proculdubio fuit quod æger ad ſe non redierit, neque ut ante inſultus epilepticos impune tulerit.

Sed & præterea obſervatum partem ramorum venæ jugularis internæ obſtructam fuiſſe ab humore viſcido, craſſo & exſiccato; ac præterea à corpuſculis quibuſdam glandulofis qui commeatui ſanguinis obſtabant, ejuſque in cor reditum per circulationem prohibebant; Unde occaſio ſuppeditabatur crebris inſultibus in cerebrum, ac motibus illis epilepticis, à biennio ſingulis fere menſibus infeſtantibus; ſenſim initium ducentibus, repetitiſque vicibus, præviis dolore capitis, ſtupore mentis, extremorum frigore, pulſuque exili ac languido, citra convulſionem tamen aut mentis læſionem.

Ejuſdem Dom. MARQVISII *in eandem obſervationem animadverſiones.*

Obſervatio iſta, rarioribus accenſenda, confirmat id quod ab *Hippocrate* traditum eſt *l. de Flatibus*, de cauſis Epilepſiæ, ubi hanc illius generationem tradit. *Sacrum morbum ad hunc modum fieri cenſeo, cum ſpiritu copioſo per totum corpus univerſo ſanguini permixto obſtructiones multæ multis modis circa venas contingunt: Cum igitur in craſſiores & ſanguine abundantes venas copioſus aër prorupit, progreſſuſque immoretur, Sanguinis pertranſitus prohibetur, atque hic quidem ſiſtitur, ibi vero tardius permeat, alibi autem citius; ex qua per corpus pervadentis ſanguinis inæqualitate variæ inæqualitates contingunt &c.*

Annotationes ejuſdem in prædictum HIPPOCRATIS *textum.*

Ex hoc Hippocratis textu duo adnotanda ſe exhibent, *primo*, Summo illi viro ignotam non fuiſſe ſanguinis circulationem, ſiquidem dilucide rem explicat quoad motum ſanguinis in venis, cauſaſque demonſtrat à quibus cohibetur vel immutatur illius curſus, *ſecundo* ipſum Epilepſiæ cauſam adſcribere obſtructioni venarum, cujus ratione intercipitur ſanguinis commeatus, aut ſegnius hic influit vel celerius, quin & omnino intercipitur: Ex illius mente, Aër & Flatus effectus illos pariunt; ſed concurrere veroſimile eſt humores craſſos phlegmaque viſcidum, à quibus obſtructiones validiores ac pertinaciores, quàm quæ à flatibus excitari ſolent, fieri poſſunt. Id quod ipſe Hippocrates confitetur ſub finem dicti libri *de flatibus*, quando ait morbum hunc deſinere *quando flatus* partim cum ſpiritu, partimque cum pituita foras prodeunt; nulla mentione facta ſalium & acidorum, à quibus fixari poſſunt, aut præcipitari, varii ſucci qui cum ſanguine in venis continentur, eoſdem coagulare, ac extinguere calorem illum vivificum à quo conſervantur, unde ortus putredinis & corruptionis, anſam præbentium vaporibus malignis paroxyſmos Epilepticos ſuſcitantibus in ſympathico malo.

OBSERVATIO VII.

Th. BARTHOLINI.

Remedium eximium & certiſſimum adverſus Epilepſiam.

EXigui res eſſet momenti ſi his in Ephemeridibus cujuſvis generis morborum meminerimus, ac tradiderimus deſcriptionem cõſtitutionis interni ægrorum ex dictis morbis interemptorum, niſi ſimul publici juris fierent remedia ad illorum curationem certiſſima: id quod jam arrepta hac occaſione exequi paratis ſumus: Ideoque præmiſſis iis quæ de Epilepſia diximus, præſtantiſſimum remedium ad illius curationem adducturi ſumus, adeo moleſti & pudendi affectus: Affertur id in Actis Hafnienſibus anni 1677. ubi poſtquam *Bartholinus*, illius author (cui ars Medica plurimum devincta eſt) in illos ſęviit qui cuncta arcanorum nomine occulta eſſe volunt, & myſterii velo involuunt, invidiaque ac zelotypia intoleranda ſibi ſolis reſervant quæ Deus & Natura adeo prodige in publicum bonum elargiuntur; grato animo iſtud remedium offert, quod hactenus delituiſſet, ait, tanquam ſecretum ſummo in pretio habendum, apud Matronam quandam Illuſtrem, quæ tandem hujus ipſum participem fecerit: Ab eo autem tempore à crebris fidiſque experimentis omnium meruit applauſum & admirationem, En ejus deſcriptionem.

℞. *Cranii humani gr.* x. *ſemin. pæoniæ gr.* x. *ſuccini albi gr.* vij. *auri puri gr.* ij. *margaritar. gr.* v. *coralli gr.* v. *cortic. ſambuc. ſalici innaſcentis gr.* x. *caſtorei gr.* iij. *calendul. pulver. gr.* ix. *Omnium miſtorum fiat Pulvis, ex aqua lavendulæ ſumendus.*

OBSERVATIO VIII.

Epiſtola Dom. LEVVENHOECII, Continens nova Explorata iſtius Authoris, de Partibus carneis Muſculorum, Cerebri ſubſtantia & Spinali medulla, Ope Microſcopii detecta.

De Partibus Muſculorum carneis.

POſtremis meis literis tibi ſignificavi partes Muſculorum carneas conſtare ex minimis quibuſdam globulis carneis, id quod ex meis obſervationibus tibi colligere licuit, ſed ſi quidẽ amici tui amplius quid adhuc deſiderant, hanc gratiã ipſis denegare non auſim: Ideoque dimiſſis iis quæ, jam hac de re allata ſunt, animum adplicui meum aliarum diſquiſitioni, quæ novæ illis videantur ut fidem eorum faciant quæ vix in animum inducere potuerunt.

Eapropter carnem Vaccinam in

adſumpſi, cultro in fruſta diviſi, microſcopium in ſubſidium adduxi, quo carnem à membrana ſecernere liceret, id quod ad votum adeo ſucceſſit ut manifeſte mihi diſtinguere daretur membranam hanc, aut cutim tenuem & delicatam, cui fibrę hæ carneæ implexæ ſunt: Hujus memini in mea epiſtola, cum dixi membranas has ex pluribus filamentis conſtare, aut fibrillis, cujuſmodi nobis adparet, ope oculorũ ſolum, in Ométo cujuſpiam animalis.

Accuratius has membranas intuendo, mihi innotuit illas plane compoſitas eſſe ex filamentis exiguis ubique implexis, quorum nonnulla, judicio meorum oculorum, decies vicies, quin & quinquageſies capillo minutiora ſunt & exiliora.

Divulſione ergo facta dictarum membranarum ab his filamentis, diſtincte ſe mihi exhibuerunt filamenta illa carnea, quæ in fruſtulo illo carnis æquare videbantur magnitudinem capilli manu comprehenſi, quibus in locis magno numero ſibi invicem incumbere videbantur, rubicunda adparebant; illis vero in locis ubi rarius conſita erant, pallidiora & pellucidiora videbantur.

Non una a me ſervata methodus quo accuratiſſime obſervare concederetur ſingularia quæq; filorum iſtorum carneorum; at mihi ſemper compertũ ipſa conſtare ex particulis quibus aliã aſſignare non licet figuram quam globulorum: Porro diſſectione facta, acie oculorum meorum uſus, plurimorum particularum horum filamentorum carneorum, admodum minutorum: iiſq; præterea diviſis in non exiguum numerum aliorum multo minorum, adeoque minutorum ut nullum arenę granum magnitudine illas æquaret, à me obſervatum cum caro recens eſt & humida, ſi compreſſi fuerint, aut mutuo confricati illi globuli, hos liqueſcere & diſſolvi illico, ad inſtar ſubſtantiæ oleoſæ aut aqueæ craſſioris.

Globuli hi, ex quibus dico componi filamenta carnea, minuta adeo deprehenduntur, ut ſi ex oculis judicium ferendum, pronuntiare auſim ultra millionem requiri ad æquandã magnitudinem unici arenæ grani: ſicuti autẽ alias tibi ſignificavi particulas, ex quibus caro, pinguedo, oſſa, capilli &c. cõponuntur quibus globuli nomẽ indidi, non omnino ejuſmodi eſſe, & perfecte, ſed ſolum ad dictam figuram accedere, nonnulla ea de re iterum allaturus ſum: Id ſolum ergo perpendere te velim, veſicas arietinas, aqua repletas, & in aëre ſuſpenſas magno numero cõgeſtas, rotundam figuram eſſe exhibituras quia undique circumdantur; At vero ſi cunctę ſimul in doliũ cõjectę fuerint, rotunditatem illas eſſe amiſſuras, ac futurum ut admodum compreſſæ ſibi ipſis incumbant, quo fiet ut unaquaque veſica figuram diſſimilem obtineat, quia admodum illę ſunt flexiles: Interim quæ oſtio dolii erunt proximæ, cum cæteris elatiores ſint, rotunditatem ſuam nativã ſervaturas, iis in locis ubi expoſitæ fuerint aëri, illumq; ambientem habuerint: Idem accidit exiguis illis glandulis carneis, mollitie quoq; etiam ſumma prędìtis, prout magis aut minus aëri patent.

De ſubſtantia cerebri.

Animum deinde adplicui examini ſubſtantiæ Cerebri: Initio autem ducto à Pia matre, deprehendi infinitas venulas ubivis per hujus membranæ ſubſtantiam ſparſas, præter illas quas

judice ſolo viſu, obſervare eſt in ſubſtantia cerebri: Id mihi detegere licuit præſertim poſt divulſam membranam hanc tenuem & delicatam à ſubſtantia cerebri, infra quam obſervavi venulas, ſed tantæ tenuitatis & ſubtilitatis ut vix credere quis queat, ac, prout deprehendere licuit, conſtabant ex filamentis prodigioſæ tenuitatis.

Præterea adnotavi inſignem illum venularum numerũ diffundi per univerſam cerebri ſubſtantiam, eadem ratione qua vites per terram propagatæ, radices ſuas hac illac protrudunt.

Inde ad partes interiores pergendo, idem mihi dicendum ſupereſt, præſertim de iis locis in quibus inſigni numero occurrũt ſibi mutuo incumbentes, videlicet illas ex globulis ſolummodo componi: quibus vero in locis cerebrũ magna tenuitate prĉditũ erat, cultro per mediũ illud dividẽdo, quaſi ab invicem illas ſeparare animus eſſet, retuliſſe materiam propemodum ſimilẽ oleo: Animadverſa ergo illa materia, illico credidi effectũ hunc cultro adſcribendũ fuiſſe, à quo diſrupti fuerant globuli cerebri, ſed in obſervationibus meis pergendo, non ſolum circa cerebra animaliũ, ſed etiam piſcium, ac præſertim Aſelli, hocq; diſtinctè oculis meis obiiciendo, adnotavi materiã hanc oleoſam à cultro inductam non fuiſſe, ſed hanc revera & ex ſe diſtinctam eſſe materiã, globulos iſtos continentem: Obſervari etiamnum, ſed diſtinctius in cerebro Aſelli piſcis quã ullo alio, materiam iſtam oleoſam reipſe etiam conſtare globulis, cæteris multo tenuioribus.

Primi illi Globuli, vel majores, ex quibus cerebrum compoſitũ eſt, ſicuti ſentio, propemodum exæquant magnitudinem eorum ex quibus olim dixi ſanguinem conſtare, à quibus ruborem ſuum mutuatur, ſed multo magis irregulares ſunt, id quod meo judicio accidit, eo quod globuli ſubſtantiæ cerebri mutuo ſeſe compingunt & coarctant, vel juxta vaſa, neque ab iis ratione mollitiei divelluntur, etiamſi ſæpe concutiantur: at verò globuli ſanguinis motum ſuum obtinent in materia fluidiore, ideoque liberi, neque coacti, rotunditatem ſuam ſemper conſervant.

Memini cum olim examini ſubiicerem cerebrum Anatis, credidiſſe me venulas illas nihil aliud fuiſſe quam ſeriem continuitatis iſtorũ globulorũ, ex quibus tunc credidi univerſum cerebrum conſtare, quare in ſubtilia filamenta diducerentur ſi tantillum attraherentur. ſed obſervationibus intentus per menſem fere integrum, diſtinctè animadvertere mihi datum eſt infinitum illum venularum numerũ, fere imperceptibilium, per univerſum cerebrum ſparſarum, quarum nullam certam notitiã aſſequi conceſſum erat dum incumbebam examini cerebrorũ animaliũ, in quibus vix ac ne vix obſervantur, re ipſa tamen eſſe venas; ſed veritas rei aperte mihi conſtitit obſervato cerebro Aſellorum piſcium: Diſtinctè enim mihi in conſpectum venit inſignis ille numerus vaſorum, aut venarum, quæ admodum limpidæ erant, ubique inibi diſperſæ exiguis ramulis, quindecies, aut etiam viceſies, tenuiores ſimpl ci filo ſericeo.

Obſervationibus ejuſmodi gnaviter inſiſtendo in cerebris animalium, aperuit tandem ſe mihi maxima facilitas ad diſtinctam exploratioñẽ vaſorum

modo à me memoratorum quorum inſignis numerus, ſummaque tenuitas non immerito in admirationem me pertrahebant; adeo ut non temere affirmare auſim, ſi globulus aliquis ſanguineus, ex eorum videlicet numero à quibus rubor ſanguini conciliatur, in octo particulas di videretur, & compoſitus foret ex ſubſtantia utcunque ſolida & parum flexili, ipſum nequaquam viam ſibi facturum per quodpiam illorum vaſculorum: Cunctæ obſervationes à me inſtitutæ ut in hanc ſententiam devenirem impulerunt, ac quo pluribus experimentis rem confirmare ſtudeo, eo diſtinctius à me obſervata diverſitas admiranda horum vaſculorum cum eorum propaginibus, adeo teneris & mollibus ut ad minimum contactum diſſilirent.

Inter hos globulos, ex quibus cerebrum ex parte compoſitum eſt, animadverti globulos ſanguineos non levi negotio diſtinguendos à globulis cerebri, præſertim ex perfecta rotunditate qua prædıti ſunt: fingebam mihi iſtos globulos ſanguineos prodiiſſe à venulis per univerſam cerebri ſubſtantiam diffuſis, quæ una cum cæteris cultro diviſæ fuerant.

Non inſigne diſcrimen obſervare mihi licuit inter Cerebri illá partem quæ Corticem attingit, quoad ejus compoſitionem, à medullæ ſubſtantia, ſi præſertim in particulas minutiſſimas diverſas, oculis meis illas ſubjiciebam: Hoc unum adnotare licuit, venulas illas, aut vaſcula per corticem diffuſa, coloris eſſe fuſci & opaci; ea vero quæ percurrunt medullam nitidiora eſſe & pellucidiora,

In ſubſtantia cerebri deprehendi, præſertim verſus corticem, vaſa ſanguinea rubra, ſed tantæ ſubtilitatis, ut vix animo concipere queam quomodo globuli ſanguinei illa permeare queant: Hoc vero admodum ſingulare eſt, quod ſi ſingulatim hi globuli ſpectentur, nullus fere color in illis deprehendatur, cum ſanguis in venulis contentus tam intenſam rubedinem exhibeat ut ejus color venas penetret, ac cunctis partibus maxime vicinis communicetur: Sed animum reflectens ad obſervationes olim à me factas circa Pediculos, memini me non ſemel vidiſſe, ſi pediculum jejunio diu maceraſſem, ac poſtmodum famelicum exſugendi gratia ſanguinis alicui parti admoviſſem, ipſum plus eduxiſſe quam ut concoquere valeret: quapropter fuſis & diſſolutis globulis, à quibus ruborem obtinebat in materia fluida, de qua verba feci, eo pacto totam maſſam ſanguineam commutaſſe in materiam fluidiorem, adeo ut etiam idonea fieret penetrationi & diffuſioni per univerſum corpus fœdi illius animalis, ad cornua ejus & pedes uſque, quæ exinde ruborem adipiſcebantur.

Ratio propter quam ſanguis abſumi non potuit in ſubſtantiam Pediculi, hæc eſt, ſi bene coniicio, quia inteſtina, aut venulæ iſtius animalis, arefacta fuerunt & exinanita ab inopia alimenti, quo fiebat ut ſanguis cõmeatus ſolito careret, nec ut ante diſtribueretur per univerſum corpus: olim tamen à me obſervata eadem immutatio in ſanguine qui moram aliquam in phiala fecerat; credo iridem ſanguinem in venulis cerebri contentum poſſe rubeſcere, etiam ſi illæ anguſtio-

res

res ſint quam ut tranſitum concedant cuipiam globulo, dum rotunditatem propriam tuentur,

De medulla Spinali.

A me quoque obſervata medulla ſpinalis vituli, pulli gallinacei, arietis & aſelli piſcis, atque adnotatum in cunctis his animalibus ipſam conſtare ex particulis ſimilibus ſubſtantiæ cerebri, hac tamen differentia, quod in medulla ſpinali occurrebat ingens numerus globulorum oleoſorum & lucidorum varię magnitudini, è quorum numero nonnulli etiam quinquagies alios ſuperabant magnitudine, ſed cuncti mollitie ſumma & fluiditate præditi: Prædictæ medullæ ſpinales donatæ præterea erant inſigni vaſculorum varietate, anguſtia & tenuitate eximia ſuſpiciendorum.

Præter venulas illas, eximia ſubtilitate præditas, deprehendere etiam licebat per decurſum medullarum illarum ſpinalium, filamenta coloris fuſci, magnitudinis capilli, quin & ſubtiliora, ubique ſparſa & diffuſa: Unde ſtatim dubitandi occaſio occurrebat num ejuſmodi filamentum venula eſſet, ſed allato accurato examine, detexi unum quodque filamentum, non unum eſſe ſimplexque vas ſeparatum, ſed idipſum conſtare ex pluribus filamentis, aut vaſculis ſubtiliſſimis, mutuo ſibi adpoſitis, inter quæ exhibebant ſe vaſcula admodum dilucida, non minus delicata & ſubtilia quam filum ſericeum: Suſpicio inde oboriri poteſt per vaſcula illa diſtribui ſpiritus animales ſecundum ſpinalem medullam.

OBSERVATIO IX.

Anonymi Conjecturæ recentes quoad Vrinæ tranſitum in Veſicam.

VItio laborant ſatis familiari Phyſici, dum ſtatim magnas difficultates animo ſibi fingunt circa cauſas effectuum quos rimantur: Innata cupiditas famam ſibi comparandi ex indagatione rerum admodum abſtruſarum, quæque potius ratiocinationis ſunt ſoboles quam eorum quæ ſenſibus ſubiiciuntur, in cauſa eſt ut repudient quicquid ſponte ſeſe offert, ſolicitudine eos liberaturum. Hæc res antiquos impulit ad indagandas qualitates & facultates occultas, in explicatione phænomenorum maxime vulgarium; Sin novi Phyſici plurimas res dilucidas admodum reddunt, & menti obvias, hoc proculdubio debent experientiæ ſoli, quæ digito velut indice demonſtrat vias & elateres per quos corpora certo determinantur ad hæc vel illa producta. At vero cum ratio reddenda eſt quorumdam phenomenorum, & aliquid concipiendum eſt præter id quod ſenſus exhibent, plurimi ſyſtemata adeo ſibi mutuo repugnantia conſtruunt, adeo obſcura & remota, ut res ipſa vel minus veroſimilis evadat, aut admirationem majorem cieat; phantaſia eorum intricata & confuſa nequeunte attingere ſimplicitatem, & ſummam Naturæ facilitatem in explican-

dis ſuis operibus: Intricatus iſte animus & involutus, ſimplicitatis & perſpicuitatis hoſtis, jampridem obſtaculo eſt netrodantur explicationes nativæ & faciles circa Excretionem urinæ: Idem vero animus maxime obſtiturus eſt novis noſtris conjecturis.

In Urina duæ partes conſiderari poſſunt, quædam rigidæ, acutæ & acres, aliæ flexiles, mites & ſeroſæ: Priores a renibus in veſicam manare per ureteres omnes fere conſentiunt: flexiles autem quod attinet & aqueas, ſuſpicioni locus eſt maximam illarum partem immediate ab inteſtinis illuc commeare, aut mediantibus membranis intermediis, aut iis quæ involvunt: Rem ſic concipio.

Chylus è ventriculo exiens infunditur in priora inteſtina, quæ ex eo ſuccum exprimunt in venas lacteas, pro diſpoſitione orificiorum illarum: ſervata porro in eo plurima humiditate, proprio pondere illabitur, juvante motu periſtaltico poſteriorum inteſtinorum, in quibus non ſecus ac in prioribus compreſſus, quicquid maxime aqueum illi ineſt traiicit poros parietum illum continentium; obviam autem habens ex latere uno ſubſtantiam peritonæi ſpongioſam; ex altero ſubſtantiam uteri aut veſicæ ipſius, per iſtas membranas filtratur, è quibus indeſinenter influit in cavitatem communis iſtius receptaculi aquarum infimi ventris: Afferam rationes & experimenta nulli controverſiæ obnoxia, opinionem iſtam confirmantia.

Si per ſiphonem aqua calens in inteſtina infundatur e. g. undiquaque illa exilire & tranſſudare per membranas conſpicitur: Peritonæum & Uterus glandularum per ipſorum ſubſtantiam diſperſorum inſignem numerum obtinent, hi antque infinitis porulis, idoneis excipiendis aquæ particulis, ineptis vero iiſdem retinendis.

Veſicæ figura ea eſt, ſicuti omnibus notum, ut liquor facile influat à parte convexa in concavam, valvulæ autem intus adpoſitæ remeaturæ obſtent: Si huic mechanicæ obſervationi addideris ſitum & reſpectum omnium illarum partium ad invicem, facili negotio quivis concipiet quomodo liquor inteſtinis comprehenſus ad receptaculum uſque confluat: In viris enim immediate incumbit inteſtino recto, in mulieribus autem per uterum ſeparantur; in utriſque peritonæum viſcera illa involvit atque intime illis ſe adplicat.

Præterea ratio & experientia fidem faciunt ſerum continuo à uno ad aliud membrum confluere, ſi quidem nullus adeſt hiatus, ſive porus, ſive tubulus, quem non foveat in partibus mollibus, cujuſmodi ſunt illæ de quibus agimus, influxus perpetuus humoris cujuſpiam proportionati & familiaris, cujus defectu conniveret & occluderetur, Revera quocunq; tempore ſcrutaveris inteſtina, veſicam, peritonæum, & uterum in animali ſano, ſemper ęque madida tibi occurrent ac ſi recens aquæ immerſa forent.

Robur accedet iſti opinioni ſi obſervaveris Naturam Rectum inteſtinum Veſicæ ſemper implicare, iiſdemque uſibus ea deſtinare: Aves per anum

anum fæces & urinam emittunt, ſiquidem rectum in illis utrumque munus obit. In quibuſdam hominibus adnotatum Inteſtinum iſtud in veſicam inſeri ureterum modo, adeo ut per urethram cuncta excrementa in illis excernerentur, A Dom. *Maroldo*, ejuſmodi communicatio obſervata inter inteſtina illa & uterum: Ephemerides autem Germanicæ, *Obſerv.* 89. vol. 1. aſſerunt viſum infantem qui ano careret, cum lotio autem copiam excrementorum craſſiorũ excerneret. Sed & alia occurrunt experimenta demonſtrantia inteſtina cum veſica ſympathiam habere, etiamſi tam arcta connexio non requiratur: Author quidam libro à me memorato, refert ſe curandum habuiſſe virum Podagra infeſtatum, qui lotium à chylo albicans omnino emitteret: In pluribus affectibus idem obſervare licet, ſicuti in Scorbuto, in quo oſſa carie exeſa ſunt & ulcerata: Quin & ob nonnulla accidentia contingit ut liquores eo fere momento quo hauſti ſunt excludamus, nulla alteratione manifeſta illis inducta; adeo ut comparatione facta temporis quo corpus ſubjerunt cum tempore exitus, illud adeo breve deprehenditur ut vix concipere liceat longiorem viam quam quæ à me propoſita eſt: Hydropicorum venter detumeſcit prout emingunt, ac proinde prout ſerum effluit è poris veſicæ, nulla enim alia patet via, Diarrhoea accidit cum paries inteſtinorum convexus obducitur muco, à quo prohibetur tranſſudatio: Nec id prætermittendum exiſtimo lotium ejus qui multam ingerit ptiſanam, aquam &c. parum autem comedit, ſtercoraceis materiis inquinatum eſſe: Res ulterius quam decet excreſceret ſi majorem experimentorum numerum adducerem, quæ unicuique in ſeipſo detegere licet.

Obiiciet proculdubio aliquis ejuſmodi in caſibus corpus diſpoſitione ſolita exui, ac in ſtatu præternaturali conſtitui? ſed reſpondere licet, ſi quidem caſus hi ſint ordinarii, pro naturalibus poſſe haberi, ac proinde naturale eſſe illis partibus ut liquores facile ab una ad aliam perfluant: Adde quod vix explicare licet ſiccitatem propriam fæcibus, hominis bene valentis, quam ſupponendo partes liquidiores elabi per poros craſſiorum inteſtinorum, venæ enim lacteæ, quæ ſolum occurrunt in inteſtinis tenuibus, nequaquam ad ſe alliciunt quicquid humidi in chylo occurrit, ſi quidem in illorum extremo æque fluidus eſt ac cum è ventriculo effluebat.

Cum in animali quopiam ligantur ureteres, vel tubuli, ſi obſtructi ſunt à quacunque cauſa, in veſicam nihil illabitur? objectio hæc plane evertere videtur id quod à nobis ſtatutum; ſed hoc reſponſo ſatisfaciendum; Corpora ſalina & acria urinæ inexiſtentia, quæ per ureteres effluunt una cum ſeri portione; ſi ob aliquod impedimentum ſubſtiterint, expandunt parietes horum vaſorum, unde fibræ illorum admodum ſenſibiles ſummo cruciatu afficiuntur; univerſum corpus huic affectui conſentit, facultateſque omnes illi ſuperando opponit, adeo ut hæc ſuppreſſio urinæ, tam infeſta partibus etiam diſſitis, intercipere valeat actionem muſculorum imi ventris, à revulſio-

ne facta ſpirituum ; Inteſtina hinc debilitatem contrahunt, vel pori illorum arctantur, ſic ſerum chyli ſubſiſtit,nullo alio motu donatum quam quod à proprio pondere habet.

Multitudo cauſarum quam Urinæ adſignamus nonnullis negotium faciet; ſed ſciant hi liquorem (cujuſmodi ille eſt) heterogeneum, ſemper è pluribus manare locis,quin & non abs re credimus illum de quo verba facimus, originem ſuam ducere ex omnibus partibus ambientibus & contingentibus veſicam; nam revera ſpongiæ ſimile eſt hoc viſcus, cujus partes exteriores & interiores ſemper madeſcunt.

Cæterum animadverſiones hæ, quas vocant novas, ab aliis forte jam factæ ſunt: ac revera animum eorum ſubeunt quæ rebus ipſis attenti ſunt: Neque tamen conſtat illas hactenus propoſitas fuiſſe ad explicationem omnium ſymptomatum in hac re contingentium; ea ratione qua nunc eam propalamus.

Observatio X.

Dom. Rivalerii D. Med. Nemanſenſis.

Fœtus putrefactus per umbilicum & vuluam lacer & particulatim prodiens.

ANtonetta Boſſetia, uxor *Petri Quiſſuci*, annos nata xxiv. puſillæ ſtaturæ mulier, jam tertia vice gravida, cujus infantes paulo ante terminum partus naturalem interibant, à perita obſtetrice omnes extracti.

Quarto impragnata eſt, menſe martio anni 1681. Præcautionis vero gratia, ne idem infortunium quod ante ſubiret, remediorum opem imploravit, quibus uſa fere toto graviditatis ſuæ decurſu,non levi probi ſucceſſus ſpe, ſi quidem fœtus vivide in utero movebatur, & res domeſticas vegete illa curabat.

Exacto vero nono menſe, ac partus tempore adveniente,tormina diuturna & vehementia experta eſt, lumborum & femorum dolores, pluri-moſque irritos enixus, ſi quidem orificium uteri internum ſemper occluſum manſit : Inde exorta terribilia ſymptomata, crebræ nempe leipothymiæ, vomitus aſſiduus, urina fœtens, extremorum frigus, vultus cadaveroſus, ac tandem maxima pars ſignorum fœtus in utero mortui, Interim, licet per aliquot dies doloribus cruciata fuiſſet, quibuſdam remediis adjuta, à miſerando illo ſtatu emerſit, ſufficienteſque vires nacta eſt ut lecto egredi poſſet, & ſolitis vacare muniis.

Poſt duos menſes, mediocrem ſanguinis fluxum tulit, nequaquam ab eo diſſimilis quem ſingulis menſibus non gravida fundere ſolebat, qui fluor bimeſtri circiter ſpatio duravit, poſtea paulatim deſiit, huncque ſequutus æquali fere temporis ſpatio albus, ac demum effluxus inſignis puris admodum fœtidi ; Mammæ lac

ſemper effuderunt uſque ad id tempus, hoc eſt ad decimum uſque tertium graviditatis menſem: Febris & faſtidium perpetui comites fuere, vultus ſemper decolor, è toto corpore manabat fœtor abominandus, animo non minus quam corpore languida erat.

Omnes hæ ſanguinis evacuationes & puris, crebris diarrhœis conjunctæ, ac teneſmis, ventris tumori neminimum decrementum intulerunt, qui præterea duritiem & ad contactum dolorem ſummum exhibebat.

Puris iſtud effluvium cum per ſeptem aut octo menſes duraſſet, dolores ſupervenere iis atrociores quos toto tempore perpetuo patiebatur, ſed præſertim in collo uterino, deprehenditque excretum oſſiculum: Exacto octiduo aliud prodiit durante ſemper hujus vel illius rei excluſione: Quotieſcumque vero intendebantur dolores (id quod crebro contingebat) prę-ludium ſemper fuit oſſis alicujus exituri: hinc à menſe Octobri ad medium uſque Decembrem, viginti circiter excrevit, quæ mihi commiſit: Oſſa hac maxima ex parte erant phalanges pedum aut mannum, quę inter occurrebant epiphyſes oſſium brachiorum & tibiarum, cum dentibus inciſoriis, malleo auris, & ſquamis quibuſdam.

Tandem circa Feſtum Nativitatis Chriſti intumuit umbilicus ad nucis juglandis magnitudinem, progreſſiſque doloribus acerrimis, per quatuor aut quinque dies vexantibus, ſponte reſeratus eſt ille tumor, prodeunte ſero quodam, Cutis id continens hinc ſubſedit, adeo ut nullum tumoris veſtigium remaneret, quamvis ſemper aliquis humor prodiret: Cum neceſſariam foraminis iſtius, per quod tumor ſe exoneraverat, dilatationem indicaſſem, author fui patienter ferret illi immitti turũdam exiguam ſuperadmoto Emplaſtro: Foramen hoc hinc quotidie majus fiebat, prodieruntque materiæ craſſiores, modo ſeroſæ, modo purulentæ aut crnentæ, ſed ſemper comite inſigne fœtore.

Tribus circiter hebdomadis poſt tumoris apertionem, prodeuntes animadvertit pilos per aliquot dies, ſed XXI. Januarii cum vehementiæ dolorum ferendæ impar eſſet, ſubinde invaleſcentium, me advocari jubet, exhibitoque ventre deprehendi foramen in umbilico factum omnino occluſum eſſe, ambientes vero partes admodum tenſas & inflammatas.

Stylo exploratorio immiſſo cum deprehendiſſem effectus oſſis ſeſe obtrudentis, monui non alia ratione quam inciſione facta educi poſſe: adſenſum illa præbuit impulitque ut Chirurgi officio fungerer: Illam inſtitui ab umbilico inferius, tendendo, extraxique cubitum infantis, arrepto eo extremo quod humero coarticulatur; extremum alterum pilis ſcatebat ipſi adhærentibus: curando poſtmodum ur turunda immitteretur magnitudine æqualis oſſi educto.

Diebus ſubſequentibus per id foramen ex ægrę ventre prodiit inſignis puris copia, adeo ut quinquies aut ſexies in die partem mundare teneretur, tunc temporis ſolum appetitus utcunque redux eſſe incepit, attamen evacuatio hæc utut magna, neque doloris imminutionem attulit, neque ventris intumeſcentiæ.

Octiduo poſt, h.e. die 28. alia oſſa ſe obtulere, Mag. *Trentignanus*, peritus Chirurgus, accerſitur foramineque hoc accuratius conſiderato, obſervata fuere magna oſſa illud obturantia. Extracta ſunt femur, radius, atque alterum Ilium; Natura præterea compulerat quaſdam carnes, quæ ſupra umbilicum extuberabant, ad transverſi digiti altitudinem: mixtim adparebant pinguedo, cutis, membranæ, & muſculi putrefacta: Educta tamen hæc fuere, ſed quod foramen anguſtius foret, facta fuit inciſio longitudinis duorum tranſverſorum digitorum ſequendo ductum illius quam ante octiduum ſuſceperam.

Tunc temporis eductæ fuere particulæ ſemipedalis longitudinis, carpi craſſitiei; Prima fuit pars ſpinæ, quæ ſe manifeſtam fecit ex ſerie aliquot vertebrarum; at cum caro hæc pectori adhæreret, neque tamen tunc liceret citra diſcrimen inſigne novas moliri inciſiones educendi cauſa reliquias, ſatis nobis fuit illa extrahere ope validi funiculi, ac uterum abluere decocto, abluendi & balſamica vi prædito.

Poſtridie mane, die xxix. ad examen revocavimus num ampliorem aggredi liceret diſſectionem in hac muliere, quam febris ad maciem & debilitatem ſummam deduxerat jam ab anno integro quo cadaver hoc ſinu ſuo geſtabat; ac num ope quorundam inſtrumentorum confringi poſſent oſſa capitis, quod in latere dextro ventris intricatum deliteſcebat, ac carnes ſuperſtites, facta prius ipſarum laceratione, educere: Sed cum media hæc fere nobis impoſſibilia adparerent, ratione perpetuorum conatuum Naturæ quo ſe extricaret, ac difficultatis occurrentis ad introductionem ferramentorum in cavitatem nondum nobis ſufficienter proſpectam: Mag. *Tranſignanus* perfecit inciſionem, quantum judicata fuit neceſſaria ad manus immiſſionem, ex parte ſuperiori in inferiorem verſus pubem.

Extraxit illico partem coſtarum, oſſium brachiorum & crurum, ac deinde reliquias trunci corporis: Oſſa capitis facile à ſe invicem abſceſſerunt per ſuturas, ac citra laborem is eduxit: Nonnulla upererant quæ putredo à carnibus ſecreverat, quæ una cum ſanie prodiere, pure & ſanguine in hac cavitate fluctuantibus: Tota noſtra tunc cura incubuit in accurata mundatione per prædictum decoctum, ac remediorum apparatum convenientem: Poſtrema hac operatio peracta fuit coram Dom. *Baux & Formio*, hujus Urbis Medicis, D. *Brugnero* Pharmacopœo, ac pluribus ægræ conſanguineis, quæ ab hoc ipſo momento deſiit fluorem pati, hactenus perſeverantem etiamſi umbilici ſectio facta fuiſſet.

Septidui aut octidui ſpatio res ad votum ſuccedere videbantur, ulcus bene ſe habebat, pus autem ex eo prodiens, etiamſi copioſum, laudabilis erat coloris & conſiſtentiæ, nequaquam fœtidum, dormiebat ægra, alimenta horis ſolitis adſumens, febris fere expers ac dolorum: tantaque tranquillitate fruebatur ut invita clinica eſſet & diætæ ſe adſtringeret, ſed octava Februarii proba illa omnia ſigna uno impetu ruerunt ac retro ſpes lapſa referri incipit: Ulcus alie-

nam

nām conditionem induit, pus minori quantitate effluxit, fœtore ſe adjungente.

Eapropter cavitatem unde prodibat explorare è re viſum fuit, cognoſcendæ cauſa iſtius immutationis, deprehenſa eſt in quibuſdam oſſiculis in ulceris fundo deliteſcentibus: Unum extractum eſt è cavitatis dextro latere, magnitudine æquans piſum rotundum, aliquatenus depreſſum, pilis intricatum: ſub veſperum ejuſdem diei ex eodem loco aliud eductum eſt, paulo minus, & rotundum, unus cum uno dente inciſorio, ac duobus parvis capillorum glomis: Animadverſa quoque nonnulla oſſa quæ peritonæum perforaverant, ac partem carnis muſculorum abdominis, in cavitatis fundo, ad diſtantiam quinque aut ſex transverſorum digitorum ab inciſione, non procul ab inguine dextro, cum pilorum inſigni copia, tribus aut quatuor tranſverſis digitis ſupra & ad latus umbilici dextrum, ubi ante ſe nobis exhibuerat caput infantis.

Oſſa iſta mobilia erant, ſed cum foramini impacta eſſent, quo vix pertingere poterat apex digiti, ſpes nobis excidit illa eliciendi per ulceris foramen: Capillos quod attinet, carnibus adeo valide adhærebant, ut nunquam attingerentur quin crepitationis quendam ſenſum exhiberent ac niſi ſumma vi adhibita educerentur, intenſoque dolore ægræ excitato.

Decima die, ipſamet immiſſis in ulcus digitis, evellendorum gratia capillorum, duos glomos eorum eduxit.

Duodecima die aliud os extractum priori ſimile: dijudicare non licuit qua ex parte corporis prodirent, figura quippe eorum erat imperfecta ab eroſione; Quotieſcunque aliquod illorum eductum eſt, ut & pili, accendebarur febris, ac dolores recrudeſcebant in partibus è quibus prodibant, ſed fugaces ij fuere: acutiſſimi autem oriebantur in parte oppoſita, videlicet in univerſa iliorum regione & lumborum latere ſiniſtro.

Hac eadem in parte cum dolores ſe obfirmaſſent, excitata eſt inſignis inflammatio, cujus comes fuit intumefactio univerſi ventris, præterquam in loco in quo latebant oſſa quæ eductioni obſtiterant; cum potius ibi oboriri debuiſſent ratione conatuum adhibitorum in ſtyli immiſſione, aliorumque oſſium eductione.

Ægra hoc in ſtatu conſtituta cum aliquantiſper deliquiſſet in victus regimine, in magnas incidit leipothymias ac frequentes: Acceſſerunt horrores & vomitus, dyſuria, vigiliæ, vultus cadaveroſus factus eſt, nullo fere effluente pure ex ulcere: ſymptomata hæc conſequūtur teneſmus, ventris dolores ingenſque oris fœtor quem ipſa percipiebat: Is qui ex ulcere exſpirabat ſummus erat, etiamſi fundum exiguo ſenſu eſſet præditum probique coloris: Pus, quod exſiccatum fuerat, obſtabat ne injectio pertranſiret orificium internum uteri in vaginam ſicuti antea; immiſſo vero digito meatus liber eſt factus, ſicque injectioni aperta via facta eſt.

Symptomata hæc ad xx. uſque Februarii perdurarunt, cum maximo & extraordinario effluxu ſeroſorum humorum per ulcus, quo factum eſt

ut paulatim illa remitterent: ſed fœtor inde manans admodum nobis erat moleſtus, nec dubii fuimus quin fomentum illi præberent oſſa quæ inter muſculos ſe inſinuaverant: quapropter 23. die inſtituta à nobis inciſio juxta inguen dextrum in imo hypogaſtrio, reſpondens fundo cavitati ulceris, eo pacto tria oſſa educta ſunt, quorum unum rotundum erat & depreſſum, ſicuti prius quod per eundem locum exierat, alia duo vertebrarum erant fragmenta.

Apertio hæc maximam nobis commoditatem præbuit ad mundandam univerſam cavitatem ulceris: hinc ab eo ipſo momento minor fuit fœtor, puris imminuta quantitas, imo laudabilius profluxit, febris remiſit, ægra faciles noctes duxit, appetitu viguit, cum omnimoda egerendi & urinam emittendi facilitate.

Interim, quanquam fauſta omnia pollicerentur prædicta ſigna, res in tuto non erat, capilli enim adfixi & agglutinati loco à me memorato, maximum nobis negotium faciebant; nam tandem ulcus puſq; exinde prodiens, fere ſemper fœtorem ſummum fundebant, unde ægra peſſime ſe habebat: Difficultas immittendi remedia in locum affectum, & in quo carnes putreſcebant, ſumma erat, ſed periculum majus nobis imminere videbatur ex illorum uſu ea in parte.

xxvij. Die Febr. in mentem nobis venit uſus inſtrumenti *roſtri anatini* dicti, eorum evellendorum cauſa, quod commodiſſimum fuit, ſi quidem ſemper cum ſucceſſu immiſſum fuit: auxiliares manus ipſa nobis præbebat ægra immittendo digitos ut in foramen illos adduceret, qui poſt modum eximebantur, at non ſine maximo labore, cum validiſſima manus ad id operis requireretur, ac ſi avellendi è loco cui innati eſſent, ſed perpetuo cum ſtrepitu ac crepitatione quadam, ſicuti dictum: Non raro cum capillis prodiit particula carnis & pinguedinis ſemiputridæ, ac ſæpe levis ſucceſſit inflammatio, ſed fuga momentanea.

Interim carnes, quæ citius ſuccreſcebant quam è re fuiſſet, ut maturaremus impellebant evulſionem capillorum ſuperſtituū omnimodam; votique tandem compotes fuimus, ac à decima die Martii omnis fœtor ab ulcere fugatus eſt: Pus, quod minori ſemper copia prodibat, non aliunde manare videbatur quam à parte è qua pili evulſi fuerunt, cui quod inducta eſſet quædam inflammatio, ideo ſola inter partes abdominis dura & tumida permanſit, etiamſi doloris eſſet expers: Inciſione à nobis juxta inguen facta educendorum gratia oſſiculorum, ſicuti & primo ulcere, cum carne obducerentur, liquor per ſiphonem immiſſus eadem puritate prodibat qua iniiciebatur, pertranſiens vero mira celeritate in vaginam, arguere nobis de re licuit partes priſtinæ figuræ & conſtitutioni nativæ reſtitui: Hinc ægra, cum appetitu polleret, vultus nitorem recuperaret, imo & εὐεξίαν cum virium robore: febre & dolore careret, & ex intervallis temporum fluxus menſtruus aliquis adpareret, ſpem nobis præbuit futurum ut brevi priſtinam conſequeretur valetudinem.

Obs.

Observatio XI.

Medicina incolarum Inſulæ Ceylonenſis;
Ex hiſtoria illius regionis.

Populorum illorum Medicina tota eſt in medicamentis & Emplaſtris quibuſdam, quæ parant ex herbis medicinalibus, inſigni numero illa in regione naſcentibus, eximiaque vi præditis, præterea ex foliis & cortice arborum indigenarum.

Nonnullæ plantæ tantarum ſunt virium ut crus vel brachium fractum ſeſquihoræ ſpatio ſanare liceat, ex ſola admotione quarundam herbarum.

Faucium abſceſſus ſanatur ſolo corticæ *Amarangæ*, maſticata tantum planta & deglutita ſaliva.

In quadam Provincia iſtius Inſulæ naſcitur Arbos, cujus odor refert eum qui manat ex Pharmacopolio; Occidit autem armenta Provinciæ eam deguſtantia; innoxia vero eſt animalibus aliarum regionum, forte quia nullum aliud animalis genus eam deguſtare vult.

Pulmenti genus paratur admirandum in ſiti ſedanda, ex pulpa incluſa nucleis Prunorum: Vocantur *Ratans*; obteguntur pellicula quadam, ſpinis adeo horrida ut nullus contrectare queat.

Quodvis doloris genus ſedant Unguento confecto ex oleo, quod fundit fructus cinnamomi cum aquæ incoquitur.

Alibi obſervatur Oleum hoc cum refrixit æque ſolidam duritiem acquirere, & non minus candidum evadere ac ſebum candelarum. Utuntur in lampadibus, ſi quidem in toto diſtrictu Inſulæ nemo utitur candelis præter Regem.

Reperitur & in ea regione aliud Olei genus, quod uſui tantum eſt ad arcendam rabiem Elephantorum cui quandoque ſunt obnoxii. Oleum iſtud effluit ex genis illorum animalium cum in furorem aguntur, qui agnoſcitur ex manatione vel effluxu iſtius liquoris: Catenis tunc vinciuntur & compedibus, alligantur que proceris arboribus ne cuiquam noceant.

Mel cedit illis in aliud eximium remedium: Inter Apes autem quæ id ſuppeditant parvæ quædam admodum reperiuntur, nigræ & cœcæ, quas incolæ una cum melle vocant.

Caro *Tullæ Guyan*, (avis eſt indigena) hoc ſingulare obtinet quod præterquam quod delicati admodum ſit ſaporis, & ſaluberrimæ, ventriculo adeo grata eſt, ut etiamſi vomitus accideret poſt comeſtam iſtam carnem cum aliis alimentis, illa ſemper remaneat.

Observatio XII.

Vel Reſponſio ad Quæſtiones propoſitas circa Mulierem Nemanſenſem, cui fœtus per particulas eductus eſt è regione umbilici.

De qua Obſervatione præcedente X.

CIrca propoſitum caſum quæſitum fuit 1. Cur hæc mulier tres priores fœtus ediderit appropinquante partu?

Reſpondere licet illi anguſtum admodum fuiſſe uterum ſecundum omnes illius partes, quapropter expandi non potuit ſicuti in aliis mulieribus ad proportionem incrementi fœtuum, qui ſuffocati interiere quo tempore magnitudinem inſignem adepti ſunt, prope tempus partus (nemini enim dubium quin fœtus incrementum ſuum ſingulis diebus in utero materno, non ſecus ac cum illum egreſſegreſſus eſt) Vitiumque ejuſmodi deprehenſum eſt in pluribus mulieribus, ab obitu apertis ſimili in caſu.

Secundo quæritur, Cur quartus fœtus lacer particulatim exierit per vulvam & per umbilicum?

Reſpondetur huic quæſito, poſtremum hunc fœtum, non ſecus ac præcedentes ſuffocatum, cum ſitum nactus eſſet exitui parum commodum, & uteri anguſtiam forſan illum molitum eſſe ſcapulis præeuntibus, dorſo aut natibus, cum autem duplicatus prodire nequierit, eo in ſtatu putrefactum fuiſſe, partibus autem omnibus accedente ſuppuratione & putredine ab invicem abſcedentibus, veroſimile admodum eſſe à copia materiæ, ejuſdem acrimonia, aut acutum quoddam os, fundo uteri ſeſe offerens, originem dediſſe apertioni eo in loco factæ, per quem cum pars maxima particularum ſe intruſiſſet in capacitatem imi ventris, inibi tumorem illum peperiſſe, è quo cuncta illa corpora extranea prodierunt.

Eo confidentius ad hæc quæſita reſpondere potui, quod ſimilis caſus ante triennium ſic mihi obtulerit: Scriptis illum conſignare tunc temporis è re viſum non fuit, quod mihi non licuerit particulatim circumſtantias ad examen adducere quæ ſimul gratæ ſint & doceant, ſed quandoquidem occaſio hic ſeſe offert, narrationem hoc loco daturus ſum eorum qui occurrerunt in cadavere illius mulieris quæ huic obſervationi materiam præbet.

Observatio XIII.

Anonymi.

Fœtus putrefactus per umbilici regionem exiens.

MUlier xxxv. annorum, mater & nutrix quinque liberorum, ſæpius conqueſta eſt quod à xxx. menſibus fluuo menſtruo careret; quod

quod item prioribus novem menſibus gravidam ſe crediderit, ab eo vero tempore continuis vexata fuerit cardialgiis & crebro vomendi deſiderio ſicuti in præcedentibus ingravidationibus. Interim, pro more pauperum, qui cuncta ad miſeram vitæ conditionem referunt ac improbam diæam, quodvis remedium neglexiſſet, adeo ut poſtremo anno tota moles & amplitudo ventris ad regionem umbilici confluxerit, in qua dolor & tumor quotidie incrementum capiebant.

Ex actis illis xxx. menſibus ſymcope illam prehendit, eamque aſſidentes, apoplecticam tati, tantopere agitavere ut umbilici tumor apertus fuerit: Exinde ſumma copia materiæ purulentę prodiit, capillorum, dentium, plurimorum oſſium carie ſemi exeſorum, ob moram, & acrimoniam putredinis, in quam carnes, abierant, morte inſultum iſtum viginti quatuor poſt horas ſubſequuta, nec ſyncope recedente.

Apertio facta eſt, perquam eductæ fuere reliquiæ oſſium, unguium, capillorum; quæ materiæ tam inſigni putredine correptæ erant, ac tanta malignitate, ut veroſimile ſit à tetris emiſſis fumis ſuffocatum fuiſſe cordis nativum calorem, inhabilemque functionibus obeundis redditum.

Obſervata eſt membrana interior uteri omnino exulcerata & calloſa, non ſecus ac collum internum, ideoque non multa ſuberat mirandi occaſio cur tam inſignem moram in utero traxerit ille fœtus, quem cum putredo corripuiſſet, à copia & acrimonia materiæ, vel à præſentia oſſis maxime idonei perforando uteri fundo, exitum conceſſerat omnibus illis corporibus extraneis, quæ diu coërcita manſerant intra membranam, quæ adnexa erat apertioni fundi uteri, omnino liberam à cohæſione cum epiploo & peritonæo.

Quam vitam duxerit hæc mulier ad verum reſcire non potui, quo iudicium ferre poſſem de callo, ſed proculdubio acciderat illa ultima imprægnatione, ſiquidem in partubus præcedentibus nulla difficultas ſe obtulerat: Nihilominus admodum probabile eſt ab aliquo vitio venereo ortum duxiſſe, quod in ipſo latere ſuſpicatæ ſunt vicinæ, ob vitam mariti diſſolutam.

Ad de prædictis magnitudinem oſſium fœtus, eorumque ſoliditatem; opinionem facere mulierem hanc imprægnatam fuiſſe ante duos annos & ſemis, ſicuti aſſeruerat.

ZODIACI MEDICO-GALLICI.

SIVE

Miſcellaneorum Medico-Phyſicorum, Celeberrimorum Medicorum, & aliorum Eruditorum in Gallia.

FEBRVARIVS

OBSERVATIO I.

Deſcriptio Plantæ rarioris, recens ex America allatæ.

PLANTA hæc vocatur in Inſulis Americanis, unde ad nos affertur, *Caput mortuum*, aut *Caput Anglicum*, quaſi dicas Caput nequam, pars quippe illius interior Venenum gerit: quapropter ij qui illam in remedium adhibent, ſolo ſemine utuntur aut parte exteriori, D. *Conquedo* (qui illam ad nos vivam attulit) quos in uſus valeat adhuc incompertum habet: ab Indo autem quodam didicit natales illam habere in rupibus ad maris littora ſitis, fluctus autem arenam convehere, ex qua nutrimentum ſuſcipit: Revera, ſi integræ evulſæ radici adiiciatur arena, ac per intervalla omnino obruatur, ad plures annos perennat, quo artificio illa quam in noſtra Academia alimus iam à biennio huc uſque durabilis eſt: Radicis illius filamenta candida ſunt, rotunda & teretia, craſſiſſima enim vix aciculam ligulæ æquant, Cuncta ex centro bazeos enaſcuntur, in longitudinem vero parum abeunt: Quod in illa conſpicitur forma coſtarum triangularium, viridem exhibet colorem gratiſſimum; Aculei qui infixi ſunt criſtæ dictarum coſtarum admodum acuti ſunt & numeroſiſſimi: Eius caulis compago eſt ſolida infinitarum fibrillatum rubentium, illis prope ſimilium

Ann. 18. page 26.

mnium quos gerunt flores cardui, adeo ut non injuria cenſeri queat ſpecies Cardui Indici: Cæterum nullo odore donata eſt, quo vero ſapore ignorare ſatius fuit, (donec amplius innoteſcat) quam ſe periculo exponere, funeſtaque accerſere ſymptomata: Sed præterea cautio adeſſe debet ne vi illata intetitus accerſatur.

Observatio II.

Nova Gangrænæ explicatio.

Anonymi.

SI quis perpendat quem exitum habeat carnis fruſtum diutius æſtate aſſervatum, & fructus contuſi, non difficilis illi futura cognitio ortus Gangrænæ: Putredo utraque invadens, cum nihil aliud ſit quam effectus inſolitæ fermentationis, in quibuſdam illorum partibus contingentis, non arduum erit cauſæ cognitionem adipiſci.

Ex mea ergo ſententia, putredo qua afficitur fruſtum illud carnis aſſervatum, aliud nihil eſt quam diſſolutio cunctarum illius partium, à calore ambientis inducta, quod undique illud pervadens, proculdubio omnes partes in motum concitat, ab invicem divellit, ac in agitationem ciet: Cum porro caro hæc conſtet ex ſubſtantiis diverſæ indolis, neceſſe eſt diſſidium inde exoriatur & pugna, ex mutua autem action & reactione ſuccedat fermentatio, propterquam omnimoda partium diviſio ſequatur, ac proinde totius corruptio.

Fructuum eadem mihi videtur eſſe ratio, in corruptionem abeuntium ob diuturniorem aſſervationem: putredo ut plurimum in illis initium ducit à parte contuſa; ob ictum enim inflictum contritæ fuerunt fibræ particulæ illius; hinc cellulis humorem continentibus bruptis cute autem aëri introitum concedente, accidit partes liquidas neceſſario motu cieri, atque invicem congredi, qui conflictus non ante deſinit quam omnimoda fructus ſubſtantiæ diſſolutio ſubſequatur.

His ſuppoſitis manifeſta fit Gangrænæ cauſa; quandoquidem ſanguis motu gaudet intra proprios canales, proculdubio ſi pateat illi exitus, effluit; hiatus autem illi à cauſa quapiam externa induci poſſunt, ſicuti à vulnere aut contuſione, vel ab inſolita ſanguinis commotione: Parum vero refert qua de cauſa fibris vaſiſque capillaribus vis illata fuerit, nulli enim dubium eſt quin poſtmodum plurimus ſanguis aliique humores effluant, qui vaſa egreſſi, & in carnes effuſi, à partis calore & ambiente aëre concitantur in motum, ſi præſertim vulnus aut ulcus præfuerit, adeo ut cum mutuo ſeſe oppugnant, ob diverſam naturam partium ex quibus conflati ſunt, fermentationem hinc ſubeant, dolo-

remque ac inflammationem ægro moleſta pariant,

Cum ſanguis ex plurimis partibus volatilibus conſtitutus ſit, veriſimile eſt illas in auras abire, ſuperſtite parte craſſiori, acrem ſtatim contrahente, non ſecus ac uſu venire ſolet in vino aëri expoſito, aut ad ignem excalefacto, quod aceſcit à diſſipatis partibus illius ſulphureis: Cõcluſum iſtud Acidum, à calore vero cõtinuo eventũ, ſtatim effectus conſuetos exſerit; quicquid circumdat diſcindit & divellit; continuum vero incrementum aſſumens acceſſione facta novæ materiæ, tantum aciditatis gradum contrahit adeoque increſcit, ut ſanguini & ſpiritibus animalibus commeatum præcludat, eadem ratione qua tantillum vitrioli occludere valet vas, huius orificio admotum: Pars ergo irrigante ſanguine orba, ac ſpiritibus, ſenſu proinde & vita privatur; adeo ut quaſi necroſi affecta appareat, non ſecus ac ſi à reliquo corpore divelleretur: Fermentationem ergo experta eſt eadem plane ratione quam ſupra innuimus, ubi oſtenſum quomodo computreſcerent caro aſſervata & fructus contuſionem perpeſſi.

Color, mollities, fœtor, aliaque accidentia Gangrænæ aſſidentia, meam ſententiam confirmant, cuncta hæc pathemata fermentationis ſolum eſſe ſobolem; Fructus putridi fuſcum colorem aut nigricantem contrahunt; flaccidi præterea evadunt, odorem vero fundunt acidum & vinoſum; quia videlicet continent ſpiritum inflammabilem: Caro autem olfactum inſuaviter ferire debet, ob evectas partes ſalinas & ſulphureas ſupra volatiles; ſicut quando lotium fermentatur, inſuavis odor ſemper effertur.

Sicitas Gangrænam concomitari ſolita in eam me adducit opinionem circulationem ſanguinis illa in parte inhibitam eſſe; cunctis autem vaſis ab illo obturatis nullum humorem, qui ipſam irriget & humiditatem foveat influere.

Caries præterea & oſſium nigredo fidem mihi faciunt præſentię iſtius Acidi, à quo corroduntur, excavanturque foramina non ſuperficiaria, adeo ut lumini non pateat acceſſus, quæ oculis nigra ſe offerunt, non ſecus ac culter cui affunditur ſuccus mali citrij, ſimilem colorem exhibet.

Ex his eluceſcit Gangrænæ progreſſus cauſa, niſi prompte manus Medicæ admoveantur, & quamobrem citam mortem inferat illi quem invaſerit: Progreſſus aperta ſatis ratio eſt, cum enim cunctæ corporis partes ſibi mutuo cohæreant, immediate ſeſe contingunt, ac facile ſibi invicem compatiuntur, adeo ut æque prodivis ſit tranſitus gangrænę ab una parte in aliam quam familiaris eſt communicatio putredinis pomi putridi cum aliud contingit, ut proinde ulterius pergat contagium & labes.

Gangrænam mors brevi excipit, ſi præſertim corruptio fuerit inſignis, & ſi Acido concedatur facultas ſeſe inferendi in venam aliquam &c. Non mediocrem; Sanguini enim cum remiſceatur, coagulationem illi infert, eo citius lethalem quo copia major illius fuerit.

Con-

Conjecturam hanc apprime fulcit experientia, quandoquidem exigua quantitas ſpiritus vitrioli ſiphone infuſi in venam cruralem canis, illum illico interficit.

Remedia uſurpari ſolita felici ſucceſſu in hoc affectu præſentiam Acidi ulterius confirmant; cuncta quippe Alkalinæ ſunt naturæ, ac proinde Acida enecant: hinc ex mea ſuppoſitione exiſtimo omnia Alkalia volatilia & fixa, remedia eſſe ex quibus ſucceſſus fauſtus ad curationem iſtius morbi expectandus eſt, ſed maxime Alkalia volatilia interius aſſumpta; quinimo & exterius adhibita; Porro cum certiſſima ratio ad congeriem pomorum à putredine vindicandam, ſit putridorum ablatio, ita citiſſimum auxilium in prohibendo gangrænæ progreſſus, eſt extirpatio & amputatio omnimoda corrupti, modo id mature fiat; ne Acidum venas ſubiens irrita reddat remedia & operationes.

Observatio III.

Mag. Darleſii, Chirurgi Belloquadrenſis.

Corpus extraneum mirandæ formæ, in Abſceſſu repertum.

Ante aliquot annos vocatus ut curarem Textorem hujus urbis, Tumorem frigidum gerentem in femore dextro parte interna, multis de cauſis impulſus fui ut ad ſuppurationem deducerem admotis cauſticis potentialibus: In admirationem vero raptus fui, præmiſſa longa & alta inciſione ſupra eſcharam, factæ obvio, citra ullam aliam materiam, corpore flaccido, magnæ molis; quod tantam longitudinem (explorando ſtylo immiſſo) referebat ut ad illius extractionem coactus fuerim factam inciſionem ferè ſecundum totam femoris longitudinem perducere, hinc extractioni via facta, ſe obtulit corpus illud, Cuniculi forma, ſed cruribus & cauda carentis: Cæteræ enim omnes partes aderant, caput cum roſtro egregie formata, auriculæ prolixæ; reliquum corpus cineritii erat coloris, cujuſmodi viſitur in cuniculis recens natis: Id in plurimorum conſpectu accidit, qui rei teſtimonium ferrè poterunt: Cæterum facta illa extractione, abſceſſu ſuppurationis idoneo reddito, præmiſſa more ſolito mundificatione, brevi tempore ſanitatem adeptus eſt æger.

Observatio IV.

Mag, Pelerini, Chirurgi Jurati in Portu Gratiæ,

Obſervationes quædam circa Lithotomiam.

Mulieri quadragenariæ feliciter eduxi lapidem magnitudine ovum Gallinaceum æquantem, quem tranſverſim penetrabat acus ſutoria, Unde inferre licet lapidum generationi anſam præbere poſſe quodvis

corpus ferreum aut chalybeum; corpora quippe prædicta cum rubiginem in veſica contrahant, deinceps idonea fiunt cohibendæ cuivis materiæ arenoſæ aut calculoſæ urinæ commixtæ, illis poſtmodum adhæreſcentis.

Inter plurimos lapides à me extractos, nonnullos reperi muſco obvolutos; alios pilis inveſtitos, ac plurimos formæ mirandæ, cujuſmodi eſt is cujus figuram exhibent Ephemerides menſis Octobris anni 1681. Aliquos aſſervo omnino ſimiles fungis quos vocant *Morilles*, eoſque maximos: Alios byretrum quadratum referentes, quoſdam betæ rubræ radicem.

Porro, non è veſica ſolùm urinaria eruuntur lapides, ratum habeo in quavis corporis parte generationem illos conſequi poſſe, ut enim miſſa faciam exempla in nonnullis Ephemeridibus allata, plurima experimenta poſſem adducere, ſed prolixitatis vitandæ cauſa nonnulla ſolum produco exempli gratia.

Inciſione per me facta inſignis Lupiæ, aut Nattæ, homoplatam obſidentis, comperti ſunt quinque lapides, avellanæ quiſque magnitudine.

Tres alios eduxi ex abſceſſu in Scroto; craſſitiem quiſque obtinebat & longitudinem pollicis, cyſtide ſinguli obvoluti erant propria.

Tandem alius pene me eſt nucem juglandem maximam adæquans, quem educi ex ore hominis, cui genitus fuerat juxta alteram tonſillarum: adeo ut œſophagi oſtium fere omnino occluderet: Obvoluebat hunc craſſior membrana, quam incidere neceſſe habui ad faciliorem extractionem.

OBSERVATIO V.

Relatio facta per Magiſtros Greffeteau, & Evezard, Chirurgos Iuratos Caſtellodunenſes.

Examinis cadaveris puellæ biduo poſt acceptam alapam mortuæ.

INflicta alapa puellæ, etſi nullas ſenſibiles notas in illius corpore reliquerit, animum tamen adeo valide concuſſit, ut ſtatim ab ea accepta in ſtatum lugubrem inciderit: Diſpoſitiones autem interiorum partium obſervatæ à prædictis Mag. *Greffeteau* & *Evezard*, illos in eam opinionem adduxerunt, obitum puellæ neutiquam adſcribendum fuiſſe accidenti illi ſingulari: Comperta enim vaſa craſſæ & tenuis meningem ſupra modum diſtenta à ſanguine craſſo, nigro, ac proinde melancholico; Pulmones & Jecur admodum intumefacta & referta ejuſmodi ſanguine atro: Ex cordis ſinubus exorientia obſervarunt quatuor corpora adipem referentia, quæ vaſorum orificia ſubeuntia, ſanguinis commeatum præpediebant: Uterus præterea inſolitæ parvitatis fuit, in ligamentis autem latis unicus teſticulus prope fundum adnexus viſus eſt.

OBSERVATIO VI.

Mag. Hamelii Chirurgi Iurati.

Febrifugum ſimpliciſſimum.

ILlo referente Juvenis dictæ regionis curatus fuit à febre Tertiana: Illius autem mater Octgeſimum prætergreſſa annum, a Quartana liberata eſt, unico hauſtu, & affatim bibendo poculum unum aquæ calentis, unde excitatus vomitus, cujus beneficio cauſa febrilis evacuata eſt.

OBSERVATIO VII.

Mors mulieris Variolis laborantis, cui illis faciè ſucco althææ.

L*Odoïca Maria Thereſia*, Meldunenſis, uxor *Marchionis de Charoſt*, obiit anno 1680. Octobris, die XXXI. Variolis laborans: Obitus cauſa cenſetur imprudentia Virginis illi à ſervitiis, quæ faciem illevit ſucco althææ: planta autem hæc intenſa frigiditate prædita eſt qua propter Variolæ intro receſſere, quæ ubertim undecima die erumpebant. *Ex mercurio Amoeno menſis Novembr. anni* 1683. Althæa temperatis accenſetur plantis, non frigidis, illarum autem damnum adſcribendum eſt mucilaginoſo illius ſucco, à quo pori cutanei obſtructi, & exitus quo puſtularum impeditus.

OBSERVATIO VIII.

Dom. de Roy Academici &c. Chirurgi Anatomico, Pariſiis degentis.

De natura Liquorum in corpore humano contentorum.

ABſoluta tractatione Liquorum præcipuorum, tranſeo jam ad examen eorum quos *Dependentium*, vel *conſectariorum* nomine donavit; Cum ex illorum numere hac omnium maximam affinitatem habent cum ſanguine & chylo, de quibus à me actum, incũbere jam mihi videtur munus de eo verba faciendi, antequam tranſeam ad hiſtoriam eorum quos Spirituoſos vocavi.

Porro cum uſu venire ſoleat ut cunctæ mulieres hac effundant, videtur ideo in proclivi eſſe liqueris in illius naturam tradere: Attamen quoties Anatomici tentarunt materiam ex qua generationem habet determinare, meatum autem per quem illi

liquori tranſitus eſt in mammas deſignare, immenſæ difficultates ſeſe illis obtulere.

Plurimi in ea fuerunt ſententia Lac generari ex ſanguinis illa ubertate quæ in mulieribus redundare videtur; hoc innixi fundamento, quod ſingulo quoque menſe illa effundatur ſi neque graviſiæ ſint, neque alumnos habeant; hoc eſt, cum nihil habent ſuppeditandum vel ad generationem fœtus, vel ad illius incrementum.

At vero plurima obſtant quominus hanc amplectar ſententiam, notum quippe eſt in viris quibuſdam, quin & infantibus reperiri hæc, quanquam nemo illius originem menſium ſuppreſſioni aſſignaturus ſit, quorum effluxum nequaquam illi experiuntur.

Experientia præterea teſte, nonnullæ mulieres, & prægnantes, & nutrices, menſtruo fluori obnoxiæ ſunt, ſed tandem ratum illud eſſe debet, nullam convenientiam reperiri inter copiam lactis à nutrice ſuppeditati menſis ſpatio ad fœtus alimentum, & ſanguinis quantitatem effundi ſoliti eodem temporis ſpatio ante ingravidationem.

Nonnulli medici expedire ſeſe ab ejuſmodi difficultatibus conati, in hâc abiere ſententiam ſicuti ſanguinem ſufficienti copia generari manifeſtum eſt in graviditate ad matris & fœtus alimentum, hujuſque incrementum, id ipſum de nutricibus cenſendum eſſe: Porro ſanguinem ad mammas delatum per vaſa ſanguifera, ſola obvia, poſſe in illis lactis formam conſequi, ſive à vi peculiari cujuſdam fermenti, ad illam tranſmutationem inducendam apti nati; ſive à quadam ſuſcepta filtratione, oriunda à ſingulari prædictarum partium is poſitione.

At vero nec hæc opinio dubitationem omnem excutit: facile quippe intellectu non eſt quomodo Nutrix, quæ ſingulo quoque die lactis circiter libras duas effundit, proprii ſanguinis jacturæ adeo inſigni par eſſe queat, ac tanto temporis ſpatio, citra virium manifeſtam ruinam; ſi quidem vel quævis robuſtiſſima quindecim ſanguinis emiſſiones intra quatriduum nequaquam ferre queat; etiamſi ad ſummum ſanguinis libræ octo effluxerint: Neque enim exiſtimandum legitimam inſtitui comparationem mulieris gravidæ cum nutrice: In graviditate ſanguinis per arterias ad uterum delati pars per venas revehitur, quæ circulatio virium ruinam impedit, ac vero eadem non eſt illius ratio, qui ad partem quampiam illatus, illinc mediante venę ſectione educitur: neceſſe enim eſt illam extractionem quæ prohibet ſanguinis in cor refluxum, excitare immutationem & debilitatem inſignem; unde proculdubio metuendus ſucceſſus infauſtus, ſi ſanguis in mammas excurrere ſolitus, in iis lactis forma donaretur, poſtmodum ab alumno exſugendi.

Quiſpiam forte reponet huic objectioni, dum certa quędam ſanguinis portio ad mammas influens in illarum glandulas deponitur, lactis naturam ſuſceptura, parem propemodum quantitatem in cor invehi per venas, adeo ut circulatio nequaquam interrumpatur, eouſque ut eandem alterationem inferat, quam ſanguinis emiſſio;

emiſſio, ut jam non dicam (quod confirmare animus non eſt) non omnem qui ex vena ſecta effluit ſanguinem per foramen factum exire ac eódem momento quo ejus pars in excipula influit, aliam in itinere pergere verſus cor, id enim ab illius opinionis ſequacibus quærerem, qua ratione explicaturi ſint id quod referunt de Vaccis Danicis, quæ unaquaque die Lactis libras circiter ſexaginta effundunt? Ut enim animalia illa, citra ſui interitum, inſigni illi ſanguinis jacturæ ferendæ paria ſint, omnino neceſſe eſſet, præter eam copiam quæ requiritur ad illarum alimentum, ſexaginta præterea alias quotidie gignerent, id quod tanto minus veroſimile eſt, quod conceſſa illa opinione, omnino neceſſe foret inferre futurum ut fœmina cujuſvis animalis ſpeciei plethoram lethalem incurrerent ſtatim ac ab uberum admotione ceſſarent: quod cum minime contingat, id pro rato habendum ſanguinem nequaquam eſſe lactis materiam præcipuam.

Patefacta hac veritate, ſuppoſito autem ex ſolo ſanguine & chylo cæteros liquores originem deducere, inferre cuivis licuerit Chylum Lactis principium eſſe materiale; ſi præſertim in conſiderationem adductum fuerit id quod in illius generatione obſervare eſt; quamtumvis enim exhauſtæ fuerint Nutricis mammæ, illico à paſtu illæ turgeſcunt; lac vero tunc eductum ut plurimum referre ſolet qualitates alimenti ab ea aſſumpti: Adde his, ambos illos liquores, Chylum inquam & lac perpetuo invicem conſentire quoad proprietates maxime eſſentiales; utriſque enim idem color, idem ſapor, idem odor, eademque conſiſtentia, quoad cætera proclivis eſt unius in alterum transmutatio, quandoquidem ſi in nutricibus chylus in lac abit, in infantibus lac in chylum tranſit.

Revera omnibus fere Anatomicis notum eſt ex ſimplici præcipitatione binorum horum liquorum ſimiliter utrumque in tres diverſas ſubſtantias diſſolvi, cremorem ſcilicet, caſeoſam ſubſtantiam & ſeroſam: In corpore autem humano eadem ſemper ratione depurari & filtrari; quandoquidem in recens natis infantibus, quibus lac tantum pro alimento exhiberi ſolet, eodem excretiones deprehenduntur, idemque liquorum conſectariorum numerus qui in hominibus ſolidum alimentum aſſumentibus.

Cæterum omnium maxime hanc opinionem confirmat phænomenon, in nutricibus non infrequens: Si ab aliquo vehementi animi pathemate contingat in illis præcipuas corporis functiones perturbari, ac proinde chylificationem, lac illarum ſupprimitur eodem momento quo alimentorum concoctio intercipitur.

Observatio X.

Mag. Caronii Chirurgi Iurati.

Obſervata quædam in cadavere Virginis à diuturna abſtinentia mortuæ.

Virgo annorum circiter xxvij. in Xenodochium *l'Hôtel Dieu* dictum adducta eſt, ad marcorem deducta, ob omnimodam alimentorum abſtinentiam per tres hebdomadas; Menſem deinceps integrum tranſegit ſolo contenta juſculo: Phantaſiæ is erat error, quod, cum perpetuo menti obverſaretur jejunium à Jeſu Chriſto in deſerto obſervatum, exiſtimaret enormis peccati & irremiſſibilis futuram ſe ream ſi cibum potumque aſſumeret: In illa mentis occupatione oblata quæcunque reſpuebat; quinimo invitæ à Religioſis Virginibus obtruſum fuerat illud juſculum.

Cum idem terminus prolixi & ſtupendi jejunii fuerit qui & vitæ, vocatus ad apertionem cadaveris, præſente Dom. Adminiſtratore, & *Vicardo* collega meo, illud ad tantam contabeſcentiam deductum reperi, ut integumenta abdominis anteriora dorſo propemodum cohærerent,

Patefactis partibus in illa regione contentis, deprehenſum Epiploon ad ſummam uſq; veſicam urinarium protenſum: Jecur ampliſſimum, totum fere Ventriculum cooperiens; quæ vix infantis recens nati magnitudinem adæquabat, ſicuti & Inteſtina exiguis maculis nigris conſperſa, corruptionis tamen expertia, etiamſi in illorum cavo fæces aliquot induratæ concluderentur: Veſicula fellis humore quodam bilioſo, & citrini coloris, tantopere erat oppleta, ut mole exæquaret cyſtin bubulam. Uterus cujuſmodi in puella decem annorum: Id vero maxime admiratione dignum in hac ima regione, quod videlicet Lien, Renes & Veſica (quæ lotio erat diſtenta) diſpoſitionem naturalem obtinerent, non ſecus ac Cor, quod, reſerato Pectore, ſe obtulit magnum, ſucci plenum; Id alluebat non mediocris aquæ quantitas pericardio concluſæ: Pulmones quod attinet, ſolus ſiniſter conſtitutione naturali præditus erat, Dexter enim fere totus purulentus: Caput inſpicere non licuit ob ingruentia quædam negotia, quæ curioſitati meæ obſtiterunt.

Observatio X.

D. Deslandes Baugrandi, Mag. Chirurgi Iurati.

Vulnus capitis cum fractura.

Id quod plurimis in locis Ephemeridum Medicarum aſſertum, adverſus opinionem eorum qui cenſent ſpiritus animales in cerebri ventriculis

generationem conſequi, proculdubio confirmationem ampliorem obtinebit ab obſervatione ſequenti.

D. Bontemps artis ſaltatricis Magiſter, hac in urbe vulneratus fuit incogitanter in majori oculi ſiniſtri cantho, ſupra palpebram ſuperiorem extremo ferreo vaginæ gladii : quanquam illęſus fuerit oculi globus, conſequuta nihilominus eſt fractura in parte media ſuperiori orbitæ, penetrante ad ventriculum uſque ſuperiorem cerebri: compos ille ſemper mentis fuit, nullo ad tertium uſque diem ſuperveniente ſymptomate, quo tempore invaſit febris cum delirio & motibus convulſivis, indeſinentibus fere per viginti quatuor horas, quibus exactis obiit.

OBSERVATIO XI.

D. Darleſii Mag. Chirurgi Jurati Belloquadrenſis.

Vulnus à Sclopeto inflictum.

NOviſſimo menſe Novembri puer quatuordecim annos natus, virgam ex tubo ſclopeti educturus, cui immiſſi erant globuli majores (*des poſtes*) hoc per infortunium exploſo globuli duo vulnus inflixerunt duplex femoris parti interiori, uno mediam partem dicti loci afficiēte, altero juxta genu : Utrumque alte pervadebat muſculos, aſcendendo verſus abdomen, adeo ut ſtylo exploratorio deprehendere illos non licuerit : Illa ordinario apparatu curavi, admotis uſitatis digeſtivis; expectando quid moliretur Natura. Sed intra primum ſeptenarium adeo inſignis ſupervenit hæmorrhagia ex vulnere parti ſuperiori inflicto, ut æger deinceps per plures dies ἄσφυκτος fuerit, ad ſummam virium debilitatem deductus: Unde conjectura facta eſt venam cruralem diviſam eſſe, non deſtiti tamen à priori & ſolita curatione, omiſſis quibuſvis injectionibus, metu novæ hæmorrhagiæ : Supervenit vero aliud accidens aliquot poſt diebus, quod me in ſummam admirationem deduxit; Ex vulnere enim ſingulo quoque apparatu, per triduum, prodibat fæcum inſignis copia, fœtoris intolerandi, quarum egreſſum promovebam faciliorem compreſſione facta natis è regione vulneris.

Poſterius hoc accidens me hanc in opinionem adduxit, canalem inteſtinorum alicubi læſum eſſe; ſed ea propter hæmorrhagiæ præcavendæ non ſemper intentus fui, præ cæteris metum incutienti : quæ methodus adeo ex voto ſucceſſit, ut a ſimplici immiſſione in vulnus, exiguæ turundæ imbutæ detergentibus medicamentis ſolitis, ſuperimpoſito Emplaſtro digeſtivo, appoſitis præterea ſpleniis regioni fundi ſinus, & ſuperimpoſita ligatura expulſiva, puer valetudinem conſequutus ſit triceſima tertia die, nulla ſuperſtite impotentia vel fiſtula

Observatio XII.

Domini Bourboni Decani Medicorum N.

Vulnus Capitis.

ADmiratione mihi fuere induſtria & animadverſiones Dom. *Regnieri* circa ſymptomata advenientia vulneri capiti inflicto, ſed mihi videtur incogitanter prætermiſiſſe hæc Hippocratis verba, *Convulſio tromati ſuperveniens lethalis*; Inde enim colligendum inter maxima capitis vulnera, illa ſolum abſolute eſſe lethalia quæ comitem habent convulſionem: Ex ſubſequenti obſervatione diſcere illi licuerit non ſemper allucinatos eſſe antiquos.

Quæſtor Domini *Rohanii* ad S. Rolayum, ante triennium vulneratus fuit ab exploſo ſclopeto manuario, caput ipſum contingente; emiſſus globulus galerum trajecit, læſitque os parietale parte ſiniſtra, quod cum depreſſione effractum eſt: Cuncta accidentia à Dom. *Regniero* memorata à primis diebus citra ſpaſmum adfuere; ſeptima autem die, poſt eductam non exiguam portionem ſubſtantiæ cerebri, mortis prognoſin emitti poſſe omnium opinio fuit: interim per bimeſtre manibus commiſſus Mag. *Landei*, Chirurgi periti, omnimodam ſanitatem conſequutus videbatur, adeo ut totis ſeptem menſibus, animi functiones, non minus quam corporis, æque libere exerceri viderentur ac ante vulnus, hoc uno excepto quod locus vulneris, è quo humor exſudabat per intervalla, Chirurgum anxium occultè haberet, quæ ſollicitudo ſucceſſu non infelici caruit: Vulneratus enim ſubitis & vehementiſſimis ſpaſmis correptus fuit, incrementum ex intervallis & ſingulis horæ quadrantibus ſumentibus, illis affinibus qui in epilepticis paroxyſmis cernuntur.

Ad illum inviſendum accerſitus fui una cum Domino *la Cloſure*, Medico non incelebri: Trepanum adhiberi curavimus coram Dom. *Landéo*. Neque oſſis vitium ſe exhibuit, neque quicquam extraneum membranæ adhærens: tertia tamen die interiit æger: Tum omnino reſerato capite, imo è cranio cadaveris exempta cerebri mole, globulus alte ſubſtantiæ cerebri immerſus deprehenſus eſt: idque eo magis admirationi fuit, quod opinio fuerit ipſum ad infimis partibus ad ſupernas delatum fuiſſe, diducto vero oſſe ſimul ac ſemel reſiliiſſe.

Observatio XIII.

Domini Maſſardi, Academiæ recens Exploratorum Aggregati, Doctoris Medici Gratianopolitani.

De natura & Curatione Luis Venereæ.

LUes Venerea ab anno demum 1496. innotuit, quo tempore Galli obſidione tenebant Neapolin, Corruptio eſt maſſæ ſanguineæ, genita à materia venenata & contagioſa, in mulieribus proſtitutæ pudicitiæ, quæ per coitum maxime communicatur; diffuſa autem per vaſa producit tumores malignos, ulcera cancroſa, dolores fixos & nocturnos, variaque alia moleſta ſymptomata.

Quod porro remedia idonea non eodem tempore in cognitionem veniſſent, cum eius eſſentia, plurima in experimentum adducta ſunt priuſquam innotuerint: Omnium maxime convenientiſſimum compertum fuit Argentum vivum, vel Mercurius, quia virtus illius pertinaciſſimam etiam ſcabiem curandi perſpecta erat: Lues autem venerea comites habere ſolet puſtulas contumaces, hinc illa Lue infecti curati fuere illitu ex unguento mercuriali, poſtmodum Neapolitano dicto: Plurimi ab hoc remedio interfecti fuere, ſin vero nonnulli ſanitatem adepti, ii crudelem ſalivationem experti ab eo excitatam, id enim eiuſmodi evacuationis genus ut plurimũ verenda ſymptomata à tergo gerit.

Elapſo aliquo tempore plurimi in ea fuere opinione, ut certior evaderet iſtius morbi curatio, connubio jungendas eſſe actiones Mercurij, catharticorum generoſorum & ſudorificorum efficaciſſimorum, imo alterationem ab adiuncto jeiunio, aut tenui diæta inductam: adeo ut quo crudelior evaderet miſerandorum ægrorum curatio; Pilulas mercuriales experiri neceſſe habuerint, ignem laconici, Potus nauſeabundos, ſeveramque ac rigidam victus rationem.

Remedium ipſo morbo multo pejorem conditionem cum tandem obtineret, Aegri vero ſæpenumero ſuis Medicis expobrarent quod Iob ſuis amicis: *Vos eſtis homines moleſti, Paracelſus, Helmontius, Poterius*, aliique viri illuſtres, commiſeratione æqua inducti, omni cura incubuerunt in diſquiſitione mediorum & tutiorum, & certiorum ad curationem infauſti iſtius morbi, tamque felici ſucceſſu rem quæſitam adepti ſunt, ut deinceps curationes infinitas, non minus admirandas quam ſalutares ediderint: Quia vero odio inſigni Medicos ignaros proſequebantur, blaterones & ignavos, adacti fuere ut ænygmatice proderent remedia à ſe inventa.

Celeberrimi illi Medici aſſerunt Mercurium crudum nequaquam eſſe Luis veneræ verã antidotum; perquã raro huius ope curari queat, nec minus metuẽdum eſſe periculum ob eo interius aſſumpto quã ab eodem exterius admoto: Etiamſi à quibuſdam arcanis preparationib, innoxiũ poſſit evadere, ſi

videlicet illi adempta fuerit maligna illa vis qua tantopere nervis adverſatur; quarum præterea beneficio vis quæ ineſt alexiteria incrementum ſumere poteſt, diaphoretica & diuretica adepta, nam ab ambabus his qualitatibus vim obtinet univerſum corpus pervadendi, maſſam ſanguineam ab inquinamentis liberandi; qua ratione humorem Venereum profligare potis eſt, cauſam effectuum quos abolere animus eſt cum ſuſcipitur cura Luis prædictæ.

Id vero commodi redundat ex Mercurio ea ratione præparato, quod valere iuſſa ſtricta illa diæta, citra moleſtam illam incarcerationem, citra auxilium inanium remediorum, de quibus actum eſt, effectum edit, nequaquam intermiſſis ab ægro ſolitis exercitiis, cito, tuto & iucunde valetudinem illis reſtituens, imo eo ipſo tempore quo una cum amicis genio indulgent; dummodo tamen non ii errores admiſſi fuerint quos non impune ferret optima etiam valetudo.

Id vero colligere licet ab experimentis per me factis, fundamentum iſti obſervationi præbentibus, inutilem eſſe corporis Lue infecti perjejunia macerationem, ſi repertum fuerit remedium quod ſimul mali cauſam eiuſque effectus amoliatur, ij. Ab uſu moderato optimorum alimentorum vires ſemper reſurgere; neque ullo modo morari illa effectum poborum præſidiorum: iij. Exercitium ut plurimum Naturam non parum adjuvare in ſecretione & expulſione impuritatum in corpore latentium: iv. Sanguinis miſſionem, per quam atteruntur vires, neutiquam hic conferre, quin potius operationi in mora eſſe; v. Non minus obſtaculum afferre Purgantia, à quibus ſemper corrumpuntur ſucci alimentarij: Atandem, ſi remedium ex ſe ſat efficax fuerit, periculum imminere ſi per mediorum extraneorum additionem vim eius intendere voluerimus.

Cæterum ſi rumor ad me pervenerit artis peritos huic doctrinæ aſſenſum præbere, curabo ut Ephemeridibus Medicis raræ Mercurij præparationes inſerantur, quas aſſiduo labore conquiſivi; Eas publici iuris nequaquam facturus ſi in eam venirem opinionem ab animi ingrati vitio in pravum uſum deductum iri.

Observatio XIV.

Anonymi.

Diſſectio Anatomica Porcelli menſtroſi, facta Aquis Sextiis in Provincia, miſſa ad Excellentiſſ. Domin. Abbatem de la Roque.

IN territorio Lambeſienſi, inſigni oppido tribus miliaribus ab Aquis ſextiis in Provincia diſſito, Ruſticus animadvertens ſerofam porcellum in enixu excludere nun poſſe; pedibus prioribus exeuntem, obſtetricis officio erga fœdum hoc animal fungitur, extractoque magno conatu ex eius alvo

alvo parvo monſtro, admodum territus in ejulatus inſignes prorupit, adeo ut mendicus forte præteriens eo celeriter venerit, qui inſulſum illum terrore perculſum ſtupidum animadvertens, porcellum abſtulit ac Aquas ſextias detulit, eumque Medicinæ candidato vendidit; hic D. N. Doctori Medico tradidit, quo diſſectus fuit præſentibus D. D. *Caſtilloneo & Fouqueo Med. Doct.* quorum poſterior Profeſſor eſt rei Botanices.

Menſtroſus hic porcellus, fœturę ſeptimus, ſeſquipedalis erat longitudinis, craſſitiei circiter quatuor tranſverſorũ digitorum. Pedibus octo donatus erat, quatuor auribus, tribus oculis, duobus in parte anteriori capitis, tertio in poſteriori inter binas auriculas, paulo minores anterioribus: Supra oculum partis poſterioris extabat membrana carnoſa appendicis forma, illi admodum ſimilis quæ eminet capiti galli Indici: Caput ad Latus vergebat, angulum rectum cum cruribus conſtituens; Vnicum aderat collum, à cuius extremo inferiori apparebat bina porcellorum corpora combinata fuiſſe ad umbilicum uſque unicum conſtituentia, ab umbilico autem infra diviſa erant, unicuique tamen ſua aderat ſpina dorſi & coſtæ differentes Adeo ut ſi bina adfuiſſent capita, corpora autem diviſa, credidiſſes duo corpora ſe invicem complecti, ut in inſignibus gentilitiis videre eſt, quia crura ſitum obtinebant naturalem, ſicuti videre eſt in Figuris, quarum prima partem anteriorem refert, poſterior poſteriorem.

Partes internæ maiorem conſiderationem quam extremæ merebantur, unicum enim in hoc monſtro viſebatur cerebrum, duo autem cerebella: maius tamen cerebrum ſolito grandius erat, medulla producta ſeparata erat à ſubſtantia cerebri mediante ſepto oſſeo, paulo craſſiori quam ſit criſta galli, à qua ſe junguntur apophyſes mammillares: Ad utrumque cerebri latus ſitum habebat utrumque cerebellum, quod cum maiori communicabat mediis protuberantiis orbicularibus.

Impoſſibile fuit proſequi medullam oblongatam, ac corpora ſtriata obſervare, uti & cerebri ventriculos, eo quod miſer ille ruſticus monſtri huius caput totum fere contriverat, ad murum illud projiciens.

Oculus qui ſitum habebat in parte capitis poſteriore, ſingulare proculdubio aliquid obtinebat: Ejus orbita ſita erat infra ſeptum illud oſſeum per quod ſe jungebantur duo cerebella à magno cerebro: Nervus ejus opticus ortum ducebat à bifurcatione medullæ prolongatæ: In unico hoc oculo obſervabātur duō humores cryſtallini, duo vitrei, duæ retinæ, quarum unicuique inſerebatur particula nervi optici, conſpicuæ erant duæ pupillæ, unica conjunctiva videbatur complecti duos oculos in unum concretos.

Pectus ab abdomine dividebatur mediante Diaphragmate, quod à dorſo uno ad aliud protendebatur, perforatum in latere ſiniſtro, tranſitum conceſſurum uni hepatis lobo cavitate thoracis incluſo: Reliqua pars hepatis intra abdomen latebat, latere dextro; color autem iſtius lobi admodum nigricabat; quem pro Liene

tranſpoſito forte quiſpiam habuiſſet niſi lobus iſte hepati connexus fuiſſet, (in quo undecim lobi diſtincti deprehendebantur,) ac duo Lienes reperti fuiſſent, quorum unus adhærebat parti anteriori ventriculi, alter poſteriori ac pancreati.

Cavitas thoracis admodum diſcrepabat è cavitate in qua aliæ coctiones obeuntur, nam cum ſternum articulatum ſit cùm coſtis ex utroque latere iſtius animalis, in hoc monſtro conjunctum erat cum coſtis utriuſque lateris, adeo ut duplex adeſſet ſternum, unum in parte antica, alterum in poſtica, ut hinc unica conſtitueretur cavitas, in qua nihilominus bini locabantur Pulmones, quorum unuſquiſque ſuis dònabatur lobis, unuſquiſque autem Pulmo diſtinguebatur per bifurcationem mediaſtini.

Duo etiam aderant corda, quorum quodque proprio includebatur pericardio: Aortæ autem binorum horum ſemicirculum effingebant, à corde ad vertebras uſque ſitum naturalem adepturæ: unuſquiſque Pulmo propria aſpera arteria præditus erat; ſua epiglottide, ſua larynge, quarum una antica parte locabatur, altera poſtica.

Imus Venter unum obtinebat ventriculum, ad quem ſuus Oeſophagus pertingebat: Iſte autem ventriculus in duos diſtinguebatur à ſumma parte ad imam per membranam craſſiorem, tribus tunicis ſimul conſtituentibus ventriculum; adeo ut alimenta per oeſophagum deſcenſura dividi neceſſe fuiſſet ſtatim ac attigiſſent orificium ventriculi ſuperius: Oeſophagus autem iſti non incumbebat longitudini vertebrarum, ut in aliis, ſed ſterno à parte poſteriori.

Huic ventriculo unicus erat Pylorus, pro chylj ad inteſtina diſtributione ſatis amplus, quia in imo hoc ventre Inteſtina omnia duplicia erant, initio ducto à Duodeno ad Rectum uſque, unumque poſitum in ſitu ſuo naturali; alia in uno latere, alia in alio.

Obſervatum quoque fuit in hoc monſtro à Jecore obtegi fere totum ventriculum: Duplex fuiſſe chyli receptaculum, duos Canales Thoracicos, unicum Pancreas, unicum umbilicum cum ſuis vaſis umbilicalibus, per quæ commeatus fiebat ſanguinis ab uno horum animalium, mutuo conjunctorum, unicum corpus componentium, ad aliud: Duas quoque adfuiſſe cyſtides felleas duos Poros Biliarios, quorum unuſquiſque in duodenum diſtinctum ferebatur: In cæteris partibus nihil ſingulare animadverſum fuit.

OBSERVATIO XV.

Puellus-Epilepticus ab emetico Antimoniali exhibito moritur.

DOmine, Medici noſtrates acriter de Antimonio cum inter ſe dimicent, non ingrata ſpero tibi erit ſequens narratio: In tres abiere illi factiones, 1. cujus primarius fautor D.D. *la Barre*, ſtatuit Antimonium præſtantiſſi-

ſtantiſſimum eſſe remedium, cuivis morbo debellando idoneum, dummodo rite id fuerit præparatum. Secundæ Factionis anteſignanus fuit D.D. *Bouchetius*; qui Antimonium venenis accenſet, eo quod omnibus ſine diſcrimine ægris lethū inferat, quęcunq; demum acceſſerit præparatio, quippe quod adſumptum viſceribus deleteriam vim imprimat, ac ſerius ocyus ægris peſtiferum ſit, vim noxiam etiam exacto vicennio exerens, nec vel ſemel corpore admiſſum unquam id deſerens, ſed cauſtica & tabifica facultate ventriculum & viſcera concutiens: Tertia Factio moderatior media incedebat via, nullius addicti iurans in verba magiſtri: Factio ſecunda, ex ſenioribus compoſita, numero propugnantium, & virorum celebritate nominis inſignium fulta, ſuperior fuiſſet, niſi acceſſiſſet authoritas Domini *de la Rabliere*, Præfecti noſtri, & caſus ſequens quem tibi exhibeo,

Puellus circiter ſemeſtris ab Epilepſia interiit, poſt exhibitum à Medico familiari Emeticum: Qui à contrariis partibus ſtabant protinus ad Magiſtratum exhibito libello ſupplici confugiunt; mortem pueruli aſſumpto vomitorio aſſignantes, id quod ex lingua omnino nigra & gangræna infecta colligendum dicebant, quam remedij vehementia extra oris cancellos propulerit: Ideoque ii qui ab his partibus erant, Magiſtratum rogabant cadaveris aperiendi poteſtatem; quo omnibus manifeſtum fieret Emeticum (quod ex venenorum cenſu eſſe aſſerebant) puelli mortis anſam præbuiſſe, Magiſtratus, pro conſueta prudentia, litem dirempturus, & omnibus ex æquo ſatisfacturus, cadaver ſe præſente diſſecari iuſſit; rem ſolicitātibus præcipuis diſcrepantium Factionum authoribus: Cadavere adaperto, ventriculo autem è corpore educto, accuratum partium omnium tum vitaliū tam naturalium examen inſtitutū fuit; quo facto, apparuit, imo ipſi D.D. *Bouchetio*, nullam partem vel minima labe eſſe infectam, vel veneni nota attactā, Infantem autem morte naturali extinctum fuiſſe, à ſola Epilepſia illata: quin tantum abeſſe ut lingua gangræna infecta viſa ſit (id quod aſſerebant qui primę Factionis adhærebat) ut illa in naturali ſe exhibuerit ſtatu, ſi morſum à dentibus illatum exceperis.

Cum Medicis id in more poſitum ſit ut eas amplectantur ſententias quę in lucrum maxime vergunt opinio fuit eorum qui ſecundam Factionem tuebantur, ſcopum fuiſſe impedimenta quærere quominus ii qui priori addicti ſunt praxin uberem conſequerentur: morbos enim cito propulſando ope exhibiti Antimonij, ſeniores Medicos à plurimorum ægrorum curationibus arcebant, qui rudes arcanorū Chymiæ, ac proinde artificij rite antimonium præparandi ignari, nihil pręter ſanguinis miſſionem, purgationem & enemata præſcribunt, ad ea identidem recurrentes, ad potiones, ſerum lactis, aliaque inania præſidia, quorum uſu per plures annos languent ægri; à veterum placitis non recedentes, *Maladus deuſt il crevare*, Sicuti optimeà *Molerio* (Comico) adnotatum.

Nequaquam tamen hic ſucceſſus prohibuit ne qui à primæ & ſecundæ Factionis partibus erant crebro Emeticum in uſum adduxerint, at ſub fi-

ctis nominibus, ne ſibi ad ægros fores præcluderent, horrorem enim apud vulgus cenſitaverat id remedium, rumore ſcil. ab iis qui ſecundam Factionem tuebantur ſparſo, numero non ſolum ſuperiorem, ſed quam etiamnũ falciebant Pharmacopœi, nõ minus rei familiari quam Medici intenti: tũc quia Emeticum illos fruſtrat beneficio quod redundat ex purgantium exhibitione, & clyſterum injectione: Tum quia qui à prioribus partibus ſtant, ipſemet Antimonium præparant abſque Pharmacopœi ſubſidio, qui non ſemper ex æquo invigilat præſcriptionum accuratæ præparationi. *Ex* Inſulis, VI. Novembris 1683. *Mercurio Amœno dicti anni & menſis.p.* 105.

Observatio X VI.

Sive Hiſtoria Anatomica Vteri extraordinarij.

Dom. Denisii, *Primarij Chirurgi Principis Delphinæ, Chirurgi ordinarij Reginæ &c.*

Etſi iudicium difficile, prognoſis autem dubia in plurimis morbis, hæc tamen non prohibent quin plerique elateres qui machinam humanam, omnium maxime admirandam componunt, in notitiam veniant; at vero machinæ illæ ſæpenumero diſſimiles ſunt: Non raro occurrit diverſitas non modo in numero & ſitu partium, ſed & in earundem ſtructura & compoſitione, hinc adeo inſigne diſcrimen inter illas obſervari ſolet, ut merito cum *Cancellario Bacone* dicere liceat. Interiora corporis non minus diſcrepare quam exteriora: Neque minus rarum eſſe ſi duo individua occurrant quorum viſcera omnino ſintſimilia, quã extraordinaria eſt duarũ facierũ omnimoda ſimilitudo.

Si diverſitas hæc partium internarum negotium faceſſit præſtantiſſimis Medicis & Chirurgis, ac ſæpe anſam præbet aberrandi in ſumendis indicationibus curatoriis, Simul illis manifeſtum facit quam ſtricto iure teneantur ſedulam navare operam in conquirenda accurata notitia ſingularum illarum partium, ac publici iuris faciendis novis quę explorat habẽt, & ſingularibus illis occurrẽtibus.

Huic officio ſatisfacturus, in publicum emitto relationem ſuccinctam & ſinceram anatomes cadaveris Illuſtris matronæ, ante ſemeſtre aut circiter denatæ. Exhibet illa uterum adeo ſingularem ut vix crediderim ſimilem unquam oculis objectum fuiſſe; Qui illius effigiem accurate ad examen revocaverint, proculdubio conceſſuri ſunt in rerum Natura nihil unquam mirabilius contigiſſe.

Matrona viginti annos nata, ſecundo à connubio menſe gravida facta eſt: Impraegnationem aliquo tempore dubiam habuit, quia fluebant menſes, minori tamen ſolito copia, attamen cum mammæ dolerent, vomitus crebrius urgeret, faſtidia moleſta eſſent, ac venter in tumorem efferretur, de impraegnatione certa fieri incepit, præſertim quartum inter & quintum menſem, quo tempore motum fœtus percepit: Quinto menſe ſupprimitur menſtruus fluor, pauco tantum ſero effluente: Tunc venter magis ac ma-

gis intumeſciebat, motumque infantis manifeſtiorem percipiebat, ſicuti in gravidis accidere ſolet, at vero ſolummodo in latere ſiniſtro, altitioremque ſolito fœtus occupabat locum.

Quinta Iunij 1681. noctu vehemens invadit ventris dolor, per tres quatuórve horas adeo atrox ut ne partus ſuccederet metus eſſet: Ab eo tempore venter intumeſcere deſiit, nec motus fœtus amplius perceptibilis fuit.

Duodecim diebus elapſis, circa octavam veſpertinam dolores tanta vehementia ipſam adoriuntur, ut ad eius eiulatus accurrerint à ſervitiis mulieres, à quibus inventa eſt conatus ingentes ad vomendum adhibens. Lecto impoſita vomitu expulit quicquid ſtomacho continebatur: Chirurgus aulicus, vicinus, quicquid conducere credidit exhibuit: Interim convulſiones ſupervenere, tanto extremorum frigore comite; ut calorem illis reſtituere impoſſibile fuerit: Cuncta hæc accidentia durabilia fuere ad quintam uſque matutinam, qua debilitatem magis ac magis increſcere animadvertens, vixque ſpiritum ducens, quia manifeſte venter intumeſcebat, cathedræ impoſita intram horę quadrantem expiravit: Aliquo tempore ab obitu, idem chirurgus qui opem illi attulerat, ſectionem cæſaream inſtiterit, fœtum aut incolumem educturus, aut ſaltem ut ſacro fonte ablueretur.

Iſtius accidentis rumor per univerſam aulam diffuſus fuit: Imperante Regina & Principe Delphina cadaveris huius Matronæ anatomen ſuſcepi, tam ſubitæ mortis cauſam indagaturus, Illico cuncta adpararari curavi ad indictam horam à Domino *Dacquin*, primario Regis Medico, & Dom. *Fagon*, Reginæ Medico primario: Dom. Felix primarius, Regis Chirurgus ea ipſa die Pariſiis adverat.

Dom. Medicis primariis præſentibus more ſolito anatomen inſtitui: Diſſectis integumentis, muſculis & peritonæo; partes contentas exhibui: Omnium primo oculis meis ſe obiecit fœtus inteſtinis incumbens, ſecundinę, mediante fune umbilicali, adhuc à adhærens, copiæ ingenti ſanguinis totam ventris capacitatem adimplentis junatans: Exempto fœtu, ſecundinæ portione ſeparata, adhuc dum inhærenti loco unde prodierat, illoque pelvi impoſito, plurimos grumos abſtuli, quorum nonnulli membranis placentæ cohærebant, quos eidem pelvi immiſi; Spongiarum ope totum ſanguinem extravaſatum exhauſi, quamobrem ſingulas partes contentas rimari licuit; Nihil ſingulare à me deprehenſum in epiploo, ventriculo, inteſtinis, meſenterio, Iecore aut renibus ſed lien, pulmonum in modum, pluribus lobis diſtinctus erat; Demum impulſis inteſtinis verſus abdominis partem ſuperiorem, in conſpectum venit corpus figura rotundum, parte ſuperna hians, magnitudine proportione reſpondens infantis craſſitiei, quod fundum matricis referebat: Revera ibi loci infans incluſus fuerat, è quo prodierat: Sed pars hæc in numero excedebat, ſitum habens in latere ſiniſtro fundi ordinarij uteri; qui abinde duobus tranſver-

ſis digitis diſtabat, ac parte laterali ſiniſtra obtinebat quicquid uteri fundo adhærere ſolet, videlicet vaſa ſpermatica, teſticulum, tubam, duplex ligamentum, latum & rotundum: Latere dextro cum eædem partes ſe mihi non exhiberent, ab inveſtigatione non deſtiti: Adalligatæ erant corpori cuidam præcedenti minori, in media hypogaſtrij ſede collocato, paulo verſus illiacam dextram, figura non diſſimile fundo uteri, quo tamen & paulo craſſius erat & longius quam in ſtatu naturali eſſe conſuevit: Sed revera verum erat uteri fundum, id quod Dominis primariis Medicis demonſtravi; qui non minus in admirationem pertracti ſunt ad conſpectum duarum partium uteri fundo omnino ſimilium, eo tamen diſcrimine, quod id à quo occupabatur latus ſiniſtrum, referebat fundum extenſum in quo infans concluſus fuerat, alterum vero fnndum ſtatu naturali donatum: Ambo hæc corpora collo uteri continuata erant.

Avidus cognoſcendi quodnam illorum naturale eſſet, quodnam extraordinarium, veſicam in aperto poſui, incifione ſecundum longitudinem facta partis ſupernæ & internæ vaginæ, per quam ſe exhibuit orificium uteri internum, quod quidem occluſum erat ſed non adeo accurate ac ſolet eſſe per graviditatem: Inciſionem factam produxi verſus fundum uteri; quod per totam longitudinem aperui, Diſſecto prius orificio interno: In hoc fundo continebatur ſpurius conceptus, magnitudinis exigui ovi gallinacei, cuius membranæ nulla ſoliditate donatæ facili negotio diſcerpebantur, ubique ſparſæ per illud latebant glandulæ conglobatæ diſcrepantis magnitudinis, maximæ illarum vix magnitudine piſum æquabant, Orificium internum infarctum erat & quaſi occluſum à materia quadam tenaci, admodum exſiccata & flaveſcente: Sublato ſpurio hoc conceptu, à quo omnino fundum uteri adimplebatur, ſtatim in conſpectum ſe dedit foramen tubæ dextræ inibi hians: at vero dubio erat locus an ambo hæc corpora invicem communicarent, id ut ſolvereretur, prius illorum diſſecui, in quo fœtus icuerat, Inciſione ducta à parte ſuperiori ad locum uſque ubi adhærebat collo uterino, nullus nobis ductus conſideratione dignus apparuit, cum nec introitus pateret in orificium internum, neque in vaginam; unde clare conſtabat ex binis iſtis cavitatibus, Dextram quidem, in qua continebatur falſus conceptus; naturalem eſſe; ſiniſtram autem, è qua prodierat fœtus, ſupernaturalẽ fuiſſe.

At vero, ſiquidem fieri nequit ut intra id tempus, quod impenditur diſſectionis cadaveris, accurate conſiderari queant quæcunque ſingularia occurrunt, ideo in more poſitum eſt ea è corpore eximere, alio deferre, ac per otium incudi reddere, ut illorum minimæ etiam particulæ obſervari queant: Id ut fieret conſultum fuit; abſtuli bina illa corpora collo uteri adhærentia, una cum veſica, teſticulis, tubis, parte vaſorum ſpermaticorum ac ligamentis; Cuncta mantili involvi, quæ domum deferri curavi.

Pery-

Perrexi per diſſectionem thoracis; remoto ſterno deprehendi pulmonem dextrum coſtis adhærentem: Ventriculos etiam cordis ſecui: dextrum continebat corpus quoddam extraneum, ex iis quę vocant Polypos cordis, quod etiam occupabat auriculam, atque excurrebat in venam cavam ad longitudinem quinque aut ſex pollicum: Aliud ſe obtulit in ſiniſtro ventriculo, ſed dimidia parte minus priori.

Dominis primariis Medicis cum è re viſum non fuiſſet ut caput reſerveretur, ſingulas partes in priſtinam ſedem repoſui, additis ſuturis ſolitis.

Sub veſperam in ædibus meis incubui accuratæ diſſectioni uteri, à nimia tamen abſtinendo, illius effigiem curandi gratia in ſua integritate.

Poſtridie uterum illum ad Reginam, illi obſequuturus detuli: Tunc temporis erat in Regia Dominæ Delphinæ: Ipſa Majeſtas Regia animum curioſum applicuit in illius examine: Dom. *Daquin* & *Fagon* mentem ſuam circa eam rem ipſi aperuerunt, uti & Dominæ, aliiſque primariis Aulicis mulieribus.

A meridie famulus à pedibus, à Regina miſſus, jubet dictum veterum ad ſe referre: erat tunc in conclavi ſuo ſecretiori, unica Domina comite: Sua Majeſtas non ſicuti cæteræ matronæ abhorret à demonſtrationibus Anatomicis: honorem hunc mihi conceſſit ut coram ipſa plurimas & varias animalium partes cultro anotomico ſubiicere mihi licuerit,

En fidelem eorum quæ geſta ſunt hiſtoriam, tam quoad obitum iſtius Matronæ, quam quoad diſſectionem ejuſdem cadaveris.

Antequam explicationi Tabularum me accingam, è re fuerit quinque aux ſex res notatu dignas, rei eſſentiam ſpectantes, & abſolute neceſſarias explicaſſe,

Primò eſt, quod circa quartum graviditatis menſem huic Matronæ ſupervenit affectus morte tantum deſinens, una cum graviditate incrementum ſumens: In latus dextrum decumbere non poterat, ſtatim ac in illud devoluebatur dolores intenſi ingruebant, qui & leipothymiam inferebant.

Secundò obſervandum atroces illos dolores qui ipſi moleſti fuere circa octavam veſpertinam, ad diem ſequentem, matutinam horam quintam, qua interiit, intervallis diſtinctos fuiſſe, non continuos, cujuſmodi illi eſſe ſolent quos inducit humor per inteſtina diffuſus, ſed interpolatos, quales ſunt is quos uterus parere ſuevit: Dolores hi in lumbis initium ducebant, ad inferiora vergentes, ſimiles torminibus parturientium, eo vero diſcrimine, quod nihil per uterum efflueret.

Tertiò & notatu dignum eſt diſcrimen grumorum ſanguinis ventris cavitate concluſorum, conſiſtentia hi donati erant ſolidiſſima, coloris admodum atri: neque in fragmenta diſcedebant eadem facilitate qua qui oriuntur ex ſanguine recens è vaſis effuſo, ſed ejuſdem erant ſoliditatis cum illis quorum ſero à diuturna mora abſumpto, ſolæ ſuperſtites

ſunt fibræ nigerrimæ & craſſiſſimæ.

Animadvertendum *præterea* eſt apertionem quæ in hoc corpore occurrit, in qua fœtus continebatur, nullo inſtrumento factam fuiſſe, ſed divulſione, ſicuti apparet ex utraque tabula, alias utraque labia partis diſciſſæ forent æqualia, quæ omnino lacera ſe exhibebant: plurimæ portiunculæ membranarum laciniarum in morem affectæ, quæ in apertionis margine conſpiciuntur, ſat manifeſte deſignant ſummam vim huic parti illatam quando crepuit. Domini primarii Medici intime perſpecta hac apertione, unanimi conſenſu pronuntiarunt illam ſponte contigiſſe, id quod confirmatum à Chirurgo qui ſectionem cæſaream inſtituerat, qui prædictis Dominis fidem fecit ſe fœtum eodem in loco reliquiſſe ubi à ſe repertus fuerat, h.e. intra capacitatem ventris ſupra inteſtina, extra cavitatem qua continebatur, ſicuti nobis ipſis occurrerat.

Quinta obſervatio eſt, veroſimile fuiſſe ante quindecim dies fœtum eſſe emortuum: Color illi erat rubro fuſcus & lividus, brachia & crura macilenta & tenuia, hoc vero omnem dubitandi anſam removet, videlicet epidimis ad leviſſimum contactum abſcedebat: Non omnino putrilagine erat affectus, quia fœtus in utero concluditur, loco occluſo, propriis aquis innans, quæ muriæ vices illi præbent, ſed præterea minus corruptioni eſt obnoxius dum verſatur in utero intra menſis ſpatium, cui intra unicam diem ab eo exemptus maxime patet.

Tandem & id memoria recolendum, Matronam menſtruas purgationes ex natura lege habuiſſe, quamdiu ſola cavitas ſiniſtra à fœtu occupata fuit: ſiquidem cavitas dextra vacua concedebat effluxum ſanguini per vaſa ſua, ad quæ temporibus ſolitis ferebatur, ſed ſtatim ac falſus conceptus illam occupavit, id quod accidit inter quartum & quintum menſem, deſiit iſta evacuatio.

Simili in caſu quis non mirabitur ſuperfœtationem, quæ in duabus diverſis cavitatibus accidebat: Neque etiamnum admirationi locus falſum conceptum in cavitate hac dextra contigiſſe, quin & facile eſt conceptu alterum fœtum commodius quam in dextro potuiſſe formari: Sed ne in quæſtionem hæc veniunt, aut controvertantur, hoc conſtat revera fœtum fuiſſe conceptum in cavitate uteri ſiniſtra, quæ ſupernumeraria erat, dextram autem, quæ naturalis, a falſo conceptu fuiſſe occupatam.

Tradita hiſtoria iſta anatomica veriſſima, atque obſervationibus & animadverſionibus, me judice utilibus & neceſſariis ad perfectam illius adipiſcendam notitiam, ſuperſti jam adferantur Tabulæ præbentes notitiam æque dilucidam ac ſi lector ob oculos haberet rem ipſam: Duas deſignari curavi, Prior repræſentat prædictum uterum cujuſmodi intra corpus ſe exhibuit: Poſterior autem demonſtrat eundem corpore exemptum, ejuſdem magnitudinis & craſſitudinis quibus ſe nobis conſpicuum dedit, citram ullam additionem aut imminutionem, præter inciſionem ſecundum longitudinem factam in parte profunda & ſuperiori vaginæ, demonſtrandi cauſa orificii interni, citra tamen

Jod: Med: Gall. annus 4 tus pag. 47

PREMIERE TABLE.
TABVLA PRIMA

tamen ullam immutationem diſpoſitionis nativæ partium.

Explicario Prioris Tabulæ.

A. *Denotat Arteriam & Venam ſpermaticam dextram.*

B. *Teſticulum.*

C. *Tubam.*

D. *Ejuſdem orificium.*

E E. *Partem laceram.*

F. *Ligamentum latum.*

G. *Ligamentum rotundum.*

H. *Cavitatem naturalem uteri.*

I. *Conjunctionem cavitatis naturalis cum ſupernaturali.*

K. *Cavitatem ſupernumerariam uteri.*

L. *Apertionem per quam infans eſt egreſſus.*

M M M M. *Plurima fragmenta lacinias referentia, indicantia cavitatem hanc diſruptam fuiſſe.*

N N. *Arteriam & Venam ſpermaticam ſiniſtram.*

O. *Teſticulum.*

P. *Tubam.*

Q. *Ejus orificium.*

R R R. *Fragmentum lacerum.*

S S. *Ligamentum latum.*

T. *Ligamentum rotundum.*

V V V V. *Inciſionem in vagina factam.*

X. *Orificium internum.*

Y. *Ejus foramen, quod non adeo exacte occluſum exhibetur ac è naturæ lege ſolet eſſe.*

Z. *Vaginam ſuis rugis præditam.*

1. *Veſicam.*

2. *Ureteres.*

3. *Collum Veſicæ.*

4 4 4 4. *Magna labia.*

5. *Præputium clitoridis.*

6. *Clitoridem.*

7. *Nymphas.*

8. *Ureterem.*

9 9 9 9. *Quatuor carunculas myrti, formes.*

10. *Furculam.*

11. *Foramen orificii externi.*

In ſecunda Tabula deſignari curavi orificium internum & fundum Uteri, ſecundum longitudinem totam aperta: Cavitas orificii amplior eſt juſto, quia intra ſe continebat materiam illam viſcidam induratam, & glutini taurino ſimilem, de qua memini: Uteri fundum amplius fuit, quia intra ſe comprehendebat falſum conceptum: Apertura tubæ dextræ ibi eſt manifeſta: A me obſervata non fuit diverſitas in iſto fundo ab eo quo donati ſunt uteri cæteri, hoc uno excepto quod in illius parte ſiniſtra deſint eadem vaſa & ligamenta quæ reperta ſunt in dextra: Situm non obtinebat in medio hypogaſtrio, ſicuti is qui naturalis eſt, nam corpus iſtud extraordinarium lateris ſiniſtri, quo continebatur infans, quod majus eſſet, id ad latus compellebat.

Illa cavitas qua concludebatur fœtus, aperta exhibetur ad eum uſque locum quo fundo uteri adnectitur, cum quo communicat ſolum per tria aut quatuor vaſcula admodum exigua & tenuia, mihi tantum explorata poſt diuturnam ſedulamque diſſectionem & diſquiſitionem: Corpus iſtud ſubſtantia propemodum convenit cũ fundo, hoc eſt, totum fere lamellatum eſt aut foliatum, infinitiſque poris diſtinctum, à parte interna ad externam non pertingentium: Multo craſſius eſt verſus partem inferiorem quam ſuperiorem, ad imminutionem ſemper procedens, tenuiſſimum quo

loco crepatura accidit: Portiunculæ aliquot placentæ obſervantur, cavitati illi adhuc adhærentes: Depingi curavi ſtylum in apertura tubæ ſiniſtræ, qui penetrat in hanc uſque cavitatem: Eadem vaſa & ligamenta in hoc & illo fundo occurrunt, quæ mutuo inter ſe dividunt quod ex naturæ lege unum tantum eſſe deberet.

Secunda Figura repræſentat *falſum conceptum*: hoc id extraordinarium obtinebat, quod plurimis gauderet glandulis inter membranas ſparſis, ac ſubſtantiam candicantem, minuſque quam in cæteris ſolidam, quæ rubicunda eſſe ſolet cum ſumma duritie.

Tertia Figura hujus Tabulæ demonſtrat fœtum eadem magnitudine præditum qua, fune mediante, ſecundinæ adhærebat, etiamſi omnino lacerum, adhærentibus adhuc illi plurimis ſanguinis grumis, quorum ſupra memini, atque adnotari volui ne quid à me prætermiſſum forte quis obiiciat.

Explicatio.
Secundæ Tabulæ.

A A. *Arteria & vena ſpermatica dextra.*

B B. *Rami ad Teſticulum abeuntes.*

C C. *Rami ad uterum tendentes.*

D D. *Rami uteri fundum petentes.*

E E. *Rami fundum ſpectantes.*

F. *Arteriola ligamentum rotundum irrigans.*

G. *Tuba.*

H. *Ejus apertio in fundo.*

I. *Stylus prædictæ apertioni infixus.*

K. *Apertio tubæ qua parte ventrem ſpectat.*

L L L. *Fragmenta lacera.*

M. *Ligamentum latum.*

N. *Ligamentum rotundum.*

O. *Cavitas naturalis uteri cum plurimis exiguis foraminibus admodum conſpicuis.*

P. *Extremitas orificii interni.*

Q. *Plurimæ lamellæ, aut folia, ſibi incumbentia ſecundum longitudinem orificii interni, à quibus cohibebatur humor glutinoſus illa adimplens.*

R. *Figura roſam quodammodo exprimens, obvia in introitu orificii interni.*

S. *Limbus orificii interni.*

T. *Vaginæ portio.*

V V V V. *Inciſio facta ſecundum longitudinem fundi.*

X. *Ligamentum ambarum cavitatum.*

Y Y Y. *Plurima vaſcula inter ſe communicantia.*

Z Z Z Z. *Orificia prædictorum vaſorum.*

1 1 1 1. *Inciſio cavitatis extraordinariæ.*

2. *Cavitas fœtum continens.*

3 3. *Reliquiæ quædam ſecundinæ adhuc adnexæ.*

4 4 4 4. *Portiones laceræ, & locus lacerationis per quam infans exitum habuit.*

5. *Orificium Tubæ ſiniſtræ.*

6. *Stylus illi infixus,*

7. *Tuba ſiniſtra.*

8. *Ejus orificium ventrem ſpectans.*

9. *Morſus Diaboli.*

10. *Ligamentum latum.*

11. *Rotundum.*

12. *Teſticulus.*

13. *Arteria & Vena ſpermatica.*

Figura II.

a a a a. *Falſus conceptus.*

b b b b. *Glandularum numerus infinitus, variæ magnitudinis,*

SECONDE TABLE
TABVLA SECONDA

Fig. I

Fig. II

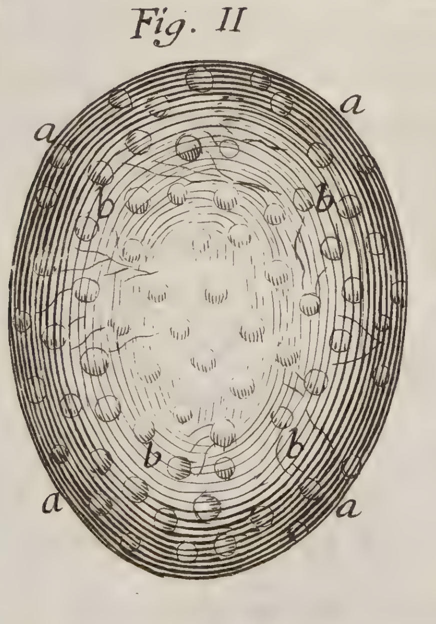

Fig. III.

FIGURA III.

a. *Caput Fœtus.*
b. *Fontanella capitis.*
c c. *Oculi qui formationem obtinuerunt.*
d d. *Corpus fœtus.*
e e e e. *Brachia & crura admodum attenuata.*
f f. *Portiunculæ Epidermidis facillime abſcedentes.*
g. *Umbilicus.*
h. *Funis umbilicalis.*
i. *Secundina.*
k k k. *Plurimæ portiones ſecundinæ plane corruptæ.*
l. *Portio membranarum.*
m m m. *Grumi ſanguinis ſecundinæ affixi.*

Deſignatas à perito pictore has figuras priuſquam Chalcographo traderentur prius exhibui D. D. *Dacquin* & *Fagon*, qui diſſectioni adſtiterant, ac D. *Felici* qui in meis ædibus, accurate hunc uterum ad examen revocavit: hi omnes uno ore melius ad vivum rem depingi non potuiſſe, ac ipſum archetypum referre aſſeruerunt.

Sæpe numero multa extraordinaria ſupponuntur & fingantur, exercendi gratia ingenium cruditorum & & curioſorum: Iſtius caſus eadem non eſt ratio veriſſimus eſt, quod cunctas circumſtantias ſincere, traditus. teſtimonium etiam perhibentibus primariis D. Medicis.

OBSERVATIO XVIII.

Febris Intermittens, incerto typo rediens, xiv. *die lethalis reddita ob ſudorem criticum nimium.*

VXor Dom. L. Aromatopolæ Genevenſis Anno 1674. menſe Julio primo capite doluit, & paulo poſt febre prehenditur intermittente, admodum anomala, nam interdum inter unum & alterum paroxyſmum intercedebant tantum quatuor aut quinq; horæ; aliquando intervallum viginti quatuor horas excedebat: Symptomata hæc infeſtabant: Cephalalgia, quę repreſſa admoto Frontali ex *Emulſione nucleorum Perſicorum parata, cũ aquis ſambuci, meliſſæ, oleo roſac. & nitro.* 2. *Cardialgia*; quam lenivit uſus *Emulſionis ſeminum citri, addita confect. hyacinthorum & ſyrup. granator.* profligavit verò Bolus compoſitus *ex ℈ij. ſalis vitrioli cum conſerva roſ.* cujus ope excluſa bilis plegmati remixta: 3. leves contractiunculæ, in carpo perceptæ cum pulſus exploraretur; Urinæ ad diem uſq; undecimum cruditatis notas exhibuere, perpetuo turbidæ; die xii. enæorema adparuit: Inchoante morbo mẽſes pro more effluxere: Sudor dicto die xij. manare cœpit, alvuſq; reſtitabat, quapropter clyſtere eluebatur: Die xiij. cũ in procinctu eſſet criſis nihil moliendum credidi, ſed cum σπασμοί renovarentur in brachiis manifeſtæ, urgentibus ægræ conſanguineis (quanquam criſima hæc eſſe ſigna indicarem) pręmiſſo clyſtere, Cucurbitulas ſiccas admoveri juſſi à ſcapulis ad lũbos uſque, quæ finem contractiunculis impoſuerunt, ſimulque caput gravitate liberarunt, levemque mentis torporem excuſſerunt, Paroxyſmus autem febrilis paulo ante initium diei xiv. ſe prodidit, ab uberi ſudore initium ducens, ac propenſione in ſomnum: σπασμοί quoque animadverſæ,

verum neque frequentes, neque graves, ſed fugaces: Sudor interim plurimus toto corpore manat, qui virium aliquam debilitatem invexit; quapropter ſtragula & induſium, quibus immerſa erat, detrahi jubeo, liberiorem aërem concedo, cardiaciſque & juſculis ęgram recreo, reſurgentibus poſtliminio viribus, excuſſoq; ſomno: Paucas poſt horas opus inchoatū reſumit Natura, ſudores copioſi effluūt, comitibus contractiunculis: Terrifica hæc fiunt aſſidentibus, aliorumque Medicorum conſortium requirunt: Hi toti hyſterici, mulierculis credulas aures præbent, quicquid erat ſymptomatū ad uterum referūt, veſicatoria internis femoribus admovenda jubent, Cauſtico actuali eaſdem partes adurendas: Veſicatoriorum applicatio irrita fuit, neque enim adhærere præ nimio madore potuerunt; Prudens Chirurgus cauſticum ferreum admovere renuit: Interim Medici qui tertia hora convenerant, viſitationem ſequentem ad ſeptimam differunt, remediorum præſcriptorum effectum præſtolantes, condictaque hora adveniunt, ſed hora una poſt ægræ obitum, mirati inexpectatum, cum tamen evidens cauſa eſſet diſſipatio videlicet virium, ab exhauſtis per ſudorum nimiū profluvium ſpiritibus: Nam cum paulo ante interitum, utpote Medicus familiaris, veniſſem, moribundam natantem in aquis, ut ſic dicam, deprehendi, cum pulſu inæquali quidem, ſed qui roboris indicia dabat: Ignorare voluerum Medici a quavis ſuperflua vacuatione atteri poſſe vires, ſed clarum erat interire hanc ægram præ nimia ſudorum ac ſimul ſpirituum effuſione: Illis autem repreſſis, ſicuti die præcedente acciderat, reſurgere illam potuiſſe: At vero ſic erat in fatis.

Observatio XVIII.

Febris Tertiana chronica, vomitu ultro oborto cum accidentibus comitibus deſinens.

Menſe Sept. anni 1679. D. Bocardus, Diverſitor in vico du Perron, ad inſigne capitis aurei, Febre Tertiana & duplici Tertiana per ſex ſeptimanas laboraverat: Ea ſoluta urinas nihilominus rubras cum plurima hypoſtaſi emittebat: Vertigine præterea & nauſea crebro tentabatur. A leviſſimis purgantibus facile exolvebatur, Emeticum non ſemel propoſitum toties renuit, etſi illius neceſſitatem eventus declaraverit, nā oborto ſpontaneo bilis copioſæ vomitu, cuncta remiſerunt ſymptomata, urinæ colorem & conſiſtentiam naturalem adeptæ ſunt, brevique integra valetudo ſucceſſit.

Observatio XIX.

Febrifugo exhibito ſopor, mentis ſtupor, ac tandem tabes lethalis.

Anno 1674. exeunte Auguſto, obiit D. N. Aromatopola celeberrimus, Correptus fuerat primo ſimplici Tertiana, hinc duplici: Exhi-

bitum

bitum fuit febrifugum, quod febri finem quidem impoſuit, ſed occupatum fuit Cerebrum, Cataphoricus enim factus eſt: ſopori ſucceſſit mentis ſtupor, adeo ut quodvis alimentum per plures dies reſpueret: Quindecim ante obitum diebus ſponte juſculum petiit, uxorem & natos, ante ipſi inviſos, accerſit: Hinc ſpes ſanitatis concipitur; ſed longiore inedia confectus priſtinas vires reſumere non potuit, tabiduſque obiit: Ex mœrore vulgus mortuum credidit, nec deerat occaſio.

OBSERVATIO XX.

Ruſticus paroxyſmo Tertianæ correptus, humi proſtratus Solem excepturus moritur.

RUſticus pagi *Magni*, altero à Geneva miliari, annos quadraginta natus, anno 1674. menſe Auguſto, tempeſtate febrium feraci, rigorem & frigus febrile mitigaturus, humi incumbit ſub Sole feruido: Somnus altus ipſum corripit, quem cum excutere conantur proximi, mortuum illum deprehendunt.

OBSERVATIO XXI.

Rheumatiſmus Peripneumoniæ conjunctus ſuccedente Pleuritide.

ANno 1675. menſe Nov. Magiſter *Jacobus Mermilliodus* Ærarius fuſor, juxta Rhodani pontem ædes habens, annos quinquaginta ſex natus: Rheumatiſmo, ſive Arthritidè vaga prehenditur, qua non ſemel laboraverat, mea opera pluribus annis uſus: Fluxio utrumque pedem invaſerat: Tunc temporis epidemii erant Catarrhi, adeo ut vix ulla domus occurreret, in qua non aliquis ægrotaret: Decubuit illi ſimul in Pulmones defluxio, in quibus inflammationem excitaverat, intenſa erat febris cum inſigni genarum rubore: Quater illi fuit ſanguis miſſus, ita poſtulante, utroque affectu, atque inſigni copia, non repugnante temperamento ægri ſanguineo: Putris ille ſemper eductus fuit, multa expectorabat, admodum viſcida: Rheumatiſmus intra quintum diem conquievit, humore ſcil. ad pulmones toto converſo; Circa decimum diem, cum jam anacatharſis liberior eſſet & liberalis, accedit lateris ſiniſtri dolor vehementiſſimus, reſpirationem fere intercipiens, qui thermaſmatis ſiccis, ad mitigationem à mulierculis uſurpatis, intendebatur: Vocatus, quanquam toties repetita fuiſſet ſanguinis miſſio, & intercipiendæ anacatharſis metus immineret, ex brachio tamen loco dolenti proximo, aliam inſtitui curo venæ ſectionem, per quam purris ſanguis eductus eſt: Præſcribo Potionem antipleuriticam ex *ſyrupo papav. errat. oleo amygdalino dulci, Pulvere dentis apri, oculi cancrorum, aquis atriplicis, taraxici, papav. errat, ſcabioſa* qua aſſumpta non diu poſt remiſit

dolor, reddita liberior anacatharſis: Omnino convaluit die ab invaſione xxiv. pleuritidis initio uſus eſt pro *Potu, Decocto cordiali officinarum dilutiore*, In progreſſu *Decoctio Pectorali, additis flor. tuſſilaginis & papaveris erratici*, interjectis aliquando enematis: Purgationem circa viceſimum diem præſcriptam recuſavit: quam juri carnis remixtam enematis forma admiſit, cujus ope quinquies & copioſe dejecit.

OBSERVATIO XXII.

Vlcus Tonſillarum lethale, ſanatis Tibiarum ulceribus ſuccedens.

VLcera Tibiarum germina eſſe viſcerum βλαστήματα ἐχόντων, & impuris humoribus ſcatentium, quos ad ignobiles partes detrudunt, experientia fidem facit: Illis enim ſi manus medica admoveatur, utplurimum rejectanea illa ſurſum remeant, ac partes præſtantiores invadunt: multa ubique proſtant exempla, ſed hoc recentiſſimum affero: Laboraverat aliquando ulceribus crurum Dom. *Navilleus* mercator Genevenſis, annos circiter xxx. natus: Hæc multa cura ad cicatricem deducuntur, ſed in vicem ſuccedit oris morbus illi lethalis declinante Septembri anni 1683. Rogatur cadaverum viſitator Juratus ab obitu ut quid vitii lateret exploraret, immiſſo ille oris ſpeculo diducendi cauſa cõſtrictas maxillas, animadvertit ulcus inſigne careinodes, quod ſiniſtram oris regionem depaverat.

OBSERVATIO XXIII.

Quartana tertio paroxyſmo in Sene lethalis.

MAg. Dodini, Diverſitor Genevenſis, ſeptuagenario major, vir macilentus & ſtrigoſus (cujus labium ſuperius occupabat Cancer occultus, hoc eſt non exulceratus, ante decennium) Adiit me anno 1680. menſe Octobri, in ipſo Febris Quartanæ impetu, ut loquitur *Petronius*, horrore febrili correptus, balbutiens, mortuo quam vivo vultu ſimilior: Duos jam ſe paroxyſmos perpeſſum dicens: Plura ab ipſo pro tempore extorquere nolui, quod remediis nullus eſſet locus, præterquam paregoricis, ſed ad lares, focum & lectum remiſi, ſoluto paroxyſmo ipſum me aditurum pollicitus: Poſtridie nuntiatum mihi paucis horis poſtquam ſe lecto tradidiſſet è vivis exceſſiſſe, neque frigus calorem excepiſſe, Hic dubium an ex malignitate morbi interierit, ab humoris Quartanam committẽtis cacoethia, quam arguere videbatur labii cancer, An præceps ille obitus ſenio fuerit adſcribendus, ſed ſiquidem multi ſenes & febrem Tertianam, quin & duplicem ſæpe evadunt, vel ſaltem diutius tolerant

antequam mors obrepat, in quibus minus quam in Quartana adeſt intervallum, adeoque brevius recolligendis viribus ſpatium; utraque cauſa conjungenda videtur: Alias non ineptè inſtitui poteſt ſimilitudo juvenis & ſenis, Quartana aut alia febre correptorum, cum camino fuligine obſito: ſi incendium hæc concipiat, caminus autem ex ſolidis beneque compactis lateribus conſtitutus ſit, purus ille remanet, neque incendium ulterius pervadit: Sin minus ſolidus ſit caminus, flamma ad contiguas ædes propagatur: Sic in ſenibus febre correptis calor febrilis non humores ſolum vitioſos abſumit, ſed & utiles, ipſumque calorem nativum depopulatur & deſtruit, quod facile contigit in ſene marcido & exſucco.

Observatio XXIV.

Variolarum malignarum reliquiæ.

NOn omnes variolæ ejuſdem ſunt indolis, nam quædam malignitatem intenſam exhibent, Anno 1675. menſe Auguſto, puer ſexennis, filius militis præſidiarii, cui nomen *Grosjean*, Variolas paſſus eſt, Parentes rem naturæ commiſerunt, ſed paulo poſt febris ardens ſuccedit, comite delirio & ſurditate, quibus cum & medelam afferre neglexiſſent, malignus humor in caput irrepſit, à quo tumidum evaſit, poſtmodum in maxillam inferiorem decubuit, linguam & genam ſiniſtram, ubi ſphacelus excitatus, excidentibus omnibus illius lateris dentibus una cum ea parte maxillæ cui infixi erant: Mors quarta die ſphacelo ſucceſſit.

Eodem tempore oblata mihi puella nondum triennis, cui poſt variolas humeri & coxendicis dextro latere luxatio accidit: Reductio facta eſt à Mag. *Bailly* Chirurgo, quæ proſperè ſucceſſit.

Aliam puellam vidi ſexennem cui omnino os femoris ex acetabulo excidit, adeo ut extra natem admodum promineret, nunc quadrupedis inſtar etiam per vicos vagatur.

Eodem anno filio Mag. *Paſteur*, Gallerorum opificis, bienni, cœcitas poſt variolas neglectas contigit.

Eodem quoque anno in Nobili familia liberos omnes Variolæ aggreſſæ ſunt, ſed ſucceſſive: Intacta fuerat Puella quæ duos annos exceſſerat, ſed tandem correpta, Domeſtici qui remedia à me præſcripta obſervaverant, meam opem neglexerunt, quibus reliquias quaſdam medicamentorum exhibere ſatis fuit: Evaſiſſe periculum credebant, ſed paulo poſt in ſummis humeris oborti duo abſceſſus, qui aperti oſſium ſubtus vitiatorum indicia dederũt, è quibus ſquamæ aliquot eductæ ſunt: Parens rem nihili faciebat, certum tamen eſt niſi dextera & cita manus præſto fuiſſet, periculum puellam incurriſſe privationis motus brachiorum, exeſis ligamentis à pravitate materiæ ſuperſtitis.

OBSERVATIO XXV.

Febris maligna Hidrotico curata.

EXeunte menſe Semptembri anni 1675. Caupo in ſuburbio D. Gervaſij, cujus diverſorio appenſus Sol oriens, nomine *Poupardin*, vir robuſtus, 35. circiter annos natus, hactenus ab omni morbo immunis, ab exercitio nimio & defatigatione in febrem incidit; Illico plurimi ſudores erumpunt, cum aliquot exanthematis in pectore & dorſo rubentibus, (quæ minus mali ſunt ominis,) Vino abſtinere noluit: Variolas nunquam paſſus erat, quas metuebat, nec immerito, cum tunc vagarentur; & nulli ætati parcerent, Vomitu ingeſta quævis excludebat, qui hoc remedio repreſſus, ℞. *conf. hyacinth.* ʒß. *ſalis abſinth.* ℈ß. *ſucci limon.* ℥vi: Sudores perſeverabant, nec tamen à ſanguinis miſſione abſtinui, qui ad ℥v. pelvi eductus; in quo corruptionis indicia: poſtea Potionem hanc hauſit ℞. *ſyr. acid. citri, ribium ana* ʒß. *Emulſionis ſemin. citri cum aquis echij, ſcabioſ. card. ben. acetoſæ paratæ* ℥iv. Sudor tota nocte manavit, & mane ſanus factus eſt, cæteris remediis valere iuſſis.

OBSERVATIO XXVI.

Variolæ in adoleſcente media æſtate, cum delirio, aliiſque ſymptomatis citra Sanguinis miſſionem feliciter curatæ.

ANNO 1675. tota æſtate epidemicæ fuere Variolæ; Dominus *Delpinus*, Pariſinus, annos xviij. natus, in ędibus Reverendi viri D. *Muſſardi*, Paſtoris Eccleſiæ Lugdunenſis Gallorum, 17. Iulij: febre corripitur cum ventriculi dolore & pituitæ vomitu: hoc ſedato, illico ſanguinis miſſionem impero, inſtantes variolas præſagiens: Renuit ille, ſed cum ingraveſcerent ſymptomata tertia die adſenſum dedit; abſente autem Chirurgo, in craſtinum dilata fuit venæ ſectio: Vultus rubore inſigni tam ſuffundebatur cum delirio propriuſque admota candela puſtularum quædam indicia ſub epidermide efflorefcebant, quamobrem à ſ. m. infamiæ metu, abſtinendum fuit: præſcripta autem *Tinctura roſarum & papav. errat.* ex *decocto tormentillæ, raſ. C. C. ebor. paſſular. coriandri*, hinc proſpere citra alia remedia eruperunt Variolæ, dolor ventriculi & nauſea deſierunt: Oculorum ambitus collyrio ex *Decocto ſem. ſumach. roſ. rub. balauſt. roſ. rubr, cum croco* munitus fuit, ad illorum tutelam: Guttur præſervatum uſu *ſyr. mororum & myrtini*, Intra xv. dies convaluit. Ad veſtigia delenda uſus eſt aqua limacum.

OBSER-

Observatio XXVII.

Tertiana Febris purgante & febrifugo datis quarto paroxyſmo extincta.

NObilis Saxo, Dominus *Aſſembourgius*, menſe Septembri anni 1675. tres Tertianæ paroxyſmos paſſus erat, Die quarti paroxyſmi, ante quam is erumperet, Dedi Bolum purgantem ex *Pulveris Cornachini* granis xxv. Cum ſyrupo rubi Idæi confectum: citra vomitum octo dejectiones excitavit; ſuccedens paroxyſmus præcedentibus multo mitior fuit, qui tamen gravior eſſe ſolet: Imminente quinto alium aſſumpſit Bolum *ex Salis prunellæ, ſal. abſynth. & ocul. caner. āā. ℈ß. cum ſyrupo papav. errat.* Nulla apparuit ea die acceſſio nec deinceps.

Observatio XXVIII.

Tertiana Febris quarto paroxyſmo ſoluta,

ANno 1676. menſe Iunio Dom. *Du Til* Auri faber, annos circiter XXIV. natus, nullis prægreſſis advenientis morbi indiciis, repente rigore febrili prehenditur, quem ſubſequitur ingens æſtus ac capitis dolor: Vultum inſignis rubor occupavit; os nullo amarore infectum; Primus ille paroxyſmus octodecim horas adimplevit: Ne impetum in caput faceret ſanguis (id quod in aliis ægris illa tempeſtate contingebat, febrium feraci) paucis horis poſt paroxyſmum iuſſi venam malleoli aperiri, unde impetu facto erupit ſanguis: Alvi adſtrictæ cauſa præſcripſi leniens medicamentum ante prandium ſumendum ℞. *Elect. catbol. Nic. recens diſpenſati ℥ß. cremor. Tart. ℈j. m. fiant Boli, qui nebulis obvoluti deglutiantur*; Septies ab hoc medicamento dejecit craſſa & aduſta excrementa: Potus fuit *Ptiſana officinalis cum ſpiritu vitrioli*: Secundus paroxyſmus & mitior fuit & brevior, quippe qui horas XII. non exceſſit. Mitior etiam capitis dolor, nec vultus in ruborem actus: Poſtridie idem leniens aſſumpſit; quod tres copioſas dejectiones promovit. Tertius paroxyſmus itidem brevior fuit, minuſque moleſtus, in cujus æſtu bibit aquæ fontis menſuram ſemis, diſſolutis *Salis polychreſti drachmis tribus*: Die ſequenti idem iterum leniens ſumpſit, quod quatuor ſedes excitavit, quartus paroxyſmus, & poſtremus, intra vij horas deſiit: Urinæ alia coctionis ſigna quam Enæorema non exhibuerunt.

Observatio XXIX.

De uſu corticis Peruviani in Febribus Intermittentibus.

QUI primi uſum Quinquinæ introduxerunt, Febribus Quartanis hunc corticem dicarunt; ex vino eius ℥ij. invadente paroxyſmo exhibentes: Sed & in cæteris Intermittentibus utiliter dari oſtendit experientia; nec ſolum Potionis forma, & ex vino, ſed & Boli; Mitto jam infuſiones, extracta &c. Anno 1676. toto Autumno vagatæ ſunt febres Quartanæ, Tertianæ ſimplices & duplices. Felicius ſucceſſiſſe obſervavi ſi pulvis Comitis, alias *Cornachini*, eadem die qua prehendere debebat acceſſio aſſumptus fuiſſet, adeo ut deſineret illius operatio priuſquam invaſiſſet: Febri Tertiana ſimplici prehenſa fuit Domic. *Maria* Bacofen, cui poſt octavum paroxyſmum præbui ex præſcripto vulgari prædicti corticis ℥ij. cum vino; quem protinus ventriculus excluſit; cum vero impatienter ferret febris diuturnitatem, à me quæſiit num alia forma poſſet aſſumi, ac num in Bolos concinnari poſſet, tunc nullo negotio ſe deglutituram: Corticis illius ℥j. in bolum cum ſyrupo è papav. rubr. effingi curavi, quem continuit ventriculus, nullo ſubſequuto paroxyſmo; ſed quanquam nullam moram in ventriculo traxiſſet Potio præcedens, mitiſſimus tamen fuerat paroxyſmus, & cæteris brevior. Recidiva quidem ſequuta eſt poſt ſex periodos: ex inordinato victu & fructuum eſu, ſed duobus paroxyſmis abſoluta. Poſtea dedi *Gedeoni Chaufardo*, Portitori Portæ urbis Novæ dictæ ſeptuageſimum is exceſſerat annum, Quartana laboranti, cuius efficacia paroxyſmus omnino repreſſus, ſed ex vino generoſo, cum theriaca, ratione habita ætatis & conſuetudinis: Recidiva quoque ſequuta eſt, ſed unicum paroxyſmum ſecum trahens: Dedi & rhedario Nobiliſſ. Dom. *Rozet*, Conſulis: Vxori Reverendi Dom. *Korn*, Paſtoris Eccleſiæ Germanicæ, in triplici Quartana, eodem ſucceſſu: Nobil. Dom. *Iſaaco Picteto* Plebis Tribuno, in duplici Tertiana, poſt quintum paroxyſmum, quanquam nulla coctionis ſigna eluceſcerent: Domino *Cailleo*, Medico, & aliis: Id vero à me obſervatum quamprimum febris ab illo cortice aſſumpto extincta eſt, urinas puritati naturali reſtitui, unde apparet à febre actiones omnes vitiari.

OBSERV.

Observatio XXX.

Petechiæ ante febrem malignam erumpentes, 7. die per hæmorrhagiam ſolutam.

ANno 1676. Menſe Junio ſub cura mea habens Magiſtrum *Barleum* Aurifabrum, obtulit mihi ejus uxor filiam ſuam ex priore thoro genitam, XIII. annos natam, vividam, macilentam, cui nocte præcedente, quæ tranquilla fuerat, nullo prægreſſo morbo, Exanthemata per totum corpus denſiſſima eruperant, quædam livida, alia violacea, nonnulla nigra, præſertim in collo, è quibus ſponte apertis manabat ichor qualis ab ecchymomate. Simul per nares multum ſanguinem excrevit, qui in fauces præ copia relabebatur, concretus autem nares obturabat. Quarta ab eruptione Ecthymatum die, ſe prodidit febris, ſed mediocris, comite anorexia cum vigiliis, nequaquam deſinentibus hæmorrhagia & hæmoptyſi. Præſcripti decoctum *rad. pentaphyl. cornu cervini, radic. acetoſæ cum ſyrupo ribium* pro Potu, cujus ope plura exanthemata prodiere: Ad celeriorem maligni humoris expulſionem, dedi ʒß. *pulv. radic. contrayervæ* ex *præcedenti decocto*, Die ſeptima tam effuſa hæmorrhagia per nares & os accidit, ut deſperatæ eſſet ſalutis; crebris tamen cardiacis inſtaurata eſt, & die XIV. omnino convaluit. Hinc collige, (cum de malignitate nullam ſit dubium.) Sanguinis miſſionem debuiſſe celebrari, manuducente Natura. 2. In febribus malignis non ſemper ſanguinem (quod quibuſdam viſum) corruptis fibris, fluidum remanere, cum in hac puella intra nares & os concreverit. 3. ſanguinis facta miſſione Exanthemata non ſemper retrocedere, quin ſarcina levata Natura uberius aliquando protrudi.

Obſervato XXXI.

Febris, Convulſivi motus à Verme.

FIlia Magiſtri *Jailleti*, Serici tinctoris, annorum XVI. robuſta, hactenus menſtruum fluorem non experta, febre valida prehenditur an. 1675, menſe Septembri; conquerebatur de ardore Lumborum, Aperitur vena maleoli, excipiturq; ſanguis affluens vaſculis pede aquæ nequaquam de more immerſo. Paucis à ſanguinis emiſſione horis Convulſivi motus vehementes invadunt, Inter cætera præſidia præſcribo *Emulſionem ex ſemin. citri, card. bened. pæon. cum aquis calend, pæon. portulac. flor. tiliæ*, Ea hauſta excluſit lumbricum per alvum; Injectus clyſter ex lacte & ſaccharo, qui & alterum eduxit. Poſtridie febris expers fuit & cito convaluit.

Observatio XXXII.

Febris maligna cum petechiis & ſanguinis à gingivis eruptione.

ANno 1680. initio menſis Martii, ſeptennis puella, filia Mag. N. *Emeri*, æneorum tormentorum fuſoris, febre corripitur acuta, cum eruptione ſanguinis ſeroſi è gingivis: Peripneumoniæ aderant indicia, rubebant enim malæ, comite dyſpnœa & ferina tuſſi. Hirudines manui dextræ admotæ ſunt, à quibus vix ſanguis manare coepit, cum illico peticulæ violaceæ inſigni numero per totum corpus erumpunt, Sanguis per quatriduum è manu erupit, neque quibuſvis admotis ſiſti potuit; Convaluit die 8. uſu ſolummodo *decocto raſur. c. c. eboris radic. tormentillæ*, alia remedia reſpuens: Succeſſit die vij diarrhoea ſalutaris. Hinc confirmari poteſt opinio *Joh. Walæi in ſua Methodo medendi*, ab hirudinibus orificia arteriarum potius aperiri quam venarum, cum ſanguis vix ſiſti queat, iſque roſeus & rutilus fere ſemper iis admotis effluat.

Observatio XXXIII.

Febris maligna à Vermibus excitata, uſu vini extincta.

ANno 1675. menſibus Auguſto & Septembri: Epidemica fuit Febris maligna, aut potius peſtilens, (non pauciores enim interibant quam evadebant periculum) apud Seguſianos: Burgi, (quod metropolis eſt) intra id temporis ſpatium quingenti & amplius interiere, Ex Regis mandato Lutetia Medicus illuc profectus eſt, qui exploraret num Medicorum cura methodica eſſet, ſed nec melius cum eo proceſſit: Quotquot ægrotabant vermes vivos excernebant. E medicis Burgenſibus unus periculum facere voluit quid efficacius illos necare valeret; quoſdam oleó rigavit, alios ſucco limonum, alios decocto rerum amararum & antheliminticarum, nec tamen interibant: Vinum tandem affudit, quod protinus illos extinxit: hinc audacior factus, quanquam febris urgeret acuta, cum inſigni æſtu, nonnullis ægris vinum porrexit, qui impune hauſerunt, imo ſalvi evaſerunt, Alii Medici hunc imitati proſpero quoque ſucceſſu exhibuerunt, Hinc lues paulatim receſſit, *Ex communicatione Nobiliſſ. Dom. de Chamarger, qui tunc Burgi degebat.*

Observatio XXXIV,

Febris duplex Tertiana cum abdominis & tibiarum tumore.

DOm. *Moneti*, Ludimagiſter & Pictor, anno 1677. febre duplici Tertiana jam à viceſimo die laborabat, quæ circa veſperam acceſſiones habebat

habebat, citra horrorem & rigorem, ſolo frigore præeunte: Elatus erat imus venter, ſed citra duritiem aut renitentiam, quin & tibiæ intumuerant, imo in quam partem inclinabat corpus gena è directo tumebat, quapropter à plurimis hydropicus cenſebatur. Sub cura erat D.D. *Crameri* cui adjunctus fui: die morbi xx. Paroxyſmi horas octo non excedebant, Lotia admodum turbida erant; Pulſus parvus, debilis, nonnunquam interciſus & intermittens. Adverſus obſtructiones pertinaces pugnandum cenſuimus, quas rigida anni tempeſtas fovebat, humorum concoctioni adverſa. Bene ad oblata ſe habebat. Præſcripſimus *Rhei tincturam in decocto rad. graminis cichorii, fragar. chelidon. major. Tartari. ſemin. & cortic. citri paratam*, qua per dies decem, bis aſſumendo quotidie, uſus eſt, cujus ope γλισχρόχολα dejiciebantur, bilis ſcilicet viſcida: Ab ejus uſu lingua, quæ purior facta erat, nigreſcebat, à commota ſentina humorum aduſtorum: quorum gratia temperandorum datæ ſunt *Emulſiones 4. ſemin. frigid. major. cum ſero lactis paratæ*; unde lingua ad colorē naturalem redibat. Hinc Portio purgans, ſcil. *ſyrupus aureus*, exhibita, quia lotia coctionis ſigna dabant, cujus ope octies materia priori ſimilis excluſa: Poſtea datus Pulvis febrifugus *ex cortice Peruviano*, qui paroxyſmis finem impoſuit; ſubſidente abdomine: Cujus intumeſcentiam adſcripſimus obſtructionum multitudini & humorum copiæ: Tibiarum autem & genarum tumorem prohibitæ ſeri tranſpirationi, impetuoſe enim tunc flabat Boreas, qui per rimas ædium ſe inſinuabat, ac diapnoem prohibebat.

ZODIACI MEDICO-GALLICI.

SIVE

Miſcellaneorum Medico-Phyſicorum, Celeberrimorum Medicorum, & aliorum Eruditorum in Gallia.

MARTIVS.

Diſceptationes in ædibus Excellentiſſimi & Clariſſimi Domini Abbatis BOURDELOTII habitæ.

OBSERVATIO I,

Sive Diſceptatio. *Tradens hiſtoriam morbi atrabilarii viri cuiuſdam, cujus animum varie percellebat humor melanchollicus, effectuſque inſolitos producebat: Vbi hoc maximè adnotandum, quod eo ipſo tempore quo ſymptomatibus urgetur, errorem mentis agnoſcit, opémque medicam implorat.*

DISCEPTATIONES initium fuit Narratio à *Periandro* habita de affectu quodam extraordinario, cujus hiſtoria ad ipſum tranſmiſſa fuerat, *Euſebio* demum communicata, à quo in Academico conventu exponenda fuit. Ille poſtmodum *Euſebii* de hoc affectu ſententiam expopoſcit.

Revera extraordinarii nomen illi competit, repoſuit *Euſebius*: vix unquam ullus affectus comites habuit circumſtantias ſimili admiratione dignas: Virum illum atra bile vexatum quævis objecta irritant; erubeſcit & intuentes ægre ſuſtinet, rerum omnium tædio occupatur, cuncta ei moleſta ſunt, Paucis, ex quibuſvis rebus ideas concipit adeo ingratas, ut quocunque in loco verſetur, quicquid oculis, quicquid auribus excipit impatienter ferat: Quicquid geritur, quicquid pronuntiatur in conſortiis, ruborem in vultu illi concitat, ac ſiniſtre interpretatus protinus recedit: Nuper menſæ aſſidens cum amicis jocantibus, opinatus eſt famulum quendam præſentem deridendi gratia

tia oculos in ipſum conjeciſſe; cui deinceps nunquam niſi indignabundus occurrit, etiamſi immerito ſe ipſum averſari ſciat; Urbem pedibus aut equo perambulanti nonnunquam in mentem venit ſi hunc vel illum vicum pertranſeat, futurum ut obvios habeat ad quorum occurſum pudore ſuffundatur. Tandem nullum in ſanum reperire eſt cujus phantaſia tam abſurda concipiat; cujus mens tam inepte diſtrahatur: Hæc vero circumſtantia memoranda venit, quod eodem tempore quo ipſius animus ſic percellitur, errores illius percipit, auxiliumque expoſcit; adeo ut id pronuntiare liceat ipſum ſimul & ſemel fortem & debilem eſſe, ſapientem & amentem.

Vini intemperantia, cereviſiæ, tabaci, & ſpiritus vini abuſus ipſum ad dictum ſtatum deduxerunt. Toto triennio moleſta fuit gonorrhoea virulenta & pertinax; quapropter ex conſilio Medicorum & Chirurgorum ptyaliſmo ſe ſubjecit; hinc viſcerum æſtus & ſquallor adeo invaluit ut fere ſingulis horis, potiſſimum à prandio, invadentem vultum ignem percipiat; ſpiritus tam inique concutientem, ut ſui nequaquam ſit compos nulli functioni habilis.

Id, ex mea ſententia, cenſendum eſt accidere, quod alimenta illabentia in ventriculum ſiccum & æſtuoſum, in illo eundem effectum pariunt quem aqua calci vivæ effuſa: quin & forte in præcedenti concoctione genitus fuit humor calcis vivæ æmulus: Eapropter etiam à prandio ſedere non poteſt, ſed deambulare illi neceſſe eſt, diſcutiendorum gratia infeſtorum vaporum; cujus rei, ſi bene ſentio, hæc ratio eſt, quod à moderato exercitio vapores illi à centro ad circumferentiam ferantur, idooque per poros cutaneos effluant.

Ejuſmodi affectus aliquando me exercuit, inquit, *Orontes*, Deambulandi neceſſitas fere ſemper adfuit, quo vapores mihi admodum moleſti diſſiparentur, adeo ut ne ſacris quidem adeſſe genibus inflexis mihi liceret. Interim ſi prædictum ægrum prandium tantopere vexet, abſtinere conſultius fuerit, cujus vices teneant pauci fructus & aquæ potus.

Id illi jam in more eſt poſitum reſpondit *Euſebius*, reſque proſpere ſuccedit.

Eſt & hoc ab eodem ægro obſervatum, affectum multo graviorem eſſe vere & æſtate, quod tunc temporis humores mobiliores ſint. Quia & hyeme incendium internum percipit: ſi tempus nubilum fuerit & caliginoſum; aut ſi pluviæ vel nix deciderint; Id quod proculdubio accidere credendum eſt ob prohibitam liberam tranſpirationem ab aëre ambiente, poros corporis humore ſuo obſtruente ac frigore eoſdem condenſante, hinc vapores acres & fuliginoſi ad viſcera compelluntur, in quibus exagitantur extraordinariumque calorem inducunt; Adde his, tempeſtate humidiori partes relaxari, earumque robur infringi ab emollitis fibris; quapropter æger gravis & effoetus

evadit. Sin dicta tempeſtate aër ſerenus ſit, commodius degit; etiamſi eadem pororum adſtrictio fuerit; Ratio eſt, quod aër ſiccus & adſtringens hyemis die ſerena ſpirituum motum coërcet, inductoque refrigerio arterioſo ſanguini à reſpiratione intenſiorem caloris nativi effervescentiam reprimit: Eſt & hoc obſervandum, ſi aër calidior fuerit, illum à quacunque cogitatione moroſum fieri ac ruborem vultui induci, adeo ut omnia timorem incutiant, omnia moleſta ſint, hinc ut tanquam miſanthropos occurſum & præſentiam hominum fugiat; Si in publicum prodeundum ſit, bino vel terno frigidæ hauſtu ægritudinibus illis animi medetur, torporemque animi exutit; Aquæ enim vi fuliginum acrimonia retunditur, & ſanguini ad temporis ſpatium refrigerium conciliatur; A vino epoto idem effectus initio ſuæ invaletudinis excitabatur. Ejuſdem liquoris tres quatuorve generoſi hauſtus mentem in integrum reſtituebant, placida hinc compoſitam quiete, ruboremque vultus arcebant: Ratio eſt, ut exiſtimo, quod annos natus octodecim temperamento utcunque humido donatus eſſet, à quo acrimonia ſpirituum vini retundebatur, adeo ut mites hujus liquoris vapores ad caput delati ſpiritus illos plus juſto acriores demulcerent, occupatiſque cerebri meatibus non pari impetu ad partes deferrentur, eapropter tranquillitas ægro obveniebat, ab ingeſta verò tanta vini copia, quæ ſatis fuiſſet ſopori inducendo cuipiam temperiei minus fervidæ, in hoc ægro tantummodo ſpirituum intenſus fervor ſedabatur, tranquillitaſque inducebatur, ob quam compoſitius movebantur.

Me vero quod attinet, inquit *Periander*, cenſeo tunc temporis à vino facile domitum fuiſſe humorem atrabilarium ægri, eo quod copia illius eſſet exigua, id quod nunc equaquam contingit, eo quod iſte humor redundet. Memini Aſthmaticum quendam, paroxyſmo prehendi ſolitum fuiſſe hauſto unico aceti cochleari; quo ſtatim liberatur liquoris ejuſdem acidi epota hemina ſeu ſemiſextario. Unde liquet ad magis vel minusſumme attendendum eſſe in arte medica, ut & in cæteris.

Non abnuo Domine, retulit *Euſebius*, Major aut minor copia humorum atrabilariorum varios effectus inducere poteſt in uno eodemque ægro, hacque in re tecum conſentio: at vero ea quæ à Te adducta ſunt nequaquam repugnant à me propoſitis; ſi quidem utrumque ſimul concurrere poteſt ad productionem effectus memorati, Utut vero ſit, reditu facto ad noſtrum ægrum, ſcias velim ipſum ſanguinem & emungere & exſpuere, qui vel à venis capitis prodit, aut pulmonum, cujus tamen ſymptomatis cauſa in dubio erit, quandiu nullum ſpeciale ſignum aderit per quod determinetur locus unde excretio illa prodeat; at vero hactenus locus erit opinioni eam ſobolem eſſe inſignis humorum acrimoniæ à qua vaſorum orificia reſerantur:

rantur : fidem facit quod exſpuitio illa tantummodo accidat poſtquam ægrum extraordinarie afflixerit ſua intemperies , Linguæ ſuperficiem perpetuo occupat bilis , quæ cauſa eſt appetitus dejecti, craſſus quippe ille humor famis ſenſum obtundit, ingratoque ſuo ſapore genuinum alimentorum corrumpit, etiamſi famis cauſæ non deſint, alimentoque indigeat æger; indicio ſunt crebræ animi defectiones ; de quibus conqueritur : En, Domini, morbi ſtatum, Veſtrum jam eſt, Tuarum vero ſpeciatim partium, *Periander*, cauſas enarrare , atque præſidia per quæ valetudinem aſſequatur venari.

De cauſis iſtius affectus, Variæ hac de re ſententiæ.

Revera, ait tum *Periander*, ſymptomata admiranda affectum hunc concomitantur; iſtud vero maxime mirum , ægri ſcil. inclinatio ad ruborem in vultu contrahendum, & impatientia conſortiorum, Erubeſcentia adoleſcentibus familiaris eſt in colloquiis, quia delinquere metuunt; atvero, provectioribꝰ id rarius accedit, quibus quippe ſanguis & ſpiritus eadem mobilitate non vigent: In melancholicis tamen & atrabilaria temperie præditis fieri poteſt. Notum tibi eſt animo illos eſſe adeo ſuſpicaci ut à re minima percellantur, & timore afficiantur, Cauſa eſt, ut judico, quod pars maxime ſubtilis ſanguinis aduſti, cum mobilitate ſumma vigeat, phantaſiam illorum admodum percellit, continuoque motu exagitat, quapropter ideæ variæ exſurgunt, pro conditionum & circumſtantiarum diverſitate quæ invitæ decurſu occurrunt. Ab ejuſmodi temperamento evadit mens petulca & irrequieta in ægro noſtro, quapropter exagitato animo in conſortiis ſui compos non eſt, ſicuti apparet ex crebra ſitus commutatione.

Ratione iſtius conſtitutionis ab anno 1664. ex rebus omnibus diverſimodas effinxit ideas, adeo ut ubivis omnia negotium ipſi faciant, omnia animum exaſperent ; omnia mentem de ſede excutiant. Exiſtimo autem, (pergit ille) vitium illud adſcribendum eſſe majori humorum aduſtionis temporis ſpatio contractæ, hinc ut exurgant vapores admodum volatiles & acerrimi, qui ſpiritibus animalibus confuſi, motu ſolito vehementiori illos ciant quam ut phantaſia poſſit functiones perficere legitimas. Eapropter hæc animæ facultas violenter commota imagines confuſas de ſe promit ; ſed illud obſervandum eſt ex tot tamque diverſis rebus quæ illi perpetuo obverſantur, nonnullas diſcretas efferri & compoſitas, ſcilicet cum hujus motus à voluntate diriguntur ; alias tumultuoſe & confuſas , cum nempe illius motus invite peraguntur : atque ex ea cauſa deducendi ambo illi motus contrarii in animo hujus ægri, cum debilitatis propriæ conſcius eſt , illique medelam diſquirit

eodem ipſo tempore quo ſymptomata fatigant.

Ejuſmodi ſymptomata, ſi rebus nomina imponere liceat, Phantaſiæ ſpaſmodicorum motuum nomine donarem, inquit *Euſebius*, quandoquidem involuntarii illi ſunt, qui & in corpore ſimiles alios motus excitant. Reipſa, *Domini*, aſſerit æger ſi dum menſæ accumbit ejuſmodi inquietudines occupent, neceſſe illè eſſe ut protinus recedat, & tunc atrocibus adeo cruciatibus ſe infeſtari, ut pugione in pectus adacto liberationem quæſitum eſſet niſi vis ſuperior cohiberet.

Veriſimile eſt, addidit *Periander*, tunc temporis premi vellicatione ſibi familiari moleſta in femoribus & tibiis, Enuntia quicquid libuerit de eo ægro, interſernit *Polemon*, ex mea vero ſententia, omnimoda amentia tenetur, illiuſque cerebrum plane perverſum.

An iſte atrabiliarius pro inſano habendus, & quid ſit Inſania.

A Tua ſententia plurimum abſum, reſpondet *Euſebius*, quin potius cenſeo virum iſtum non exiguam ſapientiam demonſtrare. Inſania, proprie loquendo, nihil aliud eſt quam imaginationis & judicii error, cum ambæ hæ animi functiones à vi objectorum adeo abripiuntur, ut neque amplius hæc ſecundum propriam naturam conſideret Phantaſia, neque de iis recte cenſeat Judicium: quapropter is qui ea Phantaſia verſat, & ſic de iis judicium fert, exiſtimat res revera ſe habere quo modo de illis cogitat, neque ab errore mens ullo modo abduci poteſt. Id ſi aliquando contigit, vitium non minus animæ quam corpori imputandum eſt. Si quando vero Phantaſia in homine quopiam, aut potius illæ cerebri partes in quibus exercetur Phantaſia, ea tantum ratione agitantur, ut quamvis vis illi inferatur, nequaquam tamen ſuccumbat; hoc eſt cum animæ pars ſuperior deprehendit idquod Imaginatione geritur veritati non quadrare. id nequaquam Inſaniæ nomine nuncupandum, quandoquidem anima de objectis pronunciat juxta illorum naturam, neque adhæret & amplectitur errores impreſſionum inductarum à prava qualitate humoris atrabiliarii. Neque porro pro inſano is habendus, qui ſibi fingat duos ſubmiſſa voce colloquentes de ſe verba facere, dummodo eodem tempore agnoſcat fundamento non niti illam ſuſpicionem. Sin quis omnino credat illum laborare inſania, pariter credendum eſt omnes primos animi noſtri impetus inſaniæ effectus eſſe, ſicuti in inopinato terrore, qui protinus animum admodum percellit, etſi periculum nullum immineat; Forte quiſpiam argutus nimis audacter vel temere pronuntiaturus eſt nullum hominem inſania carere, primos hos impetus inſaniæ comites eſſe cenſens, Id vero nimis genericum eſt, & ad phyſicæ leges ſtrictius accommodatum, ſi enim moraliter aut vulgariter loquendum eſt (id quod hac in re omnino locum habet) ex mea ſententia,

tia, de his actionibus adeo extraordinariis, & maximæ hominum parti familiaribus intelligendum eſt, de actionibus inquam ſerie & nexu omnino carentibus & diſſolutis, quas tamen iis qui inſani habentur tanquam maxime rationi conſonas amplectuntur, Sicuti Inſanis illi non ſunt accenſendi ſi iis ſuffuſione laborantibus oculis obverſantur muſcæ, filamenta & araneorum telæ, quia probe agnoſcunt illa corpuſcula ibi non latitare; ſicut nec illi quibus aures tinniunt, qui ſciunt ſonum illum extrinſecus non advenire: Neque itidem Inſaniæ ſunt inſimulandi melancholici, quos acrimonia humorum & ſpirituum agitatio in actiones enormes impellunt; cum proprij mali conſcij ſunt, id ipſum impugnant, & præſidia adverſus id diſquirunt.

Tum *Orontes*, abrupto ſermone, ſapientes illos cenſeo, tantum abeſt ut inſanes iudicem, Nam ſi de animi præſentia præſertim conſtat in periculis & certaminibus, ſi infortunia & calamitates virtutis ſplendorem adaugent, itidem exiſtimandum eſt animum tunc maxime robore pollere cum obſiſtit infirmitatibus à parte corporis oborientibus, ac quo magis animadvertit phanthaſiæ errores, eo magis ſapere: Ideoque *Euſebij* aſſentior ſententiæ, ægrum hunc animæ inſigni robore pellere, quo valeat reniti validis impulſibus humorum acrium & aduſtorum in organa per quæ functiones ſuas exequitur, adeo ut ſuperiores non ſint validæ illæ impreſſiones quas in ſpiritus exſerunt: quapropter illum ſimilem facturus ſum rupi quæ mediis in fluctibus immota perſtat.

Multum ergo abeſt hic hypochondriacus à cæteris, inquit *Melitonius*? Revera reſpondet *Orontes*, & quicquid adeſt diſcriminis, ſicuti manifeſtum tibi eſſe poteſt, in hoc conſiſtit quod hic probe agnoſcit perperam ſe agere eodem ipſo momento quo agit, cæteri vero etiam cum improbe agunt, recte ſeſe gerere credunt.

At quomodo, quærit *Melitonius*, fieri poteſt ut anima eodem tempore duobus motibus contrariis cieatur? quomodo ſimul admittere impreſſionem alicuius mali, eodemque momento, reflexione facta, ab illo ſe liberare? Quomodo eodem momento, duobus modis omnino contrariis cieri, improbe agendo & ſimul improbitatem actionis cognoſcendo?

Quandoquidem iſte affectus effectus eſt nigræ fuliginis ſpiritus inquinantis & caligine offuſcantis, reponit *Eudoxus*, cum ſpiritus ſucceſſive agant vaporem illum impugnantes, quem excutere adnituntur, veriſimile eſt permixtionem tunc accidere lucis & tenebrarum, unde duæ emergunt actiones contrariæ in anima, quarum altera alteram vehementia ſuæ actionis ſupprimit.

Non hoc, inquit *Orontes*, in quæſtionem venit, Id ſolum dubium facit, cur ambæ hæ contrariæ actiones ſimul & ſemel fiant.

Num anima duas res contrarias ſimul & ſemel cogitare & exequi valeat?

Aberras, reſpondit *Euxodus*, ſi crediderís illas uno eodemque tempore

perfici : alternis ſibi ſuceedunt reciproci illi motus tam celeri motu ſe invicem excipiunt ut animus noſter intervallum nequeat diſtinguere.

Abſurdumne credis Animum ſimul & ſemel variis cogitationibus impelli poſſe, inſtat *Periander*? An tibi ignotum *Cæſarem* dictaſſe quibuſdam, alios alloquutum fuiſſe, ac inſimul ſcripſiſſe? An ignoras in ipſis inſomniis de inſomniis cogitationem incidere? Revera ſi contingat animum alicui objecto firmiter adhærere, hæc nequaquam dividitur, eo quod cuncti ſpiritus illuc confluant; At cum ſegniter agit, tum dividitur, ſicuti id apparet in eo qui avide comedit, elegantem picturam intuetur, & ſimul aures præbet harmoniæ ſuavi, enuntiare tunc licet Animam tria ſimul præſtare.

Exiſtimo in ſingulis hominibus locum quendam adeſſe deſtinatum Imaginationi, alium Iudicio, in quo functiones ſuas ſeorſim exerceant: Huic dicata ſedes in penitioribus eſt cerebri partibus, Imaginationi in veſtibulo: Iudicio carent infantes, quia penetralia cerebri in illis mucilaginoſa adhuc ſunt; Imaginatio autem perniciſſimi eſt motus, quia pars cerebri ſumma admodũ tenera eſt, quamobrẽ omnium impreſſionum maxime ſuſceptibiles ſunt, præſertim timoris.

Experientia quoque compertum habemus illos qui plurimum imaginatricem facultatem exercent, iniuriam inferre Iudicatrici, id quod patet in Pictoribus atque Poëtis; ab habitu enim contracto ſpiritus compellendi verſus ſedem imaginationis, contingit ut pauciſſimi ad intimas cerebri partes comment, in quibus Iudicij ſedes.

Probabile autem eſt alterutram harum facultatum (liceat mihi has voces uſurpare extra ſcholam) in alteram poſſe actionem exercere, quo tempore objectum proprium excipit: quo poſito, (neque enim res apud me dubia eſt) quis abſurdum dixerit quod æger noſter eodem tempore res duas contrarias cogitatione amplectatur, cum Iudicium Phantaſiæ errores emendat, id quod proculdubio adſcribendum vaporibus acribus Imaginationem afficientibus, qui ad Iudicij ſedem uſque non pervadunt: Ideoque libertate donata hæc facultas, delere tentat horum vaporum impreſſiones, & auxilia adverſus hos quærit.

Hoc vero eſt probe ratione uti ſicuti decet in ſcholis, reſpondet *Periander*, Dic quæſo, Crediſne animam agere in lectione? Cui dubium? inquit *Melitonius*: Anima ergo eodem tempore res duas eodem tempore præſtare valet, inſtat *Periander*, quando enim famulus meus coram me legit, alteri rei ſemper eſt intentus: Iocus hic omnibus riſum expreſſit, *Eudoxus* poſtmodum ſic perrexit. Vix in eam opinionem adducor ut credam Animam ſic poſſe dividi; neceſſe enim eſt totam adeſſe in loco in quo operatur, ſi fides habenda doctoribus.

Aſſentior Tibi, inquit *Orontius*, neque enim exiſtimo fieri poſſe ut duo objecta ſimul cogitatione forti amplecti liceat; atque idem Animæ quod oculo accidere cenſeo, qui plurimas

rimas res confuſe ſimul intuetur, unicam vero diſtincte: Revera, pergit *Melitonius*, unius paginæ literas ſimul & ſemel legere & cognoſcere non poſſumus: Ideoque credo eum qui attento animo legit, eodem tempore non poſſe aures præbere loquenti, perpetuo intereſt intervallum aliquod, quantumvis breve; Id vero diſcriminis obſervandum eſt, quod intervallum illud multo minus manifeſtum eſt in iudicio pollentibus quam mediocris ingenij hominibus; quandoquidem priores multo celerius actiones ſuas perficiunt, unde temere orta eſt opinio quoſdam & legiſſe, & ſcripſiſſe, & dictaſſe eodem tempore, ſicuti hiſtoriæ de *Iulio Cæſare* referunt.

Utcumque ſit, non aliud diſcrimen exiſtimo intercedere inter Imaginationem, Memoriam & Iudicium quam quoad magis & minus: Functiones illæ (quæ perperam Animæ adſcribuntur, ſiquidem revera ab integro homine procedunt, hoc eſt compoſito ex anima & corpore) Functiones inquam illæ diſcrepant tantum ſecundum maiorem aut minorem applicationem ad res à nobis diuerſimode conceptas: Porro ſicuti, ut ſincerum iudicium de iis feratur, requiruntur organa debite diſpoſita, mirum non eſt ſi ab infantibus imperfecte edantur hæ omnes operationes.

Obſervare quoque licet, pergit *Orontes*, melancholicos facile in Phantaſiæ operibus aberrare, neque ſpecierum confuſionem rite diſcernere, eo quod ſpiritibus abundant humoribus inquinatos, qui diſſimili motu cientur: Idem in Inſomniis contingit, nam cum ſpiritibus non ſit commeatus liber ex ſede facultatis unius in alterum, ab iis emendari non poteſt vitium idearum in cerebro oberrantium, unde dilucide apparet Animæ noſtræ functiones requirere organorum diſpoſitionem, ut rite procedant illorum actiones: Sin Anima ſolitaria operaretur, etiam in ſomno liceret illi æque facile confuſionem illam extricare ac per vigilias; liberumque illi eſſet rem unam potius quam alteram amplecti.

Num Anima functiones proprias editura ſolitaria agat, vel an corporis miniſterio indigeat.

Conſequentia non valet, reponit *Euſebius*, Anima ſolitaria poteſt operari, ac nihilominus pendere ab organis corporeis quoad actiones, hoc eſt, Actio cogitandi omnino Spiritualis eſt; cogitationum autem determinatio ſæpe numero à corpore proficiſcitur; quod mediante motu ſpirituum ipſam determinat ad hanc vel illam cogitationem; Hoc poſito, *Periandro* aſſentiri licet, ex cuius ſententia diverſitas, trium harum facultatum; quas vocant Iudicium, Memoriam & Phantaſiam, pendet à differentia locorum ad quos ſpiritus deferuntur, ac Animam ad cogitationem determinant; vel à diverſitate figurarum & motuum eorundem ſpirituum.

Et hoc quoq; tibi concedo, quo concinnior eſt organorum ſtructura, eo meliores oriri cogitationes, attamen non ideo inferre licet corpus ad co-

gitandi vim aliquid conferre, niſi id ex accidenti contigerit; hic quippe ſatis eſt dixiſſe, cum ſpiritus maiori adſint copia, faciliuſque moveantur in corpore rite compoſito, exinde Animā & melius & crebrius cogitare.

Exiſtimas Animæ, ſi ſolitaria ageret, liberum fore hanc rem potius quam aliam amplecti: At reſpondeo illud in eius poteſtate non eſſe ut corporis motibus regulam imponat, propter quos hanc rem vel illam cogitat, quæ non minus pendent à conſtitutione partium quam objectorum: Hinc nihil à te enuntiatum quod abſolute probet cogitationem à toto compoſito prodire; hoc eſt ex corpore & Anima, coagente miniſterio ſpirituum & organorum: Corpus revera Animæ præbet occaſionem cogitandi, dum ope motus ſpirituum efficit ut tali modo cogitet, ſed nequaquam una cum illa cogitat: Exempla a te allata quod attinet Puerorum & melancholicolicorum, nequaquam à me allerta impugnant; quandoquidem reponere licet iuxta principium à me conſtitutum, ſi illorum quidam cogitationibus plurimis adhuc non exerceantur, id ſolum accidere à paucitate ſpirituum, multa pituita obrutorum & inquinatorum, quapropter Animæ mediantibus propriis motibus plurimas cogitationes effingendi locum non dant: Sin alii, videlicet melancholici, nunquam fere niſi confuſe cogitent, & ſemper de rebus moleſtis, eapropter id contingere quod, prout optime à te adnotatum, ſpiritus illorum cum impuri ſint, corpori violentos motus concilient, quorum cauſa in Anima injucundæ cogitationes finguntur; Aut (ut verius dicam,) quia ſpiritus illi cōmixti ſunt materiis acribus & acutis, quas ſecum deducunt ex intimis viſceribus, potiſſimum è Liene, Materiæ autem illæ ſic agitatæ, ac ad cerebrum delatæ, in eo pariunt motus à quibus oblæditur; ac proinde Animæ anſam præbent efformādi cogitationes triſtes & moleſtas.

Ex Tua ergo ſententia, inquit *Eudoxus*, eiuſmodi materiæ pariunt animi illa deliquia, motuſque extraordinarios, quibus melancholicus noſter aſſiduo fatigatur; Omnino, reſpondet *Euſebius*, Atræ illæ fuligines, quę acrimonia ſua Animæ obſunt oblædendo cerebrum, ratione arctæ communionis quæ inter utramque hanc ſubſtantiam reperitur, cuius cauſa una ab altera pendet in operationibus; dum corporis motus cogitationes animæ inſinuant, & ab hac prodeuntes ſæpenumero corpus in motum cient.

Sed dic queſo, reponit *Eudoxus*, qui fieri poſſe credis ut iſte melancholicus eodem tempore quo infeſti ſunt illi vapores, ſe ab illis liberare poſſit, animadverſione facta, atque uno eodem tempore duas cogitationes contrarias efformare, etiamſi unicus & idem adſit in corpore motus, ſcilicet materiæ illius infenſæ?

Idem ipſum vero eſt quod tibi illudit, inquit *Periander*; Adſunt revera tunc duo motus in corpore ſicuti duæ cogitationes in Anima: Alter iſtorum motuum ortum ducit à ſpiritibus, qui in quapiam cerebri particula poſſunt excitare impreſſionem naturalem, quapropter Anima poteſt recte cogitare; alter autem procedit ab iſta ma-

teria

teria acri & atrâ, quæ in alia cerebri parte apta nata eſt inducere moleſtam impreſſionem quæ animam deducit ad mœſtas cogitationes.

Ego autem, pergit *Eudoxus*, cenſeo nihil aliud hic perpendendum eſſe, quam pugnam inſtitutam inter ſpiritus & materiam illam iniquam, in qua victoriæ compotes fiunt modo ſpiritus, modo materia; dubioque marte decertatio fiat, quo fit ut æger modo ſapere videatur, modo mentis inops, modo intra rationis cancellos verſari modo illos egreſſus.

Ego autem, addit *Melitonius*, quandoquidem de rebus Phyſicis oratorie dicere licet, exiſtimo hic adeſſe commixtionem, aut, ut verius dicam alternationem lucis & tenebrarum, ſibi invicem ſuccedentium, ſeque mutuo impugnantium: Accidentibus ſcil. tenebris, lucem eclipſin pati ad tempus, hoc eſt, quouſque periodo abſoluta fortius quam ante emicet & tenebras diſcutiat; Il quod alternis contingit in animo iſtius ægri, ſicuti dies & nox in macrocoſmo: Tenebras has exſurgere ab inſigni copia lutulentæ materiæ, latentis in viſceribus iſtius melancholici; ex qua materia tartarea elevantur in cerebrum vapores, à quibus tenebricoſum & obſcurū id redditur: Vice verſa lucem emergere ex corpuſculis illis igneis ſpiritus vocant, qui ex temporum intervallis ea copia aſſurgunt, quæ valet diſcutere & reſolvere vapores ab humore iſto atro ſuſcitatos.

Hæc non ſufficienter rem explicant, ut mihi videtur, urget *Orontes*, Exponendum eſt cur in iſto hypochondriaco Phantaſia tantopere vigeat, & cur tam noxie?

Duæ ſubſunt cauſæ, in promptu reſpondet *Periander*, ſi bene ſentio; Prior iſtarum cauſarum eſt defectus ſpirituum, Poſterior humor ater, ſimilis limaturæ chalybis, cujus partes acutæ & ſcindentes perterebrant & vellicant acriter membranas, illiſque impreſſiones admodū dolorificas inducunt: A ſpirituum inopia mœror exoritur, corpuſcula enim iſta rotunda, figuris prædita ſunt, & motibus idoneis ad producendas lenes ſenſationes ac cogitationes rationi conſonas: At vero cum ſpiritus in nobis hilaritatem producant: excitato motu gratæ impreſſionis, judicandum eſt ex lege contrariorum, triſtitiæ cauſam omnino adverſari naturæ ſpirituum, ac proinde adeſſe quandam ſubſtantiam acutam, atram & immobilem, cum vice verſa ſpiritus mobilitate urgeant, ſint lucidi, & figura rotunda donati.

Revera, pergens *Eudoxus*, admodum veriſimile eſt mœrorem induci à materia ejuſmodi indolis, quæ violentia motuum oblædat, perforet acutis ſuis figuris, atredine ſua timonem pariat, vi adſtrictoria & ſtyptica effingit phantaſmata ingrata; gravitate vero & immobilitate efficit ut melancholicus illis adhæreat tanquam rebus veris & reapſe exiſtentibus.

Nullus non obnoxius eſt enormitatibus humoris melancholici, ſed ſolum majoris aut minoris diſcrimen obſervetur.

Si quis obſervaverit tumultus & diſſidia quę quotidie in nobis excitãtur, inquit *Orontes*, ſi pars inferior Animæ à ſuperiori defecerit, nemo adeo obſtupeſcet, ſicuti in more eſt ad conſpectum effectuum variegatorum humoris melancholici; cum pronuntiare liceat omnes homines illis vexari, ac differentiam ſubeſſe ſolum quoad plus aut minus: Nam compertum eſt in cunctis deprehendi mutabilitatem & impetum iſtius humoris, hoc vero diſcrimine quod alii aliis accuratius diſſimulent, ſin quidam occurrant in quibus nequaquam manifeſti ſint illi effectus, adſcribendum id ſingulari animi robori, qui revocatione facta & circumſpectione nebulas has diſcutit, unde effectus arceantur nec apparent, ſed pauci ejuſmodi dantur: Unicuique particula ſtultitiæ aſſignata eſt, cujus nulla non die effectus eluceſcunt: ſed hos in occulto eſſe volumus & abnegamus, quod nobis innatum ſit principium illos agnoſcens & reprobans.

Revera Domini, quot ſingulis momentis incompoſitos animi impetus habemus obvios, & ancipites motus, quibus non alterationibus exponitur ex parte humorum nobis inſitorum non ſecus ab objectorum? Quanto malorum cumulo obruimur ab animi noſtri pathematis inducto? quantas immutationes illi & corpori noſtro inferunt? Averſamur hodie quod heri nobis gratum erat, cauſam vero ignoramus: nunc reprobamus, id quod heri arriſit: Id porro familiare eſt ubi provectior ſit ętas: Hac vero de cauſa remittere aliquantulum deberet amor ille noſtri inſanus & philautia, per quam nobis adplaudimus, ad hoc attendendo quod quo magis vita noſtra producitur, eo magis nobis diſplicet, & ingratum eſt id quod olim fuit in delitiis.

Fateamini Domini, annon undiquaque occurrunt homines iracundi, quos leviſſima cauſa extra metas impellit? Quot ſuſpicaces, ob res nullius momenti & dubias, cœlum terræ commiſcent, animi paſſionibus ſatisfacturi? Quam familiariter occurrunt ſuperbi, ambitionis propriæ mancipia, cujus adimplendæ gratia ſexcentorum ineptiarum rei fiunt, adeo ut in republica rite conſtituta ad ſtultorum domicilium relegandi forent? Quot moroſi & ſui non compotes, ſibi aliiſque moleſti, quibus propria phantaſmata injuria ſunt? Quot contumaces & animi occupati homines, qui ſiniſtre de rebus omnibus judicant, neque unquam in ſeſe redeunt, propria vitia ſponte emendaturi? Mundus tamen alios non habet incolas, ubique præſentes ſum moroſi, occupati, ambitione turgidi, inconſtantes, leves, paucis, *ſtulti*.

Id vero quam maxime admiratione dignum utplurimum maxime eruditos plus cæteris deſipere, quaſi ſcientia ad ſtultitiam iter ſterneret; quapropter pronuntiavit *Baro de Montaigne, in ſuis ſpeciminibus,* Eſſays) inter ſapientiam & ſtultitiam minimum eſſe intervallum(*Il n'y a qu'un tour de*

de cheville) Ideoque comparari poteſt ſcientia Vino, quod in corpora noſtra agit pro diſpoſitionibus obviis : ac revera, è centenario numero eorum qui Muſas excolunt, vix forſan ſex occurrunt quibus cerebrum rite compoſitum ſit, ac pauciſſimis ſtudia in commodum cedunt : Quin potius labor & lectio videntur pleroſque eruditos vanitate adimplere, garrulitate & moroſitate donare.

Niſi in commoda veſtra peccaturum me crederem, ulterius veritatem meæ aſſertionis confirmarem, ſed ſatyræ huic finem imponens, aſſero inter magnos æque ac inter minimos, inter eruditos non minus, quam inter imperitos, vim animi diſcretricem debilem eſſe, judicium infirmum, ſapientiam & virtutem raram eſſe, paucos ratione præditos, etſi plurimi ratiocinantes obvii ſint, opinionum propriarum mancipia, illarum gratia tanquam pro aris & focis decertantes.

Interim cuncta hæc humoris melancholici producta ſunt, cujus character eſt improbas ideas animo inſculpere : Vulgares vero ſunt & familiares iſti affectus : Quotidie autem hęc in hominibus contingunt : Pertinacia, animi occupatio, error, moroſitas, ſubiti animi impetus, cuncta hæc inquam nobis ſunt innata, nullus enim non humoris iſtius acris & infeſti plus aut minus particeps eſt, à quo inordinati hi motus prodeunt, verius dixerim, Ipſemet eſt naturæ noſtræ enormitas.

Admirandi iſtius humoris effectus.

Neque hactenus ſubſiſtit, alios præterea edit effectus impreſſioneſque ſuas altius infigit : maniam nonnunquam inducit, qua detenti per feneſtras præcipites ſe dant, aut in aquas in quibus ſubmerguntur : Equitem Melitenſem olim novi, qui pluribus pugionis ictibus proprium pectus cōfodit : Hic loci omnibus ille notus eſt qui ante aliquot annos, inexorabilem amaſiam nactus, pugionis quoque miniſterio αὐτόχειρ fuit.

En effectus extraordinarios iſtius humoris, animum abripientis, & ad inſaniam omnimodam impellentis, major vero admirationis occaſio in illis, qui impetuum animi ſimilium expertes (*d'un ſang froid*) laqueo finiunt vitam, aut in undas ſe demittentes.

Interfui Pariſiis diſſectioni mulieris quæ ſeipſam ſuſpendio necaverat; In hac reperta eſt connexio Jecoris & Lienis : quapropter in hanc conjecturam deveni, non alia de cauſa eo amentiæ perductam eſſe, quam quod animus impar fuiſſet corporis infirmitati, unde colligere iterum licet quam arcte ambo hęc ſimul cohæreant : Deficeret mihi tempus ſi ſuſciperem enumerationem exemplorum oſtendentium quanta vis ſit iſtius humoris melancholici in animum : Propria experientia nixus id ille confitebatur, qui ſingulis annis, amplo in conventu, alte pronuntiabat; *Quam ſtultus eram anno præterito*, proculdubio unuſquiſque idem de ſe ipſo profeſſurus eſt ſi candidus eſſe velit, ac forte non pauci id confiterentur, niſi infirmi ingenii eſſe crederent infirmitatem propriam palam facere.

Sed, Domini, ne extra pomœria vagemur, ſufficiat exemplum ægri, qui Diſceptationis noſtræ materiā fuit, ad

ab oſtendendam vim & malitiam humorum pravorum, ac quam efficaciter rationem noſtram oblædant, ſufficienter indicat imperium ſuum in corpora noſtra, ſi abundaverit & exagitatus fuerit: Sed præterea locus eſt ut credamus, ubi plus aut minus exundaverit hic humor, exoriri varia deliramentorum genera:

Prædicta non omnino ſatisfaciunt (ſermonem abrumpens inquit *Valerius*, cui *Orontis* prolixus diſcurſus tædio erat) ad effectus productionem concurrit etiam Organorum vitioſa conſtitutio: Vaſis alicujus diſruptio, aut obſtructio, tam inſignem eſt cõmutationem inferre valet commeatui ſpirituum, ut ſemitam debitam non ineuntes rectum judicium de ſpeciebus oblatis non ferant, quapropter ſtulti ſtupidi evadunt: Aut vice verſa nimia copia influant quo non decet, quamobrem ſtulti impetu feruntur: Improba partium conformatio ſpecierum abſurdam conceptionem parit, ad quam ſequitur depravatum judicium, & inepta ratiocinatio.

Admitto quæ enuntias, reſpondet *Orontes*, at vero nequaquam à me adducta refellit, quæ admodum veriſimilia ſunt, utut vero ſit, ex mea ſentẽtia de atrabilarii noſtri morbo abunde diximus, rationi quoque conſonum eſt ut apta auxilia diſquiramus.

Remedia huic atrabilario præſcripta.

Affectus tot tantiſque ſtipatus ſymptomatis, jndiciis humoris admodum acris & contumacis, inquit *Periander*, ad ſanationem temporis ſpatio indiget, & accuratiſſima dieta: Æger utatur ſolũ alimentis probum ſuccum & mitem generantibus à quibus mitescat acrimonia humorum, emendeturque ſquallor viſcerum: Rarius veniant in uſum cathartica, ſed ſolum medicamenta, & alimenta per quæ molliter leniatur alvus: ſin quædam jndicia adfuerint obſtructionum in liene aut jecore, aut aliis imi ventris partibus, uſurpetur Opiata aperiendi ſimul & laxandi vi prædita: At non recordor *Euſebium* (qui hujus affectus naturam accuratiſſime perſequutus eſt) melius cæteris expoſuiſſe ea quæ valetudinis reſtitutionem ſpectant.

Ea quæ à Te adducta ſunt, reponit *Euſebius*, omnia gerenda complectuntur; illa tamen paulo explicatius enuntiaturus ſum, ſpeciatim exponens quænam ægro neceſſaria ſint ut priſtinæ valetudini reddatur: Intemperiem *Aëris* calidiorem declinet, omnes *triſtitiæ* occaſiones, diverticula quærens cum iis quorum amicitia ſibi perſpecta eſt, nequaquam ſuſpectæ fidei: *Somnus* admodum conducit, non ſolum ratione tranquillitatis quam inducit in humores, ſed etiam quia per quietem in toto corpore, præcipue in cerebro, colligitur ros mitis, humores melancholici acrimoniam mitigans: Vitet immodicum Exercitium tum corporis tum animi, ne incaleſcant humores excandeſcatque bilis: Cum *alvus* libere non feretur, admittat Enemata, adveniente vero tempeſtate fructuum, ſingulis matutinis aliquot comedat, ſuperinducto uno vel altero hauſtu frigidæ: Fructus illi ſucco polleant aqueo & leniendi

vi

vi prædito, cujuſmodi ſunt ceraſa dulcia, fraga, pruna Damaſcena, pyra butyracea & alia ejuſmodi: Paucos cibos in prandio adſumat, præſertim vigente æſtate, quorum vices teneant aliqui fructus cum pauco pane ingeſti: Sin acetaria ſapiant, deguſtet ſolummodo ante paſtum, Italorum more ea propter ut aſſumptis carnibus ſtomachus minus ardeat, & concoctio felicius perficiatur: Iuſcula parentur ſolum ex volatilibus & carne vitulina, pauciſſimo addito ſale: Sub veſperam iidem cibi toſti in eſcam adduci poterunt, ut & caprillæ carnes, ne tædio ſint elixæ: Abſtinant à vino maxime vere & æſtate: Adventante vere bis ſibi venam ſecari curet, veſpera autem, ſanguinis emiſſionem præcedente, mane celebrandam, curet ſibi alvum prolui clyſtere emolliendi & refrigerandi vi prædito, interpoſitis duobus aut tribus diebus inter utramque vacuationem; educatur autem ſanguis unaquaque vice ab unciis octo ad novem.

Hyeme, unoquoque mane, aſſumat ſcutellam unam aquæ vitulinæ (*Juſculi dilutiſſimi ex ſola carne vitulina*) additis cochlearibus duobus ſyrupi laxantis, compoſiti ex radicibus emollientibus & aperitivis, hepatica & ſplenetica vi donatis, quibus, purgandi gratia, adiicienda *rhabarbarum* & *ſenna*, Aculeus accedat infuſo ſyrupo florum perſicorum, inditiſque ſalibus abſinthii, tamariſci & aliarum plantarum.

Si nihilominus obſtinata eſſet alvus obſervato hoc vitæ regimine; Conveniens erit infuſio frigide facta drachmæ unius *foliorum ſennæ*, drachmarum duarum *ſalis polychreſti*, per noctem in aquæ ſextariis minoribus duobus, facta prius tranſmiſſione per linteum abſque expreſſione, qua Infuſione utatur pro Potu ordinario: Vel aſſumet drachmas duas *Caſſiæ* ante Juſculum, aut fructus.

Et hæc, Domine, utilia exiſtimo ad curationem iſtius morbi: Si quis meliora noverit, depromat ille, non modo rem gratam ægro facturus eſt, ſed & ſingulis hunc cœtum componentibus, quibus uſui futura ſunt, aut præſcribendo illis quibus neceſſaria forte fuerint, aut ſibi ipſis applicando ſi forte ſimilis affectus invaſerit.

Convenientiſſima iſta ſunt, reponit *Periander*, & rationi omnino conſona quæ adduxiſti, ægro proculdubio profutura ſi uſurpaverit: Interim quandoquidem iſte morbus ortum ducit ab inſigni humorum craſſorum copia, in intimis viſceribus latitantium, ad cerebrum ex intervallis temporum delatorum ab agitatione ſpirituum, author eſſem, ſi remediis lenioribus non ceſſerint refractarii illi humores, purgetur æger exhibito *antimonio*: Præſtaret *helleborus*, inquit *Eudoxus*, ſed niger, reponit *Melitonius*, vehementior enim æquo eſt *albus*. Ad drachmam tamen integram exhibui ex cochleari ſpiritus vini muliérculæ epilepticæ, inquit, aſſidens quidam: Quo vero ſucceſſu? ait *Periander*, attonitus ab tanta audacia? Vomitus excitatus eſt, reſpondet,

variegatoſque humores excluſit, demum ſana facta eſt. & hactenus bene ſe habet: Miranda res eſt, addit *Periander*, ſed in exemplum, me judice, non trahenda.

An ſpiritus vini temperet acrimoniam ſalium corroſivorum: Et an corpora ſulphurea aculeis illorum obtundendis ſint idonea: Vel vice verſa, An Acida corrigant remedia quorum compoſitionem ſulphur ingreditur: Varia circa hanc rem experimenta.

Ejuſmodi ſucceſſus admirandum in ſe nihil habet, repoſuit *Liſimonius*, procul dubio à *ſpiritu vini* emendata fuit ſumma remedii acrimonia: Neque dubium eſt ſpiritum illum levium medicamentorum purgantium vim delere, mediocrium autem remiſſiorem facere: Experimentum habeo in *Rhabarbaro*, cujus *extractum* & *tinctura* cum *ſpiritu vini* parata parciſſime purgat.

Ego vero in dubium revoco id quod proponis, inquit *Valerius*, experientia enim me docuit *Euphorbium ſpiritui vini* immaceratum priſtinas vires retinere. Idem in aliis mixtis a me comprobatum, atque id perpetuum eſt, præſertim cum corpora reſinoſa ſunt, dummodo dextera manus extractum perficiat, lenem procurando ſpiritus vini evaporationem.

Rariſſime jam in uſum venit *Helleborus albus*, interrupto ſermone, inquit *Orontes*, etiamſi *Cochronchius* omni niſu illum elevet tractatu de illo edito: *Nigrum* verò feliciſſimè ſæpe numero uſurpatum ſcio, eo quod illius Extractum cum vini ſpiritu conficeretur, unde inferendum videtur à ſpiritu illo mulceri acrimoniam ſalium corrodentium, ſicuti id contingit in ſale Tartari, dicto ſpiritu inebriato, Revera ſubſtantiæ ſulphureæ, inflammabiles & unctuoſæ, idoneæ ſunt obtundendo ſalium acumini: Eadem ratione olei cyathus, juſculum pingue, butyrum & lac, leniunt vehementiam doloris colici, prohibentque ne venena, etiam ſummæ activitatis, erodant ventriculum & inteſtina.

Sed ſicuti ſpiritus vini corrigit remedia in quibus ſal dominium obtinet, exiſtimo Acida emendare ea quæ ſulphure abundant: Notum eſt ſpirituum acidum ſulphuris ſcammonii vim retundere: Plurimi in uſum adducunt acetum ſtillatitium ad *Laudani* præparationem, quod ea ratione minus narcoticum & ſtupefactivum evadit: Quin & nonnulli mihi affirmarunt *Crocum metallorum* aceto infuſum purgatricem vim in hoc nequaquam transfundere, emeticam vero exuere: ſed experimentum à me factum ſæpe ſucceſſu caruit.

Quidam mihi notus, colico affectui obnoxius, pergens *Eudoxus* ait, purgantibus abſque torminibus utebatur, quod medicamina ſua ſpiritu vini aſpergeret, unde colligo ſpiritum illum corrigere medicamenta in quibus ſal dominatur.

Quare ſpiritus vini catharticorum vim infringat? Experimenta curioſa hac de re.

Equidem ſcire aveo (quæſiit *Melitonius*) quamobrem ſpiritus vini catharticorum vim obtundit & infirmat?

Ea forte ratione id contingit, quia diſſolvit ſalia, à quibus facultas illorum pendet, reponit *Orontes*, ac præterea ſecum abripit illorum ſulphur.

Spiritus vini ſalia nequaquam reſolvit, inquit *Euſebius*, eo quod totus fere eſt igneus, ac ſufficienti phlegmatis copia deſtituitur ad illorum diſſolutionem.

Nequaquam tibi aſſentior, *inquit Periander*, quin potius exiſtimo ſpiritum vini, cui phlegma ademptum non fuerit, perquam idoneum, eſſe diſſolvendis ſalibus, ſi præſertim cuipiam alteri liquori remixtus fuerit.

Concedo, reponit *Euſebius*, ſed à vini ſpiritu puriſſimo nequaquam diſſolvuntur ſalia.

Nullus occurrit ſpiritus, quantumvis purus, è quo phlegma elicere non valeam, reſpondet *Periander*: Argumentum rei evidens eſt ſi accendatur ſpiritus vini immiſſus pateræ aquę frigidæ impoſitæ: Utut purus fuerit ſemper ſuperſtes obſervabitur phlegma: Imo ſi pulvis pyrius una cum ſpiritu vini pateræ inditus fuerit, hæc autem innatet frigidæ, fiet ut omnino abſumatur ſpiritus vini intacto pulvere pyrio, quia ſcilicet hic phlegmate imbutus eſt: Sin autem patera ſpiritum vini una cum pulvere pyrio continens aquæ immiſſa non fuerit, futurum eſt ut pulvis pyrius ignem concipiat ſimul ac ſpiritus vini fuerit abſumptus: quia tunc patera incaleſcens abſumit paucum phlegma commixtum ſpiritui vini rectificatiſſimo: Experimenta hæc facta ſunt *Chantillii* coram Sereniſſimo Principe: Id præterea reſcivi conditturas in putrilaginem abire ſi vaſa quibu- continentur aquæ immiſſa fuerint ſtatim ac confectæ ſunt:

Quamobrem patina ſtannea aquam continens igni impoſita non colliqueſcit.

An admirandi ſubeſt occaſio (*pergit Valerius*) quod quædam corpora ab aqua alterationem ſuſcipiunt, alia contra ejus ope ſe tuentur adverſus agens omnium validiſſimum: Ignem ſcilicet: Exemplum occurrit maniſeſtiſſimum in diſco ſtanneo, qui colliquationem non ſubit ſi aquam contineat, quantumvis fervidam: Cauſa, ut opinor, hæc eſt, quod aquæ particulæ in motum actæ ab igne, ſtannum ſubeunt, id ligant, ac tam arcte conſtringunt, ut prohibeant ne corpora ignea id penetrent & colliquefaciant.

Opinor autem, (reponit *Orontes*) cum ignis aquam in motum impellit, id tantum præſtare ut in altum exiliat, adeo ut deſcendere nequeat ſtanno commiſcenda.

Nihil inde conſequitur, inſtat *Periander*, quia eodem tempore quo ignis ſurſum impellit & abſumit ſubtiliſſimas aquæ partes, graviſſimæ recidere poſſunt, ac ſtanni excalefacti poros ſubire, ubi particulis metalli ſe com-

miſcent, quas tam firmiter colligant ut ab igne indiſſolubiles ſint: Eadem pene hic ratio eſt ac imaginis hominis quàm alius pone vitrum ſtans deprehendit; etiamſi is è quo imago emanat propriam imaginem conſpiciat in oppoſita vitri parte: Id quod, ex mea opinione, accidit quia pars radiorũ tranſmeat vitrum, efformatura imaginem illam in oculo illius qui intuetur; cum pars altera dictorum radiorum, ad occurſum ſubſtantiæ vitri, id penetrare nequiens, reflecti cogitur verſus oculum illius unde procedit, & in quo propriam imaginem effingit.

Idem prope contingit in aqua fervente in patina ſtannea, quia ſi ignis quaſdam ejus particulas diſſipet, obſtant craſſiſſimę quæ recidunt in meatus patinæ in quibus continetur, &c.

Observatio II.

Quare fundum aheni devrit quando aqua incaleſcere incipit? Quare non devrit in aquæ ſummo fervore? Quare tandem devrit ſicuti initio, cum aqua ab igne remota priſtino tepori redditur? Variæ adducuntur rationes.

Poſtrema Diſceptatio fuit de patina ſtannea qua igni impoſita non funditur ſi aquam contineat: Experimentum hoc in memoriam mihi revocat aliud, cujus rationem avide expeto, Res eſt exploratione digna, ac cum priori convenit, ideoque in memoriam rediit, Quare videlicet infima & extima Aheni pars, igni impoſiti, temperatum calorem obtinet cum aqua dicto aheno contenta vehementiſſime efferveſcit? Cur vice verſa eadem pars impenſè calet, etiamſi aqua vix incaluerit, ſive initio cum ignis nondum alte penetravit, ſive diutiſſime poſtquam cacabus ab igne remotus eſt, & aqua calore fere ſpoliata eſt?

Tres hæ perpendendæ ſunt circumſtantiæ, (inquit *Euſebius* cujus ſententiam priorem eſſe voluit *Periander*) prima eſt quod infima cacabi pars devrenti calore eſt prædicta, cum aqua calefactioni ſolum proxima eſt.

Secunda eſt, eandem non devrere cum aqua ſummo fervore agitur.

Tertia, ipſam ſicuti initio devrere, cum aqua ab igne remota priſtinum teporem recipit.

Ut pateat ratio trium horum phænomenorum, prius, ſi bene ſentio, ſtatuendum eſt, quid ſenſum caloris excitet? qui veriſimiliter nihil aliud, eſt quam impreſſio rei alicujus, vel materiæ cujus particulæ omnes celerrime moventur, circa proprium centrum; quæ impreſſio advenit parti ſenſus capaci; adeo ut pro motus iſtius intenſiori aut remiſſiori vehementia, major aut minor ſenſatio ſuccedat, id quod *aduſtionis*, aut ſimpliciter *calefactionis* vocabulo efferri ſolet: quæ duæ ſenſationes ſolum ſecundum magis aut minus diſcrepant.

His poſitis ; ſic ſentio de Problemate propoſito, Quando Cacabus ignem concipere incipit, aqua autem hoc cacabo concluſa, bullulas tantum quaſdam in fundo effert, ſimiles totidem granis argenteis, materia ignea, quæ motu recto ſurſum effertur, cuius præterea omnes particulæ motu feruntur circulari; materia, inquam, hæc poris fundi cacabi ſeſe inſinuat; quia vero eos tranſgredi nequit niſi ſumma vis adfuerit, ratione aquæ frigiditatis quæ huius refringit poros, cogitur ibidem ſubſiſtere, eaque propter tunc temporis manui infertur impreſſio vehementiſſima.

Ad hac conſiderandus eſt motus rectus iſtius materiæ, hæc cum ulterius pergere nequeat, ac tranſgredi poros aheni, quia ſcilicet nondum ſufficienter reſerati ſunt ut tranſitus concedatur, tunc in circularem mutatur, multum adaugens eum quem concepit & mutuata eſt hæc materia ab igne è quo prodiit.

At vero non eadem ratio eſt cum aqua in ſummum fervorem adducta eſt, quia tunc materia ignita, celeriter permeans poros caldarij, quos continua ignis actio ſufficienter patentes reddiderit, motum rectum iterum recipit, circulari ſervato, ſed eo ſolum quem propria natura obtinet cum ſui iuris eſt; quo in ſtatu non licet illi tam fortiter agere; neque impreſſionem inſignem efficere, quæ, ut notum eſt, ad tempus aliquod permanere debet ut combuſtionis ſenſum manui inferat; quapropter cacabi fundum non adeo calet.

Quoad tertiam circumſtantiam, videlicet calorem fundi cacabi plurimum intendi cum aqua fervorem depoſuit, adeo ut non amplius manus calorem ſufferre valeat; Id ideo fieri videtur quod pori caldarij priſtino reddantur ſtatui, illi ſcilicet quem initio obtinebant, quare commeatum non amplius concedentes materiæ igneæ, hæc diutius fundo impreſſa manet, ac proinde libere illi licet manui vehementem impreſſionem inducere, id quod præſtabat quando ignis nondum ſufficienter dilataverat poros: En Domini, meam hac de re ſententiam, meliora afferre vobis licet, & ſpero.

Quod dixiſti rationi admodum eſt conſentaneum & argute excogitatum; inquit *Orontes*, Attamen non omnino mihi ſatisfactum, uti nec animum meum explevere qui ea de re ſcriptis aliquid conſignavere; neque etiam mihimet arrident quæ hac de re mente volutavi; Si enim aheni fundum non alia ratione temperatum non eſt cum aqua intenſo fervore agitur, quam quia aqua excalefacta materiam igneam tranſmittit, id ipſum maxime deberet accidere quando ſolus aër in cacabo continetur, attamen contrarium ſe prodit: neceſſe ergo eſt iſtam temperiem ab aqua ipſa exoriri: etiamſi enim ignis & cuprum & ferrum rarefaciat, atque meatus in illis hinc efformantur à dilatatione pororum, attamen fit ut ſi aqua deſuper non adfuerit, vehementiſſimum calorem concipiant.

Facile conceptu eſt aquam utut fervidam, ignitionem metalli prohibere, eadem de cauſa qua extinguit

carbone ignitum, at vix quiſpiam concipiat quomodo corpus quodpiam ſervare queat temperiem, interpoſitum igni præcalido, & aquæ ad ſummum fervidæ; Id mihi in mentem revocat quod olim *Auſonius* tradidit de muliere quadam, quæ marito duplex præbuit venenum ad accelerendam necem, innoxie tamen aſſumpta.

Nam dum fata volunt bina venena juvant.

Vt tamen meam aperiam mentem, exiſtimo illum eventum non aliunde exoriri quam ab aqua fundo cacabi ſuperpoſita, quæ calore caret: Notum vobis eſt aquam nativa conſtitutione caloris eſſe expertem, & ad illius excalefactionem requiri corpuſcula ignea, quæ ab igne emanantia aquæ ſufficienti quantitate commiſceantur ut exinde exſurgat caloris impreſſio.

Duplex ergo ſubſtantia in aqua calida ſtatuenda eſt, quarum una illi propria eſt, altera adventitia; ea tantum ratione calida quod particeps ſit ſubſtantiæ illius extraneæ; ſicuti ſalita eſt ab admixtione & diſſolutione ſalis: Corpora illa ignea, vehementer impulſa, aquam commovent, & una ſecum abripiunt magnam partem illius partium quæ ſurſum feruntur, & in elevatione ebulliunt, quarum etiam nonnullæ in auras faceſſunt, ac ratione iſtius ebullitionis diſſipantur.

Id perpendendum eſt prout particulæ quædam ſurſum efferuntur, quaſdam relabi, alias futurum ut univerſa aqua effunderetur; quæ vaſis ora excederet, hinc exundaret, ſicuti accidit lacti, melli, & aquæ in qua maceratus piſcis aſellus: Partes aquæ aſcendentes exagirantur, & ad ſummum uſque cacabum impelluntur ab igneis particulis commixtis: Particulæ aquæ deſcendentes deſtituuntur vi ex iſta extranea quæ has ſurſum impulerat; Particulæ autem aquæ quæ impelluntur & exagitantur à particulis igneis, calidæ ſunt, illæ quæ his carent calore exutę ſunt; ſicuti enim ante diximus, aqua tantummodo calet à permixtione corporis extranei; Unde colligere eſt cacabi partem infimam ea ſolum de cauſa temperatam eſſe quod aqua fundi refrigeſcat à particulis deſcendentibus, nequaquam commixtis illis quæ aſcendunt; interim dum parte ſuperiori omnes aquæ particulæ ſummæ exagitantur à particulis igneis illis cōfuſis, quæ ſurſum impulſæ, protrudūt in aërē aquæ guttulas quæ ibi refrigerantur, ac poſtmodum globulorum exiguorum forma recidunt, frigoris impreſſionem cacabi fundo inducendo, quam fovet perpetuus deſcenſus guttularum quæ aëris refrigerium perceperunt.

At vero initio eadem non eſt ratio, cum particulæ igneæ in fundo cacabi vehementem ſui ſenſum imprimunt, quia illic cohibentur: quod ſi eadem vehementia ad aliquod tempus poſtquam ebullitio deficit perſeveret, id ideo fit quia maxima pars corpuſculorum igneorum cum particulis aquæ recidit, quod nihil ſubſit illas & ſurſum impellens & impulſus ſuſtinens.

Et hæc, Domini, mea mens eſt de quæſtione

quæſtionē propoſita, nec aliter ſentio de duabus prioribus circumſtantiis (pergit *Maximus*) Tertiem quod attinet, fateor me vix aſſenſum præbere poſſe.

Nequaquam dubito, cum fervori proxima eſt aqua, inferiorem lebetis partem impenſe calere, ea ſolummodo de cauſa quod corpuſcula ignea cum nondum ſibi ſufficientem viam ad exhalationem molita ſint, congregentur & contrahantur in fundo, quo fiat ut illorum actio ibi vehementiſſima ſit: at cum præ motus vehementia, & affluxus copia, globuli illi ignei aquam dividunt, uti furſum illam impellunt, ac commeatus patentes ſibi parant, tum *quà data porta ruunt*; hic mobilitate ſumma cum vigeant, admodum ſubtiles ſint, facile ſe ſubſequuntur & in auras hac via abeunt, quo fit ut fundum aheni eo fere deſtituatur, ac teporem adquirat.

At vero nequaquam in eam opinionem adducar cum vehementia prioris caloris iterum excitatur, poſtquam aqua propria exuta eſt, id accidere quia corpuſcula ignea, quæ ſummam aquæ partem occupabant, in fundum lebetis recidunt una cum aquæ particulis; ſed revera confiteantur neceſſe eſt vix in imaginationem venire poſſe corpus ſubtile, cuiuſmodi eſt ignis, qui rebus omnibus ſupereminet, ac in motu generico corporum facile per miſtorum, in quibus reperitur, poros exhalar, corpus inquam iſtius indolis, adeo ſubtile & leve, gravis inſtar deorſum vergere ſicuti eſt aqua; atque iterum infra corpus iſtud craſſum redire cupro ſe commixturum ut illi calorem fœneret.

Si quis autem dixerit ſolam adeſſe commixtionem illius cum aqua in cacabi fundo, id nequaquam admiſero, quia non minus recte dixeris à craſſiſſimis aquæ partibus, infra devolutis, debere temperari illum ardorem, quam ignem deciduum, non prohibente aqua, eadem cum vehementia ſe prodere ſicut initio: ac proinde ſi verum eſtrem accidere eo modo quo effertur, credendum eſt ignem deſcendere etiam infra aquam cupro ſuam actionem communicaturum, id quod tamen nequaquam veriſimile eſt, & ut hanc coniecturam dubiam habeam impellit.

Neque tamen res mihi improbabilis eſt, *inquit Menander*, ac revera quando aqua ab igne detracta eſt, aër ambiens illam refrigerat, obſtruitque poros per quos exhalabat; adeo ut ignis in aqua ſuperſtes, cum ad exitum viam nullam inveniat, omnino ut in fundum deferatur neceſſe ſit; hinc ut particulæ aquæ, quæ priſtinam unitatem quærunt, illum urgeant, comprimant & ut decidat cogant per viam quandam præcipitationis.

Rem alia ratione explicari vellem, inquit *Metrodorus*, ut melius innoteſcat ratio propterquam corpuſcula ignea in fundum lebetis deferuntur, eandemque ibi vehementiam exſerunt atque initio: Ideoque, ex mea ſententia, dicendum eſſet motum impulſionis corporum igneorum unicam eſſe cauſam horum eventuum: Nam ſi illico plurimus calor percipiatur in partibus inferioribus aquæ

& lebetis, id ea de cauſa,ſicuti cenſeo, ſolum accidit, quia initio corpuſcula illa nequeunt huc ulterius pergere,ratione renixus occurrentis ex parte,lebetis & aquæ, adeo ut eapropter neceſſe ſit in fundo aliquantiſper illa commorari; ubi cum occurrant maxima, copiam manum vehementer feriunt: at propter motum aliorum corpuſculorum ſupervenientium à tergo ſuccedentium, ſurſum feruntur & aquam referant:cum præterea poſtrema hæc corpuſcula ignea, iterum ab aliis ſupervenientibus impelluntur, & ſic deinceps plurimos in aqua meatus ſibi parant ab infima parte ad ſupernam, per quos cum vi mutuo ſe impellant, recta deferuntur, nec in fundo morantur, quapropter tepidum remanet, quouſque aqua refrigerium iterum adepta ab aëre, corpuſcula ignea, in illa aqua retenta proprio pondere decidant, cum non amplius ab aliis corpuſculis impellantur, caldario ab igne remoto: Quapropter ex mea ſententia hic ſtatuendus eſt motus impulſionis, tanquam cauſa, qua deſinente,corpuſcula commota & ſurſum compulſa, ex mechanices legibus,infra tendant neceſſe eſt.

Sententiæ veſtræ ab invicem non diſſident,& in idem fere recidunt,pergit *Periander*, Sed in *Orontis* ſententia id ſingulare eſt, ut credat cum aqua intenſe fervet, temperiem fundi lebetis non ex eo tantum pendere, quod ignis meatus nactus in aqua, fundum deſerit ac ſurſum fertur, quam quod aqua recidens infernam lebetis partem ad temperiem deducit.

Id ipſum quoque ſentio *Domini*,idque veroſimile admodum videtur: Sed id præterea hoc conſiderandum venit in tertia huius eventus circumſtantia,cuius gratia fere omnes dixerunt intenſum calorem ad fundum lebetis ea ſolum de cauſa redire quando aqua frigefacta eſt, quia ſcilicet ignis ibi ſuperſtes ad deſcenſum cogitur: Id vero fit quia particulæ aquæ, ob commotionem confuſæ, adeo ut craſſiſſimæ illarum contra propriam inclinationem ſurſum vergant, aqua iſta cum ſubſidet, ab igne ſemota, particulæ illius craſſiores decidunt,ac ſecum forte deducunt ignis particulas ſibi connexas, quas conſtrictio ſuperficiei aquæ ab aëris frigore ne evaporent prohibet,

Et hoc addendum credidi iis quæ adducta ſunt;*pergit iſte*, Cum in his penitus vobis aſſentiar, quid adiiciam non habeo, ne repetitionis tædium incurram; Et ut vere dicam, vix mihi quid ſuperaddi poſſit video.

Aquæ Fervorem non ab igne ſolum induci probatur, Et pluribus experimentis confirmatur.

Nec quicquam rationibus à Te adductis adiiciam, inquit *Cleanthes*, rem ut decet nitide expoſuiſti, miror vero Te igni ſolum aquę fervorem adſcripſiſſe; hoc eſt, quod Tua ex ſententia aqua in fervorem agatur ea ſolum ratione, quod ab igne immediate agitantur & commoventur illius particulæ, quandoquidem penes me ſunt experimenta aliam præterea ſubeſſe cauſam indicantia,

Rem gratam feceris ſi rem aperueris. inquit *Periander*, res curioſa eſt & diſquiſitionem meretur.

Ita

Ita eſt, *Domini*, urget *Cleantes*, aquæ efferveſcentia non à ſolo igne inducitur, hoc eſt, à ſola agitatione inducta ab igne aquæ particulis, ſed inde oritur, quod ignis cacabum concutiens, & in motum ciens, hic aquam, aër ea ratione inde exprimatur, adeo ut ſuperiore parte diſſipatus in cauſa ſit aquam attolli inter ebulliendum, illum aſſequuturam.

Hoc ipſo mane experimentum tentavi, comprobans rem à me propoſitam. Immiſi Cyatho ſpiritum vini, cui alium pro operculo impoſui, luto oras accuratiſſime obduxi, adeo ut nihil expirare poſſet: poſtmodum univerſum aërem ex cyatho ſuperiori per foramen de induſtria factum eduxi, deinceps animadverti dictum vini ſpiritum ſponte in fervorem actum fuiſſe.

Idem experimentum in aqua tentavi, unde colligo eapropter tantum illam effervеſcere quia aër in ipſa contentus cum exprimatur, aqua ad illius conſequutionem impellatur ab eadem commotione, ac proinde ad elevationem.

Admirationi eſſe non debet ſi corpus quodpiam attractum, aliud ſecum rapiat, ait *Menander*, at vero hoc nihil ad rhombum: Illud conſtat aquam ideo tantum incaleſcere quod ignis ipſam penetret, ipſique confundatur, ideoque credendum eſt ab ipſo in ebullitionem cieri, nequaquam ab aëre.

Nihilominus, *abrumpit Periander*, Dominus *Boyleus* in ſuis experimentis refert ſpiritum vini extolli, æſtuare ſtatim ac aër ſuperne ambiens remotus fuerit: addens prædictam ebullitionem deſinere ſtatim ac aër ſubingreditur.

Rem in dubium non revoco, *ait Menander*, res poſſibilis eſt ob rationes nobis ignotas: Sed hoc reponi poteſt, multum intereſſe inter ſpiritum vini & aquam; Spiritus vini turget ſpiritibus igneis, qui commoventur cùm aër ſuperne illum ambiens educitur; ac revera hæc videtur eſſe cauſa effervеſcentiæ; Aquæ autem eadem non eſt ratio, caret corpuſculis igneis qui ipſam ſubagitent, ſi extrahatur aër in ipſa contentus.

Si calida ſit, illis non caret, *ſubjicit in promptu Orontes*, ideoque, juxta tuam ſententiam, idem illi accidere debet quod ſpiritui vini, quæ etiam mea eſt opinio.

In quamcunque flectaris perinde mihi eſt, reſpondet *Menander*, omnia hæc admitto, nihilominus ultro concedo me vix poſſe in animum inducere ab igne, corpore admodum mobili, & eximio motore, poſſe excitari aquam in fervorem ſi illam quoad omnes particulas pervaſerit.

Non abſolute *Menander* enuntiavit, addit *Periander*, ignem in fervorem aquam ciere, Id ſolum aſſeruit illum non eſſe ſolitariam cauſam ebullitionis, quam aſſignat partim aëri attracto à ſuperficie aquæ, partim igni in aqua contento, id enim exiſtimo tantummodo in aqua calida accidere poſſe.

Quod addam non habeo (*reponit Menander*) rem ſic ſe habere credens.

Omnia vero mihi incũbunt dicenda,

ex *abrupto* ait *Pancratius*. Quicquid hactenus enuntiaſtis pro nihilo habeo, corpuſcula illa ſtabiliendo & experimenta adducendo: neque quiſquam veſtrum acceſſit ad rei veritatem, nedum attigit.

Rem gratiſſimam facturus es ſi viam ad illam demonſtraveris, reſpondit *Orontes* deſiderio enim illius ſumme tenemur, Ideoque libere enunties quę ſit tua hac de re ſententia.

Iſtud veriſſimile eſt, *reponit Pancratius*, Dic quæſo, annon Aqua frigida eſt cum igni imponitur? Proculdubio, ait *Orontes*. Ignis nunquid calidus? *Pergit Pancratius*, Nequaquam dubito, inquit *Orontes*, atque tutius duco credere quam experiri; Jam, *addit Pancratius*, an Tibi dubitandi locus num intenſus ille calor, qui in lebetis fundo illico animadvertitur fiat ab antiperiſtaſi, aut potius pugna ambarum harum qualitatum, calidi & frigidi? quarum prior ingeminat vehementiam alterius, juxta axioma Philoſophorum veriſſimum, *Contraria contrariis oppoſita magis eluceſcunt*; Ideoque cum ignis hoſtem infenſiſſimum, Aquam, animadvertit, ſeſe colligit, ac vires adeo conduplicat ut nihil illius vires retundere queat; Sic albus color nuſquam magis albicat, quam cum nigro juxta ponitur: nuſquam nanus magis ſtaturam pumilam oſtendit quam cum giganti proximus eſt; Res adhuc manifeſtior futura eſt cum frigus devictum & ſuperatum fuit ab igne, tum hujus vehementia remittitur, ac nullus fere calor in lebetis fundo deprehéditur; virtus quippe hujus elementi exolvitur ab inimici occurſu; vires proprias, inutiles redditas ad reſiſtendum diſſipat, ac tanquam victor triumphum agens in regione ſubacta, arma deponit, & manſuetum animum oſtendit iis quos ſibi ſubjecit, Sed quia hoſtis vires reſumit, collectiſque viribus pugnam iterum redintegrat, tunc ignis claſſicum canit, copiaſque revocat, campam init, vigorem pluſquam antea exerens, ac depromens inſignem efficaciam, demonſtrat quam impoſſibile ſit ipſum ſuperare, hinc in illo tam inſignis vehementia deprehenditur, poſtquam rediit frigus aquæ.

Certe vix credidiſſem, ait *Orontes*, *Pancratium* allegoriis tam feliciter indulgere: admodum illi familiaris eſt hæc figura, ut video; meliuſque oratoris quam Philoſophi vices agit.

Veritatem tamen attigiſſe credo, reſpondet *Pancratius*, Non dubitamus *inquit Periander*, eoque nomine gratias agimus; &c.

OBSERVATIO III.

A ſpiritu in Ductum Thoracicum impulſo, obſervatum eſt venas lumbares intumeſcere; Unde diſquirendi occaſio oritur, Num detur meatus immediate tendens ad renes & veſicam, non trajecta maſſa ſanguinea cum chylo ad expurgationem ſeri in prima regione ſecreti.

Nemini

NEmini opinor, Domini, ignotum eſt experimentum nuperrime factum in Academia Regia; Obſervatum eſt in cadavere muliebri, cultro Anatomico ſubjecto, inſpiratione facta in canalem Thoracicum, venas lumbares intumuiſſe; unde veriſimiliter colligo adeſſe meatum ad renes & veſicam exporrectum.

Difficultas hic non minima occurrit, pergit *Euſebius*, num in gratiam ſeri, in priore concoctione ſecreti, adſit meatus immediate tendens ad renes & veſicam, adeo ut venas & arterias una cum toto chylo id non tranſmeet.

Fidem mihi fere omnimodam faciunt celerrimæ diſtributiones vini albi pluriumque aliorum liquorum, reponit *Periander*.

Me quod attinet nequaquam dubius ſum ab obſervatione facta in homine mihi noto, in cujus veſica poſt obitum reperta eſt glans plumbea ab ipſo deglutita; quæ veriſimiliter neque venas neque arterias ingreſſa erat: quapropter exiſtimo latentem aliquam viam ſubeſſe.

A quodam obſervatum eos qui potant aquas minerales Borbonienſes, Pouguenſes & Forgenſes, illas ante paſtum limpidas emittere, Semihora poſt redditas turbidas eſſe, rubras aut flavas: Exactis poſtmodum horis quinque limpidas iterum emingi.

Variæ cauſæ aducuntur iſtius immutationis.

Cita Aquarum mineralium diſtributio ſupradicta confirmat, addit *Metrodorus*) imo id obiter dixero me obſervaſſe Aquas Forgenſes, Pouguenſes & Borbonenſes epotas limpidas emitti ante cibum, ſemihora ab aſſumpto cibo, turbidas reddi, flavas aut rubras; ac demum poſt horas quinque ut ante claras reddi.

Si quid circa hanc immutationem ſentias enunciare volueris, toti coetui rem gratam facturus es, ait *Periander*.

Lubenter (inquit *Metrodorus*) ſed ea lege ut ſinguli ſuam hac de re ſententiam emittant; Exiſtimo (pergit ille) aquas ſecundo loco emiſſas flaveſcere aut rubere ea ſolum de cauſa quod ex arteriis & venis prodeant, è quibus ſerum ex parte in renes & veſicam elabitur concoctionis tempore, quo pylorus occluſus eſt, & in quo periſtalticus inteſtinorum motus terminatur. Ideoque veriſimile eſt primas ſolum & poſtremas aquas minerales eſſe, ſecundas autē à ſanguine manare cujus tincturam referunt, Niſi malis hanc contrahere à quopiam alio humore ſanguini remixto. Utut vero ſit, quando pylorus occluſus eſt, motuſque inteſtinorum ceſſat dum concoctio peragitur, aquæ minerales tunc permeare nequeunt, ſed in inteſtinis morati coguntur; quamobrem conjicio eas quæ ſemihora à paſtu excluduntur, è venis & arteriis prodire, quæ, ut dixi, partem ſeri eo tempore excutiunt, quod colorem aſſumit humorum ſanguini commixtorum.

Concedo (inquit *Periander*) ſed dic quæſo, cur poſtremò emiſſæ aquæ ab exitu aquarum flaveſcentium & rubeatum, non ſecus ac priores, quæ ante paſtum hauſtæ ſunt, limpidæ prodeunt? Cur non ſibi adſciſcunt tincturam alimentorum quibuſcum commiſcentur tanto temporis ſpatio? Neceſſe eſt has aquas diutius in veſica

aſſervatas fuiſſe, reponit *Metrodorus*, Nec aliud præterea adducere poſſum.

Ego autem exiſtimo, pergit *Menander*, aquas minerales in ventriculo proprium ſal aut vitriolum deponere, quod potui ordinario commixtum, tincturam flavam aut rubram inducit, pro natura mixti cui remiſcetur, quapropter ſecundo loco aquæ emiſſæ illum colorem referunt.

Veroſimile non eſt aquas minerales in ventriculum proprium ſal dimittere, inquit *Periander*, ſi quidem id illis vehiculo fuit, cujus ope penetrare potuerunt loca quæ pertranſeunt. Præterea vix rationem reddideris cur poſtremæ aquæ colore imbutæ non ſint æque ac primæ,

Recte, ait *Menander*, neque aliud conjicere poſſum quam quod forte aliquo in loco concludantur dum celebratur concoctio.

Duo urinæ genera illic occurrunt pergit *Euſebius*, uni materiam præbent aquæ minerales, alteri alimenta: urina alimentorum ſecunda eſt, hoc eſt, ea quę colorata eſt, altera eſt aquarum mineralium. Ratio autem cur aquæ hæ intinctæ prodeant, etſi alimentis commixtæ, hæc eſt, quod donatæ ſint ſalibus ab illis indiſſolubilibus: quæ ratio eſt opinor, quare aquæ poſtremæ limpiditatis tamdiu tenaces ſunt; *primo* quia reliquiæ ſunt aquarum mineralium, omnis alterationis expertium; *Secundo*, quia aquæ minerales cũ acore prẹditæ ſint, bilem obtundunt, quæ urinæ tincturam conciliat. Nam, ſicuti tibi notum, tota materia bilis cum alkalica ſit, iſtud ſal obtunditur ab aciditate harum aquarum, ac proinde ineptum eſt conciliandæ illis tincturæ.

At cur per quinque horas priuſquam prodeant cohibentur? quærit *Orontes*, ac quanam in corporis parte deliteſcunt toto illo tempore?

Veriſimile eſt aquas minerales alias vias nanciſci quam maſſæ ſanguineæ vaſa, abrumpit *Periander*, credibile eſt aut poros pertranſire aut vaſa quædam hactenus occulta; quæ eo facilius pervadunt ante digeſtionem, quod penetrandi vi præditæ ſint & incidendi, ratione ſalis proprii. At vero dum peragitur concoctio, ea loca ſubire nequeunt, quia cuncta vaſa, traductioni illarum dicata, plena cum ſint & tenſa, ea per quæ aquæ minerales commeatum obtinent, comprimuntur, & occluduntur quouſque perfecta ſit concoctio, quæ poſtmodum reſerantur; Hinc, cum non totæ aquæ minerales elapſæ ſint quando prandium aſſumitur, reliquum cohibetur intra vaſa conſtricta, quouſque peracta concoctione alimentorum in prandio aſſumptorum, prædicta vaſa, ſicuti dixi, reſerentur exitum illis conceſſura reſerentur autem, quia vaſa digeſtionis relaxantur, & poſtea coarctantur. Et hæc mea mens eſt, Domini, Rationi admodum illa conſona eſt, reſpondet *Euſebius* & vere dixerim tuam hac de re ſententiam omnium maxime plauſibilem eſſe. Admodum veriſimile eſt adeſſe in corpore tubulos quos alimenta permeant, qui digeſtionis tempore, expanduntur, alios per quos aquæ citiſſime ad veſicam deferuntur.

Varia

Varia experimenta.

Obſervavi aquas minerales nequaquam tingi immiſſis nucibus gallis poſt mictionem, interpoſuit *Cleanthes*.

Ratio forte eſt, inquit *Periander*, quod aquæ iſtæ proprio vitriolo exuuntur in tranſitu per anguſtos iſtos tubulos, non ſecus ac aquæ marinæ ſal deponunt permeantes meatus ſubteraneos, ac terram ſubeuntes quaſi per filtrum tranſcolãtur, originem poſtmodum daturæ fontibus aquæ dulcis.

Notum quoque, ait *Orontes*, vinum rubellum albeſcere per arenam tranſmiſſum, quæ illius tincturam retinet.

Eadem proculdubio de cauſa vinum tincturæ ſuæ parte ſpoliatur ſtatim ac os ingreſſum eſt, addit *Euſebius*.

Indubium eſt, ait *Periander*, vini ſalia præcipitari, quapropter moleſtæ ſæpe ſtranguriæ & ardores urinæ excitantur.

Obſervata quædam fidem facientia adeſſe vaſa ignota, quorum ope in noſtris corporibus citæ fiunt diſtributiones, Ex lacte & urina deducta,

Interim, (pergit *Idem*) in confirmationem exiſtentiæ vaſorum dictorum hactenus ignotorum, quorum ope celeres contingunt diſtributiones, nemo diffiteri auſus fuerit non ſolum aquas eo modo excerni, ſed & præterea quamvis alium liquorem.

Perſpectum vobis, Domini, qua celeritate vinum per ſingulas & univerſas corporis partes deferatur in homine viribus à laſſitudine fracto, cui momento temporis vires reparat & virium robur reſtituit. Ægros novi in quibus ſucci alimentorum temporis momento ad locum affectum deferebantur, præſertim vero Potus.

An vero manifeſtius extat exemplum eo quod exhibet citiſſima diſtributio materiæ quæ lac conſtituit in nutricibus? Tanta celeritate illa perficitur, ut nonnulli, ſicuti *Pr. Martianus*, in eam devenerint opinionem illam per transpirationem perfici. Ideo notum nullius rei velociorem eſſe productionem quam lactis: Vacca in inſtanti tantum lactis reponit quantum extrahitur. In confirmationem ocyſſimæ iſtius diſtributionis adducturus ſum aliquot experimenta, & primo hiſtoriam mulieris mihi notæ, quæ Juſcula aſſumpta per mammas illico excludebat.

Ego vero (inquit *Menander*) alia mihi nota quę per eandem viam Caſſiam recens ingeſtam emittebat.

Alii pręterea idem obſervarunt (addit *Metrodorus*) Novi etiam mulierem è cujus mammis nonniſi aqua exſugitur ſi papillam infanti porrigat ſtatim ab illa epota: Addam & hoc vidiſſe me canem leporariam, quæ catulos crebrius alebat chylo per os ejecto quam proprio lacte è mammis educto: Uude conjectura ducor materiam lactis forte eſſe chylum, contra quam ſentiunt qui ex ſanguine illum generari ſtatuunt. Legere etiam eſt apud *Gaſſendum*, lac Ovium in Provincia thymum redolere ſtatim ac planta illa ab illis ingeſta,

Satis exemplorum, (abrumpit *Orontes*) per quæ probare intenditis diſtributiones in corpore veloces eſſe, ac utplurimũ illas per vaſa cognitionẽ noſtram effugientia: Rationi tamen conſonum non judico meatus ex mera

conjectura in corpore conſtituendo qui viſus aciem effugiant: ſuſpicari licet, ſed donec exploratum quid habeamus hac in re quæ oculatiſſimorũ etiam diligentiam eluſit, amplectamur vias communes, & *Varthono* adhæreamus, ex cujus ſententia arteriæ ad lactis generationem ſuppeditare poſſunt materiam chyloſam, quæ nõdum ſanguinis perfectionem obtinuit.

Non abſolutè ſtatuimus, ad ſtabiliendas veloces iſtas diſtributiones, alios meatus præter eos quorum notitiam habemus, (reponit *Periander*,) Id ſolum pronuntiamus veriſimiliter talia exiſtere: Ac revera ambages longæ viarum, quibus inſiſtere tenentur materię per vaſa cognita, nequaquam conveniunt cum eximia celeritate per quam iſtæ materiæ diſtribuuntur. In æternum viguiſſet illa opinio chylum rectè ad Jecur deferri per venas meſaraicas, niſi Domini *Pecqueti* oculata diligentia manifeſtum feciſſet illũ recto tramite ad cor per ductum thoracicum excurrere: Meæ induſtriæ debetur cognitio vaſorum Lymphaticorum, quæ in obſcuro forte ſemper delituiſſent; non ſecus ac vaſa ſalivaria detecta à Domino *Stenone*. *Virſungus* aperuit uſum *ductus Pancreatici*. A Domino autem *Graffio* accurate demonſtratus decurſus, ut & effectus humoris, qui mediante hoc vaſe in Lienem & Meſenterium defertur.

Itaque, Domini, quandoquidem nuperrime apertæ ſunt & exploratæ viæ chylum deferentes, humorem lymphaticum, ſalivam & ſuccum Pãcreaticum canales, inquam, hactenus ignoti; veriſimile eſt futurum ut innoteſcant viæ Lactis & Urinæ; quandoquidem in illam nos pertrahere debet opinionẽ ocyſſima diſtributio materiarum quæ per canales lactis & urinæ prodeunt, quibus commeatus videtur denegatus per ambages viarum vulgo conſtitutarum. Ulterius dicam, (*addit idem*) ex mea ſententia media pars morborum vitio chyli adſcribenda eſt: propediem enim oſtenſurus ſum alimenti diſtributiones, remediorum & humorum morbificorum, perperam innoteſcere.

OBSERVATIO IV.

Morbi admirandi deſcriptio, Et data occaſione, De Hydrope & Tumoribus quædam.

ANte triennium Dominæ Marchioniſſæ N. rh. dam egredientis, cujus anguſtæ erant fores, pes ſubſtitit, hinc in genu procidit, ac in caſu inſignem conatum adhibuit, uterumque fortiter impegit, in quo ſuperſtes eſt gravitas extraordinaria. Adnotandum eſt, *inquit*, ante ſex hebdomadas menſtrua purgatione illam caruiſſe, unde graviditatis ſuborta opinio: amplius vero illam firmavit ventris in amplitudinem extenſio, cum reliquis omnibus notis imprępgnationis comitibus: A triennio tamen nullus partus ſequutus eſt, graviditatem ſemper ſuſpicata eſt, aliis hydropis ſuſpicionem movens: Revera compreſſo abdomine fluctuatio & murmur aquarum concluſarum

cluſarum ſe prodit; ſed ratione enormis illius extenſionis Tympanites Aſciti commixtus creditur. Interim functiones omnes perfectiſſime obeuntur, Bibit & comedit ſicuti in proſpera valetudine, Excretiones alvi & lotia à naturalibus nequaquam recedunt; facilis eſt deambulatio, ſomnuſque placidus. Paucis, omnia rite procedunt. Sola illa extraordinaria gravitas moleſta eſt & negotium exhibet: ſuper vero hac re ſententiam veſtram rogo.

Ardua eſt hujus affectus cauſæ diſquiſitio, (inquit *Euſebius*) atque magis conjecturæ quam ſcientię locus. Quid tamen ſentiam liberè efferam, imo conjecturam ſatis probabilem oblaturus ſum. Inſigne pondus à Domina hac Marchioniſſa in uteri regione à caſu perceptum, & ab illo tempore hactenus ſuperſtes, in eam me perducit opinionem ipſam in corpore geſtare molam, ad cujus alimentum ſanguis menſtruus ſubſiſtens, tum proprio pondere decubuit, tum à conatu quem in caſu adhibuit, adeo ut nimis abundans verſus ſuperiora remearit, putredinem illic conceperit, & parte ſui ſeroſa hydropem Aſciten produxerit, quem adaugent flatus à Liene eo tranſmiſſi.

Revera mulier hæc Lienis vitio laborat (interjicit *Periander*,) temperamenti admodum eſt melancholici, ideoq; adhibuit remedia liberatura ſe ab ærumnis quas parere ſolet iſtiuſmodi humor teter & moleſtus.

In *Euſebii* ſententiam propendeo, ait tunc *Menander*, Veriſimile eſt latitare molam in mulieris iſtius corpore, quamobrem neceſſe fuit ſanguinem cohiberi illius nutriendæ gratia: In caſu autem ex rheda, pars iſtius ſanguinis vaſa egreſſa eſt & in abdomine congeſta, ubi tumorem parit Ægræ moleſtum. Tympanitem vero nequaquam ſuſpicor,

A Vobis omnibus recedo, reponit *Cleantes*. Tum & ego, pergit *Periander*: Veritati magis eſt conſonum quando decidit hæc Marchioniſſa, à caſus vehementia abruptum fuiſſe vaſorum, quæ vocant Ureteres, alterum; quapropter urinæ materia illo latere in abdominis capacitatem effunditur, ac hujus intumeſcentiam inducit.

Urinæ exitus illi facilis eſt, abrumpit *Euſebius*, ſed alter ſuperſtes eſt, per quem illam excernere poteſt, opponit *Periander*. Tum *Orontes*, reticendam fuiſſe mulieri vaſis ruptionem dixit, nam præterquam quod forte utrumque eſt integrum, ad deſperationem ſanitatis potuiſſet adigi. Celeriores juſto ſunt animi tui impetus, objicit *Periander*, Nequaquam à me dictum Marchioniſſæ huic denuntiatam fuiſſe vaſis ruptionem, Demum hoc in controverſiam non venit. In hydropis cauſam ſolummodo inquirimus, quam adſcribo alteri ureterum ruptioni à conatu adhibito in caſu, quapropter pars ſeri quæ per vias urinarias excludi debuit ſubſtitit, hydropemque peperit ægræ huic infeſtum.

Observatio V.

Hydropis cauſa particularis, Et obſervatio illam confirmans.

PRobabile eſt Hydropem ſæpenumero aliam agnoſcere cauſam ab iis quas ſcholæ perhibent, plurima conſpexi hydropicorum cadavera, quorum viſcera integra erant, cujuſvis labis expertia: Ideoque opinor nonnunquam hydropem exoriri ab obſtructione vaſis cujuſdam Lymphatici, per quod cum humori liber denegetur excurſus, neceſſario hic refluit, quapropter intumeſcunt partes in quas exundat.

Veritati conſonum eſt id quod affers, pergit *Cleanthes*, idipſum experientia confirmante in Domina Marchioniſſa N. Domina hæc ſimul & ſemel hydropica & prægnans facta eſt, in Normanniæ urbe quam ante aliquot annos incolui. Pulchre obibat omnes functiones, feliciſſimeque peperit, ſuperſtite tamen hydrope, ob mali contumaciam in conſilium adhibitus fui: catharticum pro more illi exibui, ſed inutili ſucceſſu; quapropter, mihi diffiſus, ſeniorum urbis Medicorum opem adjunxi, quibus utique caſus negotium faceſſebat, Tandem obiit ægra.

Cadaver aperui, neque in abdomine quicquam deprehendi, neque in viſceribus, optime conſtitutis; ſed inter peritonæum & muſculos abdominis tam inſignis occurrit humorum albicantium & viſcidorum copia, ut mihi admirationi fuerit: Tanta erat tenacitas ut vix extrahi poſſet, ac cultro fere dividere licuiſſet. Ideo exiſtimo vaſe quopiam lymphatico abrupto, inter dictas partes effluxiſſe lympham, quæ mora dictam craſſitiem adepta erat; non ſecus ac ſanguinis ſerum, diſco impoſitum, ſubdito igne ſtatim albuminis ovi craſſitudinem adquirit. Ex hoc exemplo veritas aſſerti ſuperioris adparet.

Observatio VI.

Variæ obſervationes circa Hæmorrhagiam & Hæmoptyſin, Et quæ cauſa illarum.

EXiſtimo, pergit *Periander*, ſicuti humor vaſis lymphaticis contentus incraſſatur cum vaſa elapſus eſt, ſanguinem itidem illa egreſſum craſſeſcere & indureſcere, neque tamen ideo contrahere putredinem; contingit & ſæpenumero ipſum propria cõceptacula egredi, obſtructionis alicujus cauſa, propter quam ut copioſe refluat neceſſe eſt, & ad alium exitum moliaturus viam.

Nota mihi eſt mulier, cujus Lienem obſidebat humor viſcidus, craſſus, ac picis inſtar niger, cujus cauſa, venas

venas ſubeundo, cum ſanguinis motus in circulum inhiberetur, ad ſuperna refluebat, per os exitum quærens.

Ego vero, (ſermonem abrumpens *Menander ait*) novi hominem ea ipſa de cauſa ſanguinem exſpuentem: Venter ſtupendum in modum intumuerat; ſed cum hęc magnitudo latus ſolummodo dextrum occuparet, cauſam illius adſcripſi humori in Iecore coërcito; nihilominus ab exhibito cathartico per vias ſolitas excreta humorum atrorum craſſorumque copia inſignis, hinc hæmoptyſis ſuppreſſa & venter ſubſidebat, quamobrem iudico refluxum illum ſanguinis ad ſuperiora, & per os excretionem, originem duxiſſe ab intercepto illius motu, propter dictos humores.

Quotieſcunque manus premitur, locus cui ſubjacet arteria cœliaca in Dominæ Duciſſæ N. (addit *Periander*,) eoque pacto prohibetur ſanguinis per meſenterium diſtributio, tum illi per os affluit, quod admiratione dignum.

Novi & virum primarium, Hæmoptyſi obnoxium, qui per me phlebotomiæ ope liberatus eſt: hic cum aliquando præſidium ex incuria omiſiſſet, à me præſcriptum, recurrit menſe elapſo (à quo ſanitatem per me conſequutus erat) ſputum ſanguinis: Unde conjectura ducor fortaſſis lunam ad huius mali productionem concurrere, non ſecus ac ad tributum mulierum Lunare: Revera idem affectus ipſum invaſit exeunte altero menſe, ab omiſſa quoque venæ ſectione: Sed tertio malum declinavit, quia ſanguinem ſibi emitti curavit aliquot diebus ante affectum imminentem, Plenilunij circiter tempore.

Id quoque animadvertendum hæmoptyſin illam precedaneum habuiſſe intenſum lateris dolorem ac cordis palpitationem manifeſtiſſimam; ac poſtmodum ſomno ægrum fuiſſe correptum, quo ſoluto ſanguinis coagulati ſputum ſucceſſit, qui veriſimiliter è ſplene prodibat, potius quam à Pulmone, nec enim ſpumeſcebat; Hanc vero in opinionem amplius adducor, quod ſanguis è vena ſecta eductus craſſitie & nigredine fuſam picem referebat.

Ex quibus colligo, quando ſanguis fervet & fermenteſcit in lienis regione, vaſa hunc concutere, eundem reſerare, ex quibus tandem cum impetu erumpit: Ideoque ad tutam curationem eorum qui ſplenis morbo laborant, ſanguis iſte educendus per vaſa hæmorrhoidalia.

OBSERVATIO VI.

Num à vini ſpiritu cohibeatur Hæmorrhagia.

ILlud perſpectum habeo nuperis diebus Dominum Marchionem N. ab inſigni ſputo ſanguinis liberatum fuiſſe epoto ſpiritu vini, id quod notatu admodum dignum eſt; obſervandum tamen potius quam imitandum.

Exiſtimo tamen, inquit *Cleanthes*, ſpiritum vini vi figendi & cohibendi donatum eſſe; ideoque non demiror ſi ſanguinem cohibuerit in Domino Marchione.

In Spiritu vini vis illa figendi non adeſt, erronea eſt illa opinio, cui repugnant phænomene omnia, contrarium omnino ſuadentia: Veriſimile potius eſt hæmoptyſin illam deſiiſſe ea ſolum de cauſa quod vini ſpiritus vas quodpiã obſtructione liberarit, ob quã ſanguis impetu ſurſum ferebatur; adeo ut ſublata hac obſtructione ſanguis priſtino circuitui redditus ſit.

Id apud me conſtat R. P. S. I. celeberrimum, hæmorrhagiæ liberationem obtinuiſſe per ſpiritus vini crebriorem uſum, Perſpectum mihi eundem hunc liquorem plurimis in caſibus ſimilem effectum edidiſſe: At vero cuncta hæc exempla meam ſententiam non impugnant; Subſunt cauſæ ſingulares, alia Diſceptatione diſquirendæ.

OBSERVATIO VII.

Immenſus in Lienis regione tumor, ab hepatis intumeſcentia inductus.

IN Viro quodam mihi noto, pergit *Orontes*, cui in Lienis regione eminebat tumor, poſt obitum inventum Jecur prodigioſe tumidum, pondo ſeptemdecim librarum & ſemis; continens plurimum humorem craſſum & inſtar picis liquidæ atrum, cui adſcriptæ ſunt obſtructiones, ſanguinis effluxuum & ſputi authores: Caſus hic plane ſingularis eſt, manifeſtum faciens quam inanes ſæpe ſint conjecturæ noſtræ circa morborum cauſas.

OBSERVATIO VIII.

A compreſſa parte quapiam corporis flatuum ſuſque deque eruptio.

IN viro quodam mihi noto, cui Splen immane tumet, ſi pars quæpiam corporis compreſſa fuerit, plurimi tum per os tum per alvum erumpunt flatus: Alium præterea novi plurimos eructantem ſi tibia ſponte inflatur, id quod crebro illi accidit, ait *Periander*.

OBSERVATIO IX.

Veſicæ ab alvo mulieris excretæ.

NOta quoque mihi mulier ex cujus utero non ita pridem prodere plurimæ veſicæ, illis ſimiles quæ in Cyprino reperiuntur. Abdomen ad

mo-

modum tumebat, adeo ut graviditatis opinionem faceret.

OBSERVATIO X.

Hydatides duæ utero adnatæ.

Vidi uterum cui ex uno latere adnata erat Hydatis, ovi magnitudinem adæquans; alteri lateri minor adhærebat.

OBSERVATIO XI.

Animalcula Aſellis ſimilia per urinarium meatum à muliere exereta.

Ab *Euſebio* accepi olim mulierem quandam per urinarium ductum copiam inſignem animalculorum millepedis ſimilium expuliſſe, linguam viperinæ ſimilem vibrantium.

OBSERVATIO XII.

Lumbrici prodigioſæ longitudinis.

Scripſit ad nos Hafnia Dominus *Borrichius* virum quendam alvo excreviſſe vermem inſignis longitudinis: Hic loci conſpeximus vermem à viro quodam excretum viginti duarum ulnarum longitudinis.

OBSERVATIO XIII.

Ventris dolores à lumbricis inteſtina perforantibus excitati.

Quandoquidem vermium incidit mentio, quibus omnia animalia ſunt obnoxia, id obiter dixero dolores in inteſtinis perceptos ſæpenumero à lübricis, illa erodentibus & perterebrantibus induci: Facta vero foramina cito ad conſolidationem perveniunt; ob exiguitatem enim caro facile coaleſcit: optima curandi ratio eſt ſi in uſum adhibeantur Digeſtiva, cuiuſmodi ſunt *ovorum vitelli* cum *terebinthina* vel ſpiritu vini.

OBSERVATIO XIV.

Inteſtini Ieiuni vulnera parca Diæta curanda.

A Me obſervatum, (*inquit Menander*,) tutiſſimam rationem curandi inteſtinum Ieiunum ſitam eſſe in paucitate cibi, quia ſic facilius

conſtringitur & coaleſcit; A plurimis enim alimentis expanditur id inteſtinum, ac proinde prohibetur facilis vulneris coalitus.

Observatio XV.

De Piſce Remora.

Coetui exhibuit *Euſebius* Remoram quam ab amico acceperat. Hic Piſcis figura refert exiguum anguem: roſtrum utcunque ruſticulæ avis roſtro ſimile eſt, non tamen in extremo pariter acutum eſt: Dorſo eminentiam exiguam gerit, cui foraminulum inſculptum eſt, generationi forte inſerviens, aut fæcum excretioni. Pollice paulo craſſior erat.

Observatio XVI.

De ligni fruſto Petrefacto. & plurimis aliis rebus in lapideam formam induratis.

Oſtendit & *Periander* grandem ſilicem, omnino ſimilem ſegmini querceo, Ideoqve nonnulli aſſeruerunt revera lignum eſſe in lapidem induratum: quamobrem diſceptatum eſt num oſſa, ligna, aliæve materiæ lapideam naturam induere poſſent, Affirmantibus quibuſdam, aliis negantibus, in ſententiæ confirmationem plurimis utrinque allatis.

Orontes ab amico exhibitum ſibi fuiſſe ait ligni fruſtum petrificatum, in quo fibræ & venæ omnes erant conſpicuæ: Poſſibilitatem huius tranſmutationis, ait, oſtendit pondus huius ſegmenti ligni, minus quam in lapide, ſed gravius quam in ligno.

In Arvernia vidi, addit *Menander*, fontem, cujus aqua ſpatio XXIV. horarum duritiem lapideam adquirit: Ex ea ſponte productus eſt canalis, pontem efformans, ſuperſtratum amni qui ſubtus decurrit.

Amicus quidam meus, adjecit *Orontes*, penes ſe habet laridi fruſtum petrefactum, nativo adeo ſimile ut plurimis impoſuerit.

Observatio XVII.

De Dentibus Canis marini.

AN dilucidius petrificationis argumentum extat eo quod habetur ex dentibus piſcium petrefactis, obviis in inſula Melitenſi? Dubium apud nonnullos revera ſintne Piſcium dentes, ſed fas eſt credere ex eiuſmodi dentibus alios reipſa dentes eſſe, alios foſſiles, qui variis in locis à mari diſſitis occurrunt, magnitudine, colore & figura diſſimiles.

Dentes

Dentes hi canini maritimi, addit *Maximus*, eadem figura donati ſunt, ſed cæteris minores: Penes me olim fuit dens prodigioſæ magnitudinis, ea figura non præditus, ait *Orontes*, equinum dentem referebat, radices illi inerant, & ſordes adhærebant, demum pars levis apparebat, cum maculis quibuſdam nigris parte ſuperna: Viginti librarum pondus excedebat:

Ludit Natura in ſimilibus productionibus, inquit *Periander*: Meliten-ſes Dentes quod attinet, tot in locis præterea occurrunt, ut vix veroſimile ſit genuinos eſſe Piſcium dentes: Utut vero ſit, materia hæc diligentiori examine digna eſt, quod anguſtia temporis non concedit, id ad aliam Diſceptationem reſervantes, cui forte Dominus *Bocconi*, intererit: Eruditus ille Italus propediem editurus eſt Tractatum de Lapidibus, Petrificationibus, & Dentibus foſſilibus, &c.

OBSERVATIO XVIII.

De Reſti cujuſdam ſuſpenſi, quæ pilis obſita reperta eſt qua parte illius collum attingebat poſt, quadrimeſtrem moram in cella Chirurgi.

Communicaturus ſum rem mirandam: Ante trimeſtre conceſſum fuit Chirurgo cuidam cadaver hominis ſuſpendio enecti, diſſectionis gratia: Reſtim in cellam demiſit ubi per dictum trimeſtre ſubſtitit; quo exacto, crinibus cooperta reperta eſt, qua parte collum ſuſpenſi attigerat: Pili illi tantillum naturam crinium referunt, radix candicat, & facile abrumpuntur præ ſiccitate: *Euſebius* ſe illos vidiſſe aſſeruit, fidemque relationi *Periandri* fecit: Narratione facta conticuere omnes: *Pamphilus* vero primus ſilentium abrupit, hancque in rem narravit ſe vidiſſe Caſali puellam, cujus ocollum occupabat Lupia, qua diſſecta repertum eſt exiguum glomus crinium.

De origine illorum Piliorum.

Forte originem ducunt Pili illi reſti accreti, inquit *Orontes*, ex ipſa ſuſpenſi ſubſtantia ac fieri potuit reſti, excoriatione facta miſerandi ſuſpenſi inductam fuiſſe materiam excrementitiam è qua pili generantur, qui ibi decurſu temporis ſuccreverunt.

Veriſimile illud eſt, reſpondet *Agenor*, Si enim verum quod referunt dentem ex alveolo erutum, arcæ inditum, pullulaſſe, (id quod nobis hoc in conventu affirmatum) itidem pilorum materia proxima, quæ per poros colli ſuſpenſi exſudavit, forte adeo imbuit reſtim, ut poſtmodum pullulaverit.

Adde his, addit *Periander*, illuc fortaſſis concurriſſe humiditatem cellæ, ſiquidem conſtat loca ſubterranea favere uberi pilorum productioni: Ac revera in ſepulchris obſervatum pilos in immenſum excreviſſe.

De generatione Pilorum,

Conjecturæ allatæ parum obtinent veriſimilitudinis, reponit *Adraſtes*: Per

ſpectum mihi eſt materiā pilorum ſub epidermide latere: impellitur enim à calore naturali, à quo in totidē particulas dividitur quot in cute occurrunt pori, quos pertranſit illa materia, quam fovent recentes particulæ: Et id mihi notum deglubitū cuta aliquam portionem materiæ illius ficcæ & fuliginoſæ adhærere poſſe rei excorianti, attamen vix crediderim in pilos illam abituram, non ſecus ac in corpore hominis contingit maximum adeſt diſcrimen: Supplementum accipit in homine à recenti materia à qua foras propellitur, atque incrementum ad certos uſque limites: Illi præterea occurrunt pori, quos permeat, tanquam per tractilem laminam, unde pendet pilorum tenuitas aut craſſities, pro anguſtia aut latitudine pororum: A calore naturali hominis vigorem & quaſi animam accipit, ad epidermem uſque illam impellente, ac per poros propulſante: at vero cuncta hæc ſin reſti deſunt; deeſt calor qui materiam illam foras propellat, nulli adſunt pori quos traiiciat, & in quibus pilorum figuram induat, Neque nova ſuccedere poteſt materia à qua incrementum accipiat: Hæc tamen cuncta conditiones ſunt ſine quibus non poſſunt produci pili: Ideoque improbabile eſt pilos hos, reſti adhærentes, ab eadem materia produci quæ pilos in homine gignit: Veriſimiliter, ex alia materia pinguiori ortum ducunt, magis glutinoſa, in cella contenta quæ reſtim tamdiu detinuit.

Oſtenditur materias pingues & unctuoſas, quæ in cellis adſunt, pilos poſſe gignere in rebus quibus adhærent: Quæ ſit Natura Pili, & quomodo generentur.

Et hæc mea eſt ſententia, pergit *Periander*, neque melius illam tueri licet quam adducta experientia: Revera conſtat pilos rebus multis accreſcere, præſertim in locis ſubterraneis, in quibus materia hæc pinguis & unctuoſa copioſa ſemper occurrit: Porro ſicuti materiā hæc obtinere poteſt materiam generationi pilorum idoneam, particulæ quoque hæ inde divelli poſſunt ſi agitata fuerit, ac in pilos abire in ſubjectis quibus affigitur: Pili qui huic reſti adhærent, humanis neutiquam ſimiles ſunt, crinium potius ideam referūt, nec enim exacte rotundi ſunt, unde arguitur ipſos provenire à ſubſtantia illa viſcida & pingui quæ in cellis plurima eſt, à qua pilus craſſior prodit, quia terreſtrior eſt.

Scripſit ad me Dominus N. quendam Divioduni dum candela accenſa aliquid in latrinis amiſſum quęreret, materiam illam unctuoſam ignem concepiſſe in latrinæ foramine, ejusque ambitu, ubi excitata inſignis flamma, tarde extincta: Experimentum hoc attuli, oſtenſurus in cunctis illis locis adeſſe materiam pinguem, cujus particulæ aliquæ per motum generalem materię divulſæ pili quandam ſpeciem efformant ubicunque adhæreſcunt: Alia præſto ſunt exempla, ſed quæ attuli ſatis eſſe exiſtimo ad confirmationem meæ ſententiæ.

Superiora à te producta Domine, inquit *Orontes*, de flamma in latrina excitata, pertinet ad experimentum de Crepitibus lucidis, emiſſis trans induſium,

ſium, prope candelam: Jucunda hæc obſervatio riſum univerſo cœtui excitavit, ſed poſtmodum *Periander* ita perrexit.

Hominem novi cujus excrementa alvina olim adeo calida erant & pinguia, ut è feneſtra projecta flammam conciperent.

Alius mihi notus cujus lotia adeo ſunt oleoſa, ut omnino in lampade adurantur.

Miſſis verò his exemplis, reditu facto ad propoſitum, res fiet dilucidior ſi perſpectus fuerit modus quo Pili in re mucida generantur.

Partes excrementorum pinguiores porulos dum traiiciunt à frigiditate aëris ambientis conſtringuntur, adeo ut poſtmodum in tenuiſſimas columnas abeant, aut ut melius dicam, tenuiſſimas acus, lanugini ſimiles, id quod abſq; microſcopii ope animadvertere licet in glutine aut pulte putreſcente & aceſcente, ſicuti ab erudiſſimo & curioſiſſimo Domino *Acar* animadverſum: *Flores benzoini & ſulphuris*, qui exiguos quaſi pilos referunt, aliam non agnoſcunt generationem: Similes ſunt pruinæ (*greſil*) ſupra arbores congeſtæ, hæc initium ducit à guttula concreſcente, quæ aliā excipit ſimiliter concreſcentem, & ſic deinceps, unde ramificatio quædam exoritur.

Eadem ratio eſt *florum Benzoini & Reſinæ*, qui cum in fumum abiere, hujus portiones quædam condenſantur, quæ vero accedunt, prioribus accreſcentes, paulatim producunt exiguos illos capillos aut aciculas quas Florum nomine donant Chymici.

Idem in metallis obſervatur, unde Flos *æris*, id porro à me obſervatum Coprebergæ, Sueciæ urbe, excrementum cinereum, quod in ſumma fornacum parte colligitur, in quibus æs funditur, collectum, & crucibulo immiſſum, in ęs iterum reverti: Unde colligere eſt ejuſmodi res portiones eſſe materiæ ſublimatæ, quæ in ſuperna parte ſicuti flores antimonii colligitur.

Ubique occurrunt ejuſmodi tenuia filamenta, pergit *Orontes*, Chymiſta mihi notus narravit mihi cum in terram gutta liquoris cujuſdam excidiſſet, illum illico vegetaſſe, ac ramuſculos produxiſſe: Alium novi Chymicum qui penes ſe habet ramuſculum aureum quem in vegetationem excitavit, & aſſervat forma arbuſculæ: Cuncta hæc eximie comprobant ramificationes, & manifeſtum faciunt materiam ſublimatam & collectam pili naturam facillime induere.

Sed Pilos reſumamus qui huic reſti adhæreſcunt, quos *Adraſtes* negat provenire ex materia è qua gignuntur pili humani, ſed ex mea ſententia rationes ab ipſo adductæ nequaquam evertunt eorum ſententiam qui exiſtimant dictos pilos genitos eſſe ex propria ſubſtantia hominis.

Revera exiſtimo aliud quid ſubeſſe perpendendum præter appoſitionem illam & ſucceſſionem materiæ quæ ſeſe mutuo impellit, & continuitatem pili producit: Neque ſatis eſſe dixiſſe recentes particulas perpetuo ſuccedere, qui priores impellendo, materiam hanc in longitudinem producunt, traductam per poros quos pertranſit, in quibus recipit figuram illam longam & teretem.

Aliud quid præterea requiritur; nam revera ſi nulla alia præterea ſubeſſet ratio ad Pilorum productionem, ſequeretur inde, cum quis nigro capillitio donatus per ætatem caneſcit, quo tempore capilli celeriter non excreſcunt, dum humor candicans nigro ſuccedit, pilos circa radicem albidos eſſe debere, nigros in extremitate, id quod nequaquam contingit; quia cum canities advenit, æqualiter pili albi obſervantur, unde eo adducor ut credam materiam, à qua prædictum colorem obtinent, deferri ſecundum univerſum tractum canalis, ac candorem imprimere ſimul & ſemel radicibus & extremitatibus.

Fidem ulterius hoc facit, ſi portio abſciſſi capilli ex microſcopio inſpiciatur, obſervantur tres quatuorvè maculæ, quæ videntur eſſe foraminula per quæ quidam ſuccus defertur, a quo ſucco proculdubio obtinet tincturam, adeo ut perperam in uſum veniat *adpoſitionis* vocabulum, vulgo uſurpari ſolitum.

Utrovis modo rem accipias, adpoſitio perpetuo aderit, reponit *Adraſtes*, nam ſive ejuſmodi incrementum contingat, ſicuti vocant in ſcholis, *per extra poſitionem*, quomodo accidit in metallis & lapidibus: ſive *per intus ſuſceptionem*, non ſecus ac in plantis & animalibus, ſemper acceſſio fit novæ materiæ, quæ ſubſtantiæ admovetur ad illius nutrimentum & augmentum: recentes ſunt particulæ, adjungendæ prioribus in ea ſubſtantia.

Utraque ratio valet, neque inter vos diſſenſus eſt, abrumpit *Philidas*, Si nihilnominus accurate perpendatur *Cleonis* ſermo &c. (*hic obrumpitur ſermonis ſeries.*

Observatio XIX.

In capillis abſciſſis præter lendes & pediculos repertum animal muſcæ magnitudine.

In cujuſdam capillis, jam pridem abſciſſis, non ſolum lendes & pediculi apparuerunt, ſed etiam animal muſcam magnitudine æquans, pediculum utcunque referens: Excrementa hæc ſunt, aut inſecta genita ex propriis humoribus eorum quibus innaſcuntur: Etiamſi vero extraordinaria ſint, productionem tamen nanciſcuntur in locis ubi excrementa ſolita propriam originem obtinent.

Observatio XX.

Examen ſermonis habiti in Academia celeberrima, de Monſtro à muliere edito, quæ quadrimeſtris gravida peperit puellum ſimiæ toga hiſtrionica indutæ omnino ſimilem, quem funambulum conſpexerat, cujus videndi ſummo deſiderio antea tenebatur.

Primo res ſic accidit, mulier ante quadrimeſtre & ſemis prægnans, inviſit ſimiam, toga hiſtrionica veſtitam, quanquam maritus admodum reniteretur, Bruti iſtius eo habitu donati imago animo tam alte infixa eſt ut excutere

excutere nunquam potuerit quantumvis conaretur, adeo ut tempore ſtatuto, veram Simiam pileo & toga hiſtrionica judutam, in lucem ediderit.

Monſtrum illud vidi, *interjecit aſſidens quidam*, relatio autem à Cleone facta ſinceriſſima eſt, Cucullus & panniculus admodum diſtinctе obſervantur, Subucula rubra eſt, brachia obvoluens, plicis & figura idonea donata eſt, Carnem amicit eique adhæret; Vultu puer ſimiam omnino refert, brachia, crura & truncus corporis ſimilia ſunt brachiis, cruribus & trunco illius bruti: Paucis, à ſimia nequaquam diſcrepat, ſi pilos exceperis, quibus inveſtitus non eſt: obſervavi quoque pollicibus in manibus carere.

Teſtes quoque ſunt oculi mei, qui id monſtrum apud *Cleonem* viderunt ſedulo id cuſtodientem.

Satis hæc ſunt, *inquit Periander*, ad hiſtoriæ narratæ fidem; circumſtantiarum enarratio locum præbitura eſt ratiociniis, ſed prius reſciamus neceſſe eſt quid ipſe Cleon hac de re ſentiat.

Sequentia enarrat, *inquit Periander*, primo in genere affert monſtrorum omnium cauſas, & quæ de iis tradit *Licetus* adducit, qui decem genera proponit, à Cleone ad quinarium numerum redacta.

Primam cauſam *Deum* ſtatuit, illa formantem, ait, nobis oſtenſurum peccatorum noſtrorum enormitatem, ea nobis exprobraturum.

Secundam *Aſtra*, quæ, ex *Cleonis* mente, primum ſunt mobile ſublunaria hæc regens, adeo ut, juxta ipſius mentem, ſi Luna aliquem extraordinarium concurſum admiſerit atomorum, à Sole, Saturno, Jove aut Marte demiſſarum, illico fœtui illum characterem imprimat; tunc maxime impreſſionum ſuſceptibili, ob materiæ aptitudinem & mollitiem.

Tertiam cauſam ponit exceſſum aut defectum materiæ ſeminalis.

Quartam miſcelam ſeminum variæ ſpeciei: addens poſtremas duas has cauſas locum nequaquam habere in caſu propoſito, quandoquidem fœtus metamorphoſin illam tantum paſſus eſt poſt perfectam formationem: Id quod ſaltim ſupponendũ eſt poſt trimeſtre & ſemis ab in graviditatione.

Quintam & poſtremam refert ad Imaginationem, cui iſtius monſtri productionem aſſignat, id quod etiam veriſimile eſt, addit *Nicander*.

Difficultas vero ſubeſt, quomodo ideæ impreſſio immutare valuerit materiam, jam quoad ſingulas partes determinatam, aliamque ipſi indere formam: Admodum arduum eſt aſſequi quomodo fœtus jam perfectus in ſimiam transformatus fuerit poſt quadrimeſtrem graviditatem: Ideoque hujus rei cauſas diſquirit *Cleon*.

Rem hic orditur referens *Carteſii* opinionem, cenſentis Simiam poſtquam affecit nervum opticum & rete mirabile, impreſſiſſe ſuã imaginem glandulæ cerebri Pineali dictæ; Glandulam poſtea iſtam ſpiritibus illam communicaſſe, eoſque determinaſſe ad tranſitum per arterias *Reti* illi intertextas, exinde in arterias hyſtericas abituram, demum ad placentam

hinc ad arteria, & glandulam fœtus in qua efformat ideam acceptum, quam eo facilius imprimunt, quod materia fœtus mollis eſt & impreſſionum capax.

Enarratam hanc *Carteſii* opinionem, poſtea ſubdit *Cleon*, quinque de cauſis ſibi non arridere, Prima eſt, quod deſit cauſa finalis: Id quod mihi nimis ethicum videtur, reponit *Nicander*, quam ut Phyſicum deceat, qui in operationibus naturalibus nihil præter materiam & motum perpendere debet, prætermiſſo fine & relationibus, locum tantum obtinentibus in infinita ſapientia ſupremi Opificis, qui omnia certos in fines condidit & per media omnino nobis ignota.

Revera, pergens *Orontes*, Phyſico id nequaquam condonandum eſt, cui melius quam aliis Naturę arcana perſpecta eſſe debent, Noſſe ille debet adeſſe tantum particulas materiæ, ſingulas propriis donatas, figuris motibuſque determinatis, juxta quaſdam regulas à ſummo Deo ipſis præſcriptas, quas nunquam tranſgrediuntur: Hi ſoli ſunt elateres qui mundi machinam in motum cient, neque eum in finem arceſſere neceſſe eſt formas ſubſtantiales, uti nec intelligentias motrices, quæ Entia materialia ad fines ſingulares, quos nonnulli ſibi fingunt, deducant: Nullus alius in univerſo finis præter eum cujus gratia condita fuit, hic eſt gloria Dei, Cæteri fines phantaſiæ omnes ſunt figmenta quorundam ſpeculatorum, qui philauda adeo detinentur, ut quaſvis cogitationes ſuas pro demonſtrationibus venditent, ac omnia naturæ arcana ſibi pervia eſſe exiſtiment,

De mundo naturali hic ſolum mihi ſermo, nequaquam de Divino, ad quem viam eſſe in hominis ſalutem, per gratiam ſcio, accedentibus mediis efficacibus: Poſteriorem hunc mundum Theologis relinquo: mundum ſenſibilem & naturalem ſimilem faciens machinæ, quæ pergit in motu ſuo ſi quando hujus initium aliunde acceperit, etiamſi neſciant quævis partes machinæ in quem finem in motum cieantur: Opifex ſolus novit, idque ſatis eſt.

Quid ergo (*abrupto ſermone inquit Pancratius*) agentia dianovetica omnino reſpuis? Formas ſubſtantiales è mundo exterminas, quin & facultates motrices, quæ omnes res ad proprios fines deducunt ſibi perſpectos, quos ſemper aſſequuntur uſurpatis mediis quæ ipſæ ſibi eligunt? *Proh Dii immortales*, quam craſſus error, quæ inſcitia? Quid ergo futurum eſt de concictis Entibus inviſibilibus, ac præſertim, quid futurum eſt de *meo tertio quid* reali, quod neque corpus eſt neque anima?

Concedimus illud, *inquit Adraſtes*, ſed ea lege ut pro nihilo habeatur, quieti illud tradendo.

Illuſtri nimium loco eſt oriundus ut aratro adjudicetur, *addit Orontes*, *Me Hercle*, Ego vero firmiter aſſero ipſum eſſe in rerum natura, reponit *Pancratius*, ſed concede *Nicandro*, ut in incepto ſermone pergat, alias omnia tibi obnegabuntur.

Te invito quidem, id conceditur, reponit *Pancratius*, Sic eſto, ait *Nicander*, qui ſic perrexit.

Secunda ratio propter quam *Cleon Carteſii* opinionem reiicit in caſu

propoſito

propoſito hæc eſt, quod nulla ſit harmonia.

Ratio hæc, *abrumpit Periander*, ſeries tantum eſt & ſubordinatio alterius: Si enim aliquid agitur citra finẽ, actio cœco more oritur, ac proinde abſque ordine & harmonia: Quis vero *Cleoni* perſuaſit plus adeſſe harmoniæ in propria opinione quam in *Carteſiana*: Adblanditur ſibi fingendo gratas ideas, quas nobis tanquam entia realia obtrudit: Harmonia adeſt ubicunque occurrit veritas, & ſi cui una illarum ignota eſt, altera quoque ipſum latet: Qua ratione autem *Cleon* nobis probaturus eſt demonſtrative opinionem ſuam veram eſſe? Quin, inquit, nulla apparet harmonia in opinione *Carteſiana*.

A vobis autem quæro Domini, an hæc conſequentia valeat, opinionem ſuam ideo veram eſſe, quia altera eſt falſa: Hæc eſt conſequentia à Cleone deducta, ſed inepta, litigator eſt non judex: Si bene de opinione propria ſentit, ſexcenti illam improbant & oppoſitam amplectuntur, qui harmoniam à *Cleone* deſideratam in altera deprehendunt.

Demiror procedendi rationem quorundam ingeniorum improbantium quicquid non ſapit, aut ut verius dicam, quicquid captum illorum ſuperat ad: Sed filum narrationis protende ulterius, ait, ad Nicandrum obverſus.

Tertia ratio, pergit *Nicander*, quæ *Cleonem* impellit ad deferendam hoc loco *Carteſii* opinionem, hæc eſt, quod nulla hic adnotetur cauſa efficiens, Optime, reponit *Euſebius*, cauſam finalem hic nullam obſervat *Cleon*, quia nulla præſens eſt facultas quæ cauſa cognita agat, & rationem percipiat cur hoc vel illud agat, neque finem quo tendit: Nullam præterea animadvertit harmoniam, quia ex ejus mente, hic deficit elegans illa ſubordinatio quam ſibi fingit inter vim imaginatricem & facultatem formatricem. Jam id ſupereſt ut etiam cauſam efficientem deſideret.

Id quoque intendit, pergit *Nicander*, & ratio eſt, quia reflexio, quæ contingit ſpirituum à cerebro ad uterum, ut in illis inſculpatur imago recepta, directa eſſe debet non ſecus ac radius luminis, id quod, ex ejus mente in *Carteſii* opinione non occurrit, qui exiſtimat, ait, ſpiritus per tot gyros deferri ut jactura fiat idearum illis impreſſarum in prolixo illo itinere & obliquitate canalium per quos deferuntur.

Ratio hac cæteris validior non eſt, inquit *Periander*: cujus invaliditas facile detegitur ſi ſumma ſpirituum tenuitas conſiderata fuerit, eorum celeritas ac mobilitas extraordinaria, atque inſignis communicatio, quæ eorum ope inter ſingulas corporis partes intercedit: nam quandoquidem experientia conſtat motum præcipuæ rotæ in aliqua machina rite diſpoſitæ, momento temporis ad cæteras ac ultimam uſque progredi, utut diſſita illa ſit, Itidem dicendum eſt ſpiritus, tanta ſubtilitate & mobilitate præditos, citiſſime commeare à parte una corporis ad aliam, nullo in tranſitu imminutionis periculo. Ideoque miror *Cleonem* hoc in loco hæſitare, qui ſibi in animum inducat neceſſariam eſſe reflectionem directam, inſtar

radii, quo facile ſpiritus à cerebro ad uterum traiiciant, id quod admodum inutile judico.

Sed alias illius rationes perpendamus, num forte majoris ſint ponderis.

Quarta quam profert, *Carteſii* opinionem improbaturus, *pergit Nicander*, hæc eſt, quod cum nulla intercedat communio arteriarum uteri cum arteriis *placentæ*, nequaquam ideo adeſſe queat commercium inter ſpiritus maternos & fœtus corpus, ac proinde, pergit ille, magna veriſimilitudo eſt monſtruoſam hanc productionem alio modo & diverſo contigiſſe ab eo quem *Carteſius*, ſibi fingit.

Cuncta hæc confirmat allata quinta ratione, videlicet, etiamſi *Carteſius* (juxta interpretationem *Domini de la Forge*, glandulam pinealem infantis ad eundem tonum, ut ſic dicam, promoveat quem materna obtinet, nihilominus, ut ſtatuit *Cleon*, nulla inter utramque adeſſe poteſt communicatio, quia ambæ hæ glandulæ oppoſito modo conſtitutæ ſunt, cum pars ſuperna glandulæ matris *Zenith* noſtrum reſpiciat, in infante contra noſtrum *Nadix*.

En Domini, *pergit Nicander* ſummam Difficultatum quamobrem *Cleon* principia *Carteſiana* ad explicationem hujus caſus reiicit: Poſtremæ cæteris validiores videntur: at hæ dubiis ſuis non carent: Cœtus noſtri intereſt illas aut tueri aut impugnare, ſed poſtmodum pergam in enarratione ſermonis *Cleonis*, aut potius oſtenſurus ſum illius opinionem quoad rem propoſitam.

Ex mea opinione, *inquit Orontes*, Fœtus caret glandula pineali, vel ſi adeſt, hæc adeo mucilaginoſa eſt, adeoque exigua, ut nequaquam ſuſceptibilis ſit motus ſpirituum maternorum, exinde communicandorum propriis fœtus ſpiritibus.

Ex oppoſito, inquit *Nicander*, quo res quæpiam mollior eſt eo magis idonea eſt excipiendis impreſſionibus agentis alicujus: Neceſſe vero omnino eſt in fœtu adeſſe glandulam pinealem, quandoquidem hæc una eſt è præcipuis partibus ad illius conſtitutionem requiſitis, quæ demum poſt nativitatem non generatur; Sin hac præditus ſit (cujus exiſtentiæ nullum eſt dubium) functiones non ſecus ac cæteræ partes exſerere debet, ac proinde moveri & movere poteſt: Hinc accidit ut cum ſpiritus materni ipſam afficiunt aliqua idea, commoveant una opera ſpiritus fœtus, impreſſa iiſdem eadem idea: ſpiritus vero illi qui forte ejuſdem ſunt indolis cum maternis, eam deferunt & figurant in partibus ad quas matris Phantaſia eos impellit, motu aliquo peculiari.

Ut ut vero ſit, nihil abſurdum eſt ſi credamus ſolos ſpiritus iſtius operis opifices eſſe: At quomodo à matre ad fœtum commeent, hoc opus hoc labor eſt, viæ enim illæ & anfractus adeo obſcuri, ut cuivis impervii ſint.

Forte, *reſpondet Euſebius*, inter utriusque nervos adeſt quædam communicatio hactenus incomperta.

Communicatio hæc, *reponit Periander*, veriſimilius ſit per arterias hyſte-

ricas, per quas ſpiritus ad uterum deferuntur; hinc ad Placentam, qua mediante fœtus hos recipit.

Non impoſſibile forte id eſt, reſſpondet *Orontes*, ſed exiſtimo craſſitiem Placentæ, atque hujus ab utero ſeparationem, in eam nos inducere debere opinionem arterias & venas utriuſque nihil commercij habere invicem: Canem prægnantem olim aperui, placentam ab utero divulſi, ne guttula ſanguinis prodeunte; quamobrem cenſui vaſa matris & fœtus neutiquam inter ſe communicare.

Attamen, *reponit Periander*, iſta ſeparatio uteri à *Placenta* non prohibet fœtum alimentum ex ſanguine menſtruo capeſſere; ac proinde ſi ſanguis menſtruus à matre ad fœtum commeat; ſpiritus multo maiori ſubtilitate prædititi, maiori facilitate permeaturi ſunt.

Fieri etiam poteſt, addit *Nicander*, ut ſpiritus per tranſpirationem ab utero ad placentam, à placenta ad fœtum commigrent; Corpuſcula hæc ignea naturam ſat ſubtilem adepta ſunt, qua pervadere queant ambas has membranas, quin & craſſiores.

Concedo, inquit *Orontes*, ſed poſſibile quoque rem alia ratione evenire.

Non dubito, *inquit Nicander*, quis vero novit modum quo hæc contingunt?

Ego vero novi (reſpondet aſpere *Pancratius*) qui quæcunque à vobis allata ſunt floccifacio, *Quam enim longe à ſcopo aberratis*? Hæc conformatio eo quo modo enarratis, non accidit, error eſt inquam, Perficitur illa ſola operatione tertiæ noſtræ ſubſtantiæ, quæ neque eſt corpus, neque ſpiritus fœtus, imprimentis figuras quæ phantaſiæ inſculptæ ſunt, non ſecus ac ſigillum imprimitur ceræ molli.

Sufficiunt hæc, abrumpit *Orontes*; Dominus nobis aperuit myſterium: Ideoque author ſum ut *Nicander* nobis nunc exhibeat quid *Cleon* de hac materia ſentiat.

Cleon, pergit *Nicander*, cui non ſatisfacit *Carteſius*, apud antiquos refugium quærit, ex quibus doctrina ſolum haurienda ſit quaſi ex propria origine; quævis veritas Phyſica: Conſulendos iubet *Ariſtotelem*, *Hippocratem*, & *Galenum*, ad quæſtionis ſolutionem: Ac revera inſiſtendum eſſe viæ regiæ, relictis ſemitis obliquis & incertis: Hinc viæ illi regiæ inſiſtens, Animam tanquam primum agens in homine conſtituit; illi vero agentia ſubalterna aſſignat; cuius facultates edunt functiones determinatas, quas nunquam ut plurimum tranſgrediantur, licet aliquando id accidat ob cauſas quaſdã ſingulares.

In præſenti vero caſu *Cleon* optat concedi ſibi libertatem, more Platonico philoſophandi, ſcilicet allatis ſimilitudinibus: poſtquam enim conſtituit in homine adeſſe facultatem, Imaginatricem dictam, cuius proprium ſit excipere rerum omnium ſpecies, poſtquam dixit præter Imaginationem præterea adeſſe in muliere, generationis gratia, aliam facultatem, quam vocant Formatricem; quæ inferior ſit facultate Imaginativa, & huic in omnibus ancilletur.

ait idem ſtatuendum eſſe de ambabus his facultatibus quod de duobus Architectis, qui operam navarunt in conſtructione Arcis, è quibus poſterior deſtruxit id quod prior conſtruxerat: Aut de duobus magiſtris ſcribis, qui varios characteres ſuis diſcipulis dictantes, erroneos delent, itidem inquit; Imaginatio formatricem facultatem iubet delere priorem figuram fœtus, aliterque illam effingere.

Hæc (ſi proprium nomen aſſignandum) dicenda ſunt Oratorie pronuntiata & figurate; *Abrumpit Periander*; probatio vero rei legitima non eſt & per adductas rationes: Præclara ſunt animi figmenta, Sed videamus qua arte hæc caſui propoſito adaptet.

Ait, *Pergens Nicander*, poſtquam à Simia, quæ (Imaginationem gravidæ iſtius mulieris graviter affecerat, imaginationem iſtius bruti tam alte illi impreſſam fuiſſe ut delere nunquam hanc illa potuerit, hinc ut poſtmodum dicta imago quaſi nativa reddita fuerit; Deinde facultatem Formatricem fœtus lineamenta deleviſſe, mediante recenti hac idea quam Imaginatio illi continuo ſuggerebat; illam vero immutationem non ſtatim eveniſſe; temporis quippe ſpatio opus fuiſſe quo priora lineamenta delerentur, nova vero imprimerentur: Id vero contigiſſe mediantibus ſpiritibus animalibus, quos Imaginatio hac Simiæ figura induerat; facultatem autem Formatricem, determinatam ab Imaginatione, uſam eſſe his ſpiritibus tanquam totidem ſigillis ad impreſſionem novæ iſtius figuræ in fœtu, quam carnis mollities eo magis figurarum ſuſceptibilem reddebat.

En Domini, ait *Nicander*, quæ ſit Cleonis ſententia, hic facultatem Deliberantem ſtatuit; aliam Exequentem & mandatis parentem, ubique indagaturus cauſam illam finalem, elegantemque illam harmoniam quam in *Carteſij* opinione deſiderat.

At vero ab illo lubens quærerem, Cur Imaginatio priſtinam ſuam ideam exuit? Cur illam à via regia deflectere ſupponit, ipſe vero eiuſdem nunquam deſertor?

Repoſiturus eſt, *inquit Euſebius*, a id ipſum impelli ab adventu novæ iſtius imaginis quam ſpiritibus imponit, quo illam fœtus imponant, abſterſa priori figura.

Revera, ait *Periander*, ipſum hanc functionem aſſignare facultati Formatrici, quæ ſpiritibus animalibus, ab hac figura excitatis, utatur tanquam totidem ſatellitibus, qui mandata facultatis Imaginatricis exequuntur.

At vero cur tot facultates ſupponuntur, ſi horum omnium ratio reddi poteſt per ſolum ſpirituum motum, id quod peritiſſime à *Carteſio* præſtitum: An citra neceſſitatem Entia multiplicanda ſunt, totque Facultates ſtatuendæ, aut potius tot inutiles termini, explicandæ rei gratia, cuius cauſa id ſolum dicendum eſt, adeſſe corpora commota, quæ alia commoveant, & quæ pro natura proprij motus, pro ratione figurarum, ac diſpoſitione ſubjectorum afficiendorum, hanc vel illam impreſſionem inducunt.

Eadem ratio eſt ac ceræ mollis, cui quaſ-

quaſcunq; libuerit figuras imprimere poſſum, eaſque ſucceſſive, prout eas Cerebrum meum excepturum eſt à motu propriorum ſpirituum.

Ad hoc opus, quid opus facultate formatrice, quæ ſubjaceat imperanti Imaginatrici ? Solæ ideæ receptorum objectorum id præſtare idoneæ ſunt ; In Cerebro meo impreſſiones faciunt, quarum ope ſpiritus mei recipiunt motum, qui ipſas determinat ad movendos muſculos brachij mei, impreſſuri ceræ eoſdem characteres quos à cerebro exceperunt.

Embryo autem cera eſt mollis, cui ſpiritus ideas imprimunt, quas ab objectis excipiunt, eadem facilitate qua manus imaginem ſigilli ceræ imprimit: Satis eſt ipſos ab objectis commoveri, àc pro natura objecti, eiuſque actionis in organum, determinari ad hanc rem potius quàm ad aliam.

En, ſi bene iudico, quicquid hanc in rem afferri poteſt: neque magno apparatu facienda ſunt quæ minori perfici poſſunt; aut, ut ſcholæ loquuntur, faciendum per plura quod fieri poteſt per pauciora.

Interim *pergit, ad Nicandrum* converſus; ſubtices quid ſentiat *Cleon*, circa abſentiam pollicum in hoc monſtro? Id factum eſt, reſpondet *Nicander*, quia cum vis formatrix utatur ſpiritibus matris ad immutandam figuram fœtus, particula hæc manus non potuit conformationem admittere, neq; nutriri inopia ſpirituum, qui illuc deferrent alimentum, eo quod hi ſpiritus aliorſum deferentur.

Vel potius, addit, eo quod mulier, cum nullum in ſimia animadverterit pollicem, eadem ratione his caruit fœtus; Hinc, *ait Periander*, à manu detractus eſt pollex ea ſolum de cauſa quod mater nullum in Simia deprehendit ; Ac hæc divinationes aut conjecturæ ſunt, non rationes probantes intentum.

Cleon quævis in auxilium adhibet introducturus facultatem formatricem, pergit *Orontes*, at illam prætermittere poſſet, ſi ſapienter, ſicuti *Carteſius*, ſolum admitteret id quod requiritur ad reddendam rationem effectuum naturalium.

Vitio vertit illi Auctori quod ſolo motu ſpirituum, tanquam miniſtro, utatur ad imprimendas Embryoni ideas : Interim ipſemet ſtatuit illas imagines imprimi tantum ab impetu facto ſpirituum eorundem, ab imaginatione excitato, illos impellente, ac ſpeciebus iſtis donante.

Hæc, ni fallor, cum iis quæ proponit *Carteſius*, coincidunt, ſed *Cleon*, ſuperaddit voces Facultatum imaginatricis & formatricis, quaſi nobis inducturus ſuam opiopinionem plurimum diſſentire ab ea quam ſtatuit Illuſtris ille Philoſophus : Ex eius mente, imagines quidem fœtus ſolummodo imprimuntur mediantibus ſpiritibus ab objectis excitatis ; ſed ſi præterea in hac operatione nequaquam conſtituta fuerit facultas Princeps quæ illi imperet; & facultas ſubiecta, quæ mandata præſtet, ex illius opinione, erronea eſt cogitatio, atque à veritatis tramite diſceditur, etiamſi illi aſſentiamur eiuſmodi impreſſiones fieri per ſolum ſpirituum motum.

Ad quid ergo ambæ hæ facultates ſtatuentur, quæ nihil aliud ſunt quam

voces uſurpatæ ad deſignandas ambas impreſſiones; eam quæ in cerebro matris obitur, mediante objecto; & eam quæ deinceps fœtui imprimitur.

Hac re in nihil aliud deprehendere quam eſt ſpiritus commotos qui alios commovent, ac reapſe ſufficiunt hæc corpuſcula ad hujuſmodi effectuum productionem. Id ipſum quoque confitetur *Cleon*, cum ait productiones eſſe operationis illius naturalis, ſed expoſcit opifices qui eiuſmodi organis utantur; Entia requirit in quorum manibus verſentur & ad ſtatutum finem illos perducant; quaſi eam in rem non ſatis eſſet ut ſpiritus ob obiectis commoveantur; Paucis, *Carteſium* impugnandi libidine tenetur; nequaquam vero in examen revocans num iſte Philoſophus ea ſolum attulerit quæ neceſſaria ſunt ad rem explicandam; ipſum increpat illico, quod iiſdem non utatur vocibus quibus *Ariſtoteles & Galenus*: Interim manifeſtum eſt has voces omnino inutiles eſſe, Ideoque *Cleon* illi ſimilis faciendus, qui redditurus rationem motus acus horologij, rem ſe acu tetigiſſe crederet, dicens id fieri vi facultatis in circulum motricis, illos vero inſcitiæ accuſaret qui cauſam aſſignarent motibus quarundam rotularum pone tabulam deliteſcentium.

Hanc vero ſimilitudinem paulo fuſius diducamus, ut enim exiſtimo non inepte deſignatura eſt varia hominum genia & ingenia, ac diverſitatem opinionum quam ex objectis illi concipiunt.

Suppono ergo homines quibus nunquam viſum horologium, ad conſpectum vero iſtius opificij hi varia ferrent iudicia, quidam proculdubio effectum adſcripturi ſunt Dæmonibus; In his ingenij tenuitas, quicquid illius captum ſuperat, pro prodigiis & miraculis habet; Quidam paulo ſagaciores affirmaturi ſunt effectum hunc ſupra naturæ leges non eſſe, ſed ingenue profitebuntur modum actionis illius ſibi plane eſſe ignotum. Alij, quibus ingenium acutius & penetrabilius, confitebuntur veriſimiliter motum iſtius acus non alia ratione excitari quam per motum aliquarum rotularum pone horologij tabulam agitatarum; quæ rotulæ ab elatere commotæ (à quo initium & continuatio motus earundem) in orbem ducunt acum, tabulæ adfixam, ſpatio viginti quatuor horarum.

En characterem eorum qui de rebus ſincere iudicium ferunt: Nihilominus quidam petulantis ingenij illos deriſui habituri ſunt & ignorantiæ inſimulaturi: Nequaquam, inquient, motus iſtius acus ab ejuſmodi cauſa deducendus; error eſt ſi credas, omnino alia cauſa ſtatuenda eſt; facultas adeſt rotatrix, inquient; quæ mediantibus quibuſdam elateribus occultis huic acui vim ſeſe movendi concedit.

En effigiem eorum qui ſcientias ſuperfluis terminis onerant, & tamen ſibi in animum inducunt doctrina nos imbuere illarum ope.

Id ipſum agit *Cleon*, Inſcitiæ eos accuſat qui ſuo more non ſtatuunt facultatem rotatricem, rotas, acus commotrices, in motum ciere: Sin quis dixerit motum unius neceſſario ab aliarum motu pendere, à ſcopo illum aber-

abertrare cenſet, qui vires inſitas & occultas præterea requirit ut motus iſti producantur: Hinc veritas ſincera & nuda illi diſplicet, & veritas eſſe apud illum deſinit in ſcriptis Carteſianis, quia ſcil. non amicta eſt terminis quibus *Cleon* illam inveſtire ſolet, ut myſterij velo involuta prodeat.

Si loquendi libertas tibi conceſſa fuerit, *abrumpit Periander*, res in longum tempus protrahenda eſt, diſſerendi enim libido in gratiam veritatis te tenet.

Academiæ veſtræ genius hunc animi impetum mihi inſpirat, reſpondet *Orontes*: Veritatis inveſtigandæ ſtudium cum occupatos veſtros habeat animos, & libertas conceſſa ſit mentem aperiendi, ut acriter in vanam illam vocum ſcientiam inveherer impulerunt, ad rerum notitiam & explicationem inutilium, confuſionem tantum animis inducentium.

Sufficiunt hæc *inquit Periander*, animi illi impetus in bonis ducendus, ac revera loquendi libertas hic aperta eſt, dummodo rationis limites obſerventur. At vero id ſcias velim *Cleonem*, Si præſens eſſet, in ſui defenſionem paratum eſſe, Vir ille acuti eſt ingenij, eruditiſſimus, omnium æſtimatione dignus; ſatis eſt quod tua fretus ſit ad credendum quod aliorum approbationem mereatur, *reponit Orontes*.

Ejus gloriæ nihil detractum volo, ſed illius merita, utut inſignia, prohibere non debent libertatem animi noſtri cogitationes de rebus naturalibus depromendi.

Nequaquam, *inquit Periander*, probi viri characterem gerit, carceres cuivis patere novit, ac diſcurrendi per hos licentiam cuivis conceſſam. Nihil magis liberum animo humano, & ſi qua in re libertate integra frui liceat, certe in rebus Phyſicis: Sed digreſſionem hanc ſiſtamus, redeuntes ad monſtrum.

Proculdubio Imaginationis magna vis eſt in embryones, Nuperrime vidi mulierem quæ in lucem edidit fœtum tribus faciebus donatum; Faciem ergo undiquaque exhibet, *inquit Orontes*?

Monſtrum hoc trivultuum, ut ſic dicam, in memoriam mihi revocat Triglam ab antiquis Germanis excultam; ſicuti & triplicem vultum, per quem Chinenſes innuunt eſſentiam, generationem, & amorem, Eſſentiam, per ſenis vultum, Generationem per fœmininum, & Amorem per puerilem faciem; Vnde arguere licet genti illi obſcure innotuiſſe Sacroſanctum Trinitatis myſterium.

Utut vero ſit, *repetit Periander*, unico corpore in triplici vultu donatus eſt.

Dubium apud me *ait Nicander*, num tres iſti vultus potius ſint effectus imaginationis matris quam abundantiæ materiæ, quæ ſufficienti copia ſi adfuiſſet ad formandum tria capita in uno corpore par fuiſſet, ac forte tria corpora perfecta, niſi materiæ perfectio inhibita eſſet ab aliqua circumſtantia.

Et id me etiamnum latet, *reponit Periander*; Id vero ſcio phantaſiam matris percuſſam ab aliqua pictura, triplicem vultum referente in unico

corpore, potuiſſe demum fœtui eandem imprimere figuram; Cuivis notum eſt mulierem quandam, peperiſſe fœtum pluribus vultibus donatum quia plures conſpexerat in ſpeculo effracto.

Aiunt etiam, pergit *Euſebius*, mulierem peperiſſe fœtum cui diſtructa omnia membra, quia gravida conſpexiſſet hominem rotæ ſupplicio necatum.

Rem multo magis extraordinariam narraturus ſum, inquit *Orontes*, hiſtoriam narrat author non incelebris, Ante quinquaginta circiter annos, *ait*, Normanni quidam ludicra agentes, Comœdias alternis celebrabant, Cum aliquando comediam Paſtoralem agerent, contigit ut Nobilis; qui domicilium præbuerat, ac Satyri perſonam repræſentabat, concubitum cum uxore expeteret, quæ Nymphæ habitum induerat, ac proculdubio novo illo habitu libidinem in marito excitaverat, imo forte ille Satyri quem induerat paſſionis venereæ oeſtrum induxerat: Quicquid vero ſit, peracta comœdia, urgente libidine, uxorem in locum abditum pertraxit, congreſſum iniit, imprægnavit, genuitque elegantem Satyrum, quem uxor nono menſe exacto peperit, En Imaginationis effectum inſignem & indubium.

Sed dic quæſo, *abrumpit Nicander*, quid factum de puello hoc Satyro, & an recte eſſet conformatus? Hiſtoricus refert in omnibus Satyro fuiſſe ſimilem, ait *Orontes*: Addit idem illum in omnibus ſcientiis & virtute educatum fuiſſe, in quibus tam inſignes progreſſus fecit, ut cum fratres in partes hæreditatis paternæ admittere ipſum nollent, quod ſcilicet monſtrum eſſet, iuxta legem, inhabile ſucceſſioni, Ipſe pro ſe dixerit, cauſamque propriam egerit, tam proſpere ut in partes hæreditatis admiſſus ſit.

Revera, *pergens Orontes*, non figura ſed ratio hominem conſtituit, ut optime ait B. *Auguſtinus*, qui locus opportune à Satyro iſto adductus eſt.

Si exempla huc pertinentia congerere eſſet animus, *pergit Periander*, non hebdomada integra ſufficeret, Ex quorum multitudine apparet Phantaſiam à recto itinere ſæpenumero deflectere, atque aliam quam decet fœtui figuram imprimere: Modo non inepte demonſtratum eſt quomodo idea cujuſdam objecti in cerebro ſpiritus commovente, Iidem ſpititus commoti, & iſta idea prægnantes, eandem fœtui imprimunt: Id quod accidit Matronæ Nymphæ habitu donatæ, cuius *Orontes* hiſtoriam attulit; Illa enim vehementer perculſa à figura quam induerat proprius maritus ante concubitum, illius ſpiritus hac imagine icti, eandem etiam ſemini impreſſerunt, magis ſuſceptionis capaci quam fœtus jam formatus, Ideoque poſtremum hunc caſum non adeo admiratione dignum exiſtimo, ac infantis in Simiam commutati poſt quadrimeſtrem imprægnationem.

Revera, pergit *Euſebius*; Simia multo plus admirationis mihi inducit quam Satyrus; ſicuti enim optime à Te adnotatum, non arduum eſt

eſt ſpiritus quaſvis figuras inducere materiæ cuiuſvis figuræ experti, At vero omnimoda abolitio figuræ in infante jam perfecto (id quod veriſimiliter ſupponendum poſt graviditatem fere quadrimeſtrem) adeo ut omnia delineamenta abſtergantur locum factura figuræ Simiæ id, inquam, in admirationem me pertrahit, atque infrequentiſſimum credo: Novis fœminam Simiæ matrem ante aliquot annos, cuius imaginationem percuſſerat animalis iſtius imago initio graviditatis.

At vero eadem non eſt ratio illius quæ huic Diſceptationi anſam præbuit, niſi quis dixerit jam ab imprægnationis initio ipſam avide exoptaſſe conſpectum huius bruti: Tunc enim Phantaſia, commota à vehementi deſiderio, ſemini ideam impreſſiſſet obiecti expetiti, imo etiam diu ante conſpectum obiecti.

Utut vero ſit, ex mea ſententia, *Cleon* non inepte comparationem inſtituit Imaginationis cum Scriba qui lineamenta delet aliis ſuperinductis: Spiritus ſimiles ſunt pennæ, aut penicillo, quæ diriguntur à Phantaſia noſtra ad figurãdum fœtum iuxta ideam illi impreſſam. Hinc ſi quando Phantaſia noſtra tacta eſt à ſecunda idea, priore validiori, probabile eſt ipſam delere illius lineamenta, efficturam poſterioris delineationem. Veriſimile eſt quicquid fœtui imprimitur id ſolum imprimi mediantibus ſpiritibus quos dirigit Phantaſia, à quapiam idea vehementer percuſſa.

At vero ſcire aveo, quamobrem mulier quæpiam contingens partem aliquam corporis, eodem temporis momento quo eius animus percellitur aliqua idea, ceraſi exempli gratia, aut mori, Cur inquam, hæc idea poſtmodum imprimitur eidem corporis parti in infante potius quam alteri?

Ibi duæ adſunt ideæ, *reſpondet Euſebius*, una ceraſis, altera partis contactæ; Probabile autem eſt coniungi ambas has ideas; cum vero perinde ſit ideæ ceraſi hanc vel illam partem ſignare, hinc idea partis attactæ illam determinat ad impreſſionem in ea quæ ſimilis eſt in infante; ideoque hæ ideæ ſimul concurrunt.

Ego vero: *inquit Periander*, potius exiſtimarem ſpiritibus ineſſe characteres peculiares & figuras determinatas, propter quas magis idonei & conformes redduntur parti huic quam alij: Etiamnum cenſeo in partibus corporis quoſdam poros adeſſe, figuris ſingularibus donatos, ac proinde partes has ad unicam ſpeciem ſpirituum determinatas eſſe, h.e. quorum figura ipſis proportione reſpondeat.

Hoc propoſito, & probabiliter, jam faceli demonſtratu eſt, cur ſi mulier contingat aliquam corporis partem, quo tempore idea quæpiam ipſam vehementer occupat, eadem illa idea eidem corporis parti in fœtu imprimatur, potius quam alij cuipiam?

Id ipſum vero contingit quia cũ ſpiritus matris, commoti ab idea obiecti, ipſam vehementer contingentis, at vero nequeat contingere aliam partem præter eam cuius pori proportione reſpondent illorum figuris, ad illam partem excurrant potius quam

ad aliam; Id quod etiam contingit in fœtu, in quo veriſimiliter impreſſio à matre recepta commovet ſpiritus analogos & eiuſdem naturæ cum maternis, adeo ut cum glandula *pinealis* fœtus ab hac idea commovetur, tunc eos deferat in ſpiritus, qui aliam viam inire nequeunt quam eam quæ tendit ad eam partem, ratione proportionis quæ eſt inter ejus figuram & figuram ſpirituum commotorum; quare neceſſario accidit imaginem infanti imprimi, eodem loco cui mater manum admovit.

Exiſtimas ergo, ait *Nicander*, ſi quando mulier ab aliqua idea commota partem aliquam corporis contingat, ad id impelli à ſpiritibus, quorum ſingularis figura eam determinat ad manum admovendam huic parti potius quam alteri.

Omnino, *inquit Periander*, neceſſe ideam excitare & commovere in muliere ſpiritus, quorum figura non cuivis pororum generi conveniat: Hoc poſito, quod omnino ſupponendum, illi potius locos adituri ſunt quibuſcum convenientia intercedit, quam eos qui proportione diſſimiles ſunt; idemque in fœtu quod in matre contingit.

Non inficior id quod in matre geritur, idem fœtui accidere poſſe, *reſpondet Euſebius*, at vero id apud me dubium eſt num res eodem modo quo eam effers adveniat; ideoque adducturus ſum exemplum dubitandi anſam præbens.

Mulier gravida intuita figuram cadaveris à vermibus ſemi exeſi, forte preteriens quidam pede togam calcavit, quapropter mulier poſticæ corporis parti manum admovit, eam ſubtractura; inde accidit ut fœtum ediderit, non ſolum figura cadaveris donatum, ſed etiam ſignatum eodem loco cui mater manum intulerat.

Manifeſtum ergo hic à cauſa ſolum externa impulſam fuiſſe matrem ad inferendam manum illi parti, nequaquam ſpirituum ab idea cadaveris incitatorum determinationem. Ideoque exiſtimo fortunæ, aut voluntati mulieris, neutiquam figuræ ſpirituum, adſcribendam eſſe cauſam cur manum huic potius quam alteri corporis parti admoveat?

Liberum credendi hoc vel illud cuique ſit arbitrium, inquit *Periander*, Si mea opinio mihi non improbabilis apparet, non aliud de Tua iudicium fero; forte & utraque falſa eſt.

Interiectio illa, *forte*, inutilis eſt, *reponit abrupto ſermone Pancratius*, Utraque opinio falſa eſt, imo quam falſiſſima.

Falleris, Domine, inquit *Orontes*, neque hic neque illic falſitas ſubeſt, miror vero virum Logices apprime gnarum eiuſmodi propoſitionem induxiſſe.

Male ſit huic ignaro qui Præceptorem docere intendit, reſpondet irritus *Pancratius*, huc quadrat adagium, *Sus minervam docet*.

Leniter agamus *inquit Periander*, gratiſſima ſunt quæ à te proponuntur, ſed ſi cum ſociis immitis adeo fueris, formidabilis fies; ac tui conſortium declinaturus unuſquiſque eſt, tanquam Tyranni in republica literaria: Temperate ergo agas, quæ tua ſit hac de re ſententia leniter enunties

nemi-

neminem inſcitiæ inſimulando, id enim ab univerſo cœtu improbatur.

Quodcunque feratur judicium perinde mihi eſt, reſpondet *Pancratius*, veritatem deliteſcere non patiar, ſin viciſſitudo dicendi ad me recurrat, meo jure uſurus ſum.

Satis hæc ſunt, ait *Periander*, moleſte ferens Pancratii ſermonem, in aliam Diſceptationem rem transferamus.

ZODIACI MEDICO-GALLICI.

SIVE

Miſcellaneorum Medico-Phyſicorum, Celeberrimorum Medicorum, & aliorum Eruditorum in Gallia.

APRILIS.

Series Diſſertationum in Academia Excellentiſſimi & Clariſſimi Domini Abbatis BOURDELOTII habitarum.

DISSERTATIO QUARTA.

Æquum eſt, niſi fallor, Domini inchoavit Periander, *ut memoratis productionibus enormibus, ſeu anomalis Naturæ, regulares jam attingamus: Nuper in examen adduximus Sermonem habitum* de generatione Monſtrorum: *jam alius occurrit de* Animalibus perfectis: *Materia hæc priori non minus elegans, nec minus cognitu digna: Cum porro in diſquiſitionem hæc venire nequeat quin* Forma ſubſtantialis *occurrat, de hac agendum erit, ob connexionem rerum harum mutuam; Quo pacto utraque examini ſubiicientur: A* Cleante *expectamus deductionem hujus operis quandoquidem illam in ſe ſuſcepit.*

Observatio I.

An motus conſuetus, ſpirituum figuram indat ſemini, & An illi adſcribenda generatio Animalis?

TRACTATUS hic nihil aliud eſt quam compendium, *De homine Carteſii*, inquit *Cleantes*, Ex mente Auctoris, Semen compoſitum quoddam eſt ex particulis ſubtilibus, & quibuſdam craſſas: Inter craſſas alias aliis exiſtere craſſiores ſtatuit: Deinde addit particulas ſubtiliſſimas, videlicet ſpiritus, cum in ſemine eundem motum obtineant qui præfuit in corpore parentum, ea de cauſa ſimiles figuras imprimere craſſiſſimis ſeminis particulis: Adiicit craſſiores illas particulas à calore uteri ſubagitari, illarum autem figuram à motu ſpirituum determinari, hoc eſt, ut dilucidius loquar, cum materia ſubtilis aſſueta ſit ſervare motum quem obtinebat in corpore è quo ſemen prodiit, eundem ipſum in ſemine conſervare, durationem illi conciliare, ac poſtmodum in illo efformare particulas illis ſimiles quibus præditum eſt corpus è quo prodiit, & in quo ſimilibus motibus ferebatur: Adeo ut ſi illi motus in corpore patris eſſent directi, producat ſimili motu vaſa recta in ſemine: Sin motus illius fuerint obliqui, oriantur quoque partes obliquæ, ideoque, *pergens ait*, illa diſpoſitio materię ſubtilis in obſervatione motuum quibus aſſueta eſt, characterem imprimat & figuram materiæ craſſiori.

Motus hic præceps eſt, qui continuatus in ſemine, in illo tanquam in compendio, gignit eaſdem partes quibus donatum eſt corpus è quo manat: Porro cum ſpiritus in ſemine eoſdem circuitus obſervent quos in corpore hominis, eo quod impreſſio quam obtinent à motu ipſis innato non concedit illis majorem aut minorem: idemque ipſe motus, juxta mechanices leges, eundem perpetuo obſervat ordinem, eundemque tenorem, neceſſe proinde eſſe ſingulos motus inſinuare materiæ craſſæ ſeminis conformationem illi ſimilem qua præditum eſt corpus è quo ortum duxit.

Num motus alius alium excipiat & deſtruat.

Addit deinceps particulas craſſiores ſeminis, ſi quando in motum cieantur à calore uteri, ac exagitatione propriorum ſpirituum, ſpontaneo motu propemodum cieri per vim impreſſionis acceptæ: Fundamentum cui ſuperſtruit hanc opinionem, hoc eſt, quod corpora omnia, utut gravia, ſi quando initium motus illis impreſſum fuit, gravitatem propriam deponunt, ac poſtmodum tanta facilitate moventur, ut vel muſca motum illum continuum impellere valeat.

Egregium proſtat nobis, *pergit ille*, exemplum in plauſtro onuſto, in globulo tormẽto bellico emiſſo, in quibus motus

motus unus ab alio deſtruitur: nam etiamſi materia infra vergat innata gravitate, nihilominus impulſionis motus tanta vi impellit, ut inclinatio illa pereat, eam ſolam adeptura quam impulſio illi conciliavit.

Idem, *ait*, accidit parti ſeminis maxime craſſæ, nam poſtquam calor actualis uteri eam commovit, inſequitur poſtmodum motum ſpirituum eximia facilitate, atque hujus actionis gratia quamvis aliam diſpoſitionem contrariam exuit, ideoque nullo negotio figuram recipit à motu conſueto ſpirituum, qui, ut ante dixi, ipſum ſolummodo determinant ratione iſtius motus cui ſunt aſſueti, ab eo tempore quo in parentum corpore continebantur.

En, Domini, iſtius Auctoris opinionem, ſubtiliter quidem excogitatam, *E ſe non è Vera*, ut inquit Italus, *almeno de ben trovata*, h. e. ex ejus mente, *pergit Ergaſtes*, motus habitualis ſpirituum ſemen effingit eadem diſpoſitione præditum quæ in parentum corpore occurrit.

Me vero quod attinet, ab hac ſententia diſcedo, neque poſſum animo fingere materiam ſubtilem donatam eſſe memoria per quam reminiſcatur in ſemine motus quem obtinebat in corpore paterno. Sic enim videtur intelligentia illi aſſignari & ingenium, cujus ope eundem ſemper obſervet excurſum, productura perfecta opera mediantibus imperfectis. Aut ſaltem ſit nimio plus conceditur mechanices legibus, ſiquidem veriſimile non eſt motum in corpore hominis inchoatum adeo regulariter poſſe produci, & continuum reddi in ejus ſemine, uti neque ea ratione lædere opus tantæ perfectionis, cujuſmodi eſt conformatio corporis humani: Neceſſe ergo eſt ad hanc operationem concurrere aliquam intelligentiam, aliquam providentiam directricem; aliquam ſubſtantiam formalem diſponentem.

Plures motus in uno eodemque ſubjecto concurrere poſſunt.

Neque in hoc ſolum, pergit *Eudoxus*, ſed & Auctor delinquit contra ipſa mechanices principia, per quæ oſtenditur motus duos contrarios ſimul poſſe conſiſtere, ſicuti apparet ex globo tormenti bellici, etiamſi enim globus impulſus fuerit ſummo impetu à motu horizontali, non tamen id prohibet quin innata gravitas ipſum deorſum deprimat, adeo ut ibi duo occurrant motus, unus horizontalis, alter perpendicularis.

Quin & tres motus ibidem poſſunt obſervari, *addit Maximus*, Primus eſt violentus, procedens ab impulſione pulveris pyrii inflammati, ad certam quamdam diſtantiam exporrecti: Secundus eſt mixtus, hoc eſt, partim violentus partim naturalis, cum globus non amplius aſcendit, ac ſemper ulterius pergens, eodem tempore deorſum vergit & præceps ferri incipit, in deſcenſu lineam incurvam ormans. Tertius motus eſt naturalis, inductus à propria globi maſſa, propter quem inferius vergit ad lineam perpendicularem; id quod accidit cum exutus eſt

prima impulſione quæ ipſũ propellebat ſurſum & directe: Id ipſum autem conſtat globum quo magis ad terram accedit, eo plus celeritatem ejus augeri, non vi quapiam ipſi innata, qua ad centrum terræ vergat, ſed quia perpetuo addit prioribus recentes celeritatis gradus, juxta progreſſionem arithmeticam continuam numerorum impariũ 1.3.5.7.9.&c. hoc eſt, ſi in uno minuto, aut ſecunda, exempli gratia ad pedem unum deſcendat, ſecundo minuto ad tres pedes deſcendet, ad quinque tertiò, & ſic deinceps.

De motu Elaſtico.

Duo motus occurrunt genera in Arcu intenſo; pergit *Periander*, primus ille eſt quo Arcus incurvatur, ſecundus per quẽ in ſe redit & reſtituitur: Primus immutat ſitum pororum, ſecundus priori ordini illos reſtituit: Id quod fit, meo judicio, quod pori arcus incurvati, immutata propria figura circulari in elipticam aut ovalem, ſecundi motus ope, qui elaſticus eſt, priſtinam figuram recuperant: cujus rei ratio eſt, uti exiſtimo, quia materia ſubtilis vi impellens partes concavas Arcus, ut penetret in illorum poros, hac ratione ad erectionem, & ut priorem ſtatum reſumant e cogit?

Non omnino ea *Carteſii* mens eſt, reſpondet *Maximus*, quin contra Philoſophus iſte ſtatuit, cum materia ſubtilis obvios habet poros partis convexæ admodum reſeratos; poros autem partis concavæ occluſos, illam tanta copia inferri per eos qui adaperti ſunt, ut alios vi ſumma reſeret, adeo ut ea ratione baculus dirigatur.

Forte & ambæ hæ cauſæ concurrunt, reſpondet *Eudoxus*.

Nihil hic fortuitum ſtatuendum, reponit *Eudoxus*, principium iſtud fictitium eſt, neque alia iſtius effectus cauſa diſquirenda *quam vis aëris elaſtica*, qui compreſſus, vi adhibita expanditur ſtatim ac commeatum nanciſcitur, Egregium hujus rei extat exemplum in ſclopetis pneumaticis aut anemiis, in quibus aër admodum coarctatus impetu ſummo effertur ſi exitus illi paretur,

Non injurius ero, credo, abrumpit *Orontes*, ſi dixero id genus armorum inventorem habere Normannũ quendam; ac a defuncto Domino *Hinſelino* ejuſmodi ſclopetum Romam fuiſſe allatum, qui biennio demum poſt exploſus fuit.

Poſſibile eſt materiam ſubtilem aërem diſponere ad motum elaſticum, *reponit Periander*, quapropter opinio tua cum Carteſiana concurrit,

Quæ ab *Eudoxo* allata de motu globi & plauſtri, veriſſima ſunt, pergit *Orontes*, certum eſt illum conſtare ex horizontali & perpendiculari: Sed reſponderi poteſt ſubtiliſſima quædam reperiri corpora, in quibus impoſſibile eſt gravitatem aliquam deprehendere, Ejuſmodi corporibus accenſendum Lumen, quod ſurſum & ad latera undique diffunditur, adeo ut nullum inclinationis verſus gravitatis centrum indicium deprehendere liceat.

Motum Aëris elaſticum quod ſpectat, vix eum quempiam indubium revocare exiſtimo: at vero ſi diſquiratur cauſa motus illius elaſtici, non adeo obvia eſt: Nam, tandem, ſi reddenda ſit ratio arcus intenſi per elaſticum

cum motum; & inquirendæ ſint materiæ ſubtiliores partibus ligni aut chalybis, Eadem quæſtio occurrit quando aër, qui coarctatus fuit in tubulo pneumatico, dilatatur vi illata carceribus quibus concludebatur.

Si dixeris particulas Aëris eum ſitum habere debere ut motus elaſtici fiant capaces, idem quoque de Arcu ſtatuendum erit. Hinc mens *Eudoxi* aperta eſt quoad rem propoſitam, ſcilicet motum elaſticũ in aëre, at motus iſtius cauſam nequaquam affert, quia particulæ aëris cum ſint corpora quæ indifferenter ſe habent ad motum & ad quietem, nulla ratio ſubeſt cur hunc potius quam alium occupare debeant locum; Et ſive proxime accedant, aut recedant, ſemper occupaturæ ſunt locum ſibi deſtinatum; ſed ſemper recidit quæſtionis occaſio, Cur ad priorem figuram redeant.

Nihil aliud hic reponendum habeo, *reponit Eudoxus*, niſi quod cum Aër ad ſummum eſt compreſſus; neceſſe eſt ipſum vi ſumma erumpere ſi vel minima apertio concedatur; eo quod plurimæ particulæ ad exitum ſe ſimul accingentes, confuſe & permixtæ, ac proinde vi erumpunt: Indubium autem eſt corpora quædam alia aliis aptiora eſſe ad motum elaſticum ſicuti ferrum & chalybis; id quod veriſimiliter adſcribendum diſpoſitioni pororum, qui cum nequaquam inter ſe conveniant ob irregularitatem ſitus partium, eapropter fit ut aër in iis comprimatur, & compreſſus maneat, ſecus omnino ac in auro vel argento, in quibus aër coarctari nequit, quia videlicet illorum pori tam arcta connexione invicem conjuncti ſunt, ut ſi aër ex una parte in ea impellatur, per aliam illico exeat.

Ex mea vero ſententia, *addit Valerius*, idem judicium fieri debet de Aëre compreſſo quod de ſpiritibus in corpore coërcitis, ſi aliqualis exitus concedatur, facile diſſipantur, Ideoque ſi vel tantillum vacuum aëri compreſſo conceſſum fuerit, viam vi ſumma ſibi facit in priſtinum locum rediturus, id vero vocant Elaterem aut motum Elaſticum, Neque, credo, plura hac de re dici poſſunt.

Si nihil aliud dicendum ſupereſt, *abrumpit Periander*, redeamus ad primam Quæſtionem, & diſquiramus *Num motus habitualis ſpirituum eodem modo diſponat ſemen, è quo corpus conflatum eſt, & cauſa ſit ſtatuenda generationis Animalium.*

De Formis Subſtantialibus.

Si ſolus Spirituum conſuetus motus ſufficiat ad ſemini impartiendam figuram corporis è quo prodiit, reſpondet *Cleantes*, nequaquam neceſſaria eſt introductio Formarum ſubſtantialium, neque etiam cauſæ internæ quæ materiæ characterem imprimat.

Revera, *pergens Euſebius*, Si abſque auxilio formarum ſubſtantialium reddi poteſt ratio cunctarum actionum mixtorum, vix neceſſarium credo ut illas admittamus, quandoquidem, ex Philoſophorum ſententia, Entia citra neceſſitatem multiplicanda non ſunt.

Concedo, *inquit Ergaſtes*, illa multiplicanda non eſſe, ſed decet te abſque auxilio formarum ſubſtantialium reddere rationem principii interni omnium actionum mixtorum.

Dummodo de Vocibus inter nos conveniat, de rebus non erit diſſenſus, reſpondet *Euſebius*, hoc eſt, dummodo per Formam ſubſtantialem quodpiam Ens à materia diſtinctum non intelligat, ſicuti omnes Peripatetici, etiam contra mentem *Ariſtotelis*; Veriſimile eſt, quicquid argutentur Scholaſtici, omnes actiones, omnes qualitates, & quas vocant Formas, eſſe tantummodo modificationes materiæ, ac determinationes à motu illis inductas, juxta quaſdam regulas quas nunquam tranſgreditur.

Revera, *pergens ait*, ſi ex grano uno ſeminis caulis enaſcitur caulis, potius quam aliud quidpiam, id contingit, primo quia iſtud ſemen cum ab omni alio differat, neceſſario aliquid aliud diſcrepans gignere debet. Secundo, quia in iſto ſemine adeſt determinata quædam materiæ quantitas, cujus certus gradus motus certo modo agitat partes, adeo ut ſeſe componant uno potius modo quam alio, unde efformatur Ens particulare & determinatum, cui nomen hoc vel illud pro arbitrio imponitur, Tertio, quia ſolus ignis valet inferre illum motum qui ea ratione collocat & diſponit partes; ad id operis nequaquam requirendo Entia nobis ignota, quinimo in notitiam noſtram pervenire nequeuntia.

Indubium eſt, *addit*, cum ſemen terræ commiſſum eſt, nihil aliud imprimi quam agitationem ex parte Solis, qui id intumefacit, expandit, ac partes diſponit ſecundum debitam figuram, volumen, ac præſertim ſecundum gradum motus qui granum iſtud agitat: Ideoque apte id comparare licet placentæ foliatæ (*gateau feuilleté*) in qua omnia confuſa ſint, abſque diſtinctione partium antequam furno immiſſa ſit, cujus autem partes agitatæ, & ab igne intumefactæ, attolluntur, diſtinguuntur, atq; aliam omnino faciem exhibent quam ante coctionem apparebat: Eodem modo planta intricata eſt in ſemine; adeſt quæ citra partium diſtinctionem (ſaltem ejuſmodi oculis noſtris adparet) nam diſtinctio revera forte adeſt, ſed præ exiguitate & tenuitate accuratam diſtinctionem illæ effugiunt;

Utut vero ſit, nihil diſconvenit ſi dixerimus plantam in ſuo germine quaſi latitare, in eo eſſe involutam, in illo quieſcere & immotam jacere; ut vero cum ſemen hoc terræ committitur, à motu materiarum ambientium exagitatur; cum ignis in eo germine latitans excitatur à Solis calore, tum ſeminis partes expandi incipiunt; theca, quæ hactenus eas concluſerat conſervationis cauſa, effringitur locum illis factura.

Diſtinctio partium jam tum apparere incipit, percipitur puſilla planta ex partibus diverſis compoſita, cum antea maſſula tantumquædam conſpicua eſſet ex materia heterogenea compacta. Sed ibi tantummodo occurrit materiæ quantitas hoc vel illo modo commota, tali proportione donata, Ignis ope, qui nihil aliud eſt quam materia ſubtilis, cujus proprium eſt, rebus omnibus motum conciliare; Ideoque, *pergens ait*, nequaquam neceſſarium hic eſt formam admittere quæ Ens determinet, quandoquidem ſolus motus gradus id

præſtat.

præſtat, ut & volumen & figura materiæ. Hinc cunctæ actiones, quæ nihil aliud ſunt quam motus, ex unico hoc prodeunt principio, videlicet igne, *cui datum eſt omnia movere, ut Aqua omnia nutrire.*

Sicuti enim ope iſtius elementi germen agitatum & intumefactum paulatim figuram plantæ induit, ita ejuſdem incrementum & ſubſiſtentia ab eodem motu prodeunt qui illuc terræ particulas impellit, ſed particulas plantæ corpori proportione reſpondentes, quarum particularum ope augmentum & alimentum capeſſit.

Hinc motus, materiæ conjunctus, cuncta perficit, motus illam determinat, ſexcentaſque diſcrepantes figuras imprimit, ſub quibus diverſimode illam conſideramus.

Vero tamen vix ſimile eſt, reſpondet *Ergaſte*, conſtantem hanc & admirandam ſucceſſionem; perpetuo obviam in uniuſcujuſque ſpeciei individuis, aliunde ortum non ducere quam ex ſolo determinato motu in materiæ quantitate; Quin potus exiſtimo adeſſe principia motus iſtius intrinſeca, videlicet Formas illũ producentes, materias nempe ſubtiliſſimas, quarum ope eæ quæ maxime craſſæ ſunt, moventur & diſponuntur ſecundum prototypos, ad quorum exemplar ſpiritus univerſalis illis characterem imprimit & ſpecifice determinat.

Aptiſſime Domine, *reponit Periander*, unicam formam diſquirimus in unoquoque Ente, duas autem nobis obtrudis, Genericam unam conſtituis, aliam particularem, aberrandi metu.

Sed dimiſſa prima cauſa, quæ rerum initio cunctis Entibus conceſſit ſtatum ab eo tempore ipſis proprium, ſcias velim nos neque Formam univerſalem, neque particularem admittere eo modo quo ſtatuunt Peripatetici; quin neque Tu ipſe particulares admittas, ſicuti ex à Te dictis liquet.

Revera, *abrumpit Euſebius, Ergaſtes* potius pro me quam adverſus verba dixit, cum enim ait dari materias ſubtiliſſimas, quarum ope quæ maximæ ſunt craſſæ in motum cientur, videtur mihi ipſe una mecum nihil niſi quam Materiam & Motum admiſiſſe; Hinc controverſia inter nos in nomine ſolummodo Formæ verſatur, quo hanc materiam ſubtilem donare intendit. Id vero non curo, At porro Quæritur, Num præter materiam reperiatur in mixtis aliud Ens, quod una cum materia conſtituat totum completum, eam determinans & ſpecificam reddens.

Materia ex ſe cum indifferenter ſe habeat ad determinationem, reſpondet *Eudoxus*, ſtatui debet principium ipſam determinans.

Revera indifferens eſt ad determinationem, reponit *Euſebius*, imo concedo ipſam ſeſe determinare non poſſe, ſed ad id neceſſe non eſt in unaquaque materiæ portione aliud ens includere, cujus nullam obtinemus ideam, ut ex eo deducamus omnes operationes quæ contingunt in materia, quandoquidẽ ad id ſufficit ideam in ipſius creatione illi certam motus quantitatem indidiſſe, per quam omnes elateres nobis conſpicui commoventur, & qui eam ſemper eodem modo determinant in unaquaq; ſpecie;

Certum eſt motum aliquem determinatum, ſi vis, ſicut quatuor, poſſe conſervari ab uno Ente ad aliud; ſicut iſtiuſmet motus ope eædem figuræ, eædem operationes, eædemque qualitates ſemper ibi perſtant; Materiæ quantitas confert ut hoc vel illud fiat cum hoc vel illo motus gradu, atq; idem motus etiam efficere poteſt ut hæc eadem res reddere ſimilem motum alteri materiæ, cujus materiæ ope res illa ſibi ſimile producit.

Seminibus Entium omnium productio debetur, in quibus nihil aliud deprehendere poſſumus quam materiam & motum, quæ æqualiter in unaquaque ſpecie conſervantur cum quodam proportionis gradu; ſic quia Equus e. g. gignitur propemodum ex eadem materiæ quantitate è qua cæteri omnes equi geniti ſunt, rationi etiam conſonum eſt ut dicamus eundem motus gradum qui inchoavit primam generationem equi, profuiſſe itidem productioni cæterorum equorum.

Hujus rei ratio eſt (ſicuti ſentio) quod ſicuti equus elargitus particulam propriæ materiæ, elargiri quoque debet proportionem proprii motus ad animationem iſtius materiæ, ac inducendam diſpoſitionem qua ſibi ſimile producere valeat, Eadem ratio eſt cæterorum omnium Entium, in quibus cunctæ operationes ſunt tantum ſoboles primi illi motus qui animam induxit materiæ & ſpecificam reddidit.

Sed & præterea perpendere decet motus extrinſecos, quorum ope res externæ agentes in ſemen aliquod, id excitant ad productionem hujus vel illius rei, ſicut modo adnotatum eſt quoad generationem plantarum.

Sed fieri ne poteſt, *abrumpit Valerius*, inſignem illum qualitatũ numerum, quarum ope entia corporea tot tamque varias edunt operationes, ordine adeo eleganti & conſtanti, hæc inquam omnia aliam cauſam non agnoſcere quam diſcrepantes materiæ motus?

Ita eſt, Domine, poſſibile id eſt, *reponit Euſebius*, ac verosimile etiamnum eſt id ubique contingere præterquam in homine, in quo nonnullæ actiones præſtantiores ſequuntur principium ſublimius, ſcilicet Animam rationalem. Alias ubivis actiones generationis, nutritionis, augmenti ac plurimæ aliæ nobis in Entibus obviæ, cunctæ, inquam, hæ actiones nihil aliud ſunt quam diſcrepantes materiæ motus, quæ eos non excipit à principio formali latente in ſuo ſinu; ſed quæ primo à Deo accepit, primo rerum omnium motore; ac pro diverſitate horum motuum, ac varia rerum motarum quantitate, hæc vel illa res gignitur, hæc aut illa operatio perficitur.

Sicuti enim in generatione ex certa motus quantitate, una cum certa materiæ mole, una res potius quam alia prodit, hoc eſt, res hoc vel illo modo figurata, animadvertimus quoque poſtmodum particulas hujus producti idoneas eſſe ut in nobis pariant quaſdam impreſſiones potius quam alias; quo fit ut ex rebus omnibus aliæ frigidæ nobis videantur, aliæ calidæ, aliæ ſiccæ, aliæ gra-

ves, aliæ leves, aliæ lenes, aliæ aſperæ, aliæ bonæ, aliæ pravæ; quæ qualitates omnes aliunde originem non ducunt quam à variis nos afficiendi modis; ſicuti diverſi hi nos afficiendi modi pendent ſolum à diverſis modificationibus materiæ, ortæ à variis motibus quos à Deo accepit.

Formarum ſubſtantialium poſitio, *addit Periander*. pendet ab Axiomate quo ſancitum eſt, Nullum corpus ſeipſum movere poſſe, unde Peripatetici intulerunt inepte, in unoquoque corpore adeſſe cauſam externam motus; ideoque exiſtimarunt neceſſe fuiſſe ut cauſa hæc diſtingueretur à materia, id quod vocavere Formam, Actum, aut Principium vitæ.

Nequaquam vero neceſſe eſt ut ad ſimile Principium deducamur redditurі rationem motuum, quandoquidem in id ſatis eſt dixiſſe corpora commoveri alia ab aliis, à quo tempore Deus illa produxit; in ipſa vero creatione ipſis impreſſiſſe varios illos motus.

Eſt & hoc hic conſiderandum, *pergit Maximus*, videlicet formam hanc ſubſtantialem aut materiæ participem eſſe aut expertem, Nullum datur hic medium, Sin conceſſum fuerit ipſam eſſe materialem, hic concordes ſumus; ſi quis dixerit eſſe immaterialem, abſurdum hoc conſequuturum eſt, admittendo videlicet ſubſtantiam ſpiritualem in brutis & plantis, quin & ipſis lapidibus.

Præterea vix concipio quomodo Forma, quæ, ex ſcholaſticorum doctrina, vera eſt ſubſtantia diſtincta à materia, ab hac tamen ſejungi nequeat, neque ſeorſim exiſtere, id quod nequaquam competit ſubſtantiæ.

Adde his, *pergit Cleantes*, Formam extenſam eſſe, vel non; Si dixeris Extenſam non eſſe, id fieri nequit, quandoquidem per ſingulas corporis partes diffuſa eſt, id quod Extenſionem omnino ſupponit; Sin Extenſa eſt, illius Extenſio aut eſt permeabilis, abſque renitentia, aut ſolida & impenetrabilis. Prius eſſe nequit, quia ſic nihil aliud eſſet quam ſpatium, nequaquam idoneum producendo motui, cujus forma perpetuo eſt principium; Neque poſterius etiam admitti poteſt, quia ſic daretur penetratio corporum, Ideoque admodum veriſimile eſt nullam aliam dari formam præter ſolas figuras aut modificationes materiæ.

In confeſſo eſſe debet, ait *Orontes*, conſtantem illam viciſſitudinem, aut ſucceſſionem quæ occurrit in generationibus, in quibus ſemper deprehenduntur ſemina producere individua ejuſdem ſpeciei, non illico ortum ducere debuiſſe ex motu materiæ; neceſſe enim foret ipſum motum habuiſſe ab æterno, id quod falſum; Vel neceſſe eſt primam aliquam cauſam principium motus dediſſe; id quod verum eſt.

Illud ergo ratum eſſe debet Primam illam cauſam direxiſſe, & leges potuiſſe materiæ, illius operationes determinaſſe, variaſque indidiſſe figuras: Paucis, illam Auctorem eſſe elegantiſſimæ illius harmoniæ in univerſo orbe nobis conſpicuæ;

Et hæc ſententia eſt illorum qui aſſignant determinationem materiæ hominem formantis ſoli ſpirituum motui in ſemine contentorum; Idem etiam ſentiunt qui Formas ſubſtantiales admittunt,

Exiſtimo interim id nequaquam prohibere quo minus dicamus à ſolo motu produci varias materiæ determinationes generice ſumptæ; ratio eſt apud me, ſatis eſſe ſi Deus illi impreſſerit motum illum in creatione, cujus ope in varias particulas diſtincta fuit diverſis figuris donatas. Ideoque cum dicunt *Opus Naturæ opus Intelligentiæ*, explicandum eſt Intelligentiam illam in diviſione materiæ, ſtatim illi conceſſiſſe motus à quibus ſpecifica reddita eſt. Motus illos permanentiam obtinuiſſe in unaquaque ſpecie, h. e. in unaquaque materiæ particula, eorundemque ope eaſdem figuras perpetuam & ſucceſſivam generationem conſequi.

Statuant ſi velint Deum continuo præeſſe illis operationibus, Sapientiam Illius infinitam illas dirigere, per me licet; at ex mea ſentẽtia ſi phyſice agendum eſt, hic nihil aliud perpẽdendũ eſt quam quod materia principium motus obtinens eſt propter in diverſas particulas diſtincta fuit: Perpendendum itidem eundem motum diſtributum necnon fuiſſe variis illis materiæ particulis, unde exortæ ſunt diverſæ motus determinationes; varietatem autem harum determinationum cum illico induxerit varias omnium Entium figuras, ob eandem quoque diverſitatem motuum deducendam continuationem reparationum.

Nemo dixerit Deum rerũ omnium ſpecies conſervare non poſſe mediantibus motibus unicuique ſpeciei peculiaribus, qui motus perennent & communicentur in ſeminibus, Revera, Domini, quid aliud requiritur ad figurationem materiæ quam ut in motum impellatur? Nunquid manifeſtum eſt quo figuram exuat ſolam immutationem ſitus partium ſufficere? hoc vero, quæſo, quid aliud eſt quam movere? Non ergo in ſeminibus aliquid aliud quærendum præter motum, quo obtineant partes illo ſitu præditas qui exhibeat Ens particulare, à quovis alio diſtinctum, præterquam ab iis quæ ſpeciei communia ſunt.

Objiciet forte quiſpiam eo ipſo aliud quid conſiderandum eſſe quam motum? Reſpondeo neutiquam id requiri, quandoquidem, ſicuti ſuperius dixi, ſufficit Deum in illis perennare eundem motus gradum quem indulſit in prima & generica materiæ diviſione.

Concedendum eſt motum agitare materiam, *pergit Socrates*, ope iſtius agitationis ipſi figuram & ſpeciem inducere: Ejuſmodi motus gradum rem unam potius quam aliam proferre: Entium omnium diverſitatem oriri à variis gradibus omnium motuum; Cum autem motus particulares, in unaquaque ſpecie conſerventur nunquam non alia individua proferre, unumquodque propriæ ſpeciei reſpondens; id quod ſeminum ope perficitur, quæ ſunt quaſi thecæ, in quibus materia & motus Entis reconduntur ad conſervationem ſpeciei perpetuam.

En quomodo res procedit, meo judicio,

judicio, *addit Maximus*, Sumatur homo, ſi lubet, in exemplum, Semen illius corpus eſt fluidum, è ſanguine genitum, aut, ut verius dicam, ex alimentis ſanguinis naturam adeptis: In confeſſo eſt chylum cum ſanguine in circulum moveri, antequam iſtius naturam inducat, atque in hoc circuitu ſingulis corporis partibus diſtribui; adeo ut ſemen, quod ex chylo provenit, neceſſario contingere debeat cunctas illas partes antequam pertingat vaſa ſpermatica: Cum porro ſemen corpus ſit humidum & pingue, facilime ideo excipit impreſſionem figuræ partium, cum relatione cujuſque particulę ſeminis ad unamquamque partem hominis. Poſtquam ergo ſemen impreſſiones accepit in quibuſvis locis quos cum chylo pertranſiit, cujus partem conſtituit (quæ impreſſiones rudia tantum ſunt lineamenta) influit in vaſa ſpermatica in quibus ulteriorem perfectionem conſequitur; demum poſtquam in uterum, à motu quem in ipſo recipit, & proprio quem jndidere parentes, adeo exagitatur, ut unaquæque partium illam componentium aſſignatum ſibi locum occupet, conjunctæ autem omnes hominem conſtituant.

In univerſa vero hac œconomia nihil mihi occurrit præter materiam quæ excepit impreſſionem alterius, h. e, ſemen formatum ex ſanguine animalis, una cum certo motus gradu, qui id agitat, & eo modo determinat, ut neceſſe ſit iſtius materiæ particulas hunc ſitum potius quam alium obtinere, unde exſurgit figura ſingularis.

Proculdubio, inquit *Eudoxus*, niſi quis forti animo ſuſcipiat patrocinium Formarum ſubſtantialium, diſcrimen hæ ſubeunt de cauſa excidẽdi.

Non ſuſcepi cauſæ defenſionem, reſpondet *Pamphilus*, nec enim adeo mihi arrogo ut exiſtimem tantum me poſſe præſtare ne ita evincantur, nam forte cauſa illarum iniqua eſt: Ex illorum ſum numero qui omnia in dubium revocant: Utut vero ſit, ſi cauſa cadere debeant, cadant, ſed auditis utrinque litigatoribus, quapropter defenſioni me accingo, illarum gratia quædam dicturus.

Conjecturæ nonnullæ prohibent quominus in veſtram ſententiam deſcendam, Domini, necnon illius qui opus edidit, Diſceptationis materiam. Certum eſt (ut ejus opinionem attingam) Domini, ad pingendæ tabellæ perfectionem requiri colorum triturationem, eorundem permiſtionem, inductionem; Ea vero tantum materiæ motus ſunt; ſed non latet etiam vos præter hunc motum cauſam requiri quæ colores diſpenſet, Ingenium quod penicillum dirigat cum inſtituto & ordine, ut exſurgat opus completum: Præter manum, quam commoveri video, requiri Artificem illam moventẽ & regentem; Eadem ratio eſt operum Naturæ, in quibus revera aliud nihil deprehendere licet quam diverſos materiæ congeſtæ motus, non ſecus ac in tabella, ſed dictante animo, adeſt Pictor intrinſecus qui ſummo artificio operis ſui partes dirigit: Obſervantur quædam materiæ agitationes, quas tumultuarias vocare licet & artificii expertes, ſicuti in nubibus accidit, in quibus raro figuræ,

figuræ uniformes deprehenduntur;At in plantarum productione, & generatione animalium, ab ipſa mundi origine figurarum ſucceſſio adeo conſtans animadvertitur, ut meo judicio non meliori jure hæc fortuita dicenda ſint, & effectus ſolius materiæ motus, quam aulæorum ſtructura, aut collocatio partium tabellæ: Concipio automatō horologium, exempli gratia, donatum eſſe motibus ordinatis, juxta coordinationem illius partium: at vero horologium alia pariens dari, ad amuſſim concinnata, id mentem meam,quin veritatem ſuperat,

Similitudines quas affers iniquæ ſunt, *reſpondet Orontes*, aut, ut verius dicam, nullæ inſtituendæ ſunt inter finitum & infinitum, neque ſuper eo fundamento ratiocinari licet, inter unum enim & aliud nimis intereſt diſcriminIs; Revera multum ab invicém diſſident opera Creatoris & creaturæ, Creator, qui infinitus, pro libitu diſponit materiam & motum, ac quaſlibet impreſſiones imponit, at creatura limitibus circumſcripta ejuſmodi opera tantum editura eſt.

Præterea certum eſt ex mechanices legibus, duos motus æquales edituros eſſe ſimiles figuras in diverſis materiis: Sin manus Pictoris operi adeo aſſueta eſſet ut etiam non advertente animo operaretur, indubium eſt, ab ipſa eaſdem figuras productum iri quas animus illius concepiſſet, & figuras conformes motui brachiorum quibus animus ad delineationem utebatur.

Licet & hoc adjicere, artificem in conſtructione machinæ, cujus elater motus ſui alium participem facit, hic iterum alium, & ſic deinceps, quodammodo Dei imitatorem eſſe, qui in mundi fabrica machinam revera conſtruxit, cujus ſingulæ partes motu mutuo cientur: hinc ortus omnium generationum & corruptionum, à quibus fovetur conſtans hæc diverſitas & æqualis, in rerum natura manifeſta.

Si præterea animadvertamus ordinem in mundo ſtatum, *abrumpit Theotimus*, impellit neceſſitas, ni fallor, ut artificem intrinſecum diſquiramus, qui primus res omnes in motum excivit, eaſque in ordine tuetur.

Veriſſimum eſt quod ais, pergit *Pamphilus*, nulli unquam reperti Philoſophi, ne Ethnici quidem, qui ſupremum hunc artificem non agnoverint, modo ſub Dei nomine, modo Spiritus univerſalis, modo Animæ mundi: modo Ignis,Caloris,Luminis.

Primum iſtud principium Metaphyſicum eſt, nequaquam ad Phyſicam pertinent, *reponit Orontes*.

Neceſſario tamen requiritur, *inquit Theotimus*, ſi prima rerum conſtitutio ad examen revocata fuerit, quin & earundem conſervatio.

Male tamen conſultum foret animo curioſo Phyſici, *reſpondet Orontes*, ſi perpetuo Deus adduceretur in examine productionis rerum naturalium, & cauſæ cujuſque effectus.

Recte, *inquit Pamphilus*, quamobrem Philoſophi duo poſuere principia naturalia, quorum unum conſtituit maſſam, vocaturque *materia* aut *corpus*, idoneum excipiendis quibuslibet impreſſionibus; alterum eſt principium motus, quod materiam agitat, characterem illi indit,

eaque

eaque de cauſa Formæ nomine donatum, *Animæ*, aut *Spiritus*.

Principium hoc activum duplici reſpectu aut ſtatu conſiderat *Ariſtoteles*, pergit *Theotimus*; Primus eſt motus actualis rerum, ſicuti cum pullus formationem recipit in ovo, ac ſemen in terra germinat, id quod Philoſophi, Philoſophum ſequuti, vocant *Eſſe in actu ſecundo:* Alter reſpectus, vel ſtatus, eſt quies, vel ſomnus, in quo conſtitutæ ſunt res ante productionem, id quod dicunt *Eſſe in actu primo;* quomodo eſt ſemen in granario, & ovum priuſquam aliqua vitæ functio deprehendatur, Eumque ſtatum vocat *Ariſtoteles* Priuationem, tertium illius principium Phyſicum, ab ejus interpretibus perperam explicatum; ſibi enim meram Privationem in animum induxerunt poſſe eſſe principium: At cum ea non ſit mens *Ariſtotelis*, abſurda plurima inde ſequuntur, & Philoſophi intricant ſe in formarum eductione; quam male confundunt cūm Productione.

Proculdubio, *abrumpit Maximus*, vera eductio aliud nihil eſt quam extractio rei revera exiſtentis ſed occultæ: Excitatur ſic id quod ſopitum erat, detegitur id quod involutum, accenditur res extincta.

Hoc in quæſtionem non venit, *abrumpit Orontes*, Quæritur num Forma Spiritus ſit an corpus?

Ambarum harum vocum notio adeo vaga eſt, diffuſa & ambigua, ut quæſtionem hanc ſolvere admodum arduū ſit, *reſpondet Theotimus*, Stoici corpus dicerent, quia Entia omnia corpora ſtatuebant, quin & Deum ipſum, Ejusque virtutem; Ji qui corporis nomine audiunt ſolum id quod craſſum eſt & palpabile, Spiritum vocarent: Cenſuere nonnulli Eccleſiæ patres præter Deum cuncta eſſe corporea, ideoque & Angelos, & Animas rationales corpora eſſe volebant, ſed corpora ſubtilia & aërea, adeo ut ex eorum mente Forma corpora quoque habenda ſit.

Anaxagoras olim probaturus aërem eſſe corpus, manifeſtam fecit renitentiam quæ apparet in folli; unde evidenter apparet motionem corporis nō in extenſione ſolum conſiſtere, ſed etiā in extenſione cum reſiſtentia: Sic Deo ſua aſſignatur extenſio, quam vocant Immenſitatem, ſupremos cœlos occupat, & terræ abyſſum; Etiamſi vero ibi credatur eſſe effective, ſive per operationes, diffuſe, eminenter & definitive, ſicuti loquuntur in ſcholis, operatio tamen nequaquam divellitur ab Ente operante, ſin vero ubique operetur, ubique adſit neceſſe eſt: Adeſt ergo hic Extenſio, eaque incorporea, id quod me inducit ut credam aliud quid requiri præter extenſionem ad conſtitutionem naturæ corporeæ.

Apparet quoque Animam noſtram non ineſſe corpori noſtro tanquam punctum mathematicum, quod eſt tā tum Ens rationis, quin potius neceſſe eſſe, hoc poſito, illi adhærere tanquam ſubſtantiam extenſam, quæ locum ſubinde commutat ad illius mutationem.

Statum quæſtionis egrederis, *abrumpit Orontes*: Ita quidem, ex opinione tua, *reſpondet Theotimus*, ſed revera ſi quæritur, Num forma ſit corporea, neceſſe eſt prius in examen adducere naturam corporis, cujus Carteſiani, aliiq; Philoſophi non eandē habent ideam: Sed ne plus juſto hic inſiſtam, dicam eos qui nobis tradituri fuere ideam principii

illius activi, quod nobis vitam largitur, id ſimile feciſſe vento, qui quamquam viſum effugiat, arbores tamen & domos proſternit: hinc ad recte explicandam formæ naturam, cum *Hippocrate* dicendum eſt illam eſſe aërem, ventum, paucis, materiam ſubtiliſſimam, quæ auctori illi dicitur, *Pars impetumfaciens*, & inde ſpiritus nomen deductum eſt.

Ideoque, Domini, liceat mihi inſtituere ſimilitudinem corporum noſtrorum cum tubulis Organorum pneumaticorum: Animam autem noſtram cum vento, cujus flatus dimenſus in illas facit ſonum harmonicum, aut, ut melius dicam, cujus ſoni diverſi referunt varias actiones vitæ noſtræ: Sicuti autem improprie dixeris tubulum ratiocinari, uti & ventum, ſeorſim utrumque conſiderando, Eodem modo neque corpori adſcribendę ſunt actiones vitales hominis, neque animæ ſeorſim acceptæ, ſed veriſimile eſt has actiones ex illis conjunctis prodire.

Mittamus hic Animam rationalem, quæ Forma eſt hominis, *abrumpit Valerius*, ſed videamus num in brutis principium illud activum, de quo verba facis; aliud ſit quam materia illa ſubtilis *Carteſii*, & Num hęc materia in illis eaſdem operationes producere poſſit quas Forma Ariſtotelica.

Parum refert num *Carteſius* nominaverit materiam ſubtilem, id quod Ariſtoteles vocavit Formam, *reponit Theotimus*, ac me judice, eædem operationes revera adſcribi poſſunt, Cuncta illa nomina, Ignis, Flatus, Ventus, Spiritus, Anima, & plurima alia eandem rem deſignant hoc loco, quare in eam venio opinionem eos omnes qui varia hæc nomina Formæ impoſuere, illius unam eandemque concepiſſe ideam, illam videlicet agnoverunt tanquam materiam ſubtiliſſimam.

Revera, *pergit Orontes*, quando *Hippocrates* dixit Aquam nutrire, & Ignem omnia movere, innuere voluit Animas eſſe ignem illum interiorem, & flammam illam vitalem quæ corpora agitat: Parum autem referre cenſet vir ſapiens quo nomine deſignetur id principium, ſi quidem nomina rerum naturam nequaquam immutant.

Revera parum refert, *reſpondet Pamphilus*, ſed de rerum natura quæ in queſtionem veniunt conſentire neceſſe eſt, & perpendere num appoſita illis nomina congrua ſint, nam tandem, ſi verum eſt formam diſtingui à materia, ſicuti ſtatui ſolet in ſcholis, immerito materialis illa vocatur, illique nomen Venti imponitur, Auræ, Flatus, niſi analogice tantum nomina illa aſſignata fuerint & figurate, deſignandi gratia eam, inviſibilis cum ſit, non ſecus ac materiæ illæ ſubtiles movere & anima imbuere res omnes.

Utut vero ſit, non ſolus *Ariſtoteles* formam à materia diſtinxit, ejuſdem ſententiæ fuit *Plato*, ſed res altius deduxit, quin potius metaphyſice quã phyſice explicavit. Notum vobis eſt, Domini, ipſum poſuiſſe tria principia coëterna, Deum, Materiam & Ideas, Ideę autem hæ quæ, ex ejus mente, ſunt Dei decreta, eædem ſunt rerum omniũ formę, ac proinde, ad ejus mentem, formæ à materia diſtinctæ ſunt, quandoquidem ideæ, quæ nihil aliud ſunt quam formæ, tantum differunt quantum picturæ idea in animo Pi-

ctoris,

ctoris, aut ſculptoris, diſcrepant à coloribus & marmore.

Rem dilucidius explicemus, & in exemplum aſſumamus ideam Canis, quæ, juxta eundem Philoſophũ, debet eſſe forma iſtius animalis; Hæc idea, ſicuti ſtatuit, ab æterno protypus eſt & exemplar in Deo, juxta quam creavit & characterem impreſſit Enti illi particulari, in particula materiæ, ſed adeo ut hæc idea ſola canem conſtituat, Ideoque ipſam vocat, *Canis ipſe*, quia credidit ipſam omnia peragere intra Canem, videre per ipſius oculos quaſi per feneſtras; atque ibi adeſſe tanquam nauclerum in navi hanc gubernaturum.

Cenſet etiam hanc ideam unicam eſſe, omnibus canibus communem: Ideam itidem hominis unicam eſſe, omnibus communem hominibus, & ſic de cæteris, nam, ſicuti ait, Ideæ nequeunt eſſe ſingularium, cum ſint characteres & exemplaria quæ formam impoſuere unicuique ſpeciei; ideoque generales eſſe debent, univerſales & æternæ; quam ſententiam amplexus eſt *Ariſtoteles*, dicens, *Quæ multa ſunt numero materiam habent*; Quapropter *Averroes*, qui cœco more *Ariſtotelem*, ſequitur, unicam animam admittit omnibus hominibus communem, diviſam autem in unoquoque ſingulari, unicam tamen ſi conſideretur ſine materia & à corporibus abſtracta: hoc vero, uti conſpicuum, omnino mentis *Platonis* conſonum eſt.

Pythagoræ opinio etiamnum quadrat, *pergit Maximus*, quandoquidem nullam concedit novam productionem neque corruptionem animi, unde ſibi finxit animas è corpore uno in aliud migrare.

Recte animadvertis, *reſpondet Pamphilus*, *Pythagoras* enim in cunctis hominibus unicam animam generantem agnoſcebat, quæ juxta diſpoſitiones, quas obvias habebat in corpore, probe aut improbe actiones obibat: ideoque, ex illius mente, bene ratiocinabatur in corpore rite conſtituto, diſtinctè videbat oculo non vitiato, ſopore obruebatur in lethargico, ſenſus expers in paralytico, mentis inops in fatuo: Statuebat idem, juxta proportionem corporum quæ incolebat, rationis eſſe participem aut expertem à tranſitu ex uno corpore in aliud, ratione connexionis cum materia.

Nimis vaga ſunt ea quæ de forma attuliſti, neque illius naturam ſatis dilucidam faciunt, *ait Orontes*.

Concedo, *reſpondet Theotimus*, At vero quis cogniturus eſt hoc principium eodem modo quo res omnes cognoſcimus? ac proinde hic res ſe habet eodem modo ac in oculo, qui omnia videt neque tamen ſeipſum. *Ariſtoteles* ait. Fomas eſſe divinas, id quod confirmat Poëta, cum unamquamq; Animam vocat *Divinæ particulam auræ*, quamobrem admodum difficile eſt de Anima noſtra rite judicare, quæ Forma noſtra eſt.

Sicuti autem cunctę formę, & cunctę, animæ, generi cum quid inter ſe habent, ſed & aliquid etiam ſingulare, hinc non niſi ſummo labore æqua diſtinctio afferri poteſt, imo nec iſta definitio.

Forte præjudicii accuſandus ſum, ſed quamlibet vim intulerim animo meo, nunquam in illum inducere potui canem ſenſu doloris & lætitiæ

deſtitui: In illo ergo, uti ſentio, adeſt principium ſenſus, cujus ope percipit objecta tanquam res gratas aut ingratas, unde ſequitur appetitus aut averſio, principium autem illud vocant formam, aut Animam: Ipſa vero eſt, ſi vis, aër ſubtilis, ignis, flatus, ventus, ſpiritus, At vero nequaquam eſt Aër agitatus, Ignis non eſt, calore & lumine præditus, ſed Subſtantia eſt, neque enim eſſe poteſt modus quia nihil aliud eſt quam mera coordinatio materiæ, vel aliud accidens ſubſtantiæ: Subſtantia eſt ſubtilis & tenuis, quæ viventium corpora pervadit, non ſecus ac lumen penetrat corpora diaphana, Ipſa ſe ipſam movet, & ſumma facilitate impetum dat moli inſigni carnis & oſſium: Corpus dicas, comparate ad Deum cui cum creaturis nihil intercedit commune, quæ craſſæ dicendæ ſunt & corporeæ ſi cum Illo inſtituatur comparatio: Spiritum voces, ſi cum elementis comparaveris, quę materia ſunt rerum omnium ſublunarium.

Elegantiſſima unuſquiſque veſtrũ protulit, abrumpit *Periander*: liceat tamen mihi obiicere à vobis nihil allatũ quod evertat opinionem eorum qui reiiciunt formas ſubſtantiales, quales proponi ſolent in ſcholis: Eruditionẽ ſapit quicquid propoſuiſtis, ſententię Antiquorum allegatę teſtes ſunt inſignis eruditionis, ſed quæſtionem propoſitam nequaquam ſolvunt, Num videlicet in mixtis, (excepto homine) præter materiam admittenda ſit alia ſubſtantia diverſa, quę det eſſe rei, eamque determinet ad id quod eſt, quam Scholaſtici vocant Formam & Principium Activum generationis.

Theotimus & *Pamphilus* concedunt quidem principium id eſſe ignem latentem, lumen, ventum, aërem, paucis; materiam ſubtiliſſimam, at ex his omnibus inferre nequaquam licet Formam eſſe ſubſtantiam à materia diverſam, quia potius materialẽ illam ſtatuit, adeo ut à materia, quę corpora palpabilia efficit, differat ſolummodo ſecundum magis & minus: Attamen incumbit probandum in corporibus adeſſe ens particulare quod corpus nõ ſit, attamen principium ſit operationũ omnium quæ ex compoſito prodeunt, ſicuti admitti ſolet in ſcholis, at vero idipſum fieri non poſſe judico, propterea quod non modo ejus rei nullam concipere poſſumus ideam, ſed etiam quia non admiſſo illo Ente commode reddi poteſt ratio operationum omnium mixtorum, admiſſis variis motibus materiæ ſubtilis.

Si quis obiiciat materiam hanc ſubtilem ipſiſſimam eſſe Formam quam quærimus, hactenus concordes ſumus, neque enim de nomine litigamus, nec nobis ea mens eſt ut ſolliciti ſimus quo nomine donanda ſit hæc materia: Ac revera parum refert vocetur Forma, Entelechia, vis, flatus, anima, aut ſpiritus, dummodo non teneamur admittere pro veris quæcunque de ea obtruduntur, quæ mera ſunt verba & ſine mente ſoni.

Concedamus ergo, Domini, veriſimile eſſe in Natura nihil aliud dari quam *materiam* & *motum*: Cum porro motus movens ſupponat, Statuimus, Deum ipſum creaſſe omnem motum, non ſecus ac univerſam materiã quæ in mundo adeſt: In creatione autem ipſa ipſis indidiſſe regulas, quas perpetuo obſervant ab illo tempore, hinc ſtatuendum majus aut minus in

motui

motu; aut,ut verius dicam, diverſos motus gradus, produxiſſe diſcrepantes figuras in materia, quæ figuræ hactenus conſervatæ ſunt ab eadem potentia ejus qui utriuſque creator eſt.

Non iudico autem neceſſarium aliud præterea Ens admittere, quo regatur hic motus in materia, cuius adminiculo coordinet particulas, eodem modo quo pictor colores ſuos diſpenſat, quandoquidem eam in rem ſufficit adeſſe motum habitualem, qua prædita eſt unaquaque materiæ particula, ibique ab authore machinæ conſervatum.

Multa præterea hanc in rem afferri poſſent, ſed exiſtimo ſatis eſſe quæ adducta ſunt, ut cognoſcamus Formam ſubſtantialem, cujuſmodi depingi ſolet in ſcholis, incomprehenſibilem eſſe, aut ut verius dicam, nullam aliam dari præter animam rationalem, quæ ſubſtantia eſt cogitandi vi prædita, ac proinde immaterialis, eſt, indiviſibilis, incorruptibilis; & immortalis.

Hinc reditu ad rem facto, quæ Diſceptationi anſam præbuit exiſtimo, ut reddatur ratio generationis hominis, ſatis eſſe ſi admittamus ſolum motum habitualem ſpirituum, aut, ut melius dicam, materiæ ſubtilis, quæ certa quadam lege aut modo commota, ea ratione diſponit particulas materiæ craſſæ, in qua concluſa latet, ut hominem potius quam aliud animal procreet; Id quod pendet, ſicuti dictum à determinatione motus. Sicuti & quantitatis materiæ & figurarum in eius particulis.

Motus autem hic communicatur materiæ craſſæ, ope materiæ ſubtilis, quæ eſt illius, ut ſic dicam, depoſiti cuſtos, in ſemine, non ſecus ac in corpore unde ſemen id prodit: Is ipſe eſt calor qui ſemen animat & actuat, qui exſuſcitatus, & comitem habens calorem uteri, cunctas ſeminis particulas in motum ciet, adeo ut ſitum accipiant illi ſimilem qui deprehenditur in particulis corporis patris, quia hæc operatio ſpirituum miniſterio obitur, qui eodem motu cientur, ac eiuſdem ſunt indolis cum paternis.

Me tamen iudice, *abrumpit Criſippus*, ſolus motus habitualis ſpirituum inſufficiens videtur reddendæ rationi generationis animalium; Superfluum quoque videtur in unaquaque particula materiæ conſtituere Ens Intelligentia præditum, illam regens & ſpecificam reddens; Hac de re nequaquam nobis conſtat, ac proinde probatio exiſtentiæ illius impoſſibilis eſt: Neque etiamnum credo Animam rationalem, diſpenſare & organa corporis formare: Perfectum nanciſcitur illud ſubeundo quo tempore Deus illam creat.

Num Animal totum ſit in ſuo ſemine.

Quapropter, redditurus rationem formationis corporum, id ſtatutum vellem in propriis ſeminibus illa omnino tota eſſe, at vero illa adeo ſubtilia eſſe ut ſint imperceptibilia: De curſu ſolum temporis ſenſibilia fieri ab incremento quod præbet illis alimentum.

Rationis fundamentum, ut credam corpora tota eſſe in ſuis ſeminibus, hoc eſt, quod ſemen ex ſingulis corporis partibus eliciatur;

ex quibus; ut ſic dicam, extractum quaſi quoddam oritur, quaſi divulſum, deinceps ad vaſa ſpermatica delatum.

Rem ſic procedere exiſtimo, *abrumpit Valerius*, Non latet vos, Dominis ſanguinem per ſingulas corporis, partes deferri, in quibus ſuperſtes eſt illius portio ad alimentum & conſervationem, ſed & eodem tempore ſuperſtites etiam ſunt quædam particulæ, *Molecularum* nomine à nobis donandæ, quæ ibi affiguntur, atque effingunt tenuia filamenta, quæ ob crebram agitationem, ab aliis ejuſmodi particulis ſupervenientibus, inductam etiam à ſpiritibus, tandem divelluntur, ac in generationis vaſa deferuntur, in quibus invicem implicata & intricata, hinc commixta & confuſa remanent, donec ab uteri calore ab invicem diſiungantur, diſtinguantur ac componantur, Sunt vere & proprie exuviæ quædam, quæ ſingulæ ideam & characterem gerunt partium à quibus ſegregantur; ab Anima autem ſenſitiva moventur & in ordinem coguntur.

At vero ſi animal totum ſit in ſemine, *reponit Eudoxus*, moleculæ illæ aut exuviæ non adeo intricatæ eſſe deberent, ſicuti ſupponis, ſiquidem particulæ ſunt ſeminis, quod, ex tua ſententia, nihil aliud eſt quam homo ipſe, cuius partes diſtinctæ eſſe debent.

Dicas ex ſententia *Ergaſti*, non autem mea, reſpondet *Valerius*, neque enim exiſtimo animal diſtinctam formationem obtinere in ſemine; quin potius credo, ſi cunctæ partes ibi adfuerint, confuſas latere, ac ſpeciem quandam chaos formare quod à calore uteri extricatur, cuncta in ordinem reducente, una cum ſpiritibus ipſis ſeminis.

Ego vero, *pergit Periander*, exiſtimo operationem hanc adeo abſtruſam eſſe ut illius cauſam penetrare homini impoſſibile ſit; ideoque diſquiſitio illius inutilis eſt, ſiquidem omnes partes materiæ, quæ generationi ſervit, adeo exiguæ ſunt, ut impoſſibile ſit illarum evolutionem & extricationem percipere.

Nequaquam aſſequi poſſum quamobrem *Ergaſtes* negat Animam rationalem domicilij architectam eſſe, abrumpit *Cleantes*.

Rationalis cum ſit, perfectius illa id efficturа eſſet, ſi ipſa fabricatrix eſſet, *reſpondet Ergaſtes*.

Siſte gradum, *reponit Periander*, incogitanter loqueris, nec minor blaſphemia à te exit quam ab *Alphonſo X.* qui errata in mundi machina deprehendebat, ac jactabundus aliquando gloriatus eſt ſe perfectiorem iſto procreaturum; arrogantiæ autem pœnam ex tempore luit, à fulmine uxore & liberis ictis & interemptis, Ipſo vix evadente periculum: Tuum ergo eſt iuſtitiam Dei declinare, & vindictam ob temere effutita; nam ſi homo Dei ſit opificium, corpus proinde procreatum fuit ab omnipotenti iſto opifice: Ideoque pars hæc hominis proculdubio admirandum quid eſt, producta ab auctore tam ſapiente & intelligenti, Ideoque inique dixiſti Animam perfectione majore ipſum donaturam fuiſſe, ſi ipſa illius auctor eſſet.

Revera, an quidquam perfectius obvium

obvium eſt vaſta illa machina quæ corpus noſtrum componit, quæ non immeritò cum macrocoſmo confertur, tam ratione admirandæ diverſitatis partium, quam analogiæ cum univerſis partibus: An forte occurrit quæpiam alia machina organis melius inſtructa, meliuſque compoſita, ipſo homine? Neutiquam, *Domine*, abnega ergò quæ à te dicta ſunt, & conconcede, accuratius perpendendo mirabilem corporis humani Symmetriam, admirabile id eſſe Dei opificium.

Dominus forte *Momi* ſententiam amplectitur, *pergit Orontes*, qui in hominis corpore deſiderabat feneſtram è regione cordis poſitam, cognoſcendarum gratia hominis cogitationum.

Materia hæc nequaquam phyſica eſt, *reponit Periander*, quapropter illi non amplius adhæſuri ſumus; Inquiramus modo cauſam generationis animalium; at vero id concedendum eſt ipſam non minus inventu difficilem eſſe, quam inſigne eſt illam deprehendendi deſiderium.

In memoriam adhuc recurrit placenta mea foliata, de qua ſuperius, cujus partium diſtinctio obſervabilis ſolummodo eſt poſtquam ignem perſenſit in furno, *reponit Euſebius*.

Diſcrimen inſigne eſt, reſpondet *Theotimus*, principium paſtam figurans externum eſt, at id quod ſemen diſponit internum: Illud paſtam effingit, ac placentæ forma ſolummodo donat ablatione partium plurimarum ſuperfluarũ foliis quæ interjacebant, Sicuti ſculptor marmor figura nõ alia ratione donat quam, demendo partes marmoris, Principium autem ſemen effingens nihil illi detrahit ad formam conciliandam & ſpecificam reddendam; nihil aliud id quam extenſionem partium efficit, ac iuxta ordinem neceſſarium formationi animalis partes diſponit.

Vix probaturus eris calorem uteri nullas ſeminis ſuperfluitates excutere, *reſpondet Euſebius*, id quod quamvis non accideret, ſimilitudo ſemper conſtat, ſicuti ignis placentam producit, ſeparatione facta partium paſtæ; itidem calor uteri gignit animal, diſtinguendo & diſponendo partes ſeminis: Obiicis ignem aliquid de paſta demere, concedo illum aliquid humiditatis abſtrahere, hoc tamen nequaquam prohibet effectum meæ ſimilitudinis, nam ſive aliquid detrahat, ſive non, hoc perpetuo verum erit ſi dixerim, ſicuti particulæ paſtæ ab igne agitatæ placentam faciunt; pariter particulas ſeminis hominem pariunt quando calor uteri eas agitat & diſponit; ſimilitudo hæc meo iudicio æqua eſt, nec melius repræſentare licet productionem corporis alicuius, quam adducto in exemplum alio corpore: ſiquidem utrique hoc commune eſt ut conformationem accipiat à motu, ſicut & partium coordinationem & ſtructuram.

Elegantiſſima ſunt quæcunque in medium affers, *reponit Eudoxus*, ſed fidem adhibens oculis meis, aſſentior *Ergaſto*, animalia tota eſſe & integra ac rite conformata in ſuis ſeminibus; Revera particulæ illorum ſubtiliores ſunt quam ut vulgari modo deprehendi queant: utut vero ſit, quidam ex amicis exhibuit mihi, & diſtincte

oſtendit in equi ſemine, aquæ immiſſo, ſingulas illius particulas.

Ab alio mihi aſſertum (interiecit quidam) eandem obſervationem in canis ſemine factam, cujus partium omnium diſcretio obvia facta ſit.

Ajunt etiam, *pergit Periander*, plantas integras in eorum ſalibus & ſpiritibus, qui ſunt eorundem germina, deprehendi, plurimi autem id ſe vidiſſe perhibent.

Vereor, *reponit Orontes*, ne figmenta pro rebus ipſis admittant, ac in ſeminibus ſe vidiſſe credant id quod reapſe non inerat, idemque illis acciderit quod iis qui nubes intuentur; in quibus cuncta animalium genera obſervant. Recordor jam hanc in rem, olim me legiſſe in *Arnoldo de villanova*, qui refert ſe aliquando ſemen humanum phialæ immiſiſſe; fimo hanc impoſuiſſe; ſeptimo autem exacto die deprehendiſſe conformationem integram partium corporis humani: Timore autem & religione perculſum ab incepto opere deſtitiſſe; Vt libere dicam, exiſtimo potius metum ipſius oculis objeciſſe id quod nequaquam illi ſemini inerat.

Homo facile in errorem adducitur, ac ut plurimum ipſe ſibi imponit & erroribus indulget. Vulgo ajunt quemvis errorem, utut craſſum, ſuos habere ſectatores, hoc vero addo quamvis cogitationem, etiam ineptiſſimam, hominis ingenium ſubire poſſe.

Quid inde infers? *quærit Periander*, Ex mea mente, *reponit Orontes*, eruditi illi viri qui germina illa animata nobis exhibent; phantaſmata & figmenta animi obtrudunt, nequaquam res vere exiſtentia.

Ego autem tibi repono, cum rei contrariæ nulla apud te ſit certitudo; inique à te hac damnari, *ait Periander*: Iudicij celeritas in pronuntiando de rebus Phyſicis fugienda eſt; quippe quæ certum nihil obtinent: Non diffiteor, Dominos illos in errorem labi potuiſſe, ſed quis auſit affirmare ipſos revera deceptos fuiſſe? Ad eos erroris convincendos notum eſſe deberet hominis generationis ſyſtema, at vero quis hominum id perfecte novit? Revera enim omnes noſtræ opiniones meræ ſunt conjecturæ, quæ pro certa ſcientia haberi non debent: Ideoque cum de nulla re nobis conſtet in ſcientia rerum naturalium, nullo jure illos erroris inſimulamus qui nobis non conſentiunt. Quin potius credendum eſt, cum omnia poſſibilia ſint, etiam ab aliis, nec à nobis ſolum emitti poſſe veritatem; cum vero nemo ſibi vindicare poſſit jus illius adeptionis, alium eo fruſtrando, ac ſummum criterium de hominum opinionibus Intelligentiis ſolis debeatur, ideo noſtrum non eſt quicquam determinare, hoc ſolum dicere licet, Res mihi videtur ſic ſe habere, præiudicio de aliorum opinionibus omiſſo: Interim, Domini, quandoquidem hæc quæſtio ſatis ſuperque exagitata fuit, unicuique hinc diſcendendi poteſtatem facio.

Cum quiſque abiturirer *Pancratius*, qui hactenus conticuerat, & ſermonem invitus repreſſerat, etiamſi Formæ ſubſtantiales acriter impugnatæ eſſent, dicendi veniam poſtulavit in illarum tutelam.

Domini, ait, hactenus patienter tuli quæ-

quæcunque in gratiam Formarum ſubſtantialium & contra eas adducta ſunt, ſed, *me herde*, id libere dicam tam male oppugnatas illas fuiſſe, quam propugnatas, *Proh Dij immortales*, quam procul omnes à vera Philoſophia abeſtis: Quis tulerit viros qui Philoſophorum nomine turgent tot abſurda in animū inducere in re tanti momēti, in qua Phyſicæ ipſius cardo vertitur.

Inſtrue, *reſpondet Valerius*, nobis vero nequaquam obtrecta.

Nihil magis in votis fuit quam quod repoſuit *Valerius*, inquit *Pancratius*, qui ab illius reſponſo plus quam *Pædagogus* ruſticus gloriabundus factus erat; Diſcite ergo Formam verum eſſe principium rerum naturalium, *Eſt enim id quod dat eſſe rei, vel actus ſimplex ſubſtantialis, unum per ſe cum materia componens.*

Quamlibet definitionem afferas volo, *reponit Orontes*; ſed ſi nihil præterea adducendum habeans, nunquam recte probaturus eris dari Formas ſubſtantiales.

Contra negantem principia non eſt diſputandum, inquit *Pancratius*, indignabundus, video vos in rebus Philoſophicis vere hæreticos eſſe; atque eos ludere operam qui Philoſophiam vos docere intendunt, Nihilominus laborem hunc detrectaturus non ſum.

Abſiſte, abrumpit *Pancratius*, cui auctori huic illuminato aures præbere commodum non erat; Adveſperaſcit jam, neque plura dici poſſunt, alio tempore aures noſtræ tibi patebunt, ac revera *Periandro* ſurgente reliqui omnes aſſurrexere, nullo indicio teſtati deſiderium audiendi *Pancratium* diſceptantē de Formis ſubſtātialibus.

De Formis ſubſtantialibus, iterum, Diſſertationis præcedentis ſeries.

Pancratius moeſtus quod dicendi anſa in præcedenti Diſſertatione ipſi prærepta fuiſſet, animos reſumens admiranda de Formis ſubſtantialibus proferebat, probare intendens omnia in rerum Natura vi iſtius principii (Formæ) perfici; Niſi ingenij veſtri tarditas obſtaret, Domini, inquit ira percitus, oſtenſurus vobis eſſem modum cognoſcendi hoc principium, *Proh Dij immortales*, quot & quanta edocerem quorum ignorantia vos tota vita tenebit!

Sed rogo, *reponit Adraſtes*, fac ut quo quomodo per te illuminemur, Non adeo indociles ſumus, aures præbere parati, Exhibe quæſo aliquam huius tui principij ideam.

Quaſi vero, *reponit Pancratius* acutum ſatis eſſet vobis ingenium ad illius captum, ſolis Aquilis ſolem intueri conceſſum eſt.

At vero quid obſtat, *ait Orontes*, quominus principii iſtius notitiam conſequi poſſimus?

Quia, *reſpondet Pancratius*, illi ſoli id cognoſcere poſſunt, qui candidati fuere meæ Philoſophiæ, *Qui myſteria volunt edoceri, myſteriis initiari debent.*

Siquidem ergo in naturam ejus devenire nobis non licet, explica ſaltem quæſo illius operationes, *pergit Orontes.*

Iam ante vobis edixi ab ipſo cuncta in univerſo peragi, *inquit Pancratius*, Id ipſum jam repeto: Ex illo prodit quicquid veri Philoſophi conſiderant in materia, Genera, ſpecies, differentiæ, propria, accidentia; paucis, omnia univerſalia, omnes categoriæ ab illo principio prodeunt,

tanquam ab origine omnium idearum, quas intellectus paſſivus à materia diverſimode terminata recipit. Id ipſum producit formalitates & modalitates; ſolum id cauſa eſt arcanarum virium, qualitatum occultarum, atque ingentis illius numeri facultatum & proprietatum ſpecificarum, quarum ope in Scholis tam proclive eſt reddere rationem, & erudite, rerum omnium: Sine hoc, *Me hercle*, nullæ darentur entitates neque identitates, nulla entia rationis, nullæ ſpecies intētionales. Adde his, *abrumpit Orontes*, nullæ Chimeræ, *bombinantes in vacuo.*

Nihil omnino, *pergit Pancratius*, nihil abſque hoc principio extaret; Schola illi debet ſuas relationes, ſuas reduplicationes, connotationes, concomitantias, præciſiones, abſtractiones, concretiones & diſtinctiones, virtualitates, cauſalitates, aptitudinalitates, alioſque terminos eſſentiales & ſcientificos modos percipiendi ac entia regulandi: Tandem non conceſſo hoc meo principio, nihil aliud daretur reperire quam materiam confuſam & indeterminatam, nihil aliud quam chaos, *in quo omnia confunderentur*, & revera nunquid neceſſe eſt ad colliganda ſimul corpora & animos dari ſubſtantiam quæ ipſamet neque corpus ſit neque ſpiritus, aut potius quæ utriuſque ſit particeps ad perficiendum hanc unionem, *cuius nexus comprehenſu tam difficilis, nonniſi tertij cujuſdam artis ope ſolvi poteſt?* Ita eſt, Domini, impoſſibile eſt rationem afferre unionis corporis cum ſpiritu aliter quam mediante tertia hac ſubſtantia, quæ illa *colligat admirabili quodam modo, quem ſoli philoſophiæ meæ auditores vident & comprehendunt.*

Utut vero ſit, tertium iſtud ens genus dat, ſpeciem, & differentiam quibuſvis entibus: Formas ſubſtantiales è ſinu materiæ educit: Hæc illico in actu primo conſtituit demum omniformi vi ponit in ſecundo, unde Scholaſtici docte ſuum deduxerunt *in fieri*, & *in facto*, quibus neutiquam locus eſſet abſque mea tertia ſubſtantia.

Tandem principium hoc eſt Anima mundi, Ens univerſale, agens ſupremum, tranſcendens ac generaliſſimum rerum omnium principium, conjunctim cum materia quam verſat, quam dividit, & ſpecificam reddit, conformem efficiens magnis illis exemplaribus, reconditis in receptaculis infinitis Omnipotentiæ, quæ omnia ex nihilo creavit, *Dixit & facta ſunt.*

Pronum tibi eſt in medium afferre tuum principium, *ait aſſidens quidam*, at vero probatio non æque facilis eſt. *Per Deos atque homines, reſpondet Pancratius*, cauſam neſcis, hæc autem eſt, quod omnia ipſum probat, ac proinde probari nequit; ejus quippe naturæ eſt ut de eo nulla idea formari queat etiamſi rerum omnium ideam nobis exhibeat,

Meliora nemo dixerit, *reſpondet Adraſtes*, revera Domine, plurimum tibi debet Schola, quæ fundamento adeo ſolido donavit elegantes has notiones: Everſo autem hoc fundamento, quid futurum eſt de ſcientia Scholaſtica?

Si mulus meus haberet alas, mulus meus volaret, reſpondet *Pancratius*: Ratiocinaris à falſo ſuppoſito; dico nitide, peſſime ratiocinaris? Si tollerentur anima & corpus quid fieret de homine? In nihilum abiret proculdubio,

bio; at vero quis hominem abſque anima & corpore concipere poteſt? Eadem ratio eſt mei principij, eo deſtructo omnis ſcientia deſtruetur, concedo, ſed quis id deſtructurus eſt? Tuen? An Epicurei aut Carteſiani; Cerebrum illorum minus recte fabrefactum eſt quam ut id eſſeqnantur, Neque enim pulviſculus ille atomorum, neque materia ſubtilis, educta per proprias illorum machinas, concutere quidem valet tantillum principium, tam antiquum, tam firme ſtabilitum: Apprime tunc huc quadraret adagium, *Oleum & operam perdidiſti.*

Video, *inquit Adraſtes*, pulverem *Carteſianorum* minus tibi arridere pulvere Scholaſtico; Interea, Domine, Schola deridet hoc principium; ait redolere id naturam ſpatiorum imaginariorum, ad illa relegandum eſſe tanquam Ens chimericum; ipſum vero partum eſſe tui ingenij, per vim intenſæ alicuius contemplationis productum; quod tunc Naturæ limites plurimum tranſgreſſum eſt.

Proh Dij immortales, qualis blaſphemia, in veritatem, *exclamat Pancratius*; ubi vero ſunt ignari qui talia effutire audent.

Schola inquam, *reſpondet Adraſtes.*

Quæ vero elegans hæc Schola, & quibus rationibus utitur, ait *Pancratius*? *reſpondet Adraſte*? tuum Ens cum ſit inutile, impingere te in celebre illud Axioma, *Entia non eſſe multiplicanda citra neceſſitatem.*

Et Schola veſtra & tu deliratis, abrumpit *Pancratius*, vos autem omnes ad meam relegandi eſtis: Eximiæ certæ ignorantiæ eſt inditium in iis qui hoc meum principium inutile dicunt, ſiquidem indubium eſt id omnia præſtare, determinare & ſpecificam reddere materiam; Id ipſum *proprie dat eſſe rei inhærendo materiæ quam ſuis accidentibus induit.*

Quid per Materiam intelligis, quærit *Orontes*? Intelligo combinationem qualitatum elementarium ſimul coadunatarum, ita ut aliquid denſum efficiant; aut, ut melius dicam ſubjectum commune omnium emanationum, cui *meum tertium quid reale* imprimit varias figuras mediantibus proportionibus, ſolis philoſophis meæ ſectæ addictis cognitis.

Pancratius in procinctu erat, plurima alia allaturus, quin & forte fortius proprias opiniones propugnaturus, argumenta in *Ferio* deprompſiſſet in gratiam veritatis, niſi adveniens Periander diſceptationi finem impoſuiſſet &c.

OBSERVATIO II.

Satius eſſe ſub Linea, vel regionibus calidioribus, uti potibus refrigerantibus quam aqua vitæ & ejuſmodi, oſtenditur.

Domini, *inquit Periander*, exhibuturus ſum vobis literas à duobus RR. PP. ad me ſcriptas Braſilia, nuntias felicis ſucceſſus præſcriptæ à me diætæ, in gratiam eorum qui ſub linea verſantur; En præterea aliam. Domini

Marchionis *à Monte vergue*, eiuſdem tenoris; Præterea adeſt hic Dom. illius Nepos, non ſolum adducta confirmaturus ſed & ſuppleturus ea quæ deficiunt.

His dictis perlectæ fuere literæ amborum PP. II. continentes gratiarum actionem pro tranſmiſſo vitæ regimine præſcripto dum hi ſe accingerent itineri ad martinicam Braſiliam, quod mirum in modum ipſis profuerat, Ita eſt, ajebant, vix licet in æſtuoſis illis regionibus aliter valetudinem tueri quam uſu fructuum & aquæ, à Te nobis præſcriptorum.

Effectus periculoſiſſimi uſus Potionum calefatiunem in regionibus calidioribus.

Hæc unica ratio eſt declinandi iis in locis febres acutas, colicos dolores atroces & largas hæmorrhagias exteris ibi ſemper graviſſimas: Illa vero victus ratio nobis ſola ſaluti fuit inter ſexcentos qui periere à non obſervato hoc vitæ tenore.

Refrigerantium & humectantium uſus (ſcribente altero RR. PP.) adeo egregie in me temperarunt bilem, ut hac carere me omnino crederem niſi aliquando præ illius fervore excandeſcerem: Niſi enim hoc quaſi freno humorem hunc ferocem coercuiſſem, noti minus quam cæteri incurriſſem extraordinarias agitationes quas illi impertit intentiſſimus regionis calor; ac proinde mors propemodum præ foribus fuiſſet ob morbos acutos à vehementiſſimis commotionibus in iis excitari ſolitos qui aëri æſtuoſo iſtarum regionum inaſſueti ſunt.

His literis perlectis, exhibita fuit epiſtola quæ conſcripta erat à Domino *Marchione à Monte vergue*, eiuſdem tenoris, ſed prolixior & explicatior.

Id ſcire licet dictum Dom. Marchionem à *Monte vergue*, ait *Periander*, admodum ſtrigoſum eſſe & ſquallidum; temperamento bilioſum, proſpera non utentem valetudine cum iter in Madagaſcar ſuſcepit, Proregis munere functurus: quapropter à me vitæ regimen petiit quo ſanitatem tueri poſſet in calidiſſimis illis regionibus, aut illam adipiſci ſi forte morbo corriperetur.

Variæ hanc in rem Obſervationes.

Adduxi illi exempla nonnullorum PP. Ieſuitarum quos Borbonij mihi videre licuerat, ex illis regionibus reduces, plane ex ſuccos aridos & paralyſi correptos, quibus per motus vitæ regnem contrarium illi; quod obſervari ſolet ut præſcriberem inducebar, Religioſis illis plane improſperam.

Revera cum aër prædictarum regionum præfervidus ſit & ſubtilis, bilem acerrime ille commovet, quæ demum in maſſam ſanguineam defertur ac univerſum corporis habitum, quibus in locis miros tumultus excitat; Ac proinde illinc deducendam credidi cauſam febrium, colici doloris, hæmorrhagiæ, & frequentis paralyſeos, incolis regionis illius ac præcipue exteris exitialium: quapropter ſi illi effectus declinandi ſint, adeo plurimis pernitioſi, non multorum more, præcipue Hollandorum, utendum eſſe *aqua vitæ*, aut liquore *Roſſolis* dicto, ad vires tuendas quæ collabuntur in illis affectibus, ſed fructibus, & aqua, & juſculis; & ptiſanis, temperan-

perandæ gratia bilis, ac leniter per alvum evacuandæ.

Revera *aqua vitæ* & *Roſſolis* illico ſolatium aliquando præbent,& tormina ſedant, ſed ſucceſſu temporis vitæ filum præcidunt : adaugent quippe bilis calorem , cujus ſumma activitas adurit & conſumit corpus.

Fructus cum aqua aſſumpti fermentationem in viſceribus non excitant, quin potius ſenſim reſerata alvo, & faciles exitu, ſecum maximam bilis maleficæ partem auferunt ; quamobrem præcavetur malum quod cohibita induceret , ſin lipothymia aut ſyncope accidat, animus revocari poteſt exhibito ſucco *mali citrii*, citius & melius quam aqua vitę:Hoc vitæ regimen præſcripſi Domin. de *Montevergue*, ſimodo incolumem vellet obtinere valetudinem in regionibus illis æſtuoſiſſimis.

Author etiam fui ſanguinis miſſionem ne omitteret ſi forte in morbum incideret,etiamſi inſolitum in regionibus illis remedium, falſo prejudicio errorem inducente periculoſiſſimum.

En,Domini , Diætam à me præſcriptam Dom. de *Montevergue*, Ex illius epiſtola didiciſtis quem ſucceſſum habuerit: Dominus ejus Nepos amplius illum declaraturus eſt, reliqua vobis expoſiturus.

Statim ac oras Galliæ prætergreſſi ſumus, ait tunc Nobilis ille Juvenis, Avunculus meus appetitu caruit & in gravem morbum incidit, ſed ſanitati non diu poſt reſtitutus fuit ſolo juſculorum uſu & malorum aurantiorum Luſitanicorum : Plurimi ſimul in morbum inciderunt, ſimilique ratione reſtituti ſunt,uſi refrigerantibus & humectantibus ; Febre ardente omnes correpti fuerant, cujus comes erat dolor Colicus iſq; ſæviſſimus:Tum temporis perveneramus ad Inſulas Canarienſes , ubi contra præcepta omnium Medicorum omnibus ægris venæ ſectionem præcepit Avunculus meus, & ſolius Aquæ potum, hinc omnes fere convaluere.

Poſtmodum feliciter in itinere perreximus ad Madagaſcar uſque , ubi paulo poſt ab adventu noſtro Avunculus meus iterum in morbũ recidit, ſed obſervata eadem ut prius methodus illum rurſum ſervavit : Exiguo temporis ſpatio ſanitati reſtitutus eſt uſu Juſculorum Ptiſanarum & fructuum, ſed præterea injecti illi crebri clyſteres, & ſanguis non ſemel emiſſus, refragantibus incolis qui mortem minitabantur ſi illo remedii genere uteretur, nihilominus jam belle ſe habet , ſi Arthritidem illi aliquando inſenſam exceperis, ſed jam pridem illi eſt obnoxius.

Veriſimile ergo eſt, (*abrumpit Periander*) contra quorundam authorum ſententiam, Podagram non minus moleſtam eſſe in calidis regionibus quã in frigidioribus, In quibus, ex d'ctorum auctorum ſententia, ortum ducitè pituita ſalſa, quam calor regionum meridionalium per tranſpirationem reſolvere deberet.

Cum Madagaſcar appulimus, *pergit Nobilis*, obvios habuimus non exiguo numero ægros , intereuntes ab omiſſa ſanguinis miſſione & refrigerantium abſtinentia: Avunculus meus cõſcius quantũ hęc vitę ratio illi fuiſſet proficua propriã quæ vitam ſervaverat & plurium aliorum, authoritate fretus ſanguinis miſſionem celebrari juſſit in dicta Inſula, familiaremque

eſſe voluit, quo orci faucibus eriperentur tot ægri quibus contraria methodus fatalis erat: Chirurgus cohortis noſtræ plurimos hoc pacto ſanitati reſtituit, & nunc pene omnes convaleſcunt ope venę ſectionis & refrigerantium, cum pauci antea evaderent, uſi potionibus calefacientibus: Ideoque gloriari poteſt Avunculus meus quod utilis admodum fuerit incolis Inſulæ illius, inſtituta methodo adeo ſalutari non obſtante inveterato præjudicio de præſtantia contrariæ.

Interim diſquirentes accurate in cauſas præjudicii incolis illis adeo pernitioſi, errorem deteximus, cujus reus erat quidam *Seguinotius*, Medicus Pariſienſis, qui ſedem in Madagaſcar fixit, quo cum Avunculus meus acriter diſceptavit, attamen non minus rationibus quam authoritate illius evicto: Medicus ille è grege eſt eorum qui ajunt ſanguinem, cum ſit vitæ theſaurus, nunquam quacunque de cauſa educendum eſſe, indagantes remedium univerſale contra quodvis morborũ genus, *Helmontii* fideles aſſectę.

En Domini ſucceſſum ſub linea regiminis ab Avunculo meo imperati, Lugendum revera eſt quod citius non fuerit obſervatum, plurimi enim exteri à morte præſervati eſſent, quibus æſtus regionis intenſiſſimus, & uſus aquæ vitæ necem intulit.

Hanc in rem, pergens ait, rem memoratu dignam allaturus ſum, ſcilicet quicunque moriebantur, omnes ad unum viſcus aliquod corruptum exhibebant, id quod obſervatum diſſectis cadaveribus: Senex præſertim quidam, infimi conſilii aſſeſſor, cor oſtendit non ſolum ulceratum, ſed & corpus extraneum ſubſtantiæ hujus viſceris accretum.

Id procul dubio teſtimonium perhibet extraordinarię bilis agitationis, cujus motus juſto vehementior partibus læſionem infert, ſæpe ſecum deferens alios humores malignos viſcera erodentes: Ideoque conducit illius temperatio & matura eductio, cito infra deducendo uſu humectantium quæ illam fluidam reddant, & acidorum, quæ eandem præcipitent: Sin cæterorum more aquam vitæ vel roſſolis, uſu in familiari habuiſſem quoties fatigatus fui, incendio proculdubio correptus fuiſſem, ac febrem ardentem accerſiviſſem, mihi cito funeſtam: Exemplum tot ægrorum ab uſu potionum calidarum concidentium, me prudenter ad contrariam methodum deduxit, ſi quando defatigatus refrigerio indigerem: Primo ſingulis diebus mane aquarium integrum Potus *Limonade* dicti exhauriebam, poſtmodum diu, citra defatigationem tamen, labori indulgebam, qui ſi quandoque debilitatem inferret ejuſdem potus ſubſidio me refocillabam, quem pari copia ingerebam, redeunte illico priſtino vigore: qua methodo illarum regionum injurias declinavi, quarum calor noſtræ temperiei adeo adverſatur, ut vitam diu protrahere illis non liceat, niſi obſervato hoc regimine.

Exiſtimo, *addit Periander*, cauſam cur Europæi fere ſemper in morbos graviſſimos incidant in regionibus calidioribus degentes, hanc eſſe quod plerique vino aſſueti, à regione frigida in calidam tranſitu facto facillime commoventur, ob inſignem copiam

ſpiritus

ſpiritus vini quibus illorum corpora ſunt jampridem imbuta: Eo pacto incendiũ in quatuor domus angulos infertur, Potiones enim illæ calefacientes cum bili intenſiorem calorem imprimant, ex regionis æſtu iterum conduplicatur iſta agitatio, quo fit, ut fere impoſſibile ſit mortis periculum declinare, præſertim exteris nequaquam aſſuetis commotionibus adeo violentis: Ideoque neceſſarium omnino cenſeo uſum Potionum refrigerantium, reprimendæ gratia effumantis bilis, coërcendorum illius motuum, & leniter evacuandæ.

Certum eſt, *pergit Euſebius*, à bile inſignem ſtragem in corpore cieri ſi quando vehementius illam commoveri contingat: Pervadit illa & rodit viſcera, animi tranquillitatem excutit, vireſque atterit, cæteros humores in fermentationem nimiam agit, motu ſuo irregulari omnia diſſolvit ac deſtruit: Paucis vehementiſſimos morbos parit, ideoque maxme intereſt ne irritetur ab uſu eorum quæ illi motum conciliare poſſunt, cujuſmodi ſunt aqua vitæ & roſſolis.

Quin potius conſultiſſimum eſt in regionibus calidioribus bilem per refrigerantia cohibere, ac ex intervallis temporum vacuare, vitandorum gratia diſcriminum quæ immodicus regionum illarum calor inducere poteſt, prægreſſa dicti humoris agitatione.

Plurimi falluntur in uſu Roſſolis & aquæ vitæ, *inquit Cleantes*; quod revera potus illi illico refocillant vires & vigorem impertiuntur, ſed pauci attendunt beneficium iſtud nequaquam eſſe durabile, nam quod ſtatim opem ferre videtur poſtmodum in venenum degenerat, præ actionis vehementia lethale: Ideoqne inſignis error eſt cum caliditati regionis id adſcribitur, quod maxima ex parte referendum in uſum potionum excalefacientium,

Certum eſt *pergit Orontes*, Effectus illorum liquorum periculoſiſſimi ſunt, tum ratione caloris, tum ſiccitatis partibus ab ipſis impreſſorum.

Revera, *reaſſumit* nepos, Domini Marchionis *de Montovergne*, cum Madagaſcar appulimus, nihil præter ſcelera animata obvia habuimus, & ſpectra viventia, h. e. homines exſuccos, ἰκτερώδεις, languidos, qui exiguo temporis ſpatio omnes occubuere, illis ſolum veriſimiliter ſuperſtitibus quorum viſcera labem nondum contraxerunt à ſpiritu vini, neque temperies everſa, periculum evadentium ope venæ ſectionis & uſus rerum humectantium, nam, ſicut antea dixi, omnes qui interiere, vel jecur, vel lien, vel pulmones, aut cor ulcere obſeſſa exhibuere, id quod deprehenſum in illis qui ab obitu cultro anatomico expoſiti fuere, ſic jubente avunculo meo, contra morem patrium, cum omnes ſacrilegium credant ſi diſſecentur cadavera.

Ji qui uſum aquæ vitæ in regiones calidas invexerunt, parum periti erant artis Medicæ, *ait Periander*, notum omnibus morem illum ab Hollandis inductum fuiſſe, perperam credentibus eadem victus ratione utendum eſſe in regionibus calidis ac in frigidis: Medicus vero Pariſienſis, de quo Dominus modo verba fecit, qui inter primos in Madagaſcar lares fixit, pe-

ſimum illum morem confirmavit: is enim de cenſu eſt eorum qui cardiaca ubique exhibenda eſſe credunt, & quantum ſanguinis homini demitur tantundem etiam virium & vitæ.

Si per æſtatem ſolo mero, roſſolis & cibis aromatibus conditis uterétur homines, *pergit Orontes*, proculdubio ignis igni adiiceretur, nec impune.

Quot Gallos Italia tumulo indidit, quod Gallico more vivere voluerint ac diſſolutiori vitæ indulgere? Qui *Helmontium*, imitati, in febribus parcunt ſanguinis miſſioni, ne, ut ajunt, vitæ theſaurus exhauriatur, quando Enemata repudiant, quod abſurdum ſit remedium, cum Cathartica, quod venena ſint, quæ ſæpenumero exprimunt & corrumpunt probos humores, præſto eſſe debet remedium ſpecificum, ſed certiſſimi effectus: Cujus autem poſſeſſio ſupponitur, experimento ſæpius comprobati, antequam à conſueta methodo deflectamus, alias dum carebimus & arcano *Helmontii* remedio, & methodo ordinaria, æger auxilio deſtitutus occumbet, nec enim minus periculum metuendum à remediorum omiſſione quam à pravorum exhibitione.

Revera in Avunculo meo, *ait nepos Dom. Marchionis* de *Montevergue*, ſumma authoritas neceſſaria fuit ad frangendam Medici illius contumaciam, innixam vulgi ſimplicitate, cui gratus ſapor Roſſolis magis arridet quam aquæ ſimplicis.

Res mira præjudicium, *pergit Philidas*, ſæpenumero magnas turbas excitat: Hollandi poſtquam animadverterunt à tabaco & aqua vitæ in regionibus Septentrionalibus vires refocillari, illorum uſum in regiones calidiores etiam induxerunt, rati eundem effectum productum iri, quinimo & in eadem conſuetudinem pertraxerunt Nigritas, quibus res peſſime ceſſit.

At vero miſeri illi Nautæ nequaquam percipiebant mala ſibi infeſta in æſtuoſis illis regionibus à calore roſſolis induci non minus quam à regionis temperie: Neque etiam animadvertebant etſi aqua vitæ ex tempore vigorem conciliet, eo quod materiam præbeat quibuſdam ſpiritibus exhilarantibus, ſucceſſu temporis perniciem inducere, ab abſumpta humiditate nativa & corporis reſiccatione.

Illos tandem latebat à potionibus excalefaciendi vi præditis, præter modum commotis humoribus, nominatim, bile miros poſtmodum excitari tumultus illis in corporis locis ad quos humores dicti deferuntur.

Id ipſum in pluribus nuperrime obſervatum, qui revera in colico dolore levamen acceperunt aſſumpto vini ſpiritu, *inquit Periander*, ſed deinceps gravius afflixit malum, quia & incurabile in quibuſdam factum eſt, nam revera ſpiritus vini abſumit lenem illum humorem qui ſingulas corporis partes tuetur adverſus caloris ſummam caliditatem: hinc ſi ſeroſus humor diſſipatus fuerit, remanet tantum quaſi ſtrigmentum quoddam craſſum & viſcidum, quod prægreſſis multis fermentationibus in univerſas corporis partes defertur, intercepto dehinc ſanguinis & ſpirituum commeatu, putredinem concipit & lethales morbos inducit.

Ideoque

Ideoque in eâ ſum ſententia nihil eſſe periculoſius quam ſi ad exſiccationem perducatur corpus in uſum ducendo potiones excalefacientes, ſicuti viceverſa nihil ſalubrius quam iſdem refrigerare & humectare, cujus rei experientia teſtis eſt non minus quam ratio.

At verò, *reponit Theotimus*, qui ergo fit ut nativi incolæ regionum calidarum adeo vivaces ſint, etiamſi familiares illis ſint liquores calefaciendi vi præditi?

Id nequaquam tibi conceſſerim, *inquit Therſander*, Capitaneus enim *Carlo*, ubivis terrarum notus, rei maritimæ ſcilicet peritiſſimus, aſſeruit mihi Nigritas regnorum Congo, Angola & orarum Africæ, non aliis uti potibus quam refrigerantibus, ſin alios ingerant, id fieri tantum in conviviis, & quia Angli & Hollandi illam invexere conſuetudinem, ſed infauſto ſucceſſu; Id quod etiam ab aliis comprobatum habeo, quibus frequentatæ illæ regiones.

Conceſſo vero eo quod aſſeruit *Theotimus*, pergit *Periander*, nequaquam inferre licet morem illum Europæis probe ceſſurum, aſſumendo potus calidiores, non parum enim intereſt diſcriminis, Regionis nativi incolæ aſſueti ſunt intenſo illi caloris gradu, qui non eadem ratione ipſos efficit qua advenas, decurſu temporis illorum corpora reddita ſunt & ſolidiora & magis idonea eluctandis impreſſionibus ambientis aëris: ſoliditas hæc derivata à parentibus in liberos, adeo ut liquores excalefacientes, uſus piperis, tabaci eundem effectum non exſerant in indigenas ſicuti in Gallos, quorum viſcera jam à vino diſpoſita, ſicuti dictum, facilius commoveantur à calore regionis immodico, cui inaſſueti ſunt.

Porro tibi demonſtraturus ſum, *pergit ille*, bilem nimiopere commotam in ſingulas corporis partes impetum facere, ipſas penetrare, pertinaciter adhærere, eaſdemque exſiccare: Giſerii, ij quibus calor regionis intenſam ſitim excitabat, frigidæ potu ipſam ſedare non poterant, quia videlicet bilis membranis ventriculis ſe inſinuaverat, frigida autem illas membranas ſubire non valebat, uſurpata vero tepida, quæ facilius pervadebat, ſitim leniebat temperato illo humore cui commiſcebatur; quin & Iuſcula eundem effectum melius præſtabant, cum enim particularum nutritiarum major ineſſet copia, facilior in viſcera ingreſſus patebat.

Eſt & hoc obſervatum Nobiles Polonos brevioris eſſe vitæ, quod aromatis nimis indulgent, & potui aquæ vitæ,

Referunt tamen nonnulli, *reponit Caliſton*, aquam vitæ ſitim tollere,

Concedo, *inquit Periander*, ſitim ipſam mulcere, bibendi tamen neceſſitatem non tollit: Sitim lenit, quia fauces pertranſeundo, abradit adhærentes illis humores ſitis cauſam, quæ deinceps moleſtior redit membranam enim exurit in qua ſitis ſenſus reſidet, ac inſignem ſpirituum copiam gignit, qui bilis motum conduplicant, corpus excalefaciunt, idque exſiccant.

Regimem præſcriptũ neutiquã improbo, *reſpondet Caliſton*, quin potius neceſſariũ duco, ex mea quippe ſententia à *Dom. de Montevergue*, ſumma ratione,

id in Madagaſcar 1 tabil tum fuit, cùm tam eximios & uti les effectus edideris: Interim, ut retnſcandide dicam, vix in animum induxerim Nautas, quibus aſſiduitas laboris plurimos exhaurit ſpiritus, præcipue in æſtuoſis regionibus, in quibus corporum inſignis eſt tranſpiratio, ideoque ſæpè deteruntur vites, miſerum, inquam illud hominum genus, impune carere poſſe potu aquæ vitæ, virium inſtaurandarum gratia poſt improbum laborem.

Revera impoſſibile eſt ipſos omnino dicto liquore carere, virium inquá gratia, ait *Nepos Dom. de Montevergue*, non raro potus illius neceſſitas occurrit ad fulciendas vires collapſas, inepte tamen quiſpiam crediderit exceſſum innoxium eſſe: Abuſus enim prędictorum liquorum, ſicuti & Tabaci, experientia teſte tandem illos ad præmaturum exitum deducit, cùm brevior illis ſit vita quam abſtemiis, ac proinde error adeſt in uſu dictorum Potuum.

Præjudicio occupantur, quin & in ſania quadam detinentur, quam vix excutere licet ab animo illorum in quos jus nobis datum eſt, judicio pollentium æque ac expertium; adeo difficile eſt infixas opiniones ab animis evellere, utut falſas & periculi plenas.

Poſtremus hic ſermo plane utilitatem regiminis à *Periandro* præſcripti manifeſtam fecit: Nonnulli rationibus id fulgiebant, quæ omnes in unū conveniebant, Jis quibus repetitiones tædio erant, ſatis erat nutu approbaſſe, & laudaſſe inventorem ſalutaris adeo regiminis,

Sed ſuborta deinceps non levis controverſia de *Aqua vitæ*, Nonnulli illius uſum ſaluberm pronuntiabant & innoxium in regionibus frigidis, Alii ut plane inſalubrem repudiabant; Quidam media incedebant via in hac opinionum diſcrepantia, dicentes ea in re perpendendam eſſe temperamentorum varietatem, uti & locorum.

Certum eſt, *inquit Euſebius*, eos qui præditi ſunt temperamento pituitoſo, commodum aliquando percipere poſſe ex potu aquæ ritæ, modo tamen modicus ſit illius uſus, alias noxii futuri, Idemque continget, ait, quod de Sole, qui neque nimis proximus, neque nimis diſtans beneficus eſt, hic ſi remotior glaciem inducit; ſi vicinior devrit, abſumit, cuncta deſtruit.

Nuper vidi effectum ignis lugendum, & immoderati aquæ vitæ potus, *pergit Periander*, Paupercula quædam quæ domicilium habebat juxta ædes S. Stephani à montibus, toto vitæ decurſu immodico aquæ vitæ potui indulſerat, quapropter contraxit infortunium ſibi exitioſum: Cùm aliquando aquæ vitæ nimiam copiam hauſiſſet, plane in cineres redacta eſt ab ignitabulo quod ſedili ſuo ſuppoſuerat, adeo ut ipſius plane nihil ſuperſtes fuerit quam togæ particula, cum tribus digitis manus dextræ: Hanc in illo ſtatu deprehendi, illuc deductus à Dom. Joſſin præſtantiſſimo Pharmacopœo: A vicinis didicimus mulierculam illam plurimam aquam vitæ ingurgitaſſe, cum ignitabulum ſuppoſuit.

Ecce ſtupendum ignis effectum & abuſus ſpiritus vini, qui, ſicuti dixi, mulier-

mulierculam hanc ad tam citam conſumptionem diſpoſuerat, ſed aliud occurrit exemplum, *pergit Orontes,* quod nuperrime accidit Pontepiſcopi, Normanniæ Oppido.

Inter hominem quendam, vino deditiſſimum, brutique ingenii, & matrem propriâ non conveniebat, ab ejus præſentia abſtinens: Mulier gravi morbo afflicta decumbens filium requirit in gratiam acceptura, ebrioſus vero id neglexit, maluitque in helluatione pergere, cauponis tunc hoſpes, quam matris benedictionem implorare: Obiit mulier abſente filio, qui oppleto ventre rediens & de matris morte lætabundus, bruto joco ſpiritus vini hauſtum aſſumpſit matri ſepultæ propinans: Imo nonnulli referunt tumulo matris inſidentem ebibiſſe: Sed ſive Juſtitia Divina in exemplum trahere voluerit virum illum nequam, ultionis cauſa efficaciam cauſarum naturalium exaltans, ſive revera ex Naturæ legibus is effectus prodierit, tota nocte inſtar damnati exclamavit, A matre ſe comburi, auxilium citum implorans: Ab horrendo hoc ſtœpitu excitati vicini acceſſere, foreſque pulſant, nullum vero aliud reportatunt præter hoc reſponſum, *Mater mea comburit me, auxilium date, morior, comburit me mater mea:* Quapropter effractæ ſtatim fores auxilii ferendi gratia, ſed intempeſtivum erat, animam efflabat cum flamma ſpiritus vini quam vomitu ejecerat, deprehenſus vero candelam accenſam manu tenens, capillis deuſtis, vultu & regione ventriculi denigratis ac ſemicombuſtis, oculis contortis, ore ſicco & hiante, perpetuò clamitans à Matre ſe comburi, Panni quibuſdam in locis deuſti erant à flamma ſpiritus vini, concepta proculdubio à candela, uti veriſimile eſt ab eadem flamma deuſtos fuiſſe capillos, denigratumque vultum.

Rumor interim inter vulgus increbuit fulmine ipſum ictum fuiſſe: ſed cauſa adeo extraordinaria non requirebatur, quandoquidem ea quæ ingeſſerat ſatis erant ad inferendam necem, atque id quod poſtmodum hauſit ſpiritus vini, ac paulo poſt evomuit, ſufficiebat ad deurendos capillos & faciei nigrorem inducendum.

Legimus quendam *Carolum à Navarra* omnino conſumptum fuiſſe, quia involutus fuerat panno aqua vitæ imbuto, ad ſudorem eliciendum, flammam concipiente ex incuria illius qui pannum conſuebat, dum cereo accenſo filum dividere vult.

Non abnego Deum ultorem ſupplicio hoc affeciſſe ebrioſum illum, ſed præterea credo puniendi cauſa uſum eſſe iiſdem inſtrumentis quibus nequam ille ebrietatem accerſiverat, Utut vero ſit, Cucullatus Monachus præſens confeſſionis Sacramento ipſum munivit, animæ conſulens, quam miſer ille efflavit perpetuo clamitans ſe à matre comburi: Ab eodem cucullato hanc hiſtoriam teneo, *pergit Periander,* quam conſcriptam exhibui Domino Primario Senatus Præſidi.

Admodum veriſimile eſt ebrioſum iſtum ab aqua vitæ conbuſtum fuiſſe, ſed præterea locus eſt ut credamus

ipſum tum animo tum corpore, ob intemperantiam debilem; pręterea conſcientia ſtimulis laceſſitum quod matri adeo injurius fuiſſet, illinc quidem contigiſſe quod ignem ſubterfugere non potuerit quem intemperantia propria ſibi accerſiverat, hinc vero quod crediderit ignem illum à matre provenire, ultura ipſius iniquitatem.

Eventus hic oppido rarus eſt, ſed rei quam quærimus nequaquam quadrat: Nemini ignotum ſpiritum vini comburere, experientia id ſatis ſuperque comprobat, aliud vero hic quæritur, An nempe uſus illius periculoſus ſit, id quod probabile mihi adparet, ideoque ex mea ſententia ſatius eſt omnino ab illo abſtinere, aut ſaltem modicum jubeo eſſe illius uſum, & neceſſitate poſtulante, utut enim exigua ſit illius quantitas, effectus ſemper manifeſtiſſimus eſt: ſi arboris radici calx impoſita fuerit, ait *Orontes*, conduplicantur illius vires, fructuſque maturatio acceleratur, qui ideo & grandior & gratior eſt, ſed præterea certum eſt arborem citius ſeneſcere & emori: Roſſolis & ſpiritus vini eundem effectum exſerunt in hominem quem calx in arborem, extemplo hominis vires adaugent, ſed paulo poſt necis auctores ſunt immodica ſiccitate inducta, hocque pacto ſoluta unitate omnium partium corpus componentium.

Non equidem probe ſcio quis ſit effectus Roſſolis & aquæ vitæ, abrumpit *Pancratius*; id verò mihi perſpectum vini uſum eſſe ſaluberrimum, *Eſt fomes & incitabulum ingenii virtutiſque ſi mens hominis & corpus vino flagret*, ſicuti eleganter ait poſt divinum *Platonem Macrobius*: Revera *bonum vinum acuit ingenium, pectus corroborat, triſtitiam pellit, eloquentem reddit*, ſicuti enim *Horatius*, *fœcundi calices quem non fecere diſertum*? Ea propter etiam à Græcis dictus fuit *Bacchus*, *Lyſius*, aut *Lyæus*, quod linguam ſolvat, quin & mutis loquelam reſtituat: Nec incongruo nomine *Liber* dicitur à libertate quam vinum adminiſtrat. Plurima adhuc effutiiſſet, *Pancratius* in vini laudes niſi ſurrexiſſet *Periander* & cœtui valediſſet.

OBSERVATIO III.

De morbo & morte Dominæ de Morangis, cui medicamenta Chymica, ab imperio exhibita exitialia fuere.

Vobis narraturus ſum Dominam *de Morangis* è vivis exceſſiſſe, *incipit Periander*, obiit autem ob imprudentiam Empirici, qui vehementiſſima cathartica ipſi exhibebat, ac ſimul decocta excalefacientia, corroborationis, ajebat, gratia, etſi Domina illa temperie ſicca & aduſta corporis donata eſſet, congerie humorum aduſtorum ſtupenda onuſti.

Si quidem vehementia & deleteria qualitas horum remediorum colluviem.

viem illam tantum in ægra exagitavit, humorum metaſtaſis facta eſt è prima regione, illorum conceptaculo, in ſingulas corporis partes, emergentibus tandem ſymptomatibus Illuſtri Matronæ lethiferis.

Diu curæ meæ commiſſa fuerat, contraria methodo malis eius obviam eundo, & ſummo commodo; Cum vero ingenium humanum commutationibus gaudeat, conditionis melioris ſpes ſæpe nos decipit ac in avia ducit, hinc aures nimis credulas præbuit ſuadentibus ab inſtituta oppoſita methodo meliorem ad valetudinem ſucceſſum habituram, quapropter pſeudiatro illi ſe ſubjecit, qui incendium in viſceribus excitavit, aut, ut verius dicam, vehementia exhibitorum remediorum ipſam necavit.

Revera, *inquit Eudoxus*, ſatius fuiſſet Dom. de Morangis ſi regiminis à te præſcripti filum non abrupiſſet, quandoquidem proſpere res ſuccedebant, quin & nonnullos iudicio pollentes audivi qui dicerent abſque tuis conſiliis vitam non tam diu illi producendam fuiſſe.

Proculdubio *pergit Periander*, regimen à me illi præſcriptum valetudinem tuebatur, ac ne crebro in morbos incideret præcavebat, uti & à cachexia lethali: Fructuum uſus & inſculorum temperantium tranquillitatem humoribus inducebant ſi quando hi ferociebant, ſic tanquam freno bilis coërcebatur, cuius motus periculoſi ſyncopes ſæpe accerſebant.

Ptiſanæ cōparatæ ex radicibus malvę, *Conſervæ nymphææ & buglaſſi*; prandia ex carnibus elixis (remotis toſtis, frixis, piſtoriis operibus) *oryza*, *albo è dulio*, *gelatinis* ex carnibus *porcellorum lactētiū*, *pedum vitulinorum*, abſq; larido & aromatis; cuncta hæc paulatim emēdaverāt radicatas partiū interiorum intemperies in hac matrona; Summum vero commodum ex hujuſmodi diæta percipiebat, hujus nempe beneficio diluti & fluidi facti humores nullo negotio pauca *Caſſia* aſſumpta ante paſtum educebantur; additis quandoque *rhabarbari* granis x. aut xij.

Admoveri & ſæpe curabam abdomini mantilia aqua madida, in qua diſſolutum erat *ſaccharum Saturni*, ut & ſacculos infarctos *Cucumeribus*, *citrulis*, *ſempervivo*, *ruta*, hyoſcyamo, eoſque frigidos: *Generice hæc à me traduntur*, quia amplam huius morbi alias deſcriptionem tradidi, una cum methodo curatoria; quæ præterea continet plurimas eaſque raras obſervationes, ac arti Medicæ utiles.

OBSERVATIO IV.

Chymiſtæ cujuſdam inſignes pollicitationes.

P*Eriandri* abſoluto ſermone, inſtituto de ſua methodo, quam unuſquiſque calculo ſuo approbavit, perlectus fuit Catalogus celebris cuiuſdam Chymiſtæ, exhibens operationes quas in curſu Chymico oſtenſurus erat: Inter cæteras ſpondebat præſtantiſſimum ex Arſenico Catharticum,

Auri tranſplantationem, Aquam Lunarem in quibuſvis morbis proficuam, Spiritum & Tincturam Mercurii, cæteris hujus partibus in terram quaſi reſolutis, plurimaque alia admiratione digna, quibus tamen Academicarum ſchola aſſenſum non illico præbuit.

Catharticum illud Arſenicale, qualemcumque præparationem recipiat, periculi nunquam erit expers, *ait quidam*, Nonnullos vidi in febribus quartanis id præbentes, ſed ſucceſſu ſemper improbo, aut ſaltem ſuperſiſte ventriculi debilitate, & languore vix ſanabili.

Sin Dominus Chymiſta tranſmutationem Argenti in Aurum pollicetur, *ait alter*, cum bona ipſius venia dixerim id nequaquam me credere: Sin ſimplicem audit tranſmutationem, concedam rem ſicuti nonnullis, ſic illi quoque artificio quodam poſſibilem.

Aquæ Lunaris effectus ſi nobis perſpecti fuerint, *ait Orontes*, in dubium illos non revocabimus: Sed eatenus, Domine, liceat nobis judicium cohibere, & de poſſibilitate dubitare: Hæc dicta ſunt, non injuriæ cauſa, de eruditione tua & peritia conſcii, ſcimus in rebus Chymicis te eſſe verſatiſſimum, ſermones tui id comprobant, at vero cum de rebus inſolitis & extraordinariis agitur, tot hactenus nobis obvij facti ſunt pollicitis ejusmodi fœcundi, ſed ſcopo & fine excidentes, ut de cæteris judicium idem feramus.

Libera in utramque partem vobis fides eſt, *reſpondet Chymiſta*, neque ulla ratione à vobis extorquere poſſum ut fidem mihi adhibeatis priuſquam coram vos experimentis quæ propoſui firmavero. Interim veriſimilitudo apud vos eſſe debet, ſi de ſucceſſu dubius eſſem, me periclitaturum non eſſe, veritum ne medio in opere eventus deficiat, pudore ſuffuſum in adeo celebri & illuſtri cœtu: Rem, cum vobis libuerit, reapſe demonſtraturus ſum.]

Interea, *ait Periander*, da nobis ſpecimen & ideam Principiorum veſtrorum.

OBSERVATIO V.

De Principiis Chymicis.

ALia, *reſpondet Chymicus*, non agnoſco præter *Phlegma & Salem*: *Plegma* principium eſt paſſivum rerum omnium, baſin & corpus præbens omnibus mixtis: Prima eſt materia Entium omnium corporeorum, *Aqua, a qua omnia ſunt*, ait *Lactantius* poſt *Thaletem* & *Hippocratem*.

Ex dictis, *Domine*, *abrumpit Orontes*, percipio Te *Helmontii* ſequacem eſſe.

Revera, *Domine*, reſpondet Chymiſta, ſed hac in re non tam perpendo eos qui hanc tuentur opinionē quam veritatem, illius fulcrum, tot rationibus & experimentis firmatum, *Helmontius*, & ſimul plures alii, ſatis clare oſtenderunt omnia ex *aqua* nutriri & generari:

generari: Hæc eſt quæ materiam craſſam rebus omnibus ſuppeditat, ignis illam animat & formam imponit.

Ignis autem voce intelligo *Salem volatilem*, ubivis obvium, qui nihil aliud eſt quam *Mercurius* productus ex ſale illo volatili, quem phlegmatis ſubtiliſſimæ particulæ abſtraxerunt.

Interim, *quærit Periander*, in ea ſum opinione Phlegma ſolum, una cum ſale volatili, vix idonea eſſe proferendis corporibus inſigni ſoliditate donatis, cujuſmodi ſunt lapides & metalla.

Rectè ais, *Domine*, reſpondet *Chymiſta*, ſed id ſcias velim præter ſales volatiles dari etiam fixos, à quibus concreſcunt & craſſitiem nanciſcuntur omnia, adeo ut quo plures aut pauciores occurrunt ejuſmodi ſales, eo majori aut minori craſſitie donentur.

Hinc duo ſalium occurrunt genera, alii ſunt *fixi*, alii *volatiles*: *Fixi* compagem dant & connectunt partes Phlegmatis: Volatiles præbent illis motum, à quo deducendæ omnes, quas vocant, operationes vitæ.

Sulphur ergo, *ait Eudoxus*, principiis non eſt adnumerandum?

Nequaquam, *reſpondet Chymiſta*, Corpus eſt non ſecus ac cætera compoſitum: Phlegma eſt, plurimos ſuſcipiens ſales volatiles, cujus præterea particulæ intricatæ ſunt à certa quantitate ſalium volatilium, cum figuris idoneis ſunt componendis huic contextui: Si quando autem hoc Phlegma à calore quopiam extraneo excitatum fuerit, tunc ſales volatiles, qui quaſi incarcerati erant, ſales fixos & phlegma commovendo, libertatem quærunt, & à vinculis expediri cupiunt: At vero cum impedimenta occurrant, intricataque ſint cum phlegmate, hinc ſpatio temporis aliquo illis opus eſt ut carceribus liberentur, quo fit ut corpora ſulphurea tarde colliquentur, ac pro majori aut minori partium numero in quibus implicati ſunt ſales volatiles cum fixis, eo longius aut brevius ad colliquationem tempus requiratur, En, *Domini*, meam de *Sulphure* ſententiam.

Rationi admodum conſentanea eſt, ac probe dilucidata, *reſpondet Periander*, Non alia agnoſcis Principia præter *Phlegma & Salem*, Salem vero ſubdividis in fixum & volatilem, Mercurium autem cenſes nihil aliud eſſe quam ſalem volatilem abſtractum cum partibus phlegmatis: At vero ſulphur compoſitum quoddam eſſe ex pluribus ſalibus volatilibus in plegmate exiſtentibus, cujus particulæ invicem connectuntur & intricantur à certa ſalium fixorum quantitate.

Dilucidum hoc eſt, imo admodum probabile videtur, Nihilominus obiici poteſt ex hoc præterea Sale, quem principium ſtatuis, elici poſſe ſalem, ſulphur, Et ſalem fixum, quem inſervire exiſtimas connectendis particulis corporum cum ſalibus volatilibus, nihil aliud eſſe quam Terram ipſam, quam à principiorum numero eliminas.

Errandi cauſa hic occurrit, *reſpondet Chymiſta*, quod pro Sale admittitur id quod revera Sal non eſt: Nam paucis, declinandæ gratia homonymiæ, & vitandæ confuſionis diverſarum idearum ſub unica voce, dicam me Salem volatilem, & Salem fixum,

habere pro duabus maxime ſubtilibus particulis materiæ, illis videlicet quæ ratione duce nobis innoteſcunt tanquam ſimpliciſſimæ, & maxime penetrabiles; cum quælibet alia materiæ portio, utut ſubtilis oculorum iudicio videatur compoſitionem admittat.

Ratio vero quæ me impellit ut ſic ſtatuam, hoc eſt quod Natura in generatione Entium Corporeorum duo ſolummodo intendat, Diviſionem nempe & compoſitionem: His duabus uſa operationibus mixta omnia generat & corrumpit: Eapropter autem neceſſe eſt ipſam in uſum ducere res ſimpliſſimas, quæ alias peneo trent & permeent, dividendi illas aut componendi cauſa; id quod conſequi alia ratione non valet quam ope ſalis fixi & Salis volatilis, ſic à me dictorum; quorum unus figura longa & acuta cohibens motum particularum phlegmatis, ſimul connectit, & tam apte componit ut ex his conſtituat craſſiſſimam corporum omnium maſſam; Alter vero contra omnia in motum ciei, quia donatus eſt partibus rotundis tenuiſſmis, ac proinde eximie mobilibus.

Syſtema hoc, me iudice ſatis dilucidum eſt & probabile; revera ad diviſionem & compoſitionem corporum, nihil aliud veriſimiliter admittendum videtur præter particulas tenuiſſimas, è quibus nonnullæ præditæ ſint figura idonea coercendis particulis materiæ craſſæ; aliæ, viceverſa, ejuſmodi donatæ ſint quæ aptitudinem ad motum habeant, quo hinc conſequantur diviſiones & compoſitiones, rerum omnium productioni neceſſariæ.

Ideoque reditu facto ad obiectionem à *Periādro* allatā, videlicet ex ſulphure ſales elici; ſalem vero fixū nihil aliud eſſe quam terram ipſam, Reſpondeo me de vocibus litem non movere, quia liberum cuique eſt Salis nomine donare quodcunque libuerit; Id vero aſſero impoſſibile eſſe ſulphur educere ex Sale à me ſic dicto, videlicet ſimpliciſſima omnium ſubſtantiarum, ſive ſal fuerit fixus ſive volatilis, cum inter ſe figuris ſolummodo diſcrepent; Ideoque cum dicunt ſulphur è quibuſdam ſalibus extrahi, exempli gratia oleum vitrioli, & quod *Beguinus* ait ſe elicuiſſe ex ſaccharo Saturni; eiuſmodi improprie dicuntur Sales, quales audio, ſed ſunt ſubſtantiæ compoſitæ, quarum ignis nonmodo ſegregat particulas, ſed & diviſione accedente, in alias commutat ſubſtantias, quas ſulphur aut Oleum dicimus.

Non me latet apud Chymicos vitriolum ſalis ſpeciē eſſe, idq; nominis in plurimas alias ſubſtātias illos transferre, extractas è mineralibus, vegetabilibus & animalibus, ſed hæc veri non ſunt ſales elementares, ſubſtantiæ ſunt compoſitæ ex phlegmate & iiſdem ſalibus, ac proinde in alias ſubſtantias commutabiles, illorum mutato contextu ope diſſoluentium & menſtruorum; quorum particulæ etiam commixtæ iis quas continent prædicti ſales ſuppoſitij, iuvant & concurrunt ad formationem novarum illarum ſubſtantiarum: Ita cum *Beguinus* Oleum ex ſaccharo Saturni eduxit, illud animadvertendum eſt, calcem plumbi, ex qua hoc ſaccharum

rum conficitur;in aceto ſtillatitio diſſolutum aliud quid præter plumbum continere, ac proinde Oleum inde prolectum educi è diverſis particulis ipſius plumbi, conjunctis particulis ſpiritus aceti ignis ope.

Certum eſt, *addit Maximus* contextus commutationem, & alterationes ab igne inductas particulis corporum mixtorum, in illis producere poſſe alia accidentia,aliaſque qualitates: Sic quando diſtillationis ope elicitur Oleum è vitriolo, nihil aliud hic perpendendum eſt quam vitriolum,cum compoſitum ſit ex phlegmate, terra, ambobus ſalibus, fixo & volatili, qui majori copia hic occurrunt quam in pluribus aliis mixtis;ab igne adeo immutari contextum particularum vitrioli, ut ex priori illius ſubſtantia componat corpus quoddam oleoſum; quandoquidem, ſicuti dixi, certiſſimum eſt à ſola ignis actione particulas corporis mixti eo modo diſponi ut modo hanc modo illam conſiſtentiam obtineant: Id quod accidit aut diſſipatione facta portionis propriorum ſalium, vel concilia alio ſitus particulis ſalis & aquæ.

Rem arduam ſuſcipis probandam, Domine, ait *Orontes Chymiſtam alloquutus*, ambos tuos ſales ignis producta non eſſe non ſecus ac reliquas ſubſtantias à te commemoratas.

Ratio id comprobat, *inquit Chymiſta*, Secundũ quã neceſſe eſt aliquid adeſſe quod cõponat, aliquid quod dividat; Id quod componit,& id quod dividit, figuras obtinere debent ei rei idoneas; id vero voco Salẽ fixum, & ſalem volatilem: Sal fixus cohibet, ſal volatilis movet; Ille proinde connectit ſimul partes phlegmatis & terræ (nam revera non exiſtimo requiri ut in compoſitionem corporum admittatur) hic vero illis concedit motus, à quibus deducendæ cunctæ Entium operationes; Ille cohibendi & connectendi cauſa obtinet particulas longas,acutas, aut angulis donatas; hic vero rotundas, per quas in motũ ciet.

En,Domine,rationem quæ me impellit ut credam non alia præter hæc duo dari principia; neque enim aliquid mihi occurrit magis idoneum compoſitioni & diviſioni quam ejuſmodi figuræ, quarum altera fixat,altera motum largitur; Sin quiſpiam credat ſalia, mercurios, & ſulphura, extrahi ſolita arte Chimica, vera eſſe principia,nulla probabilitate id dixerit;tot quippe experimentis ratum eſt ea ipſa cõpoſita eſſe,ut demirer quoſdam adhuc pro principiis illa habere.

Liceret nihilominus, *inquit Cleantes*, exhibere tibi ſales, Mercurios & Sulphura tantæ puritatis ut nullam ex his ſubſtantiam heterogeneam elicere liceat.

Si modo de vocibus conueniat, conſenſus etiam ſequitur de rebus, *reſpondet Chymiſta*: plurima enim dantur nomina homonyma, varias ideas exhibentia, quæ ſæpe numero confunduntur, atque hinc controverſiarum origo; cum quidam hoc ſenſu accipiunt,alij alio:Si enim, exempli gratia, Salium nomine audis maxime ſubtiles & penetrabiles materiæ particulas, quarum quędam idoneæ ſint connectendis invicem corporibus; aliæ eaſdem in motum promovendis per proprias illorum figuras, hactenus inter nos non eſt diſſenſus,

Sin per Sales intelligas ſolum ſubſtantiam diſſolubilem in aqua, quam ſtatuunt ſubjectum ſaporum; atque in exemplum adducas quæcunque ſalia erui ſolent è mineralibus, vegetabilibus & animalibus, negabo iſtiuſmodi ſalia legitima eſſe principia, quandoquidem ipſamet compoſita ſunt ephlegmate; ſalibus fixis & ſalibus volatilibus, in quæ cætera omnia reſolvuntur.

Idem de Mercuriis pronuntio & de Sulphuribus, quæ nequaquam redolent naturam ſatis homogeneam, ob quam admitti queant in numerum principiorum, Revera, Domini, an res manifeſtius demonſtrari poteſt quam oſtenſa inſigni differentia horum ſalium ab invicem? Eadem occurrit inter Mercurios, ſicut & inter Sulphura; inter quæ vix duo ſibi ſimilia reperiré licet; unde liquet ipſamet eſſe compoſita, quandoquidem diſcrimen aliunde oriri nequit quam ex diverſis partibus illa conſtituentibus, Aſſignantur præterea ipſis qualitates, ex quibus potius compoſitio deducitur quam ſimplicitas, ſiquidem ipſis non ſunt peculiares.

Revera, *Domini*, quis crediderit ſolum ſalem in aqua reſolvi; cum cryſtallus tartari, gummi Arabicum & Myrrha ſimiliter in illa diſſolvantur? An veriſimile eſt ſolũ ſalem ſubjectum eſſe ſaporum, quandoquidem omnes Mercurij, & omnia olea ex vegetabilibus & animalibus elicita ſapida ſunt? Sicuti id manifeſtum eſt in ſpiritu tartari, ſpiritu cornu cervi, Oleo caryophyllorum aromaticorum, & terebinthinæ.

Ex his omnibus liquet cunctas eas materias ea ſimplicitate non gaudere quæ requiritur ad principiorum naturam conſtituendam, & liquide eadem demonſtrant nihil aliud illorum compoſitionem ingredi quam phlegma cum ſalibus fixis & volatilibus, ſed quorum variæ dozes, cum variis particularum compoſitionibus diverſos formant contextus, unde diſſimilia exſurgunt mixta.

Hoc mihi notum Chymicos è quibuſvis corporibus elicere ſolere etiam quinque ſubſtantias, unde quinque ab iis conſtituuntur, principia; ſed illi non advertunt quinque has ſubſtantias nihil aliud eſſe quam ipſius ignis producta, cujus varij gradus varias inferunt mutationes corporibus in quæ actionem exſerit; adeo ut intenſior aut remiſſior ignis gradus ipſis exhibeat, modo id quod vocant Salem, modo quod dicunt Sulphur, modo quod nominant Mercurium; Id quod contingit ſicuti præmonui, immutato contextu & ſitu ſalium volatilium cum particulis phlegmatis; imo nonnunquam commutata figura eorundem ſalium, cum volatilia fixa evadunt, & fixa volatilia, id quod frequentiſſimum eſt contra communem opinionem.

Inſignis hæc diſſimilitudo quæ inter ſales conſpicua eſt, ex vegetalibus & animalibus elicitos (mineralia enim quod ſpectat, veniam ſpero daturi ſunt ſi dixero me in ea eſſe opinione nunquam ipſos ex illis eduxiſſe) aperte evincit id quod adduco: hæc vero diverſitas facile deprehenditur ex diverſis horum ſalium facultatibus; quin & nonnunquam ex qualitatum contrarietate & repug-

repugnantia, ſicuti id ipſum liquet in ſale nitri & ſale tartari, quæ diſſoluta ſimul convenire nequeunt, ſed tumultuantur, & hæc cauſa eſt ſuccedentis ebulitionis.

Quin & obſervare eſt ex uno eodemque corpore duos ſales ſibi invicem adverſos extrahi, ſicuti Nitrum præbet ſalem fixum & ſalem volatilem, Imo & nonnunquam tres elicientur, ſicuti ex urina, quæ dat ſalem volatilem cryſtallinum, ſalem fixum; & ſpeciem quandam ſalis ammoniaci, hoc eſt, ſalem compoſitum ex illius liquoris ſale volatili ejuſdemque ſale fixo, qui ſalem communem refert,

Tandem horum ſalium, tum fixorum tum volatilium, differentia præcipue obſervabilis eſt in fixis ex figurarum diverſitate, quæ in quibuſdam tetragona eſt, in nonnullis pentagona, in aliis hexagona, imo in aliquibus heptagona, & ſic de cæteris; Tum & patet eadem ex diverſitate facultatum illorum medicinalium, ſicuti id perſpicuum in ſalibus abſinthij, eufraſiæ, gajaci, ſuccini, urinæ & aliis; quorum quædam huic affectui medentur, quidam alij; Paucis, ex ſaporum differentiis, qui magis aut minus ſunt acres.

Ex his omnibus differentiis hæc duo colligere eſt, vel iſtiuſmodi Sales naturam redolere ſuorum compoſitorum; vel ipſoſmet nova eſſe compoſita quæ ignis produxit ex quibuſdam mixtorum particulis è quibus educti ſunt, à diſpoſitione ſingulari particularum illarum, per quam à quolibet alio mixto diſtinguuntur, Et hæc meæ opinioni quadrant.

Si per tempus liceret, oſtenſurus etiam eſſem inſignem differentiam inter Olea, è mineralibus, vegetabilibus & animalibus extracta, adeo ut ejuſmodi corpus nequaquam principijs adnumerandum ſit, uti neque ſales modo à me memorati; Revera, Domini, ex una eademque materia nonnunquam duo vel tria oleorum genera educuntur. ſapore, odore & effectibus diſcrepantia: Dominus *Boyleus* ait ſe elicuiſſe ex ſanguine humano duplex olei genus, quæ commixtionem mutuam recuſabant: Refert etiam *Beguinus* ſe ex ſaccharo Saturni elicuiſſe duo Olea omnino diſſimilia: Tandem adeo inſigne inter Olea diſcrimen occurrit, ut ineptum fere ſit credere corpus illud homogeneum, unius eiuſdemque naturæ: Veriſimile potius diverſa eſſe ignis producta, cuius diverſi gradus diverſimode afficiunt ſales volatiles & ſales fixos cum particulis phlegmatis.

Mercurium quod attinet, quandoquidem Chymici nitide non explicant quod ille ſit, ipſum vero ſæpe confundunt cum ſulphure & ſalibus volatilibus, id quod conſpicuum eſt in ſpiritibus Nitri, Vitrioli, Salis marini, vini, cornu cervi, & aliis quæ pro ſulphure admittunt, aut pro Mercurio in illis compoſitis, nihil aliud quod dicam habeo, niſi me induci ut certo credam prædictam ſubſtantiam nihil aliud eſſe quam compoſitum quid ex phleg-

mate & ſalibus volatilibus : Ideoque magna controverſia inter nos non movebitur quoad iſtud corpus; quandoquidem ij ipſi pro ſubſtantia admodum volatili habent.

Subtices nobis, *inquit Valerius*, quid adſit diſcriminis inter *Sal & Terram*.

Maximum eſt, reſpondet *Chymiſta*, quia ex mea ſententia Terra etiam eſt Compoſitum, quod in plurimas, ſicuti cætera, dividitur differentias: Id conſtat inſignem eſſe diſparitatem inter cunctas Terras corpora componentes; quinimo ex iiſdem terris alia corpora componi poſſe, ſicuti manifeſtum eſt in vitrioli capite mortuo, ex quo ipſum extrahitur Cuprum.

Sed ut manifeſta ſit inſignis differentia quæ ambo hęc corpora diſtinguit, obſervare eſt eo quod Terris paucum ſal ineſt, ineptas illas eſſe confectioni vitri, ſicuti plurimæ occurrunt quæ tantumdem ſalis poſſident quantum neceſſe eſt connectandis illorum particulis; Sed cum præterea ſale volatili careant, paucoque gaudeant fixo, ideoque eum obtinere nequeunt motum qui requiritur ad conciliandum particulis ſitum, neceſſarium conſtitutioni pororum rectorum, & formationi vitri.

Plurimæ nobis obviæ ſunt ejuſmodi terræ, ſicuti cineres oſſium, calx, cornu cervi, ac plures præterea aliæ, è quibus vitrum conflari nequit, ob paucitatem ſalis contenti: Eaque de cauſa adeo igni obnituntur ut exinde crucibula parentur; Cum porro hi cineres admodum inter ſe diſſideant, veriſimile quoque eſt, ipſos eſſe compoſitos; differentias autem ex hoc ſolum deducendas quod particulis donati ſint admodum diſſimilibus, tum ratione figurarum, tum ſitus & compoſitionis mutuæ.

Domino aſſentior, pergit Maximus, Eximia eſt inter cunctas terras diſſimilitudo; nam etiamſi Terræ proprio ſale deſtitutæ vnius ejuſdemque eſſe deberent naturæ, manifeſtum tamen eſt cineres lignorum, propriis ſalibus exutos, alios eſſe à cineribus oſſium, unde arguenda eſt compoſitio in illis Terris. Sed & conſpicuum eſt ſingulas variis pollere facultatibus, ſaporibus differre & odoribus, unde quoque colligitur compoſitio in illis.

Ego vero exiſtimo, *abrumpit Orontes*, Terram non ſecus ac ſalem, ſulphur & mercurium, nihil aliud eſſe quam ignis producta in materia, hoc eſt, in aqua, cujus ignis particulas immutat, alterat, & tranſponit adeo ut aliquando commeent in in terram, aliquando in ſalem, nonnunquam in ſulphur, aut Mercurium, pro vario ſitu, compoſitione & figura quam particulæ induunt: Ideoque vere ſtatui poteſt Aquam unicum eſſe principium omnium corporum, quæ nihil aliud ſunt quam Aquæ, cujus particulæ diverſimode figurantur & componuntur invicem; Hoc vero exinde clare eluceſcit, quod omnia in Aquam tranſeant & diſſolvantur: Cuncta ex hac producantur & alimentum ſuſcipiant; Id

quod

quod experimenta *Helmontii*, *Rondeletii*, & Illuſtris *Boylei* omnibus manifeſtum fecerunt.

Observatio VI.

Quid ſit Pinguedo.

Eques *Burrhus* ad Dominum *Bartholinum* ſcribens, ſubſtantiam cerebri pinguem ſtatuit, Inquit *Periander*, rationem deducit ex candore, quia ait pingue eſt, ideo album.

Prius ſcire convenit quid ſit Pingue vel Pinguedo, *obiicit Eudoxus*, Pinguedo, meo judicio, eſt materia quædam conſtans ex particulis craſſis intricatis & implexis à partibus ramoſis, figuræ inæqualis, in quibus deliteſcunt plurima corpuſcula tenuia, ignem facillime concipientia, incarcerata quaſi in materia hac intricata & colligata.

Quandoquidem ſulphur pingue eſt, *reſpondet Orontes*, ſatius ducerem cum Domino (de Chymiſta verba faciens) dicere Pinguedinem nihil aliud eſſe quam plegma continens plurimos ſales volatiles, cujus præterea particulæ implexæ ſunt certæ quantitati ſalium fixorum, quorum figuræ idoneæ ſunt iſti implexui producendo.

Ego vero, *pergit Periander*, exiſtimo pinguedinem nihil aliud eſſe quam ingentem copiam materiæ ſubtilis concluſæ in materia ſubtili tertii elementi, quæ materia ſubtilis in motum acta, alteram diducit, ſeparat, ac producit, id quod ignem vocamus, hoc eſt, *calorem* & *lumen*.

Cunctę hæ definitiones in idem recidunt, *reponit Valerius*, ea propter omnes admitto, neque huic rei ulterius inhærere vellem, quia revera veriſimile eſt Pinguedinem eſſe corpus, quod materiam ſubtilem plurimam continet materiæ craſſæ implexam, cujus particulæ figuras obtinent idoneas huic implexui producendo.

Hoc vero præterea animadvertendum eſt, dari inſignem Pinguedinum varietatem, quibus omnibus adaptanda foret hæc definitio, quin & cerebri pinguedini, cujus gratia inſtituta eſt hæc diſſertatio, quæ ſingularem naturam obtinet, ab aliis plurimum diverſam.

Cavendum hic à fraude, *reſpondet Periander*, quicquid craſſum eſt & concretum Pingue non eſt dicendum: Pinguedo, ſi proprie loqui liceat, nihil aliud eſt quam humiditas oleoſa, aut ut ſatius dicam ipſamet eſt oleum, recipiens differentias prout plus aut minus admittit materiæ craſſæ aut ſubtilis, ac pro vario ſitu & compoſitione particularum.

Observatio VII.

De ſpermate Ceti, Quid ſit, & quæ ejus origo.

PRoculdubio Cerebrum plurimam obtinet materiam ejuſmodi oleoſam, id quod confirmat *Sperma Ceti*, quod Eques *Burrhus* & plurimi alii, ſtatuunt eſſe ſperma vel ſemen Ceti, vel Balænæ, ſed falluntur, Id enim quod vocamus *ſperma Ceti*, nihil aliud eſt quàm retrimentum cerebri hujus animalis, in ſaccis reſidui à prelo.

Commiſceri id poteſt ſubſtantiis olais, quapropter ſuffumigatores os fallaces, hujus adjectione molè adaugent, *olei Jaſmini*, & eſſentiæ roſarum, præſertim hujus poſtremæ, quæ donata eſt ſubſtantia craſſa, & ſimili oleo olivarum quando concreta eſt, ſiquidem id retrimentum, quod refert talcum, craſſè contritum, multum adauget molem iſtius Eſſentiæ.

Interim ut manifeſtum faciam ſperma Ceti ſemen non eſſe Balænæ, ſciendum eſt hunc piſcem in affrictu generationis cauſa, ſemen emittere adeo fœtidum ut longè lateque diffundatur odor intolerandus, at vero ſperma Ceti nequaquam fœtet: Ideoque accipi non debet pro ſpermate hujus animalis, Cujus rei dilucidationem habui in oppido S. Johannis Luccêſis ex Vaſconibus maritimis, qui crebrius adfuerant Piſcationi Balenarum, à quibus multa ſingularia didici, alio tempore evulganda.

Id quod à me in Anglia obſervatum quæ dixiſti confirmat, *pergit Chymiſta*, Balæna quatuor tormentorum bellicorum ictibus læſa, litori Tameſis impegit, è cujus cerebro immenſa olei quantitas adducta eſt, quam Aromatarius una cum retrimento ære ſibi comparavit: Cum vero univerſa hæc pinguedo, aut Oleum, prodierit ex cerebro iſtius piſcis, ideo inducor ut credam Cerebrum nihil aliud eſſe quam pinguedinem: An vero ſperma hoc Ceti, quod admittis pro retrimento hujus cerebri prelo ſubditi & expreſſi, verum ſit ſperma Balænæ nequaquam crediderim, Tibi hac in re aſſentiens contra vulgarem opinionem.

Neque etiamnum id veriſimile eſt, *reponit Euſebius*, quin potius crederem ſemen hujus animalis, eſſe materiam quandam pinguem & unctuoſam, quæ quandoque aquis innatans conſpicitur.

Cum Nanneti degerem, *addit Maximus*, obſervavi homines quoſdam comedentes, Piſcem maritimos dictos Vermes marinos, hos ajunt formari ex illa materia, pro ſpermate Ceti vulgo accepta, ſed hanc rem ulterius non diſquiro, utpote cognitu difficilem.

Observatio VIII.

Num cerebrum ſit pingue.

Attamen vix crediderim pinguem eſſe cerebri ſubſtantiam, etiamſi tam copioſe proliciatur oleum ex Balænarum cerebro, ſi quidem experientia conſtat cerebrum plurimorum animalium terreſtrium ſcatere ſale quodam acido, atqui ſubſtantia hæc plurimum à pinguedine diſſidet; ac revera apparet cochleare argenteũ immiſſum cerebro vitulino nigredinem concipere ſi moram aliquam in eo traxerit, unde facile eſt demonſtrare aciditatem hujus ſubſtantiæ.

Nihilominus, *reponit Periander*, mulierem vidi quæ ebria ab igne combuſta eſt, cujus cerebrum omnino conſumptum fuit, unde inferre licet naturæ id eſſe combuſtibilis, ac proinde oleoſæ.

Nequaquam dubito quin Cerebrum pingue ſit, *pergit Euſebius*, at vero nequaquam crediderim candorem ſuum tantummodo pinguedini debere, ſicut aſſerit *Equis Burrhus*, ſi quidem flaveſcere potius deberet inſtar ſulphuris, quod ipſum eſt cujuſvis pinguedinis principium, ac præterea plurima nobis ſint obvia quæ candida ſunt, neque tamen ideo pinguia, ſicuti alumen uſtum, nix, plurimaque alia vulgo cognita.

Ego vero dubito, nec abs re, num ſulphur ſit pingue, *inquit Valerius*, ſiquidem ex eo elicitur ſpiritus admodum acidus, ac proinde pinguedini admodum contrarius.

Quandocunque tamen libuerit ejus pinguedinem oſtenſurus ſum, *reſpondet Chymicus*.

Hoc ſi probatum fuerit, nihil quod reponam habuero, *reſpondet Valerius*, præter hoc unum, quemvis alium colorem convenire pinguedini, potius quam candidum, ſulphur intenſum ignem expertum nigreſcit.

Quin Sulphur mihi potius rubrum videtur quam flavum abrumpit *Orontes*.

Id nequaquam meam opinionem convellit, *reponit Valerius*, quandoquidem nihil aliud intendo quam ut probem albedinem pinguedinis non eſſe ſobolem, ſicuti exiſtimat *Eques Burrhus*; ac proinde candorem cerebri à pituita quadam deducendum non ab ipſo cerebro, accepto pro hac materia pingui, de qua jam agitur.

Attamen lac ſulphuris album ſe nobis exhibet, *reſpondet Euſebius*, ac proinde albedo cum pinguedine ſtare poteſt.

Concurrere ſimul poſſunt, *addit Chymicus*, at albedo in pinguedine, tanquam in proprio ſubjecto, cui neceſſario connectatur, conſtituenda non eſt.

Nihil obſtare exiſtimo, *inquit Periander*, quominus credamus candorem ſimul cum pinguedine cohærere poſſe in una eademque materia, ac vero cum ad ritam probationem neceſſaria foret accurata diſquiſitio quomodo generentur Colores, quam oilm præ manibus habuimus, ac præterea nox ingruat, in aliud tempus hæc differamus.

Observatio IX.

Artificium inſtaurandi humores Oculi effuſos, An id poſſibile ſit, Variæ hanc in rem Obſervationes.

EQues *Burrhus* Epiſtola ad *Bartholinum* inſtaurationem humorum oculi pollicetur ope *aquæ chelidoniæ*, in iis quibus cæſius eſt oculorum color, Et aquę infuſionis chalybis, in iis quibus oculi nigricant; Experimentum hoc centies tentatum fuiſſe in brutis ait, neque minus certũ in hominibus.

Oculum tranſverſim incidit, demum humores ex illo exprimit, aquã ſuam chelidoniæ, aut infuſionis chalybis infundit, qua imbuuntur membranæ, penetrantur, & occupando ſedem humorum naturalem, tam egregie viſum reſtituit ut aliquando hic quam ante ſit acutior, *Et oculus inſtar gemmæ fulget*, quæ verba ſunt *Burrhi*.

Fidem ipſi nequaquam adhibeo, *reſpondet Orontes*, ſublatis enim oculi humoribus abrumpuntur fibrillæ à quibus ſimul omnes connexi retinentur, ac præſertim ſuſpenſus tenetur humor cryſtallinus, eæque adeo abrumpuntur ut impoſſibile ſit illas priſtinæ ſedi reſtituere, non ſecus ac expreſſione facta humoris quem continet acinus uvæ, adeo atteruntur exigua omnia filamenta quæ continent & amplectuntur humorem illum, ut impoſſibilis plane ſit reſtitutio in priorem ſtatum.

Neque hic ſubſiſtit Eques *Burrhus*, aſſerit idem diſſectionem in oculo factam effuſionis humorum gratia, tam arcte conjungi ut ne cicatricis veſtigium remaneat.

Neque etiam hæc fidem apud me merentur, *reſpondet Valerius*, etiamſi dicere forte liceat, cum inciſio fiat absque ſubſtantiæ deperditione, membranæ autem hæ ſint tenuiſſimæ, poſſe has unitatem recipere nullo relicto veſtigio.

An vero exiſtimas cryſtallinum humorem inſtaurari non poſſe, *quærit Periander*? Imo viſum nequaquam fieri poſſe abſente cryſtallino, Experientia vero mihi notum cryſtallini humoris reſtitutionem poſſibilem eſſe, & viſionem fieri antequam inſtauratus is fuerit, ſed confuſam illam eſſe & turbidam: Didici id ab exemplo mercatoris, cui globulus in ſphæriſterio ex oculo cryſtallinum humorem excuſſerat, nihilominus is utcunque oculo illo cernebat.

Non impoſſibile id judico, Domine, *reſpondet Euſebius*: Quendam novi cui id ipſum accidit: Sed & hoc majoris momenti addo, vice cryſtallini licere uti exiguo globulo vitreo, figuram hujus humoris referente, cujus forte apprime officio fungeretur, tranſmiſſione facta objectorum, iisdemque ſequutis refractionibus: At vero nequaquam crediderim ab oculo humorum triade remota, hos reparari poſſe pauxilla aqua injecta, id mihi perſuadere nequeo, inſigne enim eſt opificium, inſtauratione nimia indigens.

Revera nequaquam eſt veriſimile eundem

eundem liquorem tantillo temporis ſpatio reſtituere poſſe tres oculi humores, qui natura inter ſe omnino diſcrepant: Etiamſi vero ille liquor eam tenuitatem eſſet adeptus ut membranas ipſas penetrare poſſet, vix aliud ab ipſo eſſet expectandum quam ut humorem aqueum reficeret,

Objiciet fortaſſis quiſpiam unum idemq; alimentum tranſmutari in univerſas & ſingulas corporis noſtri partes, veluti carnem, oſſa, cartilagines, medullam & alia: ſed adde quod non exiguum tẽporis ſpatium requiritur ad ejuſmodi tranſmutationes, pars alimenti, exempli gratia, quæ in os abit, illius naturam induit, quia ſcilicet ſubit oſſis ſubſtantiam, in quo nanciſcitur fermentum quoddã, coagulationem illi inducere aptũ natum, indurationem & tranſmutationem in propriam ipſius ſubſtantiam: quæ in carnes defertur, fermentum quoque obvium habet aptum, quod adveniens alimentum in carnem commutet; Eadem vero ratio non eſt aquarum in oculum inſtillatarum, quandoquidem, ex ſuppoſito, humores cum omnino ſint exhauſti, aquæ illæ nequaquam reperturæ ſunt fermentum, aut ſaltem vim quandam quæ valeat ipſas convertere in humorẽ cryſtallinum & in humorem vitreum; Adde quod neceſſe eſſet portionem, quę indueret naturam humoris cryſtallini, ea ſagacitate eſſe donatam qua ſeſe opponeret humori vitreo, quem ſitum ex naturæ lege obtinere debet.

Hoc vero myſterium redolet, quod *Eques Burrhus* aquam chalybe imprægnatam dicatam velit oculis nigris, aquam vero chelidonii oculis cæſiis, At vero nequaquam animo concipere poſſum quomodo tam inſigne diſcrimen adeſſe queat inter oculos ejuſdem animalis, ratione tantum diſcriminis à colore, ut quibuſdam cõveniat aqua metallica; quibuſdam aqua alicujus plantæ, ſubſtantiæ ex diſſimili omnino familia deſumptæ, ut cum chymicis loquar; Hoc ſi ſit, fateor me myſterium penetrare non poſſe, omninoque neceſſe eſt Dom. *Burrhum* artificii hujus arcani intima pervidiſſe.

Quid vero oppoſiturus es, *reponit Periander*, experimento à nobis facto in fele, cui poſt diſciſſum oculum, expreſſoſque ex eo humores, huic immiſſimus aquam *Equitis Burrhi*, adeo ut poſtridie viſus acies non minor illi eſſet quam ante vulnus inflictum?

Poſſibile id eſt, *reſpondet Euſebius:* Sed id adſcribendum conſtitutioni nativę oculi cati, cujus humores forte facillime reſtituuntur; ideoque crediderim forte idem futurum ſi infuſa non fuiſſet aqua memorata,

Optime, *ait Periander*, Huic animali utrumq; oculum perfodimus, humoreſque utrinque expreſſimus, poſtmodum aquam prædictam in unum oculum infudimus, nequaquam in alterũ, nihilominus poſtridie utrumq; oculum ęqualem invenimus, hoc eſt, utroque oculo optime valuiſſe felem.

Idem met in homine contingere certum eſt; humor ex oculo eductus parvo temporis ſpatio inſtauratur; id quod mihi experimento perſpectum in Domino Duce N. cui à Medicis conſiliis fui, Olim Duci illi oculorum alter à ſpina pertuſus fuit, in quo factum foramen rotundum quod conſolidari non potuit.

Cum autem oculus implebatur, ex temporum intervallis deplebatur & & flaccidus fiebat, ſed tridui tantum ſpatio ſponte replebatur.

Univerſus coetus hujuſmodi experimenta didiciſſe gaviſus eſt, & applauſu teſtatus eſt ſibi non minus ſatisfactum iri cum mendacium fugaretur quam cum occurreret veritas.

Concedendum eſt Domini, *inquit Periander*, niſi adducta fuerint experimenta rite confirmata, fidem nullam adhiberi debere propoſitionibus quæ vel tantillam ſuſpicionem falſitatis movent, cujuſmodi illa eſt quam affert *Eques Burrhus*.

Attamen, *abrumpit Eudoxus*, jactitat ſe experimentum hoc comprobaſſe in quamplurimis animalibus; aitque idem ſe in Italia factitari obſervaſſe, in qua arcanum hoc didicit.

Quid hac in re valeat *Eques Burrhus*, equidem neſcio, *pergit Maximus*, at vero mihi conſtat quendam hujus artis peritiſſimum, non ita pridem gloriatum eſſe Amſtelodami, poſſe ſe inſtaurare oculum puellæ, à multitudine cicatricum omnino deformem, ex vitio humorum & contractione muſculorum, quapropter luſcioſa eſt.

Quomodo curam illius gerat, an tibi notum *quærit, Periander*?

Nequaquam, *reſpondet Maximus*, at vero rem non plane impoſſibilem exiſtimo, ſi quidem notum illi poteſt eſſe aliquod remedium, quod emendatis humoribus oculum officio ſolito reddat.

Sed ſi ſtrabones quoque curet, aliis mediis utatur neceſſe eſt quam iis de quibus quæritur; nam proculdubio non raro inde ortum non deducunt, & ſæpe error eſt Naturæ, quæ muſculum unum alio breviorem facit, integris tamen humoribus.

Id ipſum concedo, *reponit Maximus*, ſed quoad exemplum allatum de puella, cui alter oculorum ſtrabiſmo affectus eſt, veriſimile eſt humores omnino depravatos eſſe, iſtam autem depravationem cauſam eſſe partium deformitatis.

Exiſtimo, *ait Valerius*, ſiquidem omnes fere ſtrabones ſunt myopes, hoc eſt, cum omnes imminute videant, neceſſe eſſe ut vitio aliquo teneantur humores oculorum.

Id nequaquam tibi conceſſerim, *reſpondet Periander*, viſum imminutum eſſe in cunctis luſcioſis; nec etiam vitium adeſſe humorum; Cujus ſententiæ cuncti aſſenſum dedere.

Observatio X.

Ad meliorem extractionem Aquarum è Plantis, in uſum ducendus eſt ignis fimi, ipſius plantæ è qua diſtillanda eſt aqua.

FErunt Equitem Burrhum, extracturum aquam è *Chelidonio*, non alio uſum eſſe igne quã quem excitat eadem planta putrefacta, quoniã, ajebat Eques, optima illa ratio eſt educendi aquam è plantis.

Rationem hanc adducebat, quod ignis ordinarius diſſolvendo plantas, in ipſas eodem tempore transfert nonnullas particulas aliorum corpo-

rum

rum quæ illi cedunt in alimentum, quapropter aquæ impuræ redduntur; cum viceverſa, ſi uſurpatus fuerit ignis fimi ipſius plantæ, præterquam quod hic ignis nihil transferre valet extraneum in aquam quam elicere intendimus è planta, ſi quidem prodeat ex ſubſtantia ipſius plantæ, quæ putreſcés fermentationem experitur, exagitatur, incaleſcit, cum idem ſit moderatiſſimus, eadem ratione ipſius motus, paulatim agendo nihil aliud efficere poteſt quam veram ſeparationem particularum plantæ, nulla alia inducta alteratione.

Commentum illud mihi probatur, *addit Periander*, imo credo optimum eſſe ſi in uſum adducatur ignis exiliens è fimo ipſarum plantarum diſtillationi exponendarum, quandoquidé revera veriſimile eſt eo pacto nihil extraneum ſubiturum plantam diſtillandam:

Cuivis notum ignem excitatum ex alia materia quam quæ diſtillanda eſt, non minimam inferre immutationem corporibus diſtillatis, in ipſa tranſvehẽdo novas particulas ſubſtãtiarum quæ ſubjectũ illi præbent, quã immutatione ſitus, compoſitionis & figuræ particularum eorundem corporum. Ideoque hæc via eſt obviam eundi illi diſcrimini, ſi non alius ignis in uſum veniat quam quem ſuppeditat fimus plantarum ipſarum, obtinendi gratia aquam puriſſimam.

Præterea prædictus Eques addit conſervandæ gratia ſuæ aquæ Chelidonii, adjiciendam eſſe camphoram; Ad ritam autem præparationem aquæ chalybeatæ, commiſcendum eſſe chalybem aquæ pluviæ, refrigeratorio poſtmodum hæc imponendo, & urgendo igne lento.

OBSERVATIO XI.

Deſcriptio depravationis cujuſdam viſus admodum ſingularis, Cujus cauſa in conſilium adhibita fuit Academia. Illius vitii cauſæ diſquiruntur, Et plurima utrinque adducuntur.

NE materiam de oculis inceptam deſeramus, propoſiturus ſum Viſus vitium oppido rarum, cujus cauſa unuſquiſque ſuam proditurus eſt ſententiam.

Vir annos natus ſexaginta tres, morbo defunctus cujus cauſa novies ſecta fuit vena, depravatione viſus omnino ſingulari laborat, ſi quando enim directe verſus horizontem ſpectat; aut deorſum, utroque oculo aperto confuſa illi objecta offeruntur, ſi unico, altero diſtincte videt; Si manum inter utrumque oculum interpoſuerit, adeo ut digitis invicem conſtrictis, & manu explicata digitus index ſecundum longitudinem naſi feratur ad frontem uſque, viſio etiam optime fiet; A perlecta vero linea una aut altera, viſio illi deficit: En Domini admirandum viſus vitium, cujus cauſæ proculdubio ſunt abditæ.

Ita eſt, Domine, *inquit Euſebius*, admodum difficile eſt reddere rationem, tot variationum viſus illi homini accidentium, Enitar tamen quid

conjectura aſſequi valeam exponere, initium ducens à ſecundo phænomeno, videlicet cum Dom. N. unum oculum claudit, altero Ipſe optime videt,

Non dubito futurum ut ſtatim aliquis mihi opponat nihil hic adeſſe admiratione dignum, ſiquidem uno oculo clauſo ſpiritus viſorii ad alterum confluunt & viſus aciem augent, id quod ex pupillæ dilatatione tunc contingente apparet.

Hæc ratio ſatis eſſe ad dubii ſolutionem videtur, ſed à tertio phænomeno deſtruitur, quia nempe accidit cùm oculos adapertos ſurſum attollit, accuratius videt quam cum iis dimiſſis terram intuetur; nihilominus in conſpectu illo deorſum pupillæ utriuſque oculi dilatantur, ſicuti contingit in pupilla unius oculi ſi alter claudatur; ideoque Dom. N. acutius videre deberet utroque oculo quando deorſum oculos convertit; ſicuti illi accidit quando unum oculum claudit, ſi quidem pupilla expanditur in utraque videndi ratione.

Neque etiamnum admirationi locus, ſi Dom. N. vix perlegere queat duas lineas quin viſus ipſi deficiat, ſi quidem à morbo reſurgit, & novies illi vena aperta, ætatis annum agenti ſexageſimum tertium: hæ cauſæ ſi bene ſentio, ſatis ſunt exhauriendæ materię, è qua generantur ſpiritus viſorij.

Reliqua ſymptomata quod attinet, non modo illā originem ducere à deficientibus ſpiritibus exiſtimo, ſed neceſſe eſſe pro detegendis cauſis aut rectitudine recurrere ad directionem radiorum viſoriorum qui in ægri ambobus oculis non eodem modo contingit; hoc eſt, in eodem puncto ii non terminantur, quia humores cryſtallini non amplius è regione ſibi reſpondent, ſicuti antequam ſymptomata illa acciderent. Ratio eſt quod fibræ retinæ amborum oculorum, quę à nervo optico prodeunt, & humores continent, ab inopia ſpirituum relaxantur, Vel etiam humore ſuperfluo, quo fit ut ſitus humorum cryſtallinorum immutetur, quapropter radii viſorii, qui fortiter conjungi & æqualiter debuerant, paulisper ab invicem recedunt, adeo ut ſeorſim unuſquiſque effectum edat, hinc delati in varias objecti particulas, hoc confuſe exhibeant, quia & ipſimet confuſi ſunt. Sin iidem humores ab invicem adhuc magis diſtarent, tunc ægro duplex objectum offerretur. Attamen cum Dom. N. unum oculum claudit minus confuſe objecta percipit, eo quod unicus adſit radius, nequaquam cum altero intricatus, quamobrem officio ſuo libere fungitur.

Cum vero manum oculis interponit, diſtinctius quoque intuetur; cujus aventus, ni fallor, hæc cauſa eſt, quod etiamſi ambo oculi pateant, idem nihilominus accidat ac ſi viciſſim aperirentur, quandoquidem unuſquiſque ſuum habet proprium objectum, unuſquiſque autem radius peculiare, obtinet directionem, id quod manifeſte apparet ſi alter oculorum claudatur, utrique manu interpoſita, tunc enim non amplius adparet objectum quod oculus ille intuebatur quādo adapertus erat, vel ſi objectum grande ſit, non amplius conſpicua erit illa pars quæ eſt è directo oculi clauſi, eadem ratio eſt alterius.

Tandem

Tandem cum Dom.N.ſurſum aſpicit ambobus oculis,minus adhuc confuſe videt quam cum deorſum directe intuetur.Hujus rei ratio eſt quod tunc aut oculos ſurſum dirigat, aut caput elevet; aut,ut melius dicam, caput & oculos ſimul attolat: quapropter ambo humores cryſtallini proprio ſitui reſtituantur, qui eſcunt & directe vergunt verſus mediam retinā & orbitæ centrum;ſiquidē relaxatio fibrillarum retinæ non adeo inſignis eſt quin humores cryſtallini nativam ſedem repetere queant quo tempore caput & occuli attolluntur: Et hæc eſt mea de inſigni hac viſus depravatione ſētētia.

Rationi admodum illa conſona eſt, reſpondet *Orontes*, attamen vix crediderim à crebris ſāguinis emiſſionibus viſum in Dom. N. imminutum fuiſſe; ratio quę ut id credam movet,eſt exēplum monialis mihi cognitæ; ſexageſimum quæ prætergreſſa eſt annum: huic intra anni decurſū quinquagies &ultra vena exoluta fuit ratione Eryſipellatis crus obſidentis,ſingulo quoque octiduo invadentis cum caloris ſenſu quaſi ab impreſſo carbone,attamen viſus illi liberior & acutior fuit exacto anno; etiamſi exiſtimaret à frequenti illa vacuatione ipſum abolitum iri.

Neq; etiamnū,cum nitide & diſtincte objecta viſibilia offerūtur uno oculo aperto,altero clauſo; aut cum eodē tēpore utroq; oculo inſpiciendo, viſio imminute fit; non inquam, diſquirēda eſt cauſa in oculi cujuſq;conformatione interna,ſed potius in illa connexione quæ conſtituit unitatē viſionis unius objecti, etiam ſi in duobus organis diverſis recepti; Hoc autem certū eſt hanc actionis unitatē in nobis formari à frequenti habitudine & continuo exercitio, quod idem objectum ſemper repræſentat in quadam retinæ parte; adeo ut ſi immutaverimus familiarē hunc ordinem & ſi recipiamus ſpecies unius objecti in aliis retinæ particulis quam in quas incidere debent,viſio duplicata accidat & confuſa; id quod manifeſte contingere videmus ſi unius oculi ſitus mutatus fuerit, aut etiam utriuſq; ſiue attollēdo, ſive deprimendo, ſive ad latera detorquendo, Et nonnullis accedit ut vel læſione præcedēte,vel morbo ſucceſſu temporis depravationem hāc viſionis correxerunt, etiamſi oculus priſtino ſitui reſtitutus non fuerit.

Ex mea ergo ſententia morbus Dom. N.nequaquam ſanguinis miſſio, ſtrabiſmi quādam ſpeciem peperit, ac debilitatem induxit partibus extraneis oculi,quæ concurrunt ad eum in propria ſede continendum, ut & ad illius motum,cujuſmodi ſunt ligamenta & muſculi: Ideoque cum relaxatio harū partium accedit, non amplius pares ſunt oculo continendo, aut ut decet movendo, ut debitum ſitum obtineat & idoneum excipiendis ſpeciebus unius ejuſdemq; objecti; quo fit ut viſio non amplius diſtincta ſit quia quandoque ſint duplicata: Sufficit etiamnum hanc debilitatem in unico oculo occurrere, unde fiat ut alteri non cooperetur.

Et (ſicuti ſentio) hæc vera cauſa eſt omnium ſimptomatū in depravatione viſus Dom.N.ſubortorum.Quando enim directe &deorſum aſpicit ambobus oculis, confuſe videt; nam cum oculus ſit relaxatus, ægre ſe ſuſtinet, neq; præ debilitate valet obſervare ſitum directum & firmum; gravitate

etiam conferente: ad elongationem quãdo deorſum intuetur:Sin in aërem oculos conjiciat, h. e. ſi ſurſum intuetur (ut appareat oppoſitio inter ambas precedentes depravationes) diſtinctiſſime videt, quia oculus introrſum proprio pondere vergit: Viſio etiã in illo perfecte obitur uno oculo clauſo, etiãſi deorſum intueatur, quia illa ligaméti relaxatio, atq; oculi productio, nullam immutationẽ inducit in perceptione ſpecierum viſibilium. Manus inter utrumq; oculum interpoſitio, ob quã prohibetur communicatio ſpecierum unius ejuſdemq; objecti in unoquoque oculo, omnino hanc ſententiam confirmat, & omnem ulterioris diſquiſitionis anſam præcidit; Interim è re eſſet noſcere num ægro in iſta viſus depravatione, objecta aliquando duplicata appareant, dilucidatio enim omnimoda hinc daretur.

Ego exiſtimo, *ait Maximus*, Cauſam quamobrem æger diſtincte objecta nõ recipit cum oculos ad viſionem directam diſponit, h. e. ſicuti ſuppono, ut videre liceat ſecundum lineam parallelam horizonti, quouſque pertingere poteſt oculorum illius acies; aut cum illos diſponit ad viſionem deorſum infra hãc lineam, quo in caſu caput paululum inclinat; Exiſtimo, inquã, cauſam iſtius depravationis deducendam ex nervis opticis, quibus ſi non ſuppeditata fuerit copia ſufficiẽs ſpirituum, ob cauſarum ſupra memoratarum aliquã, aut omnes ſimul, hinc accidere illorum filamenta non intendi modo requiſito ut ſuſtineantur æqualiter & ad libellam ambo oculi, adeo ut axes viſorii, hoc eſt ambæ lineæ quæ finguntur à fundo oculi tranſire per centrum cujuſq; pupillæ, non conjungantur in uno objecti puncto; cum una alteri ſubjaceat; eum vero differẽtia hac ſit inſenſibilis, ſpecies viſibilis quæ ad oculum tendit, non ſufficienter una ob altera diſtat ut objectum duplicatum apparere faciat, ſicuti accidit in iis qui globum oculi integrum digito ſublevant. Sed neque etiam ſatis cum altera concurrit ad deferendam imaginem in eam partem cerebri quæ ſociæ correſpondet, unde deducenda eſt illa diſtinctio & puritas ordinaria ſub qua ſe nobis offerunt objecta, quapropter neque duplicata, neque diſtincta, ſed ſolum confuſa ſe exhibere ſolent.

Quin & veriſimile eſt inæqualitatem hujus tenſionis nervorum opticorum, in cauſa eſſe ut via quam pertranſit ſpecies dextra, exempli gratia, brevior ſit aut prolixior ea quam inſtituit ſpecies ſiniſtra, quapropter impreſſio non continget in cerebro præciſe eodem temporis puncto, id quod ſatis erit ad aliquam confuſionem inducendam, prohibiturumque eſt ne Anima diſtincte objectum percipiat; Cum porro ipſa inclinet ſponte ad ejus diſtinctam notitiam conſequendam, deſiderium illud excitat irritum conatum in iiſdem nervis, qui animæ obtemperare nequeunt deficiente ſpirituum auxilio, ſicuti ſuppoſui: hinc fieri poteſt ut illa confuſio fugax non ſit ſed fixa & ſtabilis.

Cum æger oculos infra demittit, ac caput leviter inclinat, idem eadem de cauſa contingere poteſt, quin & forte adhuc magis confuſe objecta percipit, atque alter oculorum paulo plus altero deprimitur, etiamſi inſenſibiliter.

Id quoque indubium oculos minorem luminis radiorum numerum ſubingredi quando deorſum viſus fertur,

quapropter

quapropter pictura ſi non magis in ſe confuſa ſaltim obſcurior evadere poteſt, id quod confuſioni proximũ eſt.

Si aliquando unum oculum claudit, altero diſtinctiſſime videt, quia videlicet unica imago ad cerebrum tranſmittitur, h.e. quia unica impreſſio accidit, hinc cauſæ quas ſuſpicati ſumus confuſionem inducere poſſe deficiunt.

Cum ſurſum ſpectat, accurata eſt viſio, ſuppono autem caput ſublevari, eoq; in ſitu filamenta nervorum opticorũ nequaquam eniti, adeò ut ambo oculi ſpõte ſuſtineantur in commodo ſitu, hinc directe protendant ſuos axes in idem objecti punctum: Adde quod major radiorum numerus oculos ſubintrat, aut ſaltem illi qui hos ſubeant magis directi ſunt, ac proinde diſtinctius videt.

Diſtincte etiam videt quãdo manus modo dicto interponitur, ſed ut obſervo, durabile id non eſt, Ratio propter quam hoc in ſtatu videt, hæc eſt, quod manus ſupra naſum poſita, illi vice ſpecularis eſt, ad collimãdum, & quodammodo recta dirigit axes; Id quod accidit, meo judicio, in minima diſtantia: etiamſi vero anima auxilium hoc non imploret, id nihilominus accidit, eo quod manus æqualiter proxima eſt utriq; oculo, qua de cauſa ſeſe cõtorquent quaſi illam intuituri, unde poſtmodum diſpoſitionem adipiſcuntur ad paulo diſtantiorem viſionem efficiendã. Cum porro ideo ſpirituum major copia non ſupeditetur, conſtans autem illæ amborum oculorum & fixus ſtatus, eos expoſcat, neceſſe eſt viſum cito deficere.

Ipſe vero vereor ne me defecerit hac in re, & acies obtuſior fuerit quam ut legitimas horum phænomenorum ad eo ſingularium, cauſas penetrare potuerim: Utut vero ſit, ſi ſcopum non attigi, cum viris ſinceris mihi res eſt, qui conatus recte interpretentur.

Optime, *inquit Periander*, ſed veſtræ ſententiæ omnes in unam concurrũt.

OBSERVATIO XII.

De Cataracta, aut Suffuſione, Et de illius cauſis.

INterim demiror neminem hanc viſus depravationem adſcripſiſſe ſuffuſionibus, quæ partem pupillę inferiorem ſolum occupant, ſuperiori libera exiſtente; h.e. quæ tantum Uveæ tunicę foramen inferiore parte obſident; quo fit ut æger diſtinctius ſuperna quam inferna videat, neque poſſit ambobus oculis apertis intueri ſicuti unico; Cum enim admodum difficile ſit ambas ſuffuſiones præciſe tantundem occupare foraminis Uveæ in oculo uno quantum altero, eapropter accidit radios objecti æqualiter non poſſe recipi ab utroque oculo.

Veriſimile non eſt, *reſpondet Maximus*, Suffuſionem mediam tantum pupillæ partem occupare, cũ enim hoc vitium originem ducat ab opacitate humoris cryſtallini, vix quippiam cõcipiat humorem hunc exiguæ adeo molis, poſſe media tantum ſui parte flacceſcere.

Non omnes tibi aſſentiuntur Suffuſionem vitium eſſe humoris cryſtallini, *reponit Euſebius*, quin potius credo cauſam illius eſſe ſanguinem arterioſum plus nimio fumidum, à quo vapores emiſſi exhalationum naturam redolent, h.e. viſcidæ ſunt, tenaces & terreſtres, adeo ut cum orificiis arteriarum capillarium excidunt, de ſe promant quaſi exigua filamenta viſci-

da, & ſicut araneus telam texit; tandem eodem modo contextus accidat, qui compactior evadens & craſſior, viſum tandem omnino intercipit.

Quin & ſuffuſiones quædam ex materia quadam adeo pura contexuntur ut diaphanæ ſint, atque in oculo eundem effectum producant, quem conſcilia extra: Mulierem novi cujus alterum oculum obſidet ſuffuſio ex dimidio formata: cujus cauſa objecta duplo quam ante majora perſpicit: me in conſilium adhibuit ratione ægritudinis iſtius oculi, quod diſſita non æquę ac ante videat, & jam ante annum hoc vitio laborat.

Quin & forte crederem hac de cauſa quoſdam ſenes, jampridem conſpiciliis aſſuetos, (nec illis deſtitutos legere valentes, ab illis abſtinentes poſtmodum diſtinctiſſime legere abſque hoc auxilio vitreo, eo quod inter humorem cryſtallinum & uveam tunicam, aut corneâ, ex vapore puriſſimo ſpecies quædam ſuffuſionis concreſcunt, quæ quod ſint diaphanæ, & forte figuram conſpiciliis ſimilem obtineant, h.e. craſſiores ſint in medio quã in ambitu, intra oculum idem efficiant quod conſpicilia extra.

Senes novi quos affirmaſſem laborare ſuffuſione ex dimidio formata, ſi apud me de viſus debilitate conqueſti eſſent: ſed tantũ abeſt ut vitium illud accuſarent, quin potius dicerent ſe conſpiciliis valedixiſſe ab aliquo tempore, ac lectionem ſibi eſſe æque expeditam ac in juventute; imo & illorum oculi mihi offerebantur coloris viridis maritimi.

Immutationum ejuſmodi cauſas afferre admodum eſſet arduum ex aliis principiis quam quæ à me ſunt conſtituta, etiam ſi materiam hanc problematice tantum evolvam, donec ab experientia meliora diſcere contingat.

Senes conſpiciliis egent, quia, ex doctrina Optices, humor cryſtallinus cum exſiccetur, decedit illi aliquid de figura convexa naturali, quam reparat convexitas artificialis, cujuſmodi eſt in conſpiciliis.

Hoc ſi verum eſt, (nam difficile eſt alias excogitare rationes) certũ etiam eſt quo magis accedit ſenectus, & quo iſte humor fit depreſſior, neceſſe eſſe augeri conſpiciliorum convexitatem, ſicuti in pleriſque accidit.

Opponet forte quiſpiam, caſum hunc eſſe ſingularem & rarum? concedo ſed præterea nemo concipiat quomodo humor cryſtallinus ſolus rejuveneſcat non item ſimul reliquum corpus, hoc eſt, quomodo priſtinam convexitatem recuperare poſſit & cujuſmodi fuit in juventute.

Id ſcio, hominis cujuſdam apertos fuiſſe oculos, in quibus deſiderabatur cryſtallinus humor poſt catarractę depreſſionem; at vero hoc nihil contra me facit, quia is forte ſenio adeo confectus erat ut humor cryſtallinus fuerit omnino conſumptus: Id quod adeo poſſibile eſt, ut ſuppoſito abfuiſſe cryſtallinum in illo homine, neceſſe omnino ſit ipſum conſumptum fuiſſe, quia etiamſi decuſſus fuiſſet, ſaltem ex oculo non eſſet erutus, ideoque obvius eſſe debuiſſet.

En Domini quibus de cauſis credam Suffuſionem affectionem non eſſe humoris cryſtallini; Cum autem *Periander* reſponſioni ſe accingeret, ex mandato Sereniſſimi Principis receſſit, quare ſermo ad octiduum proximum delatus.

ZODIACI

ZODIACI MEDICO-GALLICI.

SIVE

Miſcellaneorum curioſorum Medico-Phyſicorum, Celeberrimorum Medicorum, & aliorum in Gallia Eruditorum.

ANNI QVARTI.

MAIUS.

TRACTATVS

De Anima Plantarum, Earundem Natalibus, Nutrimento & Progreſſu.

SPECIMEN PHYSICVM.

Authore Magiſtro De Die, Doctore Medico Facultatis Monſpelienſis.

CAP. I.

TANTA eſt Philoſophorum diſcordia circa Animam Planrarum, ut contradictionis libidine teneri dixeris: Nonnulli illius aſſertores, ut *Empedocles, Anaxagoras, Manchæi*, ſenſus & tationis illam participem faciunt: Alii procul ab hac ſententia diſcedentes, etiamnum exiſtentiam in dubium revocant: *Plato* portionem Animæ Mundi ſtatuit, *Ariſtoteles* ſpeciem illius & ſecretam ſingularem, cujus proprium ſit Vegetare & Nutriri.

Iſta opinionum diverſitas materiæ difficultatem arguit: actio, & innata induſtria minimi grani ſeminis, captum ingenii noſtri ſuperant: Hoc vero loco animus hominis concedat ne-

ceſſe eſt Naturam opera ſua in occulto eſſe velle.

Enitamur tamen in re tam ardua vero quid ſimile inferre, ſed prius quibuſdam ſtatutis principiis.

Atomi, aut prima principia, adeo ſunt exilia, & tanta ſubtilitate donata, ut quicquid in ſenſus noſtros incurrit, eorum ſit contextus: Simul illę conveniunt, & mutuo congreſſu moleculas conſtituunt, quæ revera ſunt materia ex quibus mixta componuntur: Id quod proculdubio innuere voluit *Empedocles*, pronuntians Atomos elementa eſſe elementorum.

Moleculis illis varia imponuntur nomina, quæ revera in idem coincidunt, quapropter dimiſſa de nominibus controverſia, duas ſolummodo ſpecies conſtiturus ſum, quas Acidi & Alkali nomine donabo: Idea, mediante arte Chimica, amborum horum elementorum concepta, omnino, ſicuti deinceps manifeſtum evadet, idonea eſt explicationi rerum Phyſicarum.

Priſci Chymici juxta hæc principia ratiocinati ſunt, maxima vero illorum pars, de Acido & Alkali verba fecere; ſed adeo obſcure ut myſterii velo involvere voluiſſe videantur, candidius paulo agamus & dilucide rem proponamus.

Acidum, exigua eſt ſubſtantia pyramidis figuram referens aut (ut nitidius dicam) Exigua eſt pyramis acutiſſima, quæ pernici motu prædæa corporibus ſe inſinuat; continuis vibrationibus particulas illorum divellit, uſque dum poris implexa & intricata, ſimul complicentur & unum fiant.

Hæc doctrina, ut manifeſtior fiat, Acidum ignis eſt omnia calefaciens, ſpiritus omnia vivificans, forma quæ dat eſſe uni rei potius quam alteri: Ars Naturæ æmula clare id ipſum demonſtrat, ſi ſpiritum acidum ſalis communis tartaro affundas, ſal commune inde proditurum eſt: Sin eidem tartaro ſpiritum aluminis, aut vitrioli infuderis, procreaturus es alumen aut vitriolum.

Alkali, cui Arabes nomen à planta Kali impoſuere, quæ hoc ſale abundat, tam inſignibus non gaudet privilegiis; Id ſolum illi proprium eſt ut poris ſit præditum, efferveſcat, & acidis permixtum cum illis fermentationem ſubeat.

Fermentatio motus eſt inteſtinus partium ſubtilium, quæ exitum quærentes, perpetuis impulſionibus perrumpere tentant craſſiora involucra quibus coërcentur, libertatem aliquantiſper nacta materia hæc ſubtilis, non raro pernici ſuo motu particulas aliquas craſſiores abripit, quæ fulcro deſtituta præcipitantur & fecis modo ſubſident.

Acidum & Alkali ſimul fermentationem ſubeunt, ſi quando enim exilem ſuum aculeum cuipiam Alkali pororum infixerit, nondum motu deſtitutum, ulterius progredi tantate, quo pacto partes diducit, dilatat, adeo ut particula Acidi, quæ nondum Alkali ſubiit, jam non adeo conſtrictum, liberatori ſuo ſe adjungat poſtmodum combinata jugum à Natura impoſitum excuſſura,

Experientia demonſtrante Acidum ab Alkali recedit, cui adhærebat, illud amplexurum quod recens affunditur,

Poſt-

Poſtquam ab aceto aut ſpiritu vitrioli lac coagulatum fuit, ſi quid olei tartari inſtillaveris concretio ſolvitur, & lac priſtinum fluorem reſumit, quia particulæ ſeri, quæ è poris lactis expulſæ fuerant adveniente acido, hoc recedente priſtinam ſedem repetunt.

In præparatione *butyri*, *aut olei glacialis antimonii*, quod ex *regulo antimonii* elicitur, & *mercurio ſublimato corroſivo*, *ſpiritus ſalis & vitrioli mercurio* valedicunt *Antimonio* adhæſuri.

Ut pateat ratio iſtius eventus, ab Autoribus accipimus Acidum facilius conjungi Alkali recens inducto quam ei cui ante adjunctum erat, ac magis inter ſe convenire, quaſi vero Acidum rationis & intelligentiæ eſſet particeps.

Si hujus phænomeni ratio Phyſica tradenda ſit, numquid veriſimile eſt ab Alkali ſejungi & abſtrahi corpuſcula quædam, quæ Acidum complectẽdo id ad proprium principium pertrahunt? Acida, cum ſint veluti totidem aculei infixi altero extremo, poſſunt altero connecti & abſtrahi à partibus mollibus & ramoſis Alkali recens additi.

Adde his, quibuſdam in caſibus aëris columnam poſſe comprimere otas pori Alkali, in quo reconditum eſt Acidum, idque ſurſum impellere verſus Alkali recens affuſum, non ſecus ac gravitas aëris per ſiphonem aquam ad aſcenſum cogit.

Inquiri ſolet in originem Acidorum, Plurimi hæc à Sole deducunt, quem ideo titulo donant *Formæ formarum*, Sed quandoquidem reperiuntur Acida in corporibus quibuſdam, quo radiis illius nunquam pertigere, nunquid veriſimilius eſt ipſa cum reliqua materia creata fuiſſe.

In mundi creatione forte Omnipotens injunxit particulis materiæ ut ſe collocarent & adjungerent eximio illi ordini, quem in Natura demiramur, quo duce ipſum illius Authorem agnoſcimus.

Hoc poſito, particulæ materiæ moveri non potuiſſent citra mutuum occurſum, neque occurrere quin ſimul congrederentur, neque congredi citra deraſionem: Ac forte Acidum nihil aliud eſt quam abraſiones illæ quæ univerſim ſingulis corporibus ſeſe inſinuarunt, ſed majori copia in corporibus maxime raris, cujuſmodi ſunt Aqua, ſulphur & Aër.

Probabile eſt Solem globum eſſe ſulphureum, ac proinde non exiguam Acidorum partem ipſi adhæſiſſe, quę continuo diſſipantur, etiamſi globo illius nihil decedat, eo quod vicina corpora materiam novam ſuppleant prout aliquid decedit.

Nec id magis admiratione dignum quam id quod in mineris obſervamus, in quibus nullum decrementum percipitur, quantumuis inſignis copia materiæ detrahatur, quia ſcilicet vicinus aër locum occupat mineralis, hujuſque naturam induit.

Plurimas ejuſmodi mineras nobis videre contigit: Adeſt Nitri minera in ſtatu Veneto, ferrea in Inſula Elba, maris Thuſci, Vitrioli in Carinthia.

Et hæc, opinor, ſufficiunt ad conſtitutionem noſtrorum principiorum: Tranſeamus jam ad explicationem præcipuarum operationum Plantarum.

Cap. II.

Plantæ nativitas.

DOminus *Malpighius* diſquiſiturus natales ſeminis in Plantarum productione, experimentum inſtituit dubium dilucidans: Pauxillum terræ vaſi fictili indidit velo tenui inducto, pervio aëri & aquæ pluviæ, non item aliis corporibus quæ venti impetus inferre potuiſſet: Prudens ille Medicus animadvertit nihli unquam genitum eſſe in illo vaſe, quapropter manifeſtum ait quicquid terra producit ſemen aliquod ſupponere: Sin quædam arbores ſponte & absque hortulani opera prodeunt, id fieri cenſet quia exiguæ atomi terræ componunt ſeſe, diſponunt & ea ratione uniuntur ut ſeminis granum inde prodeat,

Hoc vero difficultatem movet, quomodo ex exiguo grano prodeat herba, flos arbos una cum radicibus, caule, trunco, fibris, cartilaginibus &c; hic oculatiſſimi quique caligine occupantur: In re adeo obſtruſa paucis dicendum videtur, & veriſimilius, hæc ab Omnipotentis manu pendere, qui cauſas quaſdam dirigit ſibi ſoli cognitas. Id conſilii dat medicorum ſeculi noſtri clariſſimus *Harveus* Exerc. 5. de Gen. Anim. *Rem*, inquit, *recte & æque reputaverit qui rerum omnium generationem ab eodem illo atque Omnipotente Numine deduxerint, à cujus nutu rerum ipſarum univerſitas dependet*: Et hæc meo judicio optimæ ſunt partes, tutiſſimumque refugium, quorum ope difficultas prompte expeditur: at vero hominis ingenium his non ſtatim acquieſcit, ab obſtaculis animos capit, effectuum Naturæ cauſam naturalem diſquirit, id ratum habens in rebus Phyſicis ad primam cauſam neutiquam deveniendum eſſe, niſi alia ratione res dilucidari nequeat.

Ut manifeſtum fiat hominem induſtrium eſſe ut ſibi ipſi negotium faciat res novas diſquirendo, perpendamus quæſo varias ſententias Medicorum & Philoſophorum circa virtutem formatricem, *Galenus* illam Naturæ aſſignat, *Avicenna* peculiari cuidam intelligentiæ: Quidam ſtatuunt cœleſtem influxum: Alii in ſemine admittunt vim vegetantem, quam conſtituunt materialem, cujus tamen compoſitionem nequaquam ingrediatur materia, quaſi per illos licitum eſſet ſtatuam auream concipere, cujus tamen aurum nullam partem conſtituat,

Neoterici celebritatem nominis ſibi comparare voluerunt ſingularem opinionem invehendo, ſyſtema conſtituunt magis ſpirituoſum quam ſolidum; Id non difficile captu erit ſi rem paulo altius repetierimus.

Poſtquam noviſſimis his temporibus nonnulli celebres Anatomici prodidere, Teſticulos fœmineos aliud revera nihil eſſe quam orvaria, Unumquemque globulorum aut veſicularum illos conſtituentium eſſe ova, ac mediantibus his ovis mulieres non ſecus ac gallinas ſuppeditare totam ad gene-

generationem neceſſariam materiam; mares autem inſtar gallorum gallinaceorum ſuppeditare tantummodo quoſdam ſpiritus qui vim prolificam illis ovis indant.

Cum prætere a nonnulli è Recentioribus in Planta exiguos quoſdam globulos deprehendiſſent, aut veſiculas; quæ veriſimiliter nihil aliud ſunt quam fibrarum inſertiones, omnia ex ovis originem ſuam trahere ſtatuerunt: Plantas huic legi ſubmiſerunt, atque exiſtimarunt illorum veſiculas eſſe Ovaria, ſemina autem eſſe ova, quæ tanquam opus miniatum, ſingulas plantæ partes obtinentia ad excluſionem ſolo Solis fotu indiguerunt, & irrigatione à ſucco terræ.

Securi vero illi certitudinis propriæ opinionis, ſingulas Ovi immutationes in plantæ productione determinant: prima dies, inquiunt, nihil niſi foramen nobis exhibet, per quod conſpicere datur ambas membranas fœtum involventes: Tertia dies oſtendit radices & principia vaſorum; ſexta detegit ramos & folia, Planta incrementum ſuſcipit nona die; viceſimo primo tandem perfectionem aſſequitur.

Auctorum horum doctrinam convellere mei non eſt inſtituti, memor aureæ *Quintiliani* ſententiæ, *Modeſte tamen*, inquit, *& circumſpecto iudicio de tantis viris pronuntiandum; ut quod pleriſque accidit, damnent quæ non intelligunt: at ſi neceſſe eſt in alteram errare partem; omnia eorum legentibus placere quam multa diſplicere malverim.* Egregium illud ſequutus conſilium, ſuſpenſo hærebo animo, donec ad accuratius examen deduxerim rationes quas Domini illi producunt, & partium uſum: Interim traditurus ſum productionem Plantæ quomodo illam animo concipio.

Initio diximus ſpiritum Acidum cunctis corporibus ſeſe immiſiſſe, præſertim corporibus rarioribus, aër ſumma raritate præditus eſt, ideoque Acidum plurimum in ſe continet: fidem rei faciunt neceſſitas & utilitas reſpirationis: Cum imber decidit, ſpiritum illum acidum ſibi adſumit, quo imbutus terram imbuit: hæc radij ſolares feriunt, ac ſpiritum illum vitæ in motum cient, qui particulas mixti expandens & dilatans quibus intricatum hærebat, terræ Alkali penetrat, & una fermentationem ſubeunt.

Hac in fermentatione plurima corpuſcula Acida ſecedunt, quæ ſemini infunduntur, ac paulatim illius diducunt particulas, adeo ut ſpiritus acidus, quem ſemen intra ſe complectitur, & ſpeculari nobis licet tanquam calorem nativum ab antiquis poſitum, cum non amplius adeo ſit conſtrictus, incipit moveri & expandi; quia vero exigua admodum illius adeſt quantitas, ſiquidem, referente *Tachenio*, conſtituit ſolummodo partem mixti 8200. nequaquam omnino ſeſe extricare poſſet niſi ſpiritus acidus terræ, qui viam jam ante ſtravit, illi conjungeretur, Iunctis viribus una cooperantur, eſtringendi gratia clauſtra & craſſiora involucra à quibus cohibentur, ſemen autem paulisper dilatatum ab interna horum fermentorum expanſione, ſenſim excreſcit, particulæ illius

illius dilatantur, expanduntur, explicantur.

Niſi firmitas iudicij, & veritas ſatis eſſent ad confirmationem iſtius doctrinæ, ad authoritates provocarem, hanc noſtram opinionem fulcientes: *Ariſtoteli* ignotus non fuit ſpiritus Seminis Acidus; de illo tanquam de præcipuo agente in productione plantæ meminit *l.2.de gener. Anim.c. 3. virtutem architectonicam*, ait, *eſſe Naturam quæ in ſpiritu ſeminis eſt.* Meminit & *Fernelius* Spiritus Acidi aëris, ac intimi commenij Cœli & Terræ, *Eſt hic*, ait, *ſpiritus corpus aëreum, caloris facultatumque ſedes*: in Phyſiol,& lib. de Abd. *At ſemen nihil quicquam ſine cœlo generat; cœlum vitam ſuſcitat in omnibus:* Eloquentia ſolita uſus *VVillis* laudat induſtriam ſpiritus opificis & architecti plantæ, eodemque tempore edocet quibus organis utatur conſtructurus domicilium à Natura ſibi deſtinatum, *Ad hunc modum* inquit, *ſpiritus architectus cum ſale & ſulphure adminiſtris ſeſe uſque protendens, ad inſtar limacis ſibi domum cujus incola eſt, cudit, & ſeſe dilatando ipſam dilatat, donec plantam in debitam molem & figuram à Natura deſtinatam elaboraverit.* Lib.de Fermentatione, quatenus in vegetabilibus obſervatur.

Cap. III.

Solutio quarundam difficultatum hanc doctrinam ſpectantium.

INcaſſum admodum plurimi deſudarunt, diſcere cupidi qui fiat ut in conformatione plantarum, hæ tam inſigni artificio diſponantur, ut aliæ in radices abeant, aliæ in medullam, hæ cortici deſtinentur.

Quidam ſtatuunt in formatione partes fermentari, in hac autem fermentatione illas moveri quouſque ſibi ſimiles nactæ ſint, quas ſolum modo in ſocietatem admittere poſſunt, illiſque conjungi deſiderant, Particulæ corticis,cum corticalibus medullæ cum medullaribus.

Alij exiſtimant cum ſemen ſit effluvium ſubſtantiæ è ſingulis compoſiti partibus, unamquamque ſeminis particulam referre ideam & characterem partis è qua derivatur, cujus imaginem refert in productione.

His addere licet ſemen diu in planta commotum fuiſſe,ac proinde ſpontaneum motum ſibi compataſſe & ad ſimilem compoſitionem eundem cum illa diſpoſitionem: Mirum non eſſe ſi in productione partes hunc motum ſibi adſumant, eundemque ordinem; Si quando contingat ut cuipiam objecto attente & diutius adhæſerimus, illius idea ſæpius occurrit, quia ſcilicet ſpiritus animales tam iteratis vicibus permeavere canales qui nos ad illam cogitationem deducunt, ut hoc tramite potius quam alio incedant.

At vero jam ſubtilitatibus iſtis nequaquam indigemus; manifeſtum eſt ſemen plantæ eſſe epitomen & compendium: Si ad microſcopium bulbus lilij Tulipani examinatus fuerit, facile eſt in illo detegere folia quæ viridem colorem induere debent; ea quæ

florem conſtituere aut Tulipam; quin & pars illa triangularis, quæ ſemini thecam præbet, diſtincte perſpicua eſt, quam comitantur ſex exiguæ columnæ ipſam ambientes in fundo Tulipæ: Tandem cunctæ hujus partes in illius germine inſigni artificio complicatæ ſunt & ſtricte conjunctæ, Idem non abſque ratione concipere licet de grano hordei, pomi ſemine, & in genere de quibuſvis arboribus & plantis: Illarum particularum compendium continetur in ſemine: In productione expandentur, evolvuntur, extenduntur & explicantur.

Si poſtmodum quiſpiam quæſierit, qui fiat ut in hac evolutione radices inferiorem locum teneant, caulis & rami ſuperiorem? hoc ſapientiæ arcanum eſt; abſtineamus à temeritate, neque tentemus penetrare materiam quæ captum ingenij; noſtri ſuperat; Hinc egregie *Galenus* l. de v. p. c. 10. *Quo pacto hæc fiant ſi ſcrutaberis, convinceris te non intelligere neque tuam imbecillitatem, neque opificis tui potentiam.*

Priuſquam hoc caput claudam, non abs re futurũ eſt ſi ſolverim duas difficultates de Planta: Prima eſt, Qui fiat quod terra non profert quodvis plantarum genus? Altera, cur fœcundior ſit admiſto fimo?

Priori reſpondeo terræ ſuas eſſe peculiares diſpoſitiones, Acidum ab hac vel illa ſecretum idoneum non eſſe diſſolutioni Alkali cujuſvis ſeminis: Proportionem requiri inter rem recipientem & recipiendam: Aqua regia aurum diſſolvit, neutiquam argentum.

Poſteriorem quæſtionem quod attinet: Dico ſal volatile urinæ aliorumque excrementorum, coadjuvare terræ Acidum, propriæ activitatis id particeps facere, quin non raro illius ſupplere defectum. Si enim Agricolæ & Botanici ad fimeta recurrant, ad ſtercus columbinum, fuliginem, pulverem qui in fœnili reperitur, id ſolum intendunt ut reparent particulas nitri & ſalis, ab aqua reſolutas, inundatas & fere deſtructas, vel etiamnum exhauſtas ab indeſinenti productione.

Cap. IV.

De Plantæ Nutritione.

NVtritio Plantæ nativitatem proxime inſequitur, inteſtina principiorum pugna cito recens natam interficeret per ſubſtantiæ diſſipationem, niſi id quod de alimentis deperditum eſt inſtauraretur: Hinc *Ariſtoteles* 2. De Anima, *Tamdiu alitur animal, quamdiu vivit & ſervatur.*

Plantæ alimentum capeſſunt ex latifundio, videlicet terra, cujus immenſas opes nobis animo concipere non licet, ſiquidem præter quingentas aut ſexcentas decempedas, quo foſſoribus metallicis pervenire conceſſum eſt, reliquum impenetrabile fuit induſtriæ & viribus humanis: Hoc verò citra temeritatem adſtruere poſſumus, illius globum nequaquam ſimplicem eſſe & uniformem, præter metalla & marcaſitas quæ finn

ſuo concludit, ſexcentos varios ſuccos continet, quorum quidam macilenti ſunt, ſicuti alumen & vitriolum; quidam pingues, ſicuti ſulphur & bitumen.

Aquarum mineralium differentiæ, thermæ, flammæ continuæ quas eructant montes Aëtna, Strangoli, Hecla &c. aperte evincunt præſentiam prędictorum ſuccorũ; Avę minerales originem ſuam debent Salium differentiæ, quibus aquæ tranſitu per mineras imbutæ fuerunt: Thermæ & montes ignivomi effectus ſunt exhalationum Sulphurearum, quæ in Thermis commiſcentur phlegmati aquarum, In monte antem Aëtna, Veſuvio, rarefactæ flammam concipiunt.

Exhalationes ejuſmodi ſoboles ſunt variarum fermentationum quæ in terræ ſinu excitantur 1. Sal acidum Alkali cuipiam commiſcetur, ſicuti ſpiritus vitrioli cum oleo tartari, quæ ſeorſim poſita nequaquam calent, commixta vero ſtupendum calorem excitanti; 2. Sal volatile, aut ſal nitroſum, in terra implicatur ſubſtantiæ ſulphureæ, quam calor ſubterraneus facile ſuſcitat; 3. Aquæ per terræ anfractus excurrentes, in congeriem ſulphuris aut calcis influentes, ut flammam concipiant in cauſa ſunt.

Ex horum conſtitutione non difficilis futura eſt explicatio nutritionis plantarum: Succi harum exhalationum in altum educti nanciſcuntur plantam jam evolutam, poros radicum illius ſubeunt, ſeſe inſinuantes per ductum fibrarum ipſam componentium, in caudicem uſque conſcendunt, ubi attenuantur, ſubtilitatem & perfectionem adquirunt, novam fermentationem ſubeundo ab occurſu & commixtione fermenti in caudice contenti tanquam in corde plantæ, quod nihil aliud eſt quam reliquiæ ſpiritus Acidi à quo eſſentiã obtinuit.

Porro quandoquidem ſucci exhalationum terræ non ſatisfacerent omnimodo nutritioni plantæ, ac præterea illorum motus forte nimis tardus eſt ad devehendum nutrimentum in partes diſſitas, requiritur prærerea ſpiritus mobilis & ſubtilis, qui propriæ activitatis illos particeps faciat, expleatque vices alimenti, illatione portionis materiæ in plantam.

Demonſtratum à nobis eſt ab imbre ſpiritum acidum in terram deferri; Aër & Solis radij indeſinenter illum ſupplent, quapropter terris quies conceditur; quæ vero ruderibus ſubſunt fertiliores ſunt ratione nitri quod poſſident.

Spiritus acidus terræ quibuſdam particulis imprægnatus, in caudicem ſe infert, qui commixtus ſuccis per radices aſcendentibus, & deſcendentibus ex reſiduo particularum alimento, ſimul cum illis fermentationem ſubit, concoquitur, hinc tandẽ fiunt idonei ac ſatisfaciunt nutritioni plantæ.

Succi illi dicta ratione concocti & pręparati, in circulum feruntur per totam plantam: E caudice progrediuntur in truncum; in ramos & folia: & poſtquam depoſuerunt quicquid optimum poſſident in nutrimentum & incrementum partium, reſiduum inutile in caudicem deſcendit, novam coctionem & præparationem ſubiturũ; poſtmodum iterum deferendum in univerſam plantam, Non ſecus ac in animalibus ſanguis arteriosus è corde, exilit,

exilit, ac per totum corpus diffunditur, ſibi aſſumens id quod in ſanguine ad ſui ſubſiſtentiam idoneum eſt, reliquum in cor revehens; quod recenti præparatione donatum iterum in partes transfert, eaque ratione circulationem continuam fovet.

Doctrina hæc utut nova, non minus ideo veriſimilis; demonſtratu illa facilis eſt, ſiquidem rationes quæ comprobant ſanguinis circulationem in animalibus, eædem ſucci in plantis circulationem commonſtrant; Nonnullas affero 1. Effluxus neceſſarius & continuus ſubſtantiæ cuiuſvis rei quæ nutritur, cita & continua reparatione indiget. 2. Inſtauratio hæc alia ratione fieri nequit quam ope ſucci cocti & præparati in partibus illi officio deſtinatis, 3. Impoſſibile eſt præparationem hanc tanti momenti, atque adeo arduam, prima vice perfici, ſi quidem ſuccus momento temporis in partibus ſubſiſtit, fiat ergo neceſſe eſt iteratis vicibus, 4. In nutritione pars inutilis perpetuo ab utili ſeparatur, ac proinde pars inutilis remitti debet ad partes per quas utilis evadere poteſt, concedendo illi dotes quæ toti maſſæ inerunt priuſquam portio utilis ab illa divulſa fuerit.

Cunctæ hæ conditiones quæ circulationem in animalibus neceſſariam efficiunt, in Plantis etiam occurrunt: ſubſtantia illarum non ſecus ac animalium diſſipationi obnoxia eſt; Eadem ſicuti in animalibus ab alimento inſtauratur, in quibus probum ab improbo, utile ab inutili ſecernitur; Tandem plantæ caudex idem officium præſtat quod cor in animalibus, utrumque dat & accipit, utrumque præparat & concoquit.

Forte aliquis objiciet circulationis organa conſpicua eſſe in animalibus, non item in Plantis? Reſpondeo huic obſervationi, ſicuti in quibuſdam animalibus vaſa diſtincte conſpiciuntur; In aliis minus perfectis (cujuſmodi ſunt, Inſectorum pars maxima) neque venæ neque arteriæ apparent, neque etiamnum diſtinguere datur vel cor vel jecur: Eadem ratione dicere liceat, è Plantis nonnullas circulationis organa diſtincte & aperte exhibere, ſicuti annoſas quercus, in quarum cortice occurrunt craſſa & tenuia filamenta: Aliarum vaſa & meatus deliteſcere & cognitionem ſubterfugere: Si quis ſtatuat nutrimentum in inſectis circulari, eademque diſtinctis organis, ſicuti animalia perfecta donata eſſe; quia functiones horum animalium præbent conjecturas exiſtentiæ prædictorum organorum, Nunquid idem pronuntiare dabitur de Plantis in quibus nullum vas viſui obvium eſt?

Succi in plantis circulationem plurimis confirmare liceret experimentis, ſed polixitatis vitandæ gratia, unum aut alterum producturi ſumus.

Primum Experimentum.

Ab omni ævo obſervatum eſt recentes alicujus arboris ſurculos, ſi animalis venenati morſum experti fuerint, arborem tabeſcere & emori, niſi quamprimum præciſi fuerint illi ſurculi: Proclive eſt iudicium hoc ferre, ſi ſurculi unius corruptio in totam arborem permeet, cauſam eſſe quod ſuccus corruptus, qui in caudicem

deſcendit, ſimili corruptione illum inficit, hinc in totam arborem diffunditur, non ſecus ac in animali pars gangræna infecta univerſam maſſam ſanguineam deſtruit.

Secundum Experimentum.

Stirps è terra evellitur cujus truncus bifidus eſt, aquæ immergitur ſolummodo extremitas alterutius rami; Sinitur per aliquot dies, poſtea animadvertere licet non modo ramum recentem permanſiſſe, ſed & præterea novos flores produxiſſe etiam ex ea parte quæ aquæ immiſſa non fuit; eapropter ſcilicet quia aqua quæ penetravit poros foliorum, ſeſe remiſcuit parti crudæ quæ ad caulem vergit, è quo cocta & præparata in cunctas plantæ partes ſeſe diffudit.

Et hac ratio eſt qua operantur medicamenta externa pleraque, hoc modo epithemata, fotus novis nos viribus refocillant; ſubtilis illorum ſubſtantia pervadit poros, ac ad interiora permeans ſanguini ad cor revehendo remiſcetur, è quo in cunctas partes diſtunditur quas excalefacit & vivificat.

Tertium Experimentum.

Si fiat ligatura in medio caule plantarum quæ multo ſucco turgent, illud obſervabile eſt aliquo poſt tempore illas intumere ſupra ligaturam, quia nempe ſuccus aqueus & phlegmaticus, qui verſus caulem deſcendit, intercipitur à conſtrictione per ligatura facta à qua tamen non obſtruitur meatus per quam aſcendit ſuccus, quia vaſa ipſum continentia altius demerſa ſunt, & ſolidiora quam ut comprimi queant; non ſecus ac in ſanguinis miſſione ligatura cohibet ſanguinem venarum, nequaquam illum, qui per arterias excurrit: quæ præterquam quod intimiores ſunt, obtinent tunicas ſolidas, compreſſioni obſiſtentes.

In circulatione plantarum humoris, ſucci nutritij ſubſiſtunt, nacti poros figuræ propriæ proportionatos, adeo ut ſi quæpiam portio in trunco hæreat, alia in ramis; illa alendis fibris eſt idonea, neutiquam cartilaginibus, hæc medullæ non cortici, id pendet à diverſitate pororum, quorum nonnulli introitum concedunt quibuſdam ſuccis, aliis vero denegant, qui pergentes in motu nanciſcuntur tandem in alio loco ſedem.

Quandoquidem in Plantis nulla pars reperitur quæ ad inſtar cordis conſtrictione manifeſta donata ſit, & valida, cujus ope alimenta ad partes diſſitas ferantur, diſquirenda eſt & detegenda, manus aut vis illa propellens.

Dominus Malpighius (cui reſpiratio tantæ eſt neceſſitatis ut ne Plantis quidem illa carere datū ſit) humoris in plantis impulſum aſſignat variis aëris immutationibus, ejuſque vi elaſticæ: Si cui hanc opinionem amplecti libet, eadem fide reſpirationis neceſſitatem admittat qua *Malpighius.*

Vir acutiſſimi ingenij. Academiæ ſcientiarum adſcriptus, *Dominus Peraultius*, rem alio modo explicat; Supponit ille quicquid in hiſce inferioribus comprimitur & conſtringitur.

tur à gravitate aëris, id ſemper comparatum eſſe motui verſus locum in quo id quod obſiſtit ejus motui, cedit, conceditque locum, in quem illico propellitur à prædicta vi aëris: adeo ut, inquit, colligere detur motum & tranſitum humoris plantarum ea ratione fieri.

Vix quicquam ſibi perſuadeat ab aëre poſſe comprimi terram quæ caudicem plantæ circumdat, ſiquidem is non prohibet quominus flos, tener & delicatæ texturæ, erectus maneat, neque huc neque illuc inclinans: hoc vero etiamſi ſupponeretur, aër qui ſuperpoſitus eſt ramis & foliis plantæ admodum denſæ, obſiſteret compreſſioni, prohiberetque humoris nutritij aſcenſum.

Patefactam mihi eſſe cauſam ſatis veriſimilem motus & translationis humoris nutritij plantarum arbitror; Initio hujus capitis dictum, ratione diverſitatis ſuccorum è quibus terra conſtat, perpetuo efferri exhalationes ſubterraneas, quæ ſpiraculum quoddam quærunt per quod evadere queant.

Si exhalationibus his deſit rima aliqua per quam effugiant, maſſa autem ſuperpoſita nimis adhæreat, terram ſolummodo illæ ſuſtollunt & elevant, quæ poſtmodum ſubſidens caudicem plantæ comprimit, qua compreſſione impellit ſuccos ſecundum longitudinem trunci: non ſecus ac muſculi abdominis, depreſſione facta tenuium inteſtinorum, chylum in venas lacteas propellunt, in ſingulas poſtea corporis partes diſtribuendum.

Neque objiciendi locus eſt elevationes illas certis tantum contingere temporibus, & quibuſdam in regionibus, *Plinius* Cap. 80. l. 2. H. N. aſſerit terram quolibet tempore concuti, ubivis locorum: revera nullo non loco foſſores metallici calorem ſubterraneum percipiunt.

Dom. *Bernerius* in compendio Philoſophiæ *Gaſſendi*, quoad motum terræ affert *Plutarchi* authoritatem, qui ex mente *Ariſtotelis* & *Theophraſti* ait continuo ex terræ viſceribus exhalationem aliquam efferri: modo ſiccam modo humiditati commixtam: Si contingat exhalationem hanc quantum illi licuit ſublatę, nanciſci locum aliquem quem tranſmeare nequeat, tunc illa remeat & in ſeſe reflectitur, in hoc vero conflictu huc & illuc allidens ad obſtacula, terram concutit.

A nobis deſignata eſt manus ſuccos nutritios à caudice in truncum propellens; Ex eo in motu pergentes ad extremos uſque ramos excurrunt, quia particulæ ſeſe ſucceſſive impellunt, priorem impellit ſecunda, hanc tertia, & ſic deinceps. Eadem ratione qua in aqua ſaliente guttæ ſeſe mutuo propellunt, & aquam natura deorſum inclinantem ſurſum aſcendere cogunt.

In memoriam revoco objectionem à Medico quodam Monſpelij mihi factam, qui mihi adeſſe voluit cum hanc materiam dilucidarem: Sententiam illius rogavi, Optime, inquit, ſed eſtne probabile radices alimentum in caudicem deferre, ſiquidem ab hoc originem trahunt? Aorta non infert ſanguinem cordi, è quo deducitur. Vena cava hepati alimentum

non defert, etſi hoc illius ſit principium: Domino illi reſponſum dedi formationem & uſum admodum à ſe invicem diffidere; Poſteriorem ſæpe numero terminari, ubi prior originem ducebat: exemplo vero ſatisfacturus è microcoſmo deſumpto, oppoſui illi vaſa umbilicalia fœtus quæ ab hoc ortum ducunt; ad quemtamen alimentum deferunt.

In Plantarum nutritione duo obſervantur, terræ exiguum ſpatium, quod contegeret corium bubulum, alimentum dabit quinquaginta plantis plane diſſimilibus: Flos, vicinus cuipiam plantæ iuveneſcit vireſque novas induit; contra marceſcit & exſiccatur alteri iuxta poſitus: Prior effectus eſt variorum ſuccorum quibus terra donata eſt, idoneorum nutritioni plurimarum plantarum diverſæ ſpeciei: Poſterior inde eſt, quod alimento ſuccus quidam terreſtris & tartareus ſæpenumero commiſcetur ſuccis puris, floris nutritioni dicatis: Huic admove plantam quæ ſucco illo craſſo nutriatur (quod enim uni nocet, alteri proficuum eſſe poteſt, quod ſerpenti alimentum præbet, venenum eſt homini) eo pacto inſigni onere ſublevaturus es florem, qui rejuveneſcet, floridior fiet, à ſuppeditato convenientiore alimento; Sin planta proxima è terra elicuerit ſolum quicquid eſt ſucculentum & optimum, alimenti præſtantiſſimam partem illi ereptura eſt.

Plantarum hiſtoriam ddiciſſe non neceſſe, ſatis eſt ſi quis ruri vel per biduum moram fecerit, edocebitur ille: ab improbis plantis probas emarceſcere, ab ſubrepta nutrimenti parte: Et præterquam quod priores altas agunt radices, ſuccus, quo aluntur, quidpiam obtinet acre & mordax, à quo ingeſtus & abſumitur mitis liquor, neceſſarius conſervationi & ubertati utilium plantarum; eapropter expurgantur ſata, paſcua & vineæ ab aconito, helleboro albo, colchico, urticis & carduis, hinc œconomiæ intenti animadvertentes, in pratis corrudam ſcorpioidem & tythimalum, non falluntur prædicentes eo anno paſcuorum ſterilitatem.

A pueris Antiquitatem veneratus ſum; attamen id fere invitus dixero priſcorum doctrinam circa Nutritionis rationem omnino chimericam eſſe; Virtuti Nutritivæ quatuor miniſtras aſſignant, quæ quaſi totidem pediſſequæ illi famulentur; unaquæque, pro munere ſibi aſſignato, ac functionis ſpecie ſibi impoſita, nomen obtinet Attractricis, Retentricis, Concoctricis aut Expultricis: Bone Deus, Philoſophus Platonicus, aut Peripateticus, quatuor his barbaris vocibus inſtructus an propterea eruditior? An exinde ideam quampiam modi quo peragitur Nutritio adepturus eſt? Cur ſeſe intricat congeriei accidentium & facultatum in re facili, quam explicare licet per motum & figuram atomorum?

Neque hic ſubſiſtunt; novos uſus in partibus excogitant; in illis obſervarunt tria fibrarum genera, rectarum, tranſverſarum & obliquarum: has rati eſſe organa

quibus

quibus facultates utuntur: Attractionem fieri dicunt tenſione rectarum; Expulſionem à tranſverſis, Retentionem ab obliquis, Diſtributionem cooperantibus tranſverſis & obliquis: Qui factum eſt ut tot ſummi viri nunquam animadverterint fibras inſtitutas ſolummodo eſſe ad ſubtilitatem & facilitatem motus partium; quæ illarum ope extenduntur & ad priſtinum ſtatum redeunt? Varia panni filamenta id præſtant ut extendi & expandi poſſit citra dilacerationem aut fiſſuram.

Ulterius pergunt, poſtquam facultates fibrarum ope attraxerunt, retinuerunt, digeſſerunt alimentum, huic munia duo aut tria affingunt antequam in mixti ſubſtantiam convertatur: Protheus eſt in fabula: reus eſt qui ſubit duo aut tria ſupplicia, vocant alterationes, primo fit ros, hinc gluten, tandem cambium: Non demiror poſt hæc illos theatro à *Molerio* inferri: *Scena* qui infererem dignus eſſem ſi tempus tererem in confutatione doctrinæ quæ ſponte collabitur.

Cap. V,

Progreſſus Plantæ.

Eximia amplitudo non ſemper indicium dat certiſſimum incrementis; corpus quod rarefit expanditur & intumeſcit citra tamen augmentum, eo quod unaquæque pars incrementum non capit ab adjuncta & conjuncta nova ſubſtantia, id quod ad legitimum incrementum omnino requiritur.

A Præceptoribus didicimus Augmentum duobus fieri modis, in ſcholis dictis per *Juxta poſitionem* & per *Intus ſuſceptionem*: Ex mente noſtra hi ambo creſcendi modi ex eodem principio prodeunt, uterque motu locali perficitur, Eo ſolummodo diſcrimine quod in priore partes mixti nequaquam immutantur, diverſæ fiunt materiæ appoſitiones, quæ congeſtæ, & ruditer invicem agglutinatæ, totum quoddam majus efficiunt: Cum in poſteriore Augmenti ſpecie ſubſtantia deferatur per ſubtiles canaliculos, ad minimam utque mixti particulam, quod quoad omnes dimenſiones augmentum capeſcit, quia materia in cunctos poros diffunditur.

Ariſtoteles Augmenti nobis confuſam ideam exhibuit l. 2. de *Anima* c. 4. cum dicit Nutritionem & Augmentum idem habere objectum; quod utrumque directe reſpiciat materiam alimenti; eo tamen diſcrimine, quod nutritio eam ſpectaret tanquam ſubſtantiam, augmentum, vero quantitatem ſolum & extenſionem.

Avicenna rem nitidius explicat apud *Fernelium* lib. v. Phyſiol. *Avicenna cenſuit incrementum fieri non poſſe niſi uberior alimenti fieret acceſſio quam propriæ ſubſtantiæ deceſſio*: Doctrinam hanc dilucidemus.

Progreſſus, Nutrimentum eſt exuberans; ſicuti autem nutritio eſt ſubſtitutio rei deficientis & depereuntis, Accretio & augmentum eſt reſtitutio

& ſupplementum majus quam quæ præceſſit jactura: Si extremitati mei digiti propriæ ſubſtantiæ ſcrupulus unus deceſſerit, drachma vero accedat, tres hi ſcrupuli recens inducti, cum ſubſiſtere nequeant in ſpatio quod occupat ſcrupulus deperditus, extendere conantur ſpatium ſibi aſſignatum, partes vicinas comprimunt, quas ad receſſum nonnunquam impellunt.

His addere liceat alimenta ex variis conſtare ſuccis, qui ſimul in parte commixti æſtuant & fermentationem ſubeunt: adeo ut ſulphura illa diſſolvant ſalia, quæ diſſoluta, & contrita, juvantibus proprios ſpiculis, ſubeunt omnes particulæ poros, quæ momento temporis illis infarcitur.

Incrementum in Plantis adhuc alia ratione accidit: particulæ ſuccorum nutritiorum aſcendentes per fibrarum ductum, in via ſæpe ſubſiſtunt, vel ad nutricatum particularum, ratione impedimenti ab aliqua re occurrentis: ſucci immediate ſuccedentes impingunt in ſuccos morantes. quia vero priores motum ſuum adhuc obtinent, ac inæquali viæ impegerunt, ad latera verſus ſuperficiem reflectuntur, quam anterius propellunt: ſin ſuperficies illa nimis fuerit rigida, poros tranſmeant, ac in apertum produunt, in terram non excidentes, quia frigus aëris ambientis ipſos cohibet, aut, ut dilucidius loquar, ſpiritus aëris acidus coagulatur cum partibus ſulphureis ſucci nutritii, quæ quod admodum ramoſæ ſint hunc colligant & intricant.

En originem & initium Ramorum, qui deinceps excreſcunt modo à me jam deſcripto, hoc eſt ab acceſſu & conjunctione infinitarum particularum ſucci nutritii, qui juxta compoſitionem, ordinem & figuram quam induit, in ramis conſtituit modo fructus, modo folia, modo flores.

Si quidem Fructus ad Incrementum pertinent, enitamur illorum tradere naturam antequam concludamus hoc caput: Eapropter illos triplici in ſtatu, eoque vario, perpendere licet, Cruditatis Maturitatis, & Putredinis: Fructus adhuc immaturi, particulas obtinent acuum inſtar acutas aut urticæ aculeorum: Si organo Guſtus admoveantur, aculei illi vellicant & pungunt exiguos linguæ nervos, ac nobis inducunt aciditatis ſenſum.

In Maturitate Fructus fermentationem ſubit, illo in motu aculei obtunduntur, particulæ rotundantur, leniter linguæ ſe inſinuant, ſin exiguus aliquis aculeus ſuperſtes ſit, ille adeo flexilis eſt, ut in ſemet ſe retorquens, nihil aliud præſtet quam ut jucundius organum guſtus titillet.

Si perfecta Fructus maturitate ulteriorem fermentationem experiatur, putredinem concipit, quia particulæ illæ rotunditatem amittentes, à recenti conflictu aſperæ iterum fiunt & ſtriatæ, adeo ut abradant & diſcerpant exiguos linguæ nervos, atque nobis inducant amaritudinis ſenſum.

Chymici aliter explicant cruditatem Fructuum: Spiritus & ſulphura, ajunt, occulta ſunt & quaſi ſepulta in maſſa: Sal quoddam dominium obtinet, quod nobis inducit moleſtum ſenſum:

ſenſum: In maturitate radii ſolis tantiſper reſerant fores carcerum qui coërcent principia illa activa: dilatantur & expanduntur per univerſam ſuperficiem fructus, qui tunc temporis dulcis eſt & eſui idoneus: Sin ob nimiam fermentationem ſpiritus illi & ſulphura in auras abeant, fructus in putredinem abit & corrumpitur, quia illius principia ſecedunt & avolant, ſuperſtite tantum maſſa aſpera & inæquali, quaſi quodam capite mortuo.

Si hyems arboribus detrahat decus & ornamentum; ut per aſperitatem tempeſtatis languidæ quaſi videantur, ſeque foliis exuant, reſumpturæ vere proximo juventam, id proculdubio contingit quia tunc temporis frigus ſinum terræ adeo conſtringit, ut ſufficiens quantitas ſucci nutritii non divellatur, quæ deferre valeat alimentum ad partes diſſitas; Præterea, quamvis quantum ſatis eſt illius aſcenderet, particulæ tamen illæ adeo conſtrictæ ſunt ut imperviæ ſint alimento, quo deſtitutæ tabeſcunt & decidunt folia.

Vere ſequenti omnia illa obſtacula amoventur ab acceſſu radiorum Solis, hi dilatant poros partium, expandunt meatus & vaſa, quæ ad priorem ſtatum redeunt: Grata illa tempeſtate à Solis calore aperitur ſinus Terræ, quæ tanquam mater liberalis in plantas opes ſuas effundit, hoc auxilio rejuveneſcentes, ad priorem elegantiam redeunt,

Dominus *Willis* hoc modo rem explicat, *Hyems* inquit, *folia & flores*, quæ componuntur ex principiis *admodum volatilibus, ſpiritu ſcil. & ſulphure, exagitantur & concutiuntur à partibus nitroſis aëris, quæ quaſi cuneoli quidam eas divellunt & excutiunt: Vere eadem principia activa ramorum decurſum ſequuta, nova producunt.*

Author Naturæ, qui animalibus certos limites præſcripſit, quos ultra excreſcere nequeunt, arbores huic legi non ſubmiſiſſe videtur, *Scaliger Exec.*105. ait in Æthiopia adeo proceras reperiri, ut ſagitta vi impulſa earum faſtigium attingere nequeat: Adeo craſſas, ut vix ſeptem homines quasdam complecti poſſint: Legimus apud *Plinium* cap.1. lib.12. *Lucium Mutianum*, Lyciæ Gubernatorem, convivas viginti duos excepiſſe in Platani cavitate, exciſi in illa Provincia.

Si à me rationem quæris immenſæ ejuſmodi arborum magnitudinis, dicam 1. Molem eorum eſſe ſubſtantiam, ideoque extenſiem, 2. Haurire alimentum ex alimento inexhauſto, 3. Attractum alimentum fere omnes ſibi adſumere, nec tantundem iliorum diſſipari quantum in animalibus: Dicã tandem arbores ſoli nutritioni & incremento vacare, omnino alias otioſas, fini illi ſolum intentas eſſe quem aſſequi pro viribus conantur.

Etiamſi in inſignem proceritatem excreſcant, non ideo tamen exiſtimandum ipſas in infinitum abituras ſphæra activitatis illarum limitibus circumſcripta eſt, ſi quando certam quandam metam attigerunt ſubſiſtunt, quinimo poſtdiuturnam durationem emoriuntur, videnturque ea ſolum de cauſa adeo tolli in altum, & adeo longævæ eſſe ut caſu graviore tuant.

Eximię illarum proceritatis cauſas attigimus, jam longævitatis diſquiſi-

mus : arbores diutiſſime perennant, robur enim obtinent à duabus cauſis univerſalibus, Terra & Sole, hic lumine ſuo vitam illis afflat, illa ſubſtantiam propriam impertitur : Si ſuccus quiſpiam craſſior moleſtus eſt, per hyemem illum excutiunt, vere meliorem adepturæ, quo tempore rejuveneſcunt, 3. Si folia & flores cito caduca ſunt, quia videlicet conſtant ex principiis admodum volatilibus, diſſipatu facilibus, arbores perennare debent, quia ſal quod earum partem maximam conſtituit, intime & arcte principia illarum colligat, ac proinde corruptionem arcet, corruptionis auctorem.

Tandem fatis cedunt ſicuti cætera creata ; interitus autem cauſæ tres mihi occurrunt, 1. Succus craſſior vi impulſus in exigua plãtæ filamenta, quis deſtruit organa circulationis ſucci nutritii : Motus iſte circularis adeo neceſſarius eſt ad Plantæ vitam, ut ſtatim ac illius continuatio abrumpitur, arbor tabeſcat & emoriatur.

2. Frigus, aut alia quæpiam cauſa violenta, terræ ſinum adeo conſtrictum tenet, ut ſucci nutritii aſcenſus inhibeatur, quapropter meatus alimentum deferentes cum non amplius habeant quod illos apertos retineat, exſiccantur, & adeo coarctantur, ut amplius non valeat ſuccus nutritius, alimentum ad ſingulas particulas delaturus, libere commeare.

Humidum radicale Plantarum, quod, ſicuti demonſtratum, præcipuam ſedem habet in acido radicali caudicis; deterius fit, & inſenſibiliter corrumpitur, variis fermentationibus ſingulis momentis obnoxium, propter præparationem, ſucci nutritii: Hæc ratio eſt interitus procerarum illarum arborum, etiamſi altis demiſſis radicibus, ab illo ſe vindicaſſe & hinc æternitatem affectare videantur.

Finem ſcribendi hic facturus eſſem, ſi ubi rationibus diſceptandum, illis omnes acquieſcerent, ſed quandoquidem nonnulli ſolis auctoritatibus commoventur, à ſententiis particularibus alienus, mearum eſſe partium credidi reſpondere objectionibus quas in parato habent adverſus eos qui à multitudine ſe abſtrahi non patiuntur.

In ſpecimine hoc Phyſico rationem ſolummodo ducem habui, & ſenſus communis indicationem, auctorum ſententiis nequaquam addictus, à quibus ſæpius receſſi: Jis qui rerum novarum ſunt avidi moleſtum ſpero futurum non eſt ſi operam navaverim in re quam nullus adhuc ex profeſſo dilucidandam ſuſceperat. Proculdubio vero eorum qui ab Antiquis diſcedere renuunt cenſuram experturus ſum, devius præſertim ab *Ariſtotele*, cujus vel ſolum nomen civis demonſtrationi anteponendum eſt; Doctrina illius veritatis norma eſt; à Deo conceſſa, quo nihil nos lateret eorum quę in notitiam venire poſſunt : Tantine vero eſt unius hominis authoritas? ſummus vir fuit *Ariſtoteles*, ſed homo is fuit, à quo humani nihil alienum, errori & illuſionibus ſicuti cæteri obnoxio : An verba ejus pro oraculis habenda? quiſquis ſana ratione fruitur ſine dubio concipiat ad ſibi comparandam ſcientiam naturalem ingenii lumen ſufficere : tyrones vero etiam norunt ab omni ævo innotuiſſe

plurima

plurima, quæ prioribus ſeculis latebant: Quin & ipſe *Ariſtoteles*, illorum Apollo, meminit detectarum à Carthaginenſibus celebrium Inſularum Heſperidum, Gorgonearum & Fortunatarum, quod & forte anſam præbuit *Chriſtophoro Columbo* Genuenſi, inveſtigandi ea quæ ab ipſo poſt modum explorata ſunt anno 1492. Quæ non aperuit Aſtronomia? Jovis ſatellites, montes Lunæ &c. Quæ non detexit ars? Anatomica ope microſcopii, venas Lacteas, vaſa Lymphatica, Canales *Pecqueti* & *Virſungi*? Ne verò præſcriptos nobis limites tranſgrediamur, quas non gratias debemus Domino *Gaſſendi*, qui ſexcenta rara in Philoſophia detexit & renovavit: Quis non conceſſurus acutiore videndi acie cæteris omnibus eũ fuiſſe donatũ? Si enim advertamus invitis prejudiciis noſtris, & more ſubiiciendi ſenſus noſtros objectis qui in illos incurrunt, in eandem deveniemus opinionem ex parte corporis nihil dari noſtris opinionibus conſentaneum: Calidum, frigidum, dulce, amarum, pendere ſolummodo à quadam figura, ac certo partium corporis motu, ſenſationes ejusmodi inducentibus: Ubi primum illa opinio inducta eſt, doctrinam hanc nullus non exploſit, abſurditatis accuſata eſt, & tanquam ſenſui communi adverſa repudiata, Decurſu temporis maturitatem adepta eſt: Plurimi ad accuratum examen poſtquam revocarunt, præjudiciis valedixerunt erroreſque declinarunt: Iſta vero opinio, olim Rationi adeo oppoſita & recto judicio, jam toti Europæ accepta eſt: Adeo verum eſt opinionem quampiam neque minus admittendam, neque minus veram eſſe utut recens invectam.

DE REMEDIIS CARDIACIS.

Animadverſiones in uſum remediorum quæ vulgo Cardiaca & Corroborantia dicuntur, Et data occaſione, De iis qui Febrium omnium Continuarum curationem intra biduum ſpondent.

Magiſtri NICOLAI BAILLY *Doctoris Medici.*

Medici Dogmatici hoc ſe præſtare Empiricis contendunt quod nullum præſcribant remedium niſi prævia cognitione eſſentiæ & cauſæ morbi, cum Empiricis ſatis ſit dixiſſe penes ſe habere præſtantiſſimum remedium adverſus pleuritidem, febrem, ſtomachi imbecillitatem, neglecta cognitione cauſarum illorum morborum aut ſymptomatum.

Non ingentis eſſet laboris demonſtrare hos fortuito tantum ſcopum attingere, eandemque fortunam quæ aliquando illis proſpera eſt, nonnunquam ut in errores incidant in cauſa eſſe; cum Domini illi quamvis ratiocinationem repudient, ille ratione careret qui cum iiſdem rationibus contendere vellet, In id ſolum incumbo ut oſtendam Medicos Dogmaticos

aut Rationales, eoſdem ſæpe numero errores errare, qui etſi utplurimum ratiocinentur priuſquam remedia præſcribant, aliquando tamen citra rationem medicantur.

Revera cum jure datum eſt Medicis Dogmaticis accuſare intemperiem qualitatum, quas vocant calidam aut frigidam, ſiccam aut humidam, raro ii delinquunt in illarum correctione per remedia contraria, opponendo calefacientia intemperiei frigidæ, refrigerantia calidæ, & ſic de cæteris, At cum dentur morbi à quibus inducuntur ſymptomata quæ nequaquam referri queunt ad ſimplices illas qualitates, in medium produxerunt qualitates malignas & occultas, confugientes ad remedia quæ vocant ſpecifica, hoc eſt ad remedia quorum effectus nonniſi per experientiam nobis innoteſcunt.

Remediis ejuſmodi nomina ſplendida indita ſunt, Vocata fuere Alexitaria, Corroborantia, & Cordialia, quę voces tantam conciliaverunt authoritatem prædictis remediis, ut nunquam non auxilio futura eſſe ægris videantur: Satis eſſe credunt ſi dixerint in uſum eſſe ducenda Cardiaca corroborationis gratia: idque loquendi genus admodum tritum eſt, ſed ſi penitius animus advertatur, quid revera ſignificet ignoratur.

Maxima Medicorum pars Cardiacorum voce intelligit remedia tenui ſubſtantia prædita, quæ ſtatim ac in ventriculum illapſa ſunt in ſingulas corporis partes deferuntur, ſpiritus quaſi ſopitos excitant, & reparant diſſipatos.

Remedia hæc competunt corporibus exhauſtis, at crapula & cruditatibus vexatis admodum noxia ſunt, ut & corporibus in intemperiem calidam abreptis, quæ debilitatem ſolum contraxerunt à nimia agitatione aut fermentatione ſanguinis, ac ſpirituum concitatiore motu.

Itaque ſi ſtatuatur diſcrimen inter debilitatis cauſas, nulla concedenda erunt Corroborantia aut Cardiaca abſolute ſumpta, ſed pro differentia cauſarum debilitatis præſcribenda erunt diverſa remedia.

Prævideo eos qui Aurum potabile venditant mihi oppoſituros in ſolam Naturæ inſtaurationem incumbendum eſſe, quæ poſtmodum valida futura ſit ad expulſionem cujuſvis noxii: At vero in votis eſſet ut Domini illi aperirent nobis, naturam rei quam vocant Naturam: Si fides illis adhibenda, vita hominis ab unica re pendet, quam vocant *humidum radicale*, notum vero ſibi eſſe arcanum ajunt cujus ope deficiens ille humor corpori reſtitui poſſit, eadem facilitate qua vinum dolio infunditur,

Nequaquam illis curæ eſt num organa rectam conformationem obtineant, uti neque an fibræ adhuc conſtent: Cuncta hęc floccipendunt, dummodo Tincturarum meminerint, Elixiriorum, & Auri potabilis, aures patulas illorum reddunt quibus ſplendida nomina arrident, ſed cum jam materiam hanc tractandam ſpecialiter non ſuſcipiam, id ſolum diſquirere lubet, *Nun dentur remedia cuivis debilitati ſpeciei proficua, & convenientia?*

Sine diſcrimine Cardiacorum voce intelliguntur vulgo remedia Corroborantia, quod Roborationis, aut

Corro-

Corroborationis vocabulum, ſicuti & Cordialium, adeo in uſu eſt, ut quid præciſe ſignificat vix quiſquam norit.

Id quidem apertum eſt cum pars aliqua functionem ſolitam obit atque ex Naturæ præſcripto, illam Robuſtam dici, hoc eſt, ſanam, at ſiquidem functiones hæ à plurimis cauſis pendent, vel minimum vitium parti illi debilitatem inducit, hoc eſt, in cauſa eſt ut more ſolito non fungatur officio.

Hippocrates hanc ſanitatis definitionem adducit, *Eſt hominis bona habitudo natura quædam arte ſingulari à Natura comparata, motum non alienum adhibens, ſed valde concinna, tum ſpiritu, tum calore, tum humorum concoctione, & in univerſum, ex omni victus ratione, reliquiſque omnibus comparata, etſi aliquod ab ortu & initio erratum fuerit.* Et alio loco ait, *horum omnium meatuum natura, per quos animus fertur, cauſa eſt, cujuſmodi enim ſunt vaſa per quæ ſecedit, & ad quæ occurrit, & quibuſcunque commiſcetur, ejuſmodi homines ſentiunt.*

Juxta hanc definitionem, aut deſcriptionem *Sanitatis*, ſi vel minima circumſtantiarum quas adducit *Hippocrates* deſideretur, tunc homo percipit depravationem functionum, quam depravationem, aut vitium, nomine generico *Debilitatis* deſignans, expetit ille corroborans aliquod, adeo ut niſi medicus ſpecialius diſquirat cauſam iſtius debilitatis, ut idonea inveniat remedia, ægro non ſit peritior.

Sed & forte quis huc adduxerit dari morbos malignos qui ſtatim cor invadunt, neque curationem admittunt citra uſum remediorum quæ Cardiaca vocantur, quia hoc viſcus præſertim corroborant.

Sed videndum prius quid maligni morbi nomine ſit intelligendum? Quid remedia ejuſmodi præſtare poſſint ad cordis robur? Vix credam ab his ſperari correctionem vitii cujuſpiam ſubſtantiæ cordis, aut ventriculorum illius, vel vaſorum: Alias explicare debent, non modo qui morbi hoc viſcus obſidere ſolent tanquam partem organicam, ſed & præterea indicia horum morborum indigitare, & quę remedia conveniant, id quod difficile admodum exiſtimo, quin & impoſſibile.

Statuendum itaque ſupereſt Cardiacorum remediorum officium eſſe aut emendare ſanguinis concitatiorem motum in cor, cujus cauſa hoc cruore propemodum inundatum, eum neque ad cerebrum neque reliquas corporis partes impellere queat, ejus defectu partium illarum robur concidat neceſſe eſt, quo in caſu conveniunt remedia refrigerantia, quæ miti ac incraſſante ſua ſubſtantia motum illum excedentem compeſcant: ſanguinis emiſſio ipſo in paroxyſmo citiſſimum eſt auxilium ad vaſa ventilanda & ſanguinis copiam ſuperfluam demendam.

Ex oppoſito fieri poteſt ut craſſior ſanguis vix præterfluens debilitatem & languores inducat, melancholicis familiares: Hujus affectus cauſa requiruntur remedia prædictis contraria, h. e. quæ tenuitatem & fluiditatem ſanguini conciliant, non omiſſa tamen venæ ſectione, quæ non minus ac in priori caſu locum habet, Vaſis quippe depletis chylus in hæc

facilius commeat, & recentem ſanguinem procreat, illo qui eductus eſt minus craſſum.

Ejuſmodi ſyncopes non raro occurrunt, quas Correptiones (*Saiſiſſements*) vocant familiares mulieribus, à vehementi quopiam animi pathemate, quibus nullum præſentius ſanguini eductione auxilium.

Revera hujuſmodi in caſibus exhiberi ſolent remedia ſubſtantiæ tenuis & penetrabilis, quæ repudianda non ſunt, ſed venæ ſectio omnino neceſſaria eſt, hocque in caſu verum Cardiacum dicendum eſt ſi affectus illius citi ratio habeatur.

Excitat leipothymiam intenſum gaudium quam potius curat frigida hauſta, aut faciei inſperſa, quam ſpiritus vini, aquæ cordiales aut theriaca.

Eadem ratio eſt animi deliquiorum quæ inducunt loca æſtuoſa & minus perflata, ſicuti æſtate in magnis conventibus: Vinum, quod apud nonnullos audit Cardiacum cardiacorum, ejuſmodi deliquia ſæpenumero intendit, nedum ſanat, quin & manifeſtum eſt tantam imbecillitatem ab illius immodico potu induci, ut hominem vacillare faciat imo & proſternat, nec modo functionibus corporis obſtare, ſed & animi.

Ex ſuppoſitis facile inferre licet uſum remediorum cardiacorum, & eorum quę ſpecifica vocantur, improſpere non ſecus ac cęteris accidit nonnunquam ſuccedere, Neque ſatis eſſe inferre, Cardiacis utendum in hoc vel illo morbo, ſed præterea neceſſe eſſe ut diſquiramus quo genere cardiaci ſit utendum; Aut, ut verius dicam, veriſimile eſt, abſolute loquendo, nulla dari Cardiaca, id vero nominis imponendum eſſe remediis tantum quæ juxta naturam morbi aut imbecillitatis præſcribuntur, hinc quodcunque remedium ſanans eſto Cardiacum.

Memini cum Medici xenodochii caſtrenſis munere fungerer in ultima obſidione Landrecienſi, ægrum quendam mihi fuiſſe commiſſum qui à ſex hebdomadis conquerebatur de totius corporis imbecillitate abſque febre, cum crebris ſyncopis & ſudoribus frigidis: Medicus quidam Pariſienſis frequentem uſum theriacæ ipſi præſcripſerat, aquæ theriacalis, confectionis kermeſinæ, aliorumque id genus remediorum: A miſero hoc ægro didici ex quo tempore his remediis inſiſtebat ſomno ſe caruiſſe, tantamque ſitim premere ut ſedare illam non poſſet, Exhibui illi grana quindecim croci metallorum ex juſculo, cujus vi vomitu ejecit plurimam bilem flavam, viridem, imo & nigram; Nocte ſequenti ſomnus ſucceſſit, ſitire deſiit, vires inſtauratæ ſunt, ac poſtmodum ſumptis aliquot dozibus ptiſanæ laxativæ perfectam valetudinem adeptus eſt. Hinc non inepte meo judicio Cardiaci nomen ſibi aſſumere poteſt crocus metallorum ab iſto effectu.

Porro manifeſtum facturus non ſine diſcrimine in uſum eſſe ducenda remedia Cardiaca, hoc animadvertendum eſt, ſi medicus quiſpiam illico ab aſſumpto veneno, ſublimato aut arſenico, theriacam præſcripſerit, futurum ut incendium internum potius adaugeat quam extinguat: Hoc in caſu certiſſima remedia ſunt oleum,

butyrum & lac,ea quantitate aſſumpta ut ſurſum remeent & vomitu ejiciantur, quo iteratæ aſſumptioni fiat locus, obtundendæ cauſa acrimoniæ horum venenorum Revera: ab uſu horum remediorum exhiberi ſemper ſolet theriaca, ſed meo iudicio illa facile carere licet, & ſanitas expectanda potius ab oleo, butyro & lacte quam à theriaca.

Denique, ſi negari nequit pinguia hæc remedia & epiſceraſtica adverſus ejuſmodi venena eſſe utiliſſima, venia mihi concedatur illis illuſtria hęc nomina Cordialium, Alexipharmacorum & Alexiteriorum imponendi; quibus quamvis inſignita, nequaquam dixerimus hæc à morte liberaſſe homines veneno infectos vi ſua ſpecifica & occulta, ſed potius ſubſtantia leniente & pingui prohibuiſſe ne ab hujuſmodi venenis ulcus ventriculo viciniſque partibus induceretur: Eadem ratio eſt Medicamentorum omnium quæ Cardiaca vocantur, neque enim illorum facultates magis occultæ eſſe dicendæ ſunt quam eorum quæ in culinis noſtris proſtant.

Non ſatis eſt noſſe ejuſmodi medicamenta pro Cordialibus haberi, ſiquidem in proclivi eſt oſtendere ex eorum numero quæ hoc titulo gaudent, non omnia ejuſdem eſſe indolis, quædam enim facultatem admodum excalefacientem nacta ſunt & detergentem, ſicuti theriaca, Mithridatium & alia, quæ conſtant ex plurimis ſimplicibus amaris & aromatica vi præditis; Alia ſubſtantiam penetrabilem obtinuerunt, acidam aut acrem, cujuſmodi ſunt ſucci limonum, aurantiorum, ribium, oxyacanthæ, quin & acetum ipſum: Alia ſunt terreſtria, inſipida, penetrationis expertia, qualia ſunt margaritæ, corallia, bolus Armena, terra ſigillata, oculi cancrorum, & cornu cervinum: Alia ſortita ſunt ſubſtantiam volatilem, ſicuti vinum ejuſque ſpiritus, ſal volatile viperarum &c.

Tandem exiſtimo Purgantia ſi exceperis & Venena, nulla dari medicamenta quæ in cenſum ſimilium cardiacorum venire non debeant, ſiquidem pauciſſima extant quæ non ſibi adſciſcant naturam quorundam à me memoratorum; Ideoque eorum electio inſtituenda erit pro ſpecie indicationum quas ſuppeditaturi ſunt morbi quorum gratia uſurpanda ſunt.

Theriaca cardiaca eſt, quia efficacem detergendi vim habet, pituitam putrem divellit, abſumit ichores acres & virulentos: Succi acidi id nominis ſibi vendicare poſſunt, quia putredini obſiſtunt, obtundunt aculeos quorundam ſalium volatilium ex humoribus putridis ſuſcitatorum; ardoremque viſcerum extinguunt ac ſitim ſedant: Bolus Armena, cornu cervi, Coralia, aliaque iſtiuſmodi, abſorbent ichores ſalſos & nitroſos, temperant ſuccos acidiores, ac conſtrictione pororum partium prohibent acceſſum veneni aut aëris corrupti: Ea tandem quæ ſubſtantia volatili gaudent, qualis ſunt aquæ ſtillatitiæ cardui benedicti; ſcabioſæ, imperatoriæ & ſalia vo-

latilia, per ſudores aut inſenſibilem tranſpirationem expellunt ſpiritus inquinatos & corruptos : Medicamenta autem alimentoſa, ſicuti vinum & juſcula inſtaurantia exhauſtos ſpiritus cito reſarciunt.

Hæc ſi vera ſunt (neque enim quenquam in aliam venturum ſententiam crediderim) quis non mihi conceſſurus eſt ſi abſque diſcrimine quæcunque medicamenta Cordialium nomine donata ſunt in uſum adducantur, futurum ut malum potius exaſperetur neutiquam curetur, ſi præſertim quis ſibi finxerit eo quod remedium aliquod conſtat ex ſimplicibus calidis, & manifeſtum exerat effectum, eapropter corroborandi vi donatum eſſe, augendo calorem noſtrum.

Non me latet plurimos ſtatuere vitam noſtram in ſolo calore conſiſtere, ac omnes fere in hunc lapidem impingere: Error hic incogitantiæ ſoboles eſt ; nec dubito ſi quis hunc loquendi modum expendere voluerit, *Solo calore vita ſuſtentatur*, quin falſitatem illius aſſerti agnoſcat : Neganda eſt hæc propoſitio abſolute accepta, oſtendendumque non immerito etiam ſtatui poſſe, ſola humiditate nos vivere, aut ſola frigiditate: Prætermiſſa autem conſideratione Caloris naturalis eſſentiæ, accipio *Ariſtotelis* opinionem de generatione entium materialium ; adeoque dico corpus noſtrum conſtare ex quatuor elementis ; vitam autem pendere à quatuor qualitatibus : Poſtmodum quæro, an merito aſſeruerim vitam noſtram pendere à frigiditate, aut vitam noſtram conſiſtere in calore, vel ſubſtantia noſtra ab humiditate, aut etiam ſiccitate arreſcenda ? Si bene ſentio, rationi magis congrue loquuturus eſt qui dixerit Cunctas actiones noſtras corporeas deduci à proportione quatuor qualitatum, adeo ut hæc proportio varia ſit pro varietate functionum à nobis obeundarum ; idque vocant Temperamentum, Ventriculo certa quædam harum qualitatum proportio aſſignata eſt, Iecori ſua, Cerebro ſua eſt ſingularis, & ſic de cæteris : Unaquæque harum partium probe aut improbe obit munia propria pro æquitate hujus proportionis, ſi talem obtinuerit qualem natura inſtituit : Hæc proportio ſi non obtigerit, ſive ob vitium principiorum generationis, ſive à pravo victus regimine, hæ partes improbe officio funguntur & imperfecte; id quod ſolummodo tunc contingit cum quæpiam quatuor qualitatum ſuppoſitarum ultra vel citra eſt menſuram: Id non minus ab exuberantia caloris quam exceſſu frigoris aut humiditatis accidere poteſt: Ventriculus æſtuans producit chylum aduſtum, acrem & amarum, è quo ructus nidorulenti & ova aduſta referentes emittuntur cum ſtomachi tenſione ; cur debilitatis nomen imponi ſolet, non ſecus ac ſymptomatis quæ inducit, inſignis illius partis refrigeratio, & ut ait *Iuvenalis*.

Plurimus,

Plurimus, hic æger moritur vigilando, ſed illum languorem peperit cibus imperfectus, & hærens ardenti ſtomacho.

Jam quæro, Num remedia calefacientia dicta robur additura ſint ventriculo ea ratione diſpoſito? Ego autem cenſeo, & nullus dubito quin malum ideo gravius futurum ſit: Porro ſi omnes Medici hactenus pro cardiacis habuerint remedia variæ indolis ſicuti ante dixi, quin & naturæ contrariæ, quæ mutuo ſeſe deſtruunt, ſicuti margaritæ & corallia quæ aceti vim obtundunt, ſucci mali citrii, aliorumque liquorum acidorum, nunquid merito ſtatuerim indiſcrete ejuſmodi remedia Cardiaca nequaquam eſſe uſurpanda ſed prius probe perſpecta cauſa debilitatis & morborum quos cacoethes vocant.

Si medico obtingat æger febre maligna laborans, ad quam conveniunt ſucci acidi, is vero præſcripſerit margaritas aut corallia, ea ratione quod cardiacorum nomine hæc veniant, num potius augmentum morbi inducturus eſt quam imminutionem? Imo ſi ſuccus aliquis acidus in ventriculo hujus ægri contentus morbi vehementiam obtunderet, nunquid potius vires attereret quam augeret, ſi quidem ſuccum illum deſtrueret à quo prohibebantur, aut ſaltem moram aliquam iniiciebant pernitioſis effectibus ſuppoſitæ illius cauſæ malignæ? Corallia & margaritæ annon potius induerent venenorum indolem quam alexiteriorum aut corroborantium?

Nullum mihi occurrit morbi genus in quo manifeſtius eluceſcat probus aut improbus uſus ejuſmodi remediorum quam Variolæ aut Morbilli? Morbi his ſi qui alii, longam experientiam & ſubactum judicium requirunt, & in genere difficilis eſt determinatio quid in his agendum ſit: Attamen maxima mulierecularum pars curationem ad ſe pertrahunt, temere pronũtiant noxiam eſſe ſanguinis miſſionem, illico ad aquas cardiacas properant, & ſuſque deque habita aëris conſideratione, num is convenientem obtineat calorem quo pori aperti ſint, non ſatis habent mediocribus lodicibus ægros cooperire, ſed & illos integumentibus & veſtibus onerant, adeo ut fere ſuffocationem inducant: Tanta eſt illarum pertinacia ut ſæpe numero Medici ægros curam abnuere cogantur, aut ſi æger vi morbi interierit, exprobrationibus & maledictionibus exponantur: Prætermiſſo iniquo eorum judicio qui his in caſibus adeo ſiniſtre de Medicis ſentiunt, demonſtraturus ſum aquas cardiacas temere exhibitas plures ægros ad interitum deducere quam ipſam morbi vehementiam.

Variolis nomen inditum fuit, quia in hoc morbo erumpunt puſtulæ exiguæ in cute, quas Latini Variolas vocant, diminutiva voce à *Varis*, hoc eſt exiguis maculis: Proculdubio in hoc morbo idẽ ſanguini accidit quod aquę diutius in navigatione aſſervatæ, quæ poſtquam depurationem à proprio motu, aut fermentatione eſt adepta, fœtorem exuens pura evadit & potui idonea: Idem muſto accidit, ſed majori vehementia, adeo ut proculdubio

dolium ſi repletum eſſet & obturatum effringeretur.

Non ſecus in variolis contingit, univerſa maſſa ſanguinea exagitatur, alteratio vero major aut minor in corpus tranſit pro vehementiori aut remiſſiori agitatione & commotione: Si ſanguis plurimum exuperaverit, plurimaſque intra ſe contineat particulas heterogeneas ſecernendas, corpus pravis ſuccis turgeat, vehementia ad ſunt ſymptomata, cephalalgia urget intolerabilis, æger oppreſſus jacet, ad vomitum incitatur, difficultate reſpirandi premitur: tandem metus eſt ne Natura nimiopere gravata, aut ad motus vehementiores concitata, fluxiones in pectus irruant, excitentur in pulmonibus inflammationes, ſuccedant deliria, vigiliæ, quin & aliquando lethargus aut ſpaſmi lethales: Sed & poſſibile eſt ut ab efferveſcentia ſanguinis intenſiori quam par eſt ad ſecretionem impuritatum quæ puſtulas procreant, id quod puriſſimum eſt colliqueſcat, fibræ abſumantur, ſpiritus diſſipentur; id vero quod ſanguinis ſuperſtes eſt vappeſcat, h.e. ſimile fiat vino in vappam abeunti & evanido, ab exhauſtis partibus illius ſpirituoſis.

Nullus ſibi fingat quo major futura eſt ſanguinis exagitatio, ac vehementior fermentatio, eo perfectiorem fore ſecretionem ejus quod puſtulas producit: certas quidam ebullitionis gradus requiritur ad ſeparationem puri ab impuro: Si caro aquæ incoquatur, ac fervor nimius fuerit, aut diuturnior, ſpumæ ſeparatio imperfecta futura eſt, partium purarum & impurarum confuſio ſuccedet, ac ſordes illas eximere impoſſibile erit, quibus inquinabuntur & caro & juſculum.

Si uvæ ſuccus uon leniter & mediocriter ebulliat vi proprii caloris, ſed intenſo igni expoſitus ad citam efferveſcentiam perducatur, nunquam limpidus evadet & vini naturam induet, ſed turbidus & ſubdulcis permanebit: Idem futurum eſt de ſanguine in variolis cum ebullitionem patitur, quiſquilias in ambitum corporis expulſurus: Si nimia fuerit ebullitio, ſpumæ propriæ partem reſorbet, depuratio imperfecta ſuccedit, concitatiorique illius reddito motu in caput infertur, pulmonum vaſa infarcit, jecoris aliarumque partium inflammationes pernitioſas inuehit: Accidit etiam ut ab extenſione nimia vaſorum impediatur motus à centro ad circumferentiam, ac ſordium partem in inteſtina compellat, in quibus aphthæ gignuntur aut ulcuſcula, lethales alvi fluxus inducentia; Motus ille quandoque adeo intenſus evadit, ut cum impetu ad caput delatus, hinc in oculos, momento temporis illos diffindat.

Si ſymptomatum hæc ſævities ingruat, non aliud præſtantius occurrit remedium ſanguinis eductione ad vaſorum perflationem, &, quam mulieres tantopere formidant, ſanguinis impetus retuſione, libertatem exitus ſpiritibus illis fervidis, exoluta vena, concedendo, ſanguinis miſſionem audacter iterando pro magnitudine ſymptomatum, non ratione habita virium ægri, cui eo in ſtatu vires non deficiunt, ob plenitudinem ſolum gravantem debili.

Iſto

Illo tempore uſus aquarum cordialium oleum igni infundit, aut calcar ſubdit equo cui frenum ademptum Arabes, uti *Rhaſei & Avicenna* tunc temporis exhibent decoctũ, uvarum Damaſcenarum, lentium & gummi tragacanthi; *Riverius* in praxi, capite de variolis, compoſiti deſcriptionem tradit, dicens gummi tragacanthum & lentes imponi coercendi cauſa ſummi ſanguinis impetus. Id remedii genus Monſpelii frequens eſt, admodum proficuum.

Porro, etiamſi Natura ſic gravata ſatis valida eſſet ad expellendas cunctas ſordes in cutem, puſtulæ ſibi mutuo incumbent, ab ardore febrili prohibebitur ſuppuratio, & ab ingẽti exiguorum illorum abſceſſuum numero, etiãſi felix ſuccedat ſuppuratio, intenſi in toto ambitu corporis excitantur dolores, febris nova accenditur, æger autem à præcedentibus ſymptomatis debilior redditus ſuccumbit.

Id quod à me allatum de uſu remediorum Cardiacorum in febribus quarum comites ſunt Variolæ & Morbilli, quin & Peticulæ, ſi quidem eædem conditiones obſervandę veniunt in poſtremis hiſce id inquam convenientiam quandam habere videtur cum remediis calorificis & hidroticis quę nonnulli exhibent initio febrium continuarum: Non ita pridem in hoc conventu verba facta ſunt de quodam qui jactabundus ſanationem duarum aut trium ſpecierum febris continuæ intra diei ſpatium pollicebatur; Quin & quidam experimentis rem eſſe confirmatam aſſeruit. Eventum impoſſibilitatis non arguam, at vero exiſtimo, ſi in quibuſdam morbis res ſucceſſum habeat, hac methodo plures ad interitum deductum iri.

Febres Continuæ nihil aliud ſunt quam vehemens cruoris totius fermentatio. Fermentatio hæc accidit propter heterogeneos quoſdam humores ipſi additos, & qui illi commiſceri renuunt. Humores hi aut decurſu temporis congeruntur id majoribus vaſis, vel à viſceribus illuc deferuntur, aut à quibuſdam aliis partibus phlegmone aut ſuppurationibus ingentibus laborantibus. Quo plus ſanguis exagitatur, eo majori in periculo æger verſatur, & hujuſmodi morbi Acuti vocantur, de quibus pronuntians *Hippocrates*, incertas eſſe ait prædictiones ſalutis aut mortis, quia in vehementi hac perturbatione ſanguis ubique percellitur, admirandaque celeritate vaſa minora, quin & majora infarcit, phlegmoneſque plerumque inducit, ac deinceps in partibus principibus abſceſſus.

Ipſamet etiam ſanguinis ſubſtantia in ſumma illa agitatione ab exceſſu caloris diſſolutionem pati poteſt, ſicuti de Variolis loquutus præmonui; & hinc cauſa interitus ægrorum deduci poteſt, non ſecus ac ab abſceſſibus partium nobilium.

His ſuppoſitis, duo tantum exſurgũt ut exiſtimo, modi momento temporis febres continuas curandi; ſecuti audacter Empirici quidam pollicentur; Prior eſt exhibendo aliquod remedium quod fermẽtationem ſanguinis inhibeat, illius particulas, quæ primũ illi impetum conciliant, aut ſi vis, particulas maxime exagitatas materiarũ illarum heterogenearũ in vaſis majoribus congeſtarũ, fixando & coagulãdo;

Idquamvis poſſibile foret, tamen apud me dubium eſt an à prudenti Medico tentari debeat, ſi quidem impedita hoc pacto ſanguinis depuratione, neceſſe eſt tādem, ſerius ocyus, humores illos extraneos morbos & ſymptomata parere forte febre magis formidoloſa, ſicuti pertinaces jecoris obſtructiones, aut lienis, rheumatiſmos & fluxiones in pectus.

Poſterior febres continuas citiſſime curandi modus eſt, ſi dicta fermentatio, exhibitis remediis ſpirituoſis & calorificis, intendatur & major fiat, ac ſanguini talis motus concilietur quo intra diei ſpatium peragat id quod ſæpenumero tantum perficere ſolet decurſu ſeptem, novem, undecim aut quatuordecim dierum; aut etiam longiori tempore, Paucis ſi febris ſimpliciter acuta in acutiſſimum & perperacutum convertatur; vel, ut melius dicam, periculum adſit citiſſime aut ſanandi aut occidendi ægrum.

Id adeo verum eſt, ut non modo periculum immineat ſi ea ratio præceps curandi febres continuas inſtituta fuerit, ſed & etiamnum ab exhibitione ejuſmodi medicamentorum excalefacientium in primis paroxyſmis febrium intermittentium, *Galenus* exemplum affert Philoſophi Xanti; hic quartana febre laborans, exhibitam à Medicis in horrore febrili theriacam aſſumpturus erat, *Galenus* denuntiavit illis febrem adhuc recentem eſſe, ac forte ex uſu theriacæ ſimplicem in duplicem evaſuram: Philoſophus ille poſthabito *Galeni conſilio*, uſurpatoque remedio, non modo in duplicem ſed & triplicem quartanam delapſus eſt. Ipſam etiam Continuam incurrere poterat, ſicuti id accidiſſe vidi ante biennium in Juriſconſulto quodam ab uſu ejuſmodi remediorum.

Judicent hinc Medici ſi ab hujuſmodi remediis excandeſcant febres intermittentes, in quibus omnium humorum & totius corporis æſtus adeſt, in quibus ad minimum ignis incrementum perturbatio omnimoda maſſæ ſanguineæ conciliari poteſt, & impediri impuritatum ſecretio.

Celſus l.3. c.9. meminit cujuſdam *Petronii*, qui febres curabat ægros multis operimentis tegendo, excitandi cauſa interioris caloris, imo ad ſitis uſque inductionem: Sin ſuccederet ſudor, febrem extinctam eſſe pronuntiabat, ſin is non erumperet, frigidam ægris porrigebat, poſt ad vomitum illos impellens; Etiamſi vero hac methodo dictus *Petronius* nonnullos curaret, ea tamen curandi febres methodus temeraria erat, inquit *Celſus*, ſi quidem à prædicto Medico plurimi occidebantur eorum qui febris initio ſe illi commiſerant.

Ex prædictis rationibus & experimentis, inferre licet remedia memorata Cardiaca non abſque diſcrimine eſſe uſurpanda in morbis vocatis malignis: neque exiſtimandum eo quod remedium quodpiam cum conſtat ex medicamentis calidis, aut potius ſubtilitate partium donatis, ideo vim illi ineſſe corroborandi, ab incremento caloris noſtri naturalis: Revera dantur morbi quos ſola exagitatio nimia ſanguinis & ſpirituum excitat. Ventriculus ipſe, ſicuti ſuperius dixi, confirmatque *Galenus* lib.7. c.7. m. m. alimenta concoquere non poteſt ſi fervida intemperie donatus eſt, aut refertus

fertus bile acri & excalefacta. Inferre etiamnum licet hidrotica tuto non exhiberi initio febrium, uti neque remedia illa quæ perhibentur cor & calorem naturalem refocillare; ſiquidem plurimi caſus occurrunt in quibus vel refrigeratione inducta, & ad temperiem deducto inſigni æſtu, vel coercito citatiori ſanguinis motu, rob: ? additur calori nativo dicto, hoc eſt, corpus reſtituitur diſpoſitioni aut temperiei idoneæ producendis ſolitis functionibus.

ZODIACI MEDICO-GALLICI.

SIVE

Miſcellaneorum curioſorum Medico-Phyſicorum; Celeberrimorum Medicorum, & aliorum in Gallia Eruditorum.

ANNI QVARTI.

JUNIUS.

TRACTATVS NOVI MEDICI.

Ex Recentiorum mente: Incerti Auctoris.

De Morbis Pectoris;

Cap. I.

De Aſthmate.

ASTHMA reſpiratio eſt difficilis & frequens, cum inſigni pectoris agitatione ut plurimum ſine febre. Aliud eſt idiopathicum, aliud ſympathicum; Idiopathicum eſt quod ſequitur proprium Pulmonũ affectum; Sympathicum ortum ducit à conſortio Pulmonum cum viſceribus, aliiſque corporis affectibus vitio aliquo laborantibus.

Aſthma idiopathicum dividitur in Aſthma Pneumonicum, quod Pulmones proprie reſpicit, pendens ab obſtructione aut compreſſione aëris, & in Aſthma mere ſpaſmodicum, quod ſpectat partes moventes reſpirationi inſervientes, videlicet muſculos Pectoris, Diaphragma, fibras bronchiorum carneas, quin & non raro nervorum principia quæ organa reſpirationis ſubeunt, ſi à materia quapiam acri vellicata fuerint & irritata, ob quam vellicationem in prædictis partibus ſpaſmus excitatur.

Tria conſtitui ſolent Aſthmatis ideopathici genera: Primum vocant *Dyſpnoeam*, ſecundum nomen generis retinet; Tertium dicitur *Orthopnoea*.

Dyſpnoea, Reſpiratio eſt denſa & difficilis, pendens à conſtrictione bronchiorum Pulmonum.

Aſthma Reſpiratio magna eſt & frequens cum ſono & ſibilo, per quam muſculi intercoſtales & abdominis conatu inſigni moventur.

Orthopnoea maxima eſt reſpirationis difficultas, cum ſumma exagitatione muſculorum omnium intercoſtalium & ventris infimi, ob quam æger nonniſi erectus aut ſedens ſpiritum ducere poteſt, & capite ſublimi.

Cum ergo Bronchia ſolito anguſtiora ſint, iſtius anguſtię cauſę explorandæ ſunt, Duas generales ſtatuo, videlicet Obſtructionem & Compreſſionem. *Obſtructio* contingit quoties humores craſſi & viſcidi, vel materia purulenta ſanguiſve è vaſis excidens parietibus bronchiorum internis adhærent; Aut tubercula, ſcirrhi, calculi meatum occludunt. Vel ſi ſeri copioſus & præceps contingat in bronchia influxus.

Compreſſio accidit cum materia quæpiam adhæret meatui arteriæ aut venæ pneumonicæ: Sed utrovis modo res acciderit, Bronchia obſtructa aut compreſſa ſint, difficultas reſpirandi ſuccedat neceſſe eſt, quandoquidem pulmones aëris ea quantitas non ſubit quæ neceſſaria eſt promovendæ illius diaſtoli & ſyſtoli; ac continuando humorum motui circulari, quo fit ut cum tunc ſanguis infirme animatus, neque ſufficienti tenuitate donatus qua in vaſa pulmonum libere influere poſſit, gravis admodum illis fiat; quo onere preſſis fibris ipſius viſceris, animæ moleſtiæ ſenſus inducitur, quæ urgente dolorifico hoc ſenſu ſpiritus animales diſponit ad uberiorem in muſculos pectoris influxum, ac partes reſpirationis dicatas, quæ ideo & celerior, & vehementior evadit: atque inde deducenda eſt inſignis illa commotio obſervanda in Aſthmatis paroxyſmo.

Cauſæ Aſthmatis Evidentes, præcipuæ ſaltem & frequentiſſimæ, pendent ab Aëre & ſanguine, juxta varias alterationes quas ſubire apti nati ſunt.

1. *Aërem* quod attinet, obſervare eſt in Aſthmaticis reſpirationem hyeme quam æſtate difficiliorem eſſe, gravioreſque tunc temporis ingruere paroxyſmos: Quæ vero alia hujus eventus cauſa, quam quod ab aëre frigidiori accidit pororum conſtrictio, & vaſorum exilium habitum corporis percurrentium? quo fit ut ſanguis libere influere nequeat, propriiſque fumis à denegata tranſpiratione imprægnatus & gravis, remeare cogitur in

majoru

majora vaſa, majorique ſolito impetu? Pneumonica autem permeans, adimpleat illa & expandat; Expanſio vero hæc citra bronchiorum compreſſionem & conſtrictionem eorum ſolito majorem contingere nequit. quapropter minorem aëris copiam meatus Pulmonum ſubire neceſſe eſt, quo tempore major illius in ſanguinem influxus requiritur ad ejus refrigerium; videlicet quando incaleſcit & æſtuat: hinc Aſthmatici tunc temporis inſigni reſpirandi difficultate premuntur; id quod nequaquam æſtate accidere ſolet (niſi forte à prægreſſo violentiori exercitio) quia pori admodum patent, & humorum tranſpiratio facilis & libera eſt.

2. Aër craſſior, ac plurimis vaporibus & exhalationibus inquinatus, cujuſmodi eſt locorum paluſtrium & humidiorum, paroxyſmo aſthmatico non raro anſam præbet, quia nempe humorum tranſpirationem prohibet, non ea omnino ratione qua aër ſumme frigidus, conſtringens poros corporis, ſed eoſdem obturando.

3. Ab Aëre maritimo promoveri poteſt Aſthmaticus paroxyſmus in navigantibus, aut littorum maris incolis, duplici de cauſa, prior eſt, quod Aër calidiſſimus ſpiculis aut corpuſculis ſalinis imprægnatus, quibus imbuitur à maris vicinia, in fermentationem ciet, diſſolutamque admodum reddit maſſam ſanguineam, eaque ratione proclivem in fluxibus & impetui fieri; tunc temporis contingentis in pulmones, ad impellendum ſanguinem, huncque in motum ciendum. Illud enim noſſe convenit, vim aëris conſiſtere in virtute quadam elaſtica, quæ nihil aliud eſt quam rigiditas quorundam ſalium ipſum componentium. Sicuti autem certum eſt aquæ facultatem ineſſe diſſolvendi quævis ſalia, hinc ſequitur quo magis humiditate imbutus eſt, eo minori vi elaſtica pollere, ac proinde minus idoneum eſſe attenuando, ſubtilitate & mobilitate donando ſanguini, quantum ſatis eſt efficiendæ ſanguinis circulationi expeditæ & æquali. Sed hoc præterea manifeſtius eſt tempore pluvio, id quod aſthmatici propria experientia edocti norunt; tunc enim temporis aër, cum multo pluribus vaporibus inquinatus ſit, & humidior aëre maritimo, proculdubio eapropter infirmior eſt minorique vi elaſtica pollet, à quo idoneus redditur vivificando ſanguini ejuſque motui continuando.

4. Aër ſumme tenui, qualis occurrit in montium cacuminibus, aut faſtigio excelſæ turris campanariæ, paroxyſmi aſthmatici author eſſe poteſt, in iis videlicet qui huic affectui obnoxii ſunt, quia nempe citius quam par eſt Pulmones tranſmeat, nec ſufficienter intumeſcit & expanditur. Adde quod cum tanta tenuitate præditus ſit, nec convenienti conſiſtentia donatus, nonniſi minimam quantitatem fuliginum ſanguinis ſibi adſumere poteſt, ſimul in exſpiratione excludendarum, unde pendet reſpirationis difficultas.

Tandem Aër corruptus & peſtifer ſæpenumero acceſſione aſthmaticam

inducit: nam cum ſcateat ſalibus corroſivis & acutis, contextum ſanguinis facillime abrumpit, quem mirando modo diſſolvit. Diſſoluto autem ſanguine, pars ejus tenuiſſima, videlicet ſeroſa, ubertim in pulmones influit; in ejuſmodi morbis pravam conformationem jam ante adeptos. Adde his ſanguinem admodum diſſolutum, & in contextu vitiatum, languide moveri; quia nempe ſpiritus, à quibus in motum ciebatur, facile à reliquis partibus abſcedentes, fere omnes diſſipantur; adeo ut is ſanguis vaſa Pulmonum trajiciens, in iis hæreat, gravetque viſcus hoc, non ſecus ac ſi coagulatum eſſet.

Cauſæ Evidentes Aſthmatis, à ſanguine deductæ, internæ ſunt aut externæ. Internæ ſunt quæ illum immediate afficiunt, ſuppeditando particulas heterogeneas, propter quas fermenteſcere & diſſolvi poteſt. Cujuſmodi ſunt aliquando ſuppreſſio menſium aut hæmorrhoidum, aliuſq; cujuſpiam vacuationis particularis; ulcus inſigne viſcus aliquod occupans, & febris; Cum enim ſanguis tunc temporis admodum ferveat & diſſolutus ſit hinc idoneus eſt excitandis in pulmonibus alterationibus omnibus extraordinariis à me memoratis, vaſorum maximæ agitationi, aëris meatuum compreſſioni, ac immodico ſeri aut lymphæ in illorum cavitates influxus: Cum vero ſic conſtituti pulmones admodum graventur, ne omnino occupentur, æger illico ſuffocationem incurrat, in ſubſidium veniunt diaphragma & muſculi pectoris, qui tunc vehementer commoventur, extremoſque, ut ſic dicam, conatus adhibeat quo aër in bronchia uberius influat; id quod natura duce contingit, ſolaque machinæ neceſſitate impellente. Vel quia Anima oppreſſionis vehementia percuſſa, ſpiritus animales dirigit & determinat ad copioſiorem influxum in muſculos reſpirationi dicatos, ſubſidium aliquod allatura.

Externæ ſunt quodvis Exercitium vehementius, & errores à quibus maſſa ſanguinea accendi poteſt & majori motu exagitari; Id quod præſertim obſervare eſt in citatiori curſu & aſcenſu locorum acclivium; nam adde quod id illis commune eſt cum aliis exercitiis ſolito intenſioribus, à quibus ſanguis admodum æſtuat, modo præterea ſingulari paroxyſmum aſthmaticum cient, videlicet cum tunc ſpiritus animales determinentur ad copioſum influxum in muſculos crurum, urgente neceſſitate ut curſu ſatisfaciant, aut elevationi gravis alicujus molis, non ſatis illorum in pulmones irruit, uti nec in muſculos pectoris & diaphragma, ut inde ſatis intumeſcant & ſubſideant pulmones, & admittatur ſufficiens aëris copia fovendæ ſanguinis circulationi, Atque inde deducenda eſt inſignis illa reſpirandi difficultas quæ aſthmaticos urget, propter quam nonnunquam aut in curſu aut in acclivi aſcenſu ſubſiſtere coguntur. Revera quidem ſimili de cauſa idem accidere poteſt iis quibus Pulmones integri ſunt & rite conſtituti, non ſecus ac aſthmaticis, eo tamen diſcrimine quod in his quam prioribus major difficultas reperitur, nam præter defectum ſpirituum in organis

ganis

ganis reſpirationis, præeſt adhuc vitium conformationis in Pulmone, prohibens aëris commeatum, id quod in aliis non occurrit.

Ex prædictis de cauſis Aſthmatis procatarcticis, tum internis tum externis, ex parte Aëris deſumptis, aut ſanguinis ſeorſim, aut amborum conjunctim, juxta varias alterationes quas induere apti nati ſunt, facile eſt inferre, etiamſi Aſthmatici laborent vitio conformationis in Pulmonibus, quod vel pendet ab obſtructione aut compreſſione bronchiorum, non æqualiter tamen omnibus infenſum eſſe Aſthma, quia ſcilicet Aër aut Sanguis non æqualem perpetuo ſuſcipiunt alterationem, neque eadem ratione à ſtatu naturali recedunt; Quin & fieri poteſt ut cum utrique rite conſtituti ſint, ac juſta temperie donati ejuſmodi ægri fruantur reſpiratione libera, aut ſaltem non admodum impedita, id quod experientiæ conſentit. Nam revera dilucidis gaudent intervallis, cujus rei ratio eſt, quod cum aër in pulmones nonniſi mediante reſpiratione influat, tum refrigerii ſanguinis gratia, tum ejuſdem depurationis, cujus fumos ex parte ſibi adſumit, contingere poteſt ut aër iſte, quem ſincerum eſſe ſuppono & temperatum, etiamſi commeatu in bronchia omnino libero non fruatur, quia anguſtia, ut ante dixi, laborant; ſufficienti tamen copia accedat temperaturus calorem ſanguinis, qui leniter in vaſa influit pauca emiſſa fuligine, cujus præterea motus eſt æqualis; Cum vice verſa ſi idem magis incaleſcat, & ſolito plus commoveatur à vehementiori exercitio, aut quapiam alia de cauſa in viſcera velocius irrueret illa copia aëris, quæ tunc bronchia pulmonis anguſtiora ſubiret, impar eſſet temperando ſummo æſtui & ardori, illique ab excrementis uti par eſt liberando, quapropter inde metuendi in pulmonibus, aliſque partibus reſpirationi dicatis, extraordinarii motus à me memorati, ac proinde reſpirandi difficultas ingens, quæ neceſſario inſignes illas alterationes ſubſequitur.

Aſthma Convulſivum, à nobis ſecunda hujus affectus ſpecies conſtitutum, ortum ducit à valida irritatione quæ inducitur fibris carneis aut nerveis pulmonum, diaphragmatis & muſculorum pectoris, modo in his modo in illis: ut vero præciſe conſtet cur ſubſequatur adeo ingens reſpirationis difficultas, è re erit adnotaſſe. 1. Si aëris quæpiam materia infixa ſit illis fibris, aut nervorum cuipiam per illius ſubſtantiam diffuſorum, ab illa eos vellicari & admodum irritari, quæ irritatio ſpiritibus animalibus vehementes agitationes inducit, quibus tunc impetu & nullo ordine in fibras pulmonum irruentibus, adeo ut irregulari plane modo conſtringantur modo dolatentur; ab iſtiuſmodi ſyſtoles & diaſtoles anomalia conſtituitur Aſthma convulſivum.

Si itidem accidat acre ſerum influere in thoracis muſculos aut diaphragma, ac vehementer vellicare, Aſthma convulſivum illico ſubſequi debet; cum enim motus Pulmonum immediate pendeat à motu partium reſpirationi dicatarum, omnino neceſſe eſt hunc præ ſui vehementia & inæ-

qualitate & alterum etiam ſimul in conſortium trahere.

Sed & hoc ad notandum,ad productionem Aſthmatis convulſivi non requiri ut irritatio initium ſemper ducat ab extremitatibus nervorum inferiorum partibus reſpirationi inſervientibus, ſufficere materiam irritantem principium illorum invadere, ſicuti nonnunquam accidit; Ea enim ratione ſpiritus animales vehementius commoti,motuque irregulari & citatiori impulſi,nunquam non inducunt ingentem illam dyſpnoeam ob ſpaſmodicum & irregularem motum quem ſpiritibus imprimunt.

Eſt & hoc obſervatione dignũ,Aſthma cõvulſivum paroxyſmis nõ ſecus ut Pneumonicũ diſtinctum eſſe,at non ita in proclivi eſt illius verã aſſignare cauſam; *Willis* accuſat materiã heterogeneã & ſpiritibus animalibus infenſam,quę è cerebro per ductus nerveos deſcendens in pulmones,diaphragma, muſculos pectoris,uſque ad fibras aut plexum illius nervi,ibi ſubſiſtit,nidũque ſuum,ut ita dicam, ibi conſtituit.

Sicuti autem initio exigua copia influit, inſignem ideo perturbationem inducere non valet in organis reſpirationis, quo fit ut non magna adſit læſio, materia autem hac incrementum capiente in dies & paulatim, quia recens ſuccedit,priori ſe adjungens,tum commovere ſpiritus animales incipit, qui hinc impetu in fibras delati,eos in motus ſpaſmodicos & enormes adigunt, paroxyſmi aſthmatici eſſentiam conſtituentes; demum manifeſti, & incrementum à cauſis procatarcticis ſumentes, neque omnino deſinentes priuſquam cauſa morbifica tota exhauſta ſit, qua poſtea de novo congeſta, eaque copia ut fibras repleat,paroxyſmi aſthmatici iterum recurrunt, imo ſæpenumero periodici fiunt, demonſtrante experientia.

Mens *Williſii* meo judicio æqua eſſet, & rationi conſona, niſi rem omnino impoſſibilẽ ſupponeret, videlicet materiam morbificam illabi per ductus nerveos,reſpirationi inſervietes, in fibras,aut plexus eorundem nervorum: Anatome enim nullas nobis in illis ſenſibiles cavitates exhibet per quas decurrere poſſit ejuſmodi materia: Si quid in illis oculis obvium eſt(ad quã rem microſcopio opus eſt)poruli ſunt, per quos ſpiritus animales influere perhibent; Ideoq; ſententia *Williſii* hac parte erronea eſt, quod rem fictitiam ſtatuat; Porro, ſi ejuſmodi materia morbifica concreta eſſet, ſicuti ſupponit,aut quaſi inſita fibris muſcularibus cujuſpiam organorũ reſpirationis, vel alicui plexui nerveo ibi expanſo, qui fieri poſſet ut tamdiu infixa maneret quin acorem inſignẽ cõtraheret; Acida autem admodũ reddita,quidni ſenſim & paulatim partem illam corroderet, vlcuſq; in ea induceret? Eventus tamen deeſt,neq; experiẽtia id oſtendit.

Satius ex mea ſententia dixero materiam morbificam, quæ paroxyſmos Aſthmatis cõvulſivi inducit,à ſanguine deducendam, ſed ſolummodo poſt congeſtionẽ in eo factã, & ad id incrementũ deductam, ut valeat ſanguineæ maſſæ fermentationem inducere,ac in vehementẽ motum ciere ratione particularũ harum heterogenearũ, quibuſcum illi convenire nequit,ſive id contingat à prava ipſius ſanguinis conſtitutione,ſive à vitio primæ concoctionis, ſive tandem à quapiam alia cauſa interna vel externa qualiſcunque fuerit;

fuerit; Materia inquam hæc ad certam uſque menſuram congeſta tandem fermentationis ope extra vaſa effunditur, invadens autem partes nerveas, aut diaphragmatis, aut pulmonum, vel muſculorum intercoſtalium, eas laceſſit atque in conſtrictiones & dilatationes violentas& enormes adigit; qua in re paroxyſmi Aſthmatici convulſivi eſſentia cōſtituenda eſt, qui tamdiu pergit quamdiu adeſt materia ejuſmodi vellicans & ſpaſmodica, neque irritandi finem facit quam tota conſumpta ſit: Demum materia hæc acris recens procreata paulatim in maſſa ſanguinea ſicuti prior, & augmentum itidem ſumens quouſque eandem menſuram attigerit, eodem quoque tempore è vaſis elabitur, in quibus una cum ſanguine circulabatur, atque in fibras effuſa, aut nervos partium reſpirationem efficientium, eoſdem quos materia præcedens inducit effectus, agitationes ſcilicet vehementes & convulſivas; atque id proprie Aſthmatis paroxyſmos conſtantes reditus producit, ægros invadentes certis temporibus, aliquando quinto quoque die aliquando ſingulis menſibus. aliquando alternis.

Etiamſi Aſthma aliquando initio ſit ſimplex, mere pneumonicum, vel convulſivum, nihilominus ſi alterutrum pertinax fuerit, ut plurimum unum alteri ſe adjungit: Vnde inferre licet nullum dari Aſthma inveteratum quod non dici queat affectus complicatus, aut partem cauſam habere vitium pulmonum prava conformatione laborantium, partim vitium fibrarum & nervorum ad organa reſpirationis derivatorum; viæ enim per quas commeat aër conſtrictæ aut obſtructæ à quapiam cauſa, non concedunt aëris eam menſuram quæ requiritur ad liberam reſpirationem, unde duo emergunt non levia incommoda, Primum eſt quod ſanguis non ſufficienter excitatur ob defectum aëris; libere non fluit commeans vaſa pulmonum, ſed in lento illo progreſſu excrementorum partem in partes nervoſus illius viſceris excutit: Alterum eſt quod idem ſanguis ob aëris & refrigerij defectum depravatus, neceſſario infert cerebro pravum ſuccum, materiam ſpirituum animalium, quod vitium organa reſpirationis, jam prius debilia & læſa, præcipue percipiunt.

Sin contra Aſthma convulſivum primos natales habuerit, quodam elapſo ſpatio temporis aſthma pneumonicum ſocium ſe illi dabit, hinc affectus reciprocus fiet, quia videlicet motu pulmonum crebro inhibito, aut impedito, ab irregularibus & convulſivis irritationibus tunc contingentibus in organis reſpirationis, ſanguinis libera circulatio præpeditur, neque uti decet excrementorum illius ſecretio accidit, quo fit ut pars in pulmonum ſubſtantiam excutiatur, ac præſertim in bronchia, quæ poſtmodum craſſior fit, imo induratur, adeo ut vel tubercula ibi procreentur, aut ſcirrhi, obturantia vel conſtringentia meatus; & aëri liberum ingreſſum denegantia.

Hic quæſtionis locus, Cur materiæ acres, quæ in Phthiſi ulcus Pulmonum inducunt, non itidem Aſthma convulſivum pariūt vellicando fibras & nervos iſtius viſceris; ſiquidem,

ex noſtra ſententia; nonnunquam ſufficiunt materiæ acres ad iſtius affectus productionem? Reſpondeo hoc intereſſe inter humores ulcus Pulmonum, & humores Aſthma ſpaſmodicum parientes, quod priorum aculei craſſiores ſint & obtuſiores quam poſteriorum, ideoque non tanta facilitate inſinuare ſe & inferre poſſint in poros fibrarum aut nervorum ad illos irritádos, & ſpiritibus animalibus motum inordinatum conciliandum: Ade quod materiæ ulceris pulmonum genitrices, ſenſim & pedetentem effectum ſuum exſerunt, cum vice verſa earum quæ Aſthmati convulſivo originem præbent, actio ſit & celer & præceps, ſubito occupantium poros & nervos pulmonum.

Signa Paroxyſmum Aſthmaticum comitari ſolita ſunt Sonitus quidam, aut Sibilus auribus perceptus, Tuſſis modo ſicca, & paulo poſt humida, in iis vero quos detinet *Orthopnœa*, hoc ſingulare adeſt, quod decumbentes reſpiratione frui non poſſint, alias ſuffocationis periculum incurrunt; adeo ut ſi vel tantillum reſpirare velint, in lecto ſedere cogantur capite ſublimi: Sibilus in Aſthmate procedit à forti alliſione aëris dum humores pertranſit, in bronchiis admodum commotos.

Tuſſis in Aſthmate accidit cum intra Pulmonum bronchia occurrunt materiæ acres ſumma vi fibras irritantes, ac in vehementes contractiones incitantes, quarum ope cum aër ad celeriorem exitum & ſolito vehementiorem impellatur, in parietes vero tracheæ impingens ſonitum excitat in Tuſſi perceptibilem.

Hæc autem humida eſt cum humores in pulmonibus contenti conſiſtentiam obtinent idoneam excluſioni, quod aër ipſos complecti poſſit; adeoque per ſputum educi queant; Si contra Tuſſis ſicca fuerit, accidit cum humores nimia tenuitate donatos aër comprehendere non poteſt, ſecum illos in expiratione abreprurus; vel cum forte bronchiorum parti ſuperiori inſident, quibus tenaciter impacti ſunt ideoque commode ratione ſitus excludi nequeunt.

Attamen etiamſi nullus humor acris bronchia occupat, nonnunquam tamen accidit Aſthmaticos Tuſſi ſicca vexari; ideoque tunc exiſtimandum eſt hanc ortum ducere ab irritatione in fibris excitata ab acrimonia quorundam corporum, quæ ejuſmodi meatus occupare ſolent, cujuſmodi ſunt, exempli gratia, ſcirrhi, tubercula, grandines, vel tandem quæpiam alia materiæ p.n. congeries, quidſcunqoe fuerit.

Orthopnoicos quod ſpectat, dixi illos nonniſi ſummo labore ſpiritum ducere, imo cum imminenti ſuffocationis periculo ſi decumbant; Illo enim ſitu Pulmones ſibi ipſis incumbentes & concidentes acri tranſitum liberum denegant; ſecus ac cum illi ſuſpenſi manent, ſedentibus aut ſtantibus ægris; quamobrem hunc vel illum ſitum obſervare coguntur ut qualicunque reſpiratione frui liceat: Porro ob vaſa, cum quodammodo patiantur à gravitate Pulmonum in ſemet concidentium, ſanguini liber commeatus non patet, imo in prædicto viſcere ſubſiſtit, adeoque reſpiratio amplius difficilis evadit.

Ingens

Ingens illa reſpirandi difficultas in Orthopnoicis decumbentibus ortum præterea ducere poteſt, quod cavitates cerebri aliquando ſcatente, acri ſeros pars illius quædam in principia nervorum octavi paris deerrat, illuc ſcilicet vergentis eo in ſitu: adeo ut hoc nervo, qui plurimos ramos tranſmittit in organa reſpirationis, præcipue in pulmones, admodum vellicato ab acrimonia iſtius materiæ, illico ingentes ſpaſmi in ea parte excitentur, identidem ægro mortem intentantes.

Sat multa de Aſthmate Idiopathico Pulmonum, ejuſdem cauſis & ſignis, Tranſeamus nunc ad Sympathicum.

Aſthma Sympathicum, ſicuti præmonui, natales ducit à commercio pulmonum cum cæteris viſceribus ſi vitio aliquo inſigni laborant; Sic muſculi intercoſtales in pleuritide; laryngis in angina affecti, reſpirationis difficilis cauſa ſunt, *Priores*, quia cum contractioni ſolitæ impares ſint, nequeunt proinde, ſicuti decet, Pulmones commovere ad aëris receptionem: *Poſteriores*, quia præ inflammatione admodum tumidi laryngem & aſperam arteriam comprimunt, ſufficientem aëris copiam pulmonibus denegant: Sic pus & aqua in thoracis capacitate congeſta, in empyemate & pectoris hydrope, dyſpnoeam pariunt, quia videlicet ſpatium diaſtoli ſufficiens Pulmones non obtinent: Ita & cor vitio laborans, ſicuti ſyncope & polypo, difficilem ſpirationem inducit, eo quod ſanguis languide & inæqualiter tunc impulſus per cor in pulmones, lente admodum decurrit, ibique quaſi moratur, quo fit ut ſummo labore ſpiritus feratur.

Tandem hypochondriorum tumores, lienis aut jecoris, reſpirationi quoque officiunt, quia diaphragma cui cohærent, depreſſum retinent, motúque libero prohibent.

Prognoſnin quod attinet, Aſthma inter morbos chronicos & curatu difficiles, ſi inveteraverit, reponendum videtur, ideoque phthiſin, hydropem, aut affectum aliquem ſoporoſum ſpaſmodicumve minitatur, pro vario ſeri decurſu & tramite: Hoc ſi effundatur, & pulmonibus adhæreat, jam ante affectis, & præ paroxyſmorum frequentia languidis; ulcus illis tandem inducit, ſuccedente phthiſi: Sin in habitum corporis influat, Anaſarcæ authorerit, & Aſcitis, ſi in cavum abdominis irruat: Si cerebrum invadat, accidet ſomnus contra naturam; Si principiis nervorum adhæreat, convulſionum author eſt.

Ad rectam iſtius affectus curationem, perpendendus illius aut paroxyſmus, aut tempus interjacens, In Paroxyſmo illico æger à gravante onere ſublevandus: Eapropter nullum præſidium efficacius venæ ſectione occurrit, ad quam identidem recurrendum pro acceſſionis vehementia & virium ægri tenore. Nam ſive oppreſſio ortum duxerit ab influxu humorum in ductus aſperæ arteriæ per arrerias & glandulas; ſive à ſanguine præter modum rarefacto [& æſtuante, à quo vaſa pulmonum expanduntur, comprimunturque bronchia, præ iſtius dilatationis vehemen

tia, ſanguinis miſſio perpetuo ſtatuenda erit ἡγεμονικὸν remedium, præſentiſſimumque auxilium, duabus de cauſis, Prior eſt quod motum fermentationis humorum coërceat, fluxionemque imminuat; Poſterior, quia depletis vaſis prohibet ne hęc pulmonum ductus arteriæ aſperæ comprimant, adeo ut poſtmodum aër liberius in illos influat, ac reſpiratio illico facilior fiat: quin & ſerum ipſum vaſa elapſum, & commodius & citius reſorberi poteſt in maſſam ſanguineam cum vaſorum plenitudo dempta eſt.

Remedia Purgantia, Alterantia, & Bechica, in hoc affectu conveniunt, Priora, ad ablationem partis fermentorum & partium heterogenearum ſanguini remixtorum: Alterantia ad temperādum hujus æſtum, quin & ad expulſionem ſeri per urinas, ſi decocto refrigeranti additæ fuerint aliquæ radices aperientes è minus calefacientium claſſe: Bechica, facilioris efficiendæ gratia expulſionis & anacatharſeos materiæ in pulmonibus contentæ, leniendo & humectando bronchia, aut condenſatione aëris qui facilius materias ſic corripit.

Neque interim omittendi clyſteres, præſertim initio, ſubducunt enim alvinas fæces, quæ cohibitæ impedimento eſſe queunt reſpirationi, à compreſſo diaphragmate & prohibito illius motu ad inferiora quantum requiritur ad facilem reſpirationem.

Sed hoc notatu dignum, nonnunquam Naturam præſtare id quod Medici fruſtra tantum plurimorum dierum decurſu, remediis uſi, videlicet urinæ fluor aſthmaticis ſupervenit, affectum brevi tempore ſiſtens, quia ſerum aliam init viam, ac pectus deſcrens, cui oppreſſionem inferebat, in renes influit & veſicam, unde lotij profluvium.

Extra paroxyſmum accuratum vitæ regimen injungendum aſthmaticis; Hæc vera præcautionis ratio eſt; Videlicet in cibo & potu vel minimum exceſſum declinent; abſint cibi excalefacientes & ſanguini inſignem fermentationem inducentes; Caveant illi à magnis agitationibus & vehementibus exercitiis: Paucis, ſumma animi & corporis tranquillitas debetur.

Sed præterea ex intervallis temporum catharſis convenit, ad corporis puritatem; Valet uſus remediorum aut juſculorum refrigerantium, corrigendæ ergo maſſæ ſanguineæ: Aquæ minerales tempeſtive hauſtæ non minimum præſidium præbent in præcavendo aſthmatico paroxyſmo, quia per urinarios ductus ſeri maximam partem, & improborum humorum, maſſam ſanguinis inquinantium, ſecum abripiunt.

Cap. II.

De Pleuritide.

Pleuritis eſt inflammatio Pleuræ, aut membranæ coſtas ſuccingentis, cujus comes eſt dolor lateris pungens & acutus, difficultas reſpirandi, & febris continua.

Cau-

Cauſa antecedens Pleuritidis eſt ſanguis fervidus impetu, vaſis egreſſus in pleuram delatus, Idem quoque cauſa eſt proxima & conjuncta hujus morbi.

Dolor acutus & pungens in parte affecta, perceptus inducitur à ſolutione continui membranæ, exquiſitiſſimo ſenſu præditæ.

Difficultas reſpirandi oritur quod muſculi pectoris officio fungi nequeunt, ſyſtolem & diaſtolen Pulmonum juvando, Cauſa vero duplex eſt, prima quod ſanguis qui in pleura fixus & coagulatus eſt, partis illius nervos comprimens, liberum animalibus ſpiritibus excurſum non concedit; Altera, quod fibræ dictorum muſculorum iſtius ſanguinis portione aliqua imbuuntur, quapropter neque conſtringi, neque, ut decet, ad perficiendam reſpirationem explicari poſſunt.

Febrem excitant improba fermenta, aut partes heterogeneæ maſſæ ſanguineæ remixtæ, à quibus fermenteſcit & plurimum exagitatur; Hæc ſemper potius cauſa eſt quam effectus Pleuritidis, quinimo illam ſæpenumero antecedit; nam ſæpenumero occurrunt ægri intenſa febre correpti, biduo ſolum aut triduo poſt de lateris dolore conqueſti: Ratio in aperto eſt, pronum enim eſt concipere maſſam ſanguineam accendi priùs & fermenteſcere debere quam excuſſio fiat humoris in quampiam partem, ſicuti in pleuram aut pulmonem, inflammationem excitaturi.

Porro ſi febris pleuritidem ſæpe præcedit, id quoque ſcire intereſt viceverſa Pleuritidem non parum fovere febrem, quin & eandem augere; Ratio eſt quod ſanguis in circuitu ſemper ſecum defert particulas cruoris in pleuram effuſi, quæ totidem veluti fermenta ſunt inflammationem augere idonea, atque ulteriorem corruptionem inducere.

Tria Pleuritidis ſigna pathognomonica explicata ſunt, videlicet dolor lateris acutus, ſpirandi difficultas & febris intenſa: Antiqui quartum indicium addidere, Tuſſim, ſed perperam, ſiquidem Tuſſis merum eſt Pulmonum ſymptoma, nequaquam pleuræ aut muſculorum intercoſtalium, hujus morbi ſolum ſedis affectæ: Errori anſa hinc data, quod peripneumonia, cujus aſſidua comes eſt Tuſſis, Pleuritidi ſæpe ſociam ſe dat, adeo ut huic adſcriptum ſit quod alterius proprium erat, Et præterea non levis eſt affinitas inter duos hos affectus, qui individui fere ſunt comites: Ratio aperta eſt, nam ſi, exempli gratia, inflammatio à pleura initium duxerit, pulmones cito pervaſura eſt ratione partium viciniæ, quia videlicet Pulmones ſingula quaque diaſtole Pleuræ allidentes, qua parte inflammationem patitur, adeo incaleſcunt ut & ipſi phlegmonem concipiant.

Sin contra Pulmones priores inflammentur, viciſſim Pleura inflammationem cõtrahet qua parte Pulmo incendium concepit, ratione ejuſdem contactus, Sed ut apertior evadat ratio cur inflammatio Pulmonis in pleuram tranſeat, ut Peripneumoniam ſolum attingam, operæ pretium erit accurate perpendiſſe quicquid huic membranæ accidit cum Pulmo inflammatus unaquaque diaſtole ad

pleuram allidit : Sanguis videlicet æſtuans & admodum fermenteſcens, imo jam ſponte eo vergens præ copia, membrana autem hæc à calore expanſia admodum & reſerata,in cauſa ſunt ut tandem diſrumpantur aliquot vaſa, exitum ſanguini concedentia, inflammationis auctori.

Sed non modo Peripneumonia Pleuritidi ſæpiſſime adjungitur, non raro etiam accidit ut ſimul & ſemel procreentur ; Revera quot ægri occurrunt qui ſimul & ſemel de dolore lateris acutiſſimo & punctorio,ac præcordiorum intenſo fervore conqueruntur ? Cauſa non aliunde deducenda eſt quam quod idem ſanguis,quem motus febrilis abripit , & præcipiti curſu per ſingula corporis vaſa decurrit, ex iiſdem excidit & in pleuram & in pulmones , inflammationem inibi ex citaturus?

Si quis quæſierit cur in has potius quam alias partes ſanguis effundatur? quod reponam non occurrit quam certâ ſanguinis diſpoſitio, & fermentum ſingulare, propter quod aptius redditur ad hanc potius vel illam irruptionem quam aliam : Sed tandem obſervare eſt ambos hos affectus viciſſim ſe excipere : Nonnulli enim ægri primo morbi inſultu nihil præter dolorem lateris acutiſſimum & pungentem percipiunt, qui dolor ſponte & ſubito deſinens, vel biduo poſt , vel eodem die, tranſit in inſignem oppreſſionem & præcordiorum dolorem , ægris admodum moleſtum: Alii vero jam conqueſti de pulmonum ęſtu intẽſo & pectoris ſumma gravitate, poſtmodum gravibus his ſymptomatis ceſſantibus, dolore lateris acutiſſimo vexantur: Unde hæc, niſi à morbificæ materiæ varia metaſtaſi & tranſitu.

Hinc , ratione ægrorum , exiſtimo ſanguinem vaſis elapſum , & dolores illius acutiſſimi auctorem,reſorptum ab eo qui per vaſa circulatur , eidemque commixtum, tunc in pulmones irruere , in quibus ſubſiſtit inflammatio, quam conſequuntur moleſta ſolita ſymptomata , pleura interim omnino libertati reſtituta , atque ea ratione tranſmutatio accidit pleuritidis in peripneumoniam : Alios morbos quod attinet , conſpicuum eſt ſolum pulmonem eſſe inflammatum, ſanguine autem in illius ſubſtantiam effuſo , reſorpto , & reliquæ maſſæ reddito, morbi deinde impetum in pleuram devolui , quæ ſola illius impetum ſuſtinet toto morbi decurſu; Et hæc ratio eſt cur Peripneumonia in Pleuritidem commutetur.

Ad Tuſſim autem reditu facto, cujus conſiderationem dimiſeram, oſtenſurus inſignem affinitatem inter pleuritidem & peripneumoniam , è re fuerit adnotaſſe eos qui illam Pleuritidis pathognomonicum ſignum conſtituunt, cauſam reddere ab irritatione fibrarum muſculorum intercoſtalium, inductam à ſanguine in dictas partes effuſo : At vero iniqua eſt explicatio hæc, ſiquidem ſola irritatio fibrarum bronchiorum effectus iſtius auctor eſſe poteſt , hac ſcilicet ratione, Quando bronchia à materia quapiam acri vellicantur,ſpiritus animales determinati ad uberiorem ſolito influxum, contractiones vehementes & inordinatas obeunt, quarum ratione ſiquidem aër repetitis vicibus erumpere cogitur, magnaque celeritate,

tate, paſſus vero vehementiſſimam collisionem in tubulis aſperæarteriæ, in exitu eum ſonum excitat quem in tuſſi percipimus.

Perpendamus vero jam quicquid accidere poteſt ſi quando pectorales muſculi à materia quapiam acri vellicantur; nihil aliud vero accidit quam quod vi ſumma ii contrahuntur, contractione vero iſta latera ad ſe trahunt, vehementerque aërem excepturi pectus dilatant, hæc vero omnia proprie inſpirationem ſpectant, at vero hic agitur tantum de exſpiratione violenta, inæquali, crebra & cum ſonitu, cujuſmodi eſt Tuſſis: Unde tandem elicere eſt hanc pro ſigno pathognomonico pleuritidis non eſſe habendam, niſi pulmo, ſicuti præmonui, jam ante fuerit affectus, ac bronchia laceſſita fuerint, aut à ſanguine effuſo è vaſis, aut materia acri, vel quapiam alia cauſa.

Adde his tantum abeſſe, ex ipſamet illorum ſententia qui contrarium tuentur, ut contractiones & dilatationes muſculorum intercoſtalium validæ ſint & vehementes, quin potius exiguæ & debiles, quanquam crebriores quam in ſtatu naturali, ratione phlegmones, quæ eo uſque exporrecta illorum actionem lædit, quin reſpirandi difficultatem inducit in ejuſmodi morbis.

Cauſas Pleuritidis remotas & antecedentes quod attinet, eæ ſunt à quibus excandeſcere poteſt maſſa ſanguinea, ſicuti calor immodicus, pororum ſubita ab intenſo frigore conſtipatio, potus liquorum excalefacientium, immodeſtum quodvis exercitium, & aliaque ejuſmodi.

Si quidem autem frigoris & exercitii facta eſt mentio, quæri ſolet, nec immerito, Quare videlicet immenſa illa aquæ copia, quæ concedi ſolet iis qui febre ardente laborant, Pleuritidem nunquam inducit? ſiquidem crebro cõtingit nonnullos hunc affectum incurrere, cum plurimum concalefacto ſanguine, vel à vini potu, vel exercitio inſolenti, imprudenter frigidæ copiam hauriunt.

Reſpondeo plurimum diſſidere ſtatum illorum hominum à conditione febricitantium: In prioribus, quorum corpus utplurimum cacochymia ſcatet, ob commotionem illius à vehementiori exercitio inſignis fit vaſorum dilatatio; frigida tunc temporis hauſta, conſtrictione facta fibrarum, & pororum conſtipatione, prohibet fuliginum egreſſum, quæ in ſanguinis maſſa coërcitæ, majorem adhuc hujus fermentationem excitant; Porro quia ſanguis jam anguſtiori alveo concluditur, cum amplum ſpatium deſideraret ad commodiorem ſui circulationem, ideo fit ut torrentis more per univerſum corpus, rapidoque curſu confluat, effundatur & inflammationem pariat.

Alia omnino ratio eſt eorum qui febre Ardente laborant, etiamſi enim in illis cruor fermentationem inſignem ſubeat, copia vero frigidæ conceſſa temperandi gratia immodici illorum æſtus, eundem in vaſis edat effectum, hoc eſt poros illorum conſtringat, ac continuo effectum exerendo in vaſa illa quæ frigus aquæ tantopere coarctavit, eorumque fibras ad rigiditatem deduxit, non inſolens eſt ſi aliquod illorum in pleura ab eo diſ-

rumpatur, vel quapiam alia parte, in quam illius effuſio ſuccedat: Attamen cum illo in caſu illico depletioni vaſorum conſulatur copioſis iteratisque ſanguinis emiſſionibus, ſanguis utut exagitatus libero tamen decurſu per illa fertur, eaque propter phlegmonem inducere non valet in pleura: Revera ſi febricitantes prioribus diebus à prima morbi invaſione, ut tertia vel quarta, venæ ſectione ſibi non conſulerent, interim largo potui frigidæ indulgerent, leniendæ cauſa intenſæ ſitis moleſtæ, febris ardentis individuæ comitis, nulli dubium quin cito timenda eſſet inflammatio aliqua interna, in Pulmonibus aut Pleura, ab extraordinaria ſanguinis commotione, & vaſorum inſolita conſtrictione.

Datur & altera Pleuritidis ſpecies quam Illegitimam aut ſpuriam vocant, cujus ſedes eſt in muſculis intercoſtalibus, vel horum inteſtitiis, inductæ à flatu aut humore quopiam acri ibi congeſto.

A legitima tribus indiciis diſtinguitur, Primo quod ſedem habeat in muſculis intercoſtalibus externis, altera in internis: 2. quod in notha pleuritide æger ægrius fert decubitum in latus affectum, quia ſcilicet muſculi externi, qui ſoli phlegmone affecti ſunt, eo in ſitu comprimuntur; cum in legitima contrarium accidat, videlicet ſi æger in latus oppoſitum corpus inflectat, dolor intenditur & moleſtior fit, quia tunc pars inflammata à proprio pondere expanditur, divulſionemque patitur: 3. quod veram Pleuritidem ſæviora comitentur ſymptomata & magis metuenda.

Cæterum adnotaſſe è re fuerit, ne errori anſa præbeatur, nonnunquam moleſtiſſimum lateris dolorem accidere, qui quia Pleuritidem mentitur, hujus idea imponit: Familiare enim eſt ut quidam ſcorbutici, aut aliis affectibus neruoſi generis obnoxii, ob humorem acerrimum & ſumme dolorificum, in pleuram aliquando decumbentem, ibique tenaciter adfixum, acutiſſimos & ſæviſſimos ibi loci experiantur dolores, qui tamen affectus à Pleuritide diſſidet, quod in illo abſit febris, pulſus ſatis conſtet, iſque ordinatus, vires non concidant, denique dolor fixus non ſit, ac diverſis in locis ſui ſenſum præbeat, pro vario materiæ per fibrarum ductum, in hunc vel illum locum decurſu.

Prognoſin quod ſpectat, ab *Hippocrate* plurima adnotata ſunt fauſtum aut infauſtum hujus morbi exitum indicantia, quæ huc inferre & inutile & tædioſum foret: Hoc ea in re maximi eſt momenti, quod ſi crebris & largis ſanguinis vacuationibus affectus hic non ceſſerit, aut ſolutionem non acceperit per evacuationes criticas, videlicet per hæmorrhagias, aut vomitum bilis, aut diarrhoeam initio accidentem, non raro in empyema aut phthiſim degeneret, qui morbi triſti prognoſtico anſam præbent.

Empyema ſequitur, eo quod ſanguis, qui in pleuram effuſus fuit, cum inſenſibili tranſpiratione reſolvi non potuerit, aut à venis ad evacuationem reſorberi in ſuppuratum abeat, pus autem viam ſibi faciens in dicta membrana, in thoracis capacitatem effundatur.

Phthiſis vero accidit cum idem pus erodit

erodit ſubſtantiam Pulmonum acrimonia ſibi innata: illiſque ulcus inducitur.

† Prætermiſſurus hic ſum cruentum Pleuriticorum ſputum, quod magni ad inſtituendam prognoſin habetur momenti: Neque enim concedi poſſe videtur ab hujuſmodi ægris ullo modo exſpui poſſe ſanguinem, niſi ex imo pectore prodeat; ac revera æque impoſſibile eſt ſanguinem concretum media in membrana, eaque denſiſſima, videlicet pleura, cujuſmodi à plurimis ſtatuitur, conſiſtere, ac demum à pulmone, velut à ſpongia apprehendi, poſt anacatharſis excludi. Id quidem poſſibile foret ſi membrana, viſcus hoc involuens, alicubi corroſa eſſet ad bronchia uſque, in quæ ſanguis ſe inferre valeret: Sed quamdiu Pulmo integritate fruitur, nullibi eroſus, quo pacto ſanguine illo ſuppoſititio imbui poterit, qui è pleura in cavitatem pectoris effunditur, ſiquidem nunquam ſibi adſumat neque ſerum neque pus ab hydropem thoracis & Empyemate in hoc congeſta? Exemplo enim quotidiano docemur ejuſmodi ægros nunquam ſimilem materiam expectorare, cujus evacuandæ cauſa perpetuo ad lateris paracenteſin confugiendum.

Methodus curatoria hujus affectus duplicem Indicationem præbet, Prior hauritur à cauſa conjuncta, videlicet à ſanguine in pleuram effuſo, ibique phlegmonem pariente: Poſterior à cauſa antecedente Pleuritidis deducitur, quæ nihil aliud eſt quam ſanguis ſupra modum fervens in illam partem effuſus.

Venæ ſectione uno eodemque tempore utrique indicationi ſatisfit, nam præterquam quod dempta fermentorum parte, maſſæ ſanguineæ commixtorum, & imminuto ſic calore, prohibetur etiam ne nova fluxio in partẽ irruat, utilis præterea eſt deplendis vaſis, adeo ut ſanguis in illam partem effuſus, facile à circulante reſorberi queat, & priſtino una cum illo motui reſtitui.

Diutiſſime in controverſiam venit An potius ex vena baſilica è directo lateris affecti, an lateris oppoſiti ſanguis eſſet educendus? Sed quo tempore innotuit ſanguinis circulatio, hæſitationi nullus locus fuit, & ubicunque inſtituta fuerit venæ ſectio, commoda eſſe poteſt: In gratiam eorum, qui pro vena è directo lateris affecti, ſecanda ſtant, dici poteſt depleta Baſilica vena, arterias brachii majorem ſanguinis copiam admittere, adeo ut aorta in ramos iſtius venæ pluſquam ante immittat, atque ad celeriorem influxum ex eo latere impelli, dum fortaſſis minor copia influit, ratione iſtius rapidi motus, in arterias vertebrales ſuppeditaturas alias foco morbĩ materiam.

Nonnulli & adiiciunt ſi inflammatio latus dextrum obſideat, ſive afficiatur pleura ſive pulmo, caput ſatere dextro etiam dolore affici, vultũ quoque ea parte intenſius rubere: Accidere id nonnunquam non inficior, quia ægri perpetuo in latus affectum decumbunt, hinc cum vaſa comprimantur, ſanguis tardius circulationem abſoluit illo latere.

Si quis quæſierit cur prior & poſterior ſanguis qui in Pleuritide educitur, vel in Peripneumonia, aliquando ſit laudabilis: ſecunda autem aut tertia vice detractus cor-

ruptionis notas exhibeat ? Reſponſio facilis eſt id ſi contigerit, videlicet ſanguinis pars maxime corrupta eum concreta ſit in pleura aut pulmone, neceſſe eſt ut pars maxime pura prima prodeat, demum vaſis depletis ſanguis extravaſatus, & motu deſtitutus, reſorbeatur ab eo qui in circulum movetur; cui cum commiſcetur, accidit per idem foramen venæ prodire, cum tandem maſſa ſanguinea plane libera eſt à particulis illam inquinantibus, mirum non eſt ſi poſtremus ſanguis inculpatus exeat.

Dixi vero, id ſi contigerit ut quandoque prius & poſterius detractus ſanguis pleuriticis probus ſit, ſecunda autem vice eductus ſolum ſit corruptus, nam ut plurimum quicunque ſanguis illis extrahitur illaudabilis eſt, primus æque ac poſtremus, & ſic de cæteris, pro numero venæ ſectionum quæ è re eſſe judicantur; Neque id admirationem parere debet, ſi quidem quam primum Pleuritis genita eſt, illico febrem comitem habet, quæ corruptionem plurimam ſecum ſemper invehit: Neque tamen his poſitis nimium attendendum eſt conditioni ſanguinis, ſiquidem fallax indicium ſæpe ſubſequitur ex obſervatione probi & improbi.

Revera ſanguis laudabilis aut illaudabilis apparet pro varietate locorum unde educitur, vel ratione impetus in exitu celeriori vel tardiori, ſic obſervare eſt ſanguinem, ſi anguſtius ſit venæ foramen, purum & laudabilem apparere, etiamſi ex indole & malignitate morbi fere nobis conſtet de ſanguinis corruptione: Ratio eſt, quod ſanguis exigua copia effluens, & ſufficienti quantitate ſpirituum deſtitutus qui ipſum agitant, non æquè facilè liberari poteſt à partibus heterogeneis in ipſo contentis: Sic ſi ſanguis ſegnius effluat, ſicuti interdum in febre maligna accidit, ſi æger meticuloſus fuerit, aut leipopſychia corripiatur, aër idem foramen ſubiens eundem edit effectum, hoc eſt, ab ipſo illico inducitur conſtrictio partium, & confuſio purarum cum impuris & corruptis, quo fit ut tunc poſt impletam unam aut alteram ſcutellam, una probi ſanguinis prodeat, ratione ſymptomatis prædicti.

Eandem etiamnum ob cauſam, ſi ſanguis effluens alternis exceptus fuerit latiori patina, & exigua ſcutella, inſignis differentia in utroque conſpicua futura eſt, videlicet patina exceptus melior apparebit eo quem ſcutella continet; aëri quippe cum magis expoſitus eſt in uno quam altero vaſe, citius refrigerationem illi inducturus eſt aër, ideoque prohibita partium heterogenearum ab invicem diſcretione facile ille probitatis notas exhibiturus eſt, ſecus ac is quem ſcutella continet; etiamſi uterque æque improbus exiſtat.

Præmiſſis ſanguinis vacuationibus, in uſum adduci poteſt levis aliqua purgatio ad leniter excludendam materiam morbificam: conducunt etiam Julapia, Emulſiones & Enemata: Priora refrigeratione inducta maſſæ ſanguineæ, & coërcito nimio illius motu, Poſteriores, mundatione inteſtinorum, quæ præter alvinas fæces ſordes præterea plurimas in ſeſe admittunt, quas ſanguis fermente-

ſcens

cens excutit in arteriolas illorum tunicis inſertas, ſed præſertim perporos choledochum & Wirſungianum: Si inibi loci latitarent impuritates, metus immineret ne à venis reſorberentur ; & maſſam ſanguineam iterum ſubirent,novos tumultus excitaturæ.

Neque inutile interim fuerit lateri affecto adp licaſſe cataplaſma aliquod anodynum,leniendi gratia aliquantulum doloris & ſolatium ægro afferendi: Qui ſi ſomno caruerit, in uſum duci poterit *laudanum*, aut *ſyrupus papaverinus*,à quibus eximie ſpirituum animalium inordinatus motus coercetur, cauſa vigiliarum proxima.

CAP. III.

De Peripneumonia.

PEripneumonia eſt Inflammatio pulmonum cum febre acuta, tuſſi & reſpiratione difficili.

Præter ſigna hæc pathognomonica, ægri per intervalla conqueruntur de Pectoris dolore punctorio, de intumefactione pulmonum, ac ſputo ſanguinis puri at aliis humoribus commixti: Adde his ſitim intenſiſſimam; vigilias pertinaces, vehementem capitis dolorem; quandoque & delirium, ſummamque totius corporis laſſitudinem.

Ut cunctorum horum ſymptomatum facilior reddatur ratio, operæ pretium fuerit prius explicaſſe & cauſam antecedentem, tum & conjunctam morbi cauſam.

A priori initium ducens,in qua plus difficultatis ſubeſt, dico duo præſertim in hac eſſe conſideranda,videlicet fermentationem extraordinariam, Et quandam ſanguinis diſpoſitionem,ob quam diſpoſitionem ad extravaſationem in pulmones potius quam alias partes corporis adquirat: Sanguinis autem iſta diatheſis nihil aliud eſt quam certa quædam figura particularum illius quarundam, ob quam melius cōveniant cum poris pulmonum quam aliarum quarumvis partium, quapropter in illis hæreat & concreſcat, adeo ut ſanguis, qui tum ſummopere exagitatus in pulmones celeri impetu irruat, quia liber illi commeatus non patet, quem ſibi ipſe præcludit ob rationem ſuperius adductam, Hinc ex neceſſitate accidit ut vaſa illius viſceris infarciantur & admodum adimpleantur, quin & aliquod illorum ſolutionem continui patiatur, quæ cauſa eſt effuſionis in illius ſubſtantiam, hinc phlegmones.

Dicet forte quiſpiam hanc in Pulmone potius excitari quam quovis alio viſcere, ratione debilitatis, ut ait *Hippocrates*, & quia fluxionibus patet: Sed oſtenſurus cauſam hanc admittendam non eſſe, viciſſim quæro, cur ſanguis admodum fervidus & excalefactus in ſubſtantiam pectoris aut pleuram illabitur, non vero in pulmones, brachia aut crura: An debilitas vel mollities partium tunc accuſanda ſit? nequaquam, neque quisquam jure id affirmaturus eſt,ſi quidem nulla prædictarum partium non majori robore pollet, ideoque aptior

eſt repellendo &retundendo impetui humorum ipſo Pulmone, qui tunc periculum declinavit. Sic ergo confugiendum eſt ad ſingularem illam ſanguinis diſpoſitionem,ob quam potius in una quam alia corporis parte moram trahit,effundendus demum & phlegmonem inducturus.

Hinc manifeſtum eſt à febre ardente non poſſe induci peripneumoniam, etiamſi enim tunc temporis ſumme exæſtuet ſanguis, pulmoneſque inſigni celeritate percurrat & permeet, cum tamen in hac febre careat ea diſpoſitione ſingulari cujus memini, nihilque tranſitum ipſius prohibeat in decurſu per innumerabilia fere vaſa in hoc viſcus diffuſa, omnino inidoneus eſt alicui illorum effringendo,per cujus rimam ſubire valeat ipſius ſubſtantiam.

Adde his febrem ardentem æſtate ſolummodo familiarem eſſe, cum humores fere exuſti ſunt à tempeſtatis ardoribus, poris enim admodum reſeratis, ſanguis facile tranſpirat, eo liberius celeriuſque pulmones traiiciens,quod ubivis excutiat plurimam fuliginum partem,inter circulandum excitatarum.

Contraria plane ex cauſa hyems in procreandis Peripneumonis fœcundior eſt quavis alia tempeſtate, id quod experientia aperte oſtendit: Illo enim tempore aër ſumme frigidus conſtringit partes externas, poroſque illarum coarctat, adeo ut ſanguis,cum pauciſſimas fuligines tranſmittat, aut fere nullas, ideo æſtum majorem concipit & impetum: Cum prætetea nonniſi exigua quantitate per arterias & venas, habitum corporis occupantes, deferri queat, neceſſe illi eſt & ut in majori copia,& celeriori curſu per vaſa feratur; cum vero tantum illius per pulmones quantum per alias omnes corporis partes permeat, mirum non eſt ſi vel minimo accedente exercitio, ac præſertim incaute aëre frigidiori admiſſo, à quo plurimum motus illius intenditur, non, inquam, mirum eſt ab iſto ſanguine nonnunquam alicujus vaſis rupturam accidere in pulmonibus, ad quam ſubſequitur Peripneumonia. Hęc à ſola pororum conſtipatione fieri poteſt,etiamſi ſanguini non inſit diſpoſitio illa proxima ob quam in pulmonibus hæreat, quæ cum febre ad hujus morbi generationem concurrit, ſicuti à me explicatum.

Aëris frigiditas nonmodo concurrit ad Peripneumoniæ generationem, obſtructione pororum & conſtrictione partium externarum, ſed nonnunquam quibuſdam in regionibus adeo intenſum eſt, ſicuti in Borealibus, ut ab illo in pulmones adducto per reſpirationem ſanguis fere in glaciem coëat, hujuſque motu fere momento temporis inhibito, venæ tam affatim repleantur,ut earum aliqua diſrumpatur, è qua in viſcus dictum effundatur hinc, Peripneumonia generatur, apud Anglos tam ſæpe epidemica.

Cauſa Peripneumoniæ conjuncta in ſanguine ſolum ſtatuenda eſt, in pulmonum ſubſtantiam è vaſis effuſo, Signa hujus morbi pathognomonica ſunt Febris, Tuſſis, & Reſpirandi difficultas: Febrem inducit inſignis ſanguinis fermentatio utplurimum eodem

dem momento quo peripneumonia hæc contingit, ſed ſæpe præcurrit eadem de cauſa quam adduxi de Pleuritide: Sin aliquando febris ſuccedit Peripneumoniæ, id per accidens contingit & accedente cauſa quapiam externa, exempli gratia à vulnere pulmonibus inflicto, quod perpetuo effuſio ſanguinis conſequitur & febris.

Tuſſis accidit quando ſanguis vaſis elapſus in pulmones, bronchia vellicat.

Diſpnoea ſequitur eundem ſanguinis è vaſis egreſſum à quo bronchia comprimuntur; adeo ut aërem libere non admittant: Adde his, ſi vis, validam pulmonum membranarum tenſionem: ab inflammatione inductam, propter quam impediuntur in libera ſui contractione & expanſione, ad facilem äeris exceptionem & expulſionem alternis ſibi ſuccedentes.

Cætera ſymptomata Peripneumoniam concomitari ſolita ſunt, dolor non parum urgens, ex intervallis in Pulmonibus moleſtus cum inſigni intumeſcentia, ſiti intenſa, vigiliis pertinacibus, cephalalgia, delirio, vultus rubore & magna inquietudine.

Dolor Peripneumonicorum partim inducitur à valida & tenſione & expanſione membranarum Pulmonum, exquiſitiſſimo ſenſu donatarum: partim ab irritatione & vellicatione fibrarum nervearum ab acrimonia ſanguinis illius qui gignit peripneumoniam facta: Exporrigitur aliquando hic dolor ad dorſum uſque, quin & nonnunquam ad ſcapulas & ſterni partem; cohæret enim pulmo per membranas cunctis his partibus,

Intumeſcentia aut expanſio Pulmonum nihil aliud eſtquam earundem membraneſarum partium extenſio, cum inſigni vaſorum dilatatione, excitata à ſanguine admodum fervido & rarefacto.

Sitis cauſa ſtatuendæ ſunt fuligines ſiccæ & aduſtæ, ex maſſa ſanguinea per arteriarum extrema in orificium ventriculi ſuperius emiſſæ, impreſſione illis inducta ſitim parientes.

Pertinacium vigiliarum cauſa eſt intenſus ſanguinis calor, qui ad partes ſingulas celeritate & impetu ſummo delatus, in cerebro validas concuſſiones efficit, ſpirituſque animales in motum immodicum impellit.

Cephalalgiam duæ cauſæ excire poſſunt, aut valida divulſio utriuſque membranæ cerebri, quam inducit ſanguis æſtuans & rarefactus, illarum vaſa prætermodum expandens; vel fuligines acres & mordentes ex eo verſus membranas eductæ, quas vellicant & moleſte lancinant.

Delirium non aliunde deduci poteſt quam à ſummo ſanguinis æſtu, univerſam cerebri œconomiam conturbante, ſpiritibuſque animalibus vehementem agitationem ac inordinatam (proprium hujus ſymptomatis characterem) conciliante.

Vultus rubor inde oritur quod cum ſanguini minus facilis verſus inferiora deſcenſus pateat, impedimento illi inducto in ſuo circuitu à pulmonum oppreſſione, verſus ſuperiora is remeare neceſſe habet majori copia,

quo fit vt venæ nimiopere diſtentæ, & turgidæ ultra modum, partibus quas attingit vividum illum & rutilum ruborem imprimat; qui in vultu manifeſtius eluceſcit quam alia quavis parte ob cuticulæ raritatem & tenuitatem.

Inquietudo nihil aliud eſt quam dolor quidam ſurdus & profundus ſingularum corporis partium, genitus à fuliginibus paulo craſſioribus ex maſſa ſanguinea elatis, parteſque nerveas ferientibus.

Peripneumoniæ cauſæ evidentes eædem ſunt quæ Pleuritidis; videlicet in genere quæcunque maſſam ſanguineam accendere valent, inſigneſque fermentationes promovere. Prognoſin quod ſpectat, nullus fere non novit morbum hunc periculi eſſe plenum, ac maximam eorum partem quos attingit aut interire aut vix evadere: Ratio conſona eſt experientiæ, nam ardua res eſt curare continuitatis ſolutionem cum inſigni ſanguinis effuſione, in partem adeo debilem, teneram & mollem cujuſmodi eſt Pulmo, qui præterea perpetuo cietur motu.

Sed quamobrem nihilominus curatur ulcus in pulmone à peripneumonia excitatum, quod vero Phthiſis inducit omnino incurabile eſt? Reſpondeo è Peripneummonicorum numero plurimis pulmones ex natura optime conſtitutos & ſine labe obtigiſſe, ſanguinem autem proba temperie donatum; adeo ut ſi febri finis impoſitus fuerit, & inflammatio remediorum ope; ſanguinis miſſionis, inunctionum, aliorumque ſedata, quæ hunc in finem vulgo adminiſtrari ſolent, ſanguis poſtmodum leniter fermenteſcat, in vaſis decurſus illius æqualis & tranquillus ſequitur, nulluſque amplius ſanguinis in illum influxus accidit: quapropter illo in ſtatu id quod impurum & frigidum ſuperſtes eſt partim per ἄδηλον διαπνοὴν excluſum, partim per orificia venarum ſubiens maſſam ſanguineam, per ſolitas exacuationes excludendum; pars ulcerata paulatim puritatem adquirit: quod vero exeſum eſt conjungitur & adglutinatur, hinc tandem ulceris conſolidatio ſuccedit.

Alia Phthiſicorum ſors eſt, omnium ſanguis acris eſt & ſalſus, pulmo glandulis præternaturalibus ſcatet & ſcirrhoſis tumoribus: febre lenta ad interitum uſque comite, quæ omnia ſimul concurrentia ulcus incurabile reddunt: Hac vero ratione Pulmo vitioſe conformatus & ſcirrhis obſitus, duo præſtat: primo liberam intra vaſa ſanguinis circulationem prohibet, ſufficientemque aëris in bronchia ingreſſum ad refrigerium, excrementorumque propriorum exitum, quo fit ut cum labe afflictus ſit, ulterius adhuc depravetur aut ſalſedinem at majorem contrahat: At vero maxima ſanguinis corruptio non inde originem trahit, ſi in circuitu inquinatur ſed quia ſecumque detrahit partem ſordium ulceris, à quibus corruptionem majorem diſſolutionemq; contrahit Materiæ ſolidæ febrem lentam fovent, fomentumque quo alatur ſuppeditant, ſiquidem febris viciſſim pulmonibus impertitur quod fomitem morbi foveat, per continuos influxns in partem affectam; hinc extraordi-

ordinarium videri non debet ſi ulcus, fomenta tam variis ex locis obtinens, omnia artis auxilia eludat & averſetur, irritis quibuſcunque præſidiis.

Peripneumonin anginæ aut pleuritidi ſuperveniens periculoſior eſt ea quæ ſponte prodit, aut cum alterutrum horum morborum excipit; ſed utut contingat, periculum ſemper invehit, ſi præſertim comites habeat febrem continuam & acutiſſimam, contumaces vigilias, ſitim intolerandam & orthopnoeam: cuncta enim hæc indicia ſunt ſanguinis immodico æſtu affecti, cum ſumma pectoris oppreſſione.

Ægri res pejori adhuc ſunt loco, ſi delirium, phrenitis, motus convulſivi aut hemiplexia aliis ſymptomatis ſe adjungant, à translatione humorum in cerebrum.

Nec minus in ancipiti verſatur Peripneumonicus, ſi præter ſpirandi difficultatem ſævi vomitus urgeant, aut crebræ animi defectiones cum pulſu debili & ſudoribus frigidis: Cuncta enim hæc indicio ſunt Pulmones nequaquam extricari; humores vaſis egreſſos & in ſubſtantiam effuſos neque per anacacharſin excludi, neque à venis reſorberi maſſæ ſanguineæ reddendos: Porro ab impedita ſanguinis circulatione ſpiritus diſſipari, vires atteri, & ægrum ad interitum vergere.

Sputa quod attinet, alba craſſitiem aliquam obtinentia, ſanguine leviter tincta, minime omnium improbantur: Tenuia, cruda, cruore multo perfuſa pejora ſunt; magnum enim humorum influxum denotant; peſſimum vero ſignum eſt ſputi omnimoda ſuppreſſio, quia quæ vaſis exciderunt in pulmone cohibentur.

Sputorum alia genera, ſicuti flava, virideſcentia, & nigra prava ſunt, cũcta enim magnum in maſſa ſanguinea conceptum incendium denotant, nigra præſertim: Craſſa admodum verenda ſunt eadem de cauſa, cujuſcunque coloris fuerint; à calore enim abſumptis humidioribus materiæ illius partibus, craſſum ſupereſt vix vacuandum.

Vrinas prætermitto, quippe quæ fallaciſſimæ ſunt, neque quicquam fauſti ominis ex illarum colore vel conſiſtentia elicere licet: huius vero rei indicium eſt febris maligna, ab inſigni corruptione ortum ducens, puriſſimas tamen urinas exhibens: Attamen ſi hæ à naturali ſtatu plurimum receſſerint, intenſi vero, exempli gratia, fuerint ruboris, aut nigricent, proculdubio tanquam prava indicia & mali ominis haberi debent; extraordinarius enim ille color apertum eſſet indicium æſtuantis admodum ſanguinis.

Sudor copioſus, urinæ profluvium, diarrhoea, hæmorrhagia narium, menſium aut hæmorrhoidum fluxus nonnunquam fauſtum portendunt exitum: quin & ſi quæpiam iſtarum vacuationum tempeſtiva acciderit, vel morbum ſolvit, aut ſanationem accelerat.

Status virium conſideratio ſummi eſt in Peripneumonia momenti, urgentibus enim ſæviſſimis ſymptomatis, illam comitari ſolitis, dummodo conſtantia illarum adfuerit, & pulſus validus, ſpes ſemper ſupereſt; qui ſi

debilis, peſſimum eſt augurium; cum tunc ſanguis viſcera libere non permeet, ſed contra magna inæqualitate à dextro ventriculo ad ſiniſtrum tendat, qui in arterias non alia ratione impellitur quam qua excipitur, hoc eſt admodum inæqualiter, atque hinc pendet pulſus anomalia.

Methodus curandi Peripneumoniam cum eadem ſit quæ Pleuritidis, differentia autem partium affectarum non impediat quo minus eædem eliciantur indicationes, eadem quoque remedia ad utriuſque effectus curationem conveniunt, adeo ut ſanguinis miſſio, purgatio, remedia alterantia & clyſteres in hoc conveniant; at in horum adminiſtratione prudentia requiritur; ſed præſertim à purgatione abſtinendum, niſi ſaltem quaterna aut quinaria circiter venæ ſectio præceſſerit, pro peripneumoniæ magnitudine & viribus ægri: Ratio eſt, quod ſi purgatio inſtitueretur poſt unam ſolum aut alteram ſanguinis detractionem, fermentatio maſſæ ſanguineæ, à cathartico excitata, vaſis nondum ſufficienter depletis, recentem in pulmones influxum humorum promovere poſſet, aut in cerebrum metaſtaſin.

Neque interim prætermittendas Linctũ aut Eclegmatum uſus quæ facilem anacatharſin producant: hæc enim cum diutius ore volvantur, non parũ conducunt ad craſſitiem aëri inſpirato conciliandam, ac conſiſtentiam idoneam qua valeat complecti materias pulmonibus conceptas, & ſecum in expiratione eaſdem protrudere; adde quod tantillum remedij hujus liquidi ſemper in aſperam arteriam deerret, quæ hinc lubrica reddita & humectata, motui aptior redditur & peragendis contractionibus, quarum ope excludit ſerum quo imbuta eſt.

Poteſt etiam Laudanum in uſum adduci, ſi ægrum admodum fatigant vigiliæ, hac tamen lege ne ſumma teneantur oppreſſione Pulmones, tunc enim ſatius eſt mitiori narcotico medicamento uti ut ſyrupo papaverino, ne gravitatem pectoris intendat laudanum, fixatione nimia ſpirituum in cerebro inducta, è quo non ſufficienti copia influant in organa reſpirationis, unde non rite officio fungantur.

Nonnunquam ex cucurbitulis dorſo admotis cum ſcarificatione inſigne emolumentum redundat in Peripneumonicos; ſi enim indicia adfuerint inflammationis ad muſculos dorſi pertingentis illa in regione, cui pulmo membranarum ope cohæret, id quod manifeſtum eſt ex inſigni dolore ægrum dicto in loco fatigante cum tuſſis urget, tunc inſtituitur hæc operatio ratione muſculorum affectorum, & auferendæ gratiæ portionis ſanguinis vaſa egreſſi.

Si irrita fuerint omnia remedia, pulmo autem nequaquam liberatus tuto exhiberi poteſt Emeticum, cujus inſignes effectus quotidie eluceſcunt, dummodo æger par fuerit illius vehementiæ & ſufficiens præmiſſa fuerit, ſanguinis vacuatio, ſi enim vaſa adhuc ſanguine turgerent, metus eſſet ne inſignis fermentatio inducta maſſæ ſanguineæ, vaſis alicujus in-

ſignis

ſignis diſruptionem faceret, quam proculdubio exciperet inflammatio, periculi plena, ægrumque ad deſperationem adigens.

Cap. IV.

De Empyemate.

Etiamſi Empyematis vox lato ſignificato quamvis ſuppurationem aut puris collectionem indicet, proprie tamen ſignificat id pus, aut illam materiam purulentam quæ in pulmone congeritur: Duo enim hæc diſtingui ſolent, dicendo id pus, aut materiam purulentam, una cum propria putredine continere portionem quampiam ſanguinis, bilis aut cujuſpiam alterius humoris.

Cauſa Antecedens Empyematis ſemper eſt alius morbus pectoris præcedens, videlicet aut angina, aut pleuritis, aut peripneumonia, cum felicem exitum quiſpiam dictorum morborum non habuit; Ideoque cum ſanguis vaſis elapſus neque per anacatharſin excluſus fuerit, neque per inſenſibilem tranſpirationem reſolutus, neque à venis reſorptus fuerit in ſanguinis maſſam remeaturus, deinceps evacuandus aut per venæ ſectionem aut purgationes, tandem ad ſuppurationem deductus eſt; abſceſſum in pulmonibus excitans, qui diſruptus inſignem puris copiam in pectoris cavitatem effundit, in qua congeſtus Empyema conſtituit.

Eadem propemodum generationis ratio eſt in Angina & Pleuritide: Sed & Empyema generationem aliquando per accidens obtinet, videlicet cum pectori inflictum eſt vulnus, vel pulmoni; vel in alterutro à vehementiori caſu vas quodpiam abrumpitur, vel intenſo conatu: quoquomodo enim res accidat, ſanguis ubertim in cavum thoracis influens, per moram in pus abit, eaque ratione Empyema inducit.

Signa Empyematis duplicia ſunt, alia futurum & inſtantem deſignant, aut pus (id quod in idem recidit) jam jam illapſurum eſt, aut jam è larynge excidit, ſi Anginam ſequitur. E pulmone, ſi à Peripneumonia; E Pleura, ſi à Pleuritide, Pus enim ex quapiá harum partium influit in thoracem. Alia ſigna Pus factum indicant, vel id in pectoris cavitate tam congeſtum.

Prioris ſpecies ſigna ſunt ſunt febris ἀναδίπλωσις cum inſigni rigore, leipothymiis & aliquo gravaminis in pectore ſenſu: Febris de novo ingruit cum Empyema in procinctu eſt, quia cum abſceſſus materia plus ſolito exagitetur, & fermentationem extraordinariam ſubeat, ideo majorem calorem ſanguini circulanti per partem affectam communicat, illicque ſimul impartiendo plurimas partes heterogeneas & noxias, motum preterea intendendo, multũ quoque hæ conferunt febris duplicationi.

Horrores vix alteri cauſæ adſcribendi ſunt quam vaporibus acribus, qui è ſanguine fermeſcente elati, membranas vellicant, eaſque ad ſuccutiendum univerſum corpus impel-

ſunt: Addere & hoc licet, cum membranæ omnes ſint continuæ, ſatis eſſe ut eæ quæ parietes pectoris inveſtiunt admodum vellicentur à puris congeſti acrimonia, ad rigorem toti corpori conciliandum.

Leipothymiæ duplici ratione excitari poſſunt, quia in Empyemate inſignis fit ſanguinis & ſpirituum diſſipatio, unde pauci ſpiritus animales generantur; adeo ut cum, Cor non ſufficientem illorum copiam admittat ad validas contractiones præſtandas, & ut decet ſanguinem in ſingulas corporis partes impellendum, nimiam illius copiam admittens turgeat, eoque tempore leipothymia ingruit: Vel leipothymiam inducere poſſunt fuligines craſſæ, quæ ex Empyematicorum ſanguine elatæ verſus cavitatem cordis, illi pertinaciter adhærent, eiuſque parietes adeo expandunt, ut cor vix exiguas ſyſtolas perficiat, ſanguinem in ſingulas corporis partes impulſurum, quo fit ut hic moram trahat in ventriculis, illa vero ſanguinis mora cauſa proxima eſt ſyncopes aut leipothymiæ.

Gravitatis alicuius ſenſus percipitur in pectore, quia ſcilicet humor empyema pariens nondum inſigni copia congeſtus eſt.

Signa Empyematis confirmati ſunt febris ardens, circa noctem exacerbationes habens, dyſponea fere continua, fluctuatio materiæ purulentæ percepta in pectore à motu; ſudorum copia, noctu præſertim, inſignis vultus rubor, oculi concavi, ungues adunci, tibiarum & pedum intumeſcentia; puſtularum in pectore eruptio, ac tandem tumor œdematoſus eo latere quo pus continetur.

Cum ſanguis empyematicorum plurimum à materia in pectore contenta inquinetur, multaſque partes heterogeneas contineat, fermentationem inducere aptas natas, mirum ne ſit ſi febris ardens excitetur, horis nocturnis exacerbationes habens, quia ſcilicet exhalationes & vapores à ſole è terra & aquis elati, non amplius ab ejus præſentia cum cohibeantur poſt occaſum, ſtatim proprio pondere recidunt: Porro cum aër exhalationes illas admittens craſſitiem ideo adipiſcatur, & frigidior evadat, hinc accidit pororum adſtrictio, prohibens fuliginum exitum, quæ in maſſa ſanguinis coërcitæ, in illa fermentationem extraordinariã cientes cauſam febris duplicationis.

Sudores in inveterato Empyemate accidunt, ob ſummam ſanguinis diſſolutionem, quæ non aliam agnoſcit cauſam quam vapores acres, & corpuſcula incidentia & acuta, è pure continuo educta, & ad illum delata, contextumque diſſolventia.

Noctu præſertim accidunt, cũ enim corpus tunc immotum jaceat, aërque craſſior ſit & frigidior quam die, ob rationes modo adductas de febre verba faciens; poris corporis tunc fere occluſis, vapores magna copia elati è maſſa ſanguinea, liberum non nacti exitum, eaque de cauſa ſanguinis motu tardiori reddito, ſubſiſtunt in corporis ſuperficie, vel ſaltem pars illarum aliqua, cui perpetuo ſe affigendo, craſſeſcunt paulatim, & ſenſim in aquæ guttas abeunt, eodem propemodum

modum modo quo vapores è liquoribus chimica arte diſtillatis,cùm ſufficienti copia alembici ſummitati illos excipienti adhæreſcunt.

Difficultatem reſpirandi parit, partim puris gravitas diaphragmati inſtrati,à quo prohibetur illius motus; partim ſpatium à pure occupatum in cavitate pectoris, quapropter ſufficiens non conceditur pulmoni ad ſui explicationem,& convenientem aëris quantitatem admittendam.

Fluctuatio materiæ ea in parte ſi corpus ex latere uno in aliud devolutum fuerit,adeo evidens eſt ut explicatione non indigeat.

Genarum rubor oppreſſionis pulmonum ſoboles eſt, ob rationem à me adductam capite de Peripneumonia; Revera ſola nonnunquam febris ruborem illum inducere valet in facie, ſubtiliſſimam ſanguinis partem majori copia illuc evehendo.

Oculi concavi, & ungues incurvi ab una eademque cauſa ortum ducunt,improba ſcilicet ſanguinis diatheſi, qui quod acrimonia inſigni donatus ſit; impurus & nutritioni partium inidoneus,omnino neceſſe eſt ut defectu alimenti tabeſcant; ideoque oculi excavantur, quod deſit pinguedo muſculornm interſtitia infarciens, eoſque in ſitu naturali conſervans: Vngues vero adunci fiunt, quia deficit caro illos fulciens.

Tibiarum & Pedum tumor itidem effectus eſt diſſolutionis ſanguinis,cujus pars maxime tenuis,nempe ſerum, è vaſis facilime excidit, ſive ratione declivis ſitus, aut inclinationis illius naturalis, ſive ratione partium à caloris foco diſſitarum, quapropter ſanguis jam ſeroſus, dilutus, & ſpiritibus fere deſtitutus,non ſatis virium,neque impetus obtinet ut verſus cor remeet, adeo ut ſegniter per venas decurrens, hæ cito intumeſcant, ſerumque per membranarum poros expellant, in dictas partes effundendum: Adde his vaſa lymphatica, eodem tempore lympha turgida, hujus non exiguam copiam emittere,quæ ſero commixta, intumeſcentiam tibiarum & pedum adauget.

Puſtularum in pectore eruptio nihil aliud eſt quam pars fixiſſima & tenuiſſima puris, à qua eroſa & terebrata eſt membrana coſtas inveſtiens, viamq; ſibi fecit per muſculos intercoſtales ad cutem uſque, cui forma cruſtæ aut puſtulæ adhæſit.

Tandem poſt diuturnam puris in pectore moram,ab illo ſecedunt partes aqueæ & ſeroſæ, quæ interſtitia muſculorum intercoſtalium invadentes, inibi tumorem ilium oedematoſum inducunt, inveterati Empyematis indicium certiſſimum.

Prognoſis ante & poſt operationem inſtitui poteſt, ſi tardius illa ſuſcepta fuerit, hinc vires ægri attritæ videantur,comitibus peſſimis ſymptomatis, tunc deſperata res eſt,neque ullomodo molienda operatio,ſed potius prognoſtico relinquendus æger, ne quem ſervare non potuit Medicus occidiſſe videatur,Sin contra vires adhuc conſtent;neque ſymptomatum vehementia admodum urgeat, audacter ſuſcipienda eſt Paracenteſis; qua peracta, ſi pus prodiens album ſit, æquale & probe coctum, in bonis reponi debet, ſpeſque ſanitatis affulget, Sin contra pus tenue ſit, fœtidum, peſſimum

indicium eſt, ſpeſque valetudinis in anguſto.

Si Chirurgi ſpecillum tanquam ab igne coloratum, aut aureum recipit colorem, res eſt mali ominis, ex *Hippocrate*, illi enim colores ſummæ puris acrimoniæ indices ſunt, illud inſtrumentum valde inficientis, donati videlicet ſalibus admodum acutis & penetrabilibus, quapropter poros inſtrumenti facillime ſubit, & ejuſmodi exhibet colorem.

Methodus Empyematis curatoria tota fere in lateris paracenteſi conſiſtit, ſi modo ſigna illius evidentia adfuerint; Si enim dubia fuerint, ſatius eſt aliquot diebus abſiſtere quam fortuito aliquid & temere Medicus aggredi, ne famę periculum ſubeat & ægri res pejori ſint loco: Si certiſſima Empyematis indicia eluceſcant, neq; dubio locus, ne momento temporis cunctandum, ſed illico ad paracenteſin properandum, puris educendi cauſa in pectoris cavitate congeſti: Nonnulli inutili molimine præſcribunt Cataplaſmata parti affectæ admovenda, Apozemata coquendis materiis idonea, demum per ſputum educenda; ſed cum nequaquam conſtet quomodo pulmones illas in ſe ſuſcipere valeant neque viæ adſint manifeſtæ, ejuſmodi remedia intempeſtiva & inutilia judico.

Dum celebratur operatio, duo maxime perpendenda ſunt, Prius eſt, ut pus ſenſim & paulatim educatur, iteratiſque vicibus; ſubitæ enim & confertim factæ evacuationes perpetuo comites habent inſignem virium dejectionem, ægro ſæpenumero funeſtam. Poſterior eſt, ut arceatur quantum fieri poterit aëris in cavitatem pectoris ingreſſus, quam primum enim puri commiſcetur, fœtorem multo quam ante intenſiorem induit, ab inducta fermentatione & motu majori excitato corpuſculorum acrium & vellicantium, ab eo elatorum, odoratorum è diſſito ferrentium, obviam huic ſymptomati eundum aut ſaltem quamprimum ſedandum, bis aut ter in die ex ſiphone in pectoris cavitatem immittendo decoctum aut aquam vulnerariam.

Sin perfecta operatione quis ſcire aveat num id quod eductum eſt pus ſit, aut purulenta materia, portio illius projicienda in pelvim aquam continentem, ſi enim fundum petat, indicium dabit veri puris, quod cum terreſtre admodum ſit, præ gravitate deorſum fertur: Sin materia aquæ innatet, purulenta dicenda eſt, quæ pure minus gravitat, quod ſuſpenſa eateneatur à commixtione aliorum humorum.

Interim refrigerandæ gratia maſſæ ſanguineæ, & temperandæ acrimoniæ ſalinæ, è re fuerit ſi æger aſſumpſerit Julapia & Emulſiones: ſi vero pus ſegnius ęfluat, non inutile futurum eſt empaſtrum idoneum parti adplicaſſe, quod vi illud extrorſum eliciat.

CAPUT.

Cap. V.

De Vomica Pulmonum,

VOmica propriè eſt abſceſſus aut exiguus tumor genitus in particula quadam Pulmonum: Paulatinam generationem habet, & occultam, ægro imperceptibilem, nulla ſui præſentiæ certa exhibens indicia, aut per quæ ab aliis affectibus pectoris diſtingui queat: Cum porro plurimi ex iis qui illas geſtant, nihilominus diu protrahant vitam, non inique dixeris illos inſcios in præcordiis geſtare mortis cauſam. Nam quo ipſo momento Tumor ille prodere ſe incipit per repentinam diſruptionem pus illico in pulmonem effunditur, eaque in diffuſione pars maſſæ ſanguineæ confuſa impedit circulationem; altera bronchia adeo comprimit, ut aër fere ingreſſu prohibeatur, hinc æger reſpiratione privatus ſuffocatus intereat.

Sin contingat quempiam vomica occupatum mortis fauces evadere poſtquam crepuit, proculdubio robuſtiſſimo illum temperamento donatum eſſe neceſſe eſt, vel pus exigua quantitate in pulmone congeſtum, à bronchiis repetitis vicibus abſorptum per ſputum eodem tempore excludendum: ſed perpetuo ab hoc abſceſſu ulcus ſuperſtes eſt in pulmone, ad phthiſin deducens, & tumulo inferens.

Etiamſi morbi hujus origo admodum incerta ſit, veriſimiliter tamen dicere licet cauſam illius eſſe ſerum quoddam, vel alium quempiam humorem in particulam quandam pulmonum effuſum, ac proculdubio veſicula concluſum: A fermentatione autem paulatina, ac demum ſuppurratione, tandem ſubito pus effundi diſrupta propria tunica.

Aliud Tumoris genus in Pulmonibus gignitur, vocant Tuberculum crudum à vomica diſſidens quod numquam ad ſuppurationem perveniat, ſed incrementum paulatim accipiens, ampliore in pulmone occupato ſpatio, inſignem reſpirandi difficultatem parit, ægri interitum accelerans.

Sicuti vomica ſuccedaneum perpetuo habet ulcus Pulmonum, & in phthiſin degenerat, ſi illico ægrum ad mortem per ſuffocationem deducat, ideo ſingularem methodum medendi ſibi non vendicat, ſed tunc ſolum locus eſt remediis phthiſi dicatis de quibus ſuo loco.

Cap. VI.

De Hydrope Pectoris.

HYdrops pectoris nihil aliud eſt quam aquarum congeries dicta in parte contingens; Tribus autem modis fieri poteſt 1. cum ſanguis ſupra modum ſeroſus eſt atque diſſolutus, orificia

autem arteriarum multum laxa, quin & tantillum hiantia, ex illis plurimum ſerum effluit quod in cavitatem thoracis illabitur: His addere licet venas, nimia copia ſeroſi ſanguinis aſſumpta, eodem turgentes, quod paucis ſpiritibus ille donatus ſit, ideoque ſufficienti motu non polleat ad celerem circulationem abſolvendam, ſerum, partem illius tenuiſſimam, exſudare facile per membranas horum vaſorum, quod eodem tempore ſocium ſe dans illi quod ex arteriarum oſculis influit in thoracem, ab utroque originem ducere inſignem illam aquarum congeriem, quæ hydropem hujus partis inducit.

II. Pectoris hic affectus accidere poteſt quando vaſa lymphatica, per illam regionem diffuſa, non exiguo numero Pulmonis ſuperficiem ambientia, lympha nimiopere diſtenta, eo quod exuberet, Aut alicubi eadem obſtructa, excurſu libero hæc prohibetur, oriuntur veſiculæ illæ hydatides dictæ, de quibus *Hippocrates*, quæ tandem abrumpuntur, & inſignem lymphæ copiam in cavum thoracem effundunt, Imo nequidem veſiculas illas, aut vaſa lymphatica diſrumpi neceſſe, eſt à redundantia lymphæ, ſatis eſt ad iſtius affectus generationem illam ſolummodo exſudare, & citra vim exilire quando vaſa illa repleta ſunt,

III. Accidere poteſt inſignem vaporum copiam qui continuo è ſanguine in viſceribus æſtuante, & impenſius quam in quavis corporis parte calente exſurgunt, pulmonum autem poros ob qualecunque impedimentum ſubire cum nequeant, per exſpirationem excludendi, neque etiam per pectoris parietes evadere, fieri poteſt, inquam, vapores hos intra capacitatem coërceri, in quibus condenſati, & in aquam faceſſentes, ex guttis identidem genitis, ſenſim ea in regione Hydropem producunt.

Adnotandum autem quocunque modo Hydrops generetur, Aſcitem, imo & Anaſarcam, non raro illi adjungi, modo unum modo alterum, quin & nonnunquam utrumque: ſicuti vice verſa hydrops pectoris utrique prædictarum hydropis ſpecierum ſupervenit: neque id admirationi eſſe debet, ſiquidem ambarum eadem cauſa eſt, videlicet ſerum ſanguinis effuſum, modo in hanc modo in illam regionem, pro diverſitate diſpoſitionum occurrentium: Sic cum humor ſeroſus in corporis habitum effunditur: Anaſarcam inducit, cum in cavitatem abdominis, Aſciten, In Pectoris autem capacitatem, hydropem de quo hoc loco: Cum porro ſimul & ſemel in tres diverſas has partes effundi poſſit, facile hinc conjicere licet triplici illi hydropi originem dare poſſe.

Hydropis ſigna petuntur à pedum tumore, hydropicis ab ipſis primordiis accidente, cum in Empyemate affectis id ſolum contingat in affectu inveterato; quin & nonnulli intereunt in quibus id ſymptoma nunquam deprehenſum: hujus diſcriminis ratio eſt, quod hydrope thoracis laborantes ſanguinem obtineant multo diſſolutiorem & dilutiorem quam Empyematici, ideo ſeri exſudatio in tibiis contingat ab initio hujus morbi, iiſdem de cauſis quas capite de Empyemate inveterato attuli.

Secundum

Secundum ſignum eſt intenſa *Reſpirandi difficultas*, nocte dieque urgens, ſomnum impediens, id quod præciſe non accidit in Empyemate, Ratio eſt, quod humores non eadem facilitate nocte ac die tranſpirant, præſertim in ſomno, Non parva fit ſeri congeſtio invaſis, quod cum per venas excerni nequeat, effluxus ejus major fit in pulmones, à quo proinde augetur diſſponea: Abruptum ſomnum quod attinet, cauſa deducenda eſt à fuliginibus quæ tunc temporis è ſanguine ſuſcitantur, &in cerebrum feruntur, quæ ſpiritibus commixtæ illos exagitant & in nimium motum impellunt,

Præterea, cum Empyema perpetuo ſuccedat Anginæ, Pleuritidi aut Peripneumoniæ, quis non aſſerere auſit, quoties in pectore congeſtio cujuspiam materiæ in pectore contingit, nullo prædictorum morborum prægreſſo, adeſſe potius hydropem pectoris quam Empyema.

Prognoſin quod attinet, proculdubio affectus hic periculi plenus, quin & deſperatæ ſanationis ſtatuendus eſt; Etiamſi enim aquarum vacuatio, in capacitatem pectoris effuſarum, poſſibilis eſſet, qua arte quæſo quis prohibeat novarum confluxum, ſi quidem meatus admodum ſunt patentes, ſanguis autem omnino diſſolutus, ad effuſionem proclivis? Revera quocunque remedii genere uſus fueris res ardua admodum futura eſt, Quinimo experientia conſtat, ſi præſertim Aſcites pectoris Hydropi adjunctus fuerit, ſanguine in dies magis magiſque depravato, viribus autem ægri ſimul concidentibus ab inſigni ſpirituum diſſipatione, mortem tandem ſubſequi.

Affectum hunc curandi methodus duabus indicationibus abſolvitur: Prima ſpectat cauſam Conjunctam, videlicet aquas, congeſtas in capacitate pectoris, quas ſi modo licet, vacuare tentandum eſt: Secunda pertinet ad cauſam Antecedentem, quæ nihil aliud eſt quam aquæ in maſſa ſanguinea exuberantes, in dictam autem partem ubertim influentes: Videlicet influxus in illam partem arcendus eſt.

Primæ Indicationi ſatisfacturis, nullum præſentius remedium occurrit Paracenteſi alterutrius lateris, educendarum gratia aquarum: At cum infelicem fere ſemper illam excipiat ſucceſſus, & ab optimis practicis improbetur, ſatius eſt ad hydragoga ſola tranſire, ex intervallis temporum inſtituenda per alvum & urinas. Remedia hæc ſolam attingant cauſam antecedentem.

In uſum præterea Diuretica ſola veniant, impellendi gratia ſeri per urinas, dummodo è generoſiorum claſſe non fuerint, quæ ſanguini intenſiorem motum conciliare poſſint, novumque influxum promovere; Radices *graminis, acetoſæ, borraginis* apprime conveniunt in hoc morbo: Fonticuli in cruribus & tibiis excitati non inutiles ſunt, divertendi cauſa ſeri, Neque tamen omittenda ea quæ ſanguinem incraſſare & temperare valent, cujuſmodi ſunt Lac & Emulſiones.

Tandem, ſi quidem affectum hunc utplurimum comitatur viſceris alicujus obſtructio, utilis futurus eſt uſus opiatæ chalybeatæ per aliquot dies,

obſervandis obſervatis: Purgato videlicet corpore, ante illius uſurpationem, medio in uſu, & eadem abſumpta:: Poteſt locus eſſe levi ſanguinis emiſſioni initiante hydrope, dum vires conſtant, ad prohibendum ſcilicet nimium in partes dictas influxum humorum.

Cap. VII.

De Hæmoptyſi, vel Sputo ſanguinis.

HÆmoptyſis affectus eſt Pulmoni ſatis familiaris, quin & mirum eſt quod frequentior non ſit, perſpecta videlicet viſceris hujus ſtructura, quod ſi preſſius conſideretur refert telam ſubtiliſſimam, ex innumera vaſorum ſobole contextam, diverſimode implexorum & invicem implicatorum: hinc vix quiſpiam intelligat quomodo ſanguinem qui per viſcera incredibili celeritate defertur, libero curſu & nequaquam interrupto inter tot gyros & anfractus deferri poſſit, labiryntum quaſi in pulmone referentes.

Cauſæ hujus morbi internæ immediate deſumuntur, vel à ſuperfluo ſanguine, aut prava hujus qualitate, vel vaſorum vitioſa conformatione.

Cum ſanguis quantitate peccat, uberiuſque & impetuoſius in vaſa pulmonum irruit, non intellectu difficile eſt fieri poſſe ut viam ille ſibi faciat reſeratis vaſorum orificiis, aut diſrupta aliqua vena præ ſumma hujus expanſione & dilatatione.

Cum ſanguis qualitate in vitio eſt, ſimul acrimonia ac tenuitate peccans, non ſolum idoneus eſt aperiendis arteriarum extremitatibus, acredinis vi & propriis aculeis, eo facilius effluens quod tenuitate præterea donatus ſit; ſed etiam viam ſibi parat per tunicas venarum illas corrodendo aut dividendo: Itidem ſi craſſior fuerit, & ad coagulationẽ vergens, ſicuti accidit in ſcorbuto aut affectione hypochondriaca, niſi protinus reſorbeatur, extra vaſa conſiſtit.

Sputum enim ſanguinis ortum ducit, vel à prava vaſorum conformatione, aut quod arteriæ laxiores juſto & humidiores in orificiis reſerantur, ſanguinemque extra proprium alveum effluere concedunt: vel quia venæ tenuiores & teneriores in diſruptionem proclives ſunt, accedente motu quopiam violento:

Eadem ratio eſt cauſarum evidentium & externarum, à quibus induci poteſt ſputum ſanguinis: Earum quædam per ſe id faciunt & immediate, ſicuti tuſſis vehemens & aſſidua, vociferationes, vocis contentio in cantu, vulnus pulmonis, aliaque ejuſmodi accidentia venam aliquam diſrumpere idonea: Cæteræ cauſæ mediante plenitudine id efficiunt, aut nimia fermentatione excitata in maſſa ſanguinea, ſicuti in epulis exceſſus, crebræ compotationes & comeſſationes, ſi præſertim uſus acceſſerit ciborum ſalſorum & piperatorum, ſanguini veſtigia acrimoniæ & ſalſedinis imprimentium: ſuppreſſio hæmorrhoidum aut menſium, vigiliæ immodicæ,

immodicæ, ad quodcunque exercitium nimium.

Quacunque autem ratione accidat Hæmoptyſis, ſive ob plenitudinem, ſive inſignem effervescentiam, ſive tandem ſolam acrimoniam & tenuitatem ſanguinis, id perpetuo obſervandum eſt ſæpius hunc exilire ex orificiis arteriarum laxiorum & hiantium quam ex vena pulmonis rupta.

Sicuti tuſſis nobis indicat ſanguinem ſputo rejectum è pulmonibus prodire; Tuſſiendi modus, una cum ſanguinis per os ejecti copia, nobis indicio eſſe poteſt qua ex parte Pulmonum prodeat: Ita ſi exigua adfuerit tuſſis, imo citra tuſſim, à levi vellicatione in imis faucibus percepta, exigua ſanguinis quantitas, paucę remixti pituitæ, excluditur, indicio eſt è larynge prodire, in cujus cavitatem excidit ex orificio adaperto cujuſpiã arteriæ pulmonum, aut bronchiorum, ex aorta in aſperam arteriam tendentium. Sin nonnunquam in ſomno ejuſmodi ſanguinis è vaſis egreſſus acidit, vix excretio illa manifeſta eſt ſoluto ſomno, quia per ſomnum jam è larynge expulſus fuerat, faucibus aut fibris.

Sin ſanguis impetu & copioſe extundatur, eodem tempore tuſſis ægrum urgeat, adeo ut vomitu potius quam ſputo excludi videatur, dicere licet ſanguinẽ, qui celeriter ſpumoſus exit, ſemper è vaſe aliquo inſigni prodire, reſerato aut rupto mediis in pulmonibus; eo tamen diſcrimine quod is qui ex extremis arteriarum oſculis prodit, celeriori impetu fertur, imo vberius quam cum è venis, Illis quæ diſruptæ ſunt majorem copiam excludentibus quam quæ eroſæ.

Si tandem ſanguis exigua copia effunditur, accedente tuſſi profunda & crebrius repetita, ſignum eſt ipſum prodire ex veſiculis orbicularibus, in quas illapſus eſt è quopiam illorum vaſorum qui contextum, quo circumdantur, conſtituunt, ac è quo repetitis vicibus expreſſus eſt. At ſanguis è pulmonibus extravaſatus tam cito apprehenditur ab aſpera arteria, aut ejus tubulis, qui quaſi ſentina ſunt & receptaculum in quod cætera vaſa excrementa propria & ſordes exſpuunt, exterius per os propellenda, nam vel is hæret in interſtitiis exiguorum loborum pulmonis, abſceſſumque procreat; vel perforata membrana externa in pectus excidit & Empyema conſtituit.

Objiciat forte quiſpiam, cur Peripneumonia non ſemper ſuperveniat hæmoptyſi, ſi quidem ad illius conſtitutionem nihil aliud requiritur quam ſanguinis in pulmonum ſubſtantiam effuſio? Reſpondeo non ſatis eſſe ſanguinem in pulmones effundi ad peripneumonię generationem, ſed præterea requiri ut ſufficienti quantitate ibi ſubſiſtat ac fermentationem ſubeat; at vero hoc nequaquam accidit in ſanguinis ſputo, nam prout illuc influit è vaſis in Pulmonem, hic cito aſſumitur à bronchiis, quæ vellicata ejuſmodi contractiones ineunt ad foras illum expellendum. Dixi neceſſe eſſe ut ſanguis ſufficienti copia ſubſiſtat, nam ſi, exempli gratia, una tantum vel altera gutta è vaſis excidiſſet, phthiſin potius quam peripneumoniam induceret, ſicuti ſæpius contingit, eo quod exigua illa ſanguinis

copia quæ cohibita eſt in Pulmonibus, cito in pus abit à mora quam ibi trahit, quod pus acrimonia & corrodendi vi præditum ulcus demum excitat.

Si porro quis quæſierit, cur ſanguis extravaſatus & effuſus in pulmones non æque ſubſiſtat in hæmoptyſi ac in peripneumonia ? Reſpondeo id pendere à diverſa illius in utroque affectu conditione, videlicet in Peripneumonia, cum tenacior ſit & viſcoſior, in hæmoptyſi autem tenuior multo & fluidior, ideo facilius à bronchiis apprehendi poteſt foras cito excludendus, Id vero contingit quia ſanguis peripneumonicorum ; (nequaquaquam definiens naturam illius ſingularem, quæ alia eſſe poteſt ab ea quam modo deſcripſi) partes obtinet eo modo figuratas, ut poris pulmonum exceptæ, cum extra vaſa ſubſiſtunt, eodem tempore concreſcant; at vero ſanguis hæmoptoicorum hac figura non donatus, à bronchiis aſſumi poſſit.

Prognoſin quod ſpectat, abſolute loquendo pronuntiare licet ſanguinis ſputum nunquam expers eſſe periculi. Revera in nonnullis minus occurrit, in aliis majus : ſi enim quiſpiam robuſtæ conſtitutionis, exempli gratia, hoc morbo prehenſus fuerit, à quapiam cauſa evidenti, reſtitutionem valetudinis ſperare licet : Ex oppoſito, homo debilis & teneræ conſtitutionis vix periculum declinare poteſt, ſed plerumque phthiſin incurrit, ſi præſertim hæmoptyſis morbus fuerit hæreditarius ; ut plurimum enim obſervare eſt ſic affectos pectore eſſe anguſto & depreſſo, pulmone debili & quem tuſſis ſæpenumero quatit, ſanguine acri & tenui donatos.

Sputum ſanguinis præterea periculum inſigne iis invehit qui antea peripneumonia detenti fuere vel alio thoracis morbo ; ſi præſertim obſtructione laboret Pulmo aut aliquo conformationis vitio.

Varias hæmoptyſis ſpecies quod attinet, is qui ex tenuibus tracheæ arteriæ ramis prodit, plerumque periculi nihil portendit : Qui ex vaſiculis extremos pulmones ambientibus, curationem nonnunquam admittit; aut ſaltem magis in tuto eſt æger quam is qui laborat inſigni hæmoptyſi quam parit anaſtomoſis aut ruptio grandis cujuſpiam vaſis, medios pulmones occupantis.

Præter vitioſam conformationem, & pulmonum teneritudinem, in iis occurrentem qui ortum ducunt è parentibus hæmoptyſi olim obnoxiis, duo præterea in genere affectus iſtius curationem admodum difficilem reddunt in quibuſcunque affectis, videlicet ipſa pulmonum ſtructura, & motus continuus ; Quoad primum, obſervare eſt, cum pulmo nihil aliud ſit quam contextus diverſorum vaſorum, eorum ſi quodpiam diſrumpi aut hiare contigerit, impoſſibile eſſe ut is coaleſcat, quia deficit caro, ac præterea perpetuo motu cietur in reſpiratione, ea propter impeditur coalitus partium ; quietem expoſcentium.

Ut rite ſuccedat curatio, ad duo attendendum eſt, primo prohibendum eſt ne ſanguis in partem affectam influat, Secundo ut ſolutio continui curetur.

Ut

Ut priori ſatisfia, convenientiſſima eſt ſanguinis imminutio, effervefcentiæ illius cohibitio, intemperiei emendatio, ac ad alium locum derivatio, Hæc omnis venæ ſectione conſequi licet, purgationibus ex *rhabarbaro* compoſitis, adſtrictoria vi pollente, una cum purgatoriis Julepis, Emulſionibus, ac tandem *Lacte* & *balneis tepidis* aquæ dulcis.

Secundam aſſequi dabitur, quæ vaſorum coalitum ſpectat, ſi rupta ſint, aut occluſionem hiantium, in uſum ducendo remedia adſtringentia & glutinantia, cujuſmodi ſunt ſucci *portulacæ & plantaginis*, quin & ad fortiora tranſgredi licet, *terram ſigillatam*, *bolum Armenam*, *ſanguinem draconis*.

Laudanum & *Quinquina* in hoc etiam morbo conveniunt: poſtremum vero remedium potiſſimum locum habet, ſi febrim hæmoptyſis comitem habeat particulis enim ſuis intricantibus coercet inſignem humorum commotionem. *Hordeata, amygdalata* & *avenata*, præſertim *oryzæ cremor*, potiora ſunt juſculis carnium, *ovillæ* aut *gallinaceæ*; hæc enim cum uberius juſto alimentum præbeant, plurimiſque gaudeant particulis ſulphureis & volatilibus, ideoque ſanguinem amplius exagitare valent, majoremque in partem affectam influxum promovere. Cætera vero alimenta præterquam quod ſufficiens nutrimentum præbent partibus, ſanguinem præterea mitigare & lenire valent, conſiſtentiam illi conciliare, ac ſimul & ſemel refrigerium præbere: tribus autem his maxime illi opus eſt, cum ſimul acrimonia & tenuitate laboret, ac ſumme caleat, imo æſtuet, Ægri Potus eſto ptiſana, parata ex *hordeo* & foliis aut *radicibus* ſymphyti.

Cap. VIII.

De Phthiſi.

Etiamſi Phthiſis vocabulum, ampla ſignificatione acceptum, quam cumque partium extenuationem & marcorem ſignificet, hoc loco ſolummodo uſurpatur pro ea totius corporis extenuatione quæ conſequitur ulcus aut aliam quampiam Pulmonum affectionem: Dixi ulcus aut alium quemvis pulmonum affectum; quia antiqui ſolum ulcus tanquam unicam Phthiſeos cauſam ſtatuerunt, hujuſque definitionem ex illo deſumſerunt; Etiamſi experientia quotidiana ex diſſectione cadaverum nobis palam faciat, plurimos interire pleuriticos pulmone nullo ulcere obſeſſos, ſed ſolum ſcirrhis aut tuberculis obſeſſos vel calculis; Quæ cauſæ phthiſin proculdubio inducere valent in iis quibus Pulmones affecti ſunt. Si quidem enim in illis libere circulari nequeat in vaſis ſanguis, neq; ſufficientem admittere aëris copiam per bronchia, quo ſe ab excrementis liberare valeat, non minima illorum pars in hoc viſcus confluit, quæ in circulatione readſumens, ejuſmodi corruptionem is ſubit ut nullatenus idoneus reddatur alendis partibus, eaquepropter ægri phthiſici intereunt, Adeo

ut legitima Phrhiſeos definitio illa-ſit quam tradit *Willis*, videlicet *Phthiſin* eſſe extenuationem totius corporis productam à vitioſa Pulmonum conformatione.

Porro, cum Pulmonum ulcus morbi hujus cauſa ſit maxime vulgaris, è re fuerit tradidiſſe illius generationem quapropter potius explicare convenit vias per quas humores in pulmones influunt; Hac enim in re plurimus opinionum diſſenſus occurrit; Nonnulli quidem medici, antiquis plus nimio addicti, hunc adhuc errorem tuentur, humorem ulcus pulmonum inducentem è pulmone per palatum in hoc viſcus influere. Anatome tamen contrariũ omnino oſtendit, ſiquidem è cerebro in glandulam, pituitariam dictam, nihil excurrit, (quæ tamen unica cerebro via eſſe videtur ad palatum & pectus) quod non illico per ſingulares quoſdam ductus devehatur foras evehendum. Unde colligo ſolas pulmonum arterias vias eſſe ſtatuendas, per quarum orificia humores in pulmonem ipſum influant, Et tunicam glanduloſam aſperæ arteriæ, unde in has cavitates exſudant, ſi quando glandulę humoribus nimium imbutæ ſint.

Hoc ſuppoſito, dico ulcus pulmonum duobus modis generari poſſe, copia & acrimonia humorum.

Primum quod attinet, proculdubio ſi maſſa ſanguinis diſſolutior fuerit à quapiam cauſa, elabi ſolet ſeri ingens copia in pulmones per rxtrema arteriarum orificia, eodemque tempore non minor exudat ex tunica glanduloſa aſperæ arteriæ in hujus cavitates, adeo ut Pulmo hoc quaſi inundatus, & admodum irritatus, fere ſemper impellatur ad tuſſiendum & expuendum; ſed hactenus nihil aliud inducit præter id quod vocant rheuma aut catarrhum, cujus ſolutio accidere ſolet ſuperveniente tuſſi & excluſione illius humoris: quin & ſæpenumero ejuſmodi vacuatio ſalutaris eſſe ſolet, & in ægri commodum cedit, cum ſanguis & pulmones, excretis inquinamentis comparant ſibi conſtitutionem omnino laudabilem & probam, ſanitati recuperandæ omnino proficuam.

Sin Tuſſis quotidie magis ac magis ingraveſcat, & vehementior fiat, fluxio autem incrementum capiat, nedum deſinat, accidit ut inſignis ille ſeri in pulmones influxus adeo adimpleat & expandat Pulmonum veſiculas, ut ex illis quædam, una, duæ vel tres ideo diſrumpantur, hinc ulceris cita generatio; ex duabus quippe aut tribus veſiculis diſruptis unica, ſed grandior conſtituitur, quæ tanquam lacuna eſt, è qua cum materia tota expelli nequeat, illa quæ ſupereſt putredinum cito concipit, & in pulmonis ſubſtantia corrumpitur.

Cum porro ſanguis in circuitu per venas ſibi adſumat ſordes ulceris, huic viciſſim per arterias cum foenore refundit, adeo ut cum mutuas in pernicium ſibi tradant operas, ac novam corruptionis materiam communicent, mirum non eſt ſi deinceps nova in pulmonibus excitentur ulcera, & ſanguis febris ſubjectum evadat ab inſigni contracta corruptione, ægro ſenſim cladem inferente, ipſumque in languorem extremum devolvente, ac tandem ad interitum.

Neque

Neque tamen inſignes in Pulmonum influxus humorum ulcus,eo quo jam exhibui modo, inducunt, ſed & ſæpius id efficiunt humores acres & corrodendi vi præditi, ſi vel tantilla illorum portio in pulmonum ſubſtantiam irrepſerit, ſi enim tenuitate nimia gaudeant, neque conſiſtentiam idoneam nacti ſint,quapropter ab aëre in tuſſi comprehendi queant, ſputis materiam præbendo, vel ſi cito non reſorbeantur à venis maſſam ſanguineam ſubituri, proculdubio cum mordaces ſint, & ſpiculis armati, ſubſtantiam pulmonum erodunt qua in particula ſubſtiterunt, donec tandem vlceris ſuccedat generatio.

Sed qui fit ut nonnullos vexet tuſſis ſicca ac fere continua toto vitæ decurſu, ſenectam tamen ii attingunt phthiſi nequaquam prehenſi,alii contra crebro tuſſiunt & expuunt, quorum ſputa modo craſſa ſunt & flaveſcentia, nonnunquam purulenta, neque tamen Phthiſin experiuntur?

Reſpondeo priores utplurimum temperie donatos eſſe bilioſa & ſicca, ſanguine autem admodum acri & ſalſo, adeo ut ſi forte aliquid ſeri in pulmones influxerit, illico aculeis ſuis ſalinis fibras vellicet ac tuſſim inducat, quam nullum ſputum excipit, quia ſcilicet (materia nimia tenuitate donata eſt & fluxilitate, cujus ratione in exſpiratione ab aëre corripi non poteſt.

Sin non inducat ulcus Pulmonibus in taliter affectis, id forte contingit quod idoneis aculeis, ſatiſque validis ad corrodendam ſubſtantiam non polleat,aut ſaltem ſufficiens ad id non concedatur ſpatium temporis ſi in maſſam ſanguineam revehatur non diu poſtquam ab illa ſecreta eſt; ſicuti vero temperamentum calidum & ſiccum fluxionibus magis eſt opportunum, mirum eſſe non debet quod tuſſis tam ſæpe ingruat, ſi quidem in pulmonem continuo aliquid illabitur humoris acris, illam excitare idonei.

Adde his, etiamſi materiæ acris, quæ tuſſim movet pulmones vellicando, ſufficiens adeſſet moles ad productionem ulceris, poſſe fieri certo quodam modo illam quoad totam ſui ſubſtantiam diſponi ut nullo modo idonea ſit huic effectui producendo: ſicuti propemodum cum plures acus ſimul manni admotæ, ſingulæ puncturam levem inducerent, ſejunctæ vero ac diſtinctæ gravem & profundam.

Alios quod attinet, qui tuſſiendo perpetuo exſpuunt modo flaveſcentia, modo craſſa & tenacia, modo puri commixta, ſtatuo illis proculdubio pulmonem exulceratum eſſe, ulcus autem circumductum eſſe materia quadam calloſa; quæ impediendo commercium puris & ſanguinis, arcet eadem opera febrem & phthiſin conſequi ſolitas, ac quaſi fonticulum ibi natura conſtituiſſet ad evacuationem ſordium per viam ſputi, hinc fit taliter affectos nihilominus proſpera ſatis valetudine frui, comedere, reſpirare, dormire commode, imo ſenectutem attingere,adeo ut ab ejuſmodi morbo vita non multum acciſa fuerit.

Cauſa conjuncta iſtius morbi hoc modo tradita, veniamus jam ad cauſas Procatarcticas, quæ magno occurrunt numero & admodum

diſſimiles: Aliæ videlicet externæ ſunt, aliæ internæ, aliæ proximæ, aliæ remotæ, naturales & adventitiæ, quarum unaquæque reſpicit aut ſanguinem aut pulmonem ſeorſim, aut utroſque conjunctim ad Phthiſeos generationem, hac vero ratione

Accidentales cauſæ ex parte ſanguinis deſumptæ, illæ ſunt quæ fermentationem in ipſo inſignem excitare valent, motumque extraordinarium illi conciliare, ſicuti, exempli gratia, lymphæ exundatio in maſſam ſanguineam, ab obſtructione vaſorum lymphaticorum pulmonum, quæ per hos non exiguo numero diſperſa ſunt, Suppreſſio menſium, hæmorrhoidum, fonticulus occluſus, aut quæpiam alia vacuatio inhibita; retroceſſio puſtularum & ſcabiei; ſed his omnibus efficacius, tranſpiratio ab intenſo frigore prohibita; etiamſi enim immediate in maſſam ſanguineam non agat ritu cæterarum cauſarum, ſuppeditata copia partium heterogenearum, admodum noxiarum, nihilominus conſtrictis poris corporis, & prohibito fuliginum egreſſu, plus cæteris formidabilis eſt in iis qui in hunc morbum inclinant: fuligines enim retentæ in illo inſignem excitant fermentationem contextumq; diſſolvunt, quo fit ut ſeri copia non minima turgeat, quod quamprimum in pulmones exundat, tuſſim & gravitatem pectoris inducit.

Cauſæ Procatarcticæ pulmonẽ reſpicientes tres ſunt, videlicet prava Pectoris conformatio, Pulmonum innata debilitas, & morbi Pectoris præcedentes, cujuſmodi ſunt plagæ & vulnera, pleuritis, peripneumonia, hæmoptyſis, rubiolæ, variolæ & alii nonnulli.

Vitioſam Pectoris conformationem quod attinet, hoc conſpicuum eſt Pulmones, quo ab hoc morbo immunes & tuti maneant, motu ſemper vegeto pollere debere, pleniſque, ut ſic dicam, velis, viciſſim ſyſtolen & diaſtolen perficere, quo hoc pacto aër ubertim admittatur in intimos uſque receſſus; atque ex his illico extrapellatur maxima ex parte una cum fuliginibus ſanguinis in ſingula quaque exſpiratione. Cum porro hæc pulmonum actio pectori fere tota adſcribenda ſit, quod tanquam machina movens conſiderandum eſt, omnino neceſſe eſt hujus vitium inductum à prava conformatione, reſpirationem quoque non parum officere.

Duplex autem eſt Pectoris depravata conformatio, videlicet Gibboſiſitas, & Scapularum alarum forma extuberentia; quarum cauſa plurimi in hunc affectum proclives ſunt, cujus rei ratio eſt, quod in alterutra vitioſarum harum figurarum, gibboſitate nempe, aut extuberantia, neque pulmones ſat amplo fruuntur ſpatio ad motus libertatem; neque muſculi pectoris munere rite funguntur ac ſi quadratum hoc eſſet.

Hæreditaria in hunc morbum diſpoſitio in his duobus præſertim ſita eſt, videlicet quod ſic affecti donati ſunt ſanguine acri & fervido, & in illorum pulmonibus generatur glandulæ præternaturales: At vero diſpoſitio iſta ſolummodo certo quodam tempore effectum ſuum exſerit; Glandulæ enim, quæ ortus ſui initio tenſæ admodum & cedere aptæ fuerant,

quapropter

quapropter motui pulmonum facile obſecundabant, neq; motui ſanguinis obſunt tunc temporis ſat remiſſo, adeo ut reſpiratio libera ſit, nec phthiſeos tunc metus ullus immineat, cum vero Glandulæ hæ decurſu temporis indureſcant, & ſpatium maius in pulmonibus requirant, hinc fit ut reſpirationem præpediant, ſicuti & ſanguinis circulationem; qui in ætate provectiori & calidior factus & æſtuoſior, illuc celeriori impetu defertur, quo fit ut cum libere circulari nequeat, partim ob vaſorum compreſſionem, partim ob aëris inopiam, ſæpe plurima excrementa in pulmones eructet, quæ acrimonia ſua hujus ſubſtantiam erodendo in ea ulcus producunt.

Sicuti autem non omnes ii qui parentibus phthiſicis ſunt, vitiorum illorum hæredes, æqualiter ſanguine acri & coroſivo pollenti, neque omnibus eadem ineſt glandularum copia in pulmonibus, aut eodem modo ad incrementum diſpoſitarum, hinc accidit ut quamvis phthiſici intereant, nonnulli tamen citius in hunc affectum prolabantur, alii tardius: quidam, exempli gratia, ætatis anno decimo octavo, aut viceſimo; alii viceſimo quinto; quin & nonnulli attingunt triceſimum, triceſimumquintum, imo & quadrageſimum, at id rariſſimum eſt.

Adde his ſic diſpoſitos ut plurimum prælongo collo eſſe præditos, pectore anguſto, vaſis autem admodum teneræ & delicatæ texturæ; cuncta autem hæc non parum in hujuſmodi affectus procreationem concurrunt.

Collum primo quod ſpectat, non dubium eſt quin pars fuliginum craſſiorum ſanguinis, quas in expiratione aër educit, cum extra ferri prohibeantur ob canalis proceritatem, in pulmones relabatur, in quibus aciditatem contrahunt, ac tandem acrimonia ſua illorum ſubſtantiam erodunt;

ij. Pectoris anguſtia non minimum reſpirationi officit, aut circulationi ſanguinis, quia nempe Pulmones ſatis amplo non fruuntur ſpatio ad ſyſtolen & diaſtolen perficiendam, ac proinde ſanguis non ſatis vegetus eſt aut excitatus ob aëris inopiam.

iij. Cum vaſa tenera ſunt & fragilia, in orificiis ſuis reſerantur, facillime dimittunt ſerum & excrementa ſanguinis in pulmones; adde quod ſi conatus aliquis accedat non levi negotio diſrumpuntur.

Quamobrem forte Hippocrates juvenes, inter cæteras ætates, omnium maxime proclives eſſe in Phthiſin pronuntiat, quia cum plurimo gaudeant calore igneo, in motus celeres & promptos feruntur, exercitiiſque immodicis agitantur, nullo ut plurimum vitæ regimine obſervato, genio indulgentes, quo fit ut ſanguis, jam ea in ætate turgens, fermenteſcens, & ulterius incandeſcens, in viſcera e vaſis facilime excidat, qui ſanguinis effluxus phthiſin ut plurimum acerſit.

Tandem morbi pectoris præcedanei ſunt empyema, pleuritis, peripneumonia, &c. Phthiſis authores eſſe poſſunt, modo ante à me tradito, ubi particulatim de his morbis.

Cunctis his cauſis addere licet *contagium* & pravam *aëris diſpoſitionem*, Pulmonem ſpectantes, quarum una-

quæque Phthiſin inducere valet.

Contagium quod ſpectat, id compertum eſt, exempli gratia, ſi quis cum phthiſico commercium habuerit diuturnum, & conſuetudinem proximam, ocyus ſerius in phthiſin prolabi; quia è pulmonibus ulceratis continui efferuntur tabifici vapores, vel corpuſcula acria & acuta, quæ pulmones penetrantia proximi, cum aëre quem inſpiratione haurit, decurſu temporis eandem labem imprimere ſolent, hoc eſt, ſubſtantiam erodunt acrimonia ſua & acutie.

Cuncta hæc evidenter comprobat exemplum conjugum: hi cum conjunctim vivere teneantur, vix fieri poteſt ſi alteruter morbo hoc prehendatur, quin ab uno in alium tranſiliat, ſi præſertim prævia aliqua fuerit diſpoſitio.

Improba *Aëris conſtitutio* pendet à nimia illius aut craſſitie aut tenuitate: ſi nimiopere fuerit ſubtilis admodum rarefacit, & fermentationem inducit ſanguini; cui rarefactioni ſuccedere poteſt ruptio alicujus vaſis in Pulmone: adde quod tunc polleat ea conſiſtentia quæ requiritur ad aſſumendas materias bronchiis contentas, aliiſque canalibus aëri excipiendo dicatis, illas in exſpiratione ſecum abrepturus, adeo ut ob moram computreſcant, à putredine autem acrimoniam contrahant, exulcereandis pulmonibus idoneam. Quamobrem multi occurrant phthiſici in locis excelſis, aut montibus vicinis, ubi aër ſumma tenuitate præditus eſt.

Idem ſi craſſior fuerit, pectori itidem noxius eſt, quia nempe obſtruit poros & prohibet facilem humorum tranſpirationem, adeo ut fuligines ſanguinis, quæ diſſipari debent, cum exitu libero non fruantur, inſignem maſſæ ſanguineæ fermentationem exibeant, quam ſub ſequi ſolet plurimus in pulmones influxus. Demum ab aëre craſſo & humido nimiopere humectantur, & laxiores illi redduntur, unde fomentum ulceri ſubminiſtratur ſi jam genitum ſit; adde quod ſatis vegetum non conficiat ſanguinem in pulmones commeantem, quo fit ut in iis fere perpetuo ſubſiſtat, & partem propriorum excrementorum in illos excutiat.

Porro Aër nullibi magis periculoſus eſt iis qui in Phthiſin vergunt quam in locis ubi ſcatent aquæ minerales, ibi enim ſibi aſſumit vapores & exhalationes ſulphureas & ſalinas, quæ pulmonibus exceptæ, mediante reſpiratione, illis ſæpenumero adhæreſcunt. Porro ſicuti exhalationes & vapores ſulphurei illos exſiccant, ita ſalinæ eoſdem aculeis ſuis erodunt, id quod præſertim ſub veſperam & noctem accidit; quia ſol, qui eas è terra & aquis per diem exulcerat, cum ipſos amplius poſt occaſum non detineat, propter gravitatem relabuntur, ac tandem à pulmonibus una cum aëre inſpirantur, qui ab iis noxas à me memoratas contrahunt. Neque poſtmodum quæſtionibus eſt cur tot phthiſici inter Anglos occurrant, etiamſi enim non ubique proſtent aquæ minerales, quæ in aërem demittant vapores ſulphureos & ſalinos, nihilominus cum per hyemem, apud

apud illos ſæviſſimum ignẽ exſtruant ex lapidibus bitumine & ſulphure prægnantibus, è mineris erutis, inopia lignorum & ſylvarum ibi rariorum: ex lapidibus illis excitantur plurima corpuſcula ſalina & ſulphurea, quæ una cum aëre pulmones ſubeunt ac paulatim erodunt.

Morbi iſtius ſigna ſunt triplicia, Quædam imminentem arguunt, Quędam inchoantem, Quædam perfectum & deſparatæ ſalutis.

Signa oſtendentia Phthiſin præ foribus eſſe ſunt, Tuſſicula cum ſputo ſalſo & ſubamaro, inquietudines nonnunquam moleſtæ, Tandem caloris inæqualitas & viciſſitudo, vel quędã acceſſio febris nonnũquam apparens: ſed hæc in corporibus impuris & debilibus adſunt, & in hunc affectum vergentibus, tam à prava ſanguinis illorum conſtitutione, quam depravata pectoris conformatione, alias ſigna hæc æquivoca futura eſſent, ac proinde fallacia.

Id certi ſolum pronuntiare licet de quopiam, quod in Phthiſin pronus ſit, quia in illo deprehenduntur pravæ omnes diſpoſitiones à me adnotatæ: Tuſſis initio exigua eſt, quia materia elapſa in pulmones pauca eſt, ac leviter tantum eos vellicat; Adde quod cum Pulmo nulla adhuc inſigni clade affectus ſit, non impur eſt repellendis injuriis externis & noxiis.

Sputum ſalſum effectus eſt fluxionis ſalſæ in pulmones factæ, admodũ idoneæ illis corrodendis inducendoq; ulceri; Amaritiei vero levis quod aliquando ſit particeps, indicio id eſt materiam moram traxiſſe aliquam in viſceribus, in quibus qualitatem illam cunctando ſibi comparavit, & è variis alterationibus quas illi inſignis calor impreſſit.

Vapores acres è ſanguine in univerſo corpore excitati, inquietudines dictas inducentes, ſufficiens dant indicium improbæ conſtitutionis ſanguinis, ac quanto in periculo verſetur Pulmo: Leves quidam febriles inſultus apparent, eo quod illi humores qui in pulmones illapſi ſunt ſanguini calorem non mediocrem accerſunt, ac in fermentationem inſolitam adducunt; Cum porro pauci ſubſint humores, fermentatio durabilis eſſe nequit: Vel potius dic malum in ipſo ſanguine conſtituendum eſſe, admodum acri & ſalſo, ad minimam occaſionem fermentationem ſubeunte. Cum porro fermentum illud admodum exiguum ſit ideoque nec motum inſolitum inferre valeat, hinc accidit febrem in motu non pergere, quæ propterea ex longis intervallis prehendere ſolet, nullis periodis diſtincta, pro materiæ heterogeneæ varia congeſtione intra maſſam ſanguineam, modo ſerius modo tardius contingente.

Phthiſeos inchoantis ſigna ſunt Tuſſis valida, Pectoris gravitas, febris inſignis cui horrores accedunt, ſputa craſſiſſima, quin & pauco puri aliquando remixta, ſudores nocturni.

Tuſſis initio Phthiſeos validior eſt & vehementior, videlicet cum ulcus excavari incipit, quia materia cum copioſior ſit & acrior, ideo vellicat & fortius bronchia irritat, quæ validis contractionibus eodem tempore aërem ex pectore majori impetu & ſceleritate extrudunt.

Gravitas Pectoris adſcribenda eſt copiæ ſeri, aut puris in pulmonibus cõgeſtorum, põderis ſenſũ inducentium;

plurimi tamen Medici omnem plane ſenſum huic viſceri denegant, quia videlicet juſto laxius eſt, & nervi, qui ad ipſum nō exiguo numero deferuntur, tenſitate debita deſtituuntur, quo fit ut objecta ad cerebrum uſque deferri nequeant, animæ gravitatis ſenſum oblatura.

At vero falſum id eſt & experientiæ contrarium, revera enim nullus non phthiſicus dolorem aliquem in pulmonibus percipit, id quod & mors confirmat, ſi enim alicujus corpus anatomico cultro ſubiiciatur proculdubio ſe exhibiturum eſt ulcus illo præciſe in loco ubi ſenſus dolorificus percipiebatur; alias, cui uſui tot nervi in pulmonem deferrentur? quamobrem vero ſenſibilitatis ſenſu ſpoliatum velles, ſi organa ſenſus illi à natura fuerint conceſſa? Sin vero ſubſtantiæ ſenſus obtuſus ſit, certe membranarum ſterno & dorſo adnexarum, acutiſſimus eſt & eximius, ſicuti id unicuique in ſeipſo experiri licet in tuſſis vehementia, ex doloribus ambabus illis in partibus perceptis.

Non intenſa non poteſt eſſe febris cum ſuppuratio in pulmonibus accidit, quia ſanguis verſatur in perpetuo motu, fermentationemque magnam ſubit ſi influxus humorum notabilis in partem aliquam accidit: Cum præterea ſanguis in circulatione ſibi adſumit materias in ulcere, aut genito aut quod in generatione eſt, inde incendium majus concipit, & febris amplius ingraveſcit.

Sputa craſſa & tenacia materię viſcidæ ſunt ſoboles pulmones obſidentis, aut ſeri craſſitiem per moram adepti: Quia enim calori hujus viſceris conceſſum fuerit tempus materias maxime tenues abſumendi, craſſiores ſubſtiterunt, ſputis materiam præbentes, quę quandoque puri formia ſunt, à commixto pure ex ulcere exudante.

Horrorum & ſudorum nocturnorum quod attinet, ſupervenientium ulceri jam genito, ſuperfluum eſt meminiſſe, ſi quidem amplam hæc dilucidationem habuere capite de Empyemate.

Phthiſeos confirmatæ & deſperatæ ſigna ſunt Tuſſis admodum valida, ſputa omnino purulenta, imo & ipſa nonnunquam merum pus: febris intenſa cum caloris per intervalla exacerbatione, cibi faſtidium, diarrhoea, totius corporis contabeſcentia, cum pilorum defluvio, genarum livore & pedum tumor.

Tuſſis admodum urget in phthiſi deſperata, quia puris major generatur copia, bronchia pulmonum acrimonia ſua irritantis: Eadem vero etiam de cauſa ſputa omnino ſunt purulenta, vel ſi vis ipſiſſimum pus, quæ carbonibus accenſis injecta fœtidum odorem emittunt, à cubiculo quoſvis arcentia: Cauſa vero eſt actio ignis extricantis & in motum cientis particulas illas acres & mordicantes, vehementer olfactus organum ferientes.

Cibi faſtidium, diarrhoea, totius corporis extenuatio, & capillorum caſus, ejuſdem cauſæ ſunt progenies, pravæ ſcilicet conſtitutionis ſanguinis phthiſicorum.

1. Certum eſt, ſiquidem ſanguis admodum diſſolutus eſt & impurus ventriculo ſolum vitioſa acida ſuppe-

ditari,

dítari, quæ præterea intricata aliis materiis hæterogeneis, nonniſi debiliter in ventriculi membranam agunt, unde anorexia prodit, quam ſtatim excipit ventris fluor: cum enim Acida nonniſi debiliter actionem ſ am exſerant in nervos ventriculi ad appetitus excitationem: debilius adhuc aculeos ſuos exerunt in contenta alimenta, quam ut illa valeant diſſolvere ac in probum chylum deducere; Alimenta autem cum non ſubeant cunctas alterationes neceſſarias, optima illorum portio illico in craſſa inteſtina devoluitur, in excrementa faceſſens: Quibus addere licet varias ſordes, quas ſanguis exſpuit in continua fermentatione per canalem Wirſungianum & meatum choledochum, quæ in inteſtinis aliis materiis, improbe concoctis & digeſtis, commixtæ, è ventriculo prodeuntibus, plurimum diarrhoeam adaugent: Sicuti vero fluor hic partem chyli è corpore evehit, in ſanguinem alias commutandi, & in alimoniam corporis convertendi, plane ideo neceſſe eſt ægrum emaciari & ad tabem deduci.

Sed & alia ſubeſt validior ratio, videlicet cum ſanguis phthiſicorum inſignem depravationem conceperit, à materiis ex ulcere ſordido prodeuntibus, quas ſibi adſumpſit inter circulandum, continuoque adſciſcit, non omnino idoneus redditur inſtaurandæ perpetuæ jacturæ partibus advenienti: Adde quod paucus chylus è ventriculo ſuppeditatus, neque ut decet depuratus eſt, neque ſufficienter elaboratus, Acidorum proborum inopia.

Genarum livor effectus eſt diſſolutionis aut putredinis ſanguinis; ſicuti vividus & nativus color indicium præbet ſanguinis vividi & naturæ conſentanei.

Tibiarum intumeſcentiam prætermitto, phthiſicis ſupervenientem, quia de hac mentio facta eſt capite de Empyemate & de Hydrope pectoris.

Febris nequaquam remittit in Phthiſeos progreſſu, quia ſanguini perpetuo inferuntur in circulatione ulceris ſordes, quæ fermenta idonea evadunt illi fovendæ: Adde quod ſanguis propria indole acrimonia inſigni polleat, & idoneus ſit fermentationi: Cum vero ex intervallis temporum de novo humores in pulmones influant, qui in ſuppuratum abeunt, noviſque ulceribus occaſionem præbent, eapropter febris ingeminatur.

Præter cuncta illa Phthiſeos deſperatæ ſigna, ſupereſt aliud omnium certiſſimum, videlicet dolor acutiſſimus ardori conjunctus in gutture, cum inflammatione: unde arguitur inſignis in pulmonibus putredo, è qua fœtidi vapores elevantur aut corpuſcula acria & incidentia, quæ validius adhærentia vellicant, & vehementer irritant fibras teneras ac delicatas, ex qua vellicatione prodit dolorificus ille ſenſus.

Id ſtatuere licet ægrum cum ad eum ſtatum deductus eſt, nec amplius exſpuere valet, fato eſſe proximum, quia ab inſigni illa puris copia, in pulmonibus concepta, cujus ante maximam portionem excludebat, omnino occluduntur meatus aëri conceſſi, unde ſuffocatio ſuccedit.

Prognoſin quod ſpectat, admodum veriſimile eſt hominem emaciatum,

cui pectus anguſtum eſt, in phthiſin proniociem eſſe ſi tuſſis fere continua urgeat, ac præſertim ortum duxerit è parentibus illi affectui obnoxiis, quapropter malum hoc nequaquam flocci faciendum: Cum porro utplurimum in hujuſmodi temperamentis aliud non minus verendum inducere ſoleat, è re fuerit illi mature obviam iviſſe remediis idoneis, cladem imminentem, quantum licet, præcavendo; imo in ipſis ulceris primordiis, aut cum adhuc recens eſt, obviam illi eundo, etſi nonniſi vix & multo molimine id conſequi licet.

At vero ſi ulcus inveteratum fuerit, & phthiſis altas egerit radices, omnino incurabilis cenſenda eſt, hac videlicet ratione: Pulmo in continuo verſatur motu reſpirationis gratia; motu autem extraordinario cietur quotieſcunque tuſſis ingruit, quamobrem partium illarum conſolidatio prohibetur, & ulceris ſanatio.

At non ea ſolum de cauſa præſertim Phthiſis curationem reſp iit, potius hinc accidit quod Pulmo undique ſcirrhis & tuberculis obſideatur, quæ circulationis ſanguinis impedimenta ſunt nulla arte removenda: qui præterea in tranſitu induit ulceris ſordes, ac quotidie magis magisque labefactatur, quo fit ut aut hydrops, aut diarrhoea continua, diſſolutionis aut corruptionis ſanguinis ſoboles, phthiſicis utplurimum fatum inferant.

Methodus curatoria Phthiſeos accurata hæc erit, ſi in ea tria tempora perpendantur: 1. Cum ſolnm imminet, ſed metuenda eſt 2. Cum eſt in primordiis generationis, 3. Cum confirmata eſt.

Cum Phthiſis alicui imminet, videlicet ſi pulmo nondum affectus ſit, vitium autem ſolum ſanguinem invaſerit, qui eo in ſtatu admodum acris eſt & ſeroſus, omnino idoneus excitandis fluxionibus: In id tūc totis viribus incumbendum eſt ut illius temperies in meliorem commutetur, imo ad priſtinum ſtatum deducatur: Eapropter levis ſanguinis miſſio initio inſtituta, ſimplex vel repetita, non inutilis futura eſt. Cum porro maſſa ſanguinea vitioſis fermentis inquinata ſit, per intervalla æger cathartico repurgandus erit, quo maxima pars per poſticum prodeat.

His ſi adjunxeris aëris mutationem, Lactis uſum, Encathiſmata tepida, Diætam refrigerantem & humectantem, præterea Eclegmata aliaque remedia Pectoralia, ſputum in tuſſi promovere idonea, quæ leniant & lubricos reddant parietes tracheæ arteriæ, methodum nactus eris curandi ad phthiſin propenſos.

Eadem remedia prudenter adminiſtrata & tempeſtivè exhibita, utilia ſunt phthiſi inchoanti. Id vero præcipue cavendum ne, cum plurimis Chymicis varia Sulphuris præparata in uſum adducantur exſiccationis & deterſionis ulceris gratia, jam in pulmone geniti.

Nonnulli præterea ægro præſcribunt, præſertim ſuffumigii forma, Aurigmentum aliaque remedia Arſenicū admittentia, ſed horum uſus, non minus quam priorum eadem de cauſa noxius eſt uſus: At vero Lac aſininum his omnibus potius eſt; Nam præterquam quod parte butyroſa & caſeoſa lenis

lenit & inviſcat ſalia, in ſanguine phthiſicorum luxuriantia, abluit præterea & abſtergit parte ſui feroſa ulcus Pulmonum.

Sed & hoc adhuc in Diæta obſervandum, remedia plurimum ſuccum ſuppeditantia & probum, ſicuti perdices & capones iſtiuſmodi ægris non convenire, quia cum plurimis polleant partibus ſulphureis, ſalibuſque volatilibus, ab horum uſu admodum incaleſcunt, unde febri fomentum ſubminiſtratur: Præſcribantur potius Hordeata, Cremor hordei, Avenata, Lac aſininum, caprinum aut vaccinum; hujuſmodo enim alimenta celeris ſunt diſtributionis, ſufficiens præbentia alimentum, quæ ſanguis in propriam ſubſtantiam levi negotio commutat.

Id ſolum ratione Lactis adnotaſſe ſufficiat, prioribus diebus nonniſi exigua quantitate porrigendum, quo illi aſſueſcat ventriculus; quia nempequidam ægri ab illo abhorrent: Demum de die in diem augetur dozis, quouſque ad eam quantitatem deventum fuerit, cui deinceps inſiſtendum, id ſolum citra aliud nutrimentum exhibendo; quæ optima ratio eſt; quia minus corruptionis in ventriculo ſubeſt periculum cum ſolitarium adſumitur, quam cum juſculis cnmmiſcetur aliiſve alimentis, Id vero in uſu lactis obſervandum, per intervalla ægrum purgatione eſſe vacuandum.

Tandem in Phthiſi plane deſperata, in qua Pulmo cladem omnimodam paſſus eſt, nullum aliud præſidium ſupereſſe quā ut ſolatij aliquid afferatur ægro, & vita illius aliquandiu producatur, Eapropter binæ indicationes ſe offerunt; Prior eſt ardorem febrilem mitigandi, motum humorum ſedandi, ac quantum licet prohibendi ne inſignis fiat humorum influxus in Pulmonem; Poſterior eſt mundandi & abſtergendi quodammodo ulcus, ſi illius ſanatio ſperabilis non fuerit.

Priori Indicationi ut ſatisfiat, niſi æger macilentior fuerit & ad ſummam extenuationem perductus, parca venæ ſectio non inutilis futura eſt, poſtea levis purgatio præſcribenda, hanc ex temporum intervallis iterando, prout tempeſtivum viſum fuerit: Interim nequaquam omittendæ Emulſiones & Iulapia refrigerantia, aliaque remedia pectoralia, ut Ptiſana hordeaceat pro Potu; Tandem ſemicupia aquæ tepidæ, ſi his ferendis æger par eſſe poſſit: Sin ſomno careat æger, id quod uſu venire ſolet, non inutile fuerit *laudani* granum unum, aut *ſyrupi papaveris albi* drachmas tres Emulſionibus indidiſſe, aut Iulepis, vel alij liquori appropriato.

Vt Poſteriori Indicationi ſatisfiat, videlicet abſtergendi & mundandi ulcus quantum poſſibile eſt, nihil utilius occurrit Lacte Aſinino aut Caprino, quod ſolitarium debet eſſe alimentum.

ZODIACI MEDICO-GALLICI.

SIVE

Miſcellaneorum curioſorum Medico-Phyſicorum, Celeberrimorum Medicorum, & aliorum in Gallia Eruditorum.

ANNI QVARTI.

JULIUS & AUGUSTUS.

ANIMADVERSIONES NOVÆ In ACIDUM & ALKALI.

Per quas primo demonſtratur ambo hæc Salia corporum Principia conſtitutiva eſſe non poſſe; Secundo quid valeat illorum cognitio in Phyſica & Medicina

RIMÆ PARTIS.

Caput I.

De Natura ACIDI & ALKALI.

QUANDOQUIDEM apud me conſtitutum eſt de Acido & Alkali tractatum inſtituere, anteceſſionis gratia natura illorum accurate inveſtiganda eſt: Methodus & dictionis perſpicuitas ut ſic precedam jubent: Ea methodo fretus confuſionem, in quam plurimi incurrunt hanc materiam pertractantes, declinaturus ſum.

Amborum vero horum Salium naturam exploratam daturus, à nonnullorum more recedam, quibus ſatis eſt in

eſt in genere dixiſſe *Acidum* id eſſe quod *Alkali* adjunctum una cum illo fermenteſcit; *Alkali* autem id quod *Acidum* abſorbet: Nimis vagæ ſunt & obſcuræ iſtiuſmodi notiones, in quibus animus confuſum tantum effectum deprehendit, neque cauſam ullatenus aſſequitur; Nec enim melius definitio inſtituitur quam ſi quis Ignis naturam traditurus, nihil aliud eſſe diceret quam corpus calefaciendi vi præditum.

Revera effectuum conſideratio conducit cognitioni diſpoſitionis cauſarum ipſos producentium; atque ſola hac via, quam in ſcholis *à poſteriori* vocant, in illius notitiam pervenire licet: Sed ſi deinceps rei cujuſpiam natura conſtituenda fuerit, penitius ipſamet indaganda eſt: Cæterum ſatis eſt ſi effectus per definitionem allatam explicari queant.

Poſito hoc axiomate *Acidum* ſic definio, quod ſit *Corpus liquidum, conſtans ex particulis rigidis & acutis, ſimile propemodum acubus ſubtiliſſimis & tenuiſſimis*, Notio hæc accurate reſpondet cunctis effectibus quorum Acidum capax eſſe novimus, Ope enim partium, ejuſmodi figura præditarum, punctiones excitat linguæ admotum & promovendis Efferveſcentiis idoneum eſt, corporibus quibuſdam remixtum, quæ pervadit & penetrat, quorum partes ab invicem cum impetu divellit: Nonnulla etiam diſſolvit, quorum contextum concutit & diſſolvit, poros illorum ſubeundo: Alia coagulat, ramoſis illorum particulis & irregularibus implexum, id quod in Lacte videre eſt.

Porro, cum Acida non omnino inter ſe conveniant, particulæ illorum craſſitie diſcrepent, & mucronibus plus minus acutis conſtent, eapropter fit ut non omnia ſine diſcrimine diſſolvere valeant, at ea ſolummodo inter quorum poros utrinque convenientia reperitur, & quorum contextus illorum vehementiæ & agitationi obſiſtere non valet. Hoc conſpicuum eſt in Aqua forti, quæ argentum diſſolvit, aurum vero nequaquam: In Acerto ſtillatitio, à quo plumbum diſſolvitur, erga Mercurium inefficax eſt: Plurimos alios ab Acidis manantes effectus deprehendere eſt, deinceps adnotandos, cunctos emergentes è diſpoſitionibus illis à nobis adſignatis.

Vice verſa, *Alkali* debet eſſe *corpus ſolidum, terreſtre; cujus partes intra contextum ſuum obtinent poros diverſæ ſtructuræ*, Eapropter diſſolutioni ab Acido factæ patet & obnoxium eſt, una cum illo fermentationem ſubit, illiuſque aculeos obtundit; linteaminum ſordes abſtergit, ac, quatenus *Alkali*, plurimos alios edit effectus, ab experientia manifeſtos: At vero ſolum mediante hoc contextu illos producit.

Quæritur, An in omnibus mixtis *Acida* & *Alkalia* occurrunt? Nonnulli in illa ſunt ſententia, quam deinceps examini ſubjecturi ſumus, admittenda ſit necne, Satis ſit nunc obſervaſſe non omnino neceſſe eſſe ſuppoſuiſſe ſpeciem ſingularem ſalium Alkalium in omnibus corporibus quæ fermentationem ſubeant, Acidis commixtorum: Cum enim ejuſmodi fermentatio appareat ratione pororum in contextu corporis diſperſorum, quos aculei Acidorum cum

impetu invadunt, ſatis eſt ad dilucidationem ejuſmodi effectns ſuppoſuiſſe partium contextum, ac peculiarem quandam pororum conformationem; id quod non arduum eſt ex corporis univerſali ſtructura elicere, neutiquam ſal quoddam occultum conſtituendo, quod oculis ut plurimum impervium eſt, ac proinde ut ſupponatur nulla neceſſitas impellit.

Revera nonnulli objecturi ſunt, non immerito ad Alkalinum genus referendum eſſe quicquid pronum eſt in fermentationem Acidis commixtum, idque nominis imponi poſſe auro, argento; corallio, aliiſqne rebus, in quibus innata illa proprietas obſervatur, etiamſi ſal alkalinum ex illis deducere non liceat.

Fateor id incongruum non eſſe, neque litem de verbis movere intendo; ex cujuſvis arbitrio dependent; per me licet illa ideis quibuslibet accommodare; Sed præterquam quod plurimi non conſentiunt, ex quorum mente quodcunque corpus cum Acido quopiam fermentationem ſubit, Sal Alkalinum eſt, vel Alkalinum quoddam intra ſe continet, peculiarem ſtructuram obtinens, à corpore quo concluditur diſtinctum, cui cauſa legitima & unica fermentationis adſcribenda, Proculdubio omnibus accepta vulgaris de Alkali notio obſcura redderetur, ab uſu jam determinata: Iſtud vocabulū uſurpari ſolet ad indicandum corpus cum Sale affinitatem habens, ex mixti cineribus, ope lixivij, eductum, cujuſmodi ſunt ſal tartari, abſynthij, tamariſci; Vel quod mediante diſtillatione elicitur præſertim ex partibus animalium, ſicuti Salvolatile viperinum & cornu cervini: Quid vero proportionis reperire eſt, vel analogiæ, inter hæc corpora & alia, quibus, ſicuti auro, argento, corallio, Alkali nomen imponere tentant? Abſurdum eſt hoc commentum, imo inutile, neque rationi conſonum eſt, citra neceſſitatem vocabula in alienum ſenſum, aliiſque jam rebus adaptata detorquere.

E re eſſe exiſtimavi accurate denotaſſe varias ſignificationcs quæ voci Alkali aſſignari queunt; quo pacto quæ deinceps adducenda ſunt manifeſtiora fient, & ambiguitates, quas parere poſſent variæ hujus vocabuli ſignificationes, removebuntur. Hæc ratio eſt controverſias declinandi, à confuſione vocum oriri ſolitas: Sæpenumero enim variæ ideæ quæ vocabulis adſcribuntur res intricatas reddunt: Controverſia inter *Tachenium* & *Zvvelferum* excitata quoad vocabulum, *Muriaticum*, alio non innititur fundamento: Sola dilucidationis averſatio priorem ad poſterioris cenſuram, impetu ridendo, impellit, quod tueatur doctrinam & falſam & abſurdam, Acida Salſis eſſe contraria: Sic enim *Tachenius, cap. 22. Obiter nunc percurram Acida, quæ reformator docet ſalſis contraria: quam doctrinam falſiſſimam & ignorantiæ plenam invenio.*

Si enim utrinque ſedulo excuſſa fuerit ſignificatio quam vocabulo *Salſum* adſignant, controverſia ſtatim ſedata erit & lis compoſita: Si quæſieris à *Zvvulfero* quid hac voce ſibi velit? reſponſum feres illam à ſe adſcribi Salibus volatilibus è variis animalium partibus educi ſolitis, nec minus

nus ſalibus lixivialibus ex plantis ſeparari ſolitis facta illarum incineratione; Acida autem Salſa à ſe dici Sal gemmeum & Sal marinum: Hoc ſenſu non abs re ſtatuit Acida ſalibus ſalſis contraria eſſe; quandoquidem hoc extra omnem controverſiam poſitum eſt, ipſeque *Tachenius* ſexcentis adductis exemplis, libro à ſe edito, ex horum miſcela fermentationem, excitari, illorumque naturæ inſignem alterationem induci: Sicuti id conſpicuum eſt in ſpiritu vitrioli, qui Acidis accenſetur, ac Sale Tartari, quod ſal ſalſum eſt, ſic explicante *Zwelfero*; unde in ejuſmodi ſalibus adeſſe contrarietatem, & oppoſita illa eſſe eluceſcit.

At vero *Tachenius* eo ſolum nomine in adverſarium inſurgit, quod vocabulo *Salſum* aliam ſignificationem indiderit; illo enim ſolummodo comprehendit Sal commune, Sal gemmeum, aliaque quæ à *Zwelfero* Acido Salſa vocantur; Ea vero tantum Salia Alkalia quæ ab adverſario vocantur Salia mere ſalſa: Quo ſenſu non immerito dixit Acida ſalibus ſalſis non adverſari: Si enim ſal marinum, quod ex mente *Tachenii* ſal ſalſum eſt; in Aqua forti diſſolutum fuerit, quæ ad Acida revocatur, nulla ſuboritur effervefcentia: partes autem acidæ, quæ Aquæ Forti inſunt, tantum abeſt ut ab hac miſcela virium detrimentum patiantur, quin potius novum robur adquirunt, alioſque & diverſos à prioribus effectus edunt, quos ante ex ſe ipſis parere nequaquam valuerunt, Aurum enim ab illis diſſolvitur, Interim conſtat nequaquam ipſum in adverſarium inſurgere quam contradicendi libidine perci tum, ac λογομαχεῖν.

Tranſeamus vero jam ad diſquiſitionem variarum proprietatum Acidi & Alkali; ac imprimis perpendamus num ipſis aſſignari ſolitæ, quod videlicet ſint Principia corporum, rationi conſonæ ſint & experientiæ: Vnde anſa mihi porrigitur in anteceſſum de natura & conditionibus Principiorum differendi.

CAP. II.

De natura & requiſitis Principiorum rerum Naturalium.

PRincipia voco *Corpora ſimplicia, ſubſtantiam nacta uniformem, ex quorum connexione & compoſitione cuncta alia corpora ortum ducunt.*

Philoſophi, quibus curæ eſt cunctos Naturæ motus & progreſſus in generatione mixtorum diſquirere, ad ſimplicitatem uſque illorum originis contendere voluerunt, ac pedetentim, ut ſic dicam, ipſa, proſequuti, obſervavere varios omnes ſtatus quos pertranſeunt priuſquam ſummum illum perfectionis gradum, ſenſibus noſtris obvium, attigerint; Hunc in finem Principiorum diſquiſitionem ſuſceperunt; atque ex varia conſiderandi iſtam originem ratione, ac progreſſum hinc ſubſequutum, obortæ ſunt variæ illorum & diſcrepantes ſententiæ.

Id vero conſtat cunctos eidem inſtitiſſe ſemitæ in conſtitutione propriorum principiorum, opinionum vero diſcrepantiam, & inter illos obortum diſſidium minus pertinere ad media quibus uſi ſunt quam ad finem quo ſpeculationes ſuas direxerunt; Ex mea enim ſententia hac via progreſſi ſunt conſtituturi ſuum ſyſtema Phyſicum.

Curæ illis fuit accurate obſervare quicquid vaſto hoc terrarum Orbe geritur: adnotata ab illis varietas rerum quas ſinu ſuo continet, earundem proprietates & effectus: Ab ipſis ſedulo perpenſæ variæ φάσεις quas Natura induit, diſſolutio quorundam entium, & aliorum generatio: Ac tandem ingens ille phænomenorū numerus, quæ animum ſiſtunt, & in admirationem rapiunt; à tot objectis illi ſtupendis effectibus, eos induxit, ut notitiam venarentur cauſarum abditarum à quibus prodeunt: Eapropter commenti ſunt quandam ſubordinationem, ac quandam diſpoſitionem in ſinu Naturæ; Eorum hic illa, alius alia ratione uſus, omnes ſpe freti futurum ut hinc deducerent quicquid exterius à ſe obſervatum; demum regreſſu facto ad faciem illam exteriorem, cum ſtudio ab iis indagatum num omnibus inter ſe conveniret; num quod commenti erant, veritati conſonum eſſet, num cauſæ imaginatione conceptæ effectibus realibus conformes eſſent: Convenientia autem aliqua ab iis reperta, ac mediantibus ſuppoſitionibus, phænomenorum quorundam rationes aſſequuti, de veritatis inventione ſibi gratulati ſunt, qua potitos eſſe, mediantibus inventis ſuis in animum induxerunt.

Hanc iniverunt viam Philoſophi in inveſtigatione Principiorum; atque ex ſola effectuum conſideratione cauſarum ſcrutinium ſuſceptum eſt; Nec revera alia patebat via, quandoquidem adeo abdita ſunt Principia ut ſenſus noſtros fugiant; neque ſummo Creatori à conſiliis fuimus quando mundum condidit, illorum notitiam aſſequi non licet via directa, &, ut ajunt in Scholis, à *Priori*: Hinc quanquam Carteſiani audacter aſſerant principia à ſe conſtituta determinare quoad ipſamet conſiderata, non relatione facta aut reſpective ad exteriora, nunquam in hunc cenſum veniſſet materia ſubtilis, ac globi cœleſtes, niſi prius innotuiſſent ignis & lucis proprietates: Ab ejuſmodi obſervationibus ortum duxere ingenioſa illa animi figmenta, nequaquam à neceſſitate determinationum materiæ motæ, quæ innumerabilium capax eſt.

Neutiquam ſuſcipio examen immenſæ diverſitatis opinionum de primis corporum Principiis, huic veritatem, illi falſitatem aſſignans: litem hanc dirimere non intendo, cum præſertim patronis æquis ſe inniti unuſquiſque atum habeat, neque rrei quiſitio hujus loci eſt, Prædictum examen ad ſola *Acidum & Alkali* revoco; Quo vero res ex ordine procedat, quaſdam regulas conſtituturus ſum, ſi bene ſentio, eſſentiales ad ferendum judicium de Natura Principiorum, ac ad diſcrimen eorum quibus revera hoc nomen competit.

Prima regula ſit, Id quod Principium Entium naturalium ſtatuitur, notum

notum eſſe debere, apertum & diſtinctum: Ratio inde petenda eſt, quod Principia veræ ſint partes ex quibus corpus conflatum eſt; cujus naturam determinant per cooptationem earum in illius compoſitionem Ex iis proinde, tanquam ab origine, effectus & proprietates illius corporis emanant: Quomodo vero hæc manifeſta fient niſi Principiorum diſtinctæ ideæ adfuerint? Quis concipiat animo quomodo invicem coeant? Quænam diſpoſitio ex hac commixtione exſurgat, qua item vi nonnullos effectus producant; ſi per obſcuras tantum & confuſas notiones innoteſcant; cujuſmodi ſunt eæ quas obtinemus de calore, frigore, aliiſque qualitatibus ſenſibilibus, ex quibus tamen Peripatetici ſua elementa determinant? An aliquis clare explicaret quid ſit horologium, ac quam diſpoſitionem habeat ad deſignandas horas, tum oculis, tum auribus, dicens id machinam eſſe ex partibus frigidis, ſiccis, gravibus aliiſque qualitatibus donatam?

Secunda Regula eſt, Principia nihil inutile, nihil extraordinarium ſupponere; Mundus cum Dei opificium ſit, Opificis ſapientiæ congruit aſſerere omnia in illo conſtitui per leges ſimpliciſſimas: Atque inde merito ex Principiorum numero excludimus Platonicorum Spiritum Vniuerſalem, quem *Helmontius* nuperrime adſtruendum ſuſceperat: Ex illorum Philoſophorum mente, Spiritus ille per univerſi maſſam diffuſus cunctas illius partes agitat & diſponit: Ab hoc cunctæ generationes oriuntur, & ab ejus ideis gubernantur; At quomodocunque ſpiritus ille univerſi intelligatur, vel hinc ſupponitur Deum extraordinariis viis uſum agere, hunc præeſſe rebus ſingulis & univerſis exiſtimando, Aut ſaltem multiplicantur media quibus utitur, ſtatuendo Illum cuivis materiæ aſſignare Intelligentias, à quibus determinentur & regantur; Cuncta hæc Deus exequi valet ope diſpoſitionum quas materiæ indidit, ac legum circa communicationem motuum ab Ipſo conſtitutarum; Hoc quandoquidem in ejus poteſtate fuit, cenſendum eſt id præſtitiſſe, neque alias vias & longiores & compoſitiores elegiſſe.

Tertia tandem Regula eſt Ideam de Principiis traditam, hæc nobis exhibere tanquam donata multiplicibus proprietatibus, & idonea ac ſufficientia productioni diverſitatis corporum, uti & effectuum à nobis obſervabilium in Natura: Falſa proculdubio eſſet illa hypotheſis quæ Principia tam anguſtis limitibus concluderet, ut tantum cujuſdam generis corporum compoſitionem ſubiret ac ad nonnullorum effectuum explicationem conducerent, quibus alia ſubſtituenda eſſent ad corporum quorundam productionem. Id enim repugnaret illi ſimplicitati quam Deum in ſuis operibus obſervare percipimus, videlicet ut per leges ſimpliciſſimas univerſi fœcunditatem procreet, hujus autem præſertim vitij cauſa præter, alia quamplura, Acidum & Alkali nequaquam Naturæ principia eſſe credimus.

In ſola proculdubio Materia, diverſimode commota, ac varie figurata, conſpicuæ ſunt omnes conditiones quas ad principiorum conſtitutionem credimus eſſe neceſſarias: Id quod demonſtrare perquam facile eſſet, ſed ulterius quam decet proveheremur, procul à ſcopo diſceſſuri.

Cap. III.

Oſtenditur Acidum & Alkali nequaquam conſtituenda eſſe Principia rerum Naturalium.

Vix occurrit opinio aliqua quæ exiguo temporis ſpatio latius pervagata ſit, quam quæ de Acido & Alkali emiſſa eſt, cujus patrocinium acriter ſuſceptum eſt ac in Phyſicam inductum: *Alkali*, quoad primordia, nihil aliud eſt quam lixivium ex cineribus herbæ quam *Kali* vocant, iis in locis ubi ubertim, ſicuti in Aſia, provenit; Galli vocant *Soude*: Illius cineres Maſſilia ad nos advehuntur, quorum uſus plurimus eſt ad ſaponis confectionem:

Deinceps *Alkali* nomen cunctis ſalibus lixivialibus vegetabilium inditum eſt; Affinitatis vero quorundam effectuum obſervatæ cauſa, eorum porro ſalium quæ præcipue è partibus animalium educuntur, diſtillationis ope, propagatum præterea eſt id nomen ad poſterius hoc genus; Progreſſu autem à nomine facto ad proprietates Phyſicas, Sal Alkali, una cum Acido, conſtituta ſunt cauſæ Fermentationum, Præcipitationum, plurimorumque aliorum effectuum in operationibus Chymicis obſervabilium, ac in nonnullorum morborum diſpoſitionibus.

Progreſſus hic, nequaquam rejiciendus, utilitates proculdubio quaſdam obtinens, quibuſdam nimis anguſtis limitibus definitus viſus eſt, ex eorum præterea ſententia utraque conſtituta ſunt Principia mineralium, vegetabilium & animalium: Si illis fides, quævis corpora in illa reſolvi poſſunt, diſſolutione eorum omnimoda contingente, Ipſamet vero omnis compoſitionis expertia ſunt: Hoc ſyſtema ipſis adeo æquum viſum eſt, tam bene conſtitutum, ut hoc pacto à cunctis erroribus extricare ſe rati ſint, *ac in ipſo Naturæ ſinu haurire quæcunque Philoſophum perficere & illuſtrare poſſunt*; Sicuti id in operibus ſuis aperte profitentur.

Litem nemini intentaturus ſum quoad opera publici juris undecunque facta: Cenſeo quippe gratias deberi illis qui novis inventis Phyſicam locupletare adnituntur, artes Medicam, Chymicam aliaſque, etiamſi illorum conatus ſæpenumero irriti ſint; Neque propterea in ea ſum ſententia tantam venerationem illis deberi, ut quanquam ob ſuſceptos labores, ac utilem ſcopum illis

illis propoſitum, bene de publico ſint meriti, piaculum fore illorum doctrinam, ſi falſa fuerit, ſcriptis editis oppugnare. Revera excitandus eſt & probandus illorum animus, at illorum errores improbare licet, dummodo modeſtia adfuerit: Proculdubio mollioris eſſet animi, & injuriæ illatæ nimiopere patiens qui haud gravate hanc procedendi rationem ferret.

Obiter attingere volui, oblatamque occaſionem lætus amplexus ſum, palam faciendi quam animo ſincero ferar, quo palam fiat me honore illos proſequi à quorum ſentētia nihilominus diſcedo: neque me moroſum illis non adhærere, ſed ea ſolum de cauſa quod à vero plane diſcedant: Eaque propter ſolum illam ſententiam amplecti detrectavi, quod Acidum & Alkali Naturæ principia ſtatuerentur: id quod manifeſtum facere arduum non erit.

Hoc primo evidens eſt, pluribus & gravibus de cauſis in dubium revocari num Alkali, tum fixum vocatum, tum volatile, mixto inſit, iiſdem qualitatibus præditum quibus ſe exhibet ab extractione: Perpendantur media uſurpari ſolita ad illorum ſeparationem, tunc ingenuus quiſque confitebitur admodum veriſimile eſſe à vehementia iſtiuſmodi mediorum alterationem induci illorum naturæ: Si Alkali ex vegetabili quopiam, quod fixæ eſt naturæ, educendum ſit, prius comburenda eſt planta, demum calcinandi cineres; Nunquid probabile eſt dum ignis contextum mixti ſic diſſolvit; inſignem illius partium diſpoſitioni immutationem induci? In ejuſmodi enim per vim facta diſſolutione, neceſſe eſt illas invicem congredi, ac proinde proprias figuras infringi? Ex illis quæ facilius diſſociantur eas, in nihilum abire quæ magis implicitæ, confuſe commiſceri, ac ex ejuſmodi incondita mixtione productiones novas emergere, plane diſſimiles iis quas Natura illi plantæ indiderat in ejus formatione.

Nec dubitandi ratio adhuc deeſt, ſi fides eſſe debet quibuſdam Chymicis de ignis effectibus, Ex illorum aſſerto, is certo gradu adhibitus, vegetabilium cineres vitrificare valet: Hoc poſito, an non poſſibile eſt ut idem ignis gradus, minori vehementia agens Sal Alkali producat? Contrarium ſane aperte demonſtrari nequit: Sin quis ſtatuere velit id ſal fixum in mixto præextitiſſe, quippe quod ex illo educitur, ignem autem ſolam ſubſtantiarum eductionem, citra illarum alterationem præſtare, nunquid merito aſſerendum eadem ratione Vitrum in illo prius extitiſſe, ſolummodo ignis ope id eductum? In hiſce æqualitas apparet, neque una propoſitio adſtrui poteſt altera dimiſſa.

Immerito ſtatueretur Alkali revera mixti compoſitionem ingredi, vitrum autem nequaquam; apertum enim eſt ignis vehementiam hoc gignere colliquatione facta cinerum: Cum alterum

ope ignis moderati ſecernatur, quem non veriſimile eſt partibus tam inſignem immutationem inducere.

Etenim, etiamſi appareat eoſdem ignis gradus, qui extractioni ſalis Alkali conveniunt, non ſufficere cineribus colliquandis ac in cinerem vitrum convertendis, attamen nequaquam verum eundem ignem alias immutationes introducere non poſſe, illius actioni magis congruas; non ſecus ac exiguus ignis paleas in cineres deducere valet, etiamſi compactiorum materiam non comburat, exempli gratia lignum quernum, nedum metalla liquefaciat.

Porro inſtituatur comparatio ſalium è fuligine elicitorum cum cineribus vegetabilium, proculdubio inſigne diſcrimen conſpicuum erit, in prioribus enim nihil quicquam ſaporis vel odoris aliorum deprehenditur, multo illa penetrantiora ſunt, & magis volatilia, adeo ut ope ignis lampadis ab invicem ſecerni queant; cum ex oppoſito poſteriora adeo fixa ſint, atque intricata, ut extrahere illa non liceat antequam progreſſa ſit calcinatio cinerum quibus involuuntur, ac particulæ aquæ, in qua diſſoluuntur, eadem aſſumpſerint, inſinuando ſe poris eorundem cinerum.

Interim ſalia illa, quorum diſtincta adeo eſt natura, ex iiſdem ſubjectis deducuntur, Fuligo, quæ ſal tam inſigni volatilitate præditum exhibet, nihil aliud eſt quam congeries particularum ab igne ſublimatarum, prægreſſa illarum ſecretione à vegetabilibus; quorum calcinati cineres nobis exhibent ſal fixum: Quodnam ergo horum genuinum futurum eſt, quod ſecretum tenax erit omnium qualitatum quas Natura conceſſerat in prima mixti compoſitione? an forte volatile? an fixum? Me quod attinet, vix credo certa ratione id poſſe adſtrui de uno magis quam de alio; quin potius dicendum hoc & illud nova eſſe producta, ignis efficacię adſcribenda, partibus novum & alium contextum inferendo, alias magnitudines, alias figuras.

Adeſt & aliud exemplum, ex quo conſpicuum eſt quam veroſimile ſit alterationem inferri ab igne ſubſtantiis quas ſejungit ac divellit: Cuivis notum eſt Saponem confici ex oleo vel pinguedine, aqua calcis, aliiſve materiis ſalinis quibus aqua impraegnata eſt, quæ cuncta in unum corpus coaleſcunt ignis beneficio: Aſſumatur idem ſapo, retortæ ad deſtillandum imponatur, ex eo proditurum eſt oleum acre, fœtidum admodum, ab eo diſcrepans quod ad ſaponis compoſitionem uſurpatum eſt.

Nec forte intempeſtivum erit his rationibus & experimentis adjunxiſſe authoritates quaſdam, eorum nempe qui his in caſibus rejici nequaquam ſolent: *Helmontius* (ſi bene ſentio, iis annumerandus qui primi Acidi & Alkali proprietates late promoverunt) uſum reſpirationis in animalibus explicaturus, aſſerit aërem hunc ſolum uſum præſtare, ut volatiliſet ſanguinem, à calore alias coagulandum; idoneumque reddat diſcuſſioni

diſcuſſioni per diaphoreſin: Hic enim Tit. *Blas humor. not,* 18. *Plurima*, inquit, *quæ alias volatilia erant, fixa evadunt, deſinuntque perſpirabilia fieri ſi igni. expoſita fuerint. Id quod manifeſtum eſt,* addit idem inferius, *præcipue in ſanguine, qui volatilis eſt, ac inſenſibiliter per poros nulla ſui parte ſuperſtite reſolvitur, Interim ſi comburatur, plurimum ſal fixum in illius cineribus deprehenditur*: Unde palam fit, juxta *Helmontium*, ab igne res alterari, nequaquam ad priorem integritatem deduci: Eodemque loco ait *cuncta corpora combuſtibilia poſſidere ſal volatile:* (Id quod paulo ſuperius comprobaverat exemplo adducto ligni putridi quod nullum in incineratione ſal exhibet) *id vero ſal volatile in Alkali tranſire, fixum redditum: per conjunctionem cum proprio ſulphure*: Alibi dixerat, *fixitatem quæ alias in mixto deſiderabatur, ipſi conciliari ratione ſalis ac fuſionis illius partium*: Ratum quippe apud illum erat, ab ignis actione inferri mutationem corporibus, ac Sal Alkali, ſaltem fixum, effectum tantum & progeniem eſſe illius mutationis.

Revera in eodem tractatu, à me ſuperius adducto, *Helmontius* ſupponit materiam Alkalinam in mixto latere: Ab igne nequaquam illam gigni, quandoquidem omnis generatio ſemen aliquod præſupponit, Ignis autem, ex illius mente, illius eſt deſtructor: Ideoque, cum exſurgit Alkali fixum, ex ſale quod prius erat volatile non produci rem novam, ſed tantum præexiſtenti alterationem induci: At vero ſemper ratum eſt ex illius ſententia, Alkali fixum in mixto nequaquam idem eſſe quale ſe nobis exhibet poſt extractionem, & poſtquam ignis in alienam id tranſmutavit naturam. Neque tamen hoc ſatis eſt ad demonſtrandum Salibus illis, quæ Ignis beneficio extrahuntur, manifeſtam alterationem inferri, ac proinde de iis illo in ſtatu judicium ferendo immerito Entium principia conſtitui, quandoquidem nequaquam ſunt eædem illę ſubſtantiæ quas Natura adhibuit ad illorum primævam compoſitionem.

Tantum abfuit ab hac opinione *Helmontius*, Sal Alkali partem mixtorum conſtituere, ut certo crediderit plurima corpora in Alkali deduci poſſe, quæ Alkalina non eſſent; Rem enim ſic determinat alio in Tractatu, *Omne*, inquit, *lapidum, ſilicum & argillæ genus in Alkali abire poſſunt, aut immediate, à ſe ipſis, aut additione alterius rei facta: Alkali enim eſt id quod prius Sal non erat, quodque abit in Sal, ab incineratione obvium.* Clara hæc ſunt, ac juxta prædictum auctorem, Alkali mixtis nequaquam ineſt per primam Naturæ intentionem, Tum demum illis ineſt poſtquam ignis immutavit particulas, & confuſe permiſcuit: Effectus hic productio an alteratio vocandus ſit nec ne, jam non diſquiro, dummodo de re conſtet.

En vero aliam authoritatem, eo magis ſuſpiciendam quod emiſſa ſit ab auctore aperte aſſerente corpora omnia ex Acido & Alkali conflata eſſe, cujus ſcripta vulgo exſcribi ſolent, ab iis qui hanc hypotheſin

tuentur: *Tachenius* hic eſt, qui capite tertio Libri, cui titulum fecit *Hippocrates Chymicus*, in quo naturam Alkali tradit, hæc verba affert, *Nihilominus tamen Sal Kali in rerum Natura non reperitur, neque in triplici regno* (*hoc eſt in vegetabilibus, mineralibus & animalibus*) *niſi artifex id ope ignis produxerit: Quapropter antiqui ſcripto tradidere Puellæ huic tres aſſignavere Patres, Naturam, Ignem & Philoſophum.*

Vix quicquam manifeſtius afferri poteſt: Is vero qui quæ prædictus author adſtruit negaret, mentem ille proprium apertius explicare non poſſet: Ex prædictis enim verbis eluceſcit Alkali nihil aliud eſſe quam ignem quem adhibet Artifex Naturæ autem nihil aliud conferre præter materiam diſpoſitionibus neceſſariis inſtructam; cui poſtmodum Ignis Alkali formam inducit.

Interim inficias non verim quin plurima mixta obtineant Salia vere ſic dicta, Neque in illa ſum ſententia ea quæ Alkalia dicuntur ignis eſſe producta, figuram & coaptationem partium cuicunque materiæ obviæ inducentis: Apud me quoque ratum in plurimis corporibus ſalia latitare, quæ eorum compoſitionem ſubiere ex Naturæ inſtituto; ac tandem Alkalia exinde educta aliter gigni non poſſe quam ex quadam materia, cui diſpoſitio proxima inſit ſubeundis mutationibus quas inducit Ignis, producturus hujus vel illius ſpeciei Salia: At vero ſentio poſtrema hac ſalia, ea ratione educta, non parum differre à priori & nativo ſtatu.

Ut vero mentem meam aperiam circa alterationem inducendam Salibus Alkalibus, eo fere propendeo cum Chymico quodam, ſubacti judicii viro, ut credam dari ſal univerſale, cujus cætera omnia tantummodo particulæ ſint, Id vero ſal Acidum eſſe: Hoc ipſum quibuſdam in matricibus occurrens, aliiſque matricibus ſe adjungens; diverſa mineralia nobis nota proferre: Idem ſeminibus commiſceri, ac juvare augmentum plantarum & arborum, quapropter genuinum Vegetabilium Sal Acidum eſſe debere: Res confirmationem obtinet ex fermentatione requiſita ad illorum incrementum, ad fructuum ex illis oriundorum maturitatem, quæ, experientia teſte, ſolam cujuſpiam Acidi præſentiam, cui originem debent, ſupponunt.

Hoc vero ex eo præſertim eluceſcit, quod Sal plantarum Eſſentiale eſt Acidum, media autem ad id eliciendum uſitata, opinionem inferunt in ejuſmodi extractione nullam alterationem inferri illius Naturæ: Ad illius enim ſecretionem plantæ ſuccus exprimitur, clarificatur, demum loco frigidiuſculo committitur, tum Sal Cryſtalli figuram induit, vaſis parietibus adhærens.

Naturæ legibus conſentanea eſt hæc via, per quam ſolum modo ſejungitur à cæteris plantæ partibus Sal in illis deliteſcens: At vero cum ad Ignem confugiendum eſt, proculdubio Sal genuinum alterationem ſubit: Sic quando extrahendum eſt Sal Alkali volatile è ſeminibus & fructibus, Sal Acidum quod jam

jam antea à fermentatione exaltatum fuit, agitationi ab igne factæ cedens, à cæteris ſubſtantiis id complectentibus vi facta disjungitur, atque ſublimatum una ſecum abſtrahit olei aduſti particulam, unde empyreumatis odor illi conciliatur.

In ea porro ſententia videtur fuiſſe *Helmontius*, Tractatu cui titulus eſt, *Blas humanum* §. 38. ubi hæc verba habentur *Quamdiu ab igne Mercurius & Sulphur ſublimantur, Sal, utpote principium omnium maxime fixum & tenax, infuſione adhæret parti ſulphuris aut pinguedinis proximæ; quam cum cohibere nequeat, neque adverſus ignis efficaciam tueri, partim vaporum ſubtiliſſimorum forma aufugit, odorem empyreumatis emittentium.*

En mentem *Helmontii*: Abſente autem ejuſmodi agitatione veroſimile eſt aculeos ſalis eſſentialis infringi, quod cum conjungitur aliis materiis oleoſis & terreſtribus, exſurgat neceſſe eſt Sal poris pervium, idoneum fermentationi, occurrente quopiam Acido.

Sal Alkali fixum quod attinet, probabile eſt id generationem conſequi ex eodem Sale Eſſentiali; cum enim prius comburatur planta, poſt calcinentur cineres, ab ignis vehementia aboletur ejus figura, qui Sal illud commiſcet partibus terreſtribus, ratione quarum aliam induit figuram diverſamque plane indolem. Cum porro illo in ſtatu, partium coordinatio perperam ſe habeat, à poris intercepta, eapropter Acidis remixtum effervescit: Sed ad inſtitutum redeamus, ulterius oſtenſuri Acida & Alkalia nequaquam rerum Principia eſſe ſtatuenda.

Cap. IV.

Præcedentis ſeries.

A Me oſtenſum ſalia Alkalia, è vegetalibus educta, genuina non eſſe Salia; novas tantum eſſe compoſitiones, ab ignis efficacia variis illorum particulis diverſimode impulſis: Sed præterea demonſtrandum in rerum Natura plurima reperiri corpora Alkali & Acidi omnino expertia.

Omnes periti & ſinceri Chymici in eo conſentiunt impoſſibilem eſſe radicalem Auri, Argenti, Mercurii, ac plurimorum aliorum mixtorum, extractionem: Cunctas autem concretiones ſalinas metallicas quæ nobis exhiberi ſolent, ſolutiones tantummodo eſſe partium illorum integrantium, quæ una cum ſpiritibus diſſolventis coagulatæ, ſe nobis ſub prædicta ſalis forma exhibent.

Reuera larvam illam detrahere non arduum eſt, ac eadem priſtinæ naturæ reſtituere, vel immediate per ſeipſa, acceſſione cujuſpiam alterius materiæ; Si Lunæ cryſtalla (ſalina forma prædita, cui Salis Lunæ nomen imponi poteſt) ſi inquam aquæ tepidæ immergantur, immiſſa ſit lamina cu-

prea; diſſolvuntur cryſtalla; Argentum autem, quod ſpiritus Nitri ſub prædicta ſalis forma occultum tegebat, in fundum præceps abit, quod poſtmodum facile, addito Nitro, in cylindros abit, eodem plane pondere quo uſurpatum fuerat ad cryſtallorum confectionem.

Eadem ratio eſt Salium ſtanni & plumbi, ſi enim diſtillationis ope abſtractum fuerit acetum, è quo facta fuerat diſſolutio & coagulatio particularum illorum, non levi negotio reſurgunt plumbum & ſtannum ex iis quæ in retorta ſuperſunt: Quicquid ſpecie Salis in Mercurio ſe offert in variis hujus præparationibus, pro fucis tantum habendum, in proclivi eſt illorum deſtructio, nec arduum mercurium priſtinæ reddere formæ, diverſa illa ſalia remiſcendo calci, vel cuipiam alkalino corpori, mixturam poſtmodum diſtillationi ſubjiciendo.

Ex his conſectarium eſt, quandoquidem ex metallis nullum ſal verum educere poſſibile eſt, confitendum eſſe Acidum & Alkali, quæ in cenſu ſunt ſalium, nequaquam illorum compoſitionem ſubire, quapropter negandum hæc principia eſſe rerum naturalium: Aperte enim falſum adſtrueret, & abſurdum, qui Acidum principium eſſe ſtatueret, hac ſolum fultus ratione quod demonſtrare liceat id ineſſe cuipiam corpori; nec enim id ſatis eſt ut hoc nomine dignum cenſeatur; quæ res id obtinere debent, magis genericas proprietates exigunt: atque probandum illas ubique occurrere: abſurdum enim, & adverſum notionibus quæ de Principiis concipiendæ ſunt, ejuſmodi ſupponere que nequaquam ſufficiant omnium corporum compoſitioni, ſicuti monui ubi de conditionibus illis eſſentialibus.

Nec me latet patronos Acidi & Alkali illam proprietatem ipſis aſſignare, ac ſtatuere hæc ubique in rerum Natura diffuſa eſſe; Proprietates & effectus ſenſibiles in nonnullis mixtis obſervabiles ſufficienter demonſtrare hæc illis contineri, etiamſi oculorum aciem effugiant, quippe cum arctius cohæreant, deſitque idoneum diſſolvens quod illa ſegreget; Deinceps vero diſquiſituri ſumus num ejuſmodi argumenta valida ſint & admittenda, Acnum, quia revera nonnulli effectus apparent, neceſſario ſtatuenda ſit realitas ejuſmoni Principiorum.

Porro, non ſolum metalla nullum ſal legitimum præbent; occurrunt præterea materiæ quædam laxioris compaginis, in quibus principia tam arcto vinculo non coërcentur, ex quibus nullum Sal elicere datur; Huc accerſo coralia, margaritas, oculos cancrorum, ac plurima ejuſmodi corpora. Revera ſpecies quædam ſalis illis conciliari poteſt, at cum ſalina forma illis tantum adveniat beneficio diſſolutionis per ſpiritus corroſivos, manifeſtum eſt ſuperficie tenus & apparenter talia eſſe, atque ſolummodo diſſolutionem eſſe totius illorum ſubſtantiæ qua cum cohærent illi ſpiritus, nequaquam autem ſecretionem factam genuini ſalis: Hinc *Helmontius* Tr. *complexio* Elem. *figmentum*, adnotat, *in actione corporum & ſpirituum, quæ in diſſolutione contingit, varias contingere diſſolventis*

diſſolventis coagulationes. Hoc vero rem ſic ſe habere comprobat, videlicet, quod ſi calcinata fuerint Coralia & Margaritæ, deinceps in aqua diſſolubilia ea non ſint, nedum ſecretio cujuſpiam ſalis contingat; at vero hujus eventus oppoſitum omnino ſequi deberet; laxiora enim facta cum ſint, aqua illa undequaque pervadere deberet, ac ſalibus, hæc imbui, in illorum compagine concluſis, juxta Chymicorum axioma, quod ſtatuit *Salia facile in aqua diſſolubilia eſſe.*

At vero, quorſum ulterius examen, ac judicium fertur ex affectibus de re cujus falſitas aperta eſt ſi in ipſa conſiderata fuerit? Idea de natura principiorum concepta exhibere in illis nobis debet proprietates extenſas, ac idoneitatem qua univerſæ Naturæ ſatisfiat? Quid obvium in notione nobis exhibita de Alkali & Acido? Particulæ materiæ aliæ acutæ, aliæ poris præditæ? Quis exiſtimet iſta ſufficere ad explicationem varietatis phænomenorum, ac diverſitatis eorum quæ in rerum univerſitate apparent? me quod attinet, nullam convenientiam deprehendo, ac prævideo futurum ut quacunque de cauſa animus in poſterum ſit fatigandus, quo concordia eluceſcat ſyſtematis cum minimis etiam effectibus quorum cauſa diſquirenda fuerit; Animo ſedulo perpendatur quid exſurgat ex commiſtione amborum iſtorum ſalium? adparebunt corpuſcula in acutum faſtigiata, alia poris pervia & commeabilia, in quibus intricantur, vel quorum diſſolutionem moliuntur ſi ſatis virium obtinuerint; Proprietates ſane anguſtis limitibus circumſcriptæ illis aſſignantur neque video quid impulerit nonnullos ut tot facultates illis adſcripſerint.

Nec abs re ſtatui poteſt fermentationem generationis plantarum eſſe comitem; ſemina nonniſi illius ope extricari poſſe, Acidum autem hanc fermentationem promovere; At vero cuinam cauſæ adſcribenda agitatio variorum ſuccorum, alimento & incremento plantarum deſtinatorum? Unde deducenda diſpoſitio qua hunc potius quam illum ſitum obtineant? Quis floribus & fructibus ex illis prodeuntibus varios colores, quibus donantur, largietur? Hæc cuncta forte aſſignabuntur Acidis & Alkalibus diverſam poſitionem obtinentibus? Sed hæc pro arbitrio proferuntur, neque ulla ratio evincit ut hanc ſuppoſitionem admittamus; concedo equidem varios illos effectus progeniem tantum eſſe diſpoſitionum materiæ figuræ, motus & ſtructuræ particularum; at nemo, niſi vento verba daturus, animique occupati, diverſas illas materiæ particulas, eo modo diſpoſitas, Acida & Alkalia eſſe dixerit: nulla quippe urget ratio ob quam rem ſic ſe habere credendum ſit, ac cuncti illi effectus prædictæ cauſæ adſcribendi.

Itidem, quæ cauſa eſt caloris ſanguinis, ac continui motus illius partium? An Acidum? at magis idoneum eſt illi coërcendo, coagulatione inducta; à quo veriſimiliter deducendi horrores in febrium intermitentium paroxyſmis? An potius Alkali quodpiam volatile? at quæſo, quæ neceſſitas impellit ut ea-

propter conſtituenda ſint corpuſcula poris pervia, cujuſmodi ſunt Alkalia? Conſentio demum agitationem ſanguinis arceſſendam ex materia quapiam admodum ſubtili, quæ citet in motum particulas craſſiores, ac cum impetu ſecum abripiat, ſed eapropter nequaquam neceſſe fuerit ſuppoſuiſſe poris illam eſſe donatam; peculiaris quippe hæc diſpoſitio nihil conducit ad ejuſdem effectus productionem, quæ ſi abfuerit, nequaquam ad Alkali referri debet, quandoquidem ſolummodo ratione iſtiuſmodi ſtructuræ id nominis ſibi vendicare poteſt.

Forte quiſpiam dixerit, neque Alkali neque Acidum ſeorſim ſumpta agitationem hanc ciere, at ex horum commixtione exſurgere, quippe quod tunc temporis in ſanguine fermentationem excitant, veriſſimam cauſam impulſionis eius partium? ſed præterquam quod concurſus amborum horum corporum cauſa nequaquam eſt immediata fermentationis, id quod deinceps oſtenſurus ſum, ſcilicet ab alio agente id pendere, quod principium illius ſtatuendum eſt, Acidum autem & Alkali cauſas ſolum occaſionales cenſendas, exiſtimo ſi ſanguinis effervescentia ab illorum commixtione penderet, illam diuturnam nequaquam fore, quinimo futurum ut proculdubio ſuccederent concretiones, funeſtas obſtructiones inducturæ: Videmus enim ab affuſo oleo Vitrioli, quod Acidum eſt, ſali Tartari reſoluto, quod Alkalinum eſt, æſtum & fervorem excitari, ſed non durabilem, atque in vaſis fundum ſecedere materiam coagulatam, id quod ex Naturæ lege ex ejuſmodi mixturis à ſimilibus fermentationibus produci ſolet, nec enim aliter ſuccedunt quam quia Acidorum aculei Alkalinum corpus pervadunt, quibus intricata adhærent, unde neceſſe eſt ex commixtis ambobus *coagulationis ſpeciem* oboriri.

Ex his pronum eſſet explicare Effervescentias morbidas & enormes, in corporibus advenientes, anſam præbentes lapidibus aliiſque concretionibus tartareis; at vero ex hypotheſi hac deduci non poteſt ratio earum quæ regulariter fiunt ac conſentaneæ legibus œconomiæ corporis noſtri.

Inſufficientia & imperfectio iſtius ſyſtematis multo manifeſtior evaderet, ſi inſtituenda eſſet analogia & comparatio cum phænomenis abſtruſioribus & altioris indaginis. Qua vero ratione in uſum venire poterit explicandæ naturæ aſtrorum & luminis? Quonam ingenii acumine opus erit ad illuſtrandam ſubitaneam illam luminis in totum hæmiſpherium emanationem, ſtatim ac Sol horizontem attigit? vel id etiam num quod fax accenſa in locum obſcurum longe lateque diffundit.

Ex *Carteſii* mente nulla accidit realis diffuſio, ſed ſolum compreſſio corporum ſphæricorum per univerſam aëris maſſam ſparſorum, imo ulterius, nos & corpora luminoſa interjacentium: hæc enim cum nihil aliud ſint quam congeries mate-

riæ

riæ ſubtiliſſimæ & vehementer impulſæ, ſponte & ex Naturæ legibus à centro recedere aptæ natæ, undiquaque in ambitu compellit alias particulas rotundas, quarum figura non parum adjuvat earum motum aut vergentiam: Prædictus Philoſophus non exiſtimavit ejuſmodi irradiationem explicari poſſe per verum affluxum objecti luminoſi ad nos uſque; ſpatium, quod percurrendum, nimiopere vaſtum illi videbatur, actio autem luminis nimis cita.

Gaſſendus, qui realem effuſionem corpuſculorum luminoſorum ſtatuit, inſignem ſaltim illis & rapidum motum concedit, ac ſimul figuram rotundam, ob quæ facilis illorum motus efficitur, quinimo & vacuum aliquod ſupponit, quapropter illæ atomi abſque remora diffluant, cum minus impedimenti in motu occurrat. Quod nam vero ingenium horũ rationem ex Acidis & Alkalibus deducet? Non me latet ex quorundam mente ſtatui Lumen ex prioribus omnino conflari, quandoquidem ab igne non diſcrepat, atque experientiam in teſtimonium adducunt, probaturi Ignem eſſe Acidum: Explicent vero, quæſo, qua ratione prædicta Acida, vel illa corpuſculorum aculeatorum congeries, actionem depromant cum lumen in nos diffundunt? An id continget per veram diffuſionem ſubiecti proprii ad exteriora? at neceſſe eſſet inſigni impetu illa cieri, at vero figuræ diſpoſitio id non concedit, manifeſtum enim figuram teretem & acutam, qua donata ſunt Acida, ineptam eſſe motui rapido ſuſcipiendo, Aſpera eſt & inæqualis illorum ſuperficies, à qua cito impetus illorum retunderetur, Neque enim eadem ratio eſſe poteſt quæ atomorum rotundorum & ſubtilium, à *Gaſſendo* ſuppoſitorum, in quibus proclivitas major adeſſe debet ad motum, id quod conſpicuum evadet ſi in vas aqua plenum conjectus fuerit manipulus acuum minimarum & tenuiſſimarum, una cum aliis corporibus eodem modo rotundis, ſi enim vas illud commoveatur celerrime, demum quieſcere permittatur, animadvertere erit acus non tam diu motum proprium ſervaturas quam alias particulas rotundas; priores ſi quidem ob figuræ diſpoſitionem obvia ſunt habitura corpora plurima, quæ de ſede emovere neutiquam valebunt quin in motum cieant, ipſæ interim proprio ſpoliandæ.

An nobis objecturi ſunt Acida tantum ope preſſionis Luminis cauſam eſſe, ac in motum aëris particulas ciendo, ſicuti quidam ſcripto tradidit? Sed adde quod partes aëris non admodum idoneæ ſunt admittendæ celeritati in corpore lucido requiſitæ: atmoſphæra præterea non multum ultra nos provehitur, reliqua autem maſſa materiæ, quæ ultra aſtra provehitur proculdubio alterius eſt naturæ, Ex hac ſuppoſitione inferre liceret ab Aëre excitari in nobis perceptionem luminis, neutiquam ab Acidis, quippe qui organis noſtrorum ſenſuũ ſe adplicaret, in illis excitaturus impreſſiones neceſſarias ad producẽdũ ejuſmodi ſenſũ in anima; unde in

difficultates incident inextricabiles & contradictiones inſolubiles.

Illud enim ſcire intereſt, ea tantum ratione inductos eos aſſerere Lumen eſſe congeriem corpuſculorum Acidorum, quod ſimile ſit id flammæ, cujus radii collecti in ſpeculo lapides in calcem deducunt, & metalla non ſecus ac illa liquefaciunt. Eapropter ſupponendum eſt Acida ex ſe in objecta illa agere & immediate, id quod omnino ſupponit emanationem poſitivam corporum luminoſorum; A me autem jam ante oſtenſum nequaquam id illis convenire, ob figuræ ineptitudinem.

Præterea, quomodo nitide ex ejuſmodi principiis explicari poterit reflexio luminis cum id in corpus opacum incidit? id quod nonnunquam tam inſigni ordine & conſtantia accidit, ut anguli incidentiæ æquales ſint angulis reflexionis: Quomodo iterum reddi poterit ratio differentium refractionum quæ lumini accidunt dum ex uno medio in aliud tranſilit? Id nequaquam quadrare videtur cum partibus acutis, quibus proprium eſt penetrare corpora, illis intricari, aut in lineas irregulares reſilire. Nec minor occurrit difficultas in explicanda diverſitate ac immutatione Colorum, ſi præſertim ſtatuatur, id quod ſupponunt nonnulli patroni iſtius opinionis, illos nihil aliud eſſe ex parte corporum quam varias luminis modificationes.

Animadvertenda enim quæ vulgo afferunt ad probandum Acida & Alkalia eſſe Colorum cauſas præcipuas; plurimas adducunt experimenta: Proponunt oleum vitrioli, quod ex Acidorum eſt genere, colore nigro efficere infuſionem gallarum, in qua Alkali adeſſe cenſent: Syrupum item violaceum, qui viridem colorem elegantem exhibet affuſo illi oleo tartari; & rubedinem acquirit acido quopiam commixto: Plurima ejuſmodi exempla proferunt, tanquam argumenta inſolubilia, opinionem dictam confirmantia: At ſibi aſſumunt quæ in illos retorqueri poſſunt, Hac enim in controverſia quæſtio non eſt de corpore colorato à nobis remoto, ſed de eo quod in cauſa eſt ut colorem percipiamus, de eo quod nos tangit, ac organa noſtra afficit. Prius requirit tantum quandam diſpoſitionem in ſuperficie ſua, quam Acida & Alkalina diverſimode determinare poſſunt juxta variam ſui commixtionem, ſicuti oſtendunt exempla à me allata; Poſterius autem nihil aliud eſt quam lumen reflexum ab iſta ſuperficie, diverſimode modificatum: qua in re potiſſimum ſita eſt coloris aſſentia ex parte objectorum: Id quod per Acida neutiquam explicabile eſt, ſicuti id abunde, ut credo, à me comprobatum eſt.

Porro, quænam mareria ſtatuetur univerſæ iſtius materiæ æthereæ quæ ſupra aërem vagatur, tam vaſta ſpatia occupantis? An Alkalia & Acida, aut quid ex utriſqne reſultans: Hæc ſane frivola ſunt, quantumlibet imaginatio multa fingat, in hypotheſi tam anguſta vix reperiet quod quadret magnitudini

& va-

& varietati eorum quæ illi obverſantur. Neque minus in tenebris verſabitur, ſi quis ex his quærat reſolutionem tot phænomenorum a nobis in cœlis obſervabilium. Aſtra illa nunc conſpicua, antea nullatenus manifeſta; alia autem, quorum antiqui meminere; jam deliteſcentia Apparitio variorum Cometarum cum omnibus circumſtantiis illos concomitantibus Hæc, inquam, omnia in conſiderationem ſi adducantur, manifeſtum fiet illum qui tot tamque inſignium effectuum ex Acido & Alkali rationem reddere ſategerit, animo eſſe omnino occupato, in phantaſia autem dominium ambo hæc ſalia obtinere.

Cap. V.

Acidum & Alkali Fermentationis non eſſe cauſas præcipuas.

Aſſertio hæc vix aſſenſum obtinebit illorum quorum animum opinio occupavit, fultorum, uti credunt, experientia, fermentationem effectum eſſe miſturæ Acidi & Alkali, ac eorum concurſu & reactione mutua: Freti dicta experientia nonnulli, eo uſque perducti ſunt ut inde regulam generalem in Phyſica conſtituere voluerint, ac citra accuratius examen ſupponere auſi fuerint, ubicumque aliqua fermentatio occurrit, ibi Acidum & Alkali adeſſe; Eapropter, cum in diſſolutione coralli deprehenderint, (quæ ope aceti ſtillatitii peragitur) efferveſcentias exoriri, audacter pronuntiaverunt id ſolummodo adſcribendum eſſe actione Acidi, aceto inexiſtentis, in Alkali corallinum. Idem aſſeruerunt de calcinatione Auri, quæ perficitur beneficio aquæ Stygiæ, & calcinatione argenti per aquam Fortem: Acida quippe ſemper pervadunt Alkalia, Alkalia autem Acida abſorbent; quibus ex eorundem ſententia aſſignandus eſt ejuſmodi motuum impetus.

Qui minus temerarii fuere, ac probationibus deſtituti ſupponere auſi ſunt, & citra neceſſitatem, Alkalia oculis impervia, dixere id ſolummodo accidere ratione contextus particularis corporis diſſolvendi, ac diſpoſitionis aculeorum diſſolventis, illorum particulas concutientium: Ex illorum ergo mente ſi excitatur fermentatio ab affuſo aceto deſtillato in pulverem coralli, id tantum accidit quia Acida illorum poros penetrant, per univerſam compagem ſparſos; quorum particulas per vim ab invicem diducunt & diſtrahunt: Hanc ſolum cauſam ſatis eſſe ajunt, ac inutile credunt ad ſal imaginarium confugere, ut prædicti effectus ratio reddi queat.

Sed neutri ſcopum ferierunt; etiam ſi vero poſteriores rem accuratius pertractarint, neque tamen

penitus fermentationis rationem aſſequuti ſunt, uti nec quæcunque illam excitare valent: Illos quippe latuit genuinum agens, cauſas ſolum occaſionales perpendentes; id quod mox oſtenſurus ſum.

Eapropter perpendat quiſquis velim hanc inconcuſſam Naturæ legem, unamquodque ſcilicet corpus illam diſpoſitionem nactum eſſe, ut ſtatum naturalem tueri enitatur, ideoque ſi rotundum fuerit, nunquam quadratum fiat, niſi à quopiam agente externo illam figuram adeptum fuerit, Sin quiete fruatur; nunquam motum ineat niſi ab extranea cauſa illa impreſſio ipſi adveniat; Si motus tres gradus obtineat, neque quatuor, neque quinque, neque plures conſequitur niſi ipſi advenerint à quopiam corpore æquali virium robore percito. Hoc adeo ratum apud omnes Philoſophos, ut nullis controverſiæ legibus obnoxium ſit, ac Axiomatibus accenſeatur. Hoc ipſum enim innuere voluerunt, cum ſtatuerunt, Nullam rem ſui deſtructionem moliri.

Id ſecundo obſervandum, ex communi conſenſu contingere fermentationem quando duo corpora, quorum particulæ vix aut nullomodo moventur ſeorſim ſumptæ, ſummam agitationem illico ſubeunt poſtquam commixtæ fuere, Sic notamus particulas aquæ, quarum motus ſegnior eſt; & calcis in qua nullus ſenſibilis deprehenditur, rapido motu cieri ſi ſimul commiſceantur, Idem accidit ab inſtillato oleo vitrioli ſali tartari reſoluto, cum illorum particulæ mutuo confunduntur.

Revera non ſemper requiritur commiſtio duorum corporum ad fermentationem excitandam, nam in liquore quopiã forte latere poſſunt particulæ ejuſmodi indolis quæ illam innata vi ciere valeant, citra aliud quodpiam additamentum. Sic notum eſt pomorum ſuccum, uvarum, ac plurimorum aliorum fructuum, dicta ratione fermentationem ſubire, à ſola diſpoſitione partium illa componentium: At in ſingulis illis fermentationibus id commune obſervatur, inſignem videlicet illam agitationem que contingit, præcedaneam perpetuo habere quietem, aut motum ſaltem remiſſum. Uvarum ſuccus in ebullitionem impellitur tantummod aliquandiu poſtquam cupæ immiſſus eſt.

Hoc ſuppoſito, ſtatuo vehementem illam agitationem quæ in fermentatione oritur, ortum ſuum non debere particulis liquorum in fermentationem actorum, ſive id contingat ab aliqua re commiſta, ſive nulla re extranea accedente: Supponantur Alkalia deliteſcentia, quæ ope Acidorum ſe exerant, ac inſimul pervadantur ab iiſdem, Supponatur à ſola ſingulari ſtructura corporum in quibus ſtatuitur Alkali, ac certa quædam diſpoſitio in hujus poris, utraque cauſa inefficax eſt promovendæ illi agitationi, quandoquidem tam inſigni, qua particulæ illæ exagitatæ ſunt, ciendæ impares ſunt, nec impertire poſſunt id ipſum quo carent. In

exemplum

exemplum aſſumamus efferveſcentiam quæ in calce obſervatur quando aquæ immittitur, unde deducendus erit impetus qua exagitantur illius partes? an ab aqua illam undiquaque penetrante? Sed etiamſi illi ſat inſit virium ad diſſolutionem partium omnimodam, manifeſtum tamen eſt inſufficientem eſſe inducendo vehementi motui qui in fermentationem illas abripit; quandoquidem gradus motus quos aquæ particulæ ante commiſtionem factam obtinebant, multum ſunt illis inferiores qui ſucceſſere.

Idem impetus multo majori jure denegandus eſt calci, cujus corpus ſolidum & ſiccum ſufficiens præbet indicium quietis illius partium.

Reponet forte quiſpiam, agitationem quæ liquoribus accidit in efferveſcentia, caloris tantum ſobolem eſſe ibi manifeſti; id Naturæ legibus conſonum eſſe & ſemper obvium, quandoquidem obſervare eſt particulas quarundam corporum efferveſcere ſtatim ac incaluere.

At effugium hoc futile & abſurdum eſt, nam primo, plurimæ excitantur fermentationes abſque calore, Quæ Corallij diſſolutioni ſupervenit, caloris expers eſt: quinimo nonnulli in ea ſunt ſententia à frigore illam intenſiorem fieri: Idem necnon obſervare eſt in ea quæ ſequitur commiſtionem olei vitrioli cum oleo tartari: Secundo, multo veriſimilius eſt motum particularum corporis alicujus præcedere, ac calorem induere, quam ab hoc cieri in motum: Incaleſcit aqua, aut ſaltem frigiditas illius remittitur ſi diutius concuſſa fuerit: Incaleſcunt etiam manus à mutuo affrictu, hic & illic nihil præter motum occurrit, illique ſoli jure merito adſcribenda eſt caloris cauſa.

Ac tandem aliquis quæſierit, quæ ſit origo Fermentationis, & quænam legitima & abdita cauſa commovet particulas liquorum fermentationem ſubeuntium? Reſpondeo nullam aliam ſtatuendam quam materiam ſubtiliſſimam per univerſam Naturam diffuſam, quæ arctiſſimos etiam poros pervadit: Tenuitas ſenſibus noſtris imperviam illam reddit, neque tamen exiſtentia dubia eſſe debet; uti nec illius affectus: Hæc liquores fluidos conſervat, ac revera auctor eſt vis elaſticæ; Eademmet Fermentationes excitat, quæ veriſimiliter accidunt quando pori corporis cujuſpiam, qui liberum concedebant commeatum materiæ illi ſubtili, aliam induunt figuram, neque permittunt ut in motu ſolito pergat æque libero; remora enim eo pacto illius actioni injecta, diffunditur in particulas illius corporis, eas commovet & attollit. Veriſimile ergo eſt à commixtis ſpiritu vitrioli & oleo tartari, eorum corpuſcula ita invicem coire, ac inter ſe convenire; ut interceptis utrinque poris, materiæ ſubtilis totum impetum excipiant; Particulæ ſuccorum in fermentationem adductorum deinceps coordinantur, hoc eſt cum inchoatur fermentatio.

Ulterius non provehar in ſtatuminanda hac ſuppoſitione, uti nec in

aſſerenda, aliis adductis rationibus materiæ iſtius ſubtilis exiſtentia: Plurimi eruditi huic rei ſtrennam navarunt operam, ac indubiis argumentis illam confirmaverunt: Satis ſit hic apertam illius feciſſe neceſſitatem, ut exinde jure merito liceat mihi inferre Acida & Alkalia nequaquam veras cauſas eſſe effectuum qui illis adſcribi ſolent, nedum principia ſtatui debere rerum naturalium,

E re magis forte fuerit obiter demonſtraſſe, quamobrem è fermentationem numero aliæ frigidæ ſint aliæ calidæ, etiamſi unam eandemque agnoſcant cauſam, ſcil. materiæ ſubtilis actionem: Duplex aſſignari poteſt, ut exiſtimo, ratio: Prior eſt, etiamſi liquorum fermentabilium particulæ ab eodem agente in motum impellantur, non tamen omnes ęquabiliter & uniformiter, ſimilibuſque determinationibus illius efficaciam excipere: Non leve hoc diſcrimen inde accedit illarum qualitatibus, atque efficaciæ inde in nos derivandæ: Si aërem Pulmonibus meis concluſum vi impello, manibus vero illorum impreſſionem excipio, frigidum illum percipio: Sin contra impulſio non ſit valida, leniterque eundem propellam, calidum animadverto, unus tamen idemque eſt aër à me expreſſus & commotus: Non alia inter utrumque intercedit differentia quam ex parte determinationum; quas diverſa ratio illum propellendi imprimit: Nolo hic poſitive adſtruere num partes aëris, quem calidum perſentio, circulariter moveantur, id determinare arduum cenſeo, ſufficiat mihi aſſenſum obtinuiſſe, aliam conditionem illum ſortiri quam cum frigidus eſt.

Secunda ratio quæ afferri poteſt quoad diſcrimen obſervabilem in fermentationibus, petitur à materiis fermentationem ſubeuntibus: Neque enim diffitendum dari in Natura materias excitando caloris in nobis ſenſui idoneas, alias minus; Vigente bruma matutinis horis flabitventus ſeptentrionalis admodum frigidus, poſtmodum Auſtralis ſpirabit, à quo illico aëris temperies immutabitur, frigoris exceſſum temperatarus: Veriſimile eſt mutationem hanc ſolummodo adſcribendam varię commiſtioni corpuſculorum intra hemiſphærium volitantium, conſequentium, aut forte parientium, aëris commotionem; Cum venti calidi flant, veriſimile eſſe adeſſe plurimas partes ſulphureas, quibus innatum eſt calefacere & inflammare; Eapropter fulgura & tonitrua in ejuſmodis temporis conſtitutione accidunt: Eadem etiam de cauſa fermentationes quæ ope rerum oleoſarum accidunt, utplurimum calorem habent comitem, ſicuti ea quæ ſequitur miſturam oleorum terebinthinæ & vitrioli: At ſpirantibus ventis frigidis, ineſſe illis neceſſe eſt plurima alia corpuſcula terram exſiccantia, eidemque duritiem inducentia, fixatis particulis quæ aëri] frigiditatem etiam impertiunt, ac aquæ concretionem efficiunt, unde multa cum ratione colligendum id à corporibus nitroſis pendere: Experientia enim duce obſervatum atomos nitroſas multum conferre ad aquæ coagulationem in glaciem: Ex-

Experimentum rei veritatem comprobat, ſi phiala aqua repleta in ambitu habuerit nitrum contritum, glaciei commiſtum: Protinus enim ac pulvis ille colliqueſcit aqua phiala concuſa concreſcit in glaciem.

Hoc loco præciſe determinaturus non ſum quæ ſit indoles rerum efferveſcentias frigidas inducentium, ſatis mihi ſit indicaſſe per ante dicta in iis forte latere partidulas alias ab iis quę calidas excitant: atque hinc deduci poſſe alteram rationem diverſitatis fermentarionum.

Cap. VI.

Repulſio argumentorum quibus utuntur ij qui Acidum & Alkali conſtituunt Principia rerum Naturalium.

CUm ſatis ſuperque oſtenderim conceptam de Acido & Alkali opinionem nequaquam quoad inſignem illam latitudinem admittendam eſſe, æquum eſt perpendamus quid illius patroni, quo eam tueantur, in medium afferant, Etiamſi vero ex ante dictis ipſos aberrare conſtet, non inutile tamen futurum eſt illud examen, atque ex hoc duplex accedet commodum, nam primo quod juſtitię eſt, ipſos inauditos non dimittemus: Secundo aperior evadet doctrinæ illorum falſitas, ex evictione argumentorum quibus fulti ejuſmodi opinionem amplectuntur: Unaquaque objectio immediate adjunctam habitura eſt reſponſionem, quo rei uniuſcujusque ideæ efficacius urgeant, ac judicium feratur & facilius & tutius.

Objectio.

Ji qui intendunt adſtruere Acidum & Alkali Principia eſſe rerum naturalium, & hypotheſin hanc tuentur, prius illorum exiſtentiam probare adnituntur, quapropter illa per totam rerum univerſitatem reperiri ſtatuunt, in Animalibus, Vegatabilibus & Mineralibus.

Solutio.

Ad Principii alicujus conſtitutionem ratio hæc invalida eſt, oſtendendo ſcilicet rem aliquam ubivis obviam eſſe, aliæ quippe requiruntur qualitates, Res autem ea quæ in omnibus univerſim Entibus reperitur, poteſt etiamnum congeries eſſe rerum aliarum ſimpliciorum: Quam ingens eſt numerus affirmantium Sulphur quorumvis corporum compoſitionem ingredi? nullus tamen è patronis Acidi & Alkali Principium id eſſe conceſſurus eſt: Annon hi ipſi obiiciunt ex aliis ſubſtantiis conſtare, ac Acidam implicitum eſſe? Sed præterea allata ab ipſis ratio inique huc quadrat, quandoquidem neque in auro, neque in argento, plurimiſque aliis mixtis, demonſtrari illa queunt, id quod ſuperius à me probatum.

Objectio.

Illud admittunt Acidum extricari

non poſſe, exempli gratia ab auro, non tamen exiſtimant jure inferri nequaquam illi ineſſe: De rei cujuſpiam exiſtentia ex ſolo ſenſuum indicio judicium ferendum non eſt, nimium anguſtis terminis vis illorum circumſcripta eſt, Ratio vero ulterius progredi debet: Ideoque etiamſi oculis noſtris obviam non ſit Acidum Auro inexiſtens, præſentiam tamen illius confirmatura eſt ratio, quandoquidem in hoc metallo obſervare eſt effectus, aliunde neutiquam deducendos quam ex Acido.

Si virga ferrea auro liquefacto immiſſa fuerit, illico in calcem illa abit, ac in ſcorias tota diſſilit, id quod alteri cauſæ quam Acido Auro inexiſtenti adſcribendum non eſt, quandoquidem ſolis Acidis ferrum diſſolvendi vis ineſt; id quod perſpicuum eſt in præparationibus Croci Martis: Ejuſmodi enim Crocus, qui nihil aliud eſt quam perfecta ferri diſſolutio, ope ſulphuris communis præparatur; Incandeſcit chalybis fruſtum, cui affricatur ſulphuris magdaleon, hinc illico colliqueſcit chalybs; id quod proculdubio effectus eſt Acidi in ſulphure concluſi, à quo corroditur & diſſolvitur chalybs, cujus particulæ ab igne diſſolutionis initium contraxere; Præparatur præterea Crocus Martis, rori exponendo ferri laminas, unde contrahitur rubigo, aut contingit diſſolutio, id quod ſolum Acido in aëre verſanti imputandum, quo ros imprægnatus fuit.

Solutio.

Iſthæc inductio unico huic axiomati innititur, à ſolis Acidis calcinari poſſe ferrum; at vero non immerito dubitari poteſt num id veritati conſonum ſit: Id enim perpendendum eſt, quo res quæpiam aliam diſſolvere valeat, nihil præterea in illa requiri quam ut obtineat partes ita conformatas ut illis mediantibus poros ſubire queat prædictæ alterius rei: ſingularem prͤeterea obtineant magnitudinem, donatæ ſint peculiari motu à quo diſſolvatur contextus: me autem judice, conditiones illæ in aliis corporibus quam Acidis occurrere poſſunt: Aqua communis, quæ neutiquam eſt Acida, ſal & ſaccharum ſoluit: Quamobrem aliud diſſolvens, quod Acidum non fuerit, cujus partes ſolidiores erunt, ac majori impetu ſuam vim exerent quam aqua communis, imparia erunt diſſolvendis corporibus compactioribus ſale & ſaccharo?

At vero ſuppoſitio hæc non modo poſſibilis eſt, ſed revera ſic ſe habet, conſona quippe rationi eſt experientia: Spiritus enim volatilis ſalis armoniaci, qui Alkalinus eſt, ferrum diſſolvit, imo citius quam Acida: unde aperte colligendum minime ſupponendum eſſe ex eo ſolo eventu in auro contineri Acidum, quod videlicet ferrum in calcem deducat, ac in ſcorias convertat.

Revera reponunt, cum ferrum duabus diſſimilibus conſtet partibus, Acida ſcil. & Alkalina, mirum nequaquam eſſe debere ſi à menſtruis diſparis naturæ ſolvatur: Sicuti enim diſſolutio cujuſdam corporis contingit tantum quia ſeparatur illius Acidum ab Alkali, quo cum arcte cohærebat, contingit

contingit ut Alkali ferri cohæreat partibus diſſolventis ſi Acidum fuerit, proprium deferens, atque ea ratione ab auro calcinatur ferrum, cum viceverſa Acidum inchoet illam ſeparationem quando diſſolvens Alkalinum eſt; hac autem ratione agit ſpiritus volatilis ſalis Armoniaci.

Hoc vero reſponſum omnino ſoliditate caret; Supponitur enim Natura ex arbitrio agere, ejuſmodi diſpoſitiones illi concedendo: Quamobrem Alkali ferri divellitur à proprio Acido, fœduſque ſolvit à Natura inſtitutum, complexurum Acidum extraneum, ſocietatem enormem & abſurdam initurum? Vel quare Acidum ipſummet inconſtans fit, atque affinitatem ambit alterius Alkali ſtatim ac illi fit obvium? Ejusmodi ſegregationes, ac novæ commixtiones electionem ſupponunt quę in materia deſideratur; mere enim impulſu cœco & ex neceſſitate agit.

Revera ajunt ad nonnullorum corporum diſſolutionem, neceſſa- ſariam eſſe appropriatorum diſſolventium adplicationem: at vero ob hoc ipſum requiritur tantum, partim certa quædam pororum conformatio, partim diſpoſitio & motus partium, quæ poſtmodum agant citra deliberationem & electionem, ſola dirigente Naturæ legem neceſſitate. Sed qua ratione omnia tentant explicare per Acidum & Alkali, ni his conceſſa fuerit intelligentia? non videntur munus ſibi aſſignatum poſſe explere: Si enim diſſolvens Acidum fuerit, ſupponunt illico præſto eſſe Alkali quodpiam quod ſubjectum ſit illius actionis. Sin Alkali adſit, obvium protinus eſſe Acidum; Hæc omnia captum ſuperant, ac nimis abſtruſa, materia enim aliis legibus impulſa agit.

Præterea, qua argumentorum vi confirmaturi ſunt ab auro fuſo diſſolvi ferrum mediante illius Acido? Nunquid parili ratione affirmari poteſt id fieri vi ipſiuſmet Alkalina, effectum vero exercere abſorbendo ferri acidum, ſicuti opinio eſt id fieri à ſpiritu ſalis ammoniaci? Utrumque æque probabile eſt, neque enim ſuppetunt rationes firmæ rem determinantes: Solus proculdubio Guſtus judex eſt de Acido & Alkali Auro in exiſtentibus, num cuipiam illorum adſcribenda ſit illa calcinatio: at vero impoſſibile eſt ab auro ſecernere liquorem qui linguam eadem ratione afficiat qua ſpiritus ſulphuris, nitri, vitrioli & alii, quibus Acidi nomen inditum, iſtiuſmodi impreſſionis ratione.

Me quod attinet, ingenue quod ſentiam dicturus, exiſtimo neque Acidum neque Alkali Auro inexiſtentia cenſenda eſſe cauſas diſſolutionis Ferri: Alia omnino ratione in conſiderationem venire debet iſte effectus, aſſignandus ſolummodo particulis auri ab igne diviſis & ſejunctis, quibus inſignis motus con-

ciliatus eſt, per quem penetrant ferri poros, quibus proportione reſpondent contextum ejus vi inſigni diſſoluendo: Explicatio hæc, me judice, ſatis eſſe debet, prætermiſſo examine determinationis figuræ auri partium, vel magnitudinis pororum ferri; alias facilis erit error ſi intimius rem ſcrutari voluerimus.

Objectio.

Vlterius probant Auro ineſſe Acidum, quia totum quantum ſulphur illud eſt; quo vero poſtremo hoc titulo gaudeat, adducuntur nonnullæ obſervationes: Cum tenuiſſimæ Auri lamellæ crucibulo immittuntur ab intenſo igne candenti, infuſo poſtmodum Mercurio, exſurgit tunc unitas partium auri cum particulis ferri, quam Chymici *Amalgama* vocant, adeo ut Aurum hinc tractabile evadat, ac idoneum cooperiendis operibus: Hinc vero colligunt unitatem dictam contingere, quod Mercurius, qui Alkali eſt metallicum, Aurum penetrat, hujuſque ſulphuri affigitur, Experientia quippe teſte, Mercurius ſolummodo ſulphuribus facile cohæret, ſicuti id manifeſtum in compoſitione cinnabaris artificialis, quæ perficitur Mercurium cum ſulphure communi calcinando: Adducitur prętereą aliud experimentum. Si limatura auri diſſolvatur in aqua regia, pręcipitetur poſtea hæc diſſolutio addito ſale tartari, pulvis præcipitatus rite exſiccatus accenditur igni admotus non ſecus ac pulvis pyrius. Ex illorum autem mente, is effectus ſolum adſcribendus Nitri efficaciæ, quod auri corpus pervadit, ac ſulphur aggreditur: Ex Spiritu enim Nitri, qui compoſitionem Aquæ Regiæ ingreditur, Sali tartari conjuncto, quod præcipitantis vices obiit, exſurgit Nitrum regeneratum, à quo aurum Fulminans redditur: cum fulminationem nulla res adquirat niſi ab commiſtione nitri cum Sulphure, ac actione unius in alterum, ſicuti id conſpicuum in pulvere tormentario.

Reſponſio.

Objectio hæc præcedenti nequaquam præſtantior, effectus ſolummodo occupati ingenii, quod res quo non decet detorquet, quantumvis legitimæ illarum cauſæ indagatu faciles ſint: Eo ſemper recidunt ut Acidum vel Alkali omnium auctores ſint; occupatio inquam, nihil quod magis ſit Naturæ conſentaneum animo obtrudit; alias aliud de amalgamatione auri ferretur judicium: Quamobrem enim in ſcenam adducnntur Sulphur & Acidum, quæ omnino oculos effugiunt? Num, his dimiſſis, ratio obſcura eſt cur Aurum dicta ratione præparatum tractabile eſt & extenſile? Non deeſt certe, meliuſque patebit, valere juſſo quovis ſulphure, nullaque re inutili inducta; Id quippe accidit, quia Mercurius auri poris ſe inſinuans, hujus particulas ſegregat, illiſque commiſtus hæret: fluidus quippe cum ſit, in cauſa eſt ut eædem auri particulæ, quibus intricatum cohæret, diſſolutæ maneant, ac facile invicem confluant, ſi acceſſerit quodpiam agens externum illas impellent: Eadem de cauſa ob prædictam mixtionem,

nem, aurum fragile evadit,cum enim illius particulæ ab invicem disjungantur, ac vix ſeſe mutuo contingant, minima adhibita vi divelluntur.

Neque obſcurior ratio cur Auro fulminatio comparetur, veriſimile enim eſt aculeos Aquæ Regiæ, à qua diſſolutum fuit, ac nonnullas particulas ſalis tartari cujus vi præcipitatum fuit, illius ſubſtantiæ tam arcto nexu conjungi, ut nequeant lotionis ope ab invicem disjungi: quo fit ut particulæ illæ, ea ratione compactæ, impetu facto erumpant, ac ingenti edito ſtrepitu auri particulas ſolidas quibus ob voluebantur, diſſilire faciant:Ex his rationibus, (nequaquam in medium allatis inutilibus ſuppoſitionibus) apertæ fiunt cauſæ quorumvis illorum effectuum, at vero ſupponendo auro ineſſe ſulphur occultum,multiplicia redduntur media, & ultro ea adducuntur quorum probatio nulla valida apparet: Porro qua inducti ratione ſupponũt Aurum,nihil fere aliud eſſe quam ſulphur ?cum metallorum omnium graviſſimum ſit, quod viceverſa leviſſimum eſſe deberet ſi vera foret illorum ſuppoſitio; neminem enim latet ſulphur, quod ſubſtantia pollet inflammabili,innata pollere facultate ad aſcenſum; id quod cum gravitate nequaquam cohæret.

Objectio.

Statuunt Sal Alkali Naturæ progeniem eſſe, nequaquam ignis qui in uſum venit ad illius eductionem; alias neceſſe eſſe cenſent ut æquali copia;eliceretur ac quovis tempore, ex omnibus corporibus igni obiiciendis, id quod experientiæ omnino repugnat: Ex vegetabilium enim claſſe nonnulla plurimum ſal ſuppeditant, alia pauciſſimum: Igni quantumvis exponatur lignum carie exeſum, aut fluctibus verſatum, nullum ex illis proditurum eſt ſal: quippe cum id quo donata erant,vel ab aqua abſorptum fuerit, aut per putredinem abſumptum: Itidem cum ex cineribus vegetabilis cujuſpiam ſal illius lixivioſum eductum fuerit, quanrumvis hoc calcinaveris, ignis nequaquam id producturus eſt, uti nec artifex educturus, quod non contingeret ſi Sal Alkali ignis ſolummodo productum eſſet.

Reſponſio.

Ex his obſervationibus & ratiociniis nihil firmi colligere licet; quando enim ſtatuitur alterationem illam quæ inducitur particulis mixti igni tradit, non ea mens eſt ut prædicta alteratio cenſeatur fieri ex quavis materia: Eapropter neceſſaria eſt proxima diſpoſitio; at diſpoſitio hæc non ipſamet res eſt quæ exinde emergit: Non quævis ſine diſcrime materia corpori noſtro alendo eſt idonea: Marmor ineptum eſt ut in ſanguinem tranſmutetur, quamvis hæc proprieta, innata ſit pani, carni, fructibus ac plurimis aliis rebus, neque tamen ideo quiſpiam illaturus eſt pani ineſſe ſanguinem, actu ſaltem, in fructibus aliiſvè rebus: Pari ratione nequaquam inferendum Sal Alkali ineſſe quibuſdam ſubjectis, unde ignis beneficio extra-

hitur; etiamſi illorum partibus innata adſit diſpoſitio ad ſitum convenientem admittendum & idoneum productioni Salis Alkali; quæ diſpoſitio periit in ligno undis exagitato, aut carioſo, & cineribus lixivium paſſis: Ex his ergo conſiderationibus nequaquam tollitur opinio non iniqua, ab igne alterari partes mixtorum, ac ex eo educi ſalia adulterina.

Objectio.

Obiicitur Acidum & Alkali ſubſtantias eſſe ſimplices & uniformes, & proinde pro Principiis habenda: Supponitur enim poſſe alia corpora in Acidum & Alkali diſſolvi, quinimo, ea quæ ſimpliciſſima videntur, cujusmodi ſunt ſulphura & ſpiritus, in ipſa vero deſinere quamvis reſolutionem, ope ignis vel aquæ nequaquam ſeparabilia, in ſubſtantias diverſæ naturæ.

Solutio.

Multa huic probationi opponenda ſunt, nam primo ſimplicitatis indicium non eſt indubium in quapiam re quod in partes diſſimilares actu dividi nequeat; Quis Chimicorum nactus eſt diſſolvens quod Aurum in diverſas ſubſtantias ſeparare valuerit? Impoſtores nonnulli gloriantur ſe ex eo extraxiſſe ſulphur quoddam & Mercurium, ſed quicunque ingenuus conceſſurus eſt id hactenus impoſſibile fuiſſe: Interim Aurum nequaquam eſt corpus ſimplex, maxime compoſitis adnumerandum eſt, nemine contradicente: Nequaquam ergo ſimplicitas cujuſpiam ſubſtantiæ arguenda eſt ex impotentia diviſibilitatis illius: cum id æque adſcribi queat imbecillitati agentium uſurpatorum, ac naturę corporis reſolvendi: De hac ſimplicitate judicium ſolummodo ferendum eſt ex ideis abſtractis quas de principiis concipimus, quæ ea obiicere nobis debent plane uniformi.

Secundo fruſtra exiſtimant Acidum & Alkali corpora eſſe ſimplicia, ac proinde Principia, ſi plurimæ ſubſtantiæ occurrant in quibus illa demonſtrare nullus poſſit, ſicuti id à me oſtenſum de corallo, auro, argento, margaritis &c.

Tertio, quo fundamento innixi exiſtimabimus Alkali corpus eſſe ſimplex? Jam à me manifeſtum factum admodum veriſimile eſſe id tantum confuſam eſſe congeriem particulę ſalis eſſentialis & terreſtrium quarundam partium, ab agitatione ignis productarum?

Quarto, arduum eſt animo concipere Acidum & Alkali non conſtare ex partibus diſſimilaribus, ſi judicium feratur juxta ideas nobis de eo traditas, ab experientia confirmatas: Alkali corpus eſt poris pervium, quæ diſpoſitio denotat anomaliam in illius contextu, aliunde non deducendum quam ex eo quod illius particulæ, cum conſtent ex magnitudinibus & figuris diverſis, nequaquam inter ſe convenire queunt juſta in proportione ad invicem: Itidem plurima ſalia Acida ejuſmodi figuram obtinent quæ ſupponit diverſitatem in partibus ipſa componentibus: Sal acidum aluminis in ſui coagulatione aſſumit figuram ſpiralem, id quod deducendum videtur ſolum ab inæqualitate illius

illius particularum inter ſe magnitudine diſcrepantium.

Objectio.

Statuunt præterea proprietates Acidi & Alkali inſignes utilitates præbere, non minus extenſas quam materiæ & motus, cenſent enim in Acido & Alkali reperiri exiſtentiam materię & motus cauſam.

Solutio.

Objectio hæc parum rationi conſentanea eſt, ac proculdubio, qui primi illam produxere, ad examen accuratum nequaquam deduxerunt: Neque enim quæſtio eſt num Acidum & Alkali portiones ſint materiæ, Ac num ſingularis hæc materia illo in ſtatu conſiderata, in illis, exiſtentiam ſuam nanciſcatur: Extra controverſiam res poſita eſt, materia vero ea ratione determinata nequaquam differt ab Acido & Alkali, nec proinde diſtinctam eſſentiam obtinet, materia eſt Acidi & Alkali particeps, ut ſic dicam: Hoc vero in quæſtione eſt an in iis contineantur quævis determinationes quarum materiam capacem eſſe concipimus, at vero hoc falſitatis aperte evincitur, quod tamen verum eſſe deberet ſi æqualis cum illa eſſent latitudinis: Alias inæqualitas inter hanc & illam intercedere debet, portiones autem materiæ quæ neque ad Acidum vel Alkali quodpiam reducentur, majorem aut extenſionem illi conciliaturæ ſunt, neque in iis exiſtentiam ſuam habituræ ſunt: Porro Acida & Alkalia non poſſidere quasvis determinationes quarum materia capax eſt, apertiſſimum eſt: Acida corpora ſunt aculeata, Alkalia poroſa, lintea abſtergent, & Acidis commixta fermentationem ſubeunt: En cunctas illorum determinationes, Materia autem innumeras admittere poteſt: In particulis enim etiam ſimpliciſſimis rotunda eſſe poteſt, quadrata, triangularis, infinitarumque aliarum figurarum capax: poris etiam carere poteſt, vel adeo anguſtos poſſidere ut Acidorum penetrationem nequaquam admittat, nec proinde cum illis fermenteſcat, aut linteamina abſtergeat: Cuncta hæc aperte idea Materiæ includuntur, quamobrem inter hanc & Acida vel Alkalia eximium diſcrimen conſtituitur, eaque propter deduci poteſt ratio rerum omnium in Natura exiſtentium, cum ex cæteris ratio tantum peti queat exigui proprietatum numeri: Quæ jam antea à me adducta ſunt de gemina fermentationum cauſa, clare demonſtrant an merito petenda ſit ea quæ motum inducit, ex Acidis & Alkalibus.

Objectio.

Ubi Acidi mentio incidit inſignes illi aſſignantur facultates, ſi fides eſſe debet ejus patronis; Rerum productio illi debetur, vita & multiplicatio: Ex eo Natura mutuatur omnes diverſas φάσεις quas exhibet ſingulis anni tempeſtatibus: Illi impertitur quicquid gratiarum obtinet, & in ſingulo quoque ente illius ſtructuram & figuram moderatur: Tandem ipſum eſt Anima mundi quam Priſci tum ingenioſe commenti

ſunt, à *Virgilio* hos verſilus traditam.

Spiritus intus alit, totamque infuſa per artus
Mens agitat molem & magno ſe corpore miſcet;
Inde hominum pecudumque genus, vitæque volantum
Et quæ marmoreo fert monſtra ſub æquore Pontus,

Ulterius vero confirmaturi veritatem inſignium illarum qualitatum, ſatis eſt prodixiſſe leves quaſdam obſervationes: Afferunt ſi remixtum fuerit Acidum quodpiam cuidam Alkali, hoc ab eo determinari juxtam propriam illius figuram, & una conſtituere corpus non multum diſſimile ab eo à quo ſeparatum fuerat: Sic ſi affundatur Alkali alicui, exempli gratia Sali Tartari, Spiritus Acidus Nitri, exurgere inde Nitrum regeneratum: Sin Spiritus Acidus Salis communis, Vitrioli, alumini, proditurum inde eſſe minerale referens ſpeciem uniuscujuſque Acidi.

Solutio.

En ornamenta quibus nonnulli ſuam hypotheſin decorant: nam curæ illis non eſt num quæ proferunt ſolida ſint & firmo ſtent talo, ſatis eſt ſi inſignia & extraordinaria emittantur: Oculos perſtringere conantur objectis elogiis faſtuoſis nequaquam caliginem diſcutere adductis ideis diſtinctis: Non denegamus quidem Acido aliquem uſum in Natura; Uſui forte eſſe poteſt in lapidum generatione & mineralium, imo aliquid conferre fermentationi quæ plantarum nativitatem præcedit, & ei quæ earum progreſſum ſequitur, at vero nequaquam admiſſuri ſumus quæcunque nobis obtrudunt, nimiopere exaltata, occupati animi indicia, quo vitio qui laborant in obſcuro ſemper verſantur: Preterea non diffitemur cum cryſtalli, formes evadunt nonnullæ materiæ, ab Acidis diſſolutæ, ſalia illa figuræ ſuæ indicia cryſtalliſationi inducere: ſpiritus Nitri induit figurā pyramidālem ſpiritus aluminis, ſtriatā acetum ſtillatitium præditum eſt aculeis acutiſſimis, ſpiritus ſalis obtuſiſſimis: At vero falſum eſt Acida Alkalibus commixta priſtinæ ſemper tenaces eſſe naturæ; falſius, ipſa figuram dare Alkalibus, ac intra hæc regenerari: Si affuſus fuerit ſpiritus Vitrioli Sali Alkali Tartari, ex hac miſtura non oritur Vitriolum regeneratum, at corpus neutrum, quod vocant *Magiſterium Tartari*, aut *Tartarum Vitriolatum*, plane & viribus & ſubſtantia à Vitriolo diſſimile, neque enim dejectorium eſt, neque emetica vi præditum, niſi ſumma dozi fuerit aſſumptum: Quinimo ſi à Sale Tartari ſejungendus eſſet ſpiritus Vitrioli, eliceretur inde ſpiritus aciditatis maxima parte ſpoliatus, cujus aculei retuſi aut fracti fuere in penetratione prædicti Alkali.

Objectio.

Sed præterea cenſent cunctas noſtras ſenſationes affectus eſſe Acidi & Alkali, neque alibi illarum indagandas eſſe cauſas quam in horum motu, ſtructura & commixtione: Tentant hinc elicere cauſas Luminis & Colorum, ſicuti ante dixi: Innituntur quibusdam experimentis à me allatis, neque aliis utuntur mediis explicaturi diſpoſitionem objectorum aliorum ſenſuum;

ſenſuum;

ſenſuum: Inducturi ſenſum Olfactus excitari ab actione Acidi & Alkali, obiiciunt Oleum Roſarum diſtillatum carere odore admodum manifeſto cum ſolitarium eſt, ad admixto vero pauco ſale Tartari; diſſolutione poſtmodum in aqua facta, inſignem ſuaveolentiam exſurgere: Itidem ratione Guſtus, videre eſt Acidum Aceti, à quo diſſolutum Plumbum, unaque cum eo coagulatum eſt, ſaporem dulcem exhibere linguæ admotum: Eaque propter Plumbum dicta ratione præparatum Saccharum Saturni dicitur.

Solutio.

Alias à me oſtenſum quam exigua veriſimilitudine Luminis & Colorum reddatur ratio ex Acido & Alkali; & quam parum conveniant experimenta adducta quæſtioni propoſitæ: Demonſtravi ex ejuſmodi obſervationibus inferri quidem poſſe commixtionem amborum iſtorum Salium, diverſimodam diſpoſitionem inducere valere ſuperficiei corporum coloratorum, eoque pacto variis modis diſponere lumen reflexum, attamen exinde nequaquam colligendum ea ipſa materiam eſſe luminoſam quæ oculis noſtris obverſatur, nobiſque obiicit colorum ſenſationes: Idem de aliis ſenſationibus pronuntiare non licet, experimenta enim quæ afferunt paulo validiori nituntur fundamento: Admodum enim rationi conſonum eſt Acida & Alkalia ex ſeipſis, vel ſolitaria, vel ratione commiſtionis mutuæ, excitare poſſe ſenſum odoris & ſaporis: ſenſus quippe hi craſſiores ſunt ſenſationibus luminis & colorum, neque tanta opus eſt ſubtilitate & tenuitate particularum objectorum illas inducentium: Sal volatile urinæ, quod Alkalinum eſt, acriter odoratum ferit: id contingit eo quod nonnulla illius corpuſcula, ob mobilitatem ſecreta, concutiunt fibras quibus interius narium ſuperficies contexta eſt: Sic & plurimæ effervèſcentiæ contingunt ſi affuſum fuerit Acidum cuipiam Alkalino corpori, unde emergunt odores antea non perceptibiles, id quod tantum modo adſcribendum motui in fermentatione facto, cujus ratione exhalatio fit particularum quarundam fixarum, quæ aëri commixtæ nervos olfactorios feriunt, ac proinde excitant ſenſum, cujus prædicti nervi ſunt organum.

Quin & probabile eſt Odores acres & penetrabiles à ſolis odoribus produci: Sicuti enim acuties illa ſenſus ſupponit validam concuſſionem & vellicationem fibrarum organi, multa cum veriſimilitudine cenſetur à ſalibus illas agitari tanto impetu: diſpoſitio quippe illarum figuræ, acrigiditas particularum perquam idoneas illas efficit ad ejuſmodi effectus productionem.

At vero ex mea ſententia metas prætergrediuntur qui cujuſvis odoris cauſas ex Acido & Alkali deducunt, revera enim legitimo carent fundamento qui id ſtatuunt; Cum enim ejuſmodi proprietates eo ſolum nomine illis aſſignantur quod ex eorum præſentia excitentur dictæ ſenſationes, idoneaque cenſeantur quæ eas pariant ratione propriæ figuræ nequaquam ad ea referen-

rendæ ſunt ſi adſit ratio dubitandi num rebus odoratis inſint & ab iis oriántur, vel ſi illorum perceptiones cum figura nequaquam congruant: Eapropter non exiſtimo pronuntiandum eſſe Acidum vel Alkali excitare ſenſum odoris in me ab accenſa cera Hiſpanica, aut cum caryophyllum hortenſem naribus admoveo: Nulla compellit neceſſitas ut admittam Acidum vel Alkali in cera: ſuppoſitio hæc eſſet inutilis, nam ſola agitatio ab igne excitata, ac communicata illius partibus, ſatis eſt ad cauſæ cognitionem: Eodem modo ſuaveolentia à vetonicæ flore emiſſa, nequaquam ad ſalia confugiendum monet, quorum figuræ rigidę & acutæ nequaquã conſentire videntur ſubtilitati illius ſenſus, æquius foret rationem reddere ex corpuſculis alia figura donatis, cujus ope, applicatione facta nervis olfactoriis, gratam ſpiritibus inducerent impreſſionem, magis conſentaneam ſenſationi inde emergenti.

Idem de ſaporibus quod de odoribus judicium ferendum eſſe exiſtimo, neque aſſenſum præbeo omnes quotquot ſunt ſoboles eſſe actionis Acidorum & Alkalium; Non diffiteor ſenſationes quaſdam in nobis ab illis excitari poſſe Saporis; quandoquidem ſalia ſunt, quæ ſtructuræ ratione idonea fieri poſſunt commovendis linguæ nervis, cum præterea Acidi vocabulum competat ſolum quibusdam corpuſculis ratione ſenſationis ſingularis quam in nobis excitant: Sed multo majorem numerum percipere nobis licet, qui neque Acido neque Alkali debentur; Quæ convenientia abſoluta occurrit inter ea & & ſapores dulcem, amarum, acrem ac plurimos alios, quos corpora ſapida in nobis excitant? Nunquid pro arbitrio determinatio ſtatuitur rerum, ſemper hæc ſalia accerſendo, pura aut commixta? nunquid ſatius eſt hæc aſſignaſſe diſpoſitionibus particularum corporis, quorum non perpetuo poteſt ſingularis deſcribi figura, motus & magnitudo, etiamſi eorum ope agant atque hos vel illius ſapores nobis exhibeant?

Quin & affirmare licet Alkali, ſuppoſita figura quæ illi aſſignari ſolet, nullum excitare poſſe, aut ſaltem fatuum & inſipidum: Ajunt enim corpus eſſe poroſum; Ab ejuſmodi autem diſpoſitione aptum tantum redditur facili diſſolutioni, linguæ impoſitum, nulla ſenſibili illius vellicatione ſubſequente, id quod percipimus contingere in gypſo & cineribus, multis poris donatis, ſed quæ nullum manifeſtum ſaporem invehunt: Revera nonnulla Alkalia acerrime linguam afficiunt, at non ratione ipſis adſcriptæ diſpoſitionis, id ſolum contingit ob figuram & magnitudinem particularum illorum, quorum inæqualis contextus poroſam figuram conſtituit, per quam Alkalium natura definitur.

Poſſent & nonnullæ quædam præterea adduci proprietates, adſcribi ſolitæ Acido & Alkali, ad inducendam opinionem ex inſigni effectuum numero qui ab illis derivantur, ea revera eſſe Principia rerum naturalium: Sed cum in dicendorum ſerie non defutura ſit occaſio illas ad examen revocandi, ſufficiant jam à me adducta, quæ, ut cenſeo ſententiam

dictam

dictam expugnare valent: Etiamſi vero occurrant nonnullæ proprietates atque ſtrictis limitibus coërcitæ, qui tamen judicio pollent nequaquam ambo hæc Salia edere poſſe functiones, quas ex Natura præſtare inepta ſunt, affirmabunt. Non licet per rectam rationem objecta in tantum magni facere, ac amplitudinem invehere quæ veritatis terminos tranſiliat: Unicuique rei æqui aſſignandi limites, quos ultra citraque nequit conſiſtere rectum: Poſteriore hujus libelli parte pro virili de ſignaturus ſum legitimos Acidi & Alkali terminos, ac quomodo dextre tum in rebus Phyſicis tum Medicis in uſum flecti debeant.

Cap. VII.

Animadverſiones generales in librum cui titulus:

Hippocrates Chimicus.

T*Achenius*, author prædicti libri, inter patronos Acidi & Alkali inſignis eſt: Ille, ſi bene judico, primus omnium ambo hæc Salia deduxit ex levibus functionibus quæ illis in Chymia & Medicina aſſignantur: Ulterius vero in Naturam provehens, eadem corporum Principia conſtituit, aut ſaltem admodum nobis proximorum: Hæc enim habet verba libro nono ſui libri pag. 49. *Sicuti ſuppono, experientiæ fundamento innixus, omnia entia ſublunaria ex duabus rebus conſtant, nempe ex Acido & Alkali, id quod præſenti in opere probaturus ſum ex mechanices legibus: imo hæc intelligi volo de ipſo Argento.*

Ex quibus verbis liquet corpora ſublunaria, i. e. Mineralia, Vegetabilia & Animalia, conſtare ex Acido & Alkali, tanquam ex propriis principiis, ſi fides illi Authori: Cum autem propoſitus ſit mihi ſcopus amborum horum ſalium æquam latitudinem definire, jamque à me oſtenſum nullo fundamento adeo amplas utilitates ipſis aſſignari, ab inſtituto nequaquam recedam ſi quaſdam animadverſiones in illius librum attulero, Examen à me ſuſcipiendum argumentorum ab ipſo allatorum ad iſtius hypotheſis tutelam, omnino confirmaturum eſt id quod ratio de illis credendum dictitat.

Cum vero apud me ſtatutum non ſit cunctas illius operis partes ad incudem revocare, ſigilllatim indicaturus non ſum quæcunque revera reprehenſione digna ſunt, exempli gratia, argumenta & teſtimonia undique conquiſita, margini adpoſita ubique, utplurimum nullatenus rei ipſi congruentia: Abſurdi illi tituli, & ſtudio conquiſiti, unicuique fere capiti præfixi, in quibus acumen ingenii oſtentare conatur: Propoſitiones incertæ & controverſiæ obnoxiæ, nullo ratiocinio fultæ, ſicuti, e. g. cum aſſerit dari vacuum in rerum natura: Ab experimentis porro ſolum quibuſdam demonſtrat Alkali poris eſſe donatum, obſcura tandem & affectata

icendi ratio, plurimis in locis obvia, quam religioſe obſervat ; eo quod, ex illius ſententia, Philoſophis propria eſſe debeat, & imitatus *Raymundum Lullium*, Baſilium, qui norma cæteris eſſe debeant, ſicut & plurimi alij Chymici ; ſingularia hæc inquam miſſa facio, ſolum aſſumpturus ea quæ de Acido & Alkali in medium affert, En ſubjectum & ſummam Libri illius.

Author Animadverſionum in Pharmacopœam Auguſtanam vituperaverat in adnotationibus præparationem ſalis Theriacalis antiquorum, nam præter ſtupēdam illam diſproportionem quæ occurrit inter varia ingredientia ſal illud componentia ; Sicuti cum præſcribunt quadraginta libras ſalis communis, vel ammoniaci, ad quatuor Viperas, id quod plane abſurdum eſt & ab omni ratione alienum ; addit in violenta calcinatione rerum, adhibito intenſo igne, partes Viperæ volatiles omnino in auras diſſipari h.e. quicquid optimi inerat in nihilum abire, ſola ſuperſtite terra aduſta, effoeta & inefficaci.

Tachenius conſequentias has nequaquam admittit, Authorem animadverſionum increpans quod prave ratiocinetur, accidentia hæc metuens : Ac tandem aſſerit antiquos circa hanc rem minime reprehenſione eſſe dignos, ſtatuit enim in præparatione ſalis Theriacalis partem acidam ſalis communis, aut ſalis Ammoniaci, abſorbere & fixum redde Sal Alkali volatile viperinum, Non ſecus ac in præparatione Salis Armoniaci artificialis, quod ex urina paratur, fuligine & ſale marino : acidum, quo donatum eſt ſal marinum impregnatur ſalibus Alkalibus volatilibus quæ inſunt urinæ & fuligini, prohibentque ne in auras diſcedant, unde infert illos decipi, & toto cœlo errare qui verentur diſſipationem partium volatilium viperarum in præparatione ſalis Theriacalis ad methodum antiquorum : Ea vero ſolum de cauſa ab Animadverſionum Auctore ait improbari quod arcanum mente non perceperit ; Fundamentum quo innititur ad tutelam ſalis Theriacalis ; occaſionem illi præbuit de Acido & Alkali verba faciendi, inſignes illorum dotes nobis demonſtrandi, quinimo & adſtruendi ipſam ex ipſis conſtare Naturam.

Rem comprobaturus duo media adducit, Authoritatem & Experientiam : Authorem adducit *Hippocratem*, cujus aliquot loca adducit deprompta ex libro 1. de *Diæta*, *Tachenius* eo in libro admiranda myſteria comperit, pauciſſimis cognita, quamobrem *Libellum illum aureum*, vocat : Fatetur equidem *Galenum* ſingulari methodo & ingenti acumine nonnulla ſummi illius viri opera illuſtraſſe, addit vero auſum nequaquam fuiſſe manum admovere libris de *Diæta*, quandoquidem ejuſmodi Tractatus à ſolis Chymycis perceptibiles ſint, in quorum tantummodo gratiam conſcripti fuerint, ſicuti id aſſerit author noſter in Præloquio ; Videamus autem qua arte extricaturus ſit abdita illa & pretioſa myſteria.

Hippocrates determinaturus ea quæ diætam ſpectant, primo adducit principia ex quibus homo conflatus eſt, ratus illum quem latet natura dictorum prin-

principiorum, nequaquam rite definire poſſe quantitatem & qualitatem alimentorum utilium: Ex ejus ergo mente hoc loco univerſa Natura ex Aqua & Igne conſtat; addidit *hoc loco*, aliis enim in locis illius operum alia eſſe videtur in ſententia, En illius verba lib.1. de *Diæta* art.4. *Animalia omnia, quin & ipſe homo, ex Aqua & Igne conſtant, duobus Principiis, revera facultatibus diſſimilibus, ſed quæ invicem coire poſſunt in uſus: Hæc ambo ſimul ſumpta cæteris omnibus exiſtentiam præbere poſſunt, quia & ipſa per ſe ſubſiſtunt, ſeorſim vero exiſtentia, neutrum ſubſiſtere poteſt, nedum cæteris ſubſiſtentiam præbere:* Verba hæc aperta ſunt, quæ nihil aliud innuere videntur quam quod verba ipſa ſonant, *Tachenius* vero alium ſenſum illis affingit, neutiquam ratus genuinum illum eſſe qui primo animo occurrit, occupavit quippe illum opinio antiquos animi conceptus ænigmatum latebris occuluiſſe; literæ ſenſum vulgaribus Philoſophis concedit, ipſe vero Chymiſta cum ſit myſterium ibi ſuſpicatur & quærit: Ex illius enim mente Hippocrates dicto in loco de *Acido* & *Alkali* verba fecit, prius *Ignis* nomine involuens, poſterius *Aquæ*. Quamobrem ſtatuit doctrinam à ſe propoſitam opprobrio eſſe non debere ratione novitatis, cum revera nova non ſit.

Ut vero conſtet ratam apud ipſum eſſe ſuppoſititiam illam analogiam, videnda eſt pagina 17. prædicti libri, quæ hæc habet in margine, *Acidum & Alkali organa ſunt Naturæ, idoneo autem loco oſtenſurus ſum Aquam nihil aliud eſſe quam Alkali, Ignem autem Acidum*: Ipſo vero in textu ejuſdem paginæ, videre eſt ab ipſo vocari *Acidum* & *Alkali*, id quod Hippocrates nominat, *duas diſcrepantes facultates.*

In ſerie libri illius diſquiſivi quibus rationibus innixus conformitatem dictam, quam inter Hippocratis ſententiam & ſuam conſtituebat ſtabiliat, ſed revera admodum leves ſunt & vagæ, Pag. 143. ait ferrum candens aquæ immerſum compactius & durabilius evadere, *ferrum enim*, addit ille, *plurimum intra ſe continet Acidum volatile, cujus ratione ſenſibiliter diſſolvitur in ſcorias: Cum vero temperies ipſi comparatur: Acidum illius abſorbetur ab aqua evadat quo fit ut minus ſolubile Alkali*: Paulo vero inferius pag. 144. ait, Aquam cōmunem non diſtillatā Alkali volatile continere, ac ratione iſtius Alkali nutrimentum præbere: Id quod impulit Lactaneum, *addit*, *ut Omnia in Aqua eſſe dixerit*: Num vero hæc apprime quadrant, & ad rem? Pagina 231. c.27. ait Coralia ad ignem reverberata per ſex dies, totidemque noctes, manifeſtum ponderis incrementum aſſumere, adeo ut ſi duodecim Coralliorum unciæ aſſumptæ fuerint, finita operatione quindecim occurrant: Id quod veriſimiliter tantummodo contingit, quod flammæ particulæ quædam ſubeunt Corallia illiſque adhærent, corpuſcula autem illa ſunt Acida, id quod confirmare licet ab affuſo aceto diſtillato prædictis Coralliis, tunc enim nulla, ſicuti fieri ſuevit, exorira eſt ebullitio, evidenti indicio Alkali Corallorum omnino imprægnatum eſſe Acido quod flammæ inerat; Ex his omnibus proculdubio inferre intendit *Tachenius* *Acidum* & *Alkali* nequaquam differre ab iis quæ *Hippocrates* donat nomine *Ignis* & *Aquæ*,

ac proinde liquet ex illius operibus hauſiſſe doctrinam quam ſtabilire conatur.

Ad ſtatuminandam ulterius ſuam ſententiam, adducit præterea alium locum, plurimis in locis ſui operis intertextum; Locus deductus eſt ex eodem de *Diæta* libro t.17. *Spiritus unus attrahit,* inquit Hippocrates, *alter impellit, uterque autem idem præſtat, atque ad utrumque latus ambo vergunt*: En præciſe actionem Acidi in Alkali, nitide traditam: Spiritus ille attrahens nihil aliud eſt quam Alkali Acidum abſorbens; Impellens vero eſt Acidum quod Alkali penetrat Hæc *Tachenij* eſt opinio, de qua judicium ferre licet perpendendo quædam loca, in quibus iſtum adducit, ac præſertim tertium caput, in quo de Saponis compoſitione verba facit, quam aſſignat, non ſecus ac cætera omnia, commiſtioni Acidorum cum Alkalibus, & iis quæ ex illorum actione prodeunt.

Variæ productiones ſubortæ ex contextu & alteratione Alkali cum Acido, ex *Tachenii* judicio dicto in loco 1. lib. de *Diæta* §. 6. ſubintelligi videntur: *Omnia ipſis contingunt ex neceſſitate legum Naturæ, & id quod volunt, & id quod nolunt: nonnullis enim huc impulſis, aliis illuc, poſtmodum commixtis, unumquodque Ens attingit motum ipſi propoſitum*: Res huc illuc impulſæ, ac demum confuſæ, reipſa nihil aliud ſunt quam varia commixtio Acidorum & Alkalium, unde in Natura exſurgit inexplicabilis illa Entium varietas: Hæc mihi videtur mens *Tachenii*,

Nonnulla quoque producit loca, ſed, ut ingenue dicam, tam parum accurato judicio adducta, ut quem in uſum tendant non percipiam, neque quem in finem producat, Plura allaturus non ſum, tranſitum faciens ad rationes ab experientia deductas.

In his fundamentum ponit *Tachenius*, qui nullas præterea demonſtrationes diſquirit, neque probat quam quas ſuppeditat Experientia, *Hac, ait, via eſt ad Philoſophiæ naturalis notitiam, non illius quæ tota in ſermone verſatur, nihil aliud continens quam ſophiſmata, ex fallacibus ratiociniis è Dialecticis deſumpta, à quibus plurimi decipiuntur, falſarum opinionum tenaces, repugnante etiam Natura*: Verba illius ſunt in Proemio, adducentis *Raimundi Lullii* verba: In ſerie libri nequaquam à propoſito recedit: Illius liber aliud nihil eſt quam contextus experimentorum, hæc ſola obvia ſunt, ſed nullo ordine congeſta, confuſe propoſita: Enititur tamen illa illius ſcopo accommodare.

Antea dixi *Tachenium* polliceri ſe oſtenſurum cuncta corpora ſublunaria conſtare ex *Acido* & *Alkali*: Res in aperto eſt per ea quæ ante attuli ex capite nono pag. 40. deprompta: Hoc vero indubium eſt indicium non alium ipſi propoſitum eſſe ſcopum, Inſtituta nempe analyſi aceti (quod tanquam firmum argumentum rei à ſe propoſitæ conſtituit) verba ſequentia ſubdit pag. 172. *Eapropter omnia in omnibus ubique reperientur h. e. Acidum & Alkali*: Rem demonſtraturus ſic aggreditur, Mineralia, Vegetabilia, & Animalia percurrit, ex ſuo inſtituto oſtendens ubique Acida & Alkalia occurrere.

Probaturus in Animalibus illa reperiri,

reperiri, jubet adſumi lixivium, in quo induſia ſordida immerſa fuerint; id infundi phialæ oblongi colli, cui alembicum ſit impoſitum, ac demum diſtillationem inſtituit; Ait inde proditurum Alkali volatile, eo quod Alkali fixum lixivii, impregnatum Acido quod ante conjunctum erat Alkali volatili ſudoris, ambo illa ſalia ab invicem ſejungit, ac concedit poſtremo in Alembicum aſcenſum. Id quod non futurum, ex illius mente, ſi ſudor diſtillationi ſubjiceretur citra hoc additamentum; ab Alkali quippe abriperetur in ſublimatione ejus Acidum, quod ab altero Alkali non coerceretur. Addit ſimilia experimenta tentari poſſe in carne, ſanguine, oſſibus, cæteriſque animalium partibus.

Subſequeuti capite proprietates explicat quas obtinent ambo hæc ſalia intra corpus humanum, effectuſque utiles & pernitioſos quos pariunt. Acidum enim in ventriculo, ait, præſtat diſſolutionem alimentorum, illis vitæ characterem imprimit ſaporemque ſalſum, productum ex commiſtione proportionata Acidi & Alkali; At vero id Acidum manifeſtum, cujus actio tam eſt benefica in ventriculo, pernitiem infert in alias partes delatum, dolores enim excitat colicos, laterum, peripneumonias, febres plurimoſque alios affectus contra naturam; cunctos ſoboles illius Acidi hoſtilis. Idem præterea Acidum in Renibus calculos generat, veſica, ac plurimis aliis corporis partibus, ſi occurrant quædam Alkalia, quibus cum coagulatur & lapideſcit. Nonnullos præterea alios affert *Tachenius* effectus quos ex Acido & Alcali deducit, omnes fere ex *Helmontio* deſumptos.

Capite 18, ait ambo hæc ſalia, vel ambas iſtas facultates, juxta *Hippocratis* mentem, æque in vegetabilibus ac animalibus reperiri. Rem demonſtraturus, utitur exemplo vini ebullientis & fermenteſcentis, recens ex uvis expreſſi, Nam juxta *Tachenium*, id ſolummodo accidit quia Acidum agit in Alkali, hoc autem Acidum abſorbet: Ea in pugna, vel actione reciproca, vini diverſæ partes coagulantur, quæ à reliquo liquore ſecedunt, dolio adhæreſcentes, quas vocat Tartarum, é quo ſine negotio abſtrahitur tum Acidum tum Alkali. Maſſa liquoris, quæ limpida remanet peracta hac ſecretione, ſuo quoque Acido donata eſt, quod mite reditum ab Alkali tenuiſſimo, vino impertit gratum illum ſaporem, obſervabilem poſtquam deferbuit. Si Acidum deinceps nimiopere exaltetur, vinum acorem contrahit: etiamſi vero ſit Acidum, non omnino tamen caret Alkalia, quamvis nonnulli id impoſſibile indicent.

Tachenius eodem capite addit quoad à ſe allata de ſucco racemorum, id ipſum confirmari in ſuccis cunctorum aliorum vegetabilium, quæque extricari queunt ex Acido & Alkali, & pergens inquit, *ab experientia roborantur illa*, & *Hippocratis* teſtimonio.

Alkalia quæ in diverſis vegetabilibus occurrunt, non omnia unius ejuſdemque ſunt naturæ, quo fit ut nonnulla eorum idonea ſint huic Acido obtundendo, alia aliis: Ideo

plantæ traumaticæ præditæ ſunt Alkali, idoneo Acidi deſtructioni quod ineſt vulneribus, ac fermenti vices in illis præſtat, eorumque oras in putredinem adducit, Lactuca, portulaca, variæque cichorii ſpecies, Alkali pollent quod refrigerando infringit Acidum, cujus præſentia in ſanguine excitat effervеſcentiam febrilem, Salſaparilla & guajacum alio prædita ſunt; à quo abſorbetur Acidum Venereum; Ex hoc ſyſtemate *Tachenius* varias ſimplicium proprietates deducit, & Alkalius illis propriorum differentias definit.

Diſtinguit iterum Alkalia cap. 7. alia ratione; Jubet is in aqua communi diſſolvi ſublimatum aut vitriolum martis, in diſſolutionem varia Alkalia infundi; à quibus præcipitatio fiat *Mercurii* aut *Martis* variis ſub coloribus, eoque pacto varietatem illorum indolis deſignatura ſunt: variaque in medium affert variarum ejuſmodi præcipitationum exempla capite à me allegato.

Verba faciens de functionibus ex Acidis & Alkalibus vegetabilium prodeuntibus, inſignes illis aſſignat dotes: Capite 18. ait illorum beneficio germen emittere ſemina, plantas & arbores incrementum capere; addens capite 20. illorum ope conſequi licere artificialem illam & myſticam florum productionem, de qua *Quercetanus* Opuſcula quodam adverſus Anonymum verba facit; In Acido præterea & Alkali quærendæ ſunt abditæ vires radicum & fruticum quas docuit Sapientia Salomonis; Ipſi perſpectas à Cedro Libani, uſque ad hyſſopum, aſſerente *Tachenio* cap. 19. Vide tandem quo ipſum abripiat animi occupatio quoad hanc hypotheſin; adſtruit ab idonea amborum horum ſalium adplicatione, à craſſioribus partibus liberatorum, mortuos ad vitam revocari poſſe, ſuppoſito ſcilicet reſurrectionem in Naturæ verſari poteſtate.

Statuit etiam *Tachenius* metalla conſtare ex Acido & Alkali, ſicuti id apparet ex loco à me adducto hujus capitis initio; quo adſtruit *corpora ſublunaria compagem eſſe Acidi & Alkali*, id quod ad ipſum Argentum extendit: Sed vix apparent argumenta quibus hanc hypotheſin adſtruit, Obiter ſolum cap. 7. dicit *Aurum fere totum ſulphur eſſe, eapropter à ſolis ſalinis menſtruis diſſolvi poſſe*: Apertum autem eſſe in ſulphure Acidum contineri, unde inferendum id quoque Auro ineſſe: Argentum quod attinet, capite nono aſſerit ex illo Mercurium fluidum elici poſſe, ab addito ſale Tartari. Confirmat propoſitionem allata hiſtoriola: Ex ejus mente ejuſmodi ſeparatio tantummodo accidit eo quod Sal Tartari, quod Alkali eſt, abſorbet acidum Argenti à quo fixus reddebatur Mercurius, qui & ipſe aliud eſt Alkali: Reliqua quod ſpectat metalla, nititur tantum is levibus quibuſdam experimentis, quæ tædio eſſet enumerare; eo quod manifeſta non ſit cohæſio illorum cum hypotheſi ab illo poſita.

Quæ de mineralibus affert, paulo ſunt evidentiora producit experimenta à me allata capite præcedenti harum

harum animadverſionum. Statuit ſi ex mineralibus ſpiritus Acidi educti fuerint, ac Alkali cuipiam commixti, hos priſtinæ indoli reſtitui coagulatione accedente, quapropter affuſo ſpiritu Nitri ſali Tartari, oriri Nitrum regeneratum: Si inſtillatus fuerit ſpiritus Salis exſurgere. Idem accidit aliis ſpiritibus acidis, quorum unuſquiſque coagulat & determinat Sal Tartari juxta naturam mineralis ex quo fuit eductus: Et hæc ex *Tachenii* mente, unde jure inferendum videtur, ſi illi fides, cuncta mineralia aliam originem non habere quam ex commixtione Acidi & Alkali, quandoquidem facta illorum diſſolutione reſtitui poſſunt priori indoli ab ejuſmodi mixtura.

En vero quod maxime rationi conſonum mihi occurrit in prædicto libro, & quo confirmare liceat propoſitionem ab Auctore allatam quam propugnandam ſuſcipit, ſcil. Acidum & Alkali principia eſſe corporum ſublunarium: Plurima jam expugnata ſunt in ante dictis, adeo ut reliqua refellere arduum non fuerit.

Niſi mihi perſpecta eſſet indoles nonnullorum Chymicorum, quibus in more poſitum eſt authoritates quaſdam obſcuras producere, ac è longinquo petitas, opinioni probabilitatem conciliaturis, proculdubio in admirationem raperer ob loca ex *Hippocrate* educta à *Tachenio*, ac in ejuſdem opere congeſta, neutiquam manifeſte cohærentia cum re cujus cauſa ab ipſo prolata ſunt. At vero iſta procedendi ratio eo minus mihi fuit admirationi, quod cum mihi cum *Fluddio* nonnihil commercii fuerit, *Paracelſo, Helmontio*, aliiſq; nonnullis ejuſmodi Philoſophis, animadvertere mihi licuit in illorum operibus quam nullo fundamento innixi, aut, ut verius dicam, quam parum religioſe adducerent authoritatem Sacrorum codicum ſtabiliendarum gratia Chimericarum opinionum. Hac vero in re *Tachenius* leviori eſt quam ille in reatu, cum ab ipſo adductæ authoritates deſumptæ tantummodo ſint ex Philoſophi libris, & Medici, non autem involvatur impiis illis profanationibus, à quibus neutiquam ſe liberaturi ſunt authores à me allegati: tanta enim libertate, ſed parum accurato judicio, abutuntur locis Sacræ Scripturæ, ut nemo, credam, audaciæ illorum adſtipulaturus ſit, quantumvis dextere ſcopus illorum inflectatur.

Sed quantumvis moderatioris animi fuerit *Tachenius* cæteris, majorique religione Sacris Literis uſus fuerit, accuratioris tamen non fuit judicii, eoque cum ipſis conſentiens quod applicatio ab eo facta authoritatum emendicatarum, non minus abſurda ſit & enormis; quanta enim in caligine verſatur? adſcribere Hippocrati notitiam Accidi & Alkali, ea ſaltem ratione quam ipſemet intendit, atque tam inſigni in amplitudine? Ecquis enim non etiam jurejurando addito credat nunquam hæc illi in mentem veniſſe? Quænam hæc occupatio in ſcriptis tantæ antiquitatis, inquirere opinionem forte ante ſæculum inauditam? cujus ne minimum adparet veſtigium in libro quem adducit, & locis ab ipſo allegatis? Id unicuique eſt obvium,

oculos aperiat *Tachenius*, caliginem deponat, proculdubio illi manifeſta futura ſunt quæ cunctis ſunt conſpicua.

Nunquid enim hominum ſermo hoc pacto dubius ancepſque redditur, nullius determinatæ ſignificationis index? Si conceſſa fuerit libertas voces, etiam maxime diſcretas & ſimpliſſimas in ſenſus figuratos detorquendi, ac ubique venandi myſteria & allegorias, nullatenus conſentire conceſſum eſſet de ſcriptis eorum qui mundo valedixerunt; nonnulli enim verbo tenus mentem illorum explicarent, alii metaphorice illos interpretarentur, ac niſi mortui reſurgerent, ipſimet quid ſenſerint tradituri, perpetuæ adeſſent controverſiæ, ac lites imcompeſcibiles.

Nonnulla occurrunt ſcripta in libris quorundam Chymicorum, ac nimis multa ejuſmodi obvia ſunt, quæ ex ſenſu quem præ ſe fert litera interpretari ineptum eſſet: Summæ illis curæ fuit, plurimis in locis impervios Lectori ſe ſiſtere, alio detorquendo verba etiam uſu tritiſſima, obliquis & tortuoſis viis incedendo. At tunc obſervare eſt circumſtantias quæ in aperto ponunt explicationes allegoricas, quinimo & ad eaſdem impellunt, quandoquidem niſi ſtatuatur illos qui hoc ſcribendi genere uſi ſunt judicio caruiſſe, omnino illa procedendum fuit via.

Atvero ubi nulla impellit neceſſitas ad ejuſmodi ſignificationes metaphoricas tranſeundi; cum orationis partes naturali nexu invicem cohærunt; ubi animus ſenſui proprio acquieſcit, quin & rationi conſonum illa deprehendit; ac tandem quando quivis lector eodem modo accipit, præterquam ii qui novitatis ridendæ ſtudio ab aliis diſtingui volunt, aliis & diverſis cogitationibus ab uſitatis indulgendo, alia me judice delirii ſpecies orietur, aut ſaltem improbanda temeritas, ſi neglecto ſenſu literali, qui ſe ex naturæ lege animo offert, alius myſterii plenus, ac à trita ſignificatione alienus introducatur.

Id *Tachenio* imputandum, ratione locorum ab Hippocrate deſumptorum, in quibus ſenſus alienos venatur, opinioni propriæ illa adaptaturus, quicunque enim illa lecturi ſunt, aut legunt quæ *Hippocrates* de Igne & Aqua protulit, ex literæ ſenſu explicaturi ſunt, ac ſine ambagibus exiſtimaturi ſummum illum virum, ubi ſtatuit omnia ex ambobus illis elementis conflata eſſe, nihil aliud intellexiſſe quam quod cæteri omnes per prædicta verba intelligere ſolent.

Imitatus hac in re plurimos antiquos Philoſophos, numerum & qualitatem Principiorum determinaturos, duo deſumpſit ex quaternario numero quem admiſerat *Empedocles* ad formationem rerum naturalium; ratus poſſe ſe rationem reddere rerum omnium quæ in Natura occurrunt, ſupponens illam ex Igne tantum & Aqua conſtare. Sicuti credidit *Xenophanes*, ſtatuens illam conflatam tantum eſſe ex Aqua & Terra; *Parmenides* autem ex Terra & Igne: Quin & nonnulli minori numero acquieverunt, unico contenti. Ita *Heraclitus* omnia ex Igne conſtituta eſſe aſſerebat, & *Thales* ex Aqua, quorum doctrinam *Helmontius* ſuſcita-

vit nuperrime: Nunquid *Tachenio* eadem ratione agendum fuit cum his Philoſophis ac cum *Hippocrate*, nobis perſuaſuro ex ſuis commentariis in illorum opera, aſtutiſſimos eos fuiſſe, quibus aliud fuerit in mente quam in ore, animi cogitationes veras occuluiſſe ingenioſis ſub tegumentis, *Raimundū* vero *Lullium* ab illis edoctum, & *Baſilium*, hanc procedendi rationem ab illis hauſiſſe, ſicuti in Præfatione de *Hippocrate* id aſſerit. Quę hac de re mens illi ſit neſcio, ſed ex mea ſententia de omnibus ęquale ferri debet iudicium, id pro rato habēdo cunctos eadem via proceſſiſſe, ac citra ullas ambages.

Objiciet forte quiſpiam, etiamſi analogia illa quam *Tachenius* commentus eſt ex *Hippocrate*, quem ſuis opinionibus conformem eſſe vult, conceptis verbis non reperiatur, reapſe tamen convenire, & in aqua & igne eaſdem adeſſe proprietates quæ Acido Alkali inſunt, atque hæc ſatis eſſe in *Tachenii* gratiam, unde perfecta concordia inferri queat hujus doctrinæ cum Hippocratea.

Objectio vero hæc exegui eſt momenti, quam refellere facile eſt; nam primo ſiniſtra *Tachenii* mentis eſſet interpretatio ſi quis ſupponeret ipſum plane in ea fuiſſe ſententia, Hippocratem credidiſſe Igni & Aquæ eaſdem ineſſe facultates quas ipſemet in Acido & Alkali obſervavit; de quibuſdam poſſe afferri id quod Medicinę ille Parens de aliis protulit; ſi quid pręterea adſit convenientiæ, id fortuitum eſſe; Proculdubio nequaquam hæc fuit illius mens; apud eum ratum fuit Hippocrati cognita fuiſſe Acidum & Alkali, una cum cunctis horum facultatibus, at vero cum de i s verba facturus fuit, ſub myſterii velo illa propoſuiſſe; uſum vero fuiſſe vocibus Aquæ & Ignis, ne in vulgus admitterentur; Niſi enim hac fuiſſet in ſententia, cur in Præfatione dixiſſet *Hippocratem delitescere voluiſſe divina ſua oracula ſub Ænigmatum velo, Ejuſmodi oracula illis demum manifeſta reddi qui arcanorum Chymiæ nequaquam rudes fuerint, at vero exiguo ſuo opuſculo ſe manifeſtum facturum Ignem & Aquam, hactenus caligine denſa obvoluta fuiſſe.* Porro, an ænigmatice loquitur qui tritis vulgaribuſq; vocibus utitur? An Chymię lumine opus eſt ad explicandas voces *Aquæ* & *Ignis* nequaquam in alienum ſenſum illas trahendo? Quis tandem dixerit patefieri arcana hactenus ignota, cum obvia tantum & manifeſta exponuntur, nemini non perſpecta? Non diffiteor in Aqua & Igne abditas forte latere facultates, Philoſophis impervias, à *Tachenio* forſan detectas, quarum cauſas in operibus Hippocratis nactus eſt, ſed cauſá hæc ex diſpoſitionibus Aquæ & Ignis elicienda eſt, cuicunque manifeſtis futuris ſi conſideratæ fuerint res prædicto nomine donatæ; at vero tunc myſterium exiguum ſuberit, vel aliud nihil hoc eſt, ſicuti innuit *Tachenius*, quam Acidum & Alkali; tum vero ſupponendum fuerit ambo hæc Salia *Hippocrati* plane perſpecta fuiſſe, *Tachenium* vero quod attinet ſolum in mentem illius penetraſſe; res vero tandem in id recidit, id quod jam à me adnotatum, ut ſcilicet cuipiam authori adſcribatur cognitio & opinio de re neutiquam ipſi perſpecta.

Porro futilibus conjecturis innixus *Tachenius* ſtatuit revera intereſſe

analogiam nter propriam & *Hippocratis* doctrinam, Aquam Alkali eſſe, Ignem vero Acidum.

Prius probaturus ſatis habet, ſicuti jam à me oſtenſum, oſtendiſſe ferrum aquæ temperationis gratia immiſſum, compactius reddi; id vero alia de cauſa non contingere quam quia Alkali Aquæ inexiſtens ferri Acidum abſorbet, cui ſoli aſſignanda ejus diſſolutio, ut & ejus rubiginis. Egregie vero demonſtraturo veritatem prædictæ cauſæ à ſe traditæ, ipſius erat ſuppoſititium illud Alkali ab aqua ſegregare, ac oculis prius exponere quo tandem acquieſcat noſtra ratio. Si quis enim ſibi fingat aſſenſum facilem nos daturos rei è longinquo petitæ, quam levis probabilitas fulcit ex propriis animi occupationibus alios pendere is jubet, nequaquam ex regulis quas ſuppeditat rectà ratio.

Reperiuntur cauſæ Naturæ magis conſentaneæ & probabiliores, huic effectui explicando idoneæ, rationi multo magis affines: veriſimile enim eſt ferri, quod temperare animus eſt, ſi prius ad ignem candefactum fuerit, tunc temporis partes eſſe in motu, cujus cauſa particulæ ad ſe invicem magis accedunt, ac æqualiter adimplent ſpatia à grumis intercepta; ſubito vero deſinente illo motu, ad occurſum aquæ frigoris, eandem coordinationem ſervare, eandemque ad invicem particularum diſpoſitionem, quo fieri debet ut ferro major comparetur ſoliditas, quandoquidem particulæ illius à poris minoribus, minorique quantitate ab invicem diſtinguuntur. Hæc vero conjectura eo probabilior eſt, quod ſi ferrum temperatione illa deſtitutum velis, in candeſcere id debet, demum ſponte ut frigeſiat & ſenſim permittendum: eo enim pacto particulæ paulatim priori motu deſtitutæ, in grumos concreſcunt, ac à ſe invicem admodum recedunt. His licet addere ab igne conſumi in ferro partes illius maxime diſſolubiles.

Ejuſmodi ratio multo explicatior eſt illa quæ deducitur ab Alkali Aquæ, ac Acido volatili Ignis; ſed præterea poſtremam hanc falſitatis arguo: ſi enim res qua ratione enarrat *Tachenius* contingeret, neceſſe eſſet ferrum frigida temperatum æque compactum evadere ac cum igne incanduit, ac quo longiorem in aqua moram traheret, eo major ſubſtantiæ ſoliditas illi accederet, quandoquidem utrovis modo ab Aquæ Alkali ſemper futurum eſſet ut Acidum volatile ferri abſorberetur, id quod perfectius contingeret per longiorem quam breviorem moram: Attamen repugnat experientia, quandoquidem neque ferrum neque chalybem temperaret licet niſi beneficio ignis incandeſcant; quæ ſi diutius in aqua permanent, poſtmodum aëri expoſita rubiginem contrahunt, unde arguendum minorem in illis adeſſe ſoliditatem; id quod veriſimiliter accidit eo quod aquæ particulæ, in quibus quædam latet virtus, concutiunt ac divellunt ignis particulas, quæ ab actione aëris ſolubiliores fiunt.

Locus *Lactantii* præter rem adducitur, etſi enim dictus Auctor dixerit *Omnia in Aquis eſſe*, nequaquam exiſtimandum illum credidiſſe ob Alkali

in ea

in ea contentum id fieri, de quo ne ſomniavit quidem, at vero in ſententia is fuit *Thaletis*, atque aliorum quorundam Philoſophorum antiquorum qui priores id finxerant, ſcil. Aquam principium eſſe ex quo res omnes generationem haberent, id quod illis poſterior *Helmontius* ratum habuit (& jam ante à me obſervatum) addens Aquam eſſe determinatam, ac diverſas induere formas pro varietate ſeminum quibus impraegnatur.

Qui contendunt Ignem nihil aliud eſſe quam Acidum, ii nobis obtrudunt exemplum Coraliorum reverberatorum, incrementum ponderis accipientium, & cum Acidis demum non amplius fermenteſcentium: In genere vero reſpondere licet, nihil adduci quod nobis apertum faciat Acidum illud Ignis. Nam primo fuligo, quae nihil aliud eſt quam congeries particularum flammam prius conſtituentium, poſtmodum vero eo modo collectarum, agitatione praecedente deſtitutarum, plurimum Sal volatile Alkali continet, nequaquam Acidum.

Coraliorum exemplum quod attinet, nullam video conſequentiam; pondus revera illorum augetur poſt diutinam calcinationem, non ſecus ac Plumbi ex quo minium conficitur. Tantum vero abeſt ut credendum ſit corpuſcula illa Acida eſſe, quin potius ratio inducere videtur alterius illa eſſe naturae, quandoquidem Fuligo, ſicuti ſuperius innui, quae nihil aliud eſt quam flamma condenſata, in ſe non continet Acidum admodum manifeſtum; Lumen porro, à flamma non admodum diſcrepans, commodam explicationem admittere nequit, ſuppoſito id nihil aliud eſſe quam congeriem Acidorum, ſicuti jam à me oſtenſum.

Revera Coralla reverberationem paſſa fermentationi ſunt inepta affuſo illis aceto ſtillatitio vel quopiam ſimili Acido. At vero hinc inferre licet, vel coraliorum particulas nimium ab igne fuiſſe diſgregatas, quapropter aculei Acidorum citra renixum penetrant contextum, vel eorum poros obturari à corpuſculis igneis, quo fiat ut aculei eorundem Acidorum illuc penetrare nequeant; at vero ex his demonſtrare non licet corpuſcula illa eſſe Acida.

Locus *Hippocratis* de *Diaeta*, in quo verba facit de ſpiritu, uno quidem attrahente, altero vero impellente, ineptiſſime huc quadrat; nam non modo praedicto Auctori Acidum & Alkali in mentem non venerunt, omnino ipſi ignota, ſed praeterea ex praecedentibus apertiſſimum eſt, atque ſubſequentibus, ipſum nihil unquam attuliſſe quod vel minimum conveniat cum actione amborum horum ſalium; Illo in articulo agit de ſecretione in corpore contingente diverſarum particularum alimenti, cauſam aſſignans diverſis ſpiritibus, aut diverſis facultatibus, è quibus quaedam id quod utile eſt attrahant, aliae ſupervacaneum expellant: Confirmationem hoc obtinet ex iis quae conſequuntur ad finem ejuſdem articuli, ubi inquit Hippocrates, *Cibi partim ſurſum premuntur, partim deorſum vergunt*. At vero num in his quidquam reperire eſt ex quo liceat locum iſtum ad explicationem Acidi & Alkali detorquere? Ego

hoc fateor, cæcutio, quorundam vero vis φανταστικὴ adeo viget, adeo occupata eſt, ut ubivis obuia ſint illis objecta animum occupantia.

Poſtremus Hippocratis locus à me adductus non magis confirmat opinionem *Tachenii*, etiamſi ad veriſimilitudinem magis accedat, 1. libro de *Diæta* art. 6. *Hippocrates* verba faciens de generatione & corruptione corporum, quæ ex ejus mente nihil aliud ſunt quam variarum rerum congeries, vel earundem diſſolutio, addit, *Omnia hæc illis contingere ineluctabili neceſſitate, nulla prævia in illis electione aut cognitione: rebus enim quibuſdam huc illuc impulſis, ac demum coeuntibus, unamquamque illarum viam tenere à Natura aſſignatam.* Quicunque locum hunc citra occupationem mentis legerit, nunquam illum cogitatio ſubibit ſpeciatim illum ſpectare commiſtionem & actionem Acidi & Alkali, id quod ſibi finxit *Tachenius*, ſed ſolum exiſtimaturus eſt *Hippocratem* ibi loci tradidiſſe ideam æquiſſimam, ſed genericam eorum quæ contingunt in Entium generatione & corruptione, unitatis aut ſeparationis principiorum. Sin determinare applicationem illi animus fuit, hæc intelligenda illi fuerint de Aqua & Igne, quandoquidem ambo hæc ſunt principia rerum quæ Hippocrati hoc tractatu conſtituere animus fuit.

Quoad argumenta ex evidentibus deducta, ab eo adducta, quæ ex mixtorum analyſi petere tentat, Reſpondere licet in genere dicendo hunc repugnantia dicere, ac rem falſam inferre; Sibi contrarius eſt, aſſerens Alkali in quibuſvis corporibus reperiri, atque tanquam Principium adeſſe, Conceptis enim verbis antea propoſuit *Id genus ſalis in rerum Natura non reperiri, niſi ab Ignis actione productum fuerit*, id quod ante à me allegatum fuit: Rem vero falſam adſtruit, exiſtimans ſalia illa ingredi compoſitionem Auri, Argenti ac plurimorum aliorum mixtorum; etiamſi neque *Tachenius*, neque quivis alius Chymiſta ab experientia id comprobare valuerit, uti neque per rationem, ſicuti, ut credo, id evici.

E re autem fortaſſis futurum eſt ſpecialius ad examen deduxiſſe ſpecioſas demonſtrationes à *Tachenio* allatas. Dicam ergo revera apud me ratum eſſe Acidum & Alkali in animalibus occurrere, opinionem porro hanc niti conjecturis rationi admodum conſentaneis, quas fulcit experientia, adeo ut contentioni locus non detur, vix enim recte tradi poteſt ratio diſſolutionis alimentorum in ventriculo, & quæ hanc in inteſtinis ſubſequitur, nullo ſuppoſito Acido liquore ad hoc corpus concurrente. Pręterea ſanguinis naturalis diſpoſitio, quæ à vini natura non multum recedit, ſuſpicionem inducit acorem non ſecus ac iſtud poſſe cõtrahere; Porro varię alterationes quas ille ſubire aptus natus eſt, quibus cunctæ fere morborum ideæ comprehenduntur, nonnullę occurrunt quę fidem faciunt revera illum aceſcere: alias vix rationes reddere licet veriſimiles ejuſmodi alterationum, ac comitum circumſtantiarum, niſi ipſi ſanguini aſſignata fuerit conſtitutio Acida, quæ tãquã legitima illorũ cauſa perpẽdatur, qui tamen eventus haud facilis niſi ex

ex natura ſanguini ineſſent Acida, quę exaltata ſaporem extraneum & infeſtum illi impertirent. Accedat his præſentiam Acidi experientiam evidenter oſtendere, cum enim carnes aceſcere obſervemus, nullum ſupereſt dubium quin Acidis in illis contentis hic eventus adſcribendus ſit.

Alkalia quod ſpectat, minus dubio expoſita ſunt, quandoquidem beneficio diſtillationis eliciuntur è ſanguine, urina, carnibus, ac cæteris animalium partibus: Imo cenſeo ſalia Alkalia exinde educta inſignibus mutationibus non patere, ac media uſitata ad illorum eductionem illorum naturæ notabilem alterationem non inferre: Neque id adverſatur iis quæ alio loco me adducta fuere, cum verba faciens de Alkali plantarum, ſeminum & fructuum, aſſerui ſal ejusmodi fucatum tantum eſſe ſal eſſentiale, ab igne aut fermentatione inductum, Tunc enim dictum ſal à me perpendebatur puriſſimum, utpote origini proximum, ac cujuſmodi è ſinu Naturæ, ut ita dicam, prodit, quando corporum compoſitionem ſubit: Eo autem reſpectu non immerito pronuntiavi alterationem non levem id perpeſſum eſſe, atque Alkalia à vegetabilibus ſeparata plurimum diſtare ab eo ſale quo Natura utitur in prima illorum formatione: quod mihi ſatis fuit ad inferendum Alkalia nequaquam eſſe conſtituenda illorum principia, quandoquidem non interſunt primæ illorum ſtructuræ: neque etiamnum cenſeo Alkalia ex animalibus extracta in prima ſui origine eaſdem obtinuiſſe diſpoſitiones quas obſervare licet cum ope diſtillationis abſtracta ſunt: Alimenta ad illorum productionem concurrentia tot tantaſque alterationibus ſubjacent extra vel intra corpus, ut jure merito ſuſpicio ſuboriatur ſalia in illis contenta, non ſecus ac cæteras illorum partes, priſtinam naturam haud ſervare eodem in ſtatu: Sive enim prædicta alimenta beneficio ignis præparationem ſubeant, priuſquam aſſumantur, ſive in eſcam veniant nulla præeunte, ac cujuſmodi illa porrigit Natura, tot digeſtionibus obnoxia ſunt ut neceſſe ſit inſignem mutationem in illis contingere: nam prius in ore à dentibus cum atterantur, ſalivæ commixta in ventriculo majorem diſſolutionem perpetiantur, veriſimile eſt varios ſuccos qui in inteſtinis occurrunt, quibuſcum commiſcentur, novas diſpoſitiones illis inducere, fermentationem excitando illaque attenuando: Eadem maſſę cruoris confuſa, ac una cum ſanguine vaſis concluſa in circulum cum aguntur, à continua agitatione proculdubio illorum particulis ſitu, figuras & magnitudines adeo diſcrepantus inferri, ut vel omnino diſcrepent à priſtino ſtatu, vel ſaltem ab illo plurimum recedant: Id vero reſpectu ſalium eo manifeſtius evadit, quod animalia, quibus ſolum herbæ, folia ac ſimilia in pabulum cedunt, quorum ſal Alkali latens, pene totum fixum eſt, Alkali tamen volatile copioſiſſimum continent; id quod ex diſtillatione perſpicuum evadit.

At vero, etiamſi concedam Acida & Alkalia in animalibus contineri, nō ideo tamen illorum principia eſſe admiſerim; illis non alia ratione inſunt quam oleoſæ & ſpirituoſæ partes ſanguinis, ac plurimi ſucci quos Natura indidit corporibus animatis,

ſic poſcente illorum ſtructura, & functionibus quibus deſtinantur.

Alibi mentem meam aperui circa Alkalia vegetabilium, ſatiſque declaravi admodum veriſimile eſſe illa nihil aliud eſſe quam adulteratum ſal Eſſentiale: Quod uero *Fachenius* ait de diſcrimine Acidorum morbos excitantium, & de varietate Alkalium quæ vegetabilibus inſunt, eorum medelæ, Illi conſentio dicta Acida hoſtilia, aut morbifica, ab invicem quodammodo diſſentire, quandoquidem morbi ex illis originem ducentes ſæpenumero admodum diſcrepant, Probabiliter cenſemus ſpiritum ſalis à ſpiritu nitri differre, quandoquidem unum Aurum diſſolvit, id quod alteri conceſſum non eſt; Eodem pacto veroſimile eſt Acidum Venereum non ejusdem eſſe indolis cum Acido quod ulceribus ineſſe ſuſpicio eſt, cum vi prioris concreſcant humores, illiſque durities tumorum ſcirrhoſorum inducitur, id quod in Nodis apparet, exoſtoſibus, aliiſque exituris Luis comitibus: Cum vice verſa alterum eoſdem corrumpat ac in ſubſtantiam fluidam & purulentam commutet: At vero apud me ratum non eſt in vegetabilibus, quibus facultas ineſt curandi diverſos illos morbos, ſtatuendam eſſe diverſitatem ſalium Alkalium, proportione reſpondentem Acidorum varietati: Primo quia ſolidis rationibus oſtendi poteſt dubiam eſſe ſalis Alkali in illis vegetabilibus præſentiam: Secundo quia inutilis eſt ſuppoſitio; ſi enim perpendatur modus agendi zarzæ parillæ & guajaci cum ad curationem morbi venerei uſurpantur, apparebit ab illis ſanguinem ſolubiliorem reddi, in ſudores converti, aut diaphoreſin illius promoveri: A fluore illo ſolito majori ſerum, quod undique exundat, ſecum abſtrahere & abducere Acidum Venereum, aliaſque ſordes variis corporis partibus impactas: Hac ratione tincturæ dictorum vegetabilium maſſam ſanguineam expurgant, parteſque ſolidas depurant, Non abſimili fere ratione ac ſudores febribus finem imponunt, qui prodeunt imprægnati Acidis, fermenti vices tenentibus, unaque cum illis inſenſibiliter exhaurientibus: ad id vero Alkalia nihil opis conferunt, at ſolummodo mediantibus efferveſcentiis in humoribus excitatis, ac ſuccedentibus probis ſecretionibus partium heterogenearum quæ hujuſmodi efferveſcentias conſequuntur: Sin ejuſmodi nudæ explicationes non arriſerint, ac præterea facultates ſpecificę in guajaco & zarza parilla requirantur; per quas idonea reddantur obtundendis Acidis Venereis, cum proſperi hi effectus Alkalibus nequaquam aſſignari queant, ſtatuendum erit illos pendere à peculiari contextu vegetabilium illorum, quibus vis dicta ſpecifica adſcribenda ſit.

Cæterum negandum non eſt Salia Alkalia, ex plantis aliiſque mixtis extracta, admodum conducere ſanandis affectibus ab Acidis inductis: Quin potius exiſtimo nunquam non in uſum ducenda eſſe, ac vix poſſe ſtabiliri praxim medicam rationi magis conſonam, ſolidioribuſque fundamentis innixam quam quæ conſtitui poteſt ex notitia amborum

horum

horum ſalium: At vero non exiſtimo quærenda eſſe Alkalia in cunctis vegetabilium præparationibus, ſtatim ac ab experientia nobis innotuerit auxilium aliquod præſtare poſſe in ſedandis affectibus, quorum Acida credantur eſſe cauſæ, nedum cunctas illorum vires æſtimandas eſſe ex diverſa illius ſalis conditione: fœtus hoc eſt phantaſiæ ejuſmodi opinionibus imbutæ, cui non illico aſſenſum præbere decet, utplurimum enim fraudi ſunt, ac in errorem, ſpecie veri aut veriſimilis, nos deducunt.

Plantas illas artificiales quod attinet, de quibus *Tacheuius*, quarum iconem exhibet, manifeſtum eſt ipſum hæc tranſſumpſiſſe ex Patre *Kirchero*, & ex eo exſcripſiſſe rationem & modum à ſe propoſitum, quo mediante produci queant: Id ipſum apparet ex lectione ſecundi tomi libri prædicti Authoris, cui titulum fecit, *Mundus ſubterraneus lib.2. ſect.4. pag.* 414. Preſſo pede illum inſequitur *Tachenius*, nihil præterea ingenioſis commentis prædicti Patris addens quam cauſam abditam admirandarum harum productionum, pro more eam adſcribens Acido & Alkali; At vero inſigni animi occupatione ſupponit *Salomonem*, non aliter edoctum à Natura fuiſſe, ac ſcibilium fundamentum potuiſſe, accuratam notitiam amborum horum Salium: Ex alia ſanè ſcaturalgine, eaque puriori ſcientiam ſuam hauſerat: ac proculdubio Deus nunquam pronuntiaſſet ipſi perſpectas fuiſſe ſingulas facultates abditas arborum & herbarum, ab hyſſopo ad cedrum uſque Libani, niſi clarius lumen illi affulſiſſet, ac ſolidiori doctrina imbutus ea quam ſuppeditare valent Acidum & Alkali.

Penſum non aggredior refellendi ea quæ affert de hominis reſurrectione, quam ſtatuit ſuſcipi poſſet ex Acido & Alkali, id quod, ipſomet confitente, ex Naturæ lege impoſſibile eſt: Conceditque rem ad exitum perduci non poſſe, neque ope amborum ſuorum ſalium, neque aliorum mediorum ab ineptis quibuſdam Chymicis effictorum: At vero jure illi objicere licet, ex ſolo ejus ſcopo judicium ferendo, media eo tendentia omnino abſurda eſſe, neque ullam inter media & finem intereſſe analogiam.

Etſi ex prægreſſis pateat reſponſio ad ea quæ affert *Tachenius* de Metallis & Mineralibus non poſſum quin obiter perſtringam id quod ſtatuit de *Auro, id videlicet cum fere totum ſulphureum ſit, nonniſi à ſalinis menſtruis diſſolvi poſſe*: Quæ conſequentia adeo æqua viſa eſt & certa cuidã illius ſequaci, ut proferre audeat, *rem omnino manifeſtam eſſe*: At vero obſcuritate ſumma meo judicio, involuta eſt, ſuppoſita enim veritate illius principii, etiamſi de facultate conſtet, plurimoque ſulphure Aurum conſtare concederetur, mihi non apparet aperte ipſum nonniſi à diſſolventibus ſalinis corrodi poſſe: Quæ enim analogia inter ſulphur & menſtruum ſalinum? Quæ notio tam manifeſta & evidens nobis exhibetur ex terminis ambarum harum rerum, ut diſtincte percipi queat unum nonniſi per alterum diſſolvi poſſe: Fateor me hic nihil admodum manifeſtum animadvertere, neque ex cogi-

gitationibus ejuſmodi vagis & perplexis aſſerere auderem auri diſſolutionem (quæ illorum mens eſt) perfici ſolum poſſe ab actione ſpiritus ſalis: Res eo modo revera ſe habet, ſed ab experientia id docemur, nequaquam ab abſtracta idea auri & ſalis marini, neque ab obſervatione ejuſmodi effectus, hunc adſcribendum cenſemus ſulphuri cuidam fictitio, ſed diſpoſitionibus pororum auri, & figuræ partium ſpiritus ſalis.

Finis primæ Partis Animadverſionum novarum in Acidum & Alkali.

ZODIACI MEDICO-GALLICI.

SIVE

Miſcellaneorum curioſorum Medico-Phyſicorum, Celeberrimorum Medicorum, & aliorum in Gallia Eruditorum.

ANNI QUARTI.

SEPTEMBER & OCTOBER.

ANIMADVERSIONUM NOVARUM In ACIDUM & ALKALI.

PARS SECUNDA.

Qua diſquiritur verus & legitimus uſus amborum iſtorum Salium in Phyſica & Medicina.

CAPUT I.

Oſtenditur ad explicationem effectuum Phyſicorum, non ſemper ad prima Principia deveniendum eſſe.

DISQUISITURUS primam corporum compoſitionem, perpetuo ſimpliciſſimas res ſectari debet, quæ animo noſtro obverſantur & cēſentur idoneæ, quę primam illam compagem ingrediantur; neque ſatagendum ejuſmodi cognitionem ex ſenſibus conſequi in ſubjectis quorum compoſitionem ſubeunt; Imperceptibiles omnino ſunt, ſolique imaginationi patent: Hinc ſi dixero Aquam conſtare ex particulis tenuiſſimis, oblongis, flexilibus, & à materia quadam ſubtili

commotis, per quam fluiditatem nativam ſervat; hæc à me non proferuntur quaſi has particulas, illarumque diſpoſitiones beneficio ſenſuum diſtinctas teneam; obtuſiores hi ſunt, illæ vero nimia donatæ ſubtilitate, quam ut eorum ope in animum incurrant: Ejuſmodi fingo, quia tales ſupponendo, ex mea ſententia, reddi poteſt ratio eorum omnium quæ à me in Aqua obſervantur.

Eodem pacto, ſi quis legitimam quorundam effectuum cauſam in apertum venire cupiat, ſæpe numero illi confugiendum ad agentia occulta, quorum exiſtentia ex mera ſuppoſitione nobis patet, & ſola ratione duce: Exempli gratia, quando diſquiro cur nonnulla corpora, ſicuti lignum, combuſtibilia ſunt, omnino neceſſe eſt recurram ad materiam quampiam ſubtiliſſimam, vehementer commotam, quæ particulas illorum divellit, eximiaque celeritate illas impellit: Ex eiuſdem agentis facultate eadem opera explico quamobrem pulvis pyrius ab ignitione tam inſignes motus cieat: Ejuſmodi enim materia ſubtilis in aëre ſparſa, cum ſe colligere debeat in ſubita rarefactione tunc contingente, colligo hinc inſitam illi ineſſe vim inſignes illas agitationes ciendi.

Etiamſi ſenſuum beneficio aſſequutus non ſim prædictam cauſam, ratio tamen veritatem illius mihi inſinuat, aut ſaltem veriſimilitudinem, quandoquidem impoſſibile eſt ut corporis cujuſpiam particulæ omni fere motu deſtitutæ ſeipſas exagitent, ac ſimul aërem in quo innatant, tanto impetu, quin accedat concurſus materiæ cujuſpiam ſumma agilitate donatæ quæ hanc illis impertiat.

At revera vis inferretur imaginationi noſtræ, necnon eorum quos alloquimur, ſi in explicationibus rerum Phyſicarum illam perpetuo ad ideas abſtractas perduceremus; harum conceptio ſufficit, haſque ſuppoſuiſſe plurimis in caſibus: Tunc licet, imo cauſas magis ſenſibiles amplecti decet, ac principia compoſitiora: Hinc obſervamus, Philoſophos, omnium maxime accuratos, in deſignandis primis cauſis effectuum quorum cauſas rimantur, ſatis habere, ſi ut plurimum alias ſubordinatas aſſignaverint, ſed in ſenſus noſtros venientes: Eo modo rationem reddunt terræ motuum, ignium ſubterraneorum, fulgurum & tonitruum, ſupponẽtes congeriem & commixtionem exhalationum nitroſarum, ſulphurearum aliarumque materierum pinguium, quarum ope facile percipimus ejuſmodi effectus, etiamſi certum ſit primarias non eſſe illorum cauſas: ut enim inſignes illæ ignitiones excitentur, illarumque comites ſtrepitus horrendi, manifeſtum eſt ejuſmodi exhalationes ſulphureas & nitroſas ſupponere aliud agens quod illis velocitatem motus requiſitam impertiat, quam liquido cõſtat in illis ipſis nõ reperiri.

Ex iiſdem quoque exhalationibus explicationem eruimus naturæ meteororum. Ex diverſitate materierum ſalinarum, ac commiſtionis cum aliis corporibus, in atmoſphæra vagantibus, ratio redditur variæ Ventorum naturæ: Nec admodum ardua eſt cognitio generationis Mineralium, ſupponendo ſcil. ſalia concreſcentia cum materiis terreſtribus in terræ viſceribus;

bus: Interea omnes illæ cauſæ afferri ſolitæ ad explicationem variorum illorum effectuum, nequaquam ſunt prima Naturæ principia, quandoquidem in illis deſideratur ſimplicitas requiſita ut eo nomine gaudeant.

At vero manifeſtior eſt neceſſitas ejuſmodi explicationum ratione operationum Chymicarum, ope enim ſalium & ſulphurum apparet ratio plurimorum effectuum, qui alias obſcuri eſſent, nec facile extricabiles, non niſi per prolixas verborum ambages & abſtractorum: Hinc patet ratio Præcipitationum, Coagulationum, Tincturarum, ac nonnullorum aliorum phænomenorum quæ nobis ars Chymica exhibet.

Licet ergo, quo facilis evadat Naturæ cognitio, in uſum adhibere principia magis compoſita & ſenſibilia, tum in Phyſica tum in Chymia; at vero in arte Medica hæc methodus omnino neceſſaria eſt, In hac præcipuus ſcopus eſt hominis ſanitas; id vero quod in rerum Natura maxime perpendit, prædictum finem ſolummodo ſpectat: Præcipuus illi ſcopus eſt reſtitutio ſanitatis, ac diſtinctio eorum quæ illam vel labefactare queunt aut deſtruere. Etiamſi porro non minus conſiſtat firma valetudo in partium ſolidarum proba conſtitutione quam æquabili humorum œconomia, attamen ſolum ex horum perturbatione & læſione alterationem patitur: Imo ex mea ſententia, cum labefactatur ea à vitio partium ſolidarum, earum vero reſtitutio in integrum intenditur, ope remediorum internorum, id tantummodo ſucceſſum habet ob impreſſionem humoribus factam à remediis, ad illas tranſitum facientem; ab emendata ſcil. ſanguinis maſſa commodum redundat in illarum contextum.

Prædictarum circumſtantiarum conſideratio non modo admonet Medicum ut ſatagat cognitionis naturæ humorum, & diſtinctionis principiorum eos componentium, ſed præterea notitiam hanc diſtinctionem ulterius provehat, indagãdo media à quibus ad juſtam temperiem deduci queant, ſi ob adverſam valetudinem à juſta conſtitutione abierint, Hoc eſt ad inſtitutionem ſyſtematis & probi & commodi, ex perpenſa compoſitione ſanguinis aliorumque humorum, minus attendendum eſſe ex idea principiorum ſuppoſitorum ad ſimplicitatem quandam elementarem, quam diſpoſitionem ex qua clare percipere valeamus alterationes morbificas quibus obnoxij eſſe queunt, nobis vero opem ferat in electione remediorum ad earum extinctionem adhibendorum.

Si quis ſanguinis naturam in hoc ſitam eſſe ſtatueret, ut illius particulæ ex certa quadam magnitudine conſtent, cum ſitu convenienti, figuram idoneam adepti ſint, motum obtineant ab agitatione materię cuiuſdam ſubtilis eas permeantis, eoque modo maſſæ ſanguineæ, fluiditatem conciliantis, Phyſicis principiis conſentanea ille diceret de ejus eſſentia: revera enim alibi non eſt conſtituenda, quandoquidem à quovis alio corpore, imo quocunq; liquore ab his ſolummodo diſpoſitionibus diſtinctionem obtinet; Imo inique ab illo extorqueretur determinatio ſingularis magnitudinis, ſitus & figuræ illarum particu-

larum: Cum hæc in ſenſus noſtros non incurrunt, ut plurimum leves tantum conjecturas adducere licet, utcunque congruentes effectibus à nobis in humoribus obſervatis, at vero ut plurimum fallaces,

Interim is qui ſanguinis naturam ut peritus Phyſicus deſtrueret, de eo minus perite ut Medicus diſſereret; manifeſtum enim vagas illas & genericas ideas, quas animo fingeret juxta principia ex quibus conſtituitur, inutiles illi futuras in accurata diſtinctione alterationum à quibus vitium capit illius œconomia, nedum in perquirendis mediis quorum ope reſtitui valeat in integrum. Quis quæſo dilucidationem adepturus eſt ex confuſis illis notitiis, in recto ferendo de morbis judicio? Quid ſubſidij ſperabit Medicus ex idea ſingularis ordinis ac motus partium, neutiquam determinatorum, imo determinatione adepta omnino inutilium, corrigenda enim illa inordinatio quæ per morbos accidit, aliaque ſubſtituenda; Quis viam eo tendentem novit, ac media per quæ ſanguis ſitui magis Naturæ legibus congruo reſtitui queat, ſingulatim omnino ignotæ?

Revera nonnemo ſuſcepit exhibendam præciſam ideam figuræ, ordinis aliarumque particularum ſanguinis diſpoſitionum, ſubſidium ferentibus obſervationibus ope microſcopii factis; Perhibet ille adnotatum fuiſſe ſanguinem componi ex globulis quibuſdam rubris, exiguis, liquori cryſtallino innatantibus; unemquemque prædictorum globulorum ex aliis minoribus ſex conſtare: Addit globulos iſtos ſingulos præditos eſſe motu deorſum ac ſurſum, præter generalem toti maſſæ communem, cujus ope per vaſa ei rei deſtinata circumvehitur: Præterea eoſdem molles eſſe in ſanguine hominis proba gaudentis valetudine, ideoque flexiles minima etiam vaſa permeare & trajicere: Mollitiem autem hanc illis conciliari à ſpiritibus in eorum capacitate contentis: Deſignatis ſpeciatim ſanguinis naturalibus diſpoſitionibus, idem author eiuſdem diſpoſitiones contra naturam exhibet, quæ illi in ſtatu febrili obtingunt: Si fides auctori tũc exigui illi globuli ſunt duri, recedentibus ſcil. ſpiritibus & expulſis à cauſis præcedentibus: Exules vero hi ſpiritus circumcirca globulos volitantes, motum axiformem illi conciliant, à quo interrumpitur, ex illius ſententia, motus univerſi liquoris; quæ legitima eſt (ſicuti cenſet,) & immediata cauſa efferveſcentiæ febrilis.

Ad examen non deduco cunctas illas conjecturas, veræ ſint necne, per me tales ſint licet, quid vero hinc redundat commodi? Philoſophi accurati nomen gerat illarum author, qui mechanicas explicationes diſquirit texturæ ſanguinis ejuſque efferveſcentiarum; at vero ejuſmodi ſyſtema in Medici commodum venire vix crediderim, cujus ſcopus præcipuus eſt fervoris febrilis ſedatio potius quam illius cognitio, quæ curæ illi ſolummodo eſſe debet, conſequendi gratia illius finis, non cognitionis ſolum: Quæ quæſo facilitas ex hac explicatione mechanica in remediorum inventione? Novit exinde equidem Medicus globulos ſanguinem conſtituentes

tuentes molles eſſe debere quo legitima donentur diſpoſitione;fortuna duce judicium fert duros illos eſſe per febrem, qui emolliri debeant quo illa deſinat; Spirituum regreſſum,exinde expulſorum,procurandum, quibus vero mediis id conſequetur Medicus? Cujuſmodi figura, quove motu præditæ eſſent debent atomi remediorum eum in finem uſurpatorum? Imperviæ nobis ſunt penetrationes ejuſmodi; etiamſi vero eximia polleremus oculorum acie, aut ſuppeterent microſcopia in id idonea,nequaquam conſequi daretur determinationem, & convenientiam illorum cum particulis ſanguinis: Forte non convenirent diſſimiles illæ partes inter ſe; Forte tantum abeſſet ut particulæ ſanguinis mollitiem conſequerentur, à remedij particulis, quin potius amplius indurarentur, ſpiritus vero in motum axiformem ulterius impellerentur, agitatiores facti à commotionibus per remedium excitatis: Nulla horum certitudo acquiri poteſt,ejuſmodi vero ſpeculationes confuſionis tantum authores ſunt.

Equidem ſcio (ſuppoſito hypotheſin hanc omnino eſſe veram) globulos in ſanguine obſervatos aliter conformatos eſſe quo tempore omnia in corpore conturbata ſunt; alio modo in enormitatibus à morbis inductis; Priſtinum ſtatum in proſpera valetudine reſumere debere,regreſſum vero illum forſitan eſſe effectum remediorum illius conſequendæ gratia uſurpatorum; ſed porro concedendum eſt id fortuna duce contigiſſe; neque vero hæc conſequi rectam mediorum electionem, ortam ex cognitione diſpoſitionis ejuſmodi, Quin nullus dubito, Si febrium curatio, & remediorum adminiſtrandorum ordo,ex ejuſmodi cognitione duntaxat repetenda eſſent, nunquam futurum ut de agendi ratione determinatio ſuccederet, ſaltem fundamento alicui innixa; impoſſibile quippe eſſet ſingulas convenientias animadvertere quo operi accingamur.

De natura ergo ſanguinis ex aliis qualitatibus magis ſenſibilibus iudicium ferendum eſt: Quæ deſumuntur ex coordinatione, vel ſitu, magnitudine & figura particularum illius,notiones quam decet nimis abſtractas nobis ſuppeditant, Neceſſitas quæ incumbit morbos propulſandi,quorum minera fere ſemper eſt ſanguis, Medicum admonet ut curationem morborum eo modo perpendat, quo ab adepta notitia ſimul ac ſemel pateſiant illi electio & præparatio remediorum: Vix vero cenſeo occurrere viam certiorem qua illuc tendere liceat, quam ſi examen ſuſcipiatur ex diſpoſitionibus acidis, acribus, dulcibus &c. quæ illi accidere poſſunt, ac præterea idem perpendatur juxta diverſum conſiſtentiæ gradum quem in maſſa obtinere poteſt,prout (quam decet) aut fluidior eſt aut craſſior; adeo ut idea quam Medicus concipere debet de humorum natura, haurienda ſit ex illis qualitatibus, Aciditate, Acrimonia, Dulcedine, Fluiditate & Condenſatione; Ex hac judicandi ratione adepturus eſt ſcopum & notitiam certam ideæ morborum, ſimul ac legitimam methodum curatricem, demum cum ratione, qua duce uſurus eſt, adſtipulantem præterea

Hippocratem habiturus eſt: Magnus ille vir lib. de *Priſca Medicina*, ait Medico perpendendum eſſe & Dulce, & *Acre*, & *Acidum* &c. ſi modum exceſſerint, tanquam genuinas morborum cauſas.

At vero cum variæ illæ ſanguinis conſtitutiones contingant præſertim ex Acido & Alkali: ab his diverſis ille ſaporibus imbuatur, varioſque conſiſtentiæ gradus nanciſcatur, abunde conſtat quanta Medico incumbat neceſſitas inhærendi conſiderationi amborum illorum Salium in Medicina, atque ex illis venandi explicationem qualitatum & naturæ humorum. Etiamſi enim pro primis Principiis non ſint habenda, cenſenda ſaltem principia ſubordinata, revera craſſiora, ſed in ſenſus melius incurrentia & magis idonea quæ Medico declarent quod illi præcipue diſquirendum: Deinceps hanc rem amplius dilucidaturi ſumus, ſed prius nonnulla adducamus de uſu quem præbere poſſunt Acidum & Alkali in Phyſica & Chymia.

Aliquot exemplis oſtenditur quis uſus emergat ex cognitione Acidi & Alkali in Phyſica.

CAP. II.

CUm in explicationibus Phyſicis ſemper adducendæ ſint rationes perſpicuæ, quæ facile eruantur ex conſideratione objectorum examini ſubjectorum, ſolummodo applicaturus ſum Acidum & Alkali iis caſibus in quibus illorum ope extricare licet commode ordinem & cauſas effectuum Naturæ: At vero, ex mea ſententia, ſolidiori fundamento, & dilucidius, ex alia hypotheſi quam Acidi & Alkali, explicari non poteſt productio nonnullorum mineralium, ſicuti Vitrioli, Aluminis, Nitri, Salis Gemmei &c.

Nam primo ſi ad Salium horum compoſitionem examini exponendam, illorum analyſis inſtituta fuerit, copia inſignis ſpirituum Acidorum prodituta eſt, maximam veriſimiliter illorum partem conſtituentium: Secundo, ſi aëri terra ſuperſtes expoſita fuerit, diſtillatione peracta, quæ nihil aliud eſt quam calx informis, omni activitatis forma deſtituta, priſtinæ illa naturæ redditur prout novo Acido imbuitur, quaſi ex ipſo eſſentiæ ſuæ determinationem receptura ſit: Sic poſtquam Nitrum diſtillationem expertum eſt, & ab eo ſpiritus Acidi ſecreti, ſi caput mortuum in retorta ſuperſtes ad aliquod tempus aëri commiſſum fuerit, ſuſcipit id alios ſpiritus Acidos, per aëris molem diſperſos, unde eo modo producitur Nitrum regeneratum, è quo iterum ſpiritum Acidum elicere licet. Idem contingit ſali communi ac plurimis aliis ſubſtantiis proprio ſpiritu ſpoliatis: *Tertio.* A commiſtis duobus liquoribus limpidis, quorum alter ſit acidus, ſicuti quando confunduntur ſpiritus vitrioli & oleum tartari ex-

ſurgit inde corpus ſolidum, quod in fundum ſecedit: Etiamſi vero non cenſeam tac corpus omnino ſimile eſſe ſali è quo ſpiritus acidus eductus fuerat; pronuntiaverim porro id tantummodo occupati animi eſſe figmentum, perpendenda tamen fuerit in ejuſmodi coagulatione proclivitas ſpiritus acidi ad corporis formam inducendam liquoribus quibuſcum commiſcetur: Ex his omnibus non immerito inferre licet mineralia, de quibus verba feci, non ſecus ac plurima alia, formationem primario obtinere ab actione Acidorum in quaſdam materias quibuſcum intricata hærent.

Sive ergo ſpiritus illi Acidi à calore ſubterraneo ſublimati fuerint, atque ſurſum efferantur, ſervata illa homogeneitate quam Chymici ſuis principiis aſſignant, cum extricata ſunt; Sive ſint liquores, oriundi forte ex condenſatis vaporibus quaſdam venas ſubterraneas permeantibus, exiſtimandum eſt ab illis ortum ducere mineralia, quando idoneas ſubſtantias nacti, illis ſe adiungunt ac ſimul concreſcunt.

Spiritus illi natura propria uniformitatem perfectam non ſervant; præditi ſunt magnitudinibus & aculeis diſcrepantibus, quas à primo ortu obtinuerunt; aut illis demum acceſſerunt penetrando poros ſubſtantiarum quibuſcum junctæ in unum corpus concrevere, adveniente utrorumque fermentatione: ac proinde mirum eſſe non debet ſi Acida illa, ex mineralibus educta, aliquantulum in ſtructura diſcrepent; ſi mucrones ſpiritus nitri acutiores ſint, ſpiritus autem ſalis obtuſiores.

Itidem ſicuti materiæ quas Acida pervaſere variæ ſunt, & fermentatio, per quam illarum unitas abſolvitur, intenſior aut remiſſior eſt; conſequens etiamnum eſt mineralia exillis progenita, ab invicem proculdubio differre; in colore & ſubſtantia: Inde ortum ducunt variæ Mineralium ſpecies, Sicuti Alumen, Vitriolum, Nitrum, ſal Gemmeum &c. etſi generationis modus diſpar non ſit, origo vero omnium propemodum ſimilis ſit; qualem illam tradidi.

Quinimo eadem Mineralia ſubſtantiæ metallicæ nonnihil ſibi adſciſcere ſolent, nempe ſi formationem obtineant juxta mineram alicujus metalli, ac ſpiritus acidi particulam aliquam illius abſtrahant: Vel ſi ſucci quipiam metallici deducti fuerint in matrices in quibus generationem habent, tunc enim futurum eſt ut exſurgat commixtio & arcta connexio diverſarum illarum ſubſtantiarum: hinc accidit quaſdam vitrioli ſpecies æris particulas obtinere, ſicuti cæruleum ex Hungaria allatum & Cypro, Viride autem ex Anglia adveniens, nonnihil ferri particeps eſt.

Aquæ minerales Acidæ nobis conceſſæ, ſaporem illum contrahunt, quia aquæ dulcis ſcaturigines, terræ viſcera permeantes, trajiciunt loca mineralibus fœcunda, quorum facultatibus imbuuntur, abſtractis nonnul-

lis illorum particulis: Nec mirum ſi diſtillationis prædictarum aquarum ope ſeparari nequeant particulę minералium ab illis divulſæ: Terram enim perfluendo craſſiores partes exuunt quia in fundo canalium per quos præcipites feruntur ſubſident, Solis ſpiritibus, aut particulis acidis confuſis adhærentibus, modo imperceptibili & intimo: Ab his ſapore acido donantur; inter potandum obſervabili.

Scriptor quidam, (*Robertus Boyleus*) in diſquiſitionibus ſuis curioſis rerum naturalium; exiſtimat Gemmas in ſui primordiis nihil aliud eſſe quam ſubſtantias molles aut fluidas, poſtmodum induratas vi cujuſpiam ſpiritus lapidifici: Iſtam opinionem tuetur plurimis conjecturis innixus, admodum veriſimilibus, quarum nonnullas huc illaturus ſum.

Ait primo Gemmas diaphanas, cujuſmodi ſunt Adamas & Rubinus, texturam obtinere quam animo concipere non licet, nonniſi ex ſuppoſito illas in primæva origine fluidas fuiſſe; Quis enim ſibi finxerit particulas ſolidas tam miro ordine, tam inſigni proportione, invicem poſſe coire, niſi illarum pori è directo ſibi invicem reſponderent? id quod contingere neceſſe eſt in corpore quod diaphanum eſſe debet: Cum vice verſa ſtatuendo ſubſtantias tantum fluidas præfuiſſe, facile intelligere eſt, radios luminis potuiſſe ſibi conſervare meatus liberos, quando illorum partes coagulatæ fuere; id quod aquæ accidit quando in glaciem concreſcit.

Secundo, figura determinata, obſervabilis in gemmis è minera recens erutis, necdum expolitis, indicium eſt fluiditatis illarum prægreſſæ, eandem enim fere ſemper conformationem obtinent; unde ſuſpicio oritur cum liquores ſint ſingularis naturæ; certam quandam figuram illis deberi cum duritiem adepturæ ſunt, dummodo tamen fluidum corpus illas ambiat: Idem propemodum illis accidit quod obſervamus fieri in iis quæ in Chymia ad cryſtalliformem adducuntur naturam: Cryſtalli perpetuo figuram obtinent liquorum qui cryſtalliſantur; cryſtalli Nitri coniformes fiunt, Aluminis cochlati, quo vero tali modo res contingat, providendum ut cryſtalli ſufficienti quantitati materiæ liquidę innatent, niſi enim ſufficienter adfuerit, cryſtalli vero oras vaſis attingant, confuſe coeunt, nec regulares figuras ſibi aſſumunt.

Tertio perpendendum colores gemmarum non aliunde oriri quam ex commixtione quarundam particularum metallicarum, quomodo vero particulæ illæ earum ſubſtantiam pervadere valerent ſi perpetuo dura & ſolida hæc fuiſſet? Veriſimilius eſt cum mollitie & fluiditate prædita fuerit, facile admiſiſſe ſuccos illos extraneos, unde tincturas accipiunt ac facultates medicinales, dummodo his donatæ ſint.

Quarto, ab experientia quæſtio confirmationem omnimodam haurire videtur; viſi enim lapides qui intra ſe continerent liquoris guttas; quæ veriſimiliter indurationem

nem concipere non potuerunt ab eodem agente à quo ſubſtantiæ pars reliqua concreverat, ſive ob facultatis debilitatem, ſive ob excedentem quantitatem: Dominus *Boyleus* aſſerit Tractatu edito de origine Lapidum pretioſorum, ſe vidiſſe Cryſtalli fruſtum apud Nobilem quandam mulierem, in cujus medio conſpicua erat inſignis liquoris gutta, quæ diverſimode extendebatur, commota Cryſtallo: Refert idem Author plurimas obſervationes ſuæ hypotheſeos veritatem ſtabiliturus, nequaquam peculiariter determinans cauſam ob quam lapideſcunt ejuſmodi liquores, cui ſatis fuit dixiſſe id contingere vi ſpiritus lapidifici.

Helmontius in eadem ante ſententia fuerat, ſicuti apparet ex Tractatu de lithiaſi cap. 1. in quo explicans cauſam indurationis ejuſmodi liquorum in gemmas, exiſtimat tantummodo lapideſcere ob vim vivificam quorundam ſeminum & actionem eorundem fermenti: Ex illius enim mente lapides, non ſecus ac cunctæ reliquæ creaturę, generationem nacti ſunt à ſeminibus peculiaribus quæ Spiritus Domini diffudit in aquas in mundi primordiis.

Cauſa vero à Domino *Boyleo* aſſignata nimiopere intricata eſt, ab *Helmontio* vero propoſita pluſquam decet metaphyſica; Spiritus ille lapidificus nullam ſpecificam ideam infert, ſemen vero ſuppoſitum admodum vagam & abſtractam producit; At vero iſte effectus magis determinatam & dilucidiorem ſortietur explicationem, ſi dixerimus prædictos liquores ejuſmodi coagulationem ſuſcipere ſolummodo ab actione quorundam ſpirituum Acidorum eos penetrantium.

Confirmationem obtinere poteſt hæc conjectura ex experimento Chymico, quod huic rei optime conſentit, Aſſumatur ſilicum liquor, ſi illi affuſa fuerit certa quædam quantitas cujuſdam ſpiritus acidi, exſurget inde lapidis ſpecies: revera hic neutiquam accedet ad duritiem lapidum pretioſorum, at non inde ſimilitudinis conſequentia infirmabitur, quandoquidem in generationibus, quæ in terræ viſceribus contingunt, nonnulla eveniunt, occurruntque circumſtantiæ quædam, quas Ars nequaquam aſſequi omnino valet; Fermenta apud illam puritate prædita ſunt quam imitari non licet, Illorum actio eſt & validior & efficacior, materiæ vero inſunt diſpoſitiones quæ agentis viribus incrementum præbent, ad totius operis perfectionem non leve momentum conferentes, adeo ut cum Naturę effectus demonſtraturi ſumus, ex comparationibus ab artificialibus deſumptis, accurata ſimilitudo nequaquam ſit expetenda, ſatis quippe ſi analogia nonnulla adfuerit, ac convenientia quod rem quadantenus illuſtret; reliqua ſcrutinio indaganda & invenienda.

Eadem ratione, eademque ex hypotheſi, explicare licet congelationes Aquarum quibuſdam in locis occurrentium, ſicuti in antro Arſiano

Burgundia & circa Maſſiliam in cryptis quorundam montium: Ejusmodi aquæ concreſcunt,ſimul ac ſtillarunt in lapides antrorum dictorum fundo ſubſtratos: Id quod veriſimiliter alia de cauſa non contingit quam à facultate quorundam ſpirituum acidorum quos abſtraxerunt, ac in terra diſſolverunt: Quæ congelationes in ipſis terræ venis acciderent, quas Aquæ dictæ præter fluunt, niſi motus rupium declivis prohiberet ne illarum particulæ ſimul coeant, & in lapidem convertantur.

Cæterum admirationis nulla ſubeſt cauſa ſi corpore fluida in tam inſignem ſoliditatem perveniant, nam præterquam quod aqua, quæ in glaciem abire ſolet, ſufficienter denotat in ipſa latere aptitudinem ad concreſcendum, nunquid manifeſtum partes ovi liquidas in cartilagines abire, oſſa & pennas, cum ex illo gignitur pullus? Sed præterea exiſtimo ſingularem aquarum prædictarum diſpoſitionem plurimum conferre accelerandæ ejuſmodi petrificationi, etiamſi Acidis, tanquam principibus cauſis & agentibus, ad talem naturam ſuſcipiendam determinantibus, affectus ille adſcribendus ſit.

Mentio etiam fit quarundam Aquarum quibus vis ineſt injecta corpora in lapides tranſmutandi: Refert *Helmontius* Imperatorem *Ferdinandum* immerſam cheirotecham aquæ fontis, ſimili facultate prædictę,eam partẽ quę immiſſa fuerat lapideam eduxiſſe: Cum in rerum Natura nihil quicquam nobis ſit obvium aptius indurandis corporibus ipſis Acidis, etiam fluidis, non immerito his affectus ille aſſignari poteſt, aſſerendo id contingere efficacia corpuſculorum acidorum quibus imprægnatę ſunt dictæ aquæ, ab his diſſolutorum, quasdam terras minerales permeantibus.

Obſervatio facultatis horum Aquarum confirmat veritatem eorum quæ ſuperius attuli, videlicet quo lapideſcant non ſatis eſſe ut ſpiritibus Acidis imprægnatæ ſint, ſed præterea requiri diſpoſitionem per quam idoneæ ſint immutationi ſimili excipiendæ: Illis namque quidem ineſt vis lapidifica erga corpora quæ contingunt, interim tamen eadem liquidam ſervant naturam quia, nempe carent diſpoſitione, partiumque contextu, Acidis neceſſariis quo aquisobviis cõcretionem inducere valeant, alias non ſucceſſuram: Forte ejuſmodi diſpoſitio deducenda ſolum videtur à quibusdam particulis craſſioribus aliis ſubtilioribus innatantibus, quibus à prioribus ſecretis, nullatenus mirum eſt ſi ab his exſurgat corpus durum: Attamen de his nihil certi ſtatuere audeo.

Id vero certo pronuntiare licet ex hac obſervatione manifeſtum fieri *Helmontii* errorem, qui corporum in lapideam naturam converſionem refert ad vim ſeminum, nullis in iis præſuppoſitis qualitatibus ad hanc determinationem illa præparantibus, aſſerit enim ab ejuſmodi ſeminibus omnino diſponi eorum ſubjecta juxta ideas fœcundas quibus referta ſunt, ac vim vivificam fermentorum, prædictarum idearum actionem dirigentium: at vero id ſi verum foret, neceſſe eſſet aquas de quibus verba facimus

mus ipſaſmet prius petrificatas eſſe, cum ſinu proprio recondant ſemina, quorum vis omnipotens ſola ad actionem inferendam ſatis eſt.

Si fides adhibenda eſſet iis quæ nonnulli hiſtorici tradunt de mirandis metamorphoſibus hominum & equorum, exercitus componentium, omnium in lapides mutatorum, nec prohibente hac immutatione mirabili vivantium formam, figuram ac ſitum priſtinum, veriſimiliter pronuntiare licet copiam vaporum acidorum, ex terræ viſceribus elatorum, ac à conſtitutione aëris determinatorum ad diffuſionem in loca à dictis exercitibus peragrata, ejuſmodi effectum edidiſſe coagulatione ſpirituum, ſanguinis & carnium cunctorum illorum corporum animatorum: At fictitiæ forte ſunt illæ hiſtoriæ; vel ſaltem ejuſmodi eventus aſſenſum & fidem merentur datis probis fidejuſſoribus.

Licet & rationem reddere ex Acidis plurimorum aliorum Naturæ effectuum, ab illis non multum diſſimilium quos ante attuli: Poteſt, exempli gratia, explicari quamobrem Coralium, quod frutex eſt in mari natales habens, ac forte in ſuis primordiis molle fuit, demum lapideſcat: Quare Succinum, quod maris etiam progenies eſt, indureſcit, conſtat enim mollem obtinuiſſe naturam, quandoquidem reperta ſunt fragmenta in quibus latitabant muſcæ, quæ illis nequaquam concludi potuiſſent niſi ſuccini contextus mollis ac patens aliquando fuiſſet: Suſpicio autem eſt cuncta ejuſmodi corpora induratiouem concepiſſe ab efficacia quorundam ſpiritnum Acidorum, quibus mare abundare credibile eſt: fidem facientibus illis qui diſtillatione è ſale marino eliciuntur.

Porro, ſi Acida vi pollent mollia corpora & liquida coagulandi, Alkalibus vice verſa facultas ineſt coagulationes arcendi, aut incipientes cohibendi, adeo ut non abs re Alkali cum Acido inimicitiam gerere dicatur.

Sanguini & Lacti inſignes ad ſpontaneam coagulationem diſpoſitiones adſunt: Sanguis è vaſis egreſſus, ab exhalatione ſpirituum qui particulis illius motum impertiabant, & caloris ab ambiente frigido extinctione, concreſcit: Lac aliquandiu aſſervatum, & quod acorem contraxit, igni impoſitum coagulatur, at vero acceleratur utriuſque concretio ab affuſo quopiam Acido.

Obviam ire licet ejuſmodi coagulationibus variis, aut inceptas cœrcere, ope cujuſpiam Alkali: Si ſanguini immiſſum fuerit Sal tartari, tamariſci, urinæ, aliudve Alkali quodpiam, ſive fixum ſive volatile, fluiditates conſervaturus eſt, eoque magis ſi ſanguinis concretiq promota fuerit affuſo quopiam Acido; poſtmodum additum ſi fuerit Sal Alkali, ſanguis prioris liquiditatis tenax erit, aut in grumos diſſolvetur, ſi videlicet illius particulæ ab Acidi actione inſignem craſſitiem adeptæ ſint: Idem Lacti accidit.

Nemini dubium eſſe debet quin coagulatio amborum horum liquorum, ſanguinis videlicet & chyli, Acidi admixti, vel ipſis inſiti, effectus ſit, exaltationem adepti; niſi enim Acidum continerent, nulla ratio

appararet aceorem contraherent: Etiamſi vero ſpirituum & caloris diſſipatio, videantur immediata coagulationis ſanguini accidentis cauſa, veriſimile tamen eſt ad ejus effectus productionem concurrere ſolum ut cauſam mediatam, coërcendo ſcil. nimium particularum illius motum, ob quem præpediebatur Acidi actio: Alias nulla ratio pateret cur Alkalia ſanguini priſtinum motum reſtituant, cum nullum calorem ipſi impertiantur.

Ab Acido ergo approximatio & coitio fit partium fibroſarum ſanguinis & lactis ad invicem: hinc coagulatio: Id accidit quia ſubſiſtit in illis particulis quarum figura multum intricata eſt, eaſque mediantibus ſuis aculeis colligit & cogit, quaſi per totidem claviculos: Si autem iſti aculei obtundantur, ſi corpuſculis poroſis inhæreant, quaſi vaginulis impacti, manifeſtum eſt non ſufficientes vires habituros ad pervadendas partes fibroſas prædictorum liquorum, atque ad invicem continendas, id vero illis accidit ſi additum fuerit quodpiam Alkali, hujus ſalis partes ubi diſſolutæ fuerint, ac maſſæ ſanguineæ confuſæ, in ſuis poroſitatibus abſorbent Acidorum aculeos, quo pacto eorum vim deſtruunt, aut ſaltem infringunt.

Sin copia particularum Alkalinarum minor ſit quam Acidarum, imperfecta ſuccedet diſſolutio, aut nulla, coagulationum ab Acido inductarum, ſuper futura quippe eſt ſufficiens copia aculeorum non infractorum, à quibus conjunctæ manebunt partes quibus infixi fuerint: Rem experientia comprobat, ſi enim ad fluiditatem ſanguini conciliandam, cui Acidum aliquod infuſum fuerit, nec addita ſit ſufficiens ſalis Alkalini quantitas, nequaquam præpodietur coagulatio: Porro ſi diſſolutione facta, recens Alkali immiſſum fuerit, expectanda eſt iterata coagulatio, quam cohibere licuerit adjectione facta cujuſpiam Alkalini.

Notitia variarum ejuſmodi alterationum, quas ſanguis ſuſcipere aptus natus eſt, proculdubio inſignis eſt in arte Medica momenti, conducit quippe dignoſcendæ indoli quorundam morborum quos malignos vocant, qui ad cauſas admodum abditas referri ſolent: Poſſunt inde elici indicationes, ex quibus eluceſcet cognitio mediorum ad illorum curationem neceſſariorum: At vero fuſius in ſerie rem hanc egreſſuri ſumus, ſtudio adhibito diſquiſituri quid inde emolumenti expectandum fuerit.

Cap. III.

eries Prædictorum.

Etiamſi inter præcipuas Acidi facultates recenſeatur coagulatio quorundam corporum, illa tamen videtur tantum eſſe ſeries & appendix ſubjectorum in quæ actionem exſerit, Sin ejus natura intimius perpendatur, veriſimile

veriſimile eſſe aptitudinem gerere ad diſſolutionem potius quam collectionem particularum illorum moliendam, conſtat enim, ſicuti à me dictum, ex minimis particulis acutis: atqui à diſpoſitione ejuſmodi idonea deberent ſolum effici dividendis corporibus, pervaſioni pororum illorum, ut quaſi totidem eſſent exigui cunei, disjungendo illorum contextui: Sin vice verſa Acida eundem confirmaverint, id potius accidet à natura iſtius contextus, qui cum conſtet ex congerie non exigui numeri partium ramoſarum, illis ſe implicant, eoque pacto compactiorem illum efficiunt, potius quam ut effectus cenſeatur illorum figuram ſequutus: Res propemodum accidit ac ſi ſagitta vibraretur in corpus quodpiam molle, exempli gratia, lanam, quæ illico ſubſiſteret, adhæſura illius partibus, etiamſi ſtructura aptitudinem penetrationi illorum præbere videatur.

Naturalis ergo Acidorum actio eſt corporum Diviſio, id quod etiamnum obſervare eſt ſi illa applicata fuerint ſubjectis à quibus non determinantur ad aliter agendum ob ſingulares horum diſpoſitiones: Si immiſſum fuerit Aurum vel Argentum liquori cuipiam Acido, in minimas particulas diſſolvitur, eo quod harum ſubſtantiarum ſoliditas, ac partium rigiditas, in cauſa ſunt ut excipiant omnimodam impreſſionem Acidorum, adeo ut neutiquam implicentur vel motu ſuo priventur.

Jam ante oſtendimus, quãdoquidem Acida ſingulatim donata ſunt aculeis ſingularis & magnitudinis & figuræ, ab illis tantum dividi poſſe corpora quorum pori proportione reſponderent. Eapropter nonnullæ aptitudinem gerere dividendis quibuſdam corporibus, per alia indiſſolubilibus: Acetum, exempli gratia, ſtillatitium vim obtinet plumbum diſſolvendi; quam in argentum exſerere nequit, Aqua autem fortis, auro intacto argentum dividit, quia ſcilicet varia illa Acida diverſis figuris donata ſunt, nec in diverſis ſubjectis eandem pororum figuram nanciſcuntur.

Diſcrimen hoc circa actionem diſſolventium obſervabile, in memoriam mihi revocat Axioma quoddam apud Medicos tritum, ſcilicet, in corporibus animatis, Errata primæ concoctionis non emendari in ſecunda; Id quod apud me nullum dubium facit, ſive audiatur per ſecundam illam coctionem ea quæ fit in Inteſtino tenui, bili & ſucco pancreatico adſcripta, ſive illa, quæ in corde & vaſis perficitur, cum chyli in ſanguinem fit tranſitus.

Veriſſimum quippe, cum Natura diſtinxerit loca in quibus alimenta varias alterationes ſunt ſubitura, eandem quoque diſtinctionem adhibuiſſe fermentorum per quæ illas ſuſcipere debent: Id quod ventriculo inſidet procuidubio aliud eſt ab eo quod conceſſum inteſtinis, hoc vero iterum differt ab eo quod cordi inſidet & vaſis, hinc unicuique fermento ſua aſſignata eſt ſingularis ſtructura, hoc eſt conſtat partibus certa figura certaque magnitudine prędītis, ac proinde actionem propriam impertiri ſolam valet ſuccis peculiarem compoſitio-

nem nactis, quorum pori conveniunt dispoſitioni illius particularum: Hinc conſequitur id diſſolvens quod ventriculus ſortitus eſt idoneum tantum eſſe alterandis alimentis ſingulari quadam proprietate præditis, imo jam ante à dentibus & ſaliva attritis & præparatis, quapropter ceraſorum nucleos intactos relinquit, quinimo vix diſſolvere valet ciborum fruſta quæ dentium attritum effugerunt: contextus quippe illorum cum compactior ſit, nequaquam admittere valet figuram illius partium, uti nec impetus motus earundem.

Idem neceſſe eſt contingere ſi alimenta omnino in ventriculo diſſoluta non fuerint, ut eadem in inteſtino diſſolutionem non obtineant, nedum in corde, fermenta enim à Natura conceſſa variis illis partibus, idoneas diſpoſitiones non nanciſcentur ad functionis propriæ exercitium: Cum enim alimenta ſufficienter reſerata non fuerint & comminuta in Ventriculo, continget ut illorum pori non rite ſint diſpoſiti ad ſuſcipiendam penetrationem illorum diſſolventium, unde conſequitur ſi chylus crudus fuerit, & perperam concoctus, fieri non poſſe ut aliis in partibus eandem concoctionem ſubire queat, ac neceſſariam diſſolutionem: Videlicet, vitia quæ in prima digeſtione contigerunt, irreparabilia ſunt in ſequentibus.

Si quando ab Acido quopiam diſſolutum fuerit corpus ſolidum, illius particulæ divulſæ innatant univerſæ liquoris maſſæ, ratione imperceptibili, limpiditatem nihilominus conſervantis: quod vero ad fundum non ſecedant, ideo fit quod liquidi particulæ affixæ ſunt particulis corporis diſſoluti, has vi motus proprii ſuſtinent, ac ſurſum efferunt ſi præ gravitate deorſum tendant, & à diſpoſitione regulari utriuſque particularum, videlicet diſſolventis & corporis diſſoluti, quæ tam bene inter ſe cohærent, ut nihilominus interjaceant plurimi poruli, undiquaq; ad lineam rectam extenſi, ab hac, inquam, diſpoſitione contingit radios luminis illos libere trajicere, ac proinde permanere diaphaneitatem in liquore.

Sin vero ſuperaffuſum fuerit aliquod Alkali, tunc turbidus evadit liquor, ſucceditque ſeparatio particularum corporis ante diſſoluti, quæ fundum petunt forma ſubtiliſſimi pulveris: Sic quando aurum in aqua ſtygia liquefactum fuit, poſtmodum vero ſalis tartari certa quædam quantitas adjicitur, liquor qui antea limpidiſſimus erat, opacitatem acquirit præcedente levi ebullitione, qui iterum limpiditati reſtituitur facta ſeparatione particularum auri, in fundum forma pulveris impalpabilis præcipitatarum.

Ut pateat ratio omnium horum phænomenorum, perpendendum eſt particulas ſalis tartari diſſolutas in aqua Regia, undiquaque diffundi debere, & per hanc diffuſionem aggredi auri particulas, quas liquor diſſolutas ſervabat, quo fit ut ſitu mutato ab hac agitatione, diverſoque ab hoc adquiſito, poſtmodum occupent poros, qui liberum lumini concedebant commeatum, & proinde efficiant ut aqua regia exuat tranſparentiam: Porro ſicuti particulæ Alkalinæ implexæ particulis diſſol-

ventis

ventis ſi fuerint, atomi auri cum careant fulcimento quod præbebat aqua Regia, innata gravitate fundum affectaturæ ſunt, quinimo ſicuti recens hæc unitas ſalis tartari cum aculeis diſſolventis vi quædam peragitur; horum autem aculei poros Alkali tartari ſolummodo ſubeunt, facta particularum diductione, ideo ſubſequutura eſt quædam ebullitio: Et hæc, ſi bene ſentio, legitima eſt explicatio præcipitationum Chymicarum ac omnium circumſtantiarum.

Nonnullis ſatis eſt dixiſſe particulas corporis jam diſſoluti, ea ratione tantum præcipitari, quod particulæ alius corporis, ad diſſolutionem additi, facilius conjungantur partibus diſſolventis: Sed non apparet ratio quamobrem id contingat, & qua de cauſa unum ab alio ſecederet alteri adhæſurum, nam, ut ne recedam ab exemplo antea me allato, aculei aquę Regię infixi auri particulis ſi fuerint, veriſimile non eſt has inde ſe extricaturas quo adhæreant particulis ſalis tartari ſtatim ac obvię hæ factę ſunt, quantumvis proportio inter illas intercedat ob quam invicem connecti queant, eam in rem ſupponere eſſet neceſſe vim diſcreticicé, qua carent, neque quis mente concipiat auri particulas aliter poſſe divelli quam impellente quopiam corpore, quod impetum in illas faciat, id ipſum vero contingit ea ratione quam adduxi.

Acido & Alkali princeps Fermentationis cauſa adſcribi nequit, id quod alias confirmatum rationibus, ad ſummum cauſę occaſionales dicenda ſunt; At cum phantaſiæ impetus ad ideas plus nimio abſtractas evehendus eſſet; ſi perpetuo agentia primitiva & legitima uniuſcujuſque effectus diſquirenda eſſent, animus plus juſto fatigaretur: In explicationibus phyſicis, ſicuti jam innui, ſatis eſt cauſas occaſionales amplecti, quod ſenſibus magis obviæ ſint, hinc etiamſi certum ſit materiam quandam ſubtilem, ſenſibus noſtris imperviam, legitimam eſſe cauſam agitationis obſervabilis in effervescentiis, aſſignari tamen poteſt ratio, illam adſcribendo actioni Acidi & Alkali, etiamſi ambo illa ſalia tantummodo determinent motum alterius materiæ, revera oculis non obviæ, ſed quæ influit reapſe, & permeat etiam minimos corporum porulos.

Quodvis fermentationis genus, me judice, diſtingui poteſt per relationem ad varia ſubjecta quæ fermentationem ſubeunt, aut ad cauſas fermentationem promoventes è Prima eſt cum Acidum quoddam in Alkali agit, aut materiam quampiam aliam ſolidam, cujus contextus gratia cum Alkali convenientiam obtinet, poros idoneos penetrationi admittendę efficiendo (certo quodam modo) aculeorum cujuſpiam Acidi: hinc effuſo ſpiritu nitri aut vitrioli ſali abſynthii vel tamariſci, tunc ſuboritur fermentatio: Aliam quoque excitari obſervamus immiſſo corallii pulvere aceto diſtillato: Ejuſmodo fermentationes alia de cauſa non contingunt quam ab Acidi conatu dum pervadit poros ſaliam ejuſmodi Alkalium & corallii; quorum partes impetu divellit.

Secunda Fermentationis ſpecies gignitur quando Acidum obvolutum reperitur à ſuſtãtiis mollibus & oleo-

ſis, quarum particulas rarefacit; Ea ratione paſta in molem majorem aſſurgit ab actione fermenti additi: Succi uvarum, pomorum, ac plurimorum aliorum vegetabilium fermentationem ineunt: A ſimili cauſa rarefit maſſa ſanguinea, ac æſtruat in paroxyſmis febrium intermittentium: Veriſimiliter enim colligere licet Acrium quoddam extraneum, à ventriculo aut pancreate influens per vias conſuetas in vaſa, illico fixos reddere humores, ac coërcere ſpirituum agitationem, unde ſubſequuntur horrores ac pulſuum confrictiones: Acidum porro illud maſſæ ſanguinea confuſum, continua actione in partes oleoſas, illas tandem rarefacit præeuntibus plurimis circulationibus, juvantibus tunc illius actionem ſpiritibus, expanſionem & motum affectantibus, adeo ut tunc temporis calor erumpat & pulſus expandatur.

Datur & tertia Fermentationis ſpecies, Acido præciſe non aſſignanda, cum à corpore alterius indolis induci queat: Accidit cum nonnullæ materiæ particulæ remiſcentur liquoribus quibuſdam ſpirituoſis, quibuſcum convenire nequeant, ob diſcrepantiam figuræ, magnitudinis aut motus, unde in univerſa maſſa exſurgit commotio & agitatio, non prius deſinens quam corpora illa extranea aut diſſipata fuerint aut in aliam naturam tranſierint, adeo ut proportione quadam reſpondeant liquori cui innatant: Eapropter ab injectis aliquot ſebi aut pinguedinis guttis in dolium vinum continens, ebullitio excitatur eroſque duratura quoad particulæ illæ extraneæ à liquore divortium fecerint.

Ex hac animadverſione reddi poteſt ratio plurimarum efferveſcentiarum enormium in ſanguine contingentium: Hinc explicari poteſt illius diſpoſitio cum perpetuo amoliri tentat corpora heterogenea ſibi confuſa: Apparet etiam hinc cauſa motuum criticorum & vacuationum ſuccedentium: Cuncta enim illa accidentia non aliunde utplurimum deducenda quam diverſitate, aut, ut verius dicam, à contrarietate obvia inter magnitudinem & figuram partium ſanguinem componentium, ut & corporum illorum extraneorum in illum admiſſorum, unde ſubſequitur inſolita illa agitatio in febribus obſervanda: Sicuti & tranquillitas ſuccedens nihil aliud eſt quam felix ſecretionis factæ eorundem corporum ſucceſſus.

Horum omnium confuſæ tantum notiones exhibentur, in omnium ore eſt à Natura produci omnes hos effectus, hanc adverſus noxia inſurgere, cum vero ſuperior fuerit, è corpore eadem propellere: At ejuſmodi loquendi formulæ nihil diſtinctũ exhibent, imo in errorem deducunt dum nobis obtrudunt fictitiam & imaginariam vim cognoſcentem, quæ noxia ab utilibus dijudicet, conatus ad illorum excluſionem adhibeat, etiamſi nihil ſimile in ſanguine adſit, in quo cuncti illi motus obſervantur: Soli Animæ in corpore noſtro conceſſa eſt ejuſmodi vis diſcretrix, ſed nequaquã cõcurrit in efferveſcẽtiis febrilibus, ac ſeparationibus criticis cõſequi ſolitis, quandoquidem omnia independenter fiunt.

fiunt ab ejus voluntatibus; ejus autem appetitus nequaquam immutant indiſpoſitiones noſtras.

Effectus hi mere ſunt mechanici, originem ducentes ex magnitudine, figura ac motu partium ſanguinis: Ope enim ſolum harum qualitatum innatam vim is obtinet expellendi corpora quæ illius conſtitutionem immutare valent.

Revera concurrere neceſſe erat Creatoris providentiam, quæ corpori noſtro ejuſmodi leges imponeret: quippe cum ſanguis cunctis partibus vitam afflare deberet, Innatas proprietates obtinere per quas dictis uſibus idoneus eſſet; motu circulari ex arteriis in venas deferri, hic ordo, (ſic fari liceat) à Deo obſervandus fuerat, ut ſanguinem eo modo diſponeret quo illius partes tantummodo inclinarent ad ſocietatem ineundam cum corporibus quæ illius œconomiam ſartam tectam conſervare apta nata eſſent, ea vero propellerent quæ deſtructionem intentarent: Id vero Deum præſtitiſſe veriſimile eſt, concedentem illis figuras & motus idonea eum in finem tendentia: Neque enim percipere valemus ipſam materiam aliter diſponere: Sed à propoſito plus quam decet forte recedo; Pergendum in examine verarum Acidi proprietatum.

Ex Plantarum ſucco educitur Sal eſſentiale, quod acidum eſt, veriſimile porro eſt id plurimum conferre illarum vegetationi, excitata in ſeminibus fermentatione, ac humore verno: Confirmari poteſt hæc conjectura experimento Chymico, Accipiantur unciæ tres ſpiritus Nitri, in quo diſſoluta fuerit argenti uncia una, infundatur diſſolutio in matratium cui imm ſſæ aquæ unciæ viginti, cum Mercurij unciis duabus, imponatur matratium, (quod collo tenus adimplendum eſt torqui ſtramineo, ſpatio quadraginta dierum exſurget arbos ramoſa, cum globulis in extremitatibus, fructus referentibus.

Solus Nitri ſpiritus aptus natus eſt cunctam hanc materiam in ordinem adeo concinnum deducere, reliqua actioni ejus tantum obtemperare idonea ſunt, ac figuram admittere quam determinavit ille ſpiritus: De re adeo conſtat, ut ſi major aquæ quantitas affuſa fuerit, operatio hæc ſucceſſum deſideratura ſit, cum ſolummodo pulvis præcipitatus, iſque exiguus in fundo vaſis reperiendus ſit: nimium enim infracta vi ſpiritus Nitri, non ſatis virium hic obtineret ad ſui expanſionem & coordinationem materiæ illi objectæ inducendam.

Veriſimile eſt in terra aliquid ſimile contingere ratione vegetationis Plantarum, Acidum quo pollent figuram indit illarum partibus; ſuccos illuc compulſos, poros ſeminum & radicum permeantes ad amuſſim diſponit: Revera tamen hæc Acidi operatio, quod ſuccis tam aptam coordinationem imprimit, determinationem accipit à ſtructura partium plantę, cui fulcimentum præbet materia ſubtilis, à qua ut commoveatur neceſſe eſt, quo ſimiles exſurgant effectus.

A me oſtenſum priore harum Animadverſionum parte, Lumen haben-

dum non eſſe pro congerie corpuſculorum Acidorum, ac proinde Colores, qui nihil aliud ſunt quam Lumen modificatum, illius tantummodo effectus eſſe: Experimenta à nonnullis allata, oppoſitum ſtatuentibus, male huc quadrant, id quod ſufficienter à me demonſtratum exiſtimo: Sed ſi Acida pro legitima Colorum cauſa non habenda, ſaltem occaſionales cenſeantur, non ſecus ac Alkalia, quodam modo diverſitatem illorum producendo: Sic obſervamus Syrupum violaceum rubeſcere addito Sale acido;ărideſcere immiſſo quopiam Alkali, Florem illum, quem Botanici nominant *Cyanum Segetum*, eandem immutationem exhibere remixto illius ſucco cuipiam Acido aut Alkalino corpori, qui eventus ſolummodo adſcribendus eſt ſalibus illis, diverſimode determinantibus ſuperficiem corporum quibuſcum commiſcentur: unde ſequitur lumen superincidens diverſimode ab illis reflecti, ac proinde inde emergere varias colorum ſenſationes.

Plurima ejuſmodi occurrunt experimenta in hiſtoria Practica Colorum? publici juris facta ab accuratiſſimo Domino *Boyleo*: Ex multifariis illis experimentis, per Acida & Alkalia factis, non levia argumenta deduci queunt, oſtendentia Colores corporibus, coloratis dictis, non ineſſe; dicta vero corpora illuc concurrere ſolummodo ob contextus diſpoſitionem: Vnde enim arceſſendi colores illi rubeus & viridis, in ſyrupo violato conſpicui? Nequaquam inſunt Tincturæ violarum, quandoquidem cœruleo colore apparent ante adjectionem Acidorum vel Alkalium: Neque porro deducendi à ſpiritu vitrioli aut nitri, à ſpiritu tartari aut urinæ, quorum additio anſam præbet eruptioni diverſorum horum colorum: Nihil ſimile in illis deprehendere eſt; quæ ergo ratio eſt ob quam ex horum commixtione exſurgant? Alia eſſe nequit quam diſpoſitio partium variorum illorum corporum, quæ tunc temporis immutationem accipit. Alios & diverſos ſitus admittunt, ac proinde radij luminoſi alias refractiones ſubeunt poros illorum trajiciendo, in quibus multifariam reflectuntur incidendo in illorum ſuperficies: Vix quicquam magis rationi conſonum excogitare licet.

Ad plurima alia poſſet perduci uſus Acidorum & Alkalium, ſed animus non eſt omnia huc conferre. Satis mihi ſit nonnulla attuliſſe quæ animo obvia facta ſunt, nihil vero in medium attuli quod firmis rationum momentis non ſtabilierim, nihil obſcuritatibus involutum; vel quod ſaltem viam non præbeat facilem deducendis conſequentis à me eliciendis: Eidem inſiſtam methodo ubi verba facturus fuero de uſibus expectandis ab ambobus his ſalibus in arte Medica.

CAP.

Cap. IV.

Explicatio loci Hippocratei, deducti ex Libro de Priſca Medicina.

Hippocrates morbos diſquirens, ab illorum partibus non ſtat qui cauſas adſcribunt calido aut frigido, ſicco vel humido; ex quorum ſententia ſi curandi ſint, qualitatum dictarum ratio ſit habenda: Solum accuſanda cenſet nimium dulce, nimis acidum, & ſimilia, quæ fortiora eſſe dicit natura humana, quæ temperatione indigeant, ſi reſtituendus ſit homo valetudini; Addit enim eodem libro art. 24. & 25. *Obſervatum eſt cunctas has res incorpore reperiri, & ab his ſanitatem concuti, homini quippe inſunt & Amarum & Salſum, & Dulce & Acerbum, & plurima alia, quæ pollent omnifariis viribus & fœcunditate: Omnia vero hæc ſimul commixta & compoſita, in ſenſus non incurrunt, neque homini noceni, ſtatim vero ac quæpiam illarum evecta fuerit, neque ab aliorum actione coërceatur, tunc in ſenſus incurrit; & homini noxam infert.*

Vbi primum Acidum & Alkali innotuere, idem contigit eorum reſpectu quod rerum recens exploratarum, plerique enim illas confirmare nituntur authoritate *Hippocratis* & *Galeni*, veriti forſan ne opinio falſitatis argueretur ſi plane novam ſe exhiberet, aut patrocinio deſtitueretur antiquorum, adductis locis quibuſdam qui vel umbram conformitatis exhiberent: Revera in multitudine locorum adductorum, plurima occurrunt & abſurda & è longinquo petita, at vero de prædicto idem pronuntiare non licet, locus apertus eſt, authoritas vero optime quadrat: manifeſtum quippe *Hippocratem* dicto libro de *Priſca Medicina* teſtatum eſſe ex ſua ſententia ineſſe humano corpori Acidum, hoc ex Naturæ legibus illi eſſe inſitum, noxium vero evadere ſi quando nimium exaltaretur, juſtoque potentius fieret: Sed forte non omnes qui locum prædictum adducunt, ac menti *Hippocraris* adhærent, juſta de cauſa ſententiam illum amplectuntur; nec forte ab omnibus perceptæ rationes quæ inducunt ut credamus morbos potius ortum ducere à Dulci, Amaro, Acido & Acerbo quam à Calido, aut Frigido, Sicco aut Humido.

Nam inter has qualitates aliæ aliis non diſtinctius in notitiam veniunt, nec magis reipſa exiſtunt in ſubjectis ad quæ referri ſolent: Nihil aliud quippe ſunt quam diverſæ animæ ſenſationes, productæ à nervorum & ſpirituum commotionibus, in varia corporis organa diffuſorum: Acidum & Alkali ſenſationes ſunt in anima excitatæ, ortum ducentes ex quibuſdam motibus, à particulis quorundam corporum linguæ fibris impreſſis, non ſecus ac calidum & frigidum ſenſationes ſunt conſequentes agitationem nervorum ſenſui Tactus dicatorum; At vero in omnibus illis, quod ſpectat ad corpora, quæ vocantur Acida aut Amara, Frigida aut Calida, perpendenda ſolummodo ſunt figuræ, magnitudines &

motus, quorum cauſa particulæ illorum redduntur idoneæ excitandis in nobis ejuſmodi ſenſationibus: Hinc inferendum videtur, cum qualitates illæ nequaquam reperiantur in noſtris corporibus, injuſta de cauſa ſupponi illarum quampiam cenſeri debere cauſam morborum illa affligentium; nec potiori jure adſcribenda, Dulci, Acido & Amaro, quam Frigido & Calido, Sicco & Humido.

Revera ſi ſevere rem interpretati fuerimus, ea ratione excipienda veniat, quinimo id omnino verum illorum ratione qui cenſent ſenſationes noſtras ſimilitudinem gerere cum objectis illas producentibus, calorem, exempli gratia, à nobis perceptum cum igni aſſidemus, nequaquam diſcrepare ab eo qui igni ineſt, cujus ratione aptus eſt natus in nobis ejuſmodi ſenſationem parere; Et Acetum donatum eſſe acido ſapore, ejuſdem cum illo naturæ quam nobis impertitur linguæ admotum: Sed ſi diſtinctio adhibita fuerit inter Animæ ſenſationem, & id quod provenit ex parte corporis illam excitantis; ſi accurate ambo hæc ab invicem dirimantur, unum videlicet illorum perpendamus tanquam medium quod in alterius cognitionem deducat, particulares ſenſationes Guſtus & Tactus adhiberi poterunt ad diſcretionem naturæ corporum, ſimul ac ſemel ad denotanda & deſignanda per eaſdem voces id quod in illis per ſenſus deprehenſum fuerit: At vero quæſtio eſt quæ nam potior ſit, ac facilius deducat in cognitionem ſanguinis & humorum, quo exinde innoteſcant morborum indoles.

Eapropter id primo obſervandum ignota eſſe nobis naturam corporum ſingularem per ideas abſtractas, eoque modo quam in Scholis vocant *à Priori*, peculiarem vero illam cognitionem ſolummodo comparari ex variis impreſſionibus quas inducunt ſenſibus noſtris, qnarum ope varias illorum proprietates obſervamus: Etiamſi porro, quo notionem integram & abſolutam corporum obtineamus, plures ſenſus in conſilium adhibendi ſint, atque ad examen deducendæ cunctæ impreſſiones quibus corpora illa in nobis agunt, licet tamen quibuſdam in circumſtantiis uni cuipiam ſenſui adhærere, eo quod impreſſiones ab illo factæ aptius cæteris in cognitionem cauſæ eos inducentis nos deducunt, vel ſaltem qualitatum, quarum notitia tunc temporis nobis neceſſaria eſt.

Ita, exempli gratia, ſi naturam Ignis perſpectam habere cupiam, mihi imprimis perpendenda eſt impreſſio illius in organum Tactus; atque ad examen adducendus caloris ſenſus quem illius præſentia in me producit cum ad certam diſtantiam conſtitutus ſum, vel alius vehementior, qui ſequitur ſi propinquior fuerit, quem combuſtionem vocant, quo pacto in notitiam veræ naturæ illius pervenire mihi licebit; nam fundamento certo innixus ſtatuere potero Ignem congeriem eſſe particularum eximia ſubtilitate præditarum, ſed quarum comes eſt inſignis rapiditas, propter quas remiſſionem accipit quo major eſt à centro receſſus, Eapropter cõbuſtionis ſenſum inferre partibus corporis noſtri ſi Ignis nimis proximus fuerit;

fuerit; mediante enim illo ſitu dum ſe magna quantitate applicat, ac ſimul accedente ſumma motus vehementia, manneſtum eſt his ſuccedere debere contextus deſtructionem: At vero ſi ex diſtantiori puncto emanaverit, nonniſi debiliter illas concutere valent, quia ſcil. in intervallo diſſipatæ fuere, ac parte motus ſui in aëre ſpoliatæ, in quem pars earum migravit.

Idem præterea conſulendum mihi fuerit Marmoris naturá exploraturo, Ex difficultate enim quæ mihi occurrit in diſſolutione partium illius, ex renitentia earundem, & ex frigore in me agente, non ſine fundamento crediderim naturam marmoris in eo ſitam eſſe, ut hujus particulæ inſigni eaque mutua quiete fruantur, ab invicem diſtinctæ per anguſtiſſimos poros, atque pauciſſimos: Proculdubio in errorem abirem ſi in horum diſquiſitione ſubſidio uti vellem organorum guſtus aut auditus, tunc enim de prædictis ſubjectis admodum imperfecta ex illis accideret notitia.

Sin vero Vini Naturam adipiſci voluerim, in ſubſidium advocandus erit ſenſus Guſtus, examinando quem ſenſum inducere poterit vinum, ex actione linguæ meæ impreſſa: Si enim ſenſus exinde exſurgens punctionem & acorem exhibuerit in opinionem adducor ideo id fieri quod partes illius ſalinæ; quarum figura acuta eſt, nimiopere exaltatæ ſunt; quod judicium de Aceto revera ferendum eſt: Sin dulce fuerit, exiſtimabo effectum eſſe miſtionis accuratioris principiorum vini: Partes ſalinas & ſpirituoſas cum aliis craſſioribus & ramoſis implexas eſſe, à quibus illarum aculei obtundantur, motuſque earum temperentur, quapropter utraque ſuperficiem fibrarum linguæ adlambant; eaque ratione Muſti partes diſpoſitas eſſe veroſimile eſt: Si tandem aliæ ſenſationes mihi obveniant, in vino quoque alias partes imaginatione concipiam, ailas figuras alioſque ſitus, quæ convenientiam habeant cum ſenſationibus omnibus exinde in me derivatis; quæ certiſſimam illius naturæ cognitionem exhibitura ſunt: At nullatenus hæc conſequi dabitur ſi organum Tactus adhibuerim, eo ad, laborando quo ex impreſſionibus quibus animus meus imbutus fuerit, conjecturas per quas notitiam illam adipiſci valeam deducam: Quale enim judicium ferre potero eo quod mihi calidum aut frigidum ſe exhibet? An exinde animus noſter diſtinctam notitiam percepturus eſt, ut ideo determinare certo valeât diſpoſitiooem illius partium? An uſui futuræ ſunt ad præcipuas illius qualitates indagandas? Nunquod conſtat idem calorem aut frigus poſſe manifeſte exuere, nulla inducta ſenſibili immutatione illius naturæ? Idem vinum calidum aut frigidum hauſtum, ſanguini proculdubio eaſdem impreſſiones inducturum eſt: Si quid diverſum ſuccedat, cauſa potius adſcribenda fuerit potantium diſpoſitioni: Inæqualitas enim quæ occurrere poteſt in gradibus motus quos illius partes acquirunt, quæ remiſſiores ſunt in vino frigido quam in calido, in ventriculo facile perit ut & in maſſa ſanguinea: Revera

quidem Tactui occurrit vini fluiditas, ac natura, ejus ope colligere eſt illius partes in motu eſſe debere, quæque mutuo ſe adlambant; ſed adde quod eo pacto ſolummodo natura corporis fluidi innoteſcit in genere, nequaquam percipere datur quid interſit diſcriminis vino cum aqua quæ etiamnum fluida eſt, At duce Guſtu perſpicua evadit hæc qualitas, id quod unicuique notum eſt.

In conſilium ergo adhibendæ ſunt impreſſiones à vino inductæ mediante Guſtu, quo judicium feramus de illius natura, ac præcipuæ illius qualitates nobis innoteſcant: Ex ejuſmodi impreſſionibus diſtinguendo figuram illius partium, quam diſpoſitionem in illis obſervabilem deſcribere licet, vocabula Acidi, Dulcis, Amari & Auſteri uſurpando, etiamſi genuina illorum ſignificatio deſignet ſolummodo quaſdam ſenſationes animam noſtram modificantes: Sicuti enim linguæ, quantumvis facundæ, minori vocabulorum numero gaudent quam ſit cogitationum noſtrarum, ſtudium vero adhibetur ut oratio quantum licet circumcidatur, neceſſitas ſæpe impellit ut uno eodemque vocabulo utamur deſignaturi res plane diverſas, mos ille & uſus cum ſit neceſſarius nequaquam refragari decet; cavendum vero ſedulo ne homonymiæ occurrant, ſenſum determinando ſi in uſum veniat vocabulum πολύσημον

Secundo id conſiderandum, revera idem cenſendum eſſe de natura Sanguinis quod de Vini, ac diſquirendas diſpoſitiones quas ſuſcipere aptus natus eſt, ex qualitatibus amaris, acribus, acidis &c. Proculdubio ex Guſtu de ſanguine, ſicuti de vino, judicare licet, ſed ratio illum explorandi horrorem quendam incuteret, barbariemque referret: At quandoquidem eædem propemodum proprietates in ſanguine & vino obſervabiles ſunt, eaſdem illi diſpoſitiones adſcribere licet, aſſerendo dulcedine illum præditum eſſe, acrimonia, aciditate &c. analyſis ſanguinis inſtituta rem ſic ſe habere comprobat, ex illo enim ſecernuntur partes diverſis illis qualitatibus donatæ, quinimo illarum ope venari conamur notitionem conſtitutionis ejuſmodi partium; Cunctæ vero illæ partes conjunctæ ſanguinem componebant, ejuſque naturam determinabant, veriſimile ergo eſt poſſidere illum diſpoſitiones quas in illis deprehendimus, concedendumque ſanguinem poſſe eſſe ſalſum, acrem, acidum &c. quandoquidem prædicta obſervamus in illius partibus: Quæ de Sanguine protuli, ad cæteros quoque humores extendi debent, quin & ad partes ſolidas, quandoquidem priores ab eo ſegregantur, poſteriores autem ex illo genitæ ſunt & alimentum ſumunt; adde quod ope diſtillationis in eadem principia dirimi poſſunt.

Conſenſus ergo eſſe debet adeſſe in hominis corpore, & Dulce, & Amarum, & Acidum, & Acre &c. Vel ſi accuratius loquendum, figuras, magnitudines, aliaſque diſpoſitiones in partibus ipſum conſtituentibus, quibus facultas inſit in anima noſtra excitandi, mediante Guſtu, ſenſationes dulces amaras, acres & acidas: Proba valetudo adſcribenda eſt accuratæ

ratæ commiſtioni, ac combinationi convenienti diſcrepantium ejuſmodi partium; Morbi vice verſa originem ducunt à nimia quarundam exorbitantia: Porro, cum fere omnes illi ſapores effectus ſint actionis Salium, hæc autem commodiſſime in Alkalia & Acida poſſint dividi, hæc vel illa admitti poſſunt tanquam cauſæ *Dulcis* illius, *Amari*, *Acidi*, quæ ſupponimus ineſſe partibus corporis, quorum exceſſus morbos infert.

Id eo veroſimilius apparebit ſi perpendamus beneficio deſtillationis plurimum Sal Alkali volatile educi ex cunctis animalium partibus: Eaſdem partes, accedente putredine, Aceſcere, manifeſto indicio *Acidum* intra ſe illas continere: Obtunditur iſtius Acidi actio ſi omnia Naturæ legibus obtemperent, quæ ſe exſerit morbis ingruentibus & cum partes à contextu naturali recedunt: Ideoque exiſtimandum qualitates dulces, amaras, acidaſque de quibus *Hippocrates*, emergere tantum ex ſalibus illis ſegregatis aut multi fariam diſiunctis.

Amplius vero iſta hypotheſis confirmatur, quod apprime conveniat probe explicandis variis ſanguinis proprietatibus, tum naturalibus, tum adſcititiis & contra naturam: nam, exempli gratia, ſi ſanguis fermentationem ſubeat, id fere contingit à perpetua actione Acidi inexiſtentis in partes oleoſas, quas expandit & rarefacit: Si ſit fluidior, id adſcribendum illius Alkali, quod Acidorum aculeos retundit, à quibus congulationem obtinere poſſet: Diverſa fermenta à ſanguine ſuppeditata variis partibus corporis, actionem ſuam debent efficaciæ ſalium illorum quibus imprægnati ſunt liquores: Sic bilis Alkali ſcatet, ab hoc vero Alkali præcipuas ſuas vires obtinet; Succus Pancreaticus, ac ventriculi fermentum, ſalibus Acidis turgent; eorumdemque ope effectus ſuos exſerunt: Sanguis & humores ſexcentis diſpoſitionibus obnoxij ſunt, præſertim in morbos, quæ facile contrahuntur ex qualitatibus acribus, amaris, acidis, acerbis, quas jure merito inibi conſtituere licet; quarum veriſimiliter Acidum & Alkali legitimæ ſunt cauſæ: Atque ejuſmodi diſpoſitiones deinceps explicandas ſuſcepi, quippequod illarum cognitio & magis neceſſaria futura ſit, & utilior.

CAP. V.

Oſtenditur Calidum, Frigidum, Siccum & Humidum, nequaquam eſſe cenſenda cauſas variarum ſanguinis diſpoſitionum.

SI qualitates Acres, dulces, Acidæ, & aliæ de quibus modo à nobis actum, multam lucem conferant ad diſtinctionem naturæ ſanguinis, atque explicationem præcipuarum illius proprietatum, quæ Caliditatis nomine Frigiditatis, Humiditatis & Siccitatis deſignantur, notiones tan-

tum confuſas exhibent, judicium ferendum de morborum natura illorumque curatione, quin ut plurimum falſas: quis enim dixerit ſanguinem frigidum eſſe aut ſiccum? hujuſmodi qualitates ipſi competere, qualis videlicet concipitur eſſe in corpore vivente, cujus diſpoſitiones in examen adduci ſolent? Numquid conſpicuum eſt quamprimum is frigus contraxit, cunctas vitæ functiones aboleri, animal vero neceſſario interire? Cuncta hæc oculis ſunt obvia, quin illi ipſi qui ſanguini qualitatem frigidam adſcribunt, rem in dubium revocare nequeunt: Hinc patet veriſſimum eſſe primas perceptiones ab his vocabulis animo impreſſas falſas eſſe, quæ nobis obtrudant diſpoſitiones ſanguini nequaquam couvenientes.

Revera rem preſſe non eſſe accipiendam ajunt, quæ nequaquam intelligatur de frigiditate abſoluta, nam cum ſanguis pronuntiatur frigidus, nihil aliud ſubaudiendum eſſe quam minori ipſum pollere caloris gradu quam requiritur ad exercitium functionum corporis: Id nihilominus confitendum erroneum eſſe animum in caliginem deducere, obtrudendo voces quæ nativa ſignificatione exuuntur: Sed præterea ſi quis ſubſtitutas amplexus fuerit, nihil dilucidum apparet, nihil quod nos deducat in cognitionem abſolutam naturæ ſanguinis: Si enim dixero cujuſpiam ſanguinem eſſe frigidum, nullam determinatam ideam mihimet conſtituo, vage ſolum & confuſe in mentem mihi venit ſanguini illi deeſſe quoſdam caloris gradus ipſi neceſſarios, quapropter corpori non impertitur, (cujus quodammodo anima cenſeri debet) felicem illam conſtitutionem quę ad probam valetudinem requiritur: Levia hac revera ſunt, quinimo incerta, ut plurimum enim qui ſanguini ejuſmodi qualitatem aſſignant, innituntur quibuſdam conjecturis deductis ex fallacibus apparentiis, ſicuti exempli gratia, ſi quis obvius mihi vultu decolori & ſubpallido, temperie vero non admodum fervida, facillime in errorem deducar.

At vero quia ejuſmodi qualitates de ſanguine & humoribus notiones tantum obſcuras præbent, fere ſemper ideo decipimur ductum illum ſequuti in judicio ferendo de cauſis morborum ipſis adſcribi ſolitorum, Sic exempli gratia nobis proponitur frigiditas Jecoris aut ſanguinis tanquam hydropis cauſa; quod tamen falſum eſt; quandoquidem obſervare eſt affectum hunc ſuccedaneum eſſe febrium & chronicarum & acutarum, quarum incendium proculdubio partibus caliditatem inuſſit; Conſtat præterea Tabidos eo modo affectos interire; etiamſi ex ariditate corporis illorum inferre potius liceat caloris immodici dominium quam inſignem frigiditatem: Me vero quod attinet, neutram illarum qualitatum admitto, quin potius exiſtimaverim morbum hunc inde originem ducere quod diſſolventia, quorum officium eſt chylum præparare, vitium cepere, & alienas induere qualitates, ſanguis vero acorem contraxit à diſſipatione ſpirituum quam ignis præcedentis febris induxit; ſicuti in vino accidit ſi diu-

ſi diutius calori ſolis expoſitum fuerit: Unde conſequitur alimenta pravam concoctionem in primis viis concepiſſe, & improbam fermentationem in ſanguinis vaſis, quapropter cum tinctura ſpirituoſa exinde elicienda eſſet, illius vice humores tantum crudi & ſeroſi ſuccedunt: Seri illa congeries, vaſis concepti, inclinationem in imum ventrem adipiſcitur, ob inductas ab Acidis in glandulis & viſceribus illius regionis obſtructiones: his enim adauctis exſurgunt tumores anguſtiam in viis parientes, à quibus abrumpitur ſanguinis circulatio: ideoque ſerum, utpote tenuius, elabitur per vaſorum extrema; dehiſcunt enim illa ab impulſu continuo humorum illuc confluentium, ac ægre permeantium: Affectus hinc fere ſemper curationem reſpuit, non modo quod *συνδρομὴ* adſit plurimorum ſymptomatum, ſed quia maxima occurrit difficultas in delenda impreſſione illa Acida ſanguini inuſta, illique concilianda conſtitutione dulci & balſamica, qua ex Naturæ legibus frui debet: Res propemodum ſic ſe habet ac ſi Aceto ſaporem vini quis inducere tentaret.

Explicatio hæc indicationem facilem ſuggerit ad delectum remediorum: Conſpicuum inde eſt quamobrem ſalia Alkalia, tum volatilia tum lixivioſa, conferunt curationi iſtius morbi, ſi modo deſperatus non fuerit: Ideoque opportune uſurpantur ſal juniperinum, tamariſci, tartari, Tinctura ſalis Tartari, quæ nihil aliud eſt quam Alkali fixum à ſpiritu vini aliiſve ſimilibus exaltatum: Cuncta enim ejuſmodi remedia idonea ſunt emendando acori ſanguinis, Acida obtundendo à quibus illum mutuatur, diſſolvendiſque coagulationibus diverſa per viſcera diffuſis.

Nec minus craſſi ſunt errores ſi ſpectentur qualitates Siccæ, tanquam conſtitutionum, cauſæ quarundam corporis & nonnullorum morborum Perpetuo Bilis inordinationes accuſantur, cujus facultates omnes dimetiuntur ex gradibus caloris & ſiccitatis: Illi ſiccitati adſcribi ſolent febres corpus extenuantes & partes ad marcorem deducentes: Sed error inſignis eſt, quandoquidem effectus pro cauſa ſupponitur: Ariditas enim illa corporis mera eſt ſoboles vitiorum ſanguinis, à quibus læditur aut aboletur diſpoſitio qua frui debet ad partes nutriendas: Ab hoc certe vitio deducenda eſt illa origo, quippe quum ſubſtantia partium ſolidarum continuo ſit in fluore, non poteſt non ad ſiccitatem vergere, niſi inſtaurationem accipiat ab humoribus, qui illis ſuppeditari debent à ſanguine, mediante circulatione: Nequaquam autem vitium illud & deficiens nutritio, ſuppoſititiam ſiccitatē ſanguinis arguunt, quæ illi minime competit, cum ſit corpus fluidum, ſed potius illius Acidum evectum, vel Alkali, aut ad mentē *Hippocratis*, Acido exuperanti Amaro, aut Acri &c. aſſignari debent.

Quiſpiam proculdubio obiiciet, ſi frigus & ſiccitas fictitiæ ſunt qualitates, quæ nequaquam inſint ſanguini, ideoque in illis nequaquam referri de-

beant morbi, quorum gerit impreſſiones, idem non eſſe exiſtimandum de Calore, qui nequaquam corpori noſtro denegandus; quandoquidem in illo vitæ focus latet, cujus exceſſus patent, cuius quippe febres manifeſti ſunt effectus, inflammationes ac plurimi alij morbi, quorum accidentia indicia ſunt aperta caloris immodici.

Concedo equidem corpora noſtra uberi calore pollere, cujus extinctio demum accidat ceſſante vita, at, ex mea ſententia, is potius perpendendus venit tanquam effectus quam cauſa vitæ: Ille calor præcipuum habet fundamentum in ſanguine & ſpiritibus, aut potius in commotione partium illos conſtituentium, at vero partes illæ ad aliquod tempus minori motu ciebantur, ac proinde minus caleſcebant, quapropter indaganda venit cauſa antecedens à qua obtinuerint cunctam illam agitationem quæ illis demum obtigit.

Ut plurimum minor percipitur calor illico à paſtu quam poſt aliquot horas; eventus cauſa eſt incraſſatio ſanguinis à chylo recens invecto, & ſpirituum ex illo generatio, minorque horum diſſipatio: Chylus hic ſpatio aliquo temporis interjecto attenuatur, continuam enim fermentationem ſubit cor pertranſeundo, ac vaſa permeando; Ab hac fermentatione ſubtiliores fiunt illius partes, proinde magis agitantur, hinc calidiores fiunt: At vero iſte calor perpetuo effectus eſt cauſæ præcedentis, videlicet actionis fermenti, non ſecus ac æſtus qui calci accidit aquæ immerſæ, tantum ſoboles eſt fermentationis excitatæ à commiſtione amborum horum corporum.

Porro manifeſtius adhuc evadit in morbis calorem, qui illorum cauſa ſtatuitur, effectum tantum eſſe, neutiquam cauſam illos excitantem. Non obſcurum id eſt in febribus Intermittentibus, quarum paroxyſmi ab horroribus initium ducunt, ſi enim calori adſcribenda eſſet cauſa illarum febrium, impoſſibile eſſet præire aliquod frigus: cauſæ naturales ex neceſſitate agunt, ideoque agens calidum perpetuo calorem invehere debet, niſi illius actio determinata fuerit alio modo à ſubjectorum diſpoſitione, at vero non apparet ſanguinem, in quem cauſa febrilis agit, id efficere poſſe, quandoquidem non minus initio quam progreſſu paroxyſmi obſervaret eſt in illo ad incaleſcendum diſpoſitionem, id ſi eo modo non contingat, ac paroxyſmi tempora ex frigore & calore diſtinguantur, id imputandum indoli materiæ febrem committentis, quæ cum nec calida ſit nec frigida, quin potius Acida, proprietatem nacta eſt qua in ſanguine valeat varios omnes illos effectus diverſis temporibus parere: Inprimis enim viis congeſta, ac determinationem nacta qua certis temporibus influat in vaſa, vi propriæ Aciditatis partes ſanguinis maxime commotas fixas reddit: Cum porro Acida, ſicut alibi innui, ſemper tendant ad rarefactionem corporum quæ penetrant, ex accidenti autem eadem condenſant, quia ſcilicet intricata hærent in partibus illorum ramoſis, Ea quæ materiam febrilem conſtituunt in ſanguinem agunt juxta eandem diſpoſitionem, quæ hic

eo validior eſt quod illam fulciat actio ſpirituum qui ſui expanſionem perpetuo quærunt, ac impulſionem partium quibus involvuntur? Hinc maſſa ſanguinis majori vehementia tunc dilatatur, calor, vero qui effectus tantummodo eſt inſignis illius rarefactionis, non parvum incrementum ſumat eſt neceſſe.

Cum vero quiſpiam exprobrare mihi poſſet, illis me imponere quos refellendos ſuſcepi, quaſi dicam calorem cauſam eſſe Febris cum tantummodo ſtatuam ab illo ejus naturam conſtitui, ſicuti apparet ex definitione quam tradunt Fibris; quam dicunt eſſe Calorem contra naturam in corde accenſum &c. Id monendum volo à me ſolum intellectum voluiſſe cauſam radicalem & immediatam, qua poſita febris neceſſario ſuccedat, non ſecus ac dies ex neceſſitate conſequitur luminis præſentiam, quo ſenſa exiſtimo minime me recedere ab eorum mente, neque quicquam adducere quod illorum ſententiæ non conveniat.

In Febribus continuis non minus evidens eſt calorem effectum eſſe, non item febris cauſam, nihil aliud quippe eſt quam continua ſoboles nimiæ ſanguinis rarefactionis & humorum: Neceſſe ergo eſt rarefactionem prædictam præire calori, ac proinde diverſum conſtituendam eſſe cauſam.

Porro, effervefcentia hæc quodam tempore mitior fuit, ſanguis autem minis febre laborantis majorem fermentationem experitur, ac proinde calidior eſt ſeipſo antequam ingruerent paroxyſmi. Unde nova hæc agitatio arceſſenda? An à calore jam ante in corpore excitato, qui incrementum dederit calori ſanguinis, æſtumque in vaſis produxerit, ad eundem fere modum quo ignis calefacit, & in fervorem agit aquam impoſitam? At vero ubinam deliteſcebat ille calor? quare æger non antea illius impreſſionem percipiebat, à quo jam abſumitur. An forte dixeris poteſtate tantum adfuiſſe, non jam vero in actum eſſe deductum, vel ut vocibus in Scholis uſitatis utar, à potentia in actum? At vero iſta ſunt ambages, & voces ignorantiæ involucra.

Si enim per hanc poteſtativum calorem, audiatur tantum rei alicujus aptitudo ad concipiendum calorem, reponi poteſt per hæc nihil peculiare adduci pro hac opinione, atque hoc ſenſu aquam, glaciem, & quicquid extremo frigore pollet, calidum eſſe potentia, quandoquidem tale fieri poteſt, imo actu tale evadit quando à nobis aſſumptum eſt ac maſſæ ſanguineæ confuſum: Sin tantum intelligatur diſpoſitio cujuſpiam rei, per quam augere poteſt gradus caloris in corpore in quo involutus latet, id quod efficiunt, exempli gratia in corpore noſtro piper, cinnamomum, ac plura alia poſtquam ingeſta ſunt, ſtatuo non modo confuſam reddi notionem caloris, ſed & reapſe errorem adeſſe, indubium quippe res quaſpiam reperiri quæ frigidæ dici poſſunt, à quibus ſimilis expectandus effectus: Materia, febrium intermittentium parens, Acida eſt, ac proinde frigida quedam ſenſu, attamen eadem immodicum ciet calorem: Obſervamus præterea ſpiritum vitrioli, qui acidus eſt & frigidus, commixtum oleo Tartari, in-

ſignem excitare calorem, adeo ut manus vaſi liquores illos continenti impune imponere non liceat.

Immerito idcirco judicium fertur de qualitate calida cujuſpiam corporis, ex ea quam excitare valet in alio corpore: Effectus ejuſmodi utplurimum ex accidenti contingunt, potius deducendi ex ſubjecto quod afficit quam alia quapiam facultate reapſe illi annexa: Eapropter ſi materia febrilis tam intenſum excitat calorem, non ideo colligendum illum poteſtate aut actu in eo includi: affectus non alio referendus quam ad defectum proportionis neceſſariæ illi, quo convenire poſſit cum partibus ſanguinis: Deficiente enim illa proportione, cujus cauſa heterogenea eſt hæc materia, ſubſequi debet irregularis fermentatio, juxta leges à me alibi traditas, unde emergit in toto corpore calor p.n.

Et hæc propemodum ad mentem *Helmontii*, qui olim dixerat calorem, febris comitem, effectum ſolum eſſe furentis Archei, aut ſpiritus vitæ, materiam autem morbificam cauſam tantum occaſionalem, Spiritus enim ille cui, juxta ſententiam dicti Auctoris, incumbit cura corpus regendi, cuncta propriarum idearum vi movendi, conturbatus à præſentia hoſtilis materiæ, excandeſcit & in furorem adducitur, ex quo furore ideam ſibi fingit, quæ diffundit in maſſam ſanguineam calorem, à quo accenditur durante febre.

Ratio hæc propriam mentem explicandi, *Helmontio* adeo familiaris, nimis eſt abſtracta, quinimo, ſi rem intimius ſpectes, falſa, quandoquidem in ſanguine deeſt ſpiritus qui agat per ideas, & qui ea ratione producere valeat varias illas agitationes quibus commovetur: Cuncta deducenda ſunt ex figura, magnitudine & motu illius partium, diſpoſitionibus mechanicis, qui effectus ſuccedunt abſque electione, abſque ideis: Si ſuccedant efferveſcentiæ ob commixtam materiam extraneam, id contingit quia particulæ iſtius materiæ abrumpunt determinationes & coordinationes partium ſanguinis: Res propemodum contingit ut cum vino efferveſcenti guttæ aliquot ſebi immittuntur, cuncti illi motus ſunt mechanici, nulla ibi fingenda excandeſcentiæ idea.

Si quis porro quæſierit utrum materia hæc febrilis, cauſa occaſionalis vehementis ſanguinis fermentationis, Acida ſit necne? Reſpondeo, qualitatem illam poſſe ineſſe, cum manifeſtum ſit ex iis quę adduximus, Acida perquam idonea eſſe excitandis fermentationibus immodicis, quas perſtante febre obſervare eſt; attamen inferre non auſim, neque ut exiſtimo, validæ adſunt rationes quibus tueri liceat opinionem, materiam illam alius indolis eſſe non poſſe, ac Amarum, Acre, aliaſve ejuſmodi qualitates, quæ in humoribus deprehendi poſſunt, ſimilem effectum parere non poſſet: cauſa enim ob quam quidpiam fermentationem ſanguini inferre poteſt, poſitive & abſolute non conſtituenda eſt in aptitudine ad penetrandum ac expandendum partes ſanguinis, id quod ſolis propemodum Acidis competit, ſed præterea in diſpoſitione quæ illi ineſſe poteſt ad

ordinis

ordinis & motus illius interturbationem, id quod ſolummodo aſſignandum corpuſculis certa quadam ratione & ſitu conſtitutis, quæ in cæteris humoribus ob ineptitudinem deſiderantur: Non levia enim rationum momenta inducunt ut credamus bilem, quæ amara eſt, poſſe innata vi in fervorem agere ſanguinẽ, calorem autem, qui ſubſequi ſolet vehementia animi pathemata, ſicuti in ira, non alia de cauſa oriri quam ab inſigni effuſione illius humoris in ſanguinem tunc contingente, cujus ratione plus ſolito in fermentationem adducitur: Alvi fluores & vomitus in febribus familiares, qui nihil aliud fere ſunt quam excretiones bilioſæ, ſæpe criſes fauſtas inferunt, morbis ejuſmodi finem imponentes: argumento evidenti à bile fuiſſe excitatas, quandoquidem poſt dictam vacuationem omnia ad tranquillitatem redeunt.

Inutilis forte videbitur poſtrema hæc digreſſio, quandoquidem apud omnes Medicos in confeſſo eſt Bili inſignem febres excitandi vim ineſſe, quinimo uſitatum eſt omnium illarum cauſam ipſi aſſignare in quibus calor intenſior obſervatur: At nequaquam rem pretereundam cenſui, ea de cauſa quod nonnulli Acida febrium omnium cauſas exiſtiment, rati cæteris humoribus intendi ſolummodo aut remitti illius actionem, id quod ex mea ſententia neque rationi neque experientiæ conſentit.

Cæterum, dubium moveri poſſet, Nam ab Acidis excitari poſſint febres continuæ, quippe cum per intervallum influere debeant in ſanguinem, quo huius effervefcentia citra ullam intermiſſionem perſtare valeat, videtur neceſſarium ut ſtatim illius partes fixas reddant; ideoque horrores præcedunt, ſicuti evenire ſolet in febribus intermittentibus, Attamen id uſu venire non ſolet, Revera quædam febres continuæ initium ducunt à refrigerationis ſenſu & horroribus, at id ſolummodo prima aut altera die obſervatur; reliquum decurſus febris in calore tranſigitur, id quod nequaquam conſentaneum videtur ſuppoſitioni à nobis allatæ, veriſimile quippe eſt calorem illum interruptum eſſe debere prout Acida in ſanguinem illabuntur.

Ad hujus dubii diſcuſſionem, id animadvertendum eſt quod non ſemel à me allatum, Acida videlicet eo ſemper inclinate ut ſanguineam maſſam dilatent, per accidens vero ſolum eandem condenſare, Celerior & vehementior futura eſt hæc dilatatio ſi illarum particulæ ſubtiliores fuerint, figuræ vero acutiores: Si præterea maſſa ſanguinis conſtet ex atomis magis commotis, ac per conſequens illi inſit aptitudo major ad rarefactionem, Acida contra & diuturniorem & vehementiorem, inducere debent condenſationem ſi illorum particulæ craſſiores, ut & aculei obtuſiores: Si ſanguis ſpiritibus non turgeat, quapropter ægre in fermentationem adducatur.

Vero conſentaneum eſt poſtremas has diſpoſitiones in febribus Intermittentibus adeſſe, quarũ paroxyſmi horrores præcurſores habent, eo vero vehementiores eas eſſe quo horrores

validiores fuerint & diuturniores; ſicuti id obſervare licet in febribus Quartanis, Conjectura hæc eo vero magis eſt conſona quod experientia compertum habeamus ejuſmodi febres utplurimum autũno vagari, quo tempore ſanguis in fermentationem proclivis eſt, ſed lentam, humores autem ad aciditatem vergunt, à diſſipatione ſpirituum ob æſtatis calorem.

Ex oppoſito in Febribus continuis ſupponendum eſt Acida illarum cauſas particulis pollere admodum ſubtilibus, aculeis autem tenuiſſimis: Maſſæ ſanguineæ atomos in inſignem agitationem pronas eſſe, aut, ut cum, Doctore *Williſio* loquar, partem illius ſulphuream ſumme exaltatam eſſe; Hinc ſequitur ab Acidis non ægre rarefieri maſſam, agendo enim in partes ad expanſionem jam vergentes, illico vehementem efferveſcentiam excitare debere; Si febre inchoante forte præeat aliquis horror, id fieri quod ſanguinis particulæ nondum illum fermentationis gradum adeptæ ſint, quem continuæ fermentationes poſtmodum illi inferunt: Ideoque mirum eſſe non debere ſi cum rarefactioni minus aptæ ſint, ad temporis aliquod intervallum Acidorum aculeos obtundant & irretiant.

Phlegmonas quod attinet, cujuſmodi ſunt Pleuritides, Peripneumoniæ, Anginæ, aliæque ejuſmodi, quibus obnoxiæ eſſe queunt variæ corporis partes, inficias non jerim quin ſoboles eſſe queant caloris, hoc eſt intenſioris agitationis partium ſanguinis (neque enim diſcrimen inter utrumque facio) cum perſpicuum ſit amaſſa ſanguinea, nimiopere rarefacta, vas quodpiam pleuræ, pulmonum, fauciũ, aut alius partis poſſe rumpi aut in orificio reſerari, quapropter ſanguinem contentum effluere permittat, unde ſubſequi neceſſe ſit tumorem inflammatorium: Sed addo cauſam prædictam non admodum vulgarem eſſe, quandoquidem quotidie obviæ ſunt febres Ardentes in quibus ſanguis efferveſcit, ac in vaſis commovetur magno impetu, cujus rei indicium præbet pulſus elatio & frequentia, cum tamen rariſſime ſubſequantur inflammationes. Eæ præterea quas producit calor, ſupponunt perpetuo non levem ſanguinis fermentationem, cujus idem calor ſoboles eſt, non item cauſa, quare ſemper inferendum primariam non eſſe inflammationis cauſam, ſed accidentariam & ſubordinatam: quapropter in curatione à calore primam non debere ſumi indicationem, quæ ad electionem remediorum perpendenda ſit.

Non ergo fermentatio & incendium ſanguinis cauſæ ſunt vulgatiores Inflammationum partibus ſolidis accidentium, quamdiu ille ſanguis perfectam obtinet fluiditatem, quantumvis vehementi impetu illius partes agitentur, vaſa etiam minima facile permeat, contexta enim ſunt ex tenuibus membranis, citra vim extenſibilibus, præterea mutua inter illa communicatio tam apte diſpoſita eſt ut commeatus ſanguini ſufficienter pateſcat, etiamſi rapido impetu cieatur: Multo veriſimilius eſt cauſam frequentiſſimam Inflammationum eſſe Acidum quoddam,

quo

quo fixiores fiunt particulæ quædam ſanguinis; quæ poſtmodum affixæ adhærent extremitatibus quorundam vaſorum capillarium: hinc viis ſic obſtructis, circulatione autem intercepta, carnes neceſſario intumeſcunt ob ſanguinem à corde perpetuo ad eas impulſum, cui denegatur exitus & tranſitus ex arteriis in venas.

Concedo equidem obſtructionem vaſorum non unicam eſſe cauſam Inflammationum: tot occurrunt anaſtomoſes non modo arteriarum cum venis; ſed & arteriarum cum arteriis; quæ porro ex uno trunco derivantur, tot in locis patentes habent exitus, ut ſi contingat aliquam arteriam obturatam eſſe à quavis cauſa, ſanguis eam perfluens, qui ex hac in quampiam venam influere deberet, facile determinationem accipiat ad influxum in aliam, mediante aliqua prædictarum anaſtomoſeon; Hinc in nonnullis obſervatum alteram carotidum calloſam duritiem contraxiſſe, & omnino præcluſam, attamen diuturniore vita eos uſos fuiſſe, nulla ſuperveniente inflammatione neque gravi quopiam affectu: Quia ſcilicet univerſus ſanguis qui ad illam appellere debebat, in cerebrum diſtribuendus, in alteram carotidem transfluebat mediantibus anaſtomoſibus per quas invicem communicant.

Ex mea ergo ſententia, cauſa præcipua ob quam ſanguis certo in loco congeritur, ibique phlegmonen aut tumorem inflammatorium excitat, dolor eſt ea in parte obortus, aut (accuratius loquendo) ſuccedens ſolutio continui, ob quam in Anima inducitur doloris ſenſus: Fibris enim tunc temporis ſe conſtringétibus à tumultuantibus ſpiritibus, ſanguis ubique cohibetur: Iidem ſpiritus ea ratione commoti, & fermentatio contingens in ſanguine cum ad ſuppurationem vergit, cauſæ ſunt proximæ intenſi caloris phlegmones comitis: Ille autem dolor, vel continui ſolutio, effectus tantum eſt Acidi, cujus aculei per vim intruduntur in fibras partis, id quod ea propemodum ratione contingit ac cum digitum pupugit ſpina, dolor ſubſequens accerſit fluxionem & calorem in locum ictum.

Ad curationem Pleuritidis, Peripneumoniæ, aliarumque inflammationum internarum, in uſum duci ſolet ſanguis hircinus præparatus, ac infuſiones excrementorum gallinarum & columbarum factæ in aqua ſcabioſæ aut cardui benedicti: Ejusmodi excrementa copioſo abundant ſale volatili, cui vis in eſt obtundendi Acida, eoque pacto radicem præcipuamque affectus cauſam ſummovendi: Accerſuntur præterea pulvis coralliorum; oculorum cancrorum, eboris, & antimonii diaphoretici; Cuncta hæc remedia in contextu ſuo obtinent vim Alkalinam, quo fit ut pulveres illi in ſanguinem diffuſi, in eo Acida abſorbeant: *Helmontius* magni facit ad curationem Pleuritidis florem Papaveris rhoeados: Cenſent nonnulli in eo latere arcanum quoddam Alkali, ſummæ efficaciæ ad extinguendum Acidum infeſtum tum

temporis pleuræ contextum perfodiniens. De remedii uſu conſentio, quem confirmatum habeo frequenti experimento, attamen ejus facultatem adſcriptam nolim abdito cuipiam Alkali, quod demonſtrari nequeat: Ratio & manifeſtior & certior afferri poteſt, cuivis notum iſti flori vim diaphoreticam inſitam eſſe, idoneam proinde rarefaciendis humoribus: Hinc ergo quivis colligat facultatem obtinere coagulationes ſanguinis deſtruendi, quandoquidem fluiditatem illi conciliare valet.

CAP. VI.

Afferuntur exempla morborum ab Acidi exorbitantia inductorum.

Animus mihi non eſt hiſtoriam accuratam morborum omnium afferre, cauſas illorum venari, poſtmodum methodum exactam & prolixam illos curandi, aliquot ſolum exempla proferre lubet, ex quibus eluceſcat quid Acida conferre valeant ad originem & progreſſum quorundam affectuum; unde perſpicuus & diſtinctus futurus eſt legitimus eorum uſus in Medicina: Non is ſum qui adſtruere velim cunctas diſpoſitiones contra naturam, quibus obnoxium eſt corpus noſtrum, ſoboles eſſe Acidi & Alkali, at vero exiſtimo non improbabile eſſe paucos reperiri qui ex illis non repetant originem, Dulce vero, Amarum, Acre & Acidum, de quibus Hippocrates, cauſas eſſe omnium fere morborum: Unicuique per me licet hæc animadvertere, ac quãtum libuerit propagare, ſatis mihi fuerit nonnulla exempla protuliſſe.

Opportunum forte in antecesſum fuerit adnotaſſe quo cujuſpiam affectus præter naturam rite innoteſcat indoles, perpetuo hoc ob oculos habendum ſanguinem mediante circulatione univerſum perfluere corpus, hunc cunctis partibus & vitam & alimentum diſpenſare; Omnes humores ſuppeditare, & cuncta fermenta quæ varias in partes diſperguntur; quapropter colligendum hunc præſe ferre ideas quorumvis morborum, qua etiamſi ratione originis illi non ineſſent, tandem tamen illi imprimi neceſſario: cum enim cunctas corporis partes alluat, ſi in tranſitu vitiatam quampiam obviam habuerit, neceſſe eſt vitii illam participem fieri: hinc obſervamus in morbis qui à cauſa externa originem ducunt, cujusmodi ſunt vulnera, abſceſſus, & ulcera illis ſuccedentia, eos qui illis afficiuntur febre laborare, imo tabidos nonnunquam mori; id quod nequaquam futurum eſſet niſi ſanguis partem ægram præterfluens inficeretur à pravis fermentis & corpora extranea aſſumeret, quibus in efferveſcentias continuas agitur deſtruentes tandem aptitudinem illius alimentariam.

In

In cunctis ergo morbis ratio habenda eſt maſſæ ſanguineæ & humorum; ad perfectum ſtatum illa deducenda eſt, ac morbificæ impreſſiones delendæ: Videamus jam quomodo Acida impreſſionem illam inducere valeant, & qua ratione Alkalia; eorum adverſaria, eandem debeant.

Iam ſuperius oſtendimus Febres, Pleuritidem, & ejuſmodi inflammationes, ab Acidis generationem nanciſci poſſe; at non ſolum ob fermentationes & calorem immodicum quem in corpore excitant; nam alia omnino ratione œconomiæ naturali vim inferre poſſunt: Illa enim, ex mea ſententia, cauſa ſunt depravati illius corporis habitus quem *Cachexiam* vocant, à qua hydropes tam ſæpe initium ducunt, fere ſemper comite fœdi virginum coloris, ſive Chloroſeos, ac ſuppreſſionis menſium in mulieribus.

In ſimilibus præter naturam affectibus veriſimile eſt maſſam ſanguineum Acidis admodum ſcatere, quorum particulæ craſſæ ſunt & graves, quamobrem motus ſpirituum debilius peragitur, ac fermentationis opus ſegnius perficitur; quo fit ut chylus à ventriculo impulſus in cor & vaſa, perperam fermentatus, crudus permaneat, hinc gignatur ſanguis ſero & pituita refertus: Ab hac ſanguinis diatheſi vultum pallor inficit; oculi ſine nitore ſunt & ſplendore: quandoquidem humores non ut decet rarefiunt, hinc difficulter per inſenſibilem tranſpirationem difflantur, in poris carnium & glandularum cutanearum ſubſiſtentes, ideoque ægri cum pallore turgidi apparent, gravitas præterea corpori accedit, ac vel minimo labore defatigatio ſuccedit, pauci enim ſpiritus in cerebro gignuntur, iique exiguæ activitatis, nervos vix permeantes ac muſculorum fibras inflantes: Si ſolito citior ſit greſſus aut per loca ardua & acclivia, reſpiratio crebra accedit cum pectoris oppreſſione, muſculi enim qui tunc aſſidue conſtringuntur & dilatantur, vaſaque comprimunt in eorum compagine incluſa, affatim ſanguinem ad cor propellunt, quo pacto circulationem plus ſolito impellunt: Cum vero ſanguis vix rarefiat, craſſior præterea ſit & pituitoſus, obſecundare nequit impreſſæ ſibi agitationi: Expandit is pulmonum vaſa, contrahit vero ea quæ aſperam arteriam perreptant quæ ſimul intertexta ſunt; quo fit ut vix aër bronchia pervadat ac univerſam pulmonum ſubſtantiam permeet, juxta Naturæ indigentiam.

Ejuſmodi ſymptomata in mulieribus perpetuo adjunctum habent Appetitum depravatum cum menſium ſuppreſſione, Pleræque intenſo tenentur appetitu gypſi, cinerum, carbonum, ac ſimilium corporum nutritioni nequaquam idoneorũ, Sed quod mirum, prædicta citra noxam ſæpe ingerunt, quinimo ab ingeſtis melius habere videntur: Depravationes ejuſmodi appetitus mera ſoboles ſunt immodicæ in diſſolvente aciditatis, ventriculo tunc contento: Gypſum, cineres & carbones, illius aculeos obtundunt,

eoque modo temperant immodicam illorum impreſſionem: Cum vero prędicta omnino diſſolvantur, eapropter nullum damnum inferunt, aut ſaltem leviſſimum.

Subſiſtentium menſium cauſa eſt locorum, quę per tranſire debet ſanguis, obſtructio à concretionibus ab Acidis inductis; Vel ſanguis plurimæ pituitæ remixtus, quamobrem ſalia quæ ab eo ſeparari debent, (ex quorundam ſententia) in ipſo uteri corpore (cujus fermentatio per periodos recurrens vaſa reſerat & ſanguinis fluxum promovet) non quantum ſatis eſt ſegregantur, neque ſatis virium obtinent ad excitandam illam effervеſcentiam, ac vellicanda orificia arteriarum & venarum.

Remediorum natura uſurpari ſolitorum, emendandarum gratia pravarum ejuſmodi diſpoſitionum, hypotheſin à me conſtitutam confirmat: In uſum enim accerſuntur ſalia tamariſci, juniperi & abſynthii, cuncta Alkalina, ac proinde idonea temperandæ ſanguinis aciditati: Utiles quoque ſunt variæ Martis præparationes, Mars autem Acidis facilem penetrationem præbet; Iſtud autem evidentiſſimum eſt argumentum ab ipſo revera illa abſorberi, quod is qui remedia chalybeata aſſumunt nigricantia dejiciunt excrementa, colore nonnihil accedentia ad eum qui emergit ex diſſolutione in quopiam liquore præparationis factæ limaturæ chalybis cum ſpiritu quopiam Acido, Porro Mars ſulphure abundat, id quod apparet ſi illius limatura in ignem projecta fuerit, illico enim flammam concipit: Ab iſta autem proprietate aptitudinem obtinet inſtaurandæ ſanguinis fermentationis tum temporis languidæ: Eapropter etiam Extracta nonnullorum vegetabilium, exempli gratia artemiſiæ, ſabinæ, baccarum juniperi &c. in ejuſmodi morbis opem conferunt. Felici ſucceſſu etiam uſurpantur ſyrupi concinnati ex ſpeciebus odoratis & aromaticis; cuncta enim hæc remedia cum ſanguini impertiant tincturas ſpirituoſas, illius particulis novum afflant motum, obtunduntque craſſiores Acidarum aculeos à quibus fixitatem obtinebant.

Nullus fere Medicus ignorat ex Acidorum doctrina hodierna die rationem reddi naturæ veneni venerei, omniumque ſymptomatum concomitantium: Ex hac hypotheſi tam feliciter extricantur variæ iſtius morbi ambages, ut nullus de illius veritate dubitandi ſit locus, quapropter concedendum eſt Nodos in artubus aliasque exituras, effectus eſſe Acidi venerei, quod variis in corporis partibus humores coagulat: Ulcera excitari ab eroſione iſtius Acidi; ab eodem autem induci quoſvis dolores lue infectis familiares.

Gonorrhoea, Ulcéra, & Bubones ejuſdem cauſæ progenies ſunt, neque enim exiſtimo virulentam materiam ſpecie differentem conſtitui debere, aut diverſa Acida ad explicandam naturam horum affectuum, ſicut & Luis, quandoquidem illos ſubſequi hæc conſuevit: Quapropter non eadem cauſa ſtatueretur, à ſola autem partium diverſitate, ut varia veneni

venerei

venerei extenſione, alia atque alia imponi nomina, ac diſcrimen quoddam inter illa conſtitui? Hinc veroſimile eſt Gonorrhoeam fieri quoties Acidum ad proſtatas defertur, in iiſque ulcera producit, unde inflammatio, dyſuria & fluor materiæ purulentæ: Si Acidum in Balano ſubſtiterit, intra fibras, cancrum parit: ſin vaſa ſubeat, ac ſanguini commiſceatur, & demum in glandulis inguinum ſeparetur, humores coagulat filtrari ſolitos in his glandulis, Bubonemque excitat: Si idem Acidum per maſſam ſanguineam diffuſum fuerit, neque ab hujus conſortio ſecretum & expulſum; illam inquinat una cum illo circulata, ſicque Luem inferre, cujus ſymptomata multo diffuſiora ſunt: cæteri enim affectus cum ut plurimum intra limites alicujus partis contineantur, Lues nullis terminis circumſcribitur; ſui indicia alias in hac, alias in alia parte exhibens, quin & aliquando in toto corpore: Unde hæc conſequentia non abſurde elici poteſt, in curatione Gonorrhoeæ, Ulcerum & Bubonum inveteratorum, quæ remediis uſitatis obſtiterunt, ad ptyaliſmum deveniendum eſſe, etiamſi Luis alia ſe non prodant indicia; Virus enim id cum ubique idem ſit, contumacia obſervata in curatione prædictorum affectuum, opinionem merito inducit id ſolummodo manus daturum eidem diſſolventi; hoc eſt Mercurio, citra controverſiam certiſſimo Luis ſpecifico remedio.

Acidis prærerea adſcribi debent Rheumatiſmi univerſales & ſingulares: Originem illi trahunt cum ſerum admodum ſubtile, & ſalibus Acidis imprægnatum, è vaſis elabitur; invaditque perioſtium aliaſque membranas: Si fluxio in plurimas corporis partes irrepſerit, tunc Rheumatiſmum univerſalem parit, proprie hoc nomine donatum: Si in aliqua corporis parte determinationem acceperit, affectus inde emergens varia induit nomina pro diverſitate locorum obſeſſorum; Si enim humor in lumbos influxerit, oſſa Ilium vel Iſchii, Iſchiadici affectus nomen aſſumit: Si in membranas inteſtinorum decubuerit, meſenterii, aut forſan peritonæi, Colicæ affectionis vocabulum gerit: Si ad coſtas Pleuritidis ſpuriæ titulo deſignatur, ſi citra febrem & inflammationem acciderit: Legitimæ autem ſi ambo hæc accidentia adfuerint, & ſic de cæteris.

Ab eodem ſero acido deducendi erronei illi dolores qui Pectus invadunt, quos vulgus *Puncturas* vocat, Non me latet cauſam à plurimis in Flatus rejici, ſed, quæſo, an aliquid veroſimile præ ſe fert illa opinio? quis ſibi fingat flatus membranas interlabi, vel muſculos, quorum contextus tam denſus? neceſſe eſſet hinc oriri diſtenſiones inſignes, ac partium eorundem divulſiones, unde proculdubio moleſta ſuboriuntur ſymptomata, cum tamen nihil ab his immineat periculi Porro; iidem qui flatus mali authores incuſant, quamobrem hidroticis & fotibus calidis utuntur? Suppoſitionem factam evertit methodus, manifeſtum, quippe

methodus, manifeſtum quippe eſt ab ejuſmodi remediis humorum rarefactionem futuram, hinc porro anſam datum iri generationi novorum flatuum, non ſecus ac aqua Æolipilo contenta tareſcit & in flatus ſolvitur prout incaleſcit: De ejuſmodi remediorum utilitate mihi conſtat, ac ab hac eadem percepta opinionis illius falſitas deprehenditur, mea autem fulcitur: Calor enim dictorum remediorum, qui motum humoribus conciliat, & poros reſerat, feri difflationem copioſam promovet, impraegnati ſalibus acidis.

Ex hoc principio colligere licet quamobrem cuncta diaphoretica eximiam utilitatem præſtant in Rheumatiſmis, flos porro papaveris erratici utiliter adhibetur in cunctis fluxionibus ex humoribus Acidis oriundis, illi quippe ineſt facultas inſenſibilem corporis difflationem plurimam promovendi, ſed forte ex ſingulari contextu Acida obtundere idoneus eſt.

Pauci occurrunt morbi quorum indoles ſit intricatior, quos major ſymptomatum caterva conſequi ſoleat, ac Affectiona Hypochondriacæ & Scorbutus: Non una ſolum vel altera pars illorum inſultus ſuſtinet, ſed univerſum corpus in afflictionem rapitur, ſanguine quippe, ac ſpirituum contextu, ut ſic dicam, imbutis ideis dictorum morborum: at vero apertum eſt dilucidari illorum indolem, conſtituendo Acidorum vitium tanquam cauſam præcipuam: Si enim in affectibus hypochondriacis advenjant dolores & oppreſſiones ventriculi, præſertim à paſtu, id contingit quia diſſolvens illius partis ſupra modum Acidum; illius membranas aciditate ſua vellicat: Eaſdem etiam vehementer diſtendit, ob copiam flatuum exſurgentium in valida diſſolutione alimentorum tunc contingente: Id quippe non aliter fere accidit ac cum Corallium in ſpiritu quopiam acido diſſolvitur, ſuſcitantur enim plurimi vapores, qui rarefacti vas quibus concluduntur diſſilire faciunt: Ab eodem acore fermenti ſtomachici prodit fames ægrorum immodica, eouſque aliquando adaucta ut plurimi de fame canina conquerantur,

Alimenta tam acido ſale impraegnata proculdubio in aciditatem vergere debent, hinc prodeunt ructus & vomitus acidi; Acidum hoc adeo exaltatum, in ſanguineam maſſam influens, ſalibus acribus jam imbutam, fermentationes in ea enormes & vagas ciet, ideoque ægri ex temporum intervallis æſtu inſolenti toto corpore divexantur cum vultus rubore continuus etiam ptyaliſmus importunus eſt, eo quod Acidum ſanguinem diſſolubilem admodum reddit, ejuſque ſerum præcipitat, quod poſtmodum in glandulis ſalivaribus filtratur & ſecernitur: Idem Acidum inducit ſpurias Pleuritides, & colicos dolores, ſi forte diffuſum fuerit in muſculos intercoſtales aut membranas imi ventris: Excitat præterea puſtulas cutaneas à variis concretionibus ibidem obortis, eapropter etiam pruritus moleſtus eſſe debet dum integumenta aculeis ſuis pertundit.

Si contigerit quædam corpuſcula

iſtius

iſtius Acidi infeſti ſtat mobilia evadedere ut cerebrum verſus irrepant, ac glandulas dicatas tranſcolationi puriſſimæ partis ſanguinis, ejus ſcil. ex qua ſpiritus animales generari debêt, iiſdem ſpiritibus inducunt rarefactiones & motus irregulares. Corpuſcula enim illa Acida particulæ ſunt heterogeneæ in fermentationem proclives, ſpiritus autem forte nihil aliud ſunt quam ſalia Alkalia volatilia; ideoque concedendum miſcellam hanc idoneam eſſe excitandis rarefactionibus: Hinc petenda eſt origo vertiginum, turbulentiæ in cerebro percipi ſolitæ, vitiatæ phantaſiæ: Sin corpuſcula hæc in nervos deferantur, proprio impetu, aut etiam ſpirituum, pariunt irregulares determinationes quibus cientur ſpiritus, hinc à diuturniori intumefactione fibrarum diaphragmatis & muſculorum thoracis, nimiaque harum diſtenſione, inordinato veto & inæquali in illas influxu, reſpirationis ordo pervertitur, excitaturque vehemens dyſpnoea, cum metu ſuffocationis ægros invadens. Si ejuſmodi dilatatio, aut, ut vocibus Doctoris *Williſii* utar, ſi illa ſpirituum exploſio contigerit in fibris aörte, in Cordis orificio, iis ſupra modum expanſis, ductus aſperæ arteriæ auguſtior fit, quapropter ſanguis à corde impulſus, cum exitum ſat liberum non nanciſcatur, reſilire cogitur, hinc cordis parietes concutiuntur & aortæ; hinc cauſa repetenda eſt pulpitationis cordis, ſymptomatis hypochondriacis adeo familiaris.

Diſpoſitio illa ſpiritibus innata ut rarefiant, ac ſine ordine moveantur, orta ex commiſſione corpuſculorum acidorum, cauſa etiamnum eſt paſſionum cum tumultu ingruentium, idêtidem ſibi ſuccedentium, nulla duce ratione, vel ſaltem à minimi momenti objectis phantaſiam ægrorum impellentibus quæ tamen ipſis ſemper gravia videntur.

Scorbutum quod attinet, quem comitari ſolent ſymptomatum ingens cohors, cum non multum diſſimilia ſint illis quæ invehunt affectus hypochondriaci, non abſurdum eſt eundem à ſimili principio derivare; Vt vero de conformitate amplius conſtet, videlicet ab Acidi exaltatione illum originem ducere, præcipue perpendendum maxime familiare ſymptoma iſtius affectus, quippe quod omnium certiſſime in illius notitiam nos deducit, certiſſima nempe ſoboles Acidi illius axaltati, Obſervare eſt in pleriſque ſcorbuticis gingivarum putredinem, quapropter ſanguis ex iis ſtillare ſolet dentes autem vacillare: Cauſa autem vulgatiſſima, ac forte unica, putredinis in corporibus animatis contingentis, eſt vehementior Acidi actio.

Jam ante adſtruere conatus ſum cruditates ventriculi, ructus & vomitus acidos, ſobolem eſſe exuperantis acoris in diſſolvente illius partis: contingit nonnunquam ejuſmodi accidentia comites habere febres vagas, fluxiones in nares, cephalalgias, ac puſtulas in facie erumpentes aliiſve locis cutaneis: Aberrant vero plurimi, aſſignantes illos effectus humori cuipiam calido; hinc curationi incumbentes præſcribunt remedia refrigerantia, præbent emulſiones & julapia ex cichorio parata,

pimpinella & bugloſſo; quandoquidẽ cuncta hęc inepta ſunt emendandæ excedenti aciditati ferméti aliorumq; humorum in ventriculo tunc exiſtentium, nullum inde emolumentum laborantibus accedit. Nonnullos novi his affectibus afflictos, illos evadere uſu vini abſinthitis, quoſdam opiatæ cum extracto juniperino paratæ, croco martis aperitivo, ſale abſinthii & guttis aliquot olei è cinnamomo ſtillatitii. Iis rebus, ut cuivis patet, ineſt facultas Acida obtundendi, quæ facultas dictos affectus ſuſtulit: Cuncta enim ſymptomata illis aſſidentia Acidorum progenies erant: Febres erraticæ non aliunde ortum ducebant quam à fermentationibus ab illis in ſanguine excitatis, quoties è ventriculo in illum influerent, Eadem Acida in membranas cerebri diffuſa aculeis eaſdem perfodiebant ac capitis dolores invehebant; Fluxiones in Naſum commovebant diſſolutionem ſanguinis pariendo; Exterius autem puſtulas excitabant, coagulatione facta humorum ad membranas delatorum.

Dyſenteria gignitur cum Acida in inteſtinis eroſiones pariunt, arteriarum autem & venarum orificia reſerant. Hinc Tormina ventris deducenda, ſanguinis fluxus, ac demum humores purulenti, febris, inflammatio, & gangræna, dyſenteriæ lethalis ſemper conſectaria; at hæc cuncta Acidi ſunt ſoboles, veræ & primæ illorum radicis.

Cholera morbus eidem cauſæ adſcribendus: generatur quippe quando Acidum inſigni corrodendi vi præditum ventriculi membranas, aut inteſtini tenuis, inſigni facto impetu lancinat; Irritatio hæc inducit ſpiritibus motus enormes & contractiones fibrarum, qua ratione partes comprimuntur, ſucceditque undequaque humorum expreſſio in cavitates in quibus irritatio initium habuit. Corruptionem ſubeunt iſti humores à commiſtione & actione Acidi, utpote vitioſi fermenti, ac è corpore ſuſque deque expelluntur. Acidum corroſivum hic non ſecus fere operatur ac turbith minerale, aut mercurius vitæ: hæc qui aſſumunt utplurimum per ſuperiora ſimul & inferiora expurgantur. Hæc vero comparatio eo magis quadrat quod ex ea confirmatur hypotheſis à me conſtituta. Iſtiuſmodi enim Mercurii & Antimonii præparationes vim catharticam & emeticam obtinent a ſpiritibus Acidis, ſub quorum larva latent hæc mineralia.

Novi equidem plurimos Medicos exiſtimare Bilem cauſam eſſe Cholerę morbi; rationem autem qua utuntur, ac tanquam fundamentum ponunt ſuæ opinionis, hanc eſſe quod eo morbo affecti copiam inſignem bilioſorum humorum excludunt, at, ex mea ſententia, illi decipiuntur, quippe qui effectum pro cauſa agnoſcunt, ac malum productum tanquam principium ipſius mali; Iſta enim bilis excretio ideo ſolum contingit quod in enixibus fere omnium imi ventris partium, cyſtis fellea etiam ejuſdem compreſſionis particeps fiat, quapropter humor in ea contentus in inteſtinum copioſe deferatur, & demum cæteris humoribus remixtus, quos tinctura flava inficit, efferatur, quamobrem colore bilis tincti apparent.

At-

At vero adnotãdus alius error priori gravior, plurimi enim in ea ſunt opinione omnes illos humores putridos, quos Cholera morbo laborantes excludunt, in pancreate aut meſenterio congeri, concluſos vero corpore iiſdem pravis qualitatibus infectos eſſe quæ in excretis notantur: Cauſam vero quæ Naturam ad expulſionem impellit aliam non eſſe quam pravitatem inſignem prædictorum humorum, à qua partes tandem quo ſe exonerét ſollicitentur; An quippe veroſimile tantam cõgeriem corruptorũ humorum in corpore latere potuiſſe non perturbata illius oeconomia? Quis ſibi fingat quempiam qui proſpera modo fruebatur valetudine, jam ſudore frigido perfuſum, ſpaſmis prehenſum, imo ventre continuiſſe tot humores à vitæ legibus adeo alienos illique infeſtos? Hæc rationi omnino repugnant; revera enim hic morbus non raro ex improviſo ingruit; id quod tamen nunquam deberet contingere ſi humores tunc temporis expulſi inſenſibilem congeſtionem habuiſſent.

Forte quiſpiam objiciet veriſimile non eſſe à pauxillo humore, qualis eſſe ſupponitur Acidum illud corroſivum, tantas turbas excitari poſſe, ac innata vi, vel contagio, tot tantoſque humores poſſe inficere; At vero opinionem ejeraturus eſt ſi Antimonii effectus perpendat; à granis enim tribus florum illius rubeorum; aut pulveris Algaroth, ſurſum deorſumque evacuãtur humores fœtidi & corrupti, etiamſi aſſumens integra gauderet valetudine: Neque deeſt experientia. ejuſmodi effectibus: hinc, quamvis non is ſum qui purgantium & vomitoriorum medicamentorum uſum improbem, non immerito tamen *Helmontium* credidiſſe exiſtimo neutra illorum non tam humores vitioſos expurgare, quam tales malignâ ſua vt efficere.

Ex mea ſententia rationi conſona explicatio cauſæ *Epilepſiæ* aliorumque motuum ſpaſmodicorum vix tradi poteſt niſi ſuppoſita fuerit ſpirituum violenta rarefactio, illi non abſimilis quæ accidit cum ignitionem concipit pulvis pyrius, *Willis* omnium optime ex hac hypotheſi horum aſpectuum indolem extricavit, cujus hactenus explicationes plane falſæ allatæ fuerant; At vero veroſimile eſt, id quod jam ſuperius à me adnotatum, materiam à qua, ut ſic dicam, igneſcunt ſpiritus, ac rarefiunt, congeriem ſolum eſſe corpuſculorũ acidorum, in glandulis cerebri filtratorum: Eapropter ſalia omnia volatilia, cujuſmodi ſunt ſanguinis & cranii humani, viperinus, cornu cervini &c. utilitatem præbere poſſunt in cunctis affectibus convulſivis, Alkalia enim cum ſint, infringere valent, quinimo & abolere, pravam Acidorum indolem.

Subacti judicii vir (*Baylle Tractatu de Apoplexia*) clare oſtendit naturam *Apoplexiæ* petendam eſſe à coagulatione in ſanguine contingente, quem continent vaſa cerebri & pulmonum; A ſanguine ambobus illis in locis diverſis concreſcente duo neceſſario conſequi. Primo ſpiritus non amplius ab illo ſeparari, unde deperditio omnium ſenſuum, Secundo ob Pulmonem impeditum & intumefactum ob ejuſmodi coagulationes, reſpirationem vix peragi poſſe, quæ revera

ſymptomata inſeparabiliter Apoplexiam concomitantur, Præter plurimas rationes, quas in ſuæ ſententiæ confirmationem affert prædictus author, utitur preterea *Hippocratis* authoritate, plurimiſq; adductis locis, ex variis illius operibus deductis, quos accurato judicio commentariis illuſtrat, opinionem hâc de Apoplexia eandem eſſe cum Hippocratea contendit. Addit vero cauſam coagulationis ſanguinis aliam non eſſe quam humorem Acidum qui nõnunquam *atræbilis* aut *melancholiæ* nomine donat, uſitato loquendi modo ſe accommodans.

Ad Acidum referri poſſunt *concretiones Arenoſæ in Renibus* contingentes, in *Veſica* ac pluribus aliis in locis: Judicium ferre licet de illius vi lapidifica ex iis quæ à me allata ſunt capite ſecundo poſterioris hujus partis: Acidum hoc ſpiritus eſt ille lapidificus de quo *Sennertus*. Non alia præterea eſt quærenda diſpoſitio calculoſa, quam Fernelius ſupponit eſſe neceſſariam ad lapidum formationem; cui proculdubio in mentem venire non potuit poſſe illorum generationem explicari ex ſola caloris actione, ad quem tamen plurimi Medici ejuſmodi effectum referunt.

Ulterius liceret mihi provehere applicationem iſtius hypotheſis, at, ſicuti præmonui, animus non eſt integram huc inferre pathologiam: In medium ſolum afferre libuit nonnulla exempla, uſum declaraturus qui ex Acido & Alkali deduci poteſt, Rem me abſolviſſe crediderim ſi rationi conſona ſint modo à me deducta.

Nomnulla tamen animadvertenda circa ea quæ à me prolata ſunt, Ac primo quærere licet, Quæ origo hoſtilis illius Acidi, tor morborum authoris?

Reſpondeo diverſimodam illam eſſe, & Acidum variis in locis ortum ducere poſſe; maxime conſuetus eſt ventriculus, in quo generationem obtinet ex cruditate chyli: Crudus enim chylus & imperfecte concoctus, ad acorem inſignem nequirit aptitudinem, in loco poſitus calido & humido. *Helmontius* exiſtimat Acidum in vẽtriculo hoſpitem eſſe tranquillum, qui tantum abeſt ut Naturæ legibus vim inferat, quin potius ibi ſedem fixerit ex earundem legum neceſſitate. Illum vero ſi egreſſus fuerit, periculoſum ſemper hoſpitem fieri: Attãmen, et amſi utilitatem præſtet ea in parte ad alimentorum diſſolutionem; illius porro actionem (quæ aliis in locis moleſtiam ſemper illatura ſit, in ventriculo utut benefica) certum eſt ſi validior fuerit, Acidum autem nimiopere evectum, proculdubio prava in eo parituram accidentia. Vomitus enim excitat, famem præternaturalem, anguſtias plurimoſque alios affectus, à me jam memoratus.

Acidum Pancreas etiam ſuppeditare valet; quando ſuccus in eo ſecretus glãdula, acorem vehemẽtiorem quam decet quavis de cauſa cõtrahit. Poteſt etiam variis in corporis locis congeri, cum videlicet humores, qui vel per inſenſibilem trãſpirationem expelli debent, aut circulatione deferri, cohiberi contingit; acorem enim per moram adquirunt & deinceps varia pathemata invehũt pro diverſitate partium eos excipientium. Et hinc deducenda eſt origo obſtructionũ, tuberculorum, fortaſſis.

fortaſſis & inflammationum internarum, pleuritidis, ſeil. peripneumoniæ, anginæ, frigori ſuccedentium à cohibita tranſpiratione.

Ex ſanguine ipſo quandoque emergit Acidum, cum id quod naturaliter illi ideſt, at cujus actio, temperationem habens à commiſtione cum aliis principiis, evehitur & ſeparatur, Id quod contingit vel à diſpoſitione ipſa ſanguinis, vel ab actione cujuſdã materiæ extraneę. Et hic eſt modus generationis variolarũ, morbillorũ & aliorum quorundã morborũ epidemiorũ.

Sed & alia occurrit ſcaturigo veriſimilis Acidi, ſcilicet Aër, quo cũ Pulmones ſubire ſolet, ac demum ſanguinem invadit: Non inepte nonnulli exiſtimant Acidum, à quo Peſtis producitur, ac plurimæ febres malignæ, inde eſſe deducendum: Apud me enim ratum venenum, periculoſorum ejuſmodi morborum cauſam, non alterius eſſe indolis, id quod capite ſequenti pro virili demonſtraturus ſum.

Quæri ſecundo loco poteſt, Qua ratione Acidum tot tamque diverſos morbos generare valeat; cum admodum veriſimile ſit ubi effectus diſcrepantes obſervantur, cauſas quoque diverſas ad eſſe?

Reſpondeo diverſitatem in morbis obſervatam minus cauſæ illos parienti adſcribendam eſſe quam loco quem obſidet. Morbus eſt diatheſis contra naturam, inducta partibus corporum viventium, quarum functiones manifeſte lædit. Partes autem illæ diverſum contextum obtinent, diverſis uſibus ſunt deſtinatæ: hinc diſpoſitiones irregulares, aut morbidas, ipſi accidentes, diſcrepare neceſſe eſt, ac proinde actiones læſas multifarias eſſe. Atque hoc ſatis eſt ad conſtituendam diſtinctionem morborũ, at nequaquam neceſſarium eſt cauſam illorũ parentem variã eſſe. Nihil quippe prohibet quin ab una & eadem cauſa varii exſurgant effectus ſi ſubjecta diverſa obvia habuerit. Idem ſanguinis vitium quod infert pleuritidem, hepatitidem etiam gignere poteſt, anginam, vel aliã quãpiam phlegmonem in partibus corporis exterioribus: una eademq; cauſa eſt, etiamſi diſtinguantur morbi ex illis exorti, hac ipſa ratione quod partes affectæ diverſæ ſint, non ſecus ac functiones quæ lęſæ deprehenduntur. Serum in cerebro collectum originem præbet plurimis affectibus contra naturam, juxta antiquam Medicorum opinionem, diſcrimẽ autem inter illos conſtitutum tantummodo depẽdet à partibus in quas influit dictus humor. Jam à me oſtenſum qua ratione Acidũ varias diſpoſitiones contra naturam invehere aptum eſt. Sed non abnuo variam Acidorum indolem humoribus diverſam naturam inducere poſſe, non ſecus ac varietatem ſuccorum, una cooperantium, nonnihil conferre poſſe ad morborum diſcrimen.

Tertio querere licet, Si cum una eademq; fere ſit morborum cauſa, inferre non liceat unum idemque remedium illi cauſæ oppoſitum ſatis eſſe? Id quod plurimi Chymici ſentiunt, univerſale diſſolvens inquirentes, è quo rati ſunt poſſe ſe id beneficii cauſequi, præter alia non pauca, curationem videlicet illius ope omnium morborum.

Hanc conſequentiam non admitto; Acida revera cauſa ſunt fere omnium

morborum, at vero horum Acidorum natura non plane homogenea eſt,ideoque cōſtituendum eſt aliquod diſcrimen inter remedia ipſis opponenda: Spiritus nitri diſſidet à ſpiritu Salis vel aceto diſtillato,cuncta hæc revera ſunt acida,atque in acore conveniunt, ſed figura & magnitudo partium diſſimilitudinem inter illa parit quoad plurima; ideoq; ad obtundendos illorum aculeos,commiſcendæ ſunt varię ſubſtantiæ quibuſcum proportione quadam reſpondeant. Idem de Acido morbifico ſtatuo, ſicut figura & magnitudo partium in illis non ſemper eædem ſunt,ita quoque varia in uſum adhibenda ſunt remedia, illa abſorbentia & deſtruentia.

At maximum diſcrimen non pendet à diverſitate aculeorum Acidi, neq; ab eo ſolum petenda remediorum varietas.In morbis ingruit inſignis circumſtantiarum numerus ob quas immutationi illi attendendum; neq; enim eadem ratio eſt corporum viventium quæ aliorum ſubjectorum inſenſibilium, In his actionem Acidi ſubſequi nequaquā ſolent inſignes alterationes, illorum quippe partes nullatenus obſiſtunt determinationibus ab illo inductis; In corporibus vero anima præditis illius actio non adeo uniformis eſt; occurrunt ſucci qui tunc temporis in motum concitantur, indicationes peculiares in curatione præbentes. Cum partium ſanguinis divortium contigit, ordo autem ſpirituum conturbatus eſt, excitantur æſtus, qui compeſcendi, neglecto Acido, etiamſi tumultui primariam originem id dederit. Celebratur tunc temporis phlebotomia, aut etiam purgatio inſtituitur æquis de cauſis, etiamſi hæc methodus morbi cauſam primario non attingat; Si tamen Alkalia,ac præſertim volatilia, præberentur, eo ſcilicet ſcopo ut in ſanguinem diffuſa Acida obtūdere valeant aut inſenſibiliter reſolvere, videretur accuratior eſſe methodus quia nempe cauſa impugnaretur; ſed eo pacto incrementum ſumerent effervaſcentiæ, immineretq; metus ne ſanguis præceps impelleretur in partem aliquam internam; unde occaſio daretur inflammationibus funeſtis.

Nō me latet plurimos Chymicos toto vitæ decurſu inſudaſſe diſquiſitioni Medicinæ univerſalis, monentes in ſuis operibus ut dimittantur remedia particularia, perpetuo vero incombāt Medici cognitioni felicis illius diſſolventis (ita enim *Helmontius* tit. Butler. *Niſi eo devenias quod unico remodio queas curare quemlibet morbum, manebis in tyrocinio utcunque ſenex fueris*) Imo vix peritum eſſe Medicum arbitrantur, utut ſenem & expertum, qui careat remedio cujus ope quemlibet morbem ſuperare poſſit: Sed hac in re fidem à me deſiberabunt,inania quippe illa pollicita, quæ nobis obtrudunt, reſpuo, Quin dubito num Medicina hęc univerſalis poſſibilis ſit necne, quantumvis vero jactitentur Alkaeſt *Paracelſi* & *Helmontii*, vix unquam crediderim ab ipſis repertum remedium viribus adeo pollens quale illi in medium afferunt.

Id tamen conceſſerim, ſicuti diſcrimen quod occurrit inter cauſas & circumſtantias morborum non adeo inſigne eſt, merito abdicandam eſſe grādem illam remediorum farraginem qua plerique inſtructi ſunt: Pauca remedia

media ſelecta, rite præparata, potiora ſunt inſigni multitudine, in qua plus oſtentationis quam methodi. Nonnemo tractatu ſingulari deſtruere voluit iſtud axioma, ex ſe adeo rationi conſonum, attamen iſta principia proculdubio non accurate ab illo perpenſa ſunt, hac vero in re potius propriis commodis ſtuduiſſe quam rationem in conſilium adhibuiſſe patet, hinc in illius opere magis eluceſcit animi affectus quam judicium rectum.

Cap. VII.

Quo oſtenditur Acidum & Alkali cauſas eſſe morborum malignorum & contagioſorum.

Quandoquidem cauſa morborum malignorum & contagioſorum in ſenſus noſtros nõ veniebat, quinimo & imaginationem ſubterfugere videbatur, ne nihil in hac rerum caligine dixiſſe plerique viderentur, ad qualitatem occultam recurrerunt: Porro, cum modo extraordinario hæc agat, & clam invadat, virium ruinam ſubitam inferens, imo mortem nonnunquam repentinam, addita fuit illi qualitati occultæ Venenata indoles, à venenis eam non diſtinguentes, quorum natura noſtræ tantopere infeſta eſt.

At manifeſtum ex his nihil quod animũ noſtrum illuſtret deduci poſſe, Cauſa enim & eſſentia horum morborum notitiam noſtram perpetuo effugiunt; verba enim & voces tantum eduntur, nihil diſtinctum exhibentia. Quinimo falſum eſt cauſam illã poſſe eſſe qualitatem qua ratione illam exprimunt, eam pro accidenti ſumendo: cum revera aliud quid ſit à materia: Ipſa quippe materia agere debet, cujus actio multifariam determinatur ſolũmodo à diverſitate modorũ quorum capax eſt, ſcil. magnitudinis, figuræ & motus particularũ illius, qualitatum à materia realiter non diſtinctarum, Revera ea quę Peſtem infert perceptibilis non eſt, uti neque quæ febres Malignas morboſque alios contagioſos excitat, non materialis tamen ideo nõ eſt, neque ſubtilitas illius ſubſtantiæ, ob quam ſenſibus noſtris impervia eſt, eſſentiam ejus deſtruit. Rerum Phyſicarum is plane rudis cenſendus qui id ſolum admittit quod ſenſus noſtros ferit, in dubium revocans quicquid illi non aſſequuntur,

Concedere ergo neceſſe eſt cauſam morborum contagioſorum materiam eſſe ſumma tenuitate præditam, cujus partes certis figuris donatę ſunt, peculiari magnitudine, ſingulariq; motu: efficaciam illius omnino pendere à ſyndrome iſtorum modorum. Porro, quandoquidem morbi, quos tractandos ſuſcipimus, ſemper ſunt epidemici, concedendum quoque materiam illorum genitricem vel in Aëre vagari, vel in Alimentis latere; Admodum enim veroſimile malum adeo vulgare originem tantum communem agnoſcere, hominum vitæ neceſſariam; Jam vero diſquirenda eſt prima hujus materiæ origo, propter quam alimenta aut aër inquinantur. Quandoquidem enim quodam tempore aër puritate

gaudebat, alimenta vero ſalutaria fuere, neceſſe eſt id à quo in corruptionem deducta ſunt ab ipſiſmet non deduci, ſed aliunde id ipſis fuiſſe illatum.

Nonnulli primam illam originem é longinquo arceſſunt; in cœlo illam conſtituunt, ſtatuentes materiam morborum contagioſorum authorem, effluvium eſſe Aſtrorũ, quod malignam & venenatam naturam induat ob funeſtos illorum aſpectus. At vero cur citra rationem Aſtris qualitates adeo pernitioſæ adſcribuntur? nullam in illis præterquam lumen diffundendi qualitatem agnoſcimus, quæ benefica perpetuo eſt, nequaquam noxia. Præterea, cur vanæ noſtræ conjecturæ ad tam diſſita loca provehuntur, tantopere à cognitione noſtra aliena, quandoquidem obvia ſunt objecta proxima, quæ majori & facilitate & certitudine explorare licet? Iſtius materiæ origo in Terra, quam terimus & incolimus quærenda eſt; neque arduum fuerit in animum inducere exinde revera illam emergere.

Certum quippe eſt ex illa perpetuo atomos diverſę indolis exſurgere, univerſam atmoſphæram adimplentes: Cauſæ ſunt illę imbrium, nivium, fulminum, cunctorumque meteororum. Ex illarum varia commiſtione oriuntur diverſæ tempeſtatũ & regionum conſtitutiones. Inde eſt quod nõnulla climata & regiones ſalubritate gaudent, alia inſalubria ſunt. Porro, cum hæ atomi aëri quem inſpiratione allicimus, ſanguini noſtro & ſpiritibus commiſceantur, ad conſervationem probæ valetudinis neceſſe eſt inter illa & partes noſtri corporis juſtam intercedere proportionem: Hæc ſi abfuerit, qualitates autem & copulæ variarum horum corpuſculorum nobis ſi adverſariæ fuerint; morbos contrahi contingit: id ipſum vero in affectibus epidemicis contingit. Cum vero ſententia hæc commentum novum non ſit, *Lucretius* quippe jamprimem id expreſſerit, non abs re fuerit verſus illius opinionem continentes attuliſſe; Alimine in ſinu terræ atomos omnigenas latere ait; ac primo, aliquot adductis exemplis, nonnullas nobis eſſe funeſtas ſtatuit. lib. 6.

Eſt etiam in magnis Heliconis Montibus arbos
Floris odore hominem tetro conſueta necare,
Scilicet hac ideo terris ex omnia ſurgunt,
Multa modis multis multarum ſemina rerum
Quæ permiſta gerit tellus diſcretaq́, tradit.

Subſequentibus autem verſibus Febrium illarum Epidemicarum cauſam aſſignat,

Nunc ratio quæ ſit morbis, aut unde repente,
Mortiferum poſſit cladem conflare coorta
Morbida vis hominum generi pecudumque catervis
Expediam; primum multarũ ſemina rerum
Eſſe ſupra docui, quæ ſunt vitalia nobis
Et contra quæ ſint morbo mortiq́, neceſſe eſt
Multa volare, ea cum caſu ſunt forte coorta,
Et perturbarunt cœlum, fit morbidus aër
Atque ea vis omnis morborum peſtilitaſq́,.

Apertius porro evadet Terram continere atomos nobis noxias, quę in aërem evectæ, una cũ hoc corpus noſtrũ ſubeunt, ſi ratio habeatur diverſitatis venenorum quæ in ea gignantur: In hunc cenſum veniant Arſenicum, Napellum, Aconitum, plurimaque

alia

alia mixta variis in terræ locis ſparſa: Iſtorum venenorum qualitates à ſola configuratione pendent, magnitudine & motu quarundam illorum partium: Particulæ enim illæ maſſæ ſanguineæ remixtæ, aut ſpiritibus noſtris confuſæ, illorum diſpoſitiones naturales evertunt ac vitam ex illis pendentem extinguunt: Atomi autem illæ venenatæ, variis in mixtis occurrentes, in terra cunctæ originem habuerunt, ab ea ſecretæ mediantibus variis filtrationibus quæ contingunt in generatione mineralium & vegetabilium.

Venena in nonnullis animalibus obſervata, ex eodem principio deducta ſunt, generationem conſequuntur ex congerie quorundam corpuſculorum quæ compoſitionem alimentorum ſubeunt, in pabulum illis venientium: Fortaſſe in alimentis corpuſcula ejuſmodi noxia non erant, aliis ſcilicet commixta, à quibus obtinebant & magnitudines & figuras diſcrepantes, malignam vero & venenatam conſequuntur à novo ſitu & coordinatione quæ illis obtingit in corpore animalium: Hinc, quicquid ſentiat, *Helmontius*, (qui ſtatuit Venenum viperarum generationem nanciſci ex vindictæ idea quam iratũ hoc animal ſibi fingit) certum eſt id ſitum eſſe in quibuſdam atomis, eo modo figuratis qui requiritur ad corrumpendos humores noſtri corporis, fieri poteſt ut antequam laceſſantur viperæ, pernitioſæ illæ atomi varia per loca diffuſæ fuerint, ac variis ſuccis commixtæ à quibus temperabatur improba illarum qualitas, illis vero laceſſitis contingat illas à ſuccis ſecerni quibus involvebantur; at vero ſemper concedendum revera in corporibus ipſarum latuiſſe.

Veriſimile ergo eſt prædictas atomos, quæ filtratæ & coërcitæ in mixtis conſtituunt illarum qualitatem venenatam, futuras eſſe cauſas morborum epidemicorum ſi ex terræ ſinu eruperint ab agitatione aliqua illis impreſſa, ac demum per aëra diffundantur, aut inſinuentur materiis quæ nobis eſca futuræ ſunt.

Cæterum plurima concurrunt ad elevationem ejuſmodi pernitioſarum exhalationem, fermentationes ſcilicet quæ in terræ viſceribus contingunt, quarum vi plurima corpuſcula ſegregantur, quibuſcum proculdubio non minima corporum venenatorum copia remiſcetur: Eapropter poſt largiores imbres vagantur febres peſtilentiales, perpetuo enim fermentationes inſolitas in terra ſupponunt: Eædem exhalationes ad aliquot tempus in cryptis ſubterraneis forte latuere, à quibus in auras abeunt cum cryptæ illæ per terræ motus aliaſve cauſas ſingulares concidunt.

Cum continua effluvia è terra emanent, non dubito quin perpetuo quædam atomi venenatæ aſſurgant, improborum tamen effectuum non ſemper parentes, exigua enim cum inſint copia, aliis plurimis confuſa, quicquid improbi habent exuunt, aliis aſſumptis magnitudinibus, figuris, implicatæ aliis corpuſculis à quibus illarum motus coërcetur, quamobrem omnino immutatur prava diſpoſitio.

Hinc patet ratio cur morbi contagioſi aliquando deſinant, etiamſi ma-

teria illorum author adhuc permaneat: id quippe contingit à commixtis aliis atomis è terra prodeuntibus, quæ prioribus coadunatæ illarum indolem pervertunt; novas videlicet magnitudines, novaſque figuras excitando:Ex his etiamnum eluceſcit,quamobrem Peſtis, quotannis in Ægypto ſæviens, ac præſertim nova mephi, deſinat exundante Nilo, tunc enim fermentatio in aquis iſtius fluvij excitata(à qua veriſimiliter deducēda cauſa exundationis) in aërem emittit ingentem atomorum copiam,à quibus novam diſpoſitionem is namciſcitur, unde immutatio accidit qualitatum à quibus inquinatus fuerat:Hac ipſa de cauſa cum ſuffimigia excitantur, depurari poteſt illa regio aëris ſub qua vigent morbi contagioſi.

Cum jam manifeſtum ſit in Terra contineri plurimas atomos venenatas, à quibus corrumpi poteſt aëris conſtitutio; nunc,ſi licet, determinanda natura earum à quibus inquinatur in morbis contagioſis: Me quod attinet, cenſeo non levibus de cauſis Salia quædam Acida,admodum ſubtilia & penetrabilia, è quapiam terra minerali ſecreta erumpere:Alibi à me oſtenſum veriſſimile admodum eſſe in terræ viſceribus copiam Acidorum ſalium latere; ac ab illorum efficacia quoſdam ſuccos lapideſcere, & in mineralium duritiem; quin & gemmarum tranſire: quamobrem in dubium revocabimus num eadem ſalia evecta in aërem,qualicunq; de cauſa, diſpoſitionem malignam ipſi inducere poſſint? At cum res illas quoad propriam indolem deprehendere non liceat, ac ſenſuum noſtrorum beneficio diſtinguere, illorum effectibus inhærendū, perpendendo num aliqua eorum aſſerri poſſit explicatio, ſupponendo cauſam illorum ſal eſſe Acidum: Eapropter ſymptomata præcipua in febribus malignis obſervari ſolita paucis examinanda ſunt.

In peſte, in febribus peſtilentibus & malignis, utplurimum occurrunt Anthraces, Bubones, Exanthemata, Maculæ nigræ,lividæ,rubræ &c.Præter hæc accidentia, exterius maniſeſta, contagioſorum indicia certiſſima, accedunt etiam vomitus, ſyncope, convulſio, aliaque gravia ſymptomata, quæ quidem aliquando in decurſu febrium continuarum malignitatis expertium apparent, ſed perpetuo in prioribus malignæ indolis character adeſt, per quem à cæteris diſtinguuntur.

Anthraces,ſunt Tumores ardentes, plurimis in corporis partibus exoriri ſoliti, quos ambiunt variæ puſtulæ, horum comites ſunt diſtenſiones & dolores vehementes: Nunquam fere ad ſuppurationem adducuntur, ſed perpetuo in amplitudinem diffuſi,carnes circumſitas corrodunt ac eſcharas inducunt,non ſecus ac admotos lapide cauſtico: Anthracum cauſa eſt Acidum inſigni corrorendi vi donatum, quod à maſſa ſanguinea ſecretum, ac in quaſdam corporis partes protruſum,in iis memorata omnia accidentia producit : Nondum funeſta ſymptomata cruori confuſum excitabat, quia illius particulæ diffuſæ & remiſtæ erant ſanguini, quapropter infringebatur illius efficacia, non ſecus ac ſpiritus vitrioli & nitri, quæ valida corridendi vi pollent, impune inte-

interius aſſumũtur certæ aquæ quátitati remixti aliiſve liquoribus: at vero cum Acidum illud damnoſum carnibus infixum eſt,ſui iuris factum, & extricatæ ſunt illius particulæ, ac collectæ, /à motu autem ſpirituum non amplius cohibetur efficacia illorum, aculeis ſuis carnes dilacerant in quibus ſubſtitere,hinc pũgitivi dolores ſulcitantur:Sanguis ab Acido coagulatus,arterias obſtruens, illum qui continuo à corde impellitur, cohibet, ac proinde extenſio fit partium,hinc origo tumoris: Suppurationem nunquam conſequitur iſte tumor, eo quod ſanguis è quo gignitur, cum gangrænam illico contrahat,ſpirituſque extinguantur, non poteſt ſuccedere fermentatio requiſita quo attenuari queat ac idoneus fieri ſuſcipiendæ illi mutationi quam vocant ſuppurationem, aut converſionem ſanguinis in pus.

Bubones peſtilentiales in glandulis exoriuntur, eidem cauſæ adſcribendi: Erumpunt quando Acidum, à ſero abreptum, cui ut plurimum immerſum eſt,ſecernitur in glandulis in quibus filtrari ſolet: In illarum poris intricatur, coagulatione autem inducta humoribus, illas pertranſeuntibus, diſtenſiones parit, ſanguiniſque curſum inhibet: Bubones autem ad ſuppurationem veniunt,eo quod Acida humoribus diluta, quibus irrigantur glandulæ, corroſivæ facultatis partem exuunt: Hinc morticinio minus obnoxia eſt caro, ſanguis autem & ſpiritus ſufficientem motum obtinent ad fermentationem adipiſcendam.

Exanthemata puſtulæ ſunt per plurimas,imo cunctas corporis partes diffuſæ: Parvæ illæ exituræ, in exiguas particulas diviſæ ſanguinis coagulati ſunt ſoboles, quæ captivæ detinentur in extremitatibus vaſorum capillarium in acutem deſinentium, quod ad exitum ſufficiens ſpatium non nanciſcantur, perficiendamque circulationem: Exanthemata ſemper minus periculi inferunt quam Carbunculi & Bubones, quia Acidum minori corrodendi vi cum ſit donatum; pauciores concretiones producit: utilis eſt illorum eruptio ſi die critico contigerit, ſi vehementia ſymptomatum remiſerit, ægri autem vires non collabantur; hæc quippe indicia ſunt certa ſanguinem omnino repurgatum fuiſſe ab Acidis venenatis.

Maculæ,febrium Malignarum perpetuo fere comites, integumentorum ſuperficiem non excedunt: utcunque pulicum morſus referunt,qua de cauſa Itali Petechias vocant;Illarum cauſa eſt Acidum aliquot ſanguinis particulas coagulans, at cum ſint admodum exiguæ, cutem extollere nequeunt: Quandoquidem Exanthemata minorem veneni vehementiam innuunt quam Anthraces & Bubones; pari ratione maculæ cum debilius venenum oſtendant quam exanthemata, minus etiam deſignant periculum.

Syncopæ morbis peſtiferis accidentes, mortem repentinam non raro inferentes,ſequuntur inſignes ſanguinis coagulationes ab Acido inductas, Si enim craſſiores illæ portiones, ſic concretæ, cordis ventriculos obſtruant, aut canalem aortæ arteriæ,

ſubſiſtere omnino circulationem neceſſe eſt, hinc mortem ſubſequi.

Obſervationes factæ in diſſectione corporum eo modo interemptorum dictis fidem faciunt; Inventi enim in cavitatibus cordis & aortę, polypi aut concretiones ſanguineæ vel ſeroſæ, à quibus horum canalium cavitates plane obturabantur.

Vomitus & ſpaſmodici motus Acidi etiam ſunt effectus, cum hoc in ventriculum effuſum, aut in nervos, fibras illorum vellicat, ac ſpiritibus tumultum infert. Alibi à me explicatum quomodo Acida hæc accidentia pariant: Plurima alia occurrunt in morbis contagioſis quæ conſulto prętereo, quorum rationem ex principiis à me poſitis reddere in proclivi eſt: Satis ſit maxime familiaria tradidiſſe, horum morborum præſertim conſectaria.

Excitantur nonnunquam febres Malignæ ab alia cauſa quam ab Acido oriundæ: Illas non ſemper conſequuntur Bubones, Exanthemata vel alij ſyderati ſanguinis effectus, indicia præſentiæ & actionis Acidi: Vices illorum tenent deliria & phrenitides: Sanguis ægris eductus fluiditatem ſervat, nequaquam concreſcens, partes autem corporis flaccidæ & molles evadunt, taleſque etiam ab obitu permanent: Cum nobis perſpectum ſit ab Alkali prohiberi coagulationem ſanguinis, illiuſque fluiditatem conſervarii, etiam præſentibus cauſis illam deſtruere aptis, In eam opinionem adducimur Sal quoddam Alkalinum extraneum, ejuſmodi febrium cauſam eſſe: Cum enim abſorbeat cuncta Acida quæ ſanguini inſunt, ideo illius concretionem prohibet, etiamſi calor & ſpiritus à frigore ambientis imo morte diſſipati ſint,

Ex hac hypotheſi non arduum eſt indicationes elicere remediorumque electionem definire: Si cauſa fuerit Acidum ſanguinem coagulans, iſtius Acidi deſtructio molienda, ſanguini ſuam fluiditatem conſervando: Tunc diaphoretica in uſum venire debent, cujuſmodi ſunt Tinctura aut Extractum Juniperinum, Imperatoriæ, Angelicæ, zedoariæ, aromatum, Decoctum ſcordij, Pulvis contra-yervæ & viperinus, Bezoarticum minerale, Antimonium diaphoreticum &c. Cunctis quippe his remediis vis ineſt rarefaciendi ſanguinem, ſudores excitandi ideoque Acida inſenſibiliter diſipandi: In uſum etiam adduci debent ſalia volatilia viperinum, cornu cervini aliaque ejuſmodi: Nam prætervim diaphoreticam, cum Alkalinæ etiam ſint naturæ, vim poſſident Acida obtundendi; Pulveres coralliorum; eboris, oculi cancrorum & margaritarum conducunt poſtrema hac de cauſa: Sin Alkali aliquod fuerit cauſa morborum contagioſorum, tentanda reſtitutio ſanguinis in conſiſtentiam naturalem: Conducent ergo ſuccus citri, ſpiritus vitrioli, ſulphuris & nitri, Julapiis aut Juſculis additi.

Cap. VIII.

Oſtenditur pleroſque Tumores ab Acidis produci.

CApite præcedenti demonſtrare tentavi Carbunculos & Bubones generationem ex Acidis habere: Sed & alii Tumores ab eodem principio deducendi: Huic ordini adſcribo Phlegmonen, Eryſipelas, Scirrhum, Tumores Sorophuloſos & Cancrum.

Qui Phlegmones definitionem afferunt vulgatam hanc tradunt, quod ſit Tumor contra naturam, cum rubore, dolore, pulſatione & renixu. Cujus cauſa eſt ſanguis effuſus inter ſpatia inania muſculorum aut integumentorum: At vero meo iudicio accurata non eſt hæc definitio, nec veram cauſam efficientem Phlegmones determinat, quæ tamen conditio abeſſe non debet in definitione rerum quę ſunt in generatione, ſicuti monuit *Galenus*.

Revera ſtatuitur ſanguis cauſa Inflammationis, at hic præcipuus verſatur error, aſſignato tanquam cauſa efficiente mali, ejuſque radice, effectu, atque, ut ſic dicam, propagine ipſius mali: Si digito forte infixa fuerit ſpina, eodem momento collectio ibi fit ſanguinis, gigniturque Tumor, quem conſequuntur dolor & pulſatio, interim nemo dixerit ſanguinem veram eſſe tumoris cauſam, determinationem quidem accipit ad influxum in partem ictam & tumorem in ea inducendum, at vero id à quo determinatur, ac perpendi debet tanquam cauſa efficiens, eſt Spina: Quicquid præter hanc accedit ſymptomaticum eſt, prioriſque hujus cauſæ ſoboles.

Veriſimile eſt aliquid ſimile in Phlegmone contingere, quin & aliis Tumoribus à cauſa interna productis: Sanguis & humores inibi congeſti, extenſionem partium inducentes, ibi commorari coguntur, parteſque illas intumefacere, ob cauſam aliquam præcedentem, quæ revera adeſſe debet quo is effectus ſubſequatur: Ille enim ſanguis, illique humores, influunt in canales à Natura conſtitutos, iidemmet nihilominus circulabũtur, è vaſis autem nequaquam elabentur niſi præſens fuerit cauſa quæpiam extranea, cum in perpetuo ſint motu, digitum autem à ſpina compunctum ea de ſolum cauſa in tumorem adducant ob hujus ſpinæ actionem: Indaganda jam iſtius cauſæ natura, cujus præſentia omnino requiritur quo determinetur ſanguis ad productionem alicujus Tumoris.

Ut rectum hujus rei feratur iudicium, conſiderandum eſt legitimam cauſam propter quam ſanguis in tumorem partem quampiam attollit, hanc ſolam eſſe & immediatam, quod circularis illius motus inhibitus ſit in quapiam corporis parte: Nam ſiquidem cor illum continuo in aortam impellit, è qua in ſingulas arterias diffunditur, ſi contingerit illarum aliquas obturari, & inhiberi ſanguinis in venas refluxum, is continuo appellens, denegato libero exitus, proculdubio extenſionem illaturus eſt canaliũ, imo eoſdem abrupturus, ac proinde partes, in quas prædicti tubuli inſerũtur & implicantur intumefacturus.

Sanguinis autem motus in circulum duplici ratione, ex mea ſententia, abrumpi poteſt, aut vitio ipſius ſanguinis, aut à prava diſpoſitione tubulorum ipſum concludentium, pravæ autem iſtius diſpoſitionis cauſa contingunt Tumores aut Ecchymomata in contuſionibus: neque enim contuſio partium fieri poteſt niſi vaſa, illorum contextui inſerta, aut comprimantur aut abrumpantur, quapropter neceſſe eſt ſanguinis liberum decurſum inhiberi, aut ipſummet effundi: Si ruptura alicujus vaſis contigerit, aut compreſſio valida adfuerit, tunc ſucceſſurus eſt Tumor: Sin compreſſio minor fuerit, minori ambitu circumſcripta, vaſa autem ſufficienter adhuc pateant, adeo ut ſanguini motus aliqualis concedatur, Ecchymoſis ſolum accidet.

Altera cauſa ob quam circulari motu ferri ſanguis prohibetur, Phlegmonas pariens, à cauſa interna inductas, originem ducit ab obſtructionibus vaſa obſidentibus, quando ſanguis craſſeſcens, illaque obſtruens, motum conſuetum ſervare nequit, neque meatus perrumpere nequaquam congruos magnitudini & figuræ ſuarum partium: At vero cum id quod craſſitiem ſanguini conciliat, non aliam agnoſcat cauſam quam Acidum, exiſtimandum eſt illud primariam eſſe cauſam illius ſpeciei Phlegmones, hanc vero ab illo excitari, cum coagulatione inducta quibuſdam partibus ſanguinis, particulæ illæ intricantur in extremitatibus vaſorum aliquot capillarium.

Ideoque hæc Phlegmones, à cauſa interna productæ, definitio proponi poteſt, Quod ſit *Tumor genitus à Sale acido, quod coagulatione quibuſdam portionibus ſanguinis inducta motum illius circularem intercipit, factis vaſorum obſtructionibus, quapropter in parte oritur rubor, tenſio, dolor & pulſatio.*

Contigere poteſt ut ratione Phlegmones ſanguis extra vaſa feratur, ſive à corroſis per Acida illorum membranis, ſive reſeratis orificiis ob continuum ſanguinis impulſum à corde manantis, ſed præterea concedendum ipſum non ſemper arteriis & venis excidere, at ſolummodo ob ipſorum extenſionem Tumorem excitari, neque enim perpetuo ille Tumor in ſuppuratum abit, ſponte enim aliquando diſcutitur; aut ab uſu remediorum reſolventium: An vero ſimile eſt id futurum ſi ſanguis vaſa eſſet egreſſus? Quem latet ſtatim ac extra vaſa is elapſus eſt vita illum exui, corporis extranei naturam ſubire, quod amovendum eſt? Præterea, quomodo ſanguis è vaſis egreſſus ea iterum ſubire valet, ac rurſus maſſæ reliquæ redditus circulationem una inſtaurare? Intellectu id difficile non eſt, quæcunque diſpoſitio ſuppoſita fuerit in illorum anaſtomoſibus, id tamen ut contingat neceſſe eſt, utque ſanguis priſtinum circuitum reſumat cum Tumorem ſubſidere contingit.

Suppoſita autem ſanguinis intra vaſa concretione, manifeſta eſt iſtius effectus ratio: Coagulatio enim ſanguinis cum diſſoluta fuerit, aut ſpirituum aut caloris nativi beneficio, vel remediorum reſolventium ope, quorum efficacia obtundi potuit Acidum, aut inſenſibiliter difflari, à quo in coagulatione ſervabatur, fluiditatem is reſumit,

reſumit, fluxumque priſtinum inchoet per eadem vaſa in quibus ſubſtiterat.

Cæterum, nullus admirationi locus quod ſanguis vaſis concluſus Tumorem excitare valeat, cum enim illi non concedatur liber excurſus per quoſdam canales, illos vero extendi neceſſe ſit, accidit ut cætera circumſita comprimat, hinc ſanguis in plurimis hærens partem aliquam in tumorem efferrat.

Curatio phlegmones duplici ratione ſuſcipitur; Reſolutione aut ſuppuratione, prior poſteriori potior eſt, ideoque perpetuo molienda, vel eam ſolum ob cauſam ut inciſionis dolorem æger declinet: Pendet hæc ab admotione remediorum, ex corpuſculis ſubtilibus & volatilibus conſtantium, quæ laxata compage à corporis calore naturali partem tumefactam penetrant, obtunduntque vel inſenſibiliter diſcutiunt Acida, ſanguinem antea fixàntia: Eapropter parantur Cataplaſmata ex herbis neuroticis, aut excrementis animalium: Poſtrema hæc plurimo ſale Alkali volatili donata ſunt: Adhibentur etiam Fotus ex vino, vel aqua vitæ ſimplici aut camphorata.

Sin coagulationes validiores fuerint, vel ſanguis ad omnimodam corruptionem deductus fuerit. quod vaſis egreſſus ſit, tunc de phlegmone ad ſuppurationem deducenda cogitandum, puri poſtmodum exitum parando, id quod ratione & experientia duce feſtinandum.

Nec me latet regulam hanc conſtitutam eſſe ut inflammationum initio Repercutientia in uſum veniant, retropellandi videlicet cauſa humoris qui affatim & copioſius in partem affectam irruit: Liceat autem mihi axioma iſtud falſum perperamque conſtitutum convellere, quiſnam enim humor retropellendus eſt, qua ratione id conſequi licebit? Id quod in partem affectam influit ſanguis eſt, ſanguis autem iſte in cunctas corporis partes, impellente corde, diſtribuitur: Si ergo illius affluxus prohibendus eſt, prohibeatur itidem & motus cordis, vel obturentur arteriæ illum devehentes: at vero nullus dubitet rem aliter tranſigi non poſſe: cauſa vero cur plurimi hac in re decipiantur hæc eſt, quod cauſa ſanguinem ad influxum in partem determinans, in qua phlegmon oriri incipit, nequaquam in examen veniat; opinio eſt, (hæcque ratio adducitur) partem hanc, utpote debilem, aliarum partium ſupervacaneos humores, ipſis moleſtos & graves excipere: Id quod aperte falſum eſt, quandoquidem ſanguis ubique æqualiter diffunditur, quin imo plus in cæteras partes quam in affectam illabitur, eo quod minor illic motus libertas concedatur, ac ex natura vergat ad loca in quibus motus illius minimum præpeditur, ideoque is ſolum qui illuc quovis alio tempore confluxurus eſſet in illam impelleretur, ſed tunc partem in molem aſſurgere facit, ab obſtructionibus cohibitus, quemadmodum rivulus increſcit & ab alveo proprio deflectit ſi aquæ ab aggere cohibitæ fuerint.

Perpendenda præterea cauſa præcipua propter quam commeatus ſanguinis obſtruuntur, quæ cum ſit Acidum, multo potiori jure abſtinen-

dum à remediis Repellendi vi præditis, quandoquidem eorum plurima acida ſunt & acerba, cujuſmodi ſunt vinum auſterum, acetum, balauſtia &c. quæ proinde apta nata ſunt fovere, quin & augere ab Acido factas concretiones, quapropter plane evertitur primaria indicatio, cui attendendum in curatione phlegmones.

Cæterum concedo non perpetuo inflammationem initio tempeſtivum eſſe Reſolventium uſum, eorum præſertim quorum particulæ inſigni agendi vi pollent: Calor enim & dolor tunc forte nimis urgent, aut quia pars natura ſua tenera eſt & debilis, quales ſunt oculi, aut quia fermentatio, à ſpiritibus ſanguinis, tum iis qui in fibris continentur, vehementius peragitur, ideoque in uſum flectenda anodyna, admovenda cataplaſmata ex lacte, pane, aut pomo cocto, vel ſempervivum, portulaca &c. ſed nullo unquam jure adhibenda repellentia, cum illorum uſum plurimæ rationes prohibeant.

Eryſipelas tumoris ſpecies eſt cutem non multum prætergrediens, imo nec quandoque illius ſuperficiei eminēs, quapropter apud nonnullos authores dubium eſt num Tumorum generi annumerandum ſit: Sin ratione intumeſcentiæ conſiderabile non ſit, ſaltem ratione extenſionis: In longum enim & latum diffunditur, adeo ut nonnunquam mediam corporis partem occupet; Comes illius eſt dolor, & calor acer ac pungitivus cum nonnullis veſiculis ſero refertis, cujuſmodi ſunt quæ ambuſtis partibus accidunt, ea propter nonnulli *Ignis ſacri* nomine donant; Adſtant illi, non ſecus ac phlegmoni, rubor & pulſatio, ac poſterius hoc ſymptoma in Eryſipelate minus eſt; nonnunquam in ſuppurationem abit tum tumor augeſcit, acceditque illi circumferentia determinata.

Eryſipelas pariunt Acida ſubtilia & volatilia, utplurimum in cutem diffuſa, nonnunquam & in ſubſtratos muſculos: Hæc aculeis ſuis cutaneas fibras admodum teneras dilacerando, quæ in ea plurimæ, quandoquidem ex illis contexta eſt, & Tactus ſenſus organum, inſignem dolorem excitent neceſſe eſt, qualis percipi ſolet, ejuſmodi enim divulſio non parum proculdubio conturbat ordinem & motum ſpirituum, aut, ut ait, *Helmontius*, in furorem adducit Archeum, qui & altera cauſa eſt ſævientis ibi caloris: Cum fibræ tunc temporis contractæ ſint, vaſa illis implexa itidem conſtringuntur, hinc ſanguinis excurſus inrerrumpitur, unde rubor quaſi cum fulgore in parte exoritur: At cum vaſa non omnino obturentur, ſanguini autem pateat aliquis exitus, per quam illi licet (etiamſi remiſſius) in circulari motu pergere, hinc quam in phlegmone diſtenſio minor eſt, ac proinde tumor depreſſior: Si ab Acidis divellatur & laceretur contextus integumenta vinciens, ſuccedent ſpatia inania, quæ ſerum ſubiturum eſt, ex glandulis cutaneis tunc uberius effluens, quandoquidem Acidorum aculei has adhuc amplius reſerant: ſupra enim ſtatuimus Acida iſta ſalia eſſe admodum ſubtilia, quare mirum eſſe non debet ſi per integumenta elabantur, eapropter in cauſa ſint ut Eryſipelas vago motu feratur, quan-

quandoquidem variis in locis ſimilia excitant ſymptomata: Adde his Tumoris hanc ſpeciem in Phlegmonem quandoque deſciſcere, in ſuppuratum tranſituram ſi Acida muſculos ſubeuntia eorum vaſa reſerent ac ſanguini exitum parent, id quod nonnunquam contingit, ſicuti à nobis adnotatum.

In Curatione Eryſipelatis, fotus uſurpatur ex *ſpiritu vini camphorato*: remedium hoc proculdubio omnium præſtantiſſimum eſt, quandoquidem vi pollet per inſenſibilem halitum diſcutiendi humorem qui præ volatilitate proclivitatem ad reſolutionem obtinet: Si dolor & calor admodum urgeant, tantillum *ſacchari ſaturni* aut *opii* addi poteſt: Hoc calorem temperat, torpore ſpiritibus inducto: Prius vero ſolatio eſt obtundendo aculeos Acidorum, primitivas mali cauſas: Veriſſimum enim eſt plumbum, ex quo ejuſmodi faccharum educitur, vi pollere mediantibus periculis ſuis molliuſculis ſalia acida intricandi: Nonnulli, audaciores quidem, ſed adhibito judicio, tumorem ſcarificant ante fotum ex aqua vitæ camphorata; qua ratione remedii particulæ aditum faciliorem nanciſcuntur, & efficacius operantur, viam ſimul ſternendo cauſæ morbificæ ad exitum, Methodus iſta ſicuti rationi maxime conſona cenſenda eſt, ita & certiſſima futura, etſi aliquantulum ſit dolorifica, nam præterquam quod morbum breviorem facit, prohibet etiam ne paliudrome fiat, à qua, ex ſententia *Hippocratis*, periculum ſemper ingens imminet.

Scirrhus Tumor eſt durus, tactui renitens, doloris aut expers aut exiguũ inferens: Succedit nonnunquam Phlegmoni, nonnunquam per ſe oritur, Cauſa Sciſthi, ex poſtrema hac cauſa oriundi, Acidum eſt coagulans, à quo in quapiam corporis parte indureſcit ſuccus alimentarius ad eam pro alimento delatus: Cum hæc coagulatio paulatim accidat, ac prout ſuccus ille alimentarius ex ſanguinis maſſa ſecernitur, Scirrhus lentum incrementum ſumit, eoque modo quem per Congeſtionem vocant, quapropter cum fibræ non repente à tumore extendantur, ſed pareant humori, per portiones exiguas congeſto, dolor inſignis ſuboriri non poteſt: Porro, quandoquidem hic humor fermentationem non ſubit, & demum quodammodo lapideſcit, ac proinde Acida intricata hærent, motu deſtituta, neque dolor urgere poteſt, neque ſenſus vigere, ſaltem acutus, id quod accidere ſolet in Tumore perfecto & inveterato.

Curatio Scirrhi perficitur uſu remediorum emollientium & reſolventium: Priorum ope tentanda eſt humectatio & diſſolutio humorum nimiopere induratorum, in quibus nulla ad evaporandum aptitudo: Poſteriorum autem, tranſpiratione ejuſdem humoris, prægreſſa illius diſſolutione, ac motu quoddam conciliato: At vero ex ejuſmodi praxi optatus non obſervatur ſucceſſus, præſertim erga ſcirrhos admodum duros & jampridem genitos: Forte ad votum magis ſuccedet in recens natis, at vero tunc temporis nec efficacia fore exiſtimo, ſubſtituendum vero Emplaſtrum de Vigo, cuivis enim nota eſt Mercurii

facultas, à quo facultas iſtius Emplaſtri maxime pendet, Acida videlicet obtundendi: ac concretiones quas inducunt diſſipandi.

Quando Scirrhi durities his remediis non cedit, omnium certiſſimum, ad quod ſolum cunfugere licet, in Tumoris apertione conſiſtit, ac conſumptione per cathæretica, humorum coagulatorum, tandem promovendo ſuppurationē, aut illorū reſolutionē. Nonnulli ad Curationem *Bronchoceles*, tumorumque *ſcrophuloſorum*, ad Scirrhorum naturam ut ante dixi, referendorum, cineribus ſpongiarum marinarum utuntut, oſſe ſepiæ combuſto, pulvere nucum gallarum & putaminum ovorum, interius aſſumptis Aſſerente *Helmontio*; iſtiuſmodi remedia Tumorem diſſipant, hoc poſito veriſimile eſt curationis ſucceſſum deberi quia ab illis abſorbentur Acida, primitivæ mali cauſæ, quandoquidem Alkalia continent, vel quia à ſingulari quadam diſpoſitione has obtinent vires.

Cancer Tumor eſt durus & lividus, quem ambiunt venæ tumidæ & nigræ, comite dolore pungitivo: Cum ad exulcerationem deductus eſt exſudat ſanies fœtida, oræ illius duræ ſunt & calloſæ.

Helmontius ſtatuit legitimum Cancrum in mammis ſolum & utero excitari, addens cauſam immediatam & eſſentialem Cancri ideam eſſe furioſam & venenatam, conteptam in illa parte ſpiritus vitæ qui ad mammas tendit aut ad uterum quæ Idea ſi penetraverit ſuccos, ad partes illas diſtributos pro alimento, degenerat in verum fermentum illos vitians, à quo concreſcunt & in tumorem elevantur, aut in ſaniem diſſolvuntur: quapropter durities, tumor, livor, ac ſanies in Cācro obſervata, mali tantum ſunt ſymptomata, cum illius natura conſtituta ſit in efferata illa idea & venenata, quam concepit ſpiritus vitæ, quæ ſemen eſt, aut fermentum ejus quod exterius apparet: Sic, ex ejuſdem mente, idea ſpiritus in ſemine fabæ concluſi, genuina cauſa eſt germinationis iſtius fabæ, quæ ejus caulem format, folia, flores, ac fructus, tranſmutatione facta ſuccorum terræ: Ex hac opinione conſectarium eſt, quicquid nobis materiale apparet, quod cenſeri poſſet eſſe cauſa Cancri, id revera tantum occaſionem dicendum, quatenus ſpiritum vitæ in excandeſcentiam concitat, atque iræ ideam illa concipit, in qua ſita eſt illius natura & cauſa efficiens.

At verò tota illa explicatio fundamēto falſo nititur, ac plurimis ſuppoſitionibus, videlicet dari ſpiritum cognoſcentem, diverſum ab Anima hominis immortali, quæ vita eſt & motrix corporis: Unamquamque corporis partem portionem illius ſpiritus obtinere, illius præſidem, ac per ſuas ideas directricem omniū functionum quibus pars illa dicata eſt: Eaſdem ideas inanes non eſſe conceptus, quin potius ſemina aut fermenta realiter agentia, veroſque effectus edentia, ac proinde cū effectus pendeant ab ideis ſpiritus vitæ, illis debere proportione reſpondere: Inde ex ſuccis, quos pars hæc recipit, exorituram, exempli gratia, felicem tranſmutationem in illius ſuperficie, ſi Archeu ideas tantum beneficas admiſerit cujuſmodi ab

creatore

creatore illi conceſſæ, quibus ex lege Naturæ præditus eſſe debet, cum ut directioni illius parti præſit conditus ſit, Viceverſa ſucci nutritii alienam induent naturam, ac in ſubſtantiam non naturalem tranſmutabuntur, ſi Archeus in furorem actus ſit, aut abalienatus ſuæ propriæ paſſioni conformes ideas induit.

Quis nō hic ideas Chimericas agnoſcit, quæ refellantur indignæ ſunt? Vita corporis tantummodo pendet à ſtructura regulari partium ſolidarum ac proba ſuccorum illius diſpoſitione; Nutritio autem ſolum adſcribenda eſt filtrationi eorūdem ſuccorum, ac perfectę conjunctioni cum partibus alendis in quarum ſubſtātiam tranſire debēt: Si corruptio prędictos ſuccos invaſerit, id nequaquam cōtingit ab influentia idearum ſpiritus cujuſdam irritati, ſed quia non occupant loca illis ex Naturæ lege dicata, unde occaſio datur evaporationi nōnullarum illorum particularum, quarum præſentia neceſſaria eſt fovendæ probæ illarum diſpoſitioni aut quia prædictis ſuccis commiſcentur corpora extranea, ob quorum præſentiam fermentationem incurrunt ac corruptionem: Non multa ſępe requirūtur ad inducēdas, alienas qualitates cuipiam corpori, intra paucas horas vinum acorem contrahit ſi aëri expoſitum fuerit, Id quod veriſimiliter ea ſolum de cauſa contingit, quod evaporent particulæ nonnullæ volatiles dicti vini, cuivis autē notum qui diſſideant qualitates vini & aceti.

Nulla ergo apparet ratio quamobrē cauſa Cancri furori Archei aſſignanda ſit, veneno inficiētis ſuccos dicatos nutritioni partium in quas illabitur; Forte illi ſucci ex ſe ipſis concipiunt improbas qualitates, ex quibus poſſunt emergere; Quæ illis inuſta eſt, me judice adſcribenda Acido eximia corrodendi vi prædito, fibras dilaceranti, ac tandem muſculos omnino erodenti, & integumenta, cum Cancer ad exulcerationem deductus eſt.

Affectus hic vix curationem admittit, forte quia fermenrum alte fibris impactum eſt, quamobrem multo labore diſſipatur, in cujus deſtructionem nonnunquam ad partis extirpationem veniendum, crudeli conſilio.

Curatio Cancri ſuſcipitur vulgo inductis Linimentis ex cāphora paratis, plumbo uſto, ſaccharo ſaturni, cineribus cancrorum, oleo terebinthinæ commixtis, aut alteri cuipiam liquori balſamico: In uſum etiam venit ſperma Ceti, Ranarū, Emplaſtrum è Ranis cum Mercurio, Ex his conſtat nullam non harum rerum eſſe idoneam Acidis obtundendis: Olim legi in Tractatu *Helmontii*, cui titulus *Formarum ortus*, præſtantiſſimum remedium adverſus Cancrū parari, ſi accipiatur Rana, hæc abluatur, aëri exponatur, baculo infixa, hyemis tēpore, per noctē algentiſſimam plenilunii tempore: Addit hic Author poſtridie repertum iri mucilaginem diſſolutioni gummi tragacanthi ſimilem, ranæ effigiem adhuc conſervantem: Addit hanc nihil aliud eſſe quā quod *Paracelſus* (qui remedia ſua ſub ænigmatibus involvere ſolet) vocat *Gluten de Aquatico*: Hæc vera ſint necne aſſerere non audeo, cum ad experimentum rem non deduxerim, neque quiſpiam mihi ſit notus qui periculum fecerit, ſed difficultas inſignis non occurrit in tentando.

ZODIACI MEDICO-GALLICI.

SIVE

Miſcellaneorum curioſorum Medico-Phyſicorum, Celeberrimorum Medicorum, & aliorum in Gallia Eruditorum.

ANNI QVARTI.

NOVEMBER.]

CHIRVRGO-PHARMACOPOMACHIA.

SIVE.

Diſſidium inter Chirurgos & Pharmacopoeos de Finibus utriuſque Artis.

Lis intentata à I. Ant. Martino, Magiſt. Chirurgo Iurato, Lugdunenſi Defenſore, Et Magiſt. Chirurgis Iuratis, Intervenientibus.

Magiſtris Pharmacopoeis Jurasis ejuſdem urbis Peritoribus.

FACTUM.

LITIS ſumma ad duo hæc capita revocatur: Prius eſt, An merito Petitores litigantes obſtare queant ne Chirurgi, vel alii, iniciant Clyſteres, Præſcribant Ptiſanas laxativas, Potiones purgantes & ſimilia, Poſterius, an Defenſor quapiam in re deliquerit.

Quoad primum caput, Petitores innituntur quibuſdam conſtitutis, aut præjudiciis, vel inutilibus vel ad ſcopum illorum nequaquam facientibus: Nam quod ſpectat articulum

XXXII. Conſtitutorum; quo tanquam fundamento nituntur, nulla in illo fit mentio Clyſterum, Potionum purgantium &c. at tantum *Compoſitionum & Præparationum* Officinalium, ab ipſis manantium, quas venales habent in officinis, cujuſmodi ſunt *Confectiones, Emplaſtra, Olea, Vnguenta, Syrupi:* Id vero apertum evadit ex clauſula articuli calci addita, quæ fiſco adjudicat mercaturam, ſi delictum quoddam commiſſum fuerit.

Revera prohibitiones prædicto articulo adnexæ cunctos nullo diſcrimine devinciunt, æque urbis incolas ac ſuburbiorum; At vero cum in pleriſque domibus parentur, aut ſaltem aſſerventur ſyrupi, confectiones &c. imo Clyſteres conficiantur & Potiones purgantes, ſi fides prædicto articulo, penes Pharmacopœos erit poteſtas in jus vocandi omnes urbis incolas itidem, ac Chirurgos, ex conſtitutionis tenore.

At vero cum illorum ſcopus è directo adverſetur libertati & utilitati publicæ, omnino è re eſſet ut Conſtituta illos ſpectantia ambiguitatis eſſent expertia & conceptis verbis efferrentur: Hoc vero pertinaliter objicitur, ne unicum quidem repertum iri quo fulciatur ipſorum Poſtulatum,

Quin & conceſſo ipſa vocabula Enematis & Potionis purgantis articulo conſtitutorum inſerta eſſe (id quod falſum) non tamen ideo amplius jus illis comparatum erit adverſus Chirurgos, qui ea & parant & exhibent, quam vocabula ſyruporum confectionum &c. concedunt conditoribus dulciariis & Materialiſtis, cũ ſemper jus alterius ſalvum eſſe debeat; atque juxta effatum ubique approbatum, Conſtituta omnium Artium in præſenti tantum valent, ſi quidem utplurimum ortum ducunt à cupiditate, aliove animi pathemate, individuorum quorundam artem quampiam profitentium; quorum errores & culpam tempus tandem patefacit, atque datis occaſionibus incommoda ea de cauſa oborta eluceſcunt, quæ à Judicibus emendantur & corriguntur.

Quoad Præjudicia, diſtinguenda ſunt tempora, olim enim perſuaſum habuere Iudices Enemata & Potiones medicatas, compoſitiones arduas fuiſſe, contrarium autem oſtendit experientia? Poſteriora vero judicia prioribus derogarunt, in gratiam Pharmacopœorum emiſſis; D. Malherbius & Quetinus, Magiſtri Chirurgi, cauſa quidem eccidere apud Iudices noſtrates, Poſtulatum vero obtinuere 3. Auguſti 1655.

Objiciunt artem Pharmaceuticam hac in urbe Iuratam eſſe, ac proinde inferre volunt Pharmacopœi, penes ipſos tantum eſſe debere artis Pharmaceuticę exercitium: Quæ concluſio erronea eſt, nam exempli gratia, ars ſerarum fabricatrix numeratur inter Juratas, nihilominus minutæ mercis ferrariæ propolæ plures numero ſeras &c. quam ipſi venales habent, plurimique fabri pleraque opera Serrariorum edunt. Jurati vocantur ob artis præſtantiam, cuius cauſa Reipublicæ intereſt ut magiſtri probitate & experientia noti admittantur, quamobrem peritiæ ſpecimina edere coguntur, ideoque jurare coguntur,

hinc Jurati dicuntur, Aurifebrorum eadem eſt ratio, qui jurejurando, ſe adſtringere coguntur, & ſummum artis opus edere ut magiſtri nomen conſequantur: nec tamen quiſquam inde colligat nemini preterquam ipſis licere vaſa aut opera argentea venalia exponere; ſatis illis eſt ſigillum publicum & privatum operi ſuo impreſſiſſe, facta ab ipſis cuilibet poteſtate venalem exponendi ſuppellectilem argenteam, aut etiam gemmariam artem exercendi.

Chirurgi primas obtinent inter quatuor artes Juratas, ac nihilominus notum Lugduni adeſſe præterea alias artes quæ Chirurgiæ aperte quaſdam partes profitentur: Qui Luxatoriam artem exercent, Dislocationes ſeu Luxationes & Fracturas curandas ſuſcipiunt, artis Chirurgicæ magiſteria: Qui comas adſcititias conficiunt & Tonſores, in illis tantum occupantur, pilos & barbam deradunt, Balnea & Stuphas parant, ſed præterea Cucurbitulas admovent, ſcarificant, exemplo ſit *Champuneus*: Perizomarum fabricatores, & ſubligaculorum, Hernias curare intendunt: Obſtetritrices non ſolum partus naturales juvant, ſed & mulieribus opem ferunt quæ ſecundum naturam non pariunt, fœtus mortuos educunt: Odontagogi operationes omnes quæ dentes ſpectant exercent: Operatores & Empirici nulla prætermittunt magiſteria, operationes & curationes Chirurgicas, exempli gratia Lithotomiam, Herniotomiam, Cataractæ depreſſionem, Labij leporini reparationem, fiſtularum antiquorum, ulcerum curationem, cariei, Luis Venereæ, Lupiarum extirpationem, & alia amplectuntur. Imo ipſi Pharmacopoei ſuſcipiunt curandos Lue venerea infectos, alioſque morbos occulendos, tumoribus medicamenta adhibent & ulceribus; lapides cauſticos admovent, imo venam ſecant, aut ipſi aut per miniſtros, multaque alia Chirurgicam artem ſpectantia ſuſcipiunt: Paucis, perpendenda eſt Pharmacia non ſecus ac tres reliquæ artes juratæ conjunctim, nam ſicuti non licitum eſt cuipiam ſoli exequi quiquid fabricare poteſt FæberFerarius, Aurifaber & Chirurgus; itidem ſoli alii magiſtroPharmacolpeolæ, licet Pharceuticen quoad cunctas ejus partes Lugduni exercere, exempli gratia Præparare, & venalia habere cujuſvis generis temedia & medicamenta, Officinam patentem habere, præparare, aſſervare & publice venalia exponere, ſolide & per partes, omne Compoſitionum genus & Præparationum Medicinalium, atque hæc ſimul & conjunctim, generalitater nõ ſeorſim,

Sed quãdoquidẽ Lugduni aliæ ſunt artes quibus cõmunio cum Pharmacopoeis intercedit, procul omni dubio licet illis Pharmaciæ partem facere (ſicuti ſuperius palam fecimus de aliis Artibus quæ plurimas chirurgitæ partes exercent & profitentur) qua ratione conditoribus Dulciariis licet præparare, in officinis habere, venales exponere quaſvis ſyruporum ſpecies, conſervarum &c. Materialiſtis aſſervare & venales habere quatuor magnas Compoſitiones cordiales, Theriacam, Mithridatium, confectiones Hyacinthinam & Kermeſinam, omnes præparationes Chymicas

Anti-

monij, Mercurij, Spiritus ſulphuris, vitrioli, eſſentias, ſales, cryſtallum minerale &c. Parili ratione conceſſum eſt Chirurgis præparare & porrigere remedia ægris quos curandos habent, exempli gratia Clyſteres, Ptiſanas laxativas, Potiones medicatas; Quæ cuncta ſic Lugduni ſe habent publico commodo: Libertas enim amplior concedenda eſt in gratiam remediorum corporis quam animæ.

Obſervabunt, ſpero, Iudices hoc loco Magiſtri titulum, jureiurando firmatum, initium demum haſtuiſſe ſub finem præteriti ſæculi, id quod patet ex veteribus conſtitutis, Judicibus oblatis, in quorum proemio exponunt Pharmacopoei, quod cum ars jurejurando non eſſet confirmata, artis rudes officinas conſtruerent antequam tyrocinium poſuiſſent & artem callerent, id quod abſurdum eſſet; quapropter illos obtinuiſſe jus Magiſteri, ac inſimul primum Conſtitutionis articulū, quo cavetur ne in poſterum quiſquam officinam Pharmaceuticam ſtruat quin toto tuennio ſub magiſtro tyro fuerit, toto alio triennio à ſervitiis fuerit aliis magiſtris, Examina peritiæ ſubjerit, & artis magiſteria, ex conſtitutorum vigore ediderit; cunctis tamen qui tunc patentes haberent officinas conceſſo magiſtri titulo: Et hæc origo fuit & occaſio conſtituendi magiſterij, jurejurando confirmati, adeo ut non obſtante prædicta conſtitutione, neque antiqua, neque recenti, conditores dulciarij & materialiſtæ fruantur libertate ea venum exponendi quæ illis & Pharmacopoeis communia ſunt; Potiori jure Chirurgi, quorum Magiſtri Iurati titulus & jus memoriam omnem excedunt, hoc ſibi eximi nunquam paſſi ſunt, atque ab omni ævo facta poteſtate parandi & iniiciendi clyſteres uſi ſunt, Potiones mediatas exhibendi, &c. ubi præſertim compoſitiones paratas apud Pharmacopolas ſibi compararint: Atque hoc ipſum omni tempore uſitatum fuit, ad finem uſque mundi futurum perenne, nullo metu perturbationis rerum in urbe, neque confuſionis inter artes juratas; quæ ex oppoſito viciſſim auxiliatrices ſibi porrigunt manus, imo laudabili zelo invicem decertant quæ melius officio functura ſit, quæ melius Reipublicæ conſultura, imo quæ viliori pretio merces venditura ſit.

Petitorum hæc potiſſima ratio eſt, Rebus in omnibus obſervandum eſſe ordinem, At hæc Defenſorem non impetit, qui viciſſim reponit, à ſe nequaquam perverti ordinem, libertatatem publicam opprimendam non eſſe: Sin vero quopiā in caſu ad illius conſervationem collimandum ſit, tunc certe quando de vita & ſanitate hominis agitur: Remedia, etiam ex præſcripto Medici, parari ex rebus nullius fere momenti, aut adeo facilis præparationis & mixtionis ut ancilla huic rei æque ac Pharmacopoeus apta ſit; Enemata parari poſſunt ex aqua ſimplici, vel alio quopiam liquore domeſtico non majoris apparatus, cujuſmodi ſunt decocta herbarum, furfuris, carnium juſcula aut inteſtinorum, quibus liquoribus interdum adduntur parum mellis, aut ſacchari miſcellanei rubri, Fiunt & Ptiſanæ laxativæ, & Potiones ex infuſione paucorum foliorum ſennæ

Apozemata : Julapia, Emulſiones aliaque remedia uſitatiora eadem ſimplicitate & facilitate conquiruntur.

Ex his eluceſcit non debere gloriari Pharmacopœos quaſi manca eſſet reſpublica, & iis carere nequeat in curatione morborum : etſi enim conceſſo (ſi excipias dulciarios Conditores & Materialiſtas) penes eos ſolum eſſe artem conficiendi majores compoſitiones medicinales officinarum, non inficiabuntur iidem de qua re quotidie conqueruntur, Medicos ut plurimum in uſum ducere res maxime ſimplices & tritas ad curationem morborum in iis faſtidiunt medicamentorum ingratum ſaporem, vel iis qui præ penuria majorum compoſitionum impenſas ferre nequeunt? Quapropter, & commodi publici cauſa *Galenus* libros tres edidit de Remediis ſimplicibus ; facile parabilibus, familiaribus minimique pretij ; quæ ſatis eſſe profitetur ad ſanationem omnium morborum à capite ad calcem : ſi idemque de cauſis digni imitatores maximi illius viri, hodierna die uſum induxerunt uſum Iuſculorum pullorũ gallinaceorum ; herbis refrigerantibus alteratorum (quanquam ægerrime ferentibus Pharmacopœis) increata ex aqua ſimplici, hauſtus aquæ glacie refrigeratæ, Ptiſanam ſimplicem cum cryſtallo minerali ac ſyrupo violaceo Priſanam laxativam ſe una in aqua infuſa; quæ remedia vicem ſubeunt infinitorum remediorum, compoſitiorum quidem, at non magis utilium.

Jamque quadraginta & amplius anni excurrerunt, cum Medici Pariſienſes Pharmacopeorum arrogantiam (lucri aviditatem ac enorme pretium medicamentorum caſtigaturi) coacti fuere palam facere quam parum ars illorum reipublicæ eſſet neceſſaria, quandoquidem nullum non remedium in ædibus privatis ægrorum parabile eſt ; ſicuti vulgo jam uſitarum eſt in ampliſſima illa urbe, maximo rei publicæ commodo.

Bovienerius peritiſſimus, & in egenos beneficus, Medicus Rothomagenſis, id ipſum ante aliquot annos præſtitit, iiſpue rationibus inductus, edito libro publice docet quomodo quiſque privatim remedia parare queat contra ſingulos morbos, ex rebus ſimplicibus & familiaribus, miſſis omnino Pharmacopoliis : Imo proſtat liber recens conſcriptus, cui titulus *Medicus & Chirurgus pauperum*, docens rationem curandi ſingulos morbos, in uſum ducendo ea quæ profert noſtra regio, Sennam, venæ ſectionem & alimenta, adeo ut nequaquam neceſſe ſit pauperum gratia jnvehere aliquod medicamentum exoticum, vel in uſum trahere quampiam compoſitionem officinalem, omnes tanquam ſuperfluas & inutiles rejiciens.

Atque id etiamnum rationi conſonum comperimus, experientia revera comprobante ejuſmodi remedia familiaria, deſumpta ex iis quæ natura his in regionibus profert, ſanitati conſervandæ magis conducere, ac morbos tutius profligare & facilius, quam compoſita.

Id porro apertum faciam non Lugduni ſolum, Pariſiis, Rothomagi Pharmacopolas libertati publicæ inſidiari, manifeſtum facturus ſum id quod

quod Maſſiliæ contigit ante aliquot annos, Pharmacopoei cum à Medicis divortium feciſſent, his à Magiſtratu conceſſum fuit ut officinam Pharmaceuticam exſtruerent, quam urbis vocant, in qua adſunt miniſtri, omnibus præparationibus & compoſitionibus medicamentorum ad medicinam faciendam neceſſariorum, incumbentes, adeo ut Medici qui ægros in urbe inviſunt præſcripta ſua in prædictam officinam communem mittant, quorum executioni prædicti miniſtri fideliter vacant, adſtite perpetuo ex ordine Medico in dicta Officina, animadvertente ne quicquam neceſſariorum deſit, & ut Miniſtri officio rite fungentur; Remedia quoq; & compoſitiones modico pretio diſtribuuntur: quo pacto à dictis Medicis Pharmacopoeorum defectio caſtigata eſt, mediumque nacti illi ſunt quo Medica ars in publicum commodum cederet.

Adeo ut quæſtio in hoc recidat, quodnam majus redundet commodũ publicum, an in egenos, commiſerationem merentes, penes quos facultas non eſt medicamenta cariora ſibi comparandi, quibus ſic licet nanciſci auxilium & facilius & utilius; An Pharmacopoeos, in dies magis ac magis diteſcentes: qua in re ſtatuere difficile eſt, præſertim iniquis temporibus, ac coram Iudicibus, qui populi Patres cenſentur.

Sed & hoc præterea perpendendũ Pharmacopoeorum numerum exiguũ quidem eſſe, ſed opulentorum, intracivitatis moenia habitantium, vicenariũ non excedentem; Cum ultra centum officinas Chirurgicas numerare liceat, tam in urbe quam ſuburbiis, non memoratis iis qui intra privatas ædes artem exercent, ut plurimum inopes, quibus res anguſta domi: Nemo non carere poteſt Pharmacopoeo, at nulli non Chirurgi opera neceſſaria eſt: atq; cum ubiq; opem ferant, ideoque ſparſim urbem inhabitant, tum illius intima tum ſuburbia.

Quamobrem cum Pharmacopoei non ſufficiant parandis & iniiciendis tot Clyſteribus, quorũ uſus hodierna die adeo invaluit, egenorum porro adeo ingẽs ſit numerus, urbis pomœria & ſuburbia incolentium, omnino neceſſe eſt ut Chirurgi illis in auxilium veniant, ac remedia non ſecus ac illi porrigant.

Cum jam pateat Pharmacopoeis in Chirurgos nullum jus conceſſum eſſe; ac quam facile ſit illis, jubente etiã neceſſitate, remedia exhibere, imo quantum utilitatis in publicum redundet, illud porro oſtendendum venit Chirurgum magis induſtrium eſſe, ac opportunius remedia præbere ipſo Pharmacopoeo.

Ad rei hujus conſtitutionem, declarandum eſt qua in re ſita ſit ſcientia & ars Medici, Chirurgi & Phormacopœi, cõparatione inſtituta cum Iure & Iuris prudentia; Medicus ſimilis eſt Iudici, facienda præſcribenti, in quo requiritur ſumma eruditio, integra & generica cognitio Theoriȩ & Praxeos artis Medicæ, Chirurgiæ & Pharmaciæ, qui præter characterem & dignitatem Doctoris, inſigni ratiocinandi vi polleat & ſcientia ſublimi, quibus Chirurgo & Pharmacopoeo præemineat, ideoque in genere dirigat quæcunque ſanitatis conſervationem ſpectant, morborumque profligationem.

Chirurgum quod ſpectat, cauſidico & litiũ curatori conferendus eſt, theoriã ex altero obtinẽs, ex altero praxin.

Theoriam,quatenus pollet cognitione inſtitutionum & principiorum artis Medicę,non ſecus ac Medicus,Philoſophiæ nempe & Anatomes; quarũ beneficio conſequitur perfectam cognitionem naturæ & compoſitionis corporis humani, illius ſanitatis, temperamenti,humorum, partium, ſpirituum, facultatum,functionum &c.

Ex Pathologia comparat ſibi genericam notitiam rerum contra naturam, morborum ſcilicet, illorum cauſarum & ſymptomatum.

Simejotice ſuppeditat illi notitiam ſignorum morborum in genere.

Hygiene docet eum ſanitatis regimẽ, ac quæ ratio victus præſcribi debeat ęgris quos curandos ſuſcipit,oſtẽdendo rectum uſum rerum quas vocant *non naturales*, *Aëris ſcilicet* nos ambientis,*Cibi* & *Potus*, *ſomni* & *vigiliarum*, *Laboris* & *Quietis*, *Evacuationis* & *Retentionis excrementorum*, ac denique *Animi pathematum*,illiſque annexorum.

Therapeutice tandem,vel methodus generalis curativa, quinta & ultima pars Medicinæ & Chirurgiæ Theoricæ,cognitionem illi prębet Principiorum & regularum generalium, in curatione morborum obſervandarum,ut & notitiam qualitatum & facultatum medicamentorum.

Præter dictam Theoricam Praxin præterea callet Chirurgus,hoc eſt notitiam particularẽ morborũ omnium humani corporis, à capite ad calcem, Nam cujuſq; particulatim morbi, non minus quam Medicus, novit definitionem, ſpecies & differentias, cauſas, ſigna, tempora, prognoſin, declinationem, curationem: Novit qua ratione victus, quibus operationibus, & medicamentis opus ſit ad morbi curationem: Porro media hac praxi idoneus efficitur Chirurgus perficiendis omnibus operationibus manualibus in corpore humano ad illius curationem. Ac methodice ſanandis vulneribus omnibus & morbis,ſed prɇterea ſingulariter illum imbuit cognitione qualitatum & virium medicamentorũ,tum ſimplicium tum compoſitorum, prædictorum morborum curationi dicatorum: Eapropter magiſtri Chirurgi in conſultationes adſciſcuntur una cum Medicis ad plerorũq; morborum curationem: id privilegii obtinentes à magiſterio, doctrina & experientia firmato, Relationes Iudicibus exhibentes & Iudiicia tum de vulneribus aliiſq; morbis, tum mutationibus valetudini hominum accidentibus, & cauſis interitus: Pharmacopoei autem his inſignibus non gaudent,nunqnam in conſultationes admittuntur, nunquam iudicium ſcripto de morbo quopiam ferunt,hɇc enim illorum peritiam ſuperant.

Quapropter Rex,ejuſq; Supremum Conſilium, ab explorata neceſſitate artis & ſcientiæ Chirurgicæ,ad vitam & ſanitatem hominum conſervandã, conſtituta & regulas poſuerunt, ex quorum tenore nemo magiſterium artis Lugduni conſequi poteſt quin ſubierit, ſatisfecerit duodecim Actibus,& examinibus ex rigore, cujus ne immunes quidẽ ſunt magiſtrorũ filij.

Primum examen tentativum ſubiturus condidatus, interrogandus eſt quoad theoriam & omnia Chirurgiæ principia,ſcilicet res naturales, nõ naturales & contra naturam, quibus capitibus abſolvuntur quinq; partes Medicinæ & Chirurgiæ: Actu ſecundo, qui practicus eſt,examen ſubit de natura cujuſq; particuiaris morbi: Tertius actus ſpectat curationem trium ægrorũ,laborantiũ tribus morbis magnis & difficilis curationis, ex Chi-

rurgiæ partes quã perficere tenetur in Noſodochio, bis quotidie viſitãs unũquemque ægrum, imo quandoq; toto ſemeſtri, quoad integram ſanationem obtinuerint, propriæ ſalutis, imo vitæ diſcrimen eo in labore ſubiens.

Quartus actus eſt diſſectio aut anatome corporis humani, addito ratiocinio & demonſtratione omniũ partiũ, cujus decurſus eſt per integrã hebdomadã: Quintus actus pertinet ad examen juxta prædictã Anatomen: Subſequentes artis ſũma ſunt opera, quorum unumquodq; præcedit ſeverum examen, antequam manum operi candidatus admoveat.

Tandẽ, coronidis loco, ultimus actus vocatur *Examen Rigoroſum*, etſi præcedentia non minus ſevera ſint, ſub quibus candidatus, interrogantibus quindecim Magiſtri, reſpõdere tenetur, ſcilicet primo Locũ tenenti, deinde quatuor Juratis, pro tẽpore ſeo munere fũgentibus, ac decẽ experitiſſimis Magiſtris, cæterum ſuffragio electis: Quibus perpenſis multo æquius eſt Magiſtrũ Chirurgum, exant latis tot laboribus, tam longo tẽporis intervallo ad ſtudia inſumpto, cõparandæ ergo praxeos & experientiæ, poſt ingẽtes ſumptus, conſequendi gratia Magiſterii, illius privilegiis frui ac artẽ juxta univerſum ejus ambitum exercere.

Cum porro manualis Operatio ſola ſatis non ſit ad curationẽ, hujus comes eſſe debet medicamentum, cujus viriũ cognitione perfecte imbutus eſt, juxta normam ab authoribus & libris Chirurgicis preſcriptum, tum priſcis tum neotericis, cujuſmodi ſunt *Hippocrates, Galenus, Guido, Paræus, Guillemeus, Pigræus, Fabritius ab Aqua pendente, Fabritius Hildanus, Theveninus, Scultetus*, infinitique alii: Inter cæteros *Guido* proprium librum in tria capita diſtinxit, priori de *Clyſteribus* agit, ſecũdo de *Potionibus medicatis*, tertio de *medicamentis emeticis* aut vomitoriis, quibus capitibus, juxta unamquamque ſpeciem, docet variam rationem illa præparandi & in uſum ducendi ad curationem morborum.

Imo *Ambroſius Paræus*, Conſiliarius & quatuor Regũ primarius Chirurgus, libro viceſimo ſexto, quo de Facultatibus & cõpoſitione medicamentorũ, cap. 23. ample diſſerit de quavis clyſterum ſpecie, aut Injectionum, modo illos præparandi & cõponendi, quibus morbis illi conveniũt: *Pigræus* autem, ubi de curatione Tumorũ aliorumq; morborũ Chirurgicorum, à remediis univerſalibus ſemper initium ducit, Enematibus, Potionibus purgãtibus, & aliis remediis, quorum formulas tradit & uſus rationem.

Quamobrem vero prædicti authores docerent Chirurgũ quomodo præparata ſint, & in uſum ducenda Enemata, Potiones &c. niſi hæc illius profeſſionẽ ſpectarent, aut ſi in uſum aducere nõ liceret? Chirurgus enim Enematum & Potionũ notitia inſtructus eſſe non debet præſcribendi gratia, hæc enim ad medicũ attinet, at vero quoad præparationem & uſurpationem in morbis quos curandos ſuſcipit, imo juxta Medici mandatum.

Et in his ſita eſt ſcientia qua pollere debent Medicus & Chirurgus, videamus jã quinã ſint fines & limites peritiæ Pharmacopoei: Ars Pharmacopoei ultra medicam ẽta non extenditur, id quod vox *Pharmaci* prę ſe fert, quę medicamentum ſignificat, neq; infert cognitionẽ corporis humani, neq; morborũ, ſicuti Medicina & Chirurgia: Sed præterea adhibẽda eſt diſtinctio notitiæ medicamenti: Pharmacia enim Pharmacopoeo tantũ cõcedit notitiã

exrernā medicamentorū,uti Materialiſtæ ſpecierū quas venales habet,hoc eſt ad dignotionē & diſtinctionē plantæ cujuſpiā aut medicamēti unius ab altero,ſinceri ab illegitimo:Sed Medic. & Chirurgus præter cognitionē iſtam exteriorem, interius quoque norunt medicamentū, perſpectas illius habētes qualitates omnes,vires & proprietates: Revera præparatio & cōpoſitio medicamentorū in Pharmacopoei officina proſtantiū,inibiq;venaliū,hujus eſt partium, non excluſis tamen Chirurgis, ſi quidem Pariſiis, pro Magiſterio artis conſequendo, in examine medicamentorum hebdomada inſumitur; Lugduni vero unus actus inſtituitur, & unum magiſterium artis, quapropter candidatus perficere tenetur inſignem aliquam medicamenti compoſitionem: Exempli gratia 13. Febr. anni 1679. *Malinaſius*, Chirurgiæ candidatus, pro ſummo artis opere in mandatis habuit compoſitionem *Empl: Divini*, aut *manus Dei.* Interrogātibus Magiſtris pro more de cognitione medicamētorū & ingredientium,de eorum præparatione, mixtione, compoſitione;qualitatibus, viribus, facultatibus, proprietatibus;

Examina contra Pharmacopoeorum ad adipiſcendū jus Magiſterii admodū levia ſunt, cum Magiſtrorum filii duo ſolummodo ſubeant, nullis impenſis, candidati autem circa cognitionē corporis humani nequequā interrogātur, nedum circa morbos, nequidem circa proprietates & facultates medicamētorū,cū hęc ad Medicum & Chirurgū pertineant; ac tantummodo circa notitiam externā & ſenſibilē medicamētorū, eorundem collectionē, præparationem & mixtionem ac compoſitionē medicamentorū in Pharmacopoea Lugdunenſi dicta deſcriptorum, quo libro continentur omnes compoſitiones & præparationes medicamentorū in Medicina utilium ad Magiſterium artis conſequendum,Pharmacopoeis præſcriptorum,, ſed eo libro clyſterū nulla mentio & Potionū medicatarū, quia in compoſitionū genere num habentur, ſed tantum remediorū familiarium, utplurimum è rebus ſimpliciſſimis nullo artificio parabilium cito & facile.

In omnibus prope vicis Chirurgi occurrunt:qui licet Chirurgis urbium incolis peritia inferiores ſint,Pharmacopoei tamen vices optime ſuſtinent, at Pharmacopoeus Chirurgi defectum nequaquam ſupplet: Chirurgi omnes qui caſtra Regia ſequuntur Pharmacopoei munere optime funguntur: Chirurgi omnes ſuburbia quatuor Lugdunenſia incolentes parant omnes, & iniiciunt Clyſteres, Potiones medicatas, Julapia, Emulſiones, Bolos,aliaq;remedia ordinaria, Pharmacopoliis urbis dimiſſis, niſi illa adeant quaſi mercatorū officinas,emēdarum gratia compoſitionum quibus carere nequeunt, etſi conſtituta Pharmaceuticam artem ſpectantia æque ſuburbia ſpectent atq; urbē ipſā: Atq; hac parte Majeſtatē Regiam intereſt, ipſamque rempublicam, ut juniores Chirurgis qui in urbe tyrocinium poſūt,aut qui Magiſtris à ſervitiis ſunt, diſcāt quoq; apparare remedia,atq;rationē illa in uſū ducēdi,cujuſmodi ſūt Enemata & Potiones medicatæ, quādoquidem ruri artē exercere fortaſſe continget, in ſuburbiis aut caſtris.

Lutetiana Noſodochia exemplum inſigne præbent, quod enim nomine *Charitatis* inſignitur, nullum habet ſibi Pharmacopoeum, Noſodochium

chium *l'Hoſtel Dieu* ſuppeditat compoſitiones juxta pacta præſcriptas inter utrumque; Chirurgus autem *Charitatis* præparat, diſpenſat omnia Enemata, Potiones medicatas, Julapia, aliaque remedia quotidie à Medico præſcripta, ſub cujus cura ſunt ultra mille & quingenti ægri ea domo concluſi, Adeo ut prædictus Chirurgus, qui magiſterium conſequitur, officia præſtans prædictis pauperibus, ſexennii integri ſpatio, non modo venam ſecet, & remedia admoveat dictis pauperibus, ſed & præparet & exhibeat cuncta prædicta remedia non ſecus ac Pharmocopoeus: Quidni ergo idemmet Chirurgus, ab illo Noſodochio liber, Magiſtri vices in urbe ſuſtinens, idem præſtiturus eſt in gratiam pauperum tota urbe ſparſorum, qui eleemoſinam accipiunt ex dicto Charitatis Noſodochio?

Obiiciet forte Pharmacopoeus, ſi Chirurgus Enemata, Ptiſanas laxativas, Potiones Medicinales &c. præparet & exhibeat, ſibi viciſſim eodemque jure licitum fore venam ſecare, vulnera curare, lue venerea infectos ſanare? Reſpondeo negãdo cõſequentiã, quia Venæ ſectio unum eſt è ſummis artis Chirurgicæ operibus, Enema autem pro Pharmaceutico Magiſterio obtinẽdo nõ imperatur: Sin iterũ Chirurgus non attingit ſũma Pharmacopoeticæ artis opera, hic nequaquã attingere debet Chirurgi Magiſteria, id quod fiet manifeſtũ ex enumeratione ſummorũ artis operum utriuſq; Profeſſionis: Chirurgus quatuor ſumma artis opera pro Magiſterio conſequendo exequi tenetur.

Pro primo, utplurimum præcipitur facienda quępiam ex magnis apertionibus quæ celebrantur in corpore humano, Exempli gratia, Trepani in capite admotio, Paracenteſis Thoracis aut Abdominis, Sectio cæſarea, aut Herniotomia, ob incarceratum inteſtinum, aut ob volvulum in ventre.

Pro ſecundo imperatur membri aut artus cujuſdam amputatio, exempli gratia tibiæ ſphacelo affectæ, operatio Aneuriſmatis, atque arteriarum hiantium, ad coercendum ſanguinis effluvium, Suturarum omne genus in vulneribus uſitatum, labio leporino &c, Ea præſertim quæ in abdomine inſtituitur in magnis vulneribus, exeuntibus epiploo vel inteſtinis, imo ratio conſuendi inteſtinum vulneratum, quæ futuræ ſpecies Gaſtroraphia vocatur.

Pro tertio mandatur reductio Luxationis cujuſpiam, Fracturæ ſimplicis aut cum vulnere complicatæ, exempli gratia in Tibia, cum Ligaturis omnibus & faſciis quæ in uſu ſunt à capite ad pedes.

Pro quarto tandem celebrare tenetur venæ ſectionem in brachio, pede, jugulo, arteriotomiam, aut apertionem arteriæ in temporibus, aut inſignem quampiam medicamenti alicujus compoſitionem, ſicuti *Emplaſtri de Vigo*, de *Betonica*, *Divini*, *Diachaleiteos*, aut *unguentorum Ægyptiaci*, *Mundificativi*, *Suppurativi*, *Deſiccativi rubri*; Priuſquam autem manum operi admoveat candidatus, ſatisfacere tenetur eruditis Magiſtrorum quæſitis, circa cognitionem medicamentorum, qualitatum illorum, virium, facultatum & proprietatum, circa rectam rationem ea adplicandi, uſurpandi & tempeſtive exhibendi, perpendendo qualitatem, quantitatem aut dozin, modum in uſum ducendi & tempus idoneum.

Patet hinc quomodo Chirurgia, quatenus pars eſt artis Medicæ, dicatę curationi & ſanationi morborum externorum aliorumque Chirurgicorum, ad Pharmaciam extendatur, nonmodo quoad cognitionem, adplicationem & adminiſtrationem medicamenti, ſed præterea præparationem & compoſitionem medicamentorum & remediorum Chirurgiæ conpetentiū, imo omnium remediorum internorum dictit morbi convenientium, ſicuti habetur nono articulo Conſtitutionum Chirurgicarum.

Quatuor etiamnum ſumma artis opera perficere tenetur Pharmacopoeę candidatus, ſi exceperis magiſtrorum filios, qui unico adſtringuntur, cujusmodi ſunt quæpiam ex magnis Compoſitionibus, quæ venales proſtant in illorum officinis, *Landanum, Theriaca, Mithridatium, Confectio Hyacinthina & Alkermes, Electuarium* Catholicum, Lenitivum, *Confectio Hamech, Diaprunis* &c. Emplaſtra *Divinum*, de *Vigo*, de *Betonica, Crollii*, Unguenta *Martiatum, Apoſtolorum, Mundificativa, oleum Scorpionum Matthioli*, aliæque compoſitiones traditæ in Pharmacopoea Lugdunenſi.

Ex quibus inferre licet Magiſteria Chirurgi ad compoſitionem uſq; medicamentorum extendi: Pharmacopoeo autem pro Summo artis operæ nequaquam imperabitur venæ ſectio, vulneris curatio, luis Venereæ curatio, neque ulla quæpiam operationū Chirurgicarum, uti nec porro reperire eſt apud authores, qui de re Pharmeutica tractant, ullum præceptum circa opera Chirurgica, neque cujuſpiam morbi curationem: At Chirurgi authores rationem docent præparandi & tempeſtive exhibendi remedia, ſicuti Enemata, Potiones medicatas &c. quemadmodum ſuperius adnotatum.

Objicere licet Pharmacopoeis, qui adeo decantant rectam Conſtitutionem & œconomiam ſuæ Artis in publicum commodum, ſtatutorum, propriorum illos non eſſe memores, quoad ea quæ maxime eſſentialia ſunt ac utilitatem publicam ſpectant: Capitulum quartum obnoxios eos reddit Officinarum annuæ luſtrationi generali, inſtitutæ coram Magiſtratu & duobus Medicis, diebus & horis non prævifis, quo pateat an illæ ut decet rebus neceſſariis inſtructæ ſint, cum revera jam viginti quinque anni excurrerint à quo tempore earum inſpectio nulla facta fuit, cum probe ſciant prædictę luſtrationi inhabiles ſe eſſe, quandoquidem experientia compertum eſt iis qui ſæpius ſibi compararunt compoſitiones & præparationes in Pharmacopœa Lugdunenſi deſcriptas (quæ proinde ſemper præſto eſſe debent in officinis) illas in unica tantum officina proſtare, in duabus ut plurimum reperiri, In quinque aut ſex aliis tantum partem, cæteras pene vacuas eſſe: Qualitatem autem quod ſpectat, vitioſa eſt pars maxima præparationum, ac exiguus adeſt numerus ſimplicium, eorumque utplurimum vetuſtate obſoletorum & inutilium: Neque etiamnum id illis ſolenne eſt, id quod tamen ex illorum officio eſt convocare ambos Medicos, & Collegio deſignatos, qui teſtes ſint diſpenſationis ſimplicium cum magnas compoſitiones meditantur: Atque hinc deducenda ratio querelarum Medicorum, quod præſcripta

perperam

perperam executioni mandentur, non minimo artis medicæ dedecore, ægrorum magno detrimento, qui id incommodum declinaturi ſæpe rogant Medicum & Chirurgum docere velit rationem domeſtica remedia præparandi, ſicuti apud Pariſienſes conſuetum eſt.

Nec deſierunt conqueri Medici de Pharmacopoeis, quod Pharmacopolia deſerant, miniſtris committentes officium præparandi medicamenta, compoſitiones cõficiendi, quibus ſemper præeſſe deberent, ſincere & ex artis legibus præſcriptis Medicorum obſequerentur, tota die genio indulgentes, aut eam inſumentes viſitationibus ægrorum, contrectationi pulſuum, abdominis, inſpectioni linguæ, lotii, excrementorum, præſcripitioni diætæ, Potionum medicatarum, aliorumque remediorum & medicamentorum, quæ profuſe divitibus elargiuntur, aut iis qui aures patulas prębent, ſermonem multum habenres de iis quorum ſcientiam ſibi non compararunt, ſic in meſſem Medicam falcem iniicientes: At vero in magnum eorum commodum hæc redundant, nam ſubſidio exorbitantiũ rationum, medicamentorum ęgris exhibitorum, quarum ipſimet arbitri ſunt & judices, viſitationes illorum cariſſime emuntur: Nam quamplurimi qui declinare Medici aliquot viſitationes metu impenſæ voluerunt, in morbo acuto vel chronico, multum decepti fuere, Pharmacopoei enim rationes ad denarium numerum aureorum pertingent, ſed ſi Medicus advocatus fuiſſet in ſubſidium, forte tres aut quatuor coronatos argenteos æger non inſumpſiſſet, adde quod hic forſan minus laboraſſet, aut citius ſanitati reſtitutus fuiſſet ſi à Medico præſcripta eſſent remedia, ſed hæc obiter dicta ſint, nec enim quidquam libertati publicæ derogatum velim.

Ex dictis quiſpiam eliciat mercatorem Magiſtrum Pharmacopolam æque abſurdum eſſe ſi in actionibus Mag. Chirurgi aliquid deſideraverit circa ægrorum curationem, ac ſi forenſis pragmaticus carpere vellet actiones cauſidicorum aut cauſarum procuratorum, cum eas inſtruunt in exercitiis & functionibus forenſibus.

At vero conceſſo contradictionem aliquam forte reperiri inter conſtituta Chirurgorum & Pharmacopoeorum, quoad Clyſteres, Potiones &c. nihilominus multi caſus occurrunt qui exceptionem merentur, morbus occultandus, charitatis exercitium, affectus urgens, medicamenti ſpecifici & arcani ad morbi cujuſpiam curationem cognitio &c.

Obtrudunt Pharmacopoei non quidem ſe contendere ne Chirurgi præparent & injiciant Clyſteres, prębeant potiones, aliave remedia, quibuſdã in caſibus, præſertim in morbis occulendis: At illis reponimus conceſſo (id quod tamen veritati repugnat) Chirurgos licentiam uſurpaſſe exhibendi ſimilia remedia rantummodo in morbis ſilentio tegendis, ejuſmodi conſtitutũ nunquam poſſe obſervationem obtinere atque ad ſcopum perduci, Quando enim Chirurgus dicet morbum eſſe non revelandum, ægrum autem noluiſſe alteri cuipiam credere ſe qui præparet & exhibeat

medicamenta, hoc pacto occultum detegitur: Sin contra opponat Pharmacopœus nihil eſſe occultum neque morbo, neque in laborante, an quæſo Judex edicet, ut veritas in apertum lucem veniat, viſitationem inſtituendam, eſſe laborantis, atque relationem expoſcet rei geſtæ? Accidet forte ægrum è primaria familia eſſe oriundum, inter primates locum tenere &c. Si omnino rationi reluctatur, neque res eo modo tranſigi poteſt, quomodo Chirurgus impune poteſt in morbis venereis remedia exhibere, aliiſve affectibus quos patres & matresfamiliæ clam eſſe volunt? concedi debet uſus in cæteris omnibus morbis & caſibus, ſi præſertim ex officina Pharmaceutica deſumantur compoſita & præparata medicamenta, ſicuti in more eſt Chirurgis, imo data opera, ne quid ſiniſtri contingat in præparatione vel exhibitione medicamentorum, ſicuti id illis fere conſuetum eſt ex Medici præſcripto.

Cæterum ſi conſulantur Conſtituta Regum noſtrorum, & quid apud Pariſienſes in more ſit diſquiratur, apertum fiet Pharmacopolas mercatores eſſe, in eodem genere cum Materialiſtis conſtituendos, quin ut & Conditores dulciarios, Venalem habent ii ea in urbe maximam partem compoſitionum Pharmaceuticarum, tam Galenicarum quam Chimicarum, Atque ex capitulo xxxi. Conſtitutorum, apparet ipſos quoque eſſe mercatores Cereorum, in quo verba fiunt de cereis, facibus & candelis, ex mera cera conficiendis: Nec ignotum Empiricis licere in ſcena publice venales exponere ſuas compoſitiones, ac ad omnes morbos remedia porrigere.

Hic loci quiſpiam objiciet immerito Pharmacopoeos conqueri quod Chirurgi clyſteres imiciant, potiones aliaque remedia præbeant, cum inde lucrum Pharmacopoeo accedat, in cujus officina remedia requiſita ſibi comparat Chirurgus; numerata præſente pecunia, ſæpe numero vero eveniat Chirurgo non refundi numeratos nummos ob remedia data: Adde quod etſi Chirurgus remedium non porrigeret, non inde ſequetur à Pharmacopolio illud repetitum iri, quandoquidem ſæpe uſu venit ut æger remedio abſtineat, niſi ad illius uſum à Chirurgo impelleretur data occaſione, aut ipſe æger in ædibus propriis illud præparari curaret, aut Noſodochio ſibi cōpararet, aut aliunde quam ex Pharmacopoei officina: Cum certum ſit ditiores remedia ex Pharmacopolio haurire, ac qui ſunt mediocris fortunæ, ob fiduciam quam Pharmacopeo adhibent, quoad cæteros nemini peculiariter ſe addicunt: utut vero ſit, illud compertum eſt Chirurgos dum porrigunt remedia, hæc ex Pharmacopoliis repetere, non ſecus ac ſartor in officina Mercatoris pannum emit; ideoque lucrum certum incerto præferre debet Pharmacopola.

Secundo, Chirurgus dum curandos ſuſcipit ægros mediocris fortunæ, aut egenos, occaſionem lucri præbet Pharmacopoeo, quandoquidem ex ejus officina deſumit emplaſtra, unguenta, aliaque remedia topica, ab ipſo ad curationem affectuum uſurpanda:

panda : etſi penes ipſum poteſtas ſit ea parandi in proprium uſum, juxta cõſtituta, At quartum ſummum artis opus; ſicuti ſuperius adnotatum eſt, adeo ut quanquam gratis elargiatur egenis ſua medicamenta, lucrum tamen procuret Pharmacopoeo.

Et hoc tertio loco Chirurgi Pharmacopeis cedunt, unde his non minimum lucrum accedit, ſcilicet Chirurgũ, ſi divitem quendam gravi & diuturna affectu laborantem curandum habeat, aut ſaltem aliquem lautioris fortunæ, concedere Pharmacopoeo licentiam ſuppeditandi omnia topica, neceſſaria dictæ curationi perficiendę, ſicuti cataplaſmata, injectiones, lotiones, fotus, lixivia, olea, balſama; linimenta, unguenta, cerata, emplaſtra, trochiſcos, lapides cauſticos, pulveres, aquas, ſpiritus, eſſentias, tincturas, aliaque medicamenta topica, quibus utplurimum utuntur Chirurgi in morborum curationibus; qua in re gratificantur Pharmacopoeis, quod jure gaudeant præparandi & porrigendi vulneratis & aliis ægris prædicta medicamenta; quæ præſtant grati animi ergo, atque ut occaſionem præbent lucri Pharmacopoeo, ſæpe majoris eo quod ipſi reportant ex curatione.

Quarto, Chirurgi Pharmacopoeis permittunt (etſi omnino gratis) applicationem Epithematum, aliorumque medicamentorum externorum & topicorum ſuperius enumeratorum, diverſis corporis partibus admovendorum; ſive ex præſcripto Medici, ſive aliter: Ratio eſt, quia nulla ſubeſt difficultas in adplicatione rerum ſimilium, & æque proſpere ſuccedunt utervis manum admoverit: ſervata tamen penes nos poteſtate præparandi, ſuppeditandi prædicta medicamenta externa in tribus caſibus ſuperius recenſitis, nobis merito aſſignatis.

Tandem mitigandi gratia animi Pharmacopoeorum, inique nos laceſſentium, floccifaciendo importunas illorum inſtantias extraordinarias, id ab ipſis animadverti volunt Chirurgi nunquam in animo fuiſſe ullomodo litem violationis cauſa intentare, etſi perſpectum habeant aliquando ab ipſis ſuſcipi lue Venerea infectorum curationem, atque eo pacto aliquando, ex unico ægro occaſionem praripere lucri ducentarum aut tercentum librarum, miſſis factis cæteris operationibus Chirurgicis quas ſuſcipiunt, uti ſuperius dictum. Si tantum beneficii per nos in ipſos redundet, neque unquam injurii ſimus, nunquid immerito nos laceſſunt, litem nobis intentantes quod enema ex aqua ſimplici præſcripſerimus, aut hauſtum aquæ unum vel alterum, cui tantillum foliorum ſennæ immaceratum fuerit, ad compoſitionem Ptiſanæ laxativæ? Niſi enim ſupremos ſe Naturæ arbitros conſtituere velint, nullo jure prohibere nobis queunt uſu elementorum, aliarumq; rerum ſimplicium familiarium & domeſticarum, à Deo in uſum omnium hominum procreatarum.

Nec potiori, jure poſſunt Pharmacopoei uſu medicamentorum compoſitorum Chirurgis interdicere: Ex propriis enim conſtitutis nulla alia conceſſa poteſtas quam præparandi & venales habendi in officinis conpoſi-

nes in uſum Medicum, quas divendunt tanquam Mercatores &Propolæ ſolide & partitim, Chirurgus autem neque diſtribuit, neque vendit prædictas compoſitiones ſicuti mercator aut propola, ſed has à Pharmacopoeo repetens uſurpat, adplicat, adminiſtrat, porrigit, utpote artifex peritus & induſtrius in curatione affectuum qui manum Chirurgicam expoſcunt, ad quam ægri convolant tanquam ad ſalutarem piſcinam in qua valetudinem conſequuntur: Muralis ſtructoris adjutor, Pictoris, colores, cæmentum, conterunt, præparant &c. Architecti autem eſt, & Pictoris, ea in uſum ducere ad ædificii ſtructuram, tabullæ elegantis perfectionem.

Sed apertam faciamus iniquitatem petitionis Pharmacopoeorum, hanc in rem exemplo adducto: Æger peritiæ Chirurgi fretus fiducia, curandum ſe committit, eo quod perſpecta huic ſit temperei & affectus notitia, Purgatione indiget, eum in finem Chirurgus ex Pharmacopolio unciam unam cujuſpiam compoſitionis officinalis purgantis ſibi comparat, exempli gratia Diaprunis aut confectionis Hamech, emptionis pretium octo aut decem aſſes Pharmocopolæ perſolvit; ægro forma boli remedium porrigit: Si poſtridie reſciſcat Pharmacopoeus Chirurgum ægro purgans medicamentum præbuiſſe, hunc in jus ille vocat ob violatum conſtitutum. Videte quęſo, Judices, num hæc agendi ratio æquitati conſona ſit? &c.

Ex prædictis cum conſtet nullum adeſſe conſtitutum quo prohibeatur Chirurgus injicere clyſteres, præbere Potiones Medicatas, Priſanas laxativas, aliaque remedia uſu trita, ſicut falſo ſupponunt Pharmacopoei: Ex adverſo cum certum ſit ab omni ævo conceſſum fuiſſe Chirurgis illa porrigere ex Pharmacopolio, ſi vis, petita, cum Pharmacopoeorum ars præcipue verſetur in præparando & venales exponendo dictas compoſitiones: atque id jus confirmationem obtinuerit ex triplici Curiæ edicto: cum tandem Pharmacopoeorum propoſitum reluctetur libertati & utilitati publicæ.

Prædicti *Martinus* & *Collegæ* Defenſores, petitiones Pharmacopoeorum iniquitatis accuſant, ac ſibi ut liceat deinceps, ut antea, contendunt præpaparare, injicere Clyſteres, Potiones medicatas, Priſanas laxativas à ſe pręparatas exhibere, aliaque ejuſmodi medicamenta, ſive ex præſcripto Medici ſive aliter &c.

ZODIACI MEDICO-GALLICI.

SIVE

Miſcellaneorum curioſorum Medico-Phyſicorum, Celeberrimorum Medicorum, & aliorum in Gallia Eruditorum.

ANNI QVARTI.

DECEMBER.

APOLOGETICON.

Sive Reſponſio Magiſtrorum Pharmacopœorum Lugdunenſium, Petitorum & Accuſatorum, facta Chirurgis, in jus vocatis ob violata Conſtituta quædam.

CUM urgens ſolicitatio prædicti Magiſtri Martini erga quoſdam Chirurgos, ut in litis ab iſto intentatæ ſocietatem venirent, quanquam diu obluctati ſint, maxima cæterorum parte defugiente & abnuente, uti conſtat ex exſcriptis actis, crebra figmenta Facto inſerta ac quæcunque ſupponuntur ex interpretatione ſiniſtra ad libitum detorta, noſtrorũ ſtatutorum, cum inquam, cuncta hæc ſponte concidant, illis reſponſionem opponere in mentem nobis non veniſſet, niſi vocabula ſpecioſa, *Boni publici, Neceſſitatis, Charitatis, Libertatis, Eleemoſynæ*, aliaque plurima argumenta fictititia, familiare eorum effugium quos culpa redarguit, nos impelleret ad eos errore liberandos qui aures credulas facilius præbent, ac ad delendas iniquas impreſſiones à prædicto *Martino* cacozelia animis forte impreſſas, ac ne intempeſtivum, ſilentium reos nos faceret deſertæ cauſæ omnibus utilis. Revera Urbs ampla detrimentũ pateretur à labefacta arte Pharmaceutica, ex qua recte, & ut decet tractata, ſub

regimine & directoribus peritis Medicis, inſignia commoda quotidie redundant; permagni ergo intereſt evulgaſſe inſtitutum prædicti Magiſt. Martini ejuſque aſſe clarum, cum non minus adverſetur Juſtitiæ quam Artis Medicæ regulis, ac à porro ipſimet authores ſint mali cujus nos reos faciunt, dum porrigunt de propriis domibus depromptas Potiones medicatas, Julapia, Clyſteres, Apozemata & Priſanas laxativas.

Niſi prædictus Magiſt. Martinus in elogio inſtituto propriorum natalium, morum, & meritorum præſtantiæ, apertum faceret *Vianum*, cujus Filiam ambit, ſibi viæ ducem fuiſſe, cui plurimum auſcultat, nihilominus tamen aperte conſtaret illum hujus vitula araſſe, atque diu diſcipulum fuiſſe, imo accuratum imitatorem eſſe in exhibendis remediis, quæ Magiſtri vice functus præſcribit. Siquidem in toto Chirurgorum coetu nullum reperire eſt qui Medici perſonam adeo tam impudenter induat & Pharmacopoei ac dictus Vianus.

Cum uterque propenſioni nativæ potius adhæreat quam Artis ſtatutis, non multi erit laboris aperte ipſos erroris convincere ac ad officium compellere; vel eo præſertim nomine quod abnegatio ab ipſis emiſſa palam facit Chirurgorum illos, qui intra artis confinia ſubſiſtunt, ultro confitentur, collegis ſuis illicitum eſſe remedia domeſtice parata præbere, abſq; regularum Pharmacopoeis præſcriptarum violatione.

Nihilominus prædicti *Vianus* & *Martinus* opponunt tantam vim & numerum argumentorum ſibi ſuppetere in inſtituti defenſionem, ut in compendium ea reducere operoſum illis magis futurum ſit quam eadem explicare; ſed cum utrobique adeo ancipites ſint, in apertum adducamus ſingula illorum argumenta, eodem plane modo quo adulterinam monetam, ut falſitas in lucem prodeat.

Primo loco opponunt à nobis afferri quædam conſtituta, aut præjudicia, nobis non faventia, eo quod neque Enematum, neque Potionum medicarum &c. in illis fiat mentio,

2. Etſi horum remediorum mentio fieret, ex his conſtitutis nihil nobis contra Chirurgos juris accedere, eo quod ſemper jus alterius in exceptionem veniat.

3. Quoad præjudicia, diſtinguenda eſſe tempora, eo quod Judices perſuaſum habuerint Enemata & Potiones purgantes, compoſitiones eſſe arduas & periculi plenas.

4. Etſi Ars Pharmaceutica hac in urbe ſit de Juratarum numero, conceſſum tamen eſſe plurimis illam facere; non ſecus ac propolis minutæ mercis ferrariæ, ac fabris ferrariis licet ſeras fabricare; Caſtratoribus & operatoribus artem Chirurgicam, aliiſq; plurimis, Aurifabrorum eandem eſſe rationem ajunt.

5. Pharmaceuticen mercatorium munus potius quam artificiũ exercere.

6. Chirurgum virum eſſe eruditum, intelligentia inſigni præditum, notitia inſtitutionum & principiorum medicorum inſtructum, non minus quam Medicum, cui itidem uniuſcujuſque morbi indoles perſpecta ſit, ejus definitio, ſpecies, cauſæ, ſigna, prognoſis,

prognoſis, declinatio, curatio; Ac præterea ipſum non latere artem præſcribendi diætam, quæ præſidia ad recuperandam valetudinem optima ſint &c.

Elegantiæ horum argumentorum addunt Pharmacopoeorum opulentas domos, Chirurgorum numerum, ſocietatem æri alieno imparem, morbos ſubticendos, reipublicæ commodum, libertatem civium, erga egenos miſericordiam, multaque alia pietatis prętextu obtenduntu, conſueta ardelionum ſubterfugia, & eorum qui lucri gratia plurimarum rerum ſatagunt, ac probitatis inſignis indicia præ ſe ferunt, ſed ſpecialiter eo munere præclare funguntur *Martinus* & *Vianus* quorum inſignis in publicam libertatē zelus, ac plebis ſubſidium, impellit nos ad credendum ipſos magis devotos eſſe Deæ Lavernæ, adque ipſam ſæpe has preces fundere,

Da fallere, da ſanctum uſtumq́, videri
Noctem peccatis, & fraudibus objice nubem.

Nubes hæ cunctæ diſcuterentur una explicatione allata conſtitutorum, per quæ unicuique vetitum eſt & cautum, artem Pharmaceuticam facere ea ratione quam intellexere Judices, per quos rei acti Chirurgi quoties conſtituta hos violaſſe manifeſtum fuit; At vero difficile eſt *Martino* & *Viano* intelligere quid ſit Ars Pharmaceutice, niſi prius doceantur quid Artis Chirurgicæ vox ſignificet. Ut enim quæcunque errata à nobis committi ſolita ex eo origin em ducunt quod noſmet ipſos non agnoſcamus, è re eſt ut uterque ſuipſius notitiam conſequatur, & quæ cujuſque ſint functiones propriæ cognoſcat.

Nec inutile fuerit in memoriam revocaſſe, cum Medici ſcientiæ nulli ſint præſcripti termini; quandoquidem illius juriſdictioni ſubſunt quæcunque ſub rerum naturalium ordine comprehenduntur, quæq; naturam extra eundē abducere poſſunt, deſiderium perfectionem conſequendi in ſingulis illius partibus, Medicos impulit ut nonnulli peritia operationum Chirurgicarum imbuerentur, eorum opera uſuros ſi quando neceſſitas adfuiſſet. Diſcipulos item eligerent qui medicamentorum ſimplicium facultatem addiſcerent, mineralium & animalium, eadem pro re nata prępararent, miſcerent aut ſepararent: Si *Martinus* & *Vianus* huic veritati aſſentiantur, forte ignotum illis eſt in conſtitutione Univerſitatis Pariſienſis (cujus facultas Medica non infima pars eſt) decretum fuiſſe ut Medici Chirurgis & Pharmacopoeis committerent operationes; & quæcunque manuum opera indigent: Quamobrem hæc protulit *Fernelius* (quem ipſi Chirurgi Judicem & arbitrum admittunt in ſuo Facto) *Medici rationis conſiliiq́, facultatem aſſumentes, ac ſuo jure ſibi vindicantes, quicquid manuum opera geri ſolet, id omne ad Chirurgos & Pharmacopolas tranſtulerunt.*

Præter conſtitutionem Academiæ Pariſienſis, & *Fernelii* authoritatem, ex quibus conſpicua eſt æqualitas primordiorum Pharmaciæ & Chirurgiæ, earumq́ue differentia quoad miniſteria, ex iiſdem quoque probare eſt utramque Artem æqualiter ab arte Medica pendere, ac abſurdum

eſſe in medium afferre, Chirurgo licitum eſſe præſcribere,aut remedia porrigere, cum enim Medicinæ tantum inſtrumentum ſit Chirurgia, conſtat Chirurgum nihil niſi adverſus regulas acturum niſi caput & dux operis adfuerit: Si Chirurgi mutuum hunc reſpectum non agnoverint, ac provocare velint à ſententia Cancellarii univerſitatis & *Fernelii*, quem tota ars Medica agnoſcit & veneratur Judicé, ipſimet proprio gladio ſe jugulabunt, Chirurgos enim contra Chirurgos in teſtimonium allaturi ſumus, En exſcriptum ex Actis Facultatis Medicæ Pariſienſis.

Sub Decanatu Magiſtri Iohannis Bertoul, 3. die Maii 1507. Chirurgi citati fuere in ius coram Facultate Medica, die dicta, eo quod non ſecus ac Medici præſcriberent Clyſteres, Apozemata & Potiones purgantes; Prima die Junii comparuere, ac præmiſſis admonitionibus jurejurando ſe obſtrinxerunt per Sacroſancta Evangelia, in poſterum ſe nunquam ſimilis erroris reos futuros.

Ex prædictis rationibus & authoritatibus abunde eluceſcit definitionem Chirurgi propoſitam in *Facto* prędicto, (quo depingitur cognoſcens ſicuti Medicus, ſciens ſicuti Medicus) genuinam eſſe deſcriptionem ficti herois & perſonati, aut potius phantaſma dictorum Martini & Viani; Revera quis dubitare auſit Chirurgia inſtrumentum ſit necne Medicinæ therapeuticæ, quod proſpere niſi directore Medico in uſum duci nequeat?

Porro cum Chirurgi ſoli *Guidoni* fidem adhibeant, videndum quid hac de re tradat capite ſingulari, Chirurgia pars eſt Therapeutices aut artis curatricis, quę hominibus ſanitatem conciliat, adhibitis inciſionibus, inuſtionibus, oſſium reſtitutionibus, aliiſque operationibus manualibus: Sic ait *Guido*, ample deſcribitur prout ſtricte conſideratur, quatenus tertium eſt Medicinæ inſtrumentum. Sin latius illam deſcribi poſtulaverint, cum eodem *Guidone* dicemus hoc modo ſcientiam eſſe, ac proinde ad Medicos pertinere, à quibus in gratiam Chirurgorum manavit, in quos, tanquam Dominus in ſubditos, juriſdictionis jus & authoritatem illi ſibi vindicavere.

Si prædicti Martinus & Vianus Guidoni ſuo non acquieverint, habeant explicationem traditam à Domino *Jouberto*, Cancellario univerſitatis Monſpelienſis, commentario in caput ſingulare. *Chirurgia eſt habitus, vel ſcientia acquiſita ab eo qui vulgo appellatur Medicus, ad quem univerſa ars Medica pertinet, ac munus docendi Chirurgos & Pharmacopoeos, quorum unicuique ſua eſt ars, ac peritia executioni demandandi præſcripta à Medico.*

Dictus Dominus *Joubertus* inferius explicans vocabula à *Guidone* uſurpata, *aliaſq; operationes manuales*, ait, *gravius errant ubi addunt ejuſmodi operationes manuum ope perfici ſolitas, ſignificare & extendi ad præparationem remediorum manibus perficiendam, ac compoſitionem emplaſtrorum, unguentorum, pulverum aliorumque ſimilium in uſum Chirurgicum; nam quis quæſo non videat hac ad Pharmacopoeum pertinere?* Annot. Dom. *Jouberti* in caput ſingulare. Id quod porro explicatur in interpretatione dictionum Chirurgicarum, libri calci adjectarum.

Ex diſquiſitione præcedenti, ac conſtitutione artium Pharmaciæ & Chirurgiæ

Chirurgiæ, emiſſa à Judicibus utrinque probatis in prædicto *Facto*, conſpicuum fit functiones Chirurgicas limites habere ac circumcribi per operationes, nequaquam ad remediorum cognitionem aut præparationem exporrigi: Dom. enim *Joubertus* Chirurgos à Pharmacopoeis repetere jubet quæ in uſum Chirurgicum venire debent, tantum abeſt illis concedat ea præbere remedia quæ à Medico ſolo præſcribenda ſunt: Luce ergo meridiana apertius eſt ſcientiam & peritiam quam ſibi arrogant in emiſſitio illo *Facto*, quo pari paſſu cum Medicis ambulare geſtiunt, merum eſſe ludibrium & figmentum.

Revera ſi Reges, & qui illis ſunt à conſiliis, opinati eſſent hos Dominos id doctrinę faſtigium conſequuturos, mulieribus non conceſſiſſent facultatem Chirurgiam exercendi, id quod patet ex edicto à *Philippo Pulchro* emiſſo, duobus item diplomatis Regum *Iohannis & Caroli quinti*; Quandoquidem mulieres cenſentur idoneæ quæ Chirurgiam faciant, nullus non videt totum artis artificium in manuum dexteritate verſari, quæ in mulierum digitis magis obſervabilis eſt quam virorum, quibus manus ut plurimum gravior, ſenſuſque tactus obtuſior.

In nonnullis Noſodochiis & monaſteriis mulieres Chirurgæ adſunt, artis peritæ: Ex vetuſtis quibuſdam codicibus diſcimus Chirurgia olim à mulieribus fuiſſe adminiſtratam, Equiteſque læſos vulnerum ſuorum curationem ipſis commiſiſſe, neque priſtinus ille mos plane obſolevit, quandoquidem hodierna die nonnullæ matronæ remedia præparari jubent, eædemmet ipſa admovent, imo aliquando ægros perſananta Chirurgis pro deploratis derelictos. Quamobrē à Regibus ipſis conceſſum artis illius exercitium. *Edicto præſenti ſtatuimus ut nullus Chirurgicus, nullávo Chirurgica artem Chirurgiæ &c. niſi per Magiſtros Chirurgos Juratos* &c. Anno 1311. prolatum eſt. Series prædicti Edicti functiones Chirurgi clare oſtendunt his vocabulis, *Licentiam operandi in arte prædicta meruerint obtinere.* Nulla ibi mentio clyſterum, neque remediorum, ſed ſolummodo Operationum.

Vocabula *Chirurgicus* & *Chirurgica* itidem reperiuntur & utrobique in duobus diplomatis Regum *Johannis & Caroli Quinti*, quamobrem è re eſt monuiſſe Chirurgos illos maxime & graviter hallucinari, dum in eroneo ſuo *Facto* aſſerunt magiſterium jurejurando firmatum tam antiquæ originis eſſe ut principium ignoretur, cum Edictum *Philippi Pulchri*, per quod mulieribus artis Chirurgicæ exercitium conceditur, primum conſtitutionis initium fuerit.

Revera quidem ante id tempus in caſtra noſtra inſilire voluerunt ac Medicos ſe fingere, indeque conſtitutionis initium ignorari contendunt.

Fingit ſe Medicum quivis, idiota prophanus
Judæus, Monachus, hiſtrio, Tonſor, *anus,*

Atque hoc unico fundamento innixi ajunt ſe ut *Medicos cognoſcere, Scire ſicut Medicos, non ſecus ac Medicos Præſcribere,*

Pharmaceutica ars cum æque rite conſtituta ac Chirurgica videatur, ut conſpicuum fit ex eo quod ſupra allatum eſt de artium noſtrorum commiſſione à Medicis facta; Ex conſti-

conſtitutione Academiæ Pariſienſis; Ex ſeptimo libro Medicinæ univerſalis *Fernelii*, ex commentario Dom. *Jouberti in Guidonem*; ac tandem ex ſtatutis legibus, arduum nobis non eſſet oſtendere Chirurgis, præter cognitionem plantarum, earundem electionem, præparationem, mixtionem, Pharmacopoe officium eſſe quiquid occultum eſt in rerum natura inveſtigare, quandoquidem non infrequenter nobis incumbit onus ſeparandi mixtorũ principia, aut partes conjungendi, ſæpenumero induſtriam etiam peritiſſimorum eludentia. Quoſcunque libros conſcripſit Galenus *De ſimplicium medicamentorum facultatibus*, *De compoſitione medicamentorum ſecundum locos*, *De compoſitione per genera*, nunquid ſinguli præ ſe ferunt titulum *Pharmateutici*? Ad intelligentiam infinitorum præceptorum dictis libris contentorum annon intima requiritur notitia partium unumquodque remedium componẽtium, differentium figurarum ipſa diſtinguentium, illorum collocationis, ſitus, intervallorum, unde exurgit id quod vocent *rarum* aut *denſum*? Hoc vero maxime omnium captu difficile eſt, ſcilicet modus quo corpuſcula ſimul cohærent; & quibus de cauſis, quomodo id quod ante erat quietum jam in motum ejetur? ac ſimiliter quomodo id quod à mixto ſecerni videbatur, iterum illi cohæreat: Ex his pẽdent digeſtio, fermẽtatio, ex his apparet ratio exaltandi, deprimendi, ac remediorum actioni modum imponẽdi: Vocabula à *Galeno* uſurpata tranſumptionis, tranſmutationis, maturationis, deperditionis, conſervationis, incrudationis, correctionis, omnino fundamentum habent in prædictarum rerum notitia; quas *Plato* vocat θεμελίους, ad conſtitutionem artis cujuſpiam neceſſarias eſſe ait.

Si corpus humanum Chirurgiæ objectum eſt, quando operatione quapiam indiget, ſtatuere nobis licet objectum Pharmaciæ eſſe quæcunq; Naturam ſpectant: cum enim omnia hominis gratia condita fuerint, nulla non res medicamenti naturam induit in ipſius commodum, *Nulla eſt horridior ſylva quæ medicina careat.*

Ex ſolidis & firmis his argumentis colligere eſt Chirurgos præ animi impotentia, & lucro inhiantes, Pharmacopoeis objicere illorum artem eſſe Mercatoriam: certa apud nos extant teſtimonia & argumenta priſcæ fiduciæ Medicorum erga ſtudia noſtra, peritiam, ſolertiam.

Cum in *Facto* emiſſitio ab ipſis Judices utrobique conſtituantur, è re fuerit produxiſſe hunc titulum, *Fiat Potio exhibenda cum artis cuſtodia*: Hujuſmodi formula firmam Artis noſtræ conſtitutionem infert, ac apertum facit Chirurgis Medicos, pertia noſtra nixos, fidei noſtræ committere, Medicinæ partem non infimam, Nemini enim ignotum toto eo intervallo quo remedium præſcriptum, ad id uſque tempus quod uſurpationi illius aſſignatum eſt, multa accidere quæ peritum Pharmacopoeum admonent ut abſtineat à præſcripti medicamenti exhibitione, nequaquam infracto Medici ſcopo, eo quod formulæ aditum ſit, *ut artis eſt*, vel *cum artis cuſtodia*. Niſi Medici cognoſcerent nobis ſolertiam non deeſſe,

qua

quarite diſtinguere valeremus, in illorum formulis proculdubio ſimilia non enuntiarentur,

Ex Pharmacopoei functionibus & muniis, quæ non ſolum conſtituit cognitio, præparatio, medicamentorum mixtio, mixtorum analyſis, ſed præterea ſingulare & eximium judicium in executioni donandandis quę à Medicis præſcripta ſunt, non arduum eſſet palam facere Pharmaciam, neceſſitatis habito reſpectu, Chirurgiæ eſſe anteferendam, cum utraque Medicæ artis organum ſit: Id ſolum ad examen revocandum, cujusnam opera frequentius indigeamus.

Plurimi occurrunt morbi in quibus illa omnino inutilis eſt, ubicumque vero ars Medica in auxilium advocatur, Pharmaciæ ſemper auxilio indiget, quandoquidem remedia ſuppeditat, confitente ipſo Martino: Juſtitiæ ergo eſt eam artem prætuliſſe quæ ut plurimum in uſum venit, ſuppeditat remedia quibus altera plane carere nequit: Porro nunquid verum eſt Pharmacię ope ſæpe declinari Chirurgiæ crudelitatem, ſicubi efficacia noſtrorum remediorum cutis apertionem procuramus, ac ex ea nulla vi illata corpora extranea educimus? etiamnum cum ſanguinis effluentis impetum cohibemus, quem neque ligaturæ, neque artificium quodvis Chirurgicum ſiſtere valent ac coercere intra vaſa: Mitto quoque mirandos ſympathiæ effectus, quos adjuvat remedium Pharmacopoei induſtria manu præparatum.

De præeminentia certet qui voluerit, ſatis nobis fuerit probatum iviſſe ex conſtitutione & neceſſitate Artis noſtræ, omnino requiri; & maximi eſſe momenti ut quivis officii & rerum ſuarum ſatagat, vel eo maxime quod Chirurgi proprii obliviſcantur, noſtro fungi ambientes, qua in re revera in commodū publicum peccāt, contra artium inſtitutionem, contra diſciplinam politicam, contra decreta omnia, cum nullibi in more ſit ut quis deſerto proprio munere alieno, quod non callet, fungatur.

Hæc confitebitur quiſquis ad examen deduxerit reſponſionem à nobis allatam ad egregiam comparationem inſtitutam Chirurgorum & Pharmacopoeorum cum fabris ferraris, ſerariis, minutæ mercis ferrariæ propolis: Addunt Defenſores, ſi Lugduni Magiſterium jurejurando confirmatum pro quatuor Artibus Juratis conſtitutum fuerit, apud Pariſienſes id conceſſum non fuiſſe, Turonenſes aliisque in urbibus Galliæ, in quibus mercatores & artifices promiſcue venales habent merces, non unicam ſolum; Ejuſmodi ſimilitudo cum mercatoribus & Fabris ferrariis inſtituta, in Chirurgos quadrat, quandoquidem his & illis inſtrumenta ſunt communia; Nullo autem alio nititur fundamento quam negotiandi libertate & commercii exercendi, manifeſte hinc eluceſcit nullam dictam ſimilitudinem convenientiam habere cum re de qua inſtitutus eſt ſermo, ac nihil abſurdius & extra oleas enuntiari poſſe: Validis enim rationum momentis evicimus, ac J[illegible]icum fuit authoritatibus, à quorum ſententia non provocavere *Martinus* & *Vianus*, Artem Pharmaceuticam eſſe habitum comparatum diuturno ſtudio, cum

nitione vegetabilium, animalium & mineralium, ac aſſidua diligentia in ſegregandis aut colligendis partibus quæ remedii vices obtinere poſſunt profligandis infinitis morbis: Ideoque inſtituta comparatio artificum & mercatorum, qui in aliena opera & caſtra mutuo tranſiliunt, nihil infert aliud quam prædictos *Martinum* & *Vianum*, validis argumentis deſtitutos, ad inania confugere, patrocinium quæſituros ſuis prævaricationibus, atque utrumque mercaturam affectarerum dummodo ſpes lucri affulſerit: Uterque vero illorum reſciat, ut id iterum moneam, ſi quando in artem noſtram tranſiliant, cujus omnino ſunt rudes, illius ſubjectum non eſſe lignum, trabem aut ferream laminam, vel ſagmam ſerico plenam, vel magdaleonem aureum argenteumvè, aut, ſi malint, rubinos adamanteſvè, nullum enim inter nos diſſidium eſt hæc omnia mercaturæ eſſe materiam ſubjectam, ſed vitam civium & ſalutem populi agi.

Si prædicti *Martinus* & *Vianus* in jus merito vocantur obvenæ ſectionem male inſtitutam, tendinem compunctum, arteriam ictam, ac ex legum conſtitutione tenentur ſuppeditare alimenta iis quos mutilaverint, nunquid horrore concuti debent ubi porrigunt remedia ſibi ignota, adverſus morbos multo minus notos? Si perſpecta ipſis eſſet lex *Aquilia*, quæ illorum ignorantiam caſtigat, moderatiores forte evaderent, neque forſan oculi ipſis perſtringerentur inani fulgore illorum quos opulentos judicant, quod diverſorum negotiorum ſatagant: Cum πολυπράγμονας illi frequentius cæteris impiagant & aberrent, id quoque crebro in ſcientiis & artibus uſu venit, ut vaſta illa ingenia, quę nullis finibus circumſcribuntur, in iis qui docti Theologi haberi volunt, acuti Phyſici, Aſtronomi eruditi, celebres Medici, illuſtres Juriſconſulti, qui tandem ſibi ipſis litant ac famam phantaſia comparant, opinione ducti de ſe apud vulgus efferri, Ille homo eſt præ cæteris inſignis; nihil ipſi ignotum eſt, contingit inquam egregia illa genia, quæ hyperbolice de ſe ſentiunt, utplurimum ingenio turbido & enormi eſſe, quorum caput tanta idearum copia refertum eſt, ut ad moleſtiam aliis comparandam nati videantur, imo ipſi toto vitæ decurſu irrequieti ſint: *Sicut parvuli fluctuantes circumferuntur, omni vento doctrinæ &c. ambulant in vanitate ſenſus ſui, tenebris obſcuratum habentes intellectum*, &c. Paulus ad *Epheſ.*

In artibus id adhuc manifeſtius eſt, quarum nullius nemo faſtigium attingit, à quo tempore omnibus indulget: Etſi linearis deſcriptio picturæ ſit baſis, ut & ſculpturæ, nunquam tamen de uno eodemque homine effatum fuit, Inſignis iſte Pictor peritiſſimus, erat ſculptor: Eodem modo etſi ars belligerandi in mari & continenti ſub militari æque comprehendantur, omnibus tamen perſpectum eſt illum qui in una illarum inſignis præ cæteris fuit, eundē nunquam in altera nominis celebritatem ſibi comparaſſe, Quandoquidem unaquæque ars per exercitii frequentiā perfectionem adipiſcitur,

extra

extra dubium eſt eum qui habitum eo modo acquiſivit, peritiæ nomen merito conſequi: atque id in artibus eo apertius deprehendere eſt quæ manum exercitio tantum comparantur, ac continua conſuetudine, ſicuti in arte Auri fabrili, Chirurgia, Pictura, Scuptura, Cælatoria, Horologiopoea, imo Serarum fabricatrice, ſicuti viſum Magiſtris Martino & Viano, Si quæpiam authoritas ad rei confirmationem adducenda foret, optime illa quadrater quæ extat apud Hippocratem libro de Flatibus, *Quacunque manuum operam exigunt ad ea conſuetudine perveniendum eſt, uſus enim eſt egregius manuum exercitator & magiſter.*

Comprobatio autem eorum quæ à nobis hactenus adducta ſunt fuſe continetur in *Facto* à Defenſoribus emiſſo: Interim dum Martinus & Vianus clyſteres injiciunt, præparant Ptiſanas laxativas, Julapia, Potiones varias, Apozemata, quid contingit? id quod habet emiſſum *Factum* Qui luxata curandi artem callent Dislocationes curant & tractant, ut & Fracturas, artis Chirurgicæ τεκμάσματα & ſumma opera; Barbitõſores cucurbitulas adplicant, Perizomatum febricatores Hernias curandas ſuſcipiunt, Obſtetrices non ſolum in partu naturali admittuntur, ſed etiam in eo qui præter naturam eſt, fœtuſque mortuos extrahunt: Odontagogi quoſcunque Dentium affectus ſibi arrogant, Operatores & Empirici maxima magiſteria exercent, præcipuas & inſignes operationes, ac curationes Chirurgicas abſolvunt, cujuſmodi ſunt lithotomia, ope rationes circa Hernias, Cataractæ depoſitio, Labij leporini correctio, Fiſtularum curatio & antiquorum ulcerum, cariei, lupiarum & nattarum extirpatio, Luis Venereæ aliorumque affectuum occulendorum ſanatio: Cuncta hac contingunt, ô Magiſtri Martine & Viane quia ſolliciti circa artem quam non calletis; oblivíſcimini illius cui vos ante addixeratis, exercitij cui unice incumbere debueratis, juxta elegantem Apoſtoli ſententiam, unuſquiſque in qua vocatione vocatus eſt, in ea permaneat: 1. *ad Corinth.* 7. *& ad Epheſ.* 4,

Defenſores proculdubio ægre ferebant quod ſuperius dixerimus enarrata ad artem eorum non pertinere, ac querebantur quod arctioribus limitibus artem eorũ circumſcriberemus, atque iniquum eſſe tam anguſto carcere concludere artem humano generi adeo propitiam: Interea prædicti Martinus & Vianus perſpicere queunt quantum onus ipſis incumbat, imo ex improviſo, quæ tamen præſtantiſſimam & elegantiſſimam legitimæ Chirurgiæ partem ſpectant, Diſcant artificioſam oſſium luxatorum artem reſtituendi, ac in ſede continendi, proculdubio nemo ad *Deſertam*, confugiet, aut Sacerdotem *Vourlenſem*: Novit *Vianus* quanto in angore animi fuerit conſtitutus anno præterito, primatem quendam præ manibus habens: Si ipſe & Martinus curam adhiberent in cognitione & curatione affectuum qui comitantur & ſequuntur Hernias, procul abeſſent ij quos *Franco*, eleganti ſuo de Herniis tractatu, vocat impoſtores & agyrtas: Accuſat negligentiam veſtram quæ illos in ſcenam adduxit,

vel Enemata quorum injectioni nimis attenti eſtris: Multum in tale genus hominum invehitur dictus author, Præfationem couſulire: Ex ejus vero lectione cum erroris veſtri conſcij fueritis facti, artem diſcite in ejus libro quem Medici plurimi faciunt.

Etſi jampridem Obſtetrices mulieribus in partu opem ferunt, atque diplomatis Regij vi id illis conceſſum ſit à *Philippo* ſcilicet *Pulchro*, ac Denuntiationibus Regum *Ihoannis* & *Caroli* V. qui Chirurgos & Chirurgas mulieres conſtituerunt; Si prædicti Martinus & Vianus dexteritate illas ſuperarent ac experientia, curæ eſſe deberet ut præferrentur, idem contingeret quod ad Dentes ſpectat; at teſtes ipſimet ſunt quoad eam operationem qua lapis è veſica educitur, neceſſitas olim impellebat ad eos confugere: de quibus agit *Franco*: At à quo tempore unus aut alter Chirurgus hac in urbe Lithotomiæ operam navavit, nemo recuſat illis ſe credere, ſicuti recens habemus exemplum de Nobili Narbonenſi.

Attamen facilius eſt Martino & Viano arripere ſyphonem ad clyſteris immiſſionem quam vel cacheterem vel dilatatorium, vel forcipem extractorium; cum curæ eſſet debeat ars Cataractam decutiendi, Labium Leporinum conſuendi, Fiſtulam ſyringotomo curandi, candelas cereas ad fungorum conſumptionem parandi, urethræ carunculatum, Nattas reſecandi, Operationi quæ Bubonocelam ſpectat incumbendi, Cæſarianæ, Embryoulchiæ, quinimo Nephrotomiæ, Ac tandem propria arte derelicta, parant enemata, potiones purgantes, apozemata, imo Pharmaciam caſtigare ſatagunt? Etſi prædicti Martinus & Vianus turgeant ubique notitia rerum elegantiſſimarum, imo publice enuntient ſe non ſecus ac Medicum ſcire, nec tamen illos pudet quæ ad artem eſſentialiter pertinent ignorare, *Multi multa ſe ſcire pactant, & illos artem quam profitentur ignorare non pudet.*

Non amplius, credo, auſuri ſunt aſſerere Conſtituta per ſe non impugnari, quandoquidem nulla unquam ejuſmodi exorbitantia, cujuſmodi rei ſunt, animadverſa.

Nullum non perſonæ genus induunt in *Facto* ab ipſis emiſſo præterquam Chirurgi, habitum Iuriſconſultorum gerunt, Procuratorum, Pharmacopeorum, Directorum, Eleemoſynariorum, Medicorum, libertatis patronorum; imo ne ſartorum habitum reſpuunt; Pharmacopolas pharmaca divendentes repræſentaturi, ajunt ſicuti Sartor pannorum officinæ Mercatoris venditionem procurat, Nunquid, quod fert adagium, ſunt *Homines duodecim artium*, at earum numero excluditur ars Chirurgica, prædicti enim Martinus & Vianus oſſa reducere non norunt, lithotomiam exercere, carunculas urethræ impactas eximere, labium leporinum conſuere, bubonoceles operationem perficere, tendinem diſſectum reſarcire, deprimere cataractam, neque Lupias abſcindere; Tot & tanta ab iis extorquenda non ſunt, quandoquidem vix venam dividunt quin querelæ illico adſint tendinis compuncti aut arteriæ vulneratæ, *Audacter loquuntur & trepide agunt*; Vbi vero brachia quæ à

Martino

Martino & Viano jactantur, brachia dextra artis Medicæ, nunquid jure dixeris in dies illa puralyſi corripi, ac Medicinam auxilio deſtitutum iri niſi alia præſtò eſſent ſubſidia, Martinus & Vianus omne tempus conſumunt in perſuadendo credulis penes ipſos proſtare remedia & magis idonea & mitiora quam apud Pharmacopoeos, compoſitiones omnes ab his paratas periculi eſſe plenas: præparationes penes ſe habere facillimas, rite corpus humectandum eſſe, aquam è pullo gallinaceo elicitam vi cardiaca præditam eſſe, Eodem tempore evehunt neceſſitatem cauſas antecedentes removendi, finem dictis faciendo egregia verba proferentes de ratione egenis ſubveniendi, captaturi rumorem & adprobationem popularem, pietatis aſſumpto prætextu.

Dumque movent per inania linguam
His digiti torpere ſolent, & frigida bello
Fit dextra.

Domini iſti emendationem artis noſtræ ſuſcipiunt, neque animadvertunt ſe propriæ deſertores eſſe; Res in dubium revocari non debet, adeo ut & hic & alibi raro occurrant Chirurgi, hinc ut poſtremo bello Miniſtri Pharmacopoei, genio præditi adſciti fuerint, quos edocere artem phlebotomandi & vulnera curandi neceſſe fuit, qui, manu ducentibus Medicis Caſtrenſibus, operationes inſignes ſæpe adgreſſi ſunt. Imo Chirurgorum miniſtri magiſtrorum adeo egregij ſunt imitatores, ut non alij jam operi incumbant quam conficiendis ſuppoſititiis comis & remediis exhibendis, adeo ut nulli jam amplius Chirurgiæ tyrocinium ponant, maximo Reipublicæ incommodo: Conquerentes audivimus Collegas quoſdam veſtros, etiam peritiſſimos, qui in veſtram litem deſcendere noluerunt, gnari quam temere & inique nos impugnetis: Infeſti ergo eſſe deinceps deſinatis circumforaneis & Herniotomis, quod artis veſtræ maximam partem uſurpent: Si huic gnaviter incubueritis, quod veſtri eſt officij, nullam hic moram trahent, imitatores erunt Architecti illius, qui Sparta rediens, domicilium ſuum Athenis eligens, nequaquam urbem ingredi auſus eſt, quia in primo hujus aditu obvium habuit opus Architectonicum perfectiſſimum, Occludat fores iſtis operatoribus induſtria & peritia veſtra: Artis perfectionem conſequi conemini, adeo ut fama volet. Martinus & Vianus peritia æquiparandos eſſe *Tagauto*, Cabrollio, Iuiſvio, Pimpernello, Largeo, Dalanceo, Decreſſeo, Feliſiis, Bienaiſiis, à latere illorum ſi lubet adſtaté, ſed ne in mentem veniat pari paſſu cum Medici poſſe vos ambulare: Si quando enim Doctorum titulum ambietis, omnibus ludibrium debebitis: Recordamini juriſjurandi à vobis emiſſi per Sacros codices omnibus Medicis Facultatis Pariſienſis, remedia vos neque præſcripturos neque exhibituros: Tempus illud impendite in diſcendis operationibus Chirurgicis, quas neglectim habetis, Profeſſionis veſtræ officia tam late ſe pandunt ut ne tertiæ illorũ parti peragẽdæ pares ſitis, nobis tamẽ eſſẽ vultis ſimiles, potius incolis urbis ab hoſtibus obſidione cinctæ, qui hanc de-

ferunt auxilium viciniſs laturi?

Prædicti Martinus & Vianus ſatagere ante omnia deberent rerum quæ collegiū propriū ſpectant;Cōqueruntur quod grande æs alienum contraxerit, quod litibus implicitum ſit; deſideratur ergo ducis prudentia, ab eo proculdubio ſibi timent omnes Chirurgi: quanquam reliquos in ſuas partes pertrahere adnixus ſit, irrita, fuere illius verba, nec enim adducere potuit in aſſenſum, errorē alij ſubolfaciunt, nimis damnoſa fuit credulitas, & obedientia intempeſtiva, neque minima hæc eſt cauſa quod in nominibus aliorum ſint.

Ut vero huic Diſceptationi finis imponatur, ad examen deducamus initium & finem evulgati Facti, nec enim minus hic commiſerationem movet quam cum de ære alieno comparato à Chirurgorum collegio querelas fundit: Prima pagina ait in Conſtitutis noſtris Potionum purgantium nullam mentionem fieri, Clyſterum, Juleporum, Ptiſanarum laxantium, Apozematum &c. poſtrema autem pagina diſerte profitetur ſe nequaquam attingere quæ Pharmaciæ ſunt eſſentialia, exhibendo medicamenta, cujuſmodi ſunt Potiones, Ptiſanæ laxativæ &c. An vero hoc ratiocinari eſt? Pharmaciam non exercet qui remedia præparat, quæ Græcis dicuntur *Pharmaca*, quid vero agis Mag. Martine? quam artem profiteris exhibens remedia purgantia? An artem *Raimundi Lullij*, *Servij*, *Priſci* an *Donati*? Jure merito rem abnuis, & aſſentimur, omnino enim rudes eſtis, neque enim artem Pharmateuticam tractatis, etſi in illam invadere conamini, contra inhibitiones tum recentes tum antiquas At vero & tu, & Socer, opinione tuus, coarguendi eſtis oſtendendo ex Iudicum veſtrorum ipſo ore vos in ipſiſſimam Pharmaciam inſilire, cum Pharmaco cathartica porrigitis.

Medici omnes vix Hippocratis mentem aſſequuntur ſententiam qui hanc tanti momenti prodibit, purgationem ſpectantem.

Concocta Medicari oportet, non cruda, neque per initia,niſi turgeant.

Hæc criterium eſt genuini Medici, eruditiſſimorum omnium effatum eſt, remediū quodpiā perperā datum veneni naturā induere, at vero cum primū pilos radendi artis,vel cucurbitulas admovēdi gnari eſtis,penes vos jus eſſe exiſtimatis porrigendi Potiones, Julapia, Apozemata, & Ptiſanas laxantes; An creditis ſatis eſſe noviſſe Sennam requiri? ita eſt,ad occidendū ſcilicet miſerum ægrum ſi intempeſtive exhibita fuerit:An vobis perſpectum quo artificio tinctura ex illo medicamento elicienda ſit? oſtendite quæſo quibus in partibus illius facultas lateat? an ſegregare noviſtis? an vobis maxime idoneum menſtruum cognitum eſt quod educere valeat vim ipſam purgantem;Explica quæſo *Magiſter Martine* quid ſit Purgare: Imo ſi de ſola Senna quæſtio eſſet, an illam noſtis? Nunquid id ſæpe accidit ægris quos curandos ſuſcipitis, quod nuper apud Monachos quoſdam vidimus, qui omnes ſe intoxicatos perſuaſum habuerunt ab aſſumptis remediis quibuſdam male præparatis, quorum compoſitionem ſenna ingrediebatur concedamus porro illam

quam

quam optimam eſſe, atque etiamnum vos callere artem illam rite præparandi, rogo, an exhibituri eritis quo tempore orgaſmo feruntur humores, aut tumultuantur in corpore? forte in ipſa exacerbatione febrili, ubi lacet phlegmone interna abdita, imminente fortaſſe, aut inchoata quapiam vacuatione, quo tempore Natura operi incumbit, in ipſa etiamnum criſi, ut paucis dicam, intempeſtive, id quod multifariam contingere poteſt, per *myriades cauſarum* expreſſit *Galenus*, ac *diverſitates infinitas*: Exhibebitur forſan à vobis Potio purgans, aut Priſana laxativa, quo tempore præbedis de iis ne periti ſſimis quidem Medicis cogitatio incidit. Idea mali perſpecta eſſe debet, illius ſpecies, cauſa, pars affecta, motus ſympathici, ſubjectum circa quod agendum eſt, aëris qualitates variæ, temporum differentiæ, ægri vires, mutationes ætatis ratione contingentes, temperamentorum diverſitates, remediorum facultas, modus quo operantur, eorundem præparatio, ſecretio partium illa conſtituentium ab invicem, ac numerus infinitus circumſtantiarum, quarum cum ne minima *Martino* & *Viano*, illius duci, cognito ſit, optime in illos quadrat quod Chirurgis ſemper improperatum fuit cum remedia præbere auſi ſunt.

Pharmaca quæ Medici ſtudio medicamina ſiunt.

Si tangat Tonſor

Nec minus periculi in Enematum uſu, vel abuſu, ſiquidem naturam à certis temporibus, à nobis ſupra deſignatis laceſſunt, ſed & quibuſdam etiamnum nullis remediis locus eſt: Lex eſt, à ſummo Magiſtro promulgata: Prædicti *Martinus* & *Vianus* an norunt id quod porrigunt? etſi id innoxium judicent, forte ægris perniciem illaturum eſt: Julepis & Potionibus frigidis curſus humorum ad ſecretionem vergentium intercipitur: Si aperiendi vi prædita fuerint, in confuſionem agunt & impellunt ubi tumultus potius ſedandus eſt, ac tranquillitas inducenda humoribus: Solius Medici eſt prædicta tempora diſtinxiſſe & idonea noſſe, Quid hæc ad vos, harum rerum ignaros? Ne ſutor ultra crepidam.

Magnos aquæ hauſtus concedimus ultro Magiſtro Martino, atræ illius bili domandæ apprime idonæ, quinimo illius uſum urgenus, ac melancholicis quibuslibet atrabiliariis, illi auſcultantibus: Si quoque Vianus, hydropota eſſe velit, addita aqua pulli ab ipſo jactata, nec nos diſſentimus, at vero id ratum habemus hoc pacto iis ſatisfactum non iri aquam præſcribendo, nummos quærunt, ac de egenis ſolliciti & de Republica.

Pelliculam veterem retinent, & fronte politi.

Aſtutam vapido ſervant in pectore vulpem.

Ideoque id pertinaciter tuemur, cum prædicta remedia porrigunt, ipſos conſtituta convellere, ac Reipublicæ admodum infeſtos eſſe.

Dicti *Martinus* & *Vianus* effutire non debent in ea fuiſſe ſententia olim Judices, difficultatem magnam eſſe in præparatione remediorum, quandoquidem Magiſtratui noſtro non minus perſpectæ ſunt difficultates quæ in eorum mixtione contingunt, & cognitione temporum illorum uſur-

pationi idoneorum: Eventus ſiniſtri toto die comprobant neceſſitatem; utilitatem & æquitatem ejuſmodi conſtitutorum: Tota Lutetia ante triennium aut quadriennium novit quid Præſidi cuidam contigerit, Empirici funeſtum experimentu experto; exhibita pilula quam ex ſennæ & rhabarbari pulvere confectam ajebat (præparationis hic ſumma facilitas) eadem enim die interiit Dominus Præſes: Si quidem prædicti Martinus & Vianus non magis verſati ſunt in arte Pharmaceutica & Medicina (forte magis in diſſimulando, pollicendo, de erroribus differendo, de libertate, charitate) à ſimilibus eventibus perpetuo abſterreri deberent, nec amplius effutire Judices non credere diſcrimen ſubeſſe in re capitali: Adde quod temeritatē ſapit ſi dicant, *alias viſum eſt Iudicibus*, eorum enim ſapientiam convellunt, judicium & intellectus acumen, à quibus pendent fundamenta Legum, Conſtitutorum, Sancitorum: Si familiare eſt dictis Martino & Viano illa violare, nec tamen venerationem ipſis debitam ejerare debent, ac dignitati in qua conſtituti ſunt obſtare: Martinus & Vianus errore forte liberabuntur: Magiſtratus oculatiores ſunt quam ut tam eximie judicent de aqua pulli gallinacei, & juſculis ab ipſis decantatis, quæ comparata eſſe ajunt conſervando humido innato & radiccali, quia conſtant ex radicibus.

Ad populum phaleras.

Nec firmiori innituntur fundamento, cum affirmant Noſodochium Pariſienſe, Charitatis dictum, Pharmacopoeo carere, nemini enim ignotum Noſodochium majus, dictum *l'Hoſtel Dieu*, ſuppeditare remedia omnibus univerſæ urbis egenis, ac proinde illis quos continet prædictum *Charitatis* Noſodochium.

Illud vero admirationi proximum, & inſolens, dictos Martinum, & Vianum qui thecam portatilem remediis non aliunde quam ex pharmacopoliis noſtris deſumptis inſtruunt; præſidia medica, etiam præcipua, diſpenſare audere; Officinæ noſtræ illis ſuppeditant ſuppurans unguentum, viride, mundificativum, album Rhaſis, Digeſtiva; Lapides cauſticos, Eſcharotica, Catheretica, Corrodentia, Phoenigmos, Dropaces, Veſicantia, Sparadrapos, Emplaſtra, cataplaſmata, Vnguenta, Linimenta, Collyria, Lotiones, Lixivia, Aquas contra gangrænam, Sacculos, Olea, Tincturas, Salia, Caragmatica, Extracta, Balſamos, plurimaque remedia externa, à Medicis quotidie excogitata: Denique dicti Martinus & Vianus ne ſicubi digiti quidem laboranti opem ferre queunt quam per remedia apud nos conquiſita, Ipſi tamen audent præparare & præparare remedia quorum anceps eventus eſt, in ægri ſalutem vel perniciem.

Si tam inſignia beneficia confert Pharmaceutica Ars illi Medicinæ organo quod Chirurgiam vocant, multo amplioris utilitatis eſt erga medicinam: Quapropter nullo non ſeculo eruditi maxime inſudarunt cultui rei herbariæ, uni ex præcipuis artis Pharmaceuticæ partibus: *Theophraſtis Dioſcorides, Galeni, Plinij, Meſues*, Botanicen

excoluerunt *Ruellii, Solini, Dalechampii, Matthioli, Dodonæi, Bauhini, Cluſii*, illam locupletarunt, auxerunt: adeo ut prædictis præſidiis, adjunctis illis quę ſuppeditant Mineralia & Animalia, vera materia eruta fuerit circa quam induſtriam ſuam exercuere inſignes practici qui ad ſummum artis opus aſpirarunt, Sanitatem intelligo, Neque enim alias nobis notus eſt Lapis Philoſophicus præter eum qui illam accerſit.

Deſipiunt auri, fruſtra, qui ſemina quarum
Qui ſanat magnum perficit artis opus.

Si ſemi, docti, ac pſeudo critici noſtri de ubertate conquerantur, ac ſterilitatem triumphum ducere ſtatuant ubi egeſtas maxime urget, obiiciemus illis, & ſimiles faciemus ſylveſtribus illis hominibus, qui veſci malunt glandibus & carduis quam fructibus ab ipſis inventis: *Fernelii, Dureti, Hollerii, Veſalii, Riverii* palato acutiore præditi fuere, collegere & aſſervavere cunctos illos fructus multo adhibito ſtudio in uſus tempore idoneo ceſſuros: Eorum exempla commotus Dom. *Willis* Rationalem ſuam Pharmacopoeum conſtruxit, in qua jurares indefatigabilem illum Anatomicum univerſam naturam cultro diſſecuiſſe anatomico in hominis conſervationem: Germanus quidam periti ſſimus (*Wedelius*) nonne præcipuam navavit operam diſquirendis remediis unicuique morbo idoneis? in explicatione modi quo operantur, & qua arte illa præparanda ſint: Sed ut exteros non conſulamus, quod non adhibuit ſtudium Dom. primarius Regis Medicus ut typis ederetur Pharmacopoea Regia, in qua etiamnum conſpicua ſunt remedia quibus illuſtre illius nomen præfixum eſt? Eruditiſſimus ille Vir, arduis & ſummis quanquam negotiis implicitu, momenta tamen temporis arripuit quo id opus illuſtraret, interim dum omni niſu invigilat conſervandæ valetudini invincibilis noſtri Monarchiæ.

Tot illuſtrium virorum authoritas, experientia & ratione roborata, adeo manifeſtam faciunt inefficaciam argumentorum, & arguunt inanes conatus Pharmaciæ inſtauratorum, ut ulterius meminiſſe inutile ſit: *Guiberti, Bovioneti*, Medici in pauperes benefici, ex eorum numero fuere qui Mattini & Viani, zelo & charitate induti fuere. Animi impotentia, ambitio, vel avaritia, abortivorum illorum fœtuum parentes fuere, ex quorum deformitate conſpicua fit, imo illuſtrior, elegantia artis Pharmaceuticæ. Rigidi illi ipſi cenſores illius neceſſitatem & amplitudinem oſtendunt, ſiquidem tumultuaria illa diætæ inſtitutio, nulla ſpeciali facta adplicatione, ac medicamentorum confuſe præſcriptorum, nulloque ordine traditorum, ſexcentos tumultus quotidie & novos morbos pariunt, quos præcavet Pharmacia directore Medico: Quicquid in contrarium moliantur, ſingulis annis filiam Apollinis renovari videmus, Vere florentem, Autumno vigentem, quam terra propriis condit & alit viſce-

viſceribus: Quicunque enixus adhibeatur eradicendæ huic arbori vitæ, cum mundi machina tantum concidet, rami autem, quos conantur deprimere, Palmarum inſtar ſemper ſurſum vergent, *& curvatæ reſurgent.*

Pharmaciæ & Medicinæ hoſtes non magis nobis injurij ſunt quam Empirici, Orvietani, & Balſamorum propolæ, & Operatores: Alkaeſt enim oſtentat ore Panacearum inventores, Arcanorum buccinatores, qui ſtolidis imponunt, auri medicamentis immiſti prætextu, nummos interim aureos extorquentes quos in loculos conjiciunt: Circumforanei, qui Medicinam univerſalem ſpondent, quia omnibus illam offerunt, revera ſunt, ut eleganter Cardanus, Medicinæ adulterina moneta, nemo illorum opera, utitur quin ſtultitiæ pœnas protinus luat: Huc quadrat id quod lepide refertur de circumferaneo quodam Italo, qui manum peræ intromittens, ajebat, *Dio lati mandi bona*, ac ſerio admonet quam vafre perſonati Medici de corio humano ludant: Ij qui incaute, ſtolide ſe crudunt ejuſmodi ſycophantis, quos *Franco* Impoſtores & fraudulentos vocat, noſſe debent remedium Medicum non facere, ſed viceverſa Medicum facere remedium: Quibus mens ſanac an militem ji ex elegantia armorum & gladio accinto judicaturi ſunt? quin potius ex animo dijudicanda venit, & dexteritate qua gladium vibrat: Nec ſatis eſt obtinuiſſe cothurnum & lauream coronam, ex ipſo fonte ſacro bibendum ut in Parnaſſum aditus pateat: Neque purpura, neque cætera magiſtratus ornamenta æquum Judicem pariunt, callere neceſſe eſt principia juris, doctrina requiritur & probitas morum? quinimo nec ſatis eſt memoriter omnes leges tenuiſſe, quem reſpectum inter ſe habeant noſcendum, quis ordo ſit, ac quomodo conſuetudinibus conſentiant, decretis, conſtitutis Regum ac codici ſupremo; ſed præ cæteris ſolidum judicium requiritur quo ſuum cuique aſſignetur: Nec ſatis eſt dixiſſe, ſub cura mea habui magnates; ex ædibus Domini Marchionis, Dominæ Duciſſæ exeo, arcanum poſſideo mire ſudores eliciens, ſanguinem ſine labore ab impuritatibus libero diuretici cujuſdam medicamenti ope, ut urinæ virides profundantur efficio; diutius ægrum cardiacis recreo priuſquam catharticum exhibeam, deinceps remedia porrigo quæ ne hilum bilis in corpore relinquunt, ſi enim vel ad grani unius pondus quid illius ſuperſtes eſſet, iterata curatio eſſet inſtituenda: ac tandem mea remedia ſpecifica non porrigo quin prius diutius in removendis impedimentis adlaboraverim; Hæc & ſimilia vocat *Galenus*, *exquiſitam ignorantiam & excellentem impudentium*, Sermones ſunt empiricorum, agyrtarum, veneficorum.

Doctrina & judicium genuini Medici ſunt characteres, Naturam dum quieſcit noſſe expedit, ut ſciatur cujuſmodi ſit dum conturbatur: Morborum exacta notitia exigit cognitionem plurimarum aliarum rerũ: Niſi illas perſpectas habueris, hoc vel illud remedium, quod jactitas, nequaquam dextre in uſum flectes: quare Medicina neq; in Paracelſo latet, neque

que Hartmanno, neque Quercetano, neque Severino, neq; Daviſſonio, neque Crollio, Beguino, Schrodero, Fabro, Glazero, Pharmacopoea Auguſtuna, neque Pariſienſi aut Londinenſi, uti neque ſin emendata collegij Lugdunenſi, paucis; nec in libris utut methodice conſcriptis, remediis & præparationibus variis turgentibus; Medicina quærenda in Medici capite, atque ex illo eruenda: Pallas, è Jovis capite prognata, Vulcani auxilio, docet nos ſcientiam nonniſi in cerebro rite conſtituto quærendam, quod rite cuncta ad invicem conferat, & quæ ſit rerum cum ideis proportio diſquirat: Si legitima Medicinæ ſcientia in librorum lectione non ſit collocanda, infirmi erit ingenij indicium in eo qui ipſam quæſierit in capſula Quintam eſſentiam continente, in pyxidula, in arcula ſecretis, pulveribus, præſcriptionibus referta.

Cunctæ hæ rationes Martinum & Vianum cum imperitiæ arguant, tum in præſcribendis tum exhibendis remediis, Luis venereę curæ ſibi incumbunt, adeo ut cum morbi alicujus idea ipſis ignota eſt, ibi refugium quærant, morbum illum verſipellem &c. Protheum vocitantes: Si non aliud relictum ſit illis azilum, inibi citius quam alibi deprehendentur; vix enim quantum imbelles ſint clarius quam hoc loco eluceſcit, nedum hoc ſe tuebuntur propugnaculo.

Illi, ſi fides, Luis dictæ exactam callent notitiam, hoc in affectu doctrinæ ſuę ſpecimina edunt, magiſtrorum vices gerunt; imo de hoc Medicos ad diſçeptationem admittere renuunt; quicquid enim ad hunc pertinet, omnino ſibi vindicant: Et recte, cum circa Luem dictam fere univerſim occupentur, nemo improbaturus eſt ſi hanc ſibi arrogent; Huic aſſertioni niſi conſentiant, audiendæ ſunt ſolum querimoniæ tot puerorum, tot puellarum, virginum & mulierum nimiopere credularum, quas ſuæ curæ commiſſas habuere: Si quam expoſeunt Martinus & Vianus in emiſſo ab illis Facta, viſitatio inſtituentur à Judice, quot teſtes adducerentur, conquerentes, Leuiſſime initio, ægrotabam, Magiſter N. aſſeruit parvi malum eſſe habendum, prohibuit ne communicarem Medico aut Pharmacopoeo, illo ſuadente abominandas potiones hauſi, deglutii Pilulas quæ in pectore & gutture ardoris ſenſum excitarunt, intolerabiles ventriculi dolores ſuffero, vide Domine quid mihi in capite contigerit, in brachiis, quo tandem deducta fuerim.

Alius dicet, cohibitus fuit morbus quo laborabam, plurimæ factæ ſunt injectiones, ſucceſſere tumores in inguinibus, ac dolores intenſi in cruribus, nunc ajunt Medici me Lue venerea eſſe inquinatum.

Nec deerunt qui peracta curatione conquerantur de inſigni humorum in pectus decubitu, comite ſanguinis ſputo, quibus prius tuſſicula tantum moleſta erat, cum quibuſdam doloribus rheumatiſmi æmulis antequam remediorum uſum inirem, cęterum ſe jam percipere curationem ſuſceptam fuiſſe morbi quo infecti non erant, unde affectus pectoris mirum incrementum ſumpſit,

Non pauci quoque declarant accidentibus quibuſdam ſed fugacibus ſe affectos fuiſſe, ſed Chirurgos reponere ejuſmodi affectus à tergo ſemper quidpiam moleſtum relinquere, ac ſatius eſſe illico ad generoſa remedia properare: Dum ancipites, addunt utrique eſſemus, conſilii inopes prohibuiſſe illos ne res in Medici notitiam deveniret, quantumvis importunus calor guttur, caput, imo totum corpus afficeret, cum inſignis plenitudinis argumentis, ne aſſenſum quidem prębuiſſe levi ſanguinis miſſioni, imo nec exhibitioni purgantis medicamenti priuſquam corpus ulterius incaleſceret: Tandem nulla prævia præparatione ſepties aut octies nos cathedræ impoſuiſſe, adeo ut ſuffocationem vix declinare licuerit: Interim eadem vexant ſymptomata, Medicus autem, ac alius Chirurgus, ratum habent Venerea lue nos laborare, hoc vero moleſtum admodum eſt, quod de ejus præſentia dubitare non liceat, cum nodi & gummata de rei veritate dubitare non ſinant.

Si in ejuſmodi hiſtoriarum enarratione pergere vellemus, in volumen grandius excreſceret hoc *Factum* quam liber *Fabritii Hildani*: Ne inſurgatis in nos Domini, res omnium certiſſima eſt, neceſſe nunc eſt fraudem in apertam lucem venire, conſulendum ſaluti tot juvenum, imo familiarum integrarum, declarando infortunia in quæ præcipites agitis veſtros ægros, quando primatum affectatis, neque à conſilio Magiſtrorum veſtrorum eſſe vultis, aut ab ipſis præſcripta obſervare: ab his doceremini abſtinendum à purganti medicamēto quo tempore ſuffumigiis utimini, ac primo ptyaliſmi impetui remoram non eſſe injiciendam, neque remediorum illum promoventium vim eſſe infringendam alterius contrariæ facultatis exhibitione: Ab iiſdem Magiſtris diſcere vobis liceret quomodo ſit colluendum os miſcellorum ęgrotantium, quibus ſpiritum vini gargariſandi gratia datis in maximis ardoribus: Cum tantum immineat periculi ex veſtro regimine, intereſt monuiſſe in veſtris ædibus interiiſſe ægros quoſdam in ipſa remediarum à vobis exhibitorum operatione, at vero id nequaquam contingit ubi directores adſunt Medici, Pharmacopoei autem præparant remedia ægris convenientia, ſatis eſſe exiſtimatis obſervaſſe qua arte quidam præſcriptis medicorum uſi convaluerint, vel periculum in quibuſdam ægris feciſſe illis inſciis: Experientiam nunquam ducem, aut facem præferentem habituri eſtis, ſi quid inſolens, aut vobis ante non perſpectum ſupervenerit: Ponamus eundem eſſe morbum, an idem tamen eſt ſubjectum, an idem malignitatis gradus? Oppreſſio, febris, hæmorrhagia an ejuſdem cauſæ ſunt ſoboles? attamen apud vos idem ſemper eſt remediorum apparatus, eadem dozis, eadem agendi ratio, eadem diæta & victus regimen, ſicut eadem utimini cathedra, eodem lecto cui miſellos ægros veſtros imponitis: Nimis multa eodem tempore animo volvunt ægri, ut ad hæc animum convertant, neque revera peritia neceſſaria inſtructi ſunt qua extricare ſe valeat ab iis quæ maxime difficilia

difficilia in arte Medica occurrunt.

Non inepte conferri queunt prædicti Martinus & Vianus cum navarchis illis quos tempeſtas adeo obruit ut Poli ſitum omnino ignorent, aut ſtellæ navigationem dirigentis: Nullus alius Mercurius ipſis notus quam qui commercio & negotiantibus præeſt: Litem ea tantum de cauſa movent, ajunt, quo eadem libertate in profeſſionis ſuæ exercitio frui liceat qua mercatores: De Mercurio alato cogitatio nunquam incidit, multum diſcrepat à Mercurio vivo, eapropter tantum cognito quod graviſſimus ſit, ac facile manus effugiat: Et hæc captum eorum implent, etſi ſæpe numero terrorem incutiat incluſus Pilulis quibus illum incarcerant, tumultum ciens & effectus pernitioſos edens cum temere in uſum ducunt, vel illegitime præparantes in ignem coniiciunt, aut ægro ante uſurpationem non rite diſpoſitio exhibent, non ſecus ac olim rei tigridum & leonum rabiei exponebantur.

Ne vanitate turgentis, nimio ſtetit multis miſeris veſtra temeritas: Ingredimini noſtra Pharmacopolia, à nobis diſcetis artem domandi furibundum illum, ac quomodo partes noxiæ ab illo excludendæ ſint, quomodo ſublimandus ſit, quomodo præcipitandus, quomodo dulcificandus, fixandus, quomodo aliis commiſcendus: Rationem vobis tradituri ſumus qua ſecure in ſuffumigia venire queat, & modum parandi Bezoarticum Venereum; Explicaturi ſumus quod illud ſignificet *Salivam ſorbere mercurialem*, etſi hoc nihil ad luem veneream, effectus tamen percipitis cum æger ille inquinatus eſt: Sed fidem nobis adhibete, Magiſtri Martine & Viane, prædicta non ſufficiunt, memineritis adhibitis omnibus cautionibus Magiſtri tamen inſpectionem requiri, Medicus ſuper hac re in conſilium adhibete: Confitemini lubenter, an non verum quoties illorum conſilio uſi eſtis ubi primum ante ſignani luis ſe prodidere, ſemper illam vos fugaſſe, id quod rariſſime contingit abſque illorum auxilio: Ægrorum vobis commiſſorum curam ſi gerunt, omnia felicem eventum ſortiuntur, Nemo exprobratus eſt, Æger iſte in remediorum decurſu tam male habuit, ut ſucceſſerit immobilitas maxillarum, ſuperſit tremor totius corporis inſignis, aut lacrymarum incontinentia moleſta, aut, quod pejus, nemo in aurem dicturus eſt, Is, qui apud illum degebat hac nocte interiit, Chirurgus Medicum nunquam admittere voluit, aut Pharmacopoeum jampridem familiarem: Sed hæc obiter, nec enim quicquam libertati publicæ detractum volumus, Væ illis qui ædes veſtras intrarunt, peritiæ putatitiæ veſtræ commiſſi, abſque Medici regimine & medicamentis à Pharmacopoeo ſuppeditatis: Sed ſpes eſt in poſterum fallacia locum non futurum, neque deinceps quenquam in manus veſtras venturum quin Medicorum auxilium imploret, ubi præſertim ægri in propriis ædibus curationem admiſſuri erunt: tunc quippe veriſimile eſt Magiſtros noſtros remedia in Pharmacopoliis noſtris præſcripturos

atque reipſa oſtenſuros quam noxia ſint decocta veſtra, incendium corpori inducentia, à vobis exhiberi ſolita corporibus emaciatis, ardore jam correptis, & equuleo impoſitis: Quapropter arduum non erit ad obſervationem conſtitutorum noſtrorum vos adducere præſenti in caſu, non ſecus ac in cæteris, vel eo nomine quod ſecreti ratio vobis in prętextum ſemper veniat: Nunquid Pharmacopoei eadem lege tenentur qua Chirurgi, eademque ratio ad illius obſervationem adſtringit? Nullius laboris erit ſi noſtræ fidei res committetur, quandoquidẽ tanti conſtat tot miſeris vitium Medico occultum eſſe velle & Pharmacopoeo: Prętera ſi religioſius illud non obſervetis dum Lue infectos curandos ſuſcipitis, quam ubi eleemoſynas veſtras elargimini, quis quæſo fidem vobis adhibiturus eſt? Prædicti Martinus & Vianus adeo undique vacillant ut dimicare cum illis infrugiferum ſit, utut in ſuo *Facto* acriter in nos inſiliant: Nec tamen hoc ſilentio prætermittendum eſt, decantatas ab ipſis eleemoſynas, exhibendo ptiſanas laxativas, enemata, potiones medicatas, Julapia aliaque remedia ipſis familiaria, crudelem eſſe miſericordiam.

Nam data non apto tempore vina nocent.

Si auxilii omni ſpe deſtituerentur egeni, venia fortaſſe digni eſſent Martinus & Vianus dum periclitantur, Sed in pago non degimus, quo cum primariam fere regni urbem conferunt: Nunquid gaudet Noſodochio omnium totius fere Regni ampliſſimo, reditibus inſigni, Rectorum & Adminiſtratorum vigilantia opifero? Nunquid remedia expetita omnibus abſque diſcrimine conceduntur, ubi Medici egenis æque ac divitibus auxiliares manus porrigentes ea præſcripſerint: Subticere volumus quid hac in re præſtare ſolemus, nedum quantum incarceratis benefici ſumus & miſellæ plebi: Collegas noſtros, qui in partes charitatis nobiſcum venerunt, ſilentio involvimus, æque enim revelatio illis eſſet moleſta quanto grata vanitas Martino & Viano, dum à cæterorum commercio ſecedere ſtudent,

In veſtrum ergo commodum cedant milleni illi coronati quos ſingulis annis in egenos erogare ſoliti eſtis, in beneficium enim illorum non redundant remedia à vobis exhibita, ſicuti ante palam fecimus: Fructus quoque exinde nullos percipitis, exprobraturus enim vobis eſt Salvator, ejuſmodi deprompta eleemoſyna, *Amen dico tibi quia mercedem tuam accepiſti:* Quis non judicaturus eſt Martinum Phariſæi preces fundere, *Domine ago Tibi gratias quod ſimilis non ſim cæteris hominibus, jejuno, eleemoſynas effundo,* Optima poſſideo remedia, non tam chare apud me conſtant quam apud cæteros: Quando hæc verba profert, moriendum eſt, chariſſime frater, ſub pallio nigro occultum gerens ſiphonem, quod conferri poteſt cum *Pallio notæ*, fere eſt ut credas ipſi nihil aliud eſſe cordi quam egenorum ſalutem, artium correctionem & ſolatium publicum: Scitiſſime hanc in rem D. Chryſoſtomus, *Simulata devotio eſt ſubtile malum, venenum latens, virtutum fucus & tinea ſanctitatis:* At vero quantalibet cura adhibeatur à Magiſtro *Martino*

ut

ut occulta ſit rerum ſuarum adminiſtratio, ut fucum actionibus ſuis obtendat, atque ſanctitatis velo ſe ubique involvat, larua ſicut & duci ſuo excuſſa eſt: Abſit tamen ut credamus verum eſſe quod nuper nobis relatum eſt de Fabri cæmentarii adjutore, cui tabulato deciduos occurrens Magiſter *Martinus*, immiſericos dixit, Inutiliter auxilium ferretur, quod mihi relatum à viro fide digno: At his in caſibus conſtituta non peſſundant prædicti Martinus & Vianus, tempus illis longius foret centupli remunerationem præſtolando, vererentur ne terra ſancta, in qua ſementem facerent, ſterilis evaderet, præſentem pecuniam malunt, quapropter frequentant tantum ædes illorum quibus præjudicio animus occupatus eſt, civium & artificum, apud quos occaſio lucri occurrit: Inibi deprehenſi conſtituta violantes, iram atque animos à crimine ſumunt, pertinaciter tuentur ſibi licere remedia præſcribere & exhibere, perſpectam ſibi eſſe Phyſiologiam Simejoticam, Pathologiam, Therapeuticen; ac ſibi morbum quemlibet oblatum pro ſummo artis opere obbtigiſſe: Omnia effutiunt, omnia comminiſcuntur ut culpam ſub velo actionis beneficæ occultent, utiles, ſuſpiciendę.

Nihil eſt audacius illis deprehenſis, iram atque animos à crimine ſumunt.

At vero prædicti *Martinus* & *Vianus* candide & ſincere ſibi mutuo exprobent.

Reſpice quod non es, dic tibi quiſis,
tecum habita & noris quam ſit tibi curta
ſupellex.

Nemini nunc non perſpectum Chirurgiam filiam eſſe in matrem rebellem, ſcil. Medicinam, nec vero id ſatis eſſe, patrimonium quoque ſorori ſuæ diripere velle, nempe Pharmaciæ, quando ſcilicet dicti *Martinus* & *Vianus* ſe Pharmacopolas fingunt, illiuſque functiones proprias ſibi arrogant, cujuſmodi ſunt, uti probatum, remedia porrigere, Ptiſanas laxativas, Enemata, Julapia, Apozemata, Potiones medicatas &c.

Quare ſpes eſt futurum ut Judices abſurdum judicent Factum ab ipſis emiſſum, atque nobis petita adjudicent, prohibendo ne in noſtra caſtra tranſeant &c.

OBSERVATIO.

Frumenti penuria ob Inſecta ariſtis infeſta, è quibus Culices ſubnaſcebantur.

Tritici ſeges hoc anno votis non reſpondit ob præcedentis hyemis ſævitiem, prodigio vero res proxima eſt quæ accidit nonnullis in tractibus Delphinatus, ac præſertim plurimis in agris ambientibus Gratianopolin, extraordinarium quid exhibens: Conſpecta ſunt inſecta quędam, figura humana ac pileo ſimili illi quē Equites catapultarii gerunt donata, à quibus omnino vaſtatum eſt triticum, contrectata digitis crepabant, ſanguinem purum fundentia, cujuſvis miſturæ alienæ expertem, admo-

dum fœtentem: Ab hoc ſanguine adeo tingebantur lintea, ut vix iterata lixivij lotio auferret; Iſtius Inſecti color aureus fuit, alimentum per aculeum quo præditum erat adſumentis, quo ſpicæ adhærebat: Eorum nonnulla huc tranſmiſſa ſunt, ut dixi affixa: Oculatus teſtis ſcribo ſiquidem & vidi & propriis manibus tractavi: Cum ſpica ſucco deſtituta exareſcebat, moriebatur Inſectum, & poſt aliquor dies culicis ſpecies exoriebatur admodum horrendi, cui ambitus oculorum rubebat, parte interna albicante, cui infra adjacebat linea flaveſcens: Culex hic viam vi ſibi faciebat per partem Inſecti poſticam: Hiſtoriam qui huc tranſmiſit ſcribit unum ſe vidiſſe in manibus Juriſconſulti Gratianopolitani, & majus & craſſius iis quæ huc miſſa fuere: Cornubus inſignitum erat, auriculis maximis & nigris, non ſecus acroſtrum utroque papillarum ordine propemodum ut ſcrofa: Reliqui corporis color elegans fuit, etiamſi variegatus: Addit Idem prodigium hoc alterum excepiſſe, videlicet in pluribus dictæ Provinciæ locis animadverſam Papilionum tam inſignem catervam, ut nubem conſtituerent, quibus diſgregandis neceſſe eſſet aërem gladio verberare: Aſſerens viros plurimos fide dignos itinerantes illos obvios habuiſſe, adeo ut eorum diſſipandorum gratia vel gladium ſtrinxerint, vel baculo uſi fuerint. *Ex Mercurio Amœni Menſis Octobris anni* 1684. *p.79.*

Finis Anni Quarti.

ZODIACVS MEDICO-GALLICVS,

SIVE

MISCELLANEORVM
Curioſorum, Medico-Phyſicorum Sylloge

CONTINENS

CELEBERRIMORVM VIRORVM TVM
Medicorum, & aliorum Eruditorum
in Gallia.

OBSERVATIONES, TVM OPVSCVLA MEDICA & Phyſica,

Gallice emiſſa & Latinitate donata.

ANNVS QVINTVS.
Sçilicet M. DC. LXXXIII.

GENEVÆ,
Sumptibus LEONARDI CHOUËT, & Socij.

M. DC. LXXXV.

Zod: Ann. V. pag. 1.

ZODIACI MEDICO-GALLICI.

SIVE

Miſcellaneorum curioſorum Medico-Phyſicorum, Celeberrimorum Medicorum, & aliorum in Gallia Eruditorum.

ANNI QVINTI.

JANVARIUS.

REMEDIVM ANGLICVM

Pro curatione Febrium;

Ex mandato Regiæ Majeſtatis publici juris factum

Additis Obſervationibus Domini Primarii Regis Medici Circa compoſitionem prædicti remedii.

A Nicolao de Blegny, Chirurgo ordinario Sereniſſimi Principis Fratris Regis; Directore, &c.

QUINQUINA, alias Kina-kina, cortex eſt arboris Indicæ, magnitudine ceraſum æquanis, foliis juniorem quercum referentis, cujus itidem fructus cum glande aliqualem ſimilitudinem gerit, id quod ex figura ſubdita, quam delineari curavi, amplius innoteſcet, à Jonſtono exhibita ſub finem hiſtoriæ arborum in Mantiſſa.

Ante triginta annos vix innotuit apud Europæos hoc medicamenti genus, exinde qui de eo aliquid tradiderunt, præter *Jonſtonum*, fuere *Johannes Chiffletius*, *Dyon. Jonquetius*, in Regio plátarum horto ab ipſo conſcripto, *Rulandus*, *Sturmius*, *Melipus*, *Conigius*, *Gaudentius Brunatius*, *Wolfgangus Hœferus*, *Willis*, *Rolfinkius*, Doctor quidam Lugduno Batavus, qui *Schroederum* auxit, *D. Meuvius* in ſuo Dictionario Pharmaceutico, Author Tractatus de curatione febrium &c. poſtremo tandem *D. Lemeryus* quarta editione curſus ſui Chimici: nonnulla præterea notatu digna variis in locis Ephemeridum noſtrarum Medicarum occurrunt.

Non omnium authorum conſenſus eſt de nominis etymo, uti neque de natali ſolo, alii enim ex Chinarum regione deducunt, quamobrem plurimi vocent corticem Chinenſem, atque diſtinctionis gratia à China radice, duplicata voce Quinquinam appellari dicunt, aut, quod idem ſonat, Kinkinam. Alii vero, quorum numerus multo major eſt ex Peruviano regno arceſſunt, ubi loci Febris Quina nominatur, unde Quinquinæ vocem derivatam cenſent ab incolis Gannaperidem vocari ajunt: ratione autem natalis ſoli vocandum jubent corticem Peruvianam Indicam, aut Americanam, quod à quibuſdam dicatur *Cortex* aut *Pulvis Jeſuiticus*, id nominis ſortitum eſſe volunt quod primi omnium Jeſuitæ ex America traduxerint; cujus pars eſt Peruviana regio: utut vero fuerit apud Latinos jam audit *Cortex febrilis*, apud Hiſpanos autem *Palo de calenturas*, hoc eſt *lignum antifebrile*.

Ex Chinarum autem regione ad nos perveniſſe veriſimile fuit, quod Luſitania plurimam nobis ſuppeditet; ſtat tamen vulgara opinio, ſiquidem Luſitanis cum utriſque Indis frequens eſt commercium.

Nonnulli Quinquinæ duas ſpecies conſtituunt, agreſtem unam, exiguæ efficaciæ, alteram excultam & præſtantiorem, ſed apud incolas tantum valet hæc diſtinctio, nullius apud nos uſus.

De præſtantia tamen quibuſdam ex indiciis judicium ferre licet, ab experientia depromptis: optimæ enim cuticula, aut pellicula exterior, lineis vel Sulcis profundioribus tranſverſis exarata eſt, ſuperficiariæ autem ſunt quæ per longitudinem decurrunt lineæ: Recens ſi fuerit, interſectionum maxima pars in epidermide colorem album argenteum exhibent; ſed præterea rubellum quid ſat dilutum adparet, compacta eſt, amarore manifeſto prædita, pyxidibus, quibus concluſa, advehitur, gratum odorem imprimens.

Id vero adnotandum eſt odoris vehementia caſſia caryophyllata inferiorem eſſe, minuſque aromaticum ſpirare, quam fraudulenti Quinquinæ ſubſtituunt, una cum ceraſi cortice, hanc paucis ante diebus aquæ immacerantes in qua diſſoluta fut aloës: quod fraudis genus impune ferendum non eſt, cum facultatibus omnino diffideant.

Deprehenſum & aliud adulterii genus, corticem enim mercatores nonnulli integram liquori cuipiam immacerant, hocque artificio præſtantiſſimam in proprios uſus eliciunt

tinctu-

tincturam, ac demum venalem exponunt non ſecus ac ſi de viribus nihil illi deceſſiſſet.

Hactenus incertum illius fuit pretium, nec conſtitutum, quamdiu apud R. P. Jeſuitas tantum proſtitit, Romæ & Pariſiis, unica dozis aureo nummo pendebat, quæ binarum erat drachmarum: Protinus vero ac aromatopolis innotuit, de pretio multum illi ſubductum eſt, adeo ut ante triennium aut quadriennium optimæ & ſinceræ libra una vigintie duabus, & ad ſummum, viginti quinque (*francs*) libris Gallicis veniret: At vero quamprimum Angli Medici remedium celebre fuit, ubique multa experimenta tentata ſunt, unde Quinquinæ pretium majus acceſſit, neque tamen ea ſolum de cauſa ſuperauctum eſt, Dom. *Talbotio* ubi primum innotuit ab aliis præparari febrifuga, ſuo pene æquiparanda; veritus porro ne arcanum tandem notum fieret, quicquid corticis illius Lutetiæ nauciſci potuit, ac in celebrioribus, urbibus Galliæ, clam ſubducere conatus eſt. Quo facinore evulgato, plurimi Medici, Chirurgi & Pharmacopoei, ſuas res agi crediderunt, ac diligentia adhibita, ne ejuſmodi medicamento deſtituerentur, illico illius copiam inſignem Rothomago & Burdegala advehi curarunt, adeo ut Dom. *Andry* & *Vilanius*, celeberrimi apud Pariſienſes aromatopolæ, cum quantum apud illos proſtabat ducentum libris Gallicis libræ unius pondus vendidiſſent, neque unde comparare ipſis liceret adparet, quindecim dierum intervallum fere effluxit, quo & apud illos & cæteros aromatarios illius inopia fuit omnimoda, Sed tandem contingit ut exigua illius copia advecta fuerit, cujus libra fere centum aureos pretio exæquavit.

Exinde mercatores noſtrates cum apud Hiſpanos copiam illius nacti eſſent, remedium porro Angli novitatis gratia quod exutum eſſet, de pretio quotidie plurimum illi deceſſit, adeo ut hodie Lutetiæ libra una quinquaginta aut ad ſummum ſexaginta libris veneat, nec apud me dubium quin claſſis maritima fauſte ex Indiis redux vilius adhuc reddat pretium.

Ex authoribus à me adductis, nonnullis, Quinquinæ facultates tradituris ex priſcæ medicinæ principiis, ſatis fuit attuliſſe corticem illam calidam eſſe & ſiccam initio ſecundi receſſus; Alii, ex eorum claſſe qui iniqua principia in novam philoſophiam invexerunt, probabiliora ſe adducere rati ſunt enuntiando Quinquinam vi alkalina motum acidi febrem inducentis ſiſtere, ſed illi rem obſcuram per aliam obſcuriorem explicant.

Si quid in medium proferendum quod animum curioſum magis expleat, primo ex ſententia *Williſii*, conſulenda eſt experientia, illique aſſentiendum ſtatuenti, quicquid actu amarum eſt eximiis pollere viribus in ſiſtendis fermentationibus præternaturalibus: eapropter *radix gentianæ* adverſus febres quartanas olim adeo decantata fuit: flores item *centaurii minoris*, radices *contrayervæ* & *ſerpentariæ*, folia *abſynthii* &

& *carefolii*, *Scammonium*, & plurima alia amaritie prædita revera ſunt febrifuga, etſi Quinquinæ viribus inferiora ſint.

Inſigni hoc vero conſtituto, indagandum jam quæ cauſæ naturales amaritiem mixtis inducant: ſuppoſito autem (id quod omnino neceſſe eſt) vera corporum elementa corpuſcula eſſe acida, liquida, ignea, ætherea & terreſtria, proclivè erit in cauſarum ejuſmodi cognitionē devenire, quandoquidem enim amara omnia linguam penitius ſubeunt, adeo ut pertinax ſit energiæ illorum ſenſus; inter elementa autem nulli eorum præter quam Acidis id tam large conceſſum fuerit, inde colligendum eſt in mixtorum cōpoſitione prædominiū illa obtinere, quę illo ſapore eminenter prædita ſunt, ſed præterea ea rationequod cōmixta plurimis corpuſculis liquidis, ex ſe non alios exerūt liquores quā pungentes & diſſolvendi vim nactos, cujuſmodi ſunt *ſpiritus ſalis, vitrioli, aluminis*, &c. Conjuncta autem corpuſculis igneis, producunt tantum cauſtica & exurentia, exempli gratia *Sublimamatum Mercurium corroſivum*, *nitri ſpiritum, lapides cauſticos*, &c. Intime autem admiſta particulis ſulphureis & oleagineis, mixta ſolum inſigni dulcedine prædita pariunt, ſicuti *mel, ſaccharum* &c. unde conſequitur ſola corpuſcula terreſtria, certa quantitate & menſura illis commixta, ſaporem amarum inducere poſſe; ac revera quo plus ſal quodpiam terræ obtinet, eo amarius eſt, ac vice verſa, quo magis depuratum fuerit, eo minori pollet amarore: ſic e. g. ſal marinum humido diſſolutum, demum per chartam emporeticam trajectum, non alium quam ſpiritus acidi ſaporem exhibet, etſi ante prædictam ſolutionem & filtrationem inſigni amarore polleret.

Porro ſicuti inter elementa à me recenſita Acidum omnium graviſſimum eſt ac proinde frigidiſſimum; ſin terreſtre minus illo gtave ſit, imo etiam liquido, plus etiamnum quam igneum & æthereum de gravitate poſſidet, inferre licet id temperie donatum eſſe, hoc eſt qualitate inter extrema media, ideoque ubi una cum acido in mixto quopiam copia ſuperat, aliter evenire nequit quin mixtum refrigerandi vi polleat, aut ſaltem admodum idoneum tuendæ juſtæ corporis noſtri temperiei.

At vero cum nullum Amarum reperire detur tantummodo ex corporibus acidis & terreſtribus conſtans, quoddam porro occurrat cujus compoſitionem ignea, ætherea aut liquida non mediocri copia ingrediuntur, eapropter aliud alio magis aut minus amaricat, imo plus aut minus refrigerat aut temperatum eſt: At vero ſi Quinquinæ ſiccitas perpendatur, ac identidem quam parum idonea ſit combuſtioni ſuſcipiendæ, proclive erit inferre tria elementa à me poſtremo recenſita, exigua admodum copia in ea contineri, ac proinde ex cenſu amarorum vix quodpiam reperiri poſſe illa temperiei magis proximum.

Juxta principium à me conſtitutum in perquirenda Quinquinæ natura, cæteræ omnes illius facultates elici poſſunt; cum enim in illius compoſitione Acidæ cæteras partes copia ſuperent, quibus innatum eſt liquores,

res, ſubſtantiam noſtram præſertim conſtituentes, coagulare ſanguinem, exempli gratia, lac &c. & ſimul terreſtres, quæ abſorbendo humiditatem & viſciditatem, à quibus partium ſolidarum robur infringitur, conſtringunt & roborant, neceſſe eſt in Quinquina adeſſe ſtypticam & adſtrictoriam vim, ac revera in duabus his proprietatibus latet quicquid maxime admirandum continet illius operatio, ſicuti id à me oſtenſum in prioribus obſervationibus à me editis.

Neque tamen exiſtimandum, ſicuti perperam nonnulli credunt, conſtringendi vim illi inſitam adeo efficacem eſſe, ut materiam febrilem intra præcordia cohibere valeat, cæteraſve cauſas morbificas humoribus confuſas, aut partibus ſolidis adfixas; quinimo certum eſt collectione partium homogenearum ſanguinis à Quinquina facta, ſubſequi ſecretionem partium heterogenearum aut exuberantium, quarum hoc pacto excretionem promovet; cujus gratia Natura ſola ſæpe tot conatus irriros inſtituit: non ſecus cortex illa viſcera conſtringengendo & corroborando, vim illis impertit qua omnibus injuriis obſiſtant, ac à quiſquiliis omnibus moleſtis ſe liberent.

Experientia obſervationibus prædictis apprime conſentit; ignis hectica febre laborantes exſiccans & tabefaciens, ſæpenumero à variis & diverſis Quinquinæ præparationibus extinguitur; neque minus idonea eſt extinguendis cæteris omnibus inflammationibus internis, febribus, ac in genere fermentationibus quibuſcunque inſolitis & præternaturalibus coërcendis; exiguo temporis ſpatio motus quoſvis depravatos reprimit, maſſæque ſanguineæ conſiſtentiam vitiatam reparat; Imo ſæpenumero excretiones tam ſalubres excitat, ut exhauſta hydropum ſcatugine, ob ſuccos naturales depuratos, in quorum depravatione & fluore ſtatuenda eſt illorum cauſa antecedens, tanquam principe (cauſa) adſcribenda illi ſit expulſio redundantium ſuccorum effuſorum, quæ cauſæ conjunctæ vim obtinebant.

Id tamen mirum inter tot authores, qui miris encomiis illius effectus extulerunt, ne unum quidem tentaſſe explicationem illorum ex veris cauſis deductam, imo nec qui eandem poſſibilem cenſuerit; Willis enim, qui inter omnes proculdubio eruditiſſime de ea ſcripſit, hac ſola ſe tuetur circumſtantia, quod cum nihil ſimile unquam illi occurrerit, neque liceat ex ſingulari experimento axioma genericum ſtabilire, ideo ſolum in id incumbendum ut rite dignoſcantur phænomena inde pendentia, prætermiſſis illorum principiis effectivis.

At vero ut manifeſtum fiat quam proclivis ſit error in explicatione rerum ſi illarum notitia aliunde quam ex propriis cauſis deducatur, è re fuerit huc nonnullas laudati authoris opiniones adduxiſſe, de effectibus Quinquinæ in maſſam ſanguineam. Prima eſt, ab hac perpetuo in illa excitari fermentationem, per quam ea ſolum ratione extinguatur febris quod aliam hæc agnoſcat cauſam; At vero Quinquina ſanguinis cæterorumque humorum fermentationes

revera ſiſtit, nequaquam vero concedam ullam ab illa excitari ſecunda eſt, quod illius effectus tamdiu perſtet quamdiu vaſis concluditur, quamprimum vero cunctæ illius partes inde elapſæ ſunt, effectus ab illa inductus illico reſurgit, adeo ut eadem certitudine redeant paroxyſmi febriles, qua extinctio eorum illius ope ſperatur: At vero oppoſitum ſemper adparet, ſi modo rectus fuerit illius uſus: Tertio tandem ſtatuit acceſſiones febriles ipſam ſiſtere ſed neque figendo, imo neque liquando ſanguinem, reliquorum febrifugorum more; Attamen id certo certius eſt præcipuum hunc eſſe febrifugorum amarorum, adſtringentium & ſtypticorum effectum, eſſentialium ſanguinis partium diviſarum & divulſarum à ſpiritibus animalibus furibundis, vel humoribus heterogeneis & ſuperfluis, collectionem & mutuam conjunctionem.

Nec opportuniora loquutus author additionum in *Schroederi* Pharmacopoeam, cenſens à Quinquina expugnari febrem, præcipitatoria vi qua pollet erga fermentum febrile; nam præterquam quod vix quiſquam mente concipiat quomodo materia intra vaſa concluſa, & cruori confuſa, vi medicamenti præcipitari queat, cujus præcipua facultas è diametro repugnat efficaciæ evacuantium, cum id genus præcipitationis per diuretica tantum inſtitui poſſit, paulatim, & tractu temporis, inique id adſcribitur Quinquinæ adeo efficaci vi præditæ, cujus effectus tam cito emergit, ut ab unica illius medicamenti exhibitione ſiſtatur ſæpenumero & præcaveatur proximus febris paroxyſmus.

Author curationis febrium per Quinquinæ uſum, qui febris cauſam ſtatuit fermentum quoddam acidum, medicamenti illius effectus adſcribit inſitæ facultati impugnandi, domandi & abſumendi ejuſmodi fermentum, At vero prædicto authori in mentem non venit, ſi revera Quinquina vi polleret deſtruendi, quinetiam acida ſanguini immiſta foras propellendi, non poſſe ipſam adſumi quin iſtius liquoris σύστασιν omnino perverteret, quandoquidem obtunderet, aut exterminaret acida ipſa, illius ex naturæ lege partem conſtituentia, hujuſque formam neceſſario in aliam migraturam ſi maxima pars alterutrius principiorum illius elementarium ſubducta foret.

D. *Lemery* in ultimo curſu Chimico à vero non adeo aberravit, aſſerens Quinquinam fixitatem inducere, & coagulare humorem febrem inducentem, non ſecus ac alkali quodpiam ſalis cujuſdam acidi motum inhibet: Revera illi remedio proprium eſt ut colligat, & mutuo conjungat partes liquidi quibus cum commixtum eſt, quotieſcunque deducitur de potentia in actum, mediantibus diſpoſitionibus neceſſariis: Prædictus autem author non animadvertit ejuſmodi partium congregationem accidere tantum ratione partium propriarum ſanguinis, materiam vero febrilem ſero ſuperfluo confuſam eſſe, quo cum expellitur, aut inſenſibili tranſpiratione aut per diureſin.

Eadem ratio non eſt principii à me adducti, & opinionum recenſitarum, ſimplex

ſimplex illud eſt nitidum, omnimode reſpondens experimentis omnibus de Quinquina hactenus inſtitutis; imo auſim dicere, quotquot in poſterum tentari poterunt: cuicunque enim febris ſpeciei deſtinetur, vel morbo quem vaporis nomine donant, (adverſus quem Quinquinam eximiam eſſe credo) omni hydropi ſpeciei, aut alteri cuipiam ægritudini, ſive illius ſubſtantia exhibeatur, ſive infuſum, tinctura, aut opiatæ forma vel extracti, quintæ eſſentiæ, pro certo habeo præcipuum illius effectum futurum ſemper, partium propriarum & homogenearum liquorum ſegregationem ab extraneis & heterogeneis, ut & quarundam collectionem, atque hac mediante facilem cæterarum expulſionem præſtare, hoc tamen diſcrimine ut effectus hic plus aut minus manifeſtus fiat pro dextra aut ſiniſtra medicamenti prædicti uſurpatione.

Cæterum, ne levi pede videar præterire varias Quinquinæ præparationes, huc afferam *Rolfinkium*, tincturam illius quandam adducentem, quæ nihil aliud eſt quam ejuſdem Tinctura ope optimi vini elicia, & demum miti igne in vaporem ſoluta: A *Sturmio* ſimilem propemodum deſcriptionem tradi. Authorem curationis febrium per Quinquinam illam præſcribere ſumendam forma Boli, Extracti, Liquorum fermentatorum & Infuſionum in vino factarum, cereviſia, aquis ſtillatitiis, ptiſana & aqua communi. A D. *Lemery* exhiberi præparationem Tincturæ, Extracti & Salis e Quinquina elicii. Alios item præparandi modos, & exhibendi, proſtare apud plurimos authores, quos in medium adducere iniquum judico. Porro, me judice, ſimpliciſſimas præparationes, & quæ minus artificium redolent, omnibus præferendas eſſe, ſicuti ex deſcriptione remedii Medici Angli perſpicuum futurum eſt, quod cum cæteris omnibus hactenus compertis palmam præripiat, normæ vices tenere debet, quouſque melior formula in apertum proferatur.

Error eſt in arte Medica plurima medicamenta ſimul congerere, (etſi viribus propemodum ſimilibus polleant) unius ejuſdemque indicationis gratia: quamobrem ſicuti Quinquina, cujus hiſtoriam mox tradidi, nullo refragante probatiſſimum eſt inter cuncta ſimplicia Febrifuga, hinc eadem, & ſolitaria, baſin remedii Medici Angli ſuſtinet; imo ex ſubſequenti deſcriptione conſpicuum futurum eſt, è numero Medicorum, Chirurgorum, Pharmacopoeorum, eos quibus ſtudium fuit illius ſequi veſtigia propius rem attigiſſe qui ſimpliciſsima præparatione uſi ſunt: unde elucèſcit novitium illum authorem, qui ubique jactabat illius iuventionem plurimum aberraſſe, quandoquidem ratum ſemper habuit vires Quinquinæ fermentationis ope augmentum ſemper nacturas, atque additione florum & ſalis centaurii minoris, tartari albi, ſalis armoniaci, ligni ſaſſafras, baccarum juniperi, aliorumque medicaminum.

Porro, etiamſi hoc remedium diverſas præparationum rationes ſubire queat, cunctæ tamen ſine diſcrimine ad ſimplicitatis principium à me adductum collineant; Id quod maniſeſtius futurum eſt ex deſcriptionibus quas Eques Talbotius Regi exhibuit. fideliter & ſincere huc adductis & exhibitis,

Prima Quinquinæ infuſio, partem remedii Medici Anglici conſtituens.

Accipe libram unam optimæ corticis Quinquinæ, ſubtiliter tritæ & per cribrum denſius trajectæ, irroretur per diem unum aut alterum, alternis vicibus, decocto aniſi, & ſucco petroſelini: poſtmodum pulverem hunc immitte urceo quindecim circiter pintarum capaci, affunde paulatim, & materiam perpetuo verſando, vini rubelli quantum ſatis ut adimpleatur vas, hoc rite & ſedulo obſerato fiat infuſio hujus mixturæ per octiduum procul ab igne, quotidie bis vel ter vas commovendo ope baculi quod materiam in fundo ſubſiſtentem ſubagitet: Liquorem poſtmodum per denſum cilicinum duplex trajice; reconde in lagenis vitreis exacte obturandis, loco ſicco, nec dio nimis expoſito aſſervandis: incorruptis viribus toto bimeſtri vel trimeſtri imo amplius ſuperſtes futurus eſt.

Regulæ eductæ ex adverſariis Domini primarii Regis Medici, De ratione in uſum ducendi primam hanc infuſionem.

Prior hæc infuſio, quæ validiſſima eſt & ſumme amara, exhibenda eſt ad curationem febris quę abigenda offertur: doſis illius pro adultis & robuſtis eſt quinque vel ſex unciarum, hoc eſt, circiter ſemiſextarii, menſuræ Lutetianæ: Natura autem debilioribus, qui facile incandeſcunt, aut vino aſſuetis, quarta pars iſtius doſis accidenda eſt, imo tertia, & media nõnunquã: gratiæ ergo cõciliandę unicuiq; tantillũ ſucci mali aurantii aut citrii affundendo.

Si nihil obſtiterit in electione temporis idonei, ad primæ doſeos exhibitionem, eligatur ſemper paroxyſmi declinatio: cum vero in febre quartana ejuſmodi electio curationem per biduum aut triduum poſſet morari, ſimili in caſu non ſine fructu præbere licet inchoante acceſſione, at vero tunc è re fuerit unamquamque doſin valentiorem efficere, additis guttis aliquot tincturæ aut eſſentiæ inferius deſcribendæ.

Cæterum initio ducto præbendæ infuſionis, ſingulo quoq; trihorio eadem dozis exhibenda venit, ad tempus uſque paroxyſmi ſubſequentis, exceptis tamen horis ſomno dicatis, quem abrumpere nefas; iterata uſurpatione intermiſſionis initio; hac tamen cautione ut ſi cohibitus fuerit unus paroxyſmus, ſatis fuerit unam doſin dediſſe mane jejuno ventriculo, alterum diu à cœna, id quod per quinque aut ſex dierum curriculum obſervandum eſt.

Secundæ Quinquinæ Infuſio, partem remedii Medici Angli faciens.

Accipe magma, aut fæces, prioris Infuſionis immitte eidem vaſi, vel alio ejuſdem capacitatis, addita ſemilibra recentis Pulveris Quinquinæ, uti ſuprà dictum præparatæ; Simili vino adimpleatur urceus; in genere obſervatis tam præparationis ratione, quam conſervationis alterius iſtius infuſionis ſingulis circumſtantiis deſignatis pro prima; ea tamen adhibita diſtinctione, decendium requiri ad poſterioris iſtius præparationem.

Regulæ deſumptæ ex adverſariis Domini Primarii Regis Medici, quoad uſum ſecundæ iſtius Infuſionis.

Ubi expugnata febre totis ſex diebus, mane & veſperi, exhibita fuerit prior Infuſio, poſterioris uſus ineundus erit, quam per octiduum integrum porriges, eadem ſervata ac prioris doſi, ſed ſolum ſemel in die, mane, ſoluto ſomno.

Tertia Quinquinæ Infuſio, Pars remedii Medici Angli.

Accipe reſiduum vel magma ſecundæ infuſionis, nullaque accedente ulteriori additione refunde in prædictum vas, addita eadem vini quantitate, hæc ubi per decem dies infundi permiſeris, & ſervatis conditionibus ad præparationem & conſervationem præcedentium duarum infuſionum præſcriptis, hanc ad uſum inferius deſignandum repoſiturus es.

Regulæ ex adverſariis Domini primarii Regis Medici deproptæ, uſum tertiæ Infuſionis ſpectantes.

Exacto octiduo, ſecundæ Infuſioni uſurpandæ deſtinato, tertiæ uſus inchoandus, viribus ſufficientibus inſtructæ: Unica illius dozis aſſumenda horis matutinis, alternis diebus, quæ demum gradatim intercipienda, hoc eſt, tertio quoque die per dies quindecim unam doſim exhibendo, ſic in uſu pergendo quoad abſumpta quantitas trium infuſionum depleat menſuram circirer trium Pintarum.

Eſſentia aut Tinctura Quinquinæ, Pars remedii Medici Angli.

Accipe duas uncias Quinquinæ, tritæ, per incerniculum tranſmiſſæ, poſtmodum ſupra marmor in alkool deductæ, conjice in lagenam vitream, affunde uncias octo ſpiritus vini optimi, vas radiis ſolaribus expone, ac per dies quindecim detine, ad minimum ſemel in die concutiendo, poſtmodum tranſmiſſa Tinctura aſſervetur in lagena probe obturata, in futuros uſus ſervanda.

Regulæ deductæ ex adverſariis Domini Primarii Medici Regis, quoad uſum Eſſentiæ aut Tincturæ Quinquinæ.

Præter ſuperius allata de hac Eſſentia vel Tinctura, ubi de tempore commodo exhibendi primam Infuſionem, hoc pręterea obſervandū ut acumē illi accedat, & augeatur vis uniuscujuſque doſis hujus infuſionis, inſtillando quinque, ſex, ſeptem, imo octo guttas hujus Tincturæ quotieſcunque febris pertinax fuerit, etiam exhibitis pluribus dozibus: quæ additio prudentis Medici directionem ſupponit, qui indicationes ex mali indole & ſubjecti diſpoſitione deſumpturus eſt.

Opiata cum Quinquina præparata, Partem remedii Medici Angli efficiens.

Accipe quamcunque quantitatem libuerit pulveris Quinquinæ, modo

præſcripto præparati, coaleſcat in conſiſtentiam Opiatæ, cum ſufficiente quantitate ſyrupi è ſucco limonum confecti, aut cydoniorum, in gratiam mulierum gravidarum. Exacta & ſedula fiat commiſtio.

Regulæ eliciæ ex Adverſariis Domini primariis Regis Medici, uſum prædictæ Opiatæ ſpectantes.

Nonnulli morbi primæ Infuſioni refractarii ſunt, imo adactione eſſentiæ aut tincturæ majorem vim adeptæ; Ejuſmodi in febribus ſpecifici ſubſtantia ipſa porrigi debet, Optima & commodiſſima illam exhibendi ratio eſt forma opiatæ modo adductæ: Illius porrigi poſſunt à quatuor drachmis ad ſex uſque, ſemel aut bis in die, pro re nata, ex apice cultri, citra alium apparatum, vel involutæ nebulis, aut alio quovis modo.

Vinum Purgans, Partem remedii Medici Angli componens.

Accipe Hieræ picræ optimæ Unciam unam, infunde per octiduum in ſeſqui ſextario vini rubelli; hac lege ut lagenam continentem hanc miſturam ſemel tantum in die primo triduo ſuccutias poſterioribus quinque diebus immotam ſerves: deinceps decantata leniter & per vaſis inclinationem; Infuſio in aliam lagenam transfundatur, exacte obturandam, & in futuros uſus aſſervandam.

Regulæ deductæ ex adverſariis Domini primarii Regis Medici, quoad uſum Vini Purgantis.

Si ob pleonexiam ægri, vel ventris adſtrictionem ægro ſupervenientem, illum mollire neceſſe fuerit, è re erit addidiſſe unicuique pintæ infuſionis Quinquinæ, tria aut quatuor cochlearia vini cathartici ſuperius deſcripti, cuncta accurate commiſcendo, eadem uſurpandi ratione obſervata, quæ indicata fuit ubi de Infuſionibus, hoc eſt, majori aut minori quantitate, prout tempus adfuerit uſurpandæ primæ, ſecundæ aut tertiæ infuſionis, imo juxta indicationes deductas ex ægri & morbi ſtatu præſenti.

Obſervandum venit ſi nulla memoratu digna plenitudo ſubſit, alvus autem non admodum conſtipata fuerit, ſola enemata ex lacte & ovorum vitellis parata purganti cuilibet anteponenda eſſe, quandoquidem nimia ventris lubricitas ſpecifici efficaciæ perpetuo obſtat.

Aliæ regulæ ex obſervationibus Domini primarii Regis Medici deſumptæ, de Obſervandis in uſu remedii Medici Angli.

Sicuti nonnunquam utile eſt alvum ſtrictam laxare per decurſum remedii Medici Angli, ita alias illam conſtringere è re eſt, ſi vel ratione ſupervenientis diarrhoeæ, aut prægreſſæ, vis concoctrix infirmior reddita fuerit,

rit, & chylus factus impurior, ejuſmodi enim diſpoſitiones contra naturam febris curationem admodum morantur: Tum temporis neceſſe eſt præter doſes ſpecifici remedii, in dies uſurpandi, illarum duabus ſaltem admiſceri partes æquas Tincturæ roſarum, cum aqua communi ſuper cineres calidos elicitæ, nulla additione facta ſpiritus vitrioli vel alterius ſpiritus acidi, Eam in rem uncia una roſarum Provincialium ad pintam unam aquæ ſatis eſt, Intra ſpatium nycthimeri elicitur ejuſmodi tinctura, unicuique tincturæ tranſmiſſæ & colatæ pintæ addendo ſacchari optimi uncias tres,

Extra paroxyſmos, & quantum licebit, horis ſolitis ægris concedatur alimentum, indulgendo illorum appetitui, electione alimentorum facta quæ Natura ſponte appetit, prætermiſſa ſolum carne porcina ſale condita, ac præſertim larido: hoc nihilominus obſervato, ſolida liquidis conducibiliora eſſe, &, ſi forte ſitiat aut eſuriat æger, ne porrigatur potus niſi elapſa ſit quarta pars horæ, vel alimentum, quam hora integra à dozis ſpecifici exhibitione, ne concoctio in ventriculo interturbetur, cibique diſtributio, quæ rite peragi debent.

Et id etiamnum adnotandum, ab aquæ potu, & ptiſanæ, infringi vim remedii, ideoque vinum dilutum, cujuſmodi in uſum venit ipſo probæ valetudinis tempore, cuicumque alteri potui anteferendum eſſe: Cæterum ſicuti remedii ſpecifici actio in virium inſtaurationem ſemper tendit, cætera vero remedia illas neceſſarió infringunt, vix eodem tempore in uſum ducere ea conceſſum eſt quin interceptio contingat plurimarum ſalubrium operationum, aut deducantur ægri in ineluctabile fere periculum, ſi præſertim vel ratione proprii temperamenti, vel ætatis, aut morbi pertinaciæ virium robur exolutum ſit & macie confecti ij ſint: Quamobrem, ſicuti ſuperius adnotatum, non certiori effectu actio remedii adjuvari poteſt quam aſſumptis alimentis polytrophis, quandoquidem una cum remedio ad virium reſtaurationem concurrunt, ac ægros ad eum ſtatum deducunt ut firma valetudine frui queant illico à ſuperata febre.

Prudentia etiamnum Medici, uſuri remedio ſpecifico, neceſſaria eſt, nonnunquam ope & miſſionis ſanguinis & purgationis, aliorumque uſitatorum remediorum, inductas corpori vitioſas diſpoſitiones emendando, à quibus proſper illius eventus inhiberi poſſet: at cum ejuſmodi remedia ſolummodo perpendi debeat tanquam præparantia, ſpecifici uſui perpetuo præire debent, quod eo tempore prȩſertim eſt efficax ſi ſolitarium exhibeatur.

Aliæ quædam obſervationes ex Ephemeridibus prædicti Domini primarii Regis Medici circa facultates dicti remedii.

Nulli unquam remedio potiori jure ſpecifici remedii quam prædicto adſcriptum eſt, nec enim hactenus ullum nobis innotuit quod febres par

celeritate & ſecuritate profligaverit: Revera Quinquina, quæ illius eſt baſis, à triginta circiter annis nota, fere ſemper intercipit paroxyſmos febrium intermittentium, ſubſtantia illius exhibita ex vino albo citra majorem apparatum, hoc eſt, ex methodo RR. PP. Jeſuitarum, à quibus hæc cortex primum in Europam invecta eſt.

Apud quoſdam quidem authores, qui deinceps de illa aliquid ſcriptis conſignarunt, invenire eſt quaſdam præparationes quæ prædictam efficacia ſuperare feruntur: at vero experientia teſte nondum illis veriſſima methodus comperta fuit qua ægri immunes fierent à moleſtis recidivis, quarum cauſa id remedium hactenus in contemptum veniebat: gratiæ vero procul dubio habendæ Dom. *Talbotio*, quod ejus ope fruamur præparatione ſupra cæteras eximia, ſive primus illius author fuerit, proprioque marte excogitaverit, ſive fortuito illi obtigerit: ac revera illius audacia (quę in alio empirico temeritatis pœnas luere debuiſſet) non minimum contulit ad notitiam, qua jam fruimur, illius uſurpandi rationis conſequendam.

Maxime inſignes effectus dicti febrifugi in omnibus febribus intermittentibus ſe exſerunt, quas primario impugnat: ſiſtit enim, ac tandem profligat, febres quotidianas, tertianas ſimplices & duplices, quartanas, ſimplices, duplices, triplices, imo nonnunquam alias febrium ſpecies: Continuæ enim quædam, quæ exacerbationibus & intermiſſionibus certis interpolantur (quarum indicium eſt aut leve extremarum frigus, aut dorſum occupantes horrores) eadem fere celeritate & ſecuritate cedunt ſpecifico illi remedio ac veræ intermittentes, id quod ſæpenumero contingit reſpectu febrium lentarum & hecticarum quarum comes eſt marcor, cujuſmodi utplurimum in infantibus occurrunt, eo quod in illis quędã inæqualitates remiſſionis & augmenti occurrunt, ob quas conceditur remedio locus, adeo ut & vim ſuam exerere, & naturæ conatibus favere queat, ac proinde maſſam ſanguineam ad priſtinam diatheſin deducere, ſtomachumque priſtino robori reſtituere, adeo ut cum deinceps chylum tantum rite elaboratum generet, exinde vivificus humor in ſingulas partes derivetur, à quo illarum ſiccitas emendatur & prior εὐεξία redit.

Obſervandum nihilominus eſt, quandoquidē materia febrium continuarũ per universã maſſam sãguineã diffuſa eſt, ab à huic illi inducit corruptionem vix emendabilem, Naturamque ex toto diſtrahit, nullis illi conceſſis induciis, quare inhabilis tunc tẽporis evadit medicamento de potentia in actum deducendo, donec tũ ope venę ſectionis, tum evacuationum imi ventris, materia heterogenea & impura ex parte eliminetur, ſpirituum orgaſmus ſedetur, ac humores eam temperiem nanciſcantur qua grati & accepti Naturæ fiant, quæ ſi defuerint, ſpecificum, quod non perpetuo vacuationes regulares molitur, inefficax eſt & impar tumultui compeſcendo, & orgaſmo in majoribus vaſis excitato ſedando, ac ſimul anomaliis in ſingulis partibus præcipuis ac maxime neceſſariis corporis emendandis.

Quo

Quo facilius innoteſcat quanti ſint momenti regulæ omnes ſuperius adductæ, & obſervationes præcedentes, hoc adnotatum volo quodcunq; ſpiritus extraordinarie, necnon humores,ac in genere partes liquidas & fluidas corporis noſtri in motum incitat & impellit, perpendi poſſe tanquam cauſam febrium primitivam, hoc eſt motuum ejuſmodi inordinatorum quo toties maſſa ſanguinea exagitatur: At vero cum iidem motus à natura protinus compeſcerentur niſi fomentum ſubminiſtraret cauſa aliqua permanens,porro dum œconomiá univerſalem concutiunt,corrumpunt fermenta digeſtioni deſtinata,ac proinde chylo impuro occaſionem præbent & vitioſo, perpendi poteſt chyli elaboratio tanquam cauſa immediata & antecedens febrium, adeo ut remedium quodpiam veri febrifugi nomine inique gaudeat niſi ſimul & ſemel pravam ventriculi diſpoſitionem, ac fermentorum à me enumeratorum emendaverit, id quod revera à febrifugo remedio Medici Angli expectandum; etenim ſtomacho admodum conducit non ſecus ac pleraque medicamenta amara, quandoquidem humiditates redundantes abſumit, fibraſque ventriculi relaxatas contrahit & conſtringit, ac proinde appetitum exulem revocat,vel imminutum redintegrat, unde expectanda perfecta alimentorum etiam ſolidiſſimorum concoctio, imo, auſim dicere, cardiacam illi vim ineſſe; nam præterquam quod apud collapſos vires inſtaurat, caloremque nativum marceſcentem excitat,particulas prę-terea heterrogeneas fermentationem ſanguini inducentes figit, colligitque & coadunat eas quœ per æſtum illius divulſæ & diſgregatæ fuerant.

Incrementum illud caloris & roboris in cauſa eſt ut Febrifugum dictum febrem incendere aliquando videatur prima doſi aſſumpta, at augetur tantum ut eam felicius impugnet, ac tumultus ille excitatus triumphi futuri certiſſimum eſt indicium, quo vehementior enim ab illo excitatus fuerit paroxyſmus, eo de abſentia & fuga ejus qui futurus me tuebatur ſecuriores nos eſſe oportet.

Plurimis Medicis incompertum eſt qua ratione id remedium, quod ſola figendi vi præditum videtur, febres radicitus exterminare queat: id vero notandum venit etſi non ſemper ab illo vacuatio ſenſibilis expectanda veniat, id tamen tanta efficacia à partibus Naturæ ſtare, ejuſque motibus obſequi, ut quamdiu operationem ſuam exercet materiæ heterogeneæ impuræ aut redundantes, ut plurimum ad ſuperficiem corporis detrudantur, per inſenſibilem tranſpirationem diſceſſuræ, imo ſæpiſſime per copioſam ſudorum profuſionem,adeo ut etiam illius vi alvus motu critico reſeretur, & in plurimis ægris viæ urinariæ pateant vacuationi adeo ſalubri, ut ſimul & ſemel & febris quartana,& hydrops ab illa excitatus,ejus ope eliminentur.

Cæterum etſi maxime familiaris operatio,& certiſſima,remedij Medici Angli ſit cohibitio paroxyſmorum febrium intermittentiũ,locus non eſt ut credamᵘ ab illius uſu imminere diſcrimen aliquod,œconomię naturali nullam vim infert, cum non ſecus ac cæ-

tera remedia amara temperata nihil noxium corpori humano inurrere valeat, coadunatio quam parit partium ſanguinis facilem ſemper reddit expulſionem cauſarum morbificarum; at vero etſi reliquiæ quædam in corpore deliteſcerent, illæ hujus ope temperantur ac naturæ gratiam recipiunt; vel ſaltem per reiteratas & continuas digeſtiones concoquuntur, maturantur & diſcutiuntur.

Obſervationes deductæ ex adverſariis Domini primarij Medici Regiis, circa methodum Dom. Talbotij in præparatione & diſtributioni remedij ipſi familiaris.

Maximum artificium plerorumque Empiricorum in ſolo medicamentorum ipſis familiarium fuco ſitum eſt, cum enim eademmet Medicis, quibus illorum natura & facultates perſpectæ ſunt, in uſum veniant, arcanorum cognomen non adipiſcerentur niſi novitatis titulo donarentur: Hic dolus fuit Dom. *Talbotij* in præparatione Quinquinæ, ſive mens illi fuerit ſuadendi febrifugi ſibi familiaris vim in prædicta cortice non quærendam; ſive hujus vires pluſquam cæteris qui prius illam in uſum duxiſſent perſpectas fuiſſe: crebro enim roſarum Provincialium drachmas ſex irrorabat unciis duabus ſucci limoniorum, ac demum infundebat horis quatuor in ſex libris aquæ fontis; hac uſus infuſione ad præparationem ſui remedii, illi addens uncias octo Quinquinæ in pulverem contritæ, cui inſtillabat uncias quatuor ſucci radicum fœniculi, addita maceratione duodecim tantum horarum.

Nonnunquam huic ſucco ſubſtituebat ſuccum foliorum apij, aliquando petroſelini, nominatim in tertianis tum ſimplicibus tum duplicibus.

Ad febres continuas mihi aſſeruit familiarem ſibi fuiſſe uſum ſuccorum plantaginis & lactucæ; In febribus autem malignis decoctum radicum ſcorzoneræ.

In febribus Quotidianis Pulverrem irrorabat aceto ſcyllitico, hac proportione ut hujus eſſet uncia una, pulveris octo, cujus demum infuſionem procurabat, modo in vino Rhenano, modo in albo.

Ad Quartanas potior illi erat ſuccus pentapylli; aliquando ad infuſionem illi in uſum veniebat vinum Hiſpanicum.

In hecticis & lentis febribus uſurpabat ſuccos tuſſilaginis & hederæ terrreſtris; ad infuſionem vero vini partem unam, ptiſanæ duas, unam tincturæ roſarum.

Diſcrimen ſexus in remedij uſurpatione nullum illi fuit, ea tamen lege ut ſi mulieri exhibendum fuiſſet, abſtinere juberet fluentibus menſtruis: Sic autem in gratiam gravidarum & puerperarum præpararet, ut prius irrorata ſucci cydoniorum unciis duabus Quinquina, hanc poſtmodum in vino maceraret, partibus æquis tincturæ roſarum diluto.

Hæc vero fuit methodus in cura febrium complicatarum, exhibebat ſcilicet febri fugum ſuum aut ſub exacerbationis finem, vel inchoante

ſudore

ſudore, illa vero præcautio eo magis ut plurimum inutilis erat, quod prætermiſſo ſcrutinio num ejuſmodi febres cauſa forent an effectus aliorum affectuum comitum, in illarum curâ perpetuo & ſolũ incumberet, atq; ex obſervatione iniquæ iſtius methodi, tam graviter erravit in curatione Sereniſſimi Domini *Delphini*, cujus febris ſuccedanea cum eſſet diarrhoeæ, inſigne ſuſcepit incrementum ab uſu febrifugi, quæ contra ſponte ceſſit ubi impugnata fuit cauſa affectus à qua ortum ducebat : Non inficias quidem ivero remedium illud omnino inefficax eſſe adverſus diarrhoeas crudorum humorum ſoboles, concoctionis in ventriculo vitiatæ, ac relaxationis fibrarum ventriculi, at vero omnino adverſum eſt illi cui ortum dat viſcerum calida intemperies, incrementum vero irritatio à bile diffuſa, cujuſmodi fuit quæ Sereniſſimum *Delphinum* exercuit.

Ex prædicta obſervatione colligere eſt quantum periclitentur qui vitam & valetudinem committunt fidei ejuſmodi hominum ; quorum ſcientia anguſtioribus limitibus coërcetur quam ut regulas generales apte in uſum trahere queant, & exceptiones commode deducere, ad amuſſim indicata cum indicantibus componendo.

Illud conſtat Dom. Talbotium non ſtricte ſemper obſervaſſe regulas ſuo præſcripto concluſas, quoad tempus infuſionis Quinquinæ, ea ipſa vero de cauſa cenſurâ meruit, nam præterquam quod fieri non potuit ut id medicamentum ſpatio duodecim ; quin nequidem viginti quatuor horarum amarorum ſuum omnino in vinum transfundat, omnemque qua pollet vim, proculdubio majori temporis ſpatio opus eſt quo infuſio requiſitam puritatem adquirat, ut neque faſtidium pariat, neque anſam obſtructionibus in vaſis capillaribus præbeat, unde occaſio plurimis affectibus in non paucis qui ſe hujus empirici curę crediderunt porrecta eſt.

Eadem ipſa de cauſa cum illi in mentem veniſſet Quinquinam bolorum forma exhibendi nuperrime, eoque pacto quoquo modo in uſum iterum revocandi priſtinum & antiquum illam præbendi morem, ſcilicet illius ſubſtantiam, non raro plurimorum morborum febre, quam curare intendebat, deteriorum generationi occaſionem ſubminiſtravit : neque enim varij ſucci, quibus pulverem ſuum irrorabat, ſufficientes erant illi uſquequaque diſtribuendo, adeo ut nulli impingeret parti.

At vero quacunque prærogativa gaudeant Infuſiones traditæ in deſcriptione remedij Medici Angli, id pro comperto habendum, ſiquidem ex dextero illius uſu tantum pendeat effectus ſalutaris, mirum non eſſe ſi illarum effectus aliquando adeo inique reſponderit conatibus prædicti Dom. *Talbotius*, ſiquidem nullo habito diſcrimine temporis febris illas porrigebat, nec enim fieri poterat ut in principio hæc cohiberetur quin periculi pleni affectus imminerent : Id quippe affectus genus, ſi ex rei natura loquendum eſt ; nihil aliud eſt quam ſpecies quædam criſeos, à natura excitatæ ad propellendum extra vaſa humores crudos, impuros aut

redundantes, quæ proinde præmature intercipi nequit quin illius fermenta in propriis forcis ſubſiſtāt, quibus de viribus nihil deceſſit, unde etiam origo arceſſenda eſt crebrarum recidivarum, quatum cauſa præſertim Quinquina in contemptum venit, etſi revera præſtantiſſimum ſit Febrifugum.

Neque tamen abnuo quoſdam caſus occurrere, in quibus etiam primo febris inſultu, imminentis periculi præcavendi cauſa, illico febris intercipienda eſt, at ubi induciæ conceſſæ ſunt, adeo ut affectus ideæ notitiam aſſequi licuerit, utilitas comparata eſt qua poſtmodum ſi non fruaris, periculum imminet ne ejus beneficij poſſeſſio effluat è manibus, ideoque obſeruandæ ſunt regulæ jampridem à majoribus traditæ, quoad uſum Quinquinæ, videlicet nequaquam prætermiſſa diæta, ſanguinis miſſione, ac præſertim catharſi, quæ, experientia duce, omnino in uſum venire debent.

Cum Purgationis mentio inciderit, illud circa eam omittendum non eſt, proſpero eventu illam in uſum duci ante, per uſum ſpecifici, & ab ipſo uſurpato, dummodo in conſiderationem veniant regulæ ſequentes: Quotieſcunque nihil occurrit quod impedire valeat quominus debitam præparationem ſuſcipiat corpus ad Quinquinæ admiſſionem, præparationis iſtius primum caput eſt ut (præmiſſa una vel altera venæ ſectione) rite corpus ægri expurgetur, reſpectu habito redundantium humorum & & repletionis gradus: Si fermentorum actio aliquando obſtare videatur efficaciæ febrifugi, eaque propter catharticorum exhibitionis neceſſitas ingruat ipſo eodem tempore quo in uſum ducitur Quinquina, vis hujus intendenda eſt, aut duplicandæ doſes, ne commotis humoribus foras educendis ſanguineæ maſſæ æſtus augeatur: Tandem cum remedij uſu dimiſſo, recidivas præcavere intendimus ope purgationis, ſatius eſt mediocrem hanc inſtitui & reiterari, quam violentam moliri & rarioribus vicibus.

Cæterum cum Dom. *Talbot* ambitione impellente remedij uſum ultra activitatis ſphæram protuliſſet, notum eſt non ſemel ab ipſo exhibitum fuiſſe adverſus febres continuas, etſi omni carerent & exacerbatione & remiſſione, unde perpetua gravium ſymptomatum, imo ſæpiſſime mortis ipſius ſucceſſio, neque enim unquam id genus remedij in ejuſmodi febribus utile eſt, niſi forte exacerbationes manifeſtæ adfuerint, per plures dies adpareant, ægri per ſingula emiſſaria expurgati fuerint, ac induciȩ illis conceſſæ ad collectionem virium naturæque fatiſcentis inſtaurationem, quo deinceps hæc morbi expurgationi incumbat, quam fruſtra tentabat priuſquam id auxilium accederet.

Neque levior illius error, ad vini uſum ægros quoſcunque impellentis, ac eſum ſolidiorum alimentorum, quovis febris continuat tempore, & in ipſis intermittentis paroxyſmis: nam etiamſi in ἀπυρεξία harum, & remiſſione illarum ab

ejuſmo-

ejuſmodi cibũ exhibẽdi ratione actio remedij intendi & fortior fieri videatur, æger tamen non parum opprimitur quando Natura totis viribus vehementiæ mali ſe opponit: unde manifeſtum eſt prudentiam & ſagacitatem eruditi & experientia freti Medici, non minus auxilium conferre in ejuſmodi caſibus quam remedia generoſiora & maxime ſalutaria.

Hoc vero mihi ſupereſt dicendum, ut manifeſtum fiat quam levis fides adhibenda ſit ejuſmodi empiritis, mirum eſſe hunc) tot ſuccos, & ſimiles nugas præſcripſiſſe] compoſitionis graria ſui Febrifugi, cujus præcipuus effectus uni Quinquinæ adſcribendus, at vero occultum voluiſſe uſſum Opij, cujus tincturæ guttas aliquot ſæpenumero ſuo febrifugo inſtillabat, quæ proculdubio non exiguum affert auxilium tempeſtive exhibita, ſi adfuerint inſomnia, deliria, alvi fluor, ſymptomata febribus crebro aſſidentia, quorum tumultus ſemper ſedantur ab efficacia praſtantiſſimi hujus medicamenti.

Dum ſingularia quædam materiam hanc ſpectantia apparantur boni conſule, Lector, Opiatæ febrifugæ] deſcriptionem, cujus compoſitionem Quinquina ingreditur, hujus effectuum poſtmodum rationem traditurus, collatione facta cum natura febrium.

Febrifugum præſtantiſſimum.

Accipe partes æquales pulveris Quinquinæ, foliorum aut florum Centaurij minoris ſubtiliter tritorum & Theriaces; Confice ex his Opiatam, de qua ſumat æger bis in die pondus ſeſquidrachmæ ſex dierum ſpatio, ſuperbibendo hauſtum vini rubelli optimi, & aquæ plantaginis vel bugloſſi.

Animadverſiones circa uſum hujus Febrifugi.

Præſtantia alicujus remedij ſæpenumero in cauſa eſt ut in contemptum veniat: Unius Antimonij exemplum huc adduxiſſe ſufficiat; ſed præ cæteris Quinquina & febrifugum Anglum veritatem hanc ulterius confirmant; Quamprimum fortuna, aut induſtria, arcanum aliquodad morbum quempiam produxit ſingularem, adſumit id ſibi plebs tanquam bonum publicum, idque ſine diſcrimine & promiſcue ad quoſvis affectus quadrare exiſtimat: Sin deficiat ſucceſſus certis in caſibus, (id quod ut aliter contingat fieri nequit) protinus eadem celeritate infame redditur qua celebritatem adquiſivit: Et hæc ſors fuit cunctorum horum recentium febrifugorum: Statim ac mirandi illorum efficaciæ effectus adparuere in nonnullis febribus, nemo non panacæas credidit; at vero ubi quid ſiniſtri nec votis reſpondentis accidit, in aliis affectibus quibus non conveniebant, inde generaliter illatum periculi plenum eſſe illorum uſum: Quamobrem è re eſſe credidi, quo omnis ſcrupulus removeatur in uſu hujus febrifugi, cura

adhibita inveſtigare naturam Febrium, illarum conſtituere differentias, eaſdem indagare quæ huic remedio auſcultare non recuſent, quibuſnam noceat, ac tandem manifeſtum facere quanto cum fructu in uſum duci queat ſi modo cautiones neceſſariæ adhibitæ fuerint.

In ſanguine duo motus adnotantur, alter univerſalis, qui circulatorius; alter partium, qui illius fluiditatem conſtituit: Febris eſt fermentatio ſanguinis, fermentatio eſt motus inordinatus partium inſenſilium (*Motus inteſtinus partium inſenſilium*) Indagandæ cauſæ motus regularis iſtius corporis fluidi, quo, ex lege contrariorum, innoteſcant cauſæ motus irregularis.

A duabus cauſis pendet & fovetur uniformitas motus in ſanguine, Prima eſt Illius quantitas; & ſpirituum æqualis ſemper tenor, motorum & impulſorum immediatorum cunctarum partium quæ totum hoc liquidum componunt 2. Juſta proportio earundem partium, tum quoad earundem quantitatem, tum etiam ſitum, hoc eſt, cum corpuſcula ſulphurea, acida, aquea & terreſtria, non modo æquam quantitatis proportionem obtinent, ſed præterea tam bene inter ſe conveniunt ut nulla lucta & diſſidium interveniat, motuſque principium obtinent à ſpiritu aut materia cœleſti, à qua vivificantur & agitantur motu regulari & uniformi: Quamdiu res eo modo geruntur, proculdubio ſanguis in ſtatu naturali & ſalubri conſtitutus cenſendus eſt, eumque in finem Naturæ author non modo tranſpirabile corpus noſtrum condidit, quo redundans ſpirituum copia exhabet, ſed & variis locis viſcera, filtrationi partium inutilium & ſuperfluarum, à quibus liquoris hujus puritas infici poſſet, dicata collocavit.

Exinde inferre licet fermentationis ſanguinis duas eſſe cauſas immediatas, primam, ſuperfluam quantitatem, aut motum ſpirituum juſto intenſiorem, quem excitare nata ſunt æſtus Solis, exercitium immodicum, vigiliæ, jejunia, alimenta calidiora & ſpiritibus turgentia, animique pathemata: Hinc febres omnes diariæ ortum ducunt, & ſynochi ſimplices, omnium mitiſſimæ, tranſpiratione ſolū liberiori reddita curabiles: Altera miſtio eſt corpuſculorum extraneorum, & fermentandi vi præditorum, admiſtio (*rerum non miſcibilium* miſtio) unde perverſo ordine & cohæſione diſſoluta partium ſanguinis ſeditio in maſſa ſanguinea excitatur, ejuſque motus alteratur.

Ex his corporibus quædam ſimplicem inducunt fermentationem, quam tandem natura ſuperat & evincit; alia maligna vi & venenata inſignia ſunt, à quibus coagulationes, diſſolutiones & colliquationes maſſæ ſanguineæ producuntur, quorum nulla omnino emendatio ſperabilis eſt.

A prioribus ortum trahunt febres omnes Intermittentes, Erraticæ & Continuæ, quas Subintrantes vocant; A poſterioribus excitantur febres Ardentes, Peſtilentes, Malignæ & Purpuratæ; Iam diſquirendum ſupereſt quibus

quibus in locis corporis noſtri, & quem generationis modum hi humores habeant.

Etſi ſupra à me enuntiatum adeſſe viſcera ſeparationi partium ſanguinis redundantium deſtinata, cum non ſemper illa ex natutæ lege fungantur officio, ſive à vitio proprio, ſive à nimia quantitate illarum partium, naturæ gravem, à rapido circulationis motu deferuntur, non ſecus ac quiſquilias torrentis impetus ſecum abripit: At vero ſicuti in amne ſi occurrat receſſus in quo aqua tranquilior ſit, cunctæ hæ quiſquiliæ illuc corrivant & hærent; eodem modo corpora ejuſmodi heterogenea ab arteria cœliaca derivantur in ramos venæ Portæ, in qua circulatio lentiori motu peragitur, quam ideo conferre licet cum palude vel ſtagno cujus aqua motu deſtituitur, ſi comparatio inſtituatur cum cæteris vaſis: Ibi loci cum debito motu non agitentur, invicem complicantur cohærentque, obſtructiones inducentes, cauſas primitivas febrium omnium ſecundi ordinis, nonnunquam, ſed rarius, tertij, ſicuti id à me mox tradendum eſt,

Sanguis diutius in loco aliquo immotus conſiſtere nequit quin acorem illico contrahat: Spiritus, qui perpetua mobilitate vigent, ſecedunt, ac primo ſecum abſtrahunt partes volatiliores, demum ſulphureas, à quibus obtundebantur ſalium aculei, ac quaſi vinctos detinebant; quo fit ut corpuſcula illa cum libera ſui; juris ſint, neque quicquam illorum mobilitati compedes iniiciat, divellantur & maſſæ ſanguineæ confundantur, illam ſubigentia, fermentantia & in tumorem attolentia, donec diſgregata, & in ſero ſanguinis diſſoluta, extra per vias ordinarias diſpellantur, vel cum cæteris partibus adeo iterum illis conveniat, ut deinceps nullum tumultum inferant, priſtino conſortio reddita.

Ex hujus ſyſtematis poſitione, nihil in febribus contingit cujus non rationem reddere facile ſit; obſtructio, & fermentum, in illa parte ſuperſtes quã vocant focum, reditus periodicos inferunt, modo celeriores, modo tardiores pro humoris aceſcentis craſſitie vel tenuitate; Focus duplex geminatas intermittentes parit; ſed horum aliquando numerus adeo inſignis, ut nullis conceſſis induciis febres Continuæ ſuboriantur, quas Subintrantes nominare licet.

At vero nonnunquam accidit ſalia ejuſmodi acida, ſive à diuturniori mora, ſive à calore intenſiori viſcerum, corroſionis gradum ſibi comparare ſat intenſum, eo uſque deductum ut veneni indolem induat, à quo œconomia ſanguinis omnino violatur, unde ortus ejuſmodi febrium quas generico nomine vocant Malignas: At ſiquidem febrium ejuſmodi cauſa plerumq; ſint ſalia arſenicalia, aëri, quem inſpiratione haurimus, inſperſa, vel in alimentis ingerendis latitantia, infrequens porro eſt ut calor noſter nativus, qui mitis eſt, in corpore noſtro id præſtare queat quod Chimiſtarum vehementiſſimus ignis in vaſis illorum efficit, eapropter addidi hanc eſſe infrequentiſſimam ejuſmodi febrium cauſam.

His principiis conſtitutis, cenſeo hoc remedii genus inutile eſſe in prima febris ſpecie, periculum inferre in

tertia : Inutile dixi ratione primæ, quia utplurimum ſponte deſinunt: periculoſum eſſe in tertia ſpecie,quia corpus venenatum, quod nullo modo ſubigi poteſt & ad frugem deduci, nunquam figi debet, quin potius expelli quamcito licet & eliminari per ſudores alioſve excretionis modos: Hoc autem conſtituo, remedium id omnibus indicationibus in curam febrium ſecundi ordinis ſatisfacere.

Explicatio à me tradita harum febrium, quas nomine generico Intermittentes vocavi, quatuor intentiones ad earum curam ſuppeditat, quarum prima eſt ut ſiſtatur fermentatio, 2. figatur & corrigatur Acidum illius cauſa, 3. diſſolvantur, attenuentur & quaquaverſum expellantur humores craſſi obſtructionum fomites: 4. tandem reſtituantur corpuſcula ſulphurea & unguinoſa, ſanguinem antea temperantia, durante illius ebullitione abſumpta.

Primo, Aeſtus febrilis ſanguinis ſufficienter compeſcitur ope partium terreſtrium & ſtypticarum *Quinquinæ*, *Centaurij minoris* & *Opij*, quod Theriaces compoſitionem ingreditur 2. Nullus dubio locus, tot egregiis experimentis prægreſſis, quin Quinquinæ ſal fixum verum ſit correctivum Acidi fermentativi febrilis 3. Ex ingredientium multiplicium farragine quę Theriacam componunt, nullum reperire eſt quod non vel per ſudores vel per urinas inquinamenta ſanguinis propellat: Tandem id fidem faciet *centaurium minus* apprime idoneum eſſe, reſtituendis partibus ſulphureis ſanguinis, diſſipatis fermentationis vi: Si illius vis inſignis in conſolidandis vulneribus perpendatur, ſi & illud in mentem venerit partium diviſarum coalitum ope ſolius ſulphuris balſamici & unctuoſi quo planta hæc fœcunda eſt perfici. Vinum quod immediate à ſumpta Opiata ſuperhauritur, effectum illius proculdubio coadjuvat, ſi præſertim ſpiritus vini fervor & activitas à remixta aqua plantaginis (quam hoc in caſu aquæ buglosſi prætulerim) retuſa fuerint.

Neque tamen ideo remedia univerſalia artis & ordinaria reſpuo, quinimo id ratum habeo venæ ſectionem initio ſemel factam, aut iteratam, pro virium modulo, & ægri plethorica conſtitutione neceſſario requiri, tam ut ſecundo flumine decurrat ſanguis per vaſa, quam ad ſedationem doloris capitis, & vitandam anguſtiam ac oppreſſionem, quam ſanguis vi fermentationis rarefactus in tranſitu per vaſa capitis capillaria & pulmonum parere aptus natus eſt: Remedium porro hoc exhibendum non eſſe quin prius ope *caſſiæ* diſſolutæ, aut electuarij catholici, inquinamenta imi ventris, illius effectus impedimento futura, everrantur: Ac tandem, quandoquidem maſſa ſanguinea, non ſecus ac cæteri liquores dum fervore cientur, verſus meſenterium copiam ſordium & fæculentarum partium quaſi ſpumam quandam exſpuit, neceſſariam eſſe declinante morbo illas educere, præcavendæ ergo recidivæ, imo graviorum affectuum.

Cum ex adverſariis Domini Primarii Regis Medici, & animadverſionibus prægreſſis, conſtet Opium non inutiliter admiſceri remedio Medici Angli, cæteriſque febrifugiis homogeneis, non dubito quin Lectori grata ſit futura hiſtoria præſtantiſsimi illius medicaminis.

OPII HISTORICA DESCRIPTIO.

OPium etiam hodierna die à pleriſque populis orientalibus Offum nominatur: Græcos imitatis, qui utplurimum literam p. in f commutant: Succus eſt expreſſus ex capitibus papaveris albi: *Garcias ab Horto* ejuſmodi capita ſeſqui ſextarii præ magnitudine capacia eſſe refert: Papavera noſtratia ſuccum etiamnum fundunt, qui concretus Opii quandam ſpeciem præbere poteſt, at eo qui ex orientialibus regionibus ad nos defertur minus efficacem: Author *Medicinæ pauperum* præparationem illius non difficilem tradit, jubet capita papaverum noſtratium contundi exeunte Majo, macerari in vino albo per quindecim dies, demum liquorem expreſſum ad debitam conſiſtentiam per evaporationem deduci.

Genuinum Opium Indicum ex regionibus orientalibus transfertur *Garcia ab Horto* & *Chriſtophora à coſta* teſtibus: Papavera, è quibus extrahitur, in Ægypto familiariter naſcuntur, eapropter mercatores noſtrates plurimum ſibi comparant ex nova Memphi, id genus præſtantiſſimum eſt, vocaturque Opium Thebaicum.

Prætermiſſo Opio, ex papavere quod Gallia Narbonenſis ſuppeditat parabili, imo eo quod in Italia conficitur, in tres ſpecies diſtingui poteſt ex Indiis allatum, quoddam enim album eſt, quod Indi ſibi reſervant, ſola exſtillatione elicitum ab inciſis capitibus papaverinis, cui ſpeciei *Opii* nomen peculiariter inditum, ſecundam enim Opii ſpeciem quod ſpectat, colore nigri, expreſſione educti, *Meconium* id vocabant: Opii tertia ſpecies flaveſcit, ab ſucco ſcilicet glaucii addito adulterium ſemper paſſum, cujus herbæ folia papaveris cornuti foliis ſimilia ſunt, amara & tetri odoris: fraus detegitur ſi id genus opii in quopiam liquore diſſolutum fuerit, ratione enim hujus, ſucci glaucii flaveſcentis tincturam croci perpetuo refert.

Probæ notæ *Meconium*, (hoc eſt Opium ſecundæ ſpeciei) debet eſſe nigrum, amarum, linguam leviter feriens, ingrati odoris, purum, ſolidum, grave, inflammabile, intus lucidum ſi recens fractum ſit.

Apud Europæos ad Medicos tantum uſus transfertur, ſed præterea Medicis noſtratibus tam caute in uſum venit ut venenorum cenſui illud adſcribere videantur, etiam perniciosiſſimorum, etſi inter medicamenta & ſaluberrima & mirandi effectus reponi debeat: Africani autem

& Aſiatici in creberrimo illud habent uſu, tam in adverſa quam proſpera valetudine, plerique enim illud adſumunt doſi tam inſigni, ut ad quadraginta, imo quinquaginta grana plerumque aſcendant; ſed & nonnunquam ad drachmas quatuor vel quinque, ſi fides *Gratiæ ab Horto* habenda ſit, hoc vero maxime admirationem meretur, quod ſit ab eo abſtinere contigerit, in vitæ diſcrimen adducantur, niſi ad vinum confugiant, cujus uſu Religione inter dicuntur: Ad frequentiorem uſum impelluntur hoc fundamento nixi, quod inde viribus robur accedere animadvertant, eapropter Turcæ frequenter ad inſolentem doſin aſcendunt ſi dimicandum & cum hoſtibus congrediendum.

Utut vero ſit, cum dolore nullus infeſtior hoſtis occurrat hominibus, ideoque nihil æque illis curæ eſſe debet quam quod ab illo eos liberare valeat quamobrem à nonnullis Opium divinum remedium vocatur, in leniendo enim etiam intenſiſſimo dolore carminis vice eſt, lenem & tranquillum ſomnum accerſendo, ſpirituumque efferatorum tumultum, ac corpuſculorum igneorum excandeſcentiam tanta efficacia coërcendo, ut obtundat aculeos & morſus omnium ſuccorum acrium, originem orgaſmo illi præbentium.

Priſci mirandos illos effectus intuiti, vim ejus collocarunt in fixatione quadam, quam frigidæ qualitatis ſobolem commenti ſunt, rati itidem diſſolutiones omnes calido eſſe adſcribendas: Neoterici contra ſoli natalis habita ratione, odoris penetrandi vi præditi, facilis in optimo vini ſpiritu ſolutionis, cenſuerunt naturæ procul dubio eſſe reſinoſæ ſulphureæ, ac proinde indolem ſapere mixtorum quibus qualitas calida aſſignatur.

Quidam tandem ex nuperrimis ſcriptoribus, diffidium hoc compoſituri, duplicem in illo finxere ſubſtantiam, frigidam unam, à qua narcoticam & ſtupefactivam vim nactum ſit, alteram calidam, quæ volatilitatem neceſſariam, qua ad cerebrum uſque deferatur, illi conciliet.

At cum utrique à cognitione veri aberrarint, quod propriam opii naturam perſpectam non habuerint, hoc eſt numerum, qualitatem, & quantitatem principiorum elementarium opii conſtitutionem ingredientium non indagaverint, omnino neceſſe eſt ab illa via ad aliam deflectere, quo mirabilis hujus mixti proprietates ad amuſſim explorentur.

Eapropter, cum Opium accenſeatur ordini medicaminum amaritie inſignium, è re eſſe videretur examinis initium ducere ab inquiſitione principiorum hujus qualitatis, at cum ſat fuſe hanc rem pertractaverim cum mihi de natura Quinquinæ fuit ſermo, eo Lectorem remittere ſatius duco quam cramben illam recoquere, eamque faſtidioſam & inutilem.

Interim, ut tranſitus fiat ad ea quæ Opii naturam ſpecialius componunt, hoc eſt ad ſingularem diſquiſitionem ſignorum diſtinctivorum per quæ à cæteris rebus amaris diſcrepat, quandoquidem illa diſtinctio fundamentum habet in eo quod ſimul vim figendi obtinet, ac proinde febrifugum eſt, hypnoticum, ideoque anodynum, illud perpendendum quomodo in

ſanguinem

ſanguinem & ſpiritus agat, ut hinc adeo mirandi effectus prodeant.

Ad comparandam lucidiorem ideam, obſervandum venit motum particularem partium ſanguinis, in quo fluiditas ejus ſita eſt, neceſſario impedimento eſſe motui totius maſſæ, quando præter naturæ leges in motum cietur à cauſis fermentativis, eo quod eaedemmet partes tunc temporis violentius agitatæ, & quaquaverſum diſperſæ, inæquali impetu & inordinato cientur, ideoque quodammodo obſiſtunt actioni præcipuorum ſangninis motus authorum; unde pendet depravatio motus illius circularis, quæ pro intenſionis aut remiſſionis gradu febrem inducit, inſomnia, phlegmonas partis alicujus, atque effuſionem ſuccorum acrium & mordacium, à quibus omne doloris genus deducendum.

Eadem autem depravatio cum amarorum ope emendari queat, ſicuti à me oſtenſum cum de Quinquina ſermo mihi eſſet, Inter mixta autem dicta qualitate prædita ea quæ debiliora ſunt imperfecte tantam agant, quæ vero validiora humores citatius moveri faciant; nedū figant, ea autem quæ intra mediocritatis terminos ea vi pollent cæteris efficaciora cum ſint, non eſt Opium, quod modica amaritie donatum eſt, ſanguini motus ſui uniformitatem adeo egregie reſtituere, ac proinde tranquillitatem, ob quam exulant & vigiliæ dolor.

Porro, cum exitentur nonnunquam phlogoſes, vel, ſi ita loqui libeat, febres ſingulis corporis partibus infeſtæ, caput autem nominatim ob frequentiora ſtudia & graves curas illis frequentiſſime obnoxium ſit; unde vigiliæ, quarum cauſa potius à ſpirituum orgaſmo & irritatione arceſſenda videtur quam à depravatione motus ſanguinis, Revera inferre licet Opio, à quo ſedatur iſte tumultus, ſingulare quid ineſſe, quod in cæteris rebus amaris deprehendere non eſt,

Ut vero idipſum explicatu difficile non eſt, ſuppoſito enim in omnibus aut pleriſque medicamentis iſtiuſmodi ineſſe vim colligendi, congregandi, ac coadunandi partes liquorum corporis noſtri per quos diffuſæ ſunt, ſufficit Opio, præ cæteris quibuſque amaris, ineſſe tantum partium volatilium & amararum quantum ſatis eſt quo illæ, in quibus ſita eſt ejus amaritudo & vis congregandi & figendi liquida, ad cerebrum a ventriculo deferri queant, ac ope iſtius ſublimationis actionem ſuam transfundere queant in liquores effuſos, ac proinde illos qui dicati ſunt continendis & coërcendis ſpiritibus animalibus, eorumque diſſipationem arcent, quorum citatior motus vigilias parit, ſicuti eorum tranquillitas ſomnum.

Ut vero res hæc dilucidior fiat, id primo adnotatum velim, à perpetuo ſpirituum animalium influxu in omnes nervos, ac proinde eos qui ſenſuum organa conſtituunt, cum excitentur vigiliæ dictæ, quo in ſtatu corpus obire valet functiones omnes à voluntate pedentes, Eorumdemmet ſpirituum diſſipationem, ac quicquid eorundem commeatum & influxum impedit, Somni eſſe cauſas, quem definire licet, Corporis diſpoſitionem in qua ſenſus externi torpent, adeo ut inidonei evadant ſuſcipiendis per-

ceptionibus quas ad animam tranſmittunt, qua in diſpoſitione cæteræ omnes corporis partes debiles evadunt, enerves & ineptæ quibuſcunque actionibus à voluntate pendentibus, ad quas à natura procreatę ſunt: Somnus enim perpetuo imperfectus eſt in iis quibus non connivent oculi, qui loquuntur, aut alias quaſvis functiones per ſomnum obeunt, quæ voluntatis imperio ſubjacere videntur, quandoquidem ſupponunt nervorum turgentiam, robur, paucis nervorum motum, qui proculdubio à ſpiritibus tantummodo pendent, illos tum temporis pervadentibus & occupantibus.

His conſtitutis nemo non percepturus eſt quamobrem ſomnus vehemens exercitium ſubſequatur, vel diuturnas vigilias, cum enim ab utraque cauſa inſignis fiat ſpirituum conſumptio, accidit tandem ut à minori illorum copia minus turgeant nervi omnes, ideoque minus apti ſint ſuſtentando corpori atque idonei ſenſationi motuique efficiendo, adeo ut ex neceſſitate quaſi inſenſibile & immobile evadat, donec ſanguis depuratior & volatilior continua circulatione redditus ſpirituum in cerebrum ſufficientem tranſmiſerit copiam, & par ſupplementum prægreſſæ diſſipationi.

Nec minus facile eſt rationem reddere proni in ſoporem lapſus, quamdiu alimentorum in ventriculo concoctio peragitur, cũ enim illo tempore multi exſurgant vapores, qui ad cerebrum excurrunt, ſpiritus morantur, & ſpeciem quandam obſtructionis in nervorum orificiis pariunt, mirum eſſe non debet ſi corporis extremæ partes & artus langueſcant, torpeant, quandoquidem obeundis actionibus aptæ eſſe nequeunt & robuſtæ ſi continuus in illas ſpirituum influxus defuerit.

Poſtrema hæc obſervatio non minimi erit momenti ad confirmationem explicationis rationis à me traditæ, artificio ſcilicet inducti exhibito Opio, quandoquidem illius partes volatiles & in vaporem ſolubiles, multo validiores ſunt illis quæ funduntur concoctionis tempore, ſive ad fixationem humorum & ſpirituum, ſive ad obſtructionem nervorum per quos in ſingulas corporis partes diffunduntur.

Cum vero Opium ſomnum excitet facultate qua pollet ſpiritus in cerebro coërcendi, ſequitur neceſſario anodynam vim illi ineſſe ac evacuationes præter naturales ſiſtendi, & quodcunque vaporum genus reprimendi, quandoquidem ejuſmodi effectus immediate à fermentatione ſuccum dependent, & quod ſpiritus amplius cũ non influant in parté in qua exiſtit, conſequitur neceſſario ut ea mitior fiat prout ſpiritus in materia fermentationem paſſa diſſipantur, omnino vero ſiſtatur ſi iidem ſpiritus plane abſumpti fuerint, quandoquidem eorum nulla amplius ſit generatio, & ſubſtantiæ quæ illis carent fermentationem nequaquam ſubeunt, ſicut id experientia manifeſtum fit ſi perpendantur abſceſſus frigidi, & tumores dolorem non inferentes.

Explicatio tradita effectuum Opii, etſi ſuccincta, apertum facit cur invigiliis adeo efficax ſit, in phrenitide, in

in cephalalgia pertinaci & inveterata, in convulſionibus, aſthmate tuſſi, quavis hæmorrhagia, dyſenteria, colico dolore, fluore alvi, gonorrhoea, ac tandem omnibus affectibus quos pariunt & fovent ſucci acidiores facti, corrupti & fermentandi vim nacti.

Cæterum ſi Opii præparationi accedant aromatica & cardiaca, vocatur tunc *Laudanum*, Ejuſmodi præparatio inſtituitur emendandæ gratia fictitiæ illius frigiditatis, ſed hæc inutilis eſt: innoxie & ſimpliciter exhiberi poteſt in ſubſtantia, niſi arrideat illa præparatio quam tradit author Medicinæ Pauperum, quæ perficitur id rite exſiccando, quo exhalet ſulphur impurum, & deinceps diſſolvendo in aceto roſaceo, ad viroſum illius odorem extinguendum & volatilitatem imminuendam: præparatio vero omnium optima fit per ſimplicem diſſolutionem in ſpiritu vini, ut forma Tincturæ exhiberi queat, ſicuti in more habebat Medicus Anglus, unde non parum commodi redundat.]

Opiatæ compoſitiones nomen in genere ab Opio deduxerunt, cur vero Antidoto *Orvietanæ* confectionis nomen, Theriacæ, Mithridatio, quas id ingreditur, impoſitum fuerit, non video, contra Opiatæ compoſitionis nomen gerunt plurimæ quæ id non admittunt: proculdubio enim omnium antidotorum efficaciſſimum eſt ingrediens, imo vero per experientiam mihi compertum eſt Theriacam Venetam eo ſolum nomine cæteris prævalere quod Opium majori copia admittat.

Ajunt cœcitatem ab illius uſu imminere ſi purum eſſet & citra adulterium, at ut id damni præcaveatur ſatis fore id exhibuiſſe obſervata dozi neceſſaria & habita ratione affectus ob quem exhibetur, Adde quod cum dozis quam obſervamus in eo quod ad nos affertur, ſemper proportione reſpondeat illi quam modo determinavi, ſequeretur inde prædictum affectum illis imminere quibus exhibetur, ſi modo illum parere aptum natum eſſet: Cæterum qui id in venenorum cenſum referunt, concedant neceſſe habent lethale demum evadere ſi ſiniſter illius uſus fuerit, ideoque non meliori jure venenis accenſendum eſſe quam optima medicamenta, imo, auſim dicere, ipſa alimenta, inter quæ Panis referendus, omnium innocentiſſimum, qui ſi citta modum ingeſtus fuerit, ſuffocationem inducere poteſt,

ZODIACI MEDICO-GALLICI.

SIVE

Miſcellaneorum curioſorum Medico-Phyſicorum, Celeberrimorum Medicorum, & aliorum in Gallia Eruditorum.

ANNI QVINTI.

FEBRUARIUS.

Tractatus novus Medicus ex Recentiorum mente.

PARS SECUNDA.

DE AFFECTIBVS CORDIS,
Anonymi, & de Syncope.

QUANDOQUIDEM Cor ſanguinem in uniuerſum corpus impellit per arterias, quem demum excipit per venas juxta circulationis leges, ex puriſſima autem & ſubtiliſſima hujus ſanguinis portione in cerebro ſpiritus animalis generationem obtinet, functiones animę executurus, è quo eodem tempore per nervos in ſingulas corporis partes diffuſus, illis ſenſum & motum impertitur.

Si quidem, in quam, Cor præcipuus eſt & nobiliſſimus admirandæ corporis noſtri machinæ elater, Anima autem, ut ſic dicam, motus humorum circularis, quibus illud perpetuo irrigatur, proculdubio manifeſtum eſt ſi id manifeſto aliquo vitio affectum ſit, cæteras omnes corporis partes compaſſiones lege laboroturas.

Ita paſſim obvium eſt hominem ſyncope prehenſum ſimul & ſemel & functionibus animalibus & motu privari, pulſum aboleri, aut ſaltem arteriam adeo languide moveri ut illius pulſatio imperceptibilis ſit, vultum & manus pallore lethali fœdari, ac tandem ex morte hac tēporaria tranſitum

fieri

fieri ad veram & irrevocabilem: Prioris quippe cauſa alia non eſt quam inſignis circulationis interceptio, à qua vita immediate dependet: Poſterior autem, proprie loquendo, nihil aliud eſt quam ceſſatio omnimoda, aut abolito ejuſdem circulationis.

Hæc definitio tradi ſolet Syncopes, quod ſit *præceps virium omnium lapſus*, Voce hac, *præceps*, affectio iſta à cęteris omnibus diſtinguitur in quibus vires paulatim concidunt, donec mors tandem ſuccedat, Per vocē, *omnium*, ſejungitur præſertim ab Apoplexia, in qua etiamſi vires cunctæ ſimul concidant, cordi tamen propriæ in hac generali conſternatione ſubſiſtunt, id quod ex pulſu deprehendere licet, utcunq; relido & pleno: Porro in Apoplexia expiratio nequaquam libera eſt, quę cū ſtrepitu perficitur & ſumma muſculorum pectoris contentione, at vero in Syncope adeo debilis redditur ut abolita videatur.

In apoplexia cordis robur conſtat dum cæterarum partium vires plane proſternuntur, quia ſcilicet nervi, qui in ejus ſubſtantiam inſeruntur, magis quam cæteri pateſcunt, ſpiritus animales ideo abſque impedimento influunt, majorique copia, quapropter etiamſi cerebrum & nervi obſtruantur & comprimantur à materia morbifica apoplexiam inducente, excurſus proinde ſpirituum animalium in ea intercipiatur, attamen cum commeatus in cordis nervos liberos obtineat, nō omnino occluſos quia natura patentiores ſint, tantum illorum influit quantum ſatis eſt ad pulſationis conſervationē & ſyſtoles perfectionē, quo fit ut pulſus ſat elatus ſit: Cordis autem nervos cæteris parentiores eſſe dubium non eſt ei qui ad actionem illius continuam attentus fuerit.

Sed eo ipſo, obiiciet quiſpiam, quod nervi cordis patentiores ſunt quibusvis aliis qui in cæteras corporis partes inſeruntur, an non materia morbifica, per univerſam cerebri ſubſtantiam ſparſa, videtur facilius inſinuari debere quam in alios, ipſos obſtructura, ac proinde vires cordis æque concidere quam aliarum partium, ſpirituum inopia?

Reſpondeo cuncta hæc revera eſſe expectanda, ſuppoſita ſcilicet materiæ morbificæ per univerſam cerebri ſubſtantiam diffuſione & omnium nervorum principij occupatione: Sed id hic obſervandū, non à ſola apoplexia metuendam eſſe omnimodam virium ægri concidentiam, ſed potius ab adjuncta ſyncope, adeo ut ſi Cor ſpiritus animales nullos amplius admiſerit, nec cum cerebro amplius communicet, in functionibus ceſſet, unde mors repentina ſuccedat neceſſe eſt.

At vero cum dixi cordis robur in apoplexia conſtare, ſuppono hanc ſolitariam eſſe, illamq; induci à materia effuſa extra vaſa in quampiam ſolum cerebri particulam, quæ compreſſione ejus ſubſtantiæ, & principii nervorum ipſi ſubſtrati, prohibet ſpirituum influxum, non adeo tamen quin nervos cordis nonnulli ſubeant, qui, ſicuti dixi, cæteris patentiores occurrunt, qua propter cenſeo illius pulſationem conſervari, interim dum cæteræ partes quieſcunt.

Sed qui fieri poteſt ut in Apoplexia ſingulis corporis partibus, ſpiritibus animalibus deſtitutis, muſculi ta-

men pectoris motu fruantur,etiam validiore quam in ſtatu naturali, unde deducenda eſt violenta illa ęgrorum reſpiratio? Reſpondeo, ſi muſculi hi motum hunc obtineant quamdiu cæteræ partes immobiles ſunt,eapropter id fieri quod nervi eorum magis pateant, etſi minus quam nervi cordis, ob actioné illorum cõtinuam in reſpiratione, quo fit ut ſufficientem ſpirituum copiam ad motum perficiendũ accipiant: Motum autem illum naturali vehementiorem eſſe manifeſtum eſt, ratio vero eſt apud me obſcura.

Reſpondent nonnulli motum muſculorum vehementiorem eſſe in apoplexia quam in ſtatu naturali, quia cum nervi omnes aliarum partium affecti ſint, ac fere omnino occluſi à compreſſione quam inducit materia morbifica apoplexiæ auctore, interim dum ij qui influunt in organa reſpirationis aperti ſunt ob rationem à me adductam, accidere ut quicquid fere ſpirituum animalium in cerebro reperitur, illuc facile per dictos nervos excurrat, cum non aliæ viæ præter hanc liberæ occurrant.

Admittenda eſſet hæc reſponſio niſi cerebrum tantopere oppreſſum eſſet in apoplexia, ſpiritibus autem animalibus liber per illius ſubſtantiam excurſus concederetur, ac tandem nullum occurreret impedimentum in illorum generatione ad perpetuitatem motus & ſenſus partium: At cum cerebrũ apoplecticorum omnino inhabile ſit à tot pravis diſpoſitionibus, hinc conſtat fieri non poſſe ut eadem ſpirituum quantitas in muſculos pectoris influat quæ in ſtatu naturali, ac proinde non hac de cauſa motum muſculorum minorem eſſe in integra valetudine.

Alij dicunt motum majorem eſſe in apoplexia, quia tunc cerebrum affectum eſt, non cerebellum, è quo nervi qui ad pectus derivantur originem trahunt: hinc fieri poſſe ut quamdiu alię partes motu carent & ſenſu, hæ ſufficientem copiam ſpirituum animalium per nervos nequaquam affectos admittant, ut valeant agitationem hanc extraordinariam inducere adeo manifeſtam.

At vero ratio hac priori præferenda non eſt, ſi videlicet cerebri ſtructura innotuerit, etiamſi enim ſolum cerebrum affectum ſit & oppreſſum à materia morbifica in apoplexia, qualiſcumque illa ſit, nihilominus ſi quidem conſtat omnes nervos originem ducere ex medulla oblongata, ſubſtantiam autem cerebri, ſi valde fuerit compreſſa, ſubſtratam ſibi aliam neceſſario etiam comprimere; hinc colligendum nervos muſculis pectoris inſertos ſimul & ſemel affici & cõprimi, minus tamen quam nervi reliquarum partium, quia nempe duriores ſunt & patentiores quam reliquarum partium, etſi minus quam cordis, ac proinde validius obſiſtere compreſſioni factæ à materia morbifica factæ, hinc majorem ſpirituum influxum admittere, etiamſi ſemper minor ſit quam in ſtatu naturali.

Alij tandem dicunt extraordinariam ſpirituum animalium agitationem intra muſculos pectoris iſtam motus vehementiam in apoplexia producere: Inſolitam autem iſtam exagitationem non aliunde deducendam quam quod ij qui muſculo-

rum ſubſtantiam occupant,ac tubulos nervorum illis inſertorum, non ſufficienter ab aliis impelluntur qui indeſinenter è cerebro influere debent ad influxus continuitatem, eo quod illorum excurſus admodum intercipitur,neque novorum generatio ſuccedit,quo fit ut ſpiritus tumultuoſe influant ac inordinate, alij in hanc, alij in illam partem, adeo ut hoc in ſtatu motus illorum inordinatus & concitatior cauſa ſit proxima motus muſculorum pectoris.

Probaturi vero rem ſic ſe habere, an non, aiunt, verum eſt poſt febrem continuam, quæ quindecim aut viginti diebus afflixit, ſubſequi aliquando phrenitidem aut motus ſpaſmodicos vehementes? nemo dixerit tunc tantam ſpirituum copiam cerebro aliiſq; partibus ineſſe quæ ingẽtem illum motum inducere valeat, quin potius certum nunquam tanta illorum penuria ægrum laboraſſe,quẽ ſpiritu & ſanguine exhauſerunt crebræ venæ ſectiones, febris, aliæq; vacuationes tum ſenſibiles tum inſenſibiles: Veriſimile ergo eſt motus hos inſolitos pendere à vehementi ſpirituum animalium commotione,quomodocunque hæc accidat; eademque de cauſa exiſtimandum eſt inſignem muſculorum pectoris exagitationem in apoplexia ab eadem cauſa exoriri.

Hæc vero ratio vel eo nomine admittenda videtur, exemplo adducto cordis animalis vivi cujus nervi vinculo ſtringuntur,qui cũ tunc nõ eandem ſpirituum animalium copiam ac antea admittant, id tamen vehementiſſime exagitant,adeo ut aliquo tempore ſpaſmo laboret, ſicuti ſequenti capite fuſius traditurus ſum.

At vero ſi difficultas occurrat in reddẽda ratione cur motus muſculorum in apoplexia validior ſit quã in ſtatu naturali,Non minor eſt ſi explicãdum quomodo in ſimplici leipothymia, ſyncope, & remiſſiori & minus periculum inferente, etiamſi cor occupatum fuerit, reſpiratio tamẽ libera maneat,aut ſaltem leviſſime impedita.

Vt ratio pateat, perpendendum eſt quo reſpiratio libere procedat id ſolum requiri ut qua proportione ſanguis in pulmones influit, eadem aër ſubeat illum tenuitate debita donaturus & aptitudine ad motum circularem; Sicuti autem in leipopſychia paucus ſanguis viſcera ſubit, Corde occupato, debileſque tantum contractiones præſtare valente ad illius impulſionem, eapropter etiam neceſſarium non eſſe ut magna inſpiretur aëris quantitas, nec proinde ut pulmo admodum ad illius receptionem explicetur, Eadem ratione, etiamſi exigua ſanguinis quantitas in cerebrum inferatur,attamen exigui ſpiritus animales qui ibi generantur, tunc influentes in organa reſpirationis, ſufficiunt ut illa libera fiat,aut ſaltem non multum ſit difficilis,ſiquidem neceſſe non eſt eapropter partes ingentes conatus adhibere.

De Syncope.

Cauſa proxima & immediata Syncopes,eſt ſpirituum animalium inopia in corde, vel nimia ſanguinis copia hujus cavitates adimplens: ſed cum ambæ hæ cauſæ ſeſe mutuo neceſſario excipiant, nulla datur Syncope in qua non ſimul conjungan-

tur, ac mutuas ſibi invicem tradant operas: Hoc vero mox oſtenſuri ſumus, explicando varios modos quibus cauſæ procatarcticæ & evidentes in hoc morbo agere ſolent.

Cauſæ enim ſyncopes Evidentes magno numero occurrunt, & admodum inter ſe diſcrepantes: Vt res ordine procedant, è re fuerit has ad quatuor genera revocare, videlicet 1. ad Evacuationes extraordinarias, tum ſenſibiles tum inſenſibiles. 2. Ad Animi pathemata. 3. Ad improbam Aëris qualitatem; 4. Ad venena. Deinceps verba facturus ſum de odoribus tum ſuavioribus tum fœtidis, Et doloribus acerrimis, à quibus nonnunquam hic affectus induci poteſt.

Per Evacuationes externas quæ ſub ſenſus cadunt, ſubaudio fluxum hæmorroidum nimium, Sanguinis eductiones immodicas in morbis productioribus, vel aliis gravibus: Per Evacuationes inſenſibiles illas intelligo, quæ per inſenſibilem tranſpirationem contingunt in iis qui rariori corporis habitu donati ſunt, quibus pori admodum aperti, id quod potiſſimum accidit in intenſis vigiliis, ſtudiis extraordinariis, exercitiis vehementioribus, cunctiſque evacuationibus tum ſenſibilibus tum inſenſibilibus, inſignem ſanguinis & ſpirituum copiam exhaurientibus, quæ eadem ratione ſyncopen inducere ſolent; videlicet quia tunc ſanguinis exigua adſit copia ſpiritibus, fere deſtituti, in cerebro nonniſi pauciſſimi ſpiritus animales generari poſſunt, iique effœti; adeo ut cum Cor illotum ſufficientem copiam non admittat ad contractiones perficiendas, ac ſanguinem impetu perpellendum in cæteras partes, mirum non eſt ſi cavitates illius turgeant aliquando, ſuccedatque Syncope.

Sed obſervandum poſt diuturnam virium attritionem, ſitus mutationem in convaleſcentibus ſolam eſſe & veram ſyncopes cauſam, cum exempli gratia conatu adhibito aſſurgere conantur; vel ſi diutius ſteterint, ut plurimum in hunc affectum dilabuntur, Hujus eventus ratio eſt, quod cum cordis officium ſit ſanguinem in utroque caſu ſuſque deque tranſmittere, multo illi ſpiritu animali opus eſt ad validas ineundas contractiones. At cum parca ſit illius iu cerebro generatio, cum ſanguis è morbis reſurgentium, illorum materia, plurimis non diffluat, ſed mucidus propemodum ſit & exoletus, imo exigua adfluens quantitate, hinc accidit ut cum cor ſufficienti copia illum non admittat, ad compellendum uti decet ſanguinem in alias partes, illico hoc infarciatur ac in ſyncopen labatur; contra quam ſit cum in lecto illi decûbût, cunctis enim partibus æqualem ſitum obtinentibus, & quaſi ad æquilibrium, ſi quidem neceſſe non eſt ut cor vehementes ſyſtoles ſuſcipiat, ſanguinem verſus caput impulſurum, qui ſponte quaſi & proprio natu illuc confluit, ita nec opus eſt cerebrum ad id plurimos ſpiritus impendere.

2. Animi pathemata quæ ſyncopen accerſere valent, ſunt utplurimum inſignis terror, profondus mœror, & gaudium immodicum; Ambæ priores hunc affectum una eademque

que ratione inducunt; Videlicet cum ſanguis ſubito à partibus exterioribus recedens, per ſola vaſa majora circulatur, ac verſus cor affatim irruit, anima interim eodem tempore intenta imminenti periculo, ſpiritus in cerebro detinet quaſi fixos, adeo ut cum cor ex una parte nimiam ſanguinis copiam admittat, ex altera pauxillos ſpiritus animales per nervos, à ſanguine vero liberare ſe nequeat per validas contractiones, omnino neceſſe eſt ut eo modo occupetur, ac ſyncope ſuboriatur.

Gaudium alia plane ratione hanc inducit, ſpiritus enim animales ubertim è cerebro in cor irruunt, tantoque impetu, ut ſpaſmodico quaſi affectu corripiatur, adeo ut cum ſic conſtitutum exiguas tantum contractiones moliatur, ſinus illius ſtatim ſanguine adimpleantur, eoque modo Syncope accerſatur.

3. Si Aër admodum craſſus fuerit, ſyncopen aliquando inducere poteſt, nam in pulmones adductus per inſpirationem, tantum abeſt ut ſanguini per illos commeanti, tenuitatem conciliare valeat, ac ſubtilem eum reddere; quo magis idoneus reddatur motui circulari ſubeundo; ut contra tantam fuliginum copiam invehat, haſque adeo craſſas reddat, ut ideo fere hæreat in ſinibus cordis, atque ex illa mora & hæſitatione excitetur ſyncope, Quo fit ut cum plurimi in concione aut conventu aliquo congregantur, nonnulli in ſyncopen labantur, quia videlicet vapores & fuligines è pulmonibus multitudinis hominum elatæ, per exſpirationem continuo prodeuntes, aërem admodum incraſſant & inquinant: cum porro idem aër inſpiratione hauriendus ſit, proculdubio improbas illas qualitates in ſanguinem transfert, per pulmones circulantem, ac ſymptoma dictum excitat.

Nonnulli ſtatuunt in quibuſdam ſanguinem eius eſſe indolis ut præ craſſitie nativa ſyncopen excitare valeat; id quod accidere poſſe ut concedam; ſed ſcire velim cur id ſemper non accidat, ſiquidem eadem cauſa in corpore præſente, effectus ſubſequatur neceſſe eſt, aut ſaltem crebrius illi in ſyncopen deducantur, id quod experientiæ conſentaneum non eſt: Ideoque ſentio cum ſyncope ingruit ob ſanguinem craſſum; Cor infarcientem, dictum ſanguinem ex propria natura talem non eſſe, ſed pravam illam qualitatem conciliari à cauſa quapiam interna vel externa, conſtitutionem illius nativam vitiante.

Cæterum illud adnotaſſe expedit, ejuſmodi ſyncopes quas parit ſanguis craſſior cæteris perculoſiores eſſe, ac difficillimam illarum fore ſolutionem, è quibus vix redeunt ægri, idque duabus de cauſis; Prior eſt, quod ſanguis ad coagulationem aptitudinem habeat cum cor appulit, ibique ſubſiſtit, Poſterior eſt quod exigua quantitas ex illo propulſa, à languidis vibrationibus cordis ſic affecti, motu admodum ſegni in cerebrum ratione conſiſtentiæ infertur, hinc nullum fere intercedit mutuum commercium ambabus illis partibus, ex quo tamen præcipue ſanguinis circulatio & hominis vita pendet.

4. A Venenis induci poteſt ſynco-

pe duplici ratione; quædam videlicet illorum diſſolvunt ſanguinem, alia eundem coagulant; Priora inſtructa ſunt corpoſculis quibuſdam acutis & ſcindentibus, à quibus illico ſolvitur contextus ſanguinis, & copia inſignis ſpirituum abſumitur: Hoc in caſu cauſa ſyncopes proxima ſtatuenda eſt defectus ſpirituum animalium in corde, ob eam rationem quam adduxi de inſignibus vacuationibus verba faciens.

Cauſas alias ſanguinem coagulantes quod attinet, atque adeo propter quas is cor infarcit, unde ſubſequitur ſyncope, donatæ illa ſunt vi ſtyptica; quæ conſiſtit in quibuſdam particulis humores in vaſis fixare idoneis, ac illorum contextui demſando ac compingendo: Ejuſmodi fere ſunt corpuſcula emiſſa ab iis qui lue peſtilenti infecti ſunt, ſyncopen etiamnum in illis excitantia qui ea admittunt, à diſſolutione facta ſanguinis, aut coagulatione illi inducta.

Supereſt jam oſtendamus quomodo *odores ſuaves* & *fœtidi* ſyncopes auctores eſſe queant, ſicuti & *Dolores ingentes*; Ne vero diutius immorer in diſquiſitione rei cujus noſcendæ deſiderio teneor, Dico res ſuaviter odoratas ſyncopen inducere poſſe, quia præditæ partibus volatilibus & admodum ſpirituoſis, excitare valent motum inſolitum in ſpiritibus animalibus, atque ſimul generationem uberiorem illorum in cerebro promovere: ideoque ſpiritus ſic agitati, & ſolito copioſiores, affatim & tumultuarie in nervos cordis irruunt quibus ſpaſmodicum affectuum inducunt, non ſecus ac in gaudio accidit, tunc ergo eum Cor functiones proprias bire nequeat, ideo ſanguine obruitur.

Res contra admodum *fœtidæ* ad cerebrum per nervos odoratorios plurimas particulas ſalinas & terreſtres tranſmittunt, à quibus figuntur ſolum ſpiritus animales, quorum tantam copiam in cerebro cohibent ut cor ad illorum inopiam adducatur, quę ſyncopes cauſa eſt proxima, ſicuti jam explicatum.

Dolores ingentes & acutiſſimos quod ſpectat, à quibus ſyncope excitatur, cauſa vix afferri poteſt? Ego autem ad hujus effectus productionem duo concurrere exiſtimo, primo intenſam agitationem in parte dolore affecta, propter quam determinantur ſpiritus animales ad majorem influxum, *Secundo*, quia Anima plurimos adhuc in cerebro retinet, fortiter malum averſata, aut noxium objectum, quod in illa excitat moleſtum illum & triſtem ſenſum; Ideoque cum pauci ſpiritus animales ad cor commeent perficiendæ gratia ſyſtoles, & propellendi ſanguinis in cæteras partes, ſuccedat ſyncope omnino neceſſe eſt.

Signa Diagnoſtica duplicia ſunt, quædam Imminentem ſyncopen ſignificant, qualia ſunt capitis gravitas, vertigo, viſus confuſus & incertus: variorum colorum, mentis agitatio, pulſus ſubita immutatio & in vultu: Alia præſentem arguunt, ſicuti inſignis pallor & livor in facie ac manibus, pulſus admodum rarus ac fere imperceptibilis, corpus frigidum, ſed præſertim extrema, ſudor frigidus, maxime in collo, temporibus & pectore.

Gra-

Gravitas capitis ſyncopen paulo antecedit, ab inopia ſpirituum animalium in cerebro, qui capti ſuſtinendo impares ſunt: cum porro ſufficienti copia in nervos opticos non influant, à quibus intumeſcant, & ad perficiendas in tunicis & humoribus oculorum varias radiorum refractiones, quæ requiruntur ad viſionem nitidam & diſtinctam, hinc hujus confuſio oritur, adeo ut eo in ſtatu conſtitutis ſimul & ſemel offerantur colores ruber, albus, niger. Anomalia & motus inordinatus ſpirituum animalium in cerebro, quæ illorum inopiam conſequitur, ſpirituum confuſionem & vertiginem inducit.

Poſtremum horum ſymptomatum, quod majori explicatione indiget, hac propemodum ratione generatur, videlicet cum ſanguis verſus partes ſuperiores languide tantum propellatur, & exigua copia, hinc pauci gignuntur ſpiritus animales, adeo ut cum hi filo ſolito influere nequeant, neque tubulos nervorum ſubingredi, quia à ſuccedentibus ſufficienter non impelluntur, reflecti illos verſus ſuperiora omnino neceſſe eſt, atque propter hanc ſpirituum animalium reflectionem & retorſionem objecta omnia in gyrum agi videntur, qua in re Vertiginis character præſertim collocandus eſt.

Pulſus variationem quod attinet, & vultus coloris, hanc hoc modo fieri exiſtimandum eſt, quia nempe cor cum occupari incipit, non ſatis vivide ſanguinem in arterias & habitum corporis propellit, adeo ut hinc pulſus debilis & inæqualis evadat, partiumque externarum color vividus & naturalis in pallidum & lividum commutetur.

Quando Syncope urget, facies & manus ingenti pallore ſuffunduntur, pulſus autem admodum rarus eſt, aut omnino fere inſenſibilis, quia tunc cor ſumme affectum eſt, ac exiguas ſolum ſyſtolas efficere valet, diſtribuendi ergo ſanguinis in ſingulas corporis partes, unde deducenda eſt magnitudo ſymptomatum.

Eadem de cauſa corpus frigidum apparet, videlicet quia partes externæ deſtituuntur influxu ſanguinis & ſpirituum, ac præſertim extremæ, major quippe requiritur impulſio & vehementior quo illuc uſque permeare queant, ideo fit ut ſtatim ac cor non mediocriter affectum eſt, priores in mali conſenſum trahantur.

Sudor frigidus toto corpore erumpit, quia ſanguis, qui exigua quantitâte in habitum corporis excurrit, languidoque motu fertur, pauciſſimam ſecum lympham evehit in tranſitu ex arteriis in venas, adeo ut vaſa lymphatica illam ferre totam ſibi adſumant, ideoque ab hujus præſentia multum turgent, & hanc excutere tenentur: Cum porro huic lymphæ pateant pori & meatus, ſeu oſcula aliorum vaſorum capillarium, ob inopiam ſanguinis non circulantis, accidit ut ex illis facile effluat, utpote per viam apertam & primo obviam, cohibita demum in ſupeficie corporis ibi guttarum congeriem producit, quæ ſudo-

rem conſtituunt; qui uberius in collo & temporibus apparet, quia partes hæ præditæ ſunt vaſis inſignibus, ac præterea admodum excarnes.

Sudor autem majori copia in pectore apparet quam quavis alia in parte, quia maſſa ſanguinea, pulmones percurrens, majorem quoque vaporum copiam evehit, qui in cute concreſcentes, ſudoris frigidi ſpeciem illam exhibent,

Prognoſin quod ſpectat, extremo verſatur in periculo is qui ſyncope prehenſus ſerius ad ſe redit, & qui excitatus, momento poſt iterum prehenditur; indicium enim eſt cor extricare ſe non poſſe à ſanguine in ventriculis hæſitante, ac pauciſſimos à cerebro ſuſcipere id ſpiritus animales qui contractiones perficiant.

Curatio Syncopes pro varietate cauſarum illam inducentium varie ſuſcipienda eſt; attamen qualiſcunq; cauſa fuerit, omnino ſequentia præſtanda ſunt: videlicet ſi quis ſyncope prehenſus fuerit, ille ſupinus collocandus eſt, frigida facies aſpergenda, immittenda in nares ptarmica, vellicandæ ac comprimendæ nares cum digitis, capilli attrahendi, corpus multifarie concutiendum: Cuncta hæc exequi decet excitandorum gratia ſpirituum animalium; eaquepropter nullum præſentius occurrit præſidium quam oblatio vini aut aquæ cinnamomi, vel theriacæ pauxillo vino remixtæ, vel aliorum ejuſmodi ægro ſyncope correpto præbendorum.

Quærat vero quiſpiam, Quomodo aquæ aſperſio ſpiritus animales in motum excitare valet, quæ potius torporem illis inducere debet, eorumque actionem præpedire? Reſpondeo aquam pollere partibus quibuſdam acidis quæ poros nervorum ſubeunt, illos vellicant & concutiunt; concuſſio autem hoc accidere nequit quin ſpiritus animales plus ſolito exagitentur.

Vinum quod attinet, adeo ſingulari virtute dotatum eſt in excitandis ſpiritibus, illiſq; inſtaurandis, ut vel ſola labro-tenus uſurpatio, ab eo quem ſyncope occupat, cito illum in vitam revocet: Id ideo contigit quod vini partes puriſſimæ & ſubtiliſſimæ illico ſpiritibus animalibus, per nervos labiorum diffuſis combinantur, quibus cum nervis cordis commercium intercedit, hinc illi fermenteſcunt & vigorem priſtinum recupernat, adeo ut cor, mediantibus ſpiritibus animalibus ſic refocillatis, reſumens motum à ſyncope interceptum, & contractiones ſatis validas iniens, cito ſanguinem ventriculos occupantem & obruentem excutiat, ac ad ſingulas corporis partes propellat, quæ ſtatim cum priſtino vigore motum & ſenſum reaſſumunt; hacque ratione vinum, vel leviter delibatum, illico hominem ſyncope prehenſum reſtituit.

Varias cauſas ſyncopen inducentes quod attinet, & methodum curandi, ſic procedendum: Si ſyncopen peperit fluor immodicus, menſium vel hæmorrhoidum, aut larga per nares aliaſve partes hæmorrhagia, E re fuerit illico levem ſanguinis emiſſionem ſuſcipere, averſionis gratia ſanguinis procul à corde, ejuſque revulſionis. Julapia præterea & Emulſiones conveniunt, illius refrigerandi & temperan-

di

di gratia, motuſque imminuendi. Si vacuationes plurimum modum exceſſerint, æger autem in debilitatem inſignem delapſus fuerit, utile fuerit remediis illis demulcentibus aliquid leniter adſtringens remiſcuiſſe, cohibendi gratia, ſi liceat, ſanguinis effluentis impetum; neque omittenda topicorum adſtringentium applicatio ſupra partem affectam, ad conſtringenda orificia vaſorum illic deſinentium.

Si ſyncopen accerſant productæ vigiliæ, aut vehementiora exercitia, vel diuturnior inedia, ægro imperetur victus refrigerans cum magna animi & corporis tranquillitate, ſomnum narcoticorum uſu inducendo.

Sin affectus hic originem trahat ex febribus malignis & peſtilentibus, non alia curandi ratio fuerit quam quæ illis morbis debetur, de qua alio loco.

Si venenum hauſtum ſyncopen pariat, illico procurandus vomitus, fugata ſyncope, propinata aquæ copia aut oleo tepidis, vel alio quopiam vomitorio; demum exhibendum lac, emendandæ gratia improbæ diatheſis ventriculo impreſſæ ac maſſæ ſanguineæ: Hoc idem ſolitarium in alimentum exhibetur ad temporis ſpatium.

Si ſynopen grave aliquod animi pathema induxerit, ſicuti terror & mœror, nullum præſentius ſanguinis miſſione præſidium, cujus ope cor ſarcina liberatur ac ſanguinis circulatio feliciter, obitur. Idem auxilium admodum quoque juvat in quacunque cauſa propter quam ſanguis in cavitatibus cordis hærere poteſt, cujuſmodi eſt aër admodum craſſus & incraſſandi vi præditus, aut quædam venena, coagulandi ſanguinem vi prædita.

Pulvis viperinus utroque in caſu admiranda præſtat, ſanguinem enim depurandi vi eximia pollet, ipſique inducta fermentatione conciliat motũ quo fere ab utraque cauſa deſtitutus fuerat, ſi pulvis viperinus inſufficiens videtur, exhibeatur ſal Viperæ volatile à quo amplius ſanguis fermenteſcit, motuſque vehementior illi impertitur.

De Palpitatione Cordis.

Palpitatio Cordis nihil aliud eſt quam motus inſolitus & convulſivus hujus viſceris, qui nonnunquam adeo vehemens eſt ut non ſolum è diſſito loco animadvertatur, & auribus percipiatur, ſed etiam, ſi nonnullis auctoribus fides adhibenda, coſtas effringat, & loco dimoveat.

Cauſa conjuncta Palpitationis quærenda eſt vel in ſanguine, vel in corde, vel in hujus capſula, ſive pericardio.

Cauſa latet in ſanguine, ſi quando continet materiam acrem, nam in tranſitu per ſinus cordis, adeo irritat illius fibras, ut ſpiritus animalis ideo in motum inordinatum & perniciſſimum agantur, quapropter contractiones & expanſiones admodum vehementes cor edere cogitur, quæ palpitationem illius conſtituunt.

Neque tamen neceſſe eſt ut cauſa ſtatuenda ſit materia quæpiam acris cordis fibras vellicans, ſatis eſt vitioſum quoddam fermentum continere

maſſam ſanguineam ad hanc producendam affectionem. Id conſpicuum in iis qui hypochondriaca affectione detinentur & ſcorbuto; iis quibus corpus cacochymia ſcatet, ac tandem in convaleſcentibus, quibus vel leviſſimo uſis exercitio ſupervenit cordis palpitatio.

Id accidit vero quia partes heterogeneæ, aut prava fermenta quibus illorum hominum ſanguis inquinatur, majori ſolito motu cientur, in exitu è vaſis cor ingreſſura, ampliuſque nacta ſpatium ac liberius, in illo rarefiunt ac ſupra modum fermenteſcunt; Rarefactio autem hæc fieri nequit quin inſimul ventriculi cordis admodum expandantur, & ſpiritus animales ſolito uberius influant, ratione iſtius dilatationis extraordinariæ, quæ irritationis cujuſdam vicem induit illa in parte: adeo ut hoc in ſtatu ſupra modum cor impellatur ad ſyſtolem vehementiorem ſuſcipiendam, magnitudini diaſtoles analogam.

II. Cauſa conjuncta Palpitationis in corde hæret, cum in illius cavitatibus, aut vaſorum illi adnexorum radicibus, polypus aut excreſcentia aliqua affixa eſt, prohibens ne ſanguis, qui unaquaque ſyſtolæ educi debet, totus ſimul egrediatur, at contra pars iſtius ſanguinis repulſam paſſa, & in cor remeans, ratione impedimenti occurrentis, ibique reverberata, ut ſic dicam, adeo illius parietes expandit, ut cor moleſtia ſe liberaturum, & recentem in ſingulas partes advenientem impulſurum, ſollicitetur ad contractiones extraordinarias & crebras.

Idem obſervare eſt in magnis animi pathematis, ſicuti in intenſo mœrore, timore inſigni, & amore inſano, eo quod nervi qui majora cordis vaſa ambiunt, cum ſupra modum contrahantur, illa admodum juxta radicem, contrahunt, adeo ut ſanguinis, unaquaque ſyſtole impulſi, libero ut ante deſtituti motu, ſemper quædam portio in ventriculos cordis remeet, quæ palpitationi anſam præbet.

Poteſt & Palpitatio induci à ſumma ſpirituum inordinatione, in cor ἀϑρόως & tumultuoſe influentium quotieſcunque inſignis animi paſſio ingruit. Eademque de cauſa aliquando contingit ut ſi forte in principia nervorum cordis irruat materia quædam acris quæ vehementer illos vellicet & ſpiritus animales admodum percellat, produlcubio palpitatio neceſſario ſubſequatur, ſiquidem revera nihil aliud eſt quam motus convulſivus iſtius partis.

Poſſibile quin etiam eſt ut inopia ſpirituum animalium in corde, inordinationem illorum inducat; ac proinde Palpitationem, Ratio eſt, quod ſpiritus qui jam cor occupant, cum à recentioribus non amplius compellantur, adeo ut hinc fili interruptio accidat, & functionis continuitatis, illico illi reflectantur, & huc illuc impellantur, quamobrem contractione cordis vehementiores fiunt & inordinatiores, quæ Palpitationis eſſentiam conſtituunt.

Cõfirmationẽ ab experientia hoc accipit, quoties enim nervi cordis inanimali vivo ligantur, illico ligatura facta cor extraordinarie pulſat, motuq; convulſivo

convulſivo & inordinato quatitur: id quod alia de cauſa fieri nequit quam quod influxus, ſpirituum animalium in nervos intercepto, qui jam ante influxerant admodum irregulariter moventur, ſicuti præmonui.

Neque impoſſibile eſt ſi nervi aliorum viſcerum, uti lienis & ventriculi, quibus cum cordis nervis communicatio intercedit, admodum à materia quapiam acri irritentur, Palpitationem cordis ſympathiæ lege induci, Videlicet cum impoſſibile ſit funis alicujus extremum commoveri quin eodem tempore alter trahatur in conſenſum: itidem vix heri poteſt concuti nervos ventriculi aut lienis, quin hæc concuſſio in nervos cordis feratur ob mutuum illorum commercium; Cum porro hæc commotio perpetuò comitem habeat vehementem ſpirituum animalium agitationē in illa parte, mirum non eſt Palpitationem illico ſubſequi quæ, Sympathica vocatur, ad differentiam illius quæ accidit ob proprios cordis affectus, quam vocant Idiopathicam.

III. Si in Pericardio ſeri ad fuerit congeſtio, aut corpuſculorum quorundam extraneorum, qualiacunque fuerint, proculdubio Palpitationem protinus excitatura ſunt: Corde enim admodum compreſſo à materiis ejuſmodi noxiis (quæ compreſſio ab illis inducta vices obtinet irritationis, ac ſpiritus animales impellit ad uberiorem influxum in cor) hinc ſummos conatus adhibet, vehementerque enititur ad propulſandam mali cauſam, & priſtinum ſtatum recuperandum; qui motus extraordinarii Palpitationis ideam conſtituunt.

Diagnoſis Palpitationis admodum facilis eſt, hic quippe affectus pluribus modis ſub ſenſus cadit, neque Medico manus ſupra regionem cordis applicatio neceſſaria eſt ad mali dignotionem, cum & viſu, & tactu, & auditu percipiatur, imo é longinquo; Num vero palpitatio cauſam habeat excreſcentiam aliquam cordi adnatam; aut ſerum ſangui remiſtum, cor in tranſitu irritans, res non ita in aperto eſt.

E duobus tamen indiciis cauſarum varietas eluceſcit, continuatione ſcilicet & intermiſſione palpitationis, ac debilitate & inæqualitate pulſus: Si videlicet hic affectus nullas inducias conceſſerit, ſed perpetuo ægro moleſtus ſit, veriſimile eſt cauſam in polypo ſtatuendam, vel in aquis pericardio incluſis; Eadem quippe cauſa cum ſemper ſubſit, idem effectus ſubſequatur neceſſe eſt: Sin vero intervallis gaudeat æger dilucidis, cauſa poteſt aſſignari acrimoniæ ſanguinis, fibras cordis in tranſitu irritantis; cum enim non ſemper acris ſit aut vitioſus, ejuſque intemperies emendabilis ſit, non aſſiduam ut inducat palpitationem neceſſe eſt.

Præterea pulſus debilis eſt & inæqualis in palpitatione genita ab excreſcentiis cordi adnatis, etiamſi illius contractiones validæ ſemper ſint & vividæ; quia nempe ſanguis in arterias exigua copia impellitur & inæqualiter, ob impedimenta in cavitatibus ipſius cordis occurrentia, vel majorum vaſorum caudicibus, qui unaquaque ſyſtole portionem illius cohibent.

Non eadem ratio eſt Palpitationis à ſanguine acri genitæ, nam celeritas & magnitudo pulſus motui cordis ſpaſmodico proportione ſibi reſpondent.

In prognoſi ſic ſtatuendum, Palpitatio cordis affectus non eſt admodum periculoſus qui inducias conceſſerit, ſi aliam non agnoſcat cauſam præter ſanguinem acrem, ſicuti ante innui; vel vitioſa fermenta maſſam ſanguineam inquinantia, ſiquidem remedia convenienter præſcripta demulcere poſſunt: Cum vero hic affectus nequaquam interpolatus eſt, pro incurabili fere habēdus, denotat enim in corde aut majoribus vaſis, excreſcentiæ alicujus præſentiam; quam nullo remedio dempſeris.

Etiamſi inter ſe diſcrepent Palpitationis cauſæ, curatio tamen hujus affectus ubique ſimilis eſt: Ideoque ſive Papitatio cordis cauſam agnoſcat acrimoniam ſanguinis, ſive improba fermenta illi remiſta, ſive polypum cordis, ſive aquas in pericardio congeſtas, perpetuo ad ſanguinis miſſionem confugendum eſt, ad purgationem, julapia, emulſiones, aliaque remedia refrigerandi vi pollentia, quia ſanguis refrigerio indiget, temperatione, & depuratione vitioſorum fermentorum vacuatione facta: Cuncta autem hæc exequi valet venæ ſectio.

Id ſolum obſervatu dignum eſt, venæ ſectionem potiſſimum locum habere, ac inſigne præſidium conferre, in Palpitatione quam invehit Excreſcentia cordi adnata; vaſis quippe depletis, demptaque ſanguinis copia, libertas ſanguini conciliatur, & cor expeditius functiones obit, etiamſi remoræ in illius cavitatibus occurrant, unde proinde palpitatio fit minor. Etiamſi vero curationem reſpuat hic affectus, cum omnino impoſſibilis ſit hujus excreſcentiæ ablatio, vel quovis remedii genere, ex temporum tamen intervallis iteranda eſt ſanguinis eductio, prout tempeſtivum fuerit: aliaque uſurpanda remedia quæ ſanguinis maſſam puram efficiunt, ac refrigerium præbent, vel ſolius leniminis gratia & vitæ productionis tentandæ.

Nonnulli ſalia volatilia in uſum advocant, ſpe freti fore ut temporis decurſu eo pacto excreſcentiæ atterantur & abſumantur, Sed ii nequaquam animadvertunt tantum abeſſe ut ſalia volatilia in materiæ illam congeriem actionem exſerant, cum immediate eam non attingant quin potius vim omnem ſuam impendant in maſſam ſanguineam, quam in fermentationem agunt ac admodum diſſolvunt; quapropter cum tantopere ægris noxia ſint, exiſtimo ab illorum uſu potius abſtinendum eſſe, ſicuti & in variolis, morbillis, ac quibuſvis febribus malignis: in quibus cum ſanguis inſignem diſſolutionem patiatur, ſalia volatilia nedum motum illius coercent ac diſſolutionem morantur, aut emendant, quin potius inſigniter illam adaugent.

FACUL-

FACULTATES ET USUS SALIUM D. SEIGNETTE Rupellenſis.

I. Verum Sal Polychreſtum.

VErum Sal Polycreſtum, ſal eſt artificiale, compoſitum ex tribus ſalibus ſequentibus, convenienti dozi commixtis.

1. *Sal ſtomachicum.*

Sal Stomachicum in magna cryſtalla abit, lingulata compacta & pellucida; aëri expoſita nequaquam diſſolutionem patientia. Aquæ, in qua diſſolvitur, levem amarorem conciliat, poſtmodum dulcem ſaporem præbet: Oculum nequaquam vellicat, neque in pollinem redactum neque diſſolutum. Cryſtalla illa igni impoſita non crepitant, tantum exſiccantur & opacum candorem induunt: Eo pacto exſiccatum, & ad ignem candefactum, cum acidis tamen non efferveſcit neque acrimoniam ullam exhibet, Adeo fixum eſt, ut retortæ impoſitum, cum arena aut bolo, etiam vehementi igne, nullos emittat ſpiritus, at ſolum modo phlegma, quod prodit ex intermediis illi additis.

Ventriculum roborat, fermentumque illius depravatum inſtaurat; validius cæteris purgat quæ Polychreſti compoſitionem ingrediuntur, ideoq; qui purgationem generoſiorem expoſcunt, ſolitarium id uſurpent.

Datur ſemunciæ pondere in auqæ ſextario Gallico, duos aut tres hauſtus ſumendo, interjecto quadrante horæ inter ſingulos, ſuper hauſto duabus poſt horis juſculo, ſi tantillum aquæ cui infuſa ſit liquiritia addideris diſſolutionis gratioris erit ſaporis.

II. Sal Refrigerans.

Effingitur in cryſtalla craſſa & oblonga, figuræ hexagonæ, inſtar nitri. Linguæ impoſitum gratam refrigerationem inducit; in aqua vero diſſolutum potentius nitro refrigerat. Oculo admotum nequaquam illum mordicat, omnino expers eſt acrimoniæ, neque aëri expoſitum humeſcit: Carbonibus autem ardentibus impoſitum colliqueſcit, illoſque extinguit, ſicuti nitrum flammam non concipiens, quamcunque calcinationem experiatur: Acidis conjunctum nequaquam fermenteſcit.

Minor illi purgatoria vis ineſt quam Stomachico. Expellit cum lotio ſerum bilioſum; bilis efferatæ ebullitionem reprimit, obſtructiones aperit, refrigerat, & ſitim ſedat, quapropter apprime convenit febrilus ardentibus, in aqua diſſolutum.

Drachmæ duæ vel tres immittuntur ſextario aquæ minori (*une Pinte*) ptiſanę aut ſero lactis, mane exhibetur hauſtus unus, & veſperi, ac duabus poſt horis Juſculum refrigerans.

Sal Mercuriale.

Cryſtalla dat quadrata, longa, albiſſima, nullam ab aëre alterationem ſubeuntia: Oculo admotum illum nullomodo vellicat, uti nec præcedentia; Dentibus impoſitum & attritum crepitat inſtar hircinæ pellis, ac

linguæ ſaporem quendam inexplicabilem imprimis, illico fugacem, odorem ſuavem ſpargens, carbonibus injecnum crepitum non edit,ſed paulatim liqueſcendo diſſolvitur, neque inſtar aluminis intumeſcit, ſpiritus aliquot gratos emittens. Si ex Retorta impellendi ſinr, intermedio aliquo opus eſt.

Manifeſti non ſunt illius effectus, ſed ſalia volatilia bilis nimiopere turgentis inſenſibiliter temperat, à qua deliria, inflammationes & convulſiones excitantur ſed prius præparandus æger, exhibitis ambobus ſalibus præcedentibus.

Drachmæ duæ immittuntur ſextario minori aquæ, cujus adſumitur hauſtus unus mane, alter veſperi; imo ſi libet alius quavis hora diei, procul à cibo. Poteſt & dari ex Ptiſanis, Juſculis aut Aquis diſtillatis.

Ex his conſpicuum eſt verum D. *Seignetie* Sal *Polychreſtum*, compoſitum ex combinatione trium iſtorum ſalium, toto genere differre à Sale quod vulgo Polychreſti titulo gaudet, ſi quidem ſpurium hoc Polychreſtum, nihil aliud eſt quam præparatio Nitri cum ſulphure calcinata: Hinc nemo adeo temerarius adfuerit, qui impune præbere auſit drachmas ſex iſtius ſalis in unicam dozin, cum impune par quantitas ſalis Polychreſti *D. Seignette* exhiberi queat, ſi quidem minori dozi datum ventriculum vellicat, vertigines ciet, genuſque nervoſum oblædit,

Verum Polychreſtum Sal eſt dulce & purgans, ſerum & bilem præcipue expurgans, omnibus maturis conveniens, imo & febribus continuis, ventriculum mundans, purgantium vehementiam infringit & emeticorum, illis additum ſi fuerit.

Adſumitur pondo drachmarum ſex ex tribus aut quatuor aquæ cyathis, ſingulis horæ quadrantibus, duabus poſt horis ſuperhauſto juſculo: vel ex duobus juſculis parum alibilibus porrigitur, interjecto inter utrumque ſemihoræ ſpatio. Plura qui deſiderat adeat Tractatum de Sale Polychreſto, editum Rupellæ à D. *Seignete*.

II. Sal Anodynum Pectorale.

Sal iſtud eſt Eſſentiale, volatile & ſulphureum, quod in cryſtalla magna inſtar ſucchari cantii abit, ſed pellucidiora. Aëri expoſitum non humeſcit, ſed ad ignem liqueſcit citra efferveſcentiam. Si coquatur ad ſacchari roſati conſiſtentiam, in fila inſtar ſyruporum ducitur, ac inſtar glutinis colleticum eſt: Injucundum guſtui nihil offert, neque aquę diſſolutum turbidam illam reddit; Neque ingratum emittit odorem, neque acrimonia pollet, ſiquidem id tolerat oculus.

Majori incidendi, detergendi, & aperiendi vi præditum eſt quam ſaccharum, ratione proprii ſulphuris acido omnino deſtituti; Abſorbet & obtundit acida in corpore obvia, dolores ſedat & pravos humores præcipitat per ſedes & urinas; non quidem irritando, ſicuti pleraque purgantia; ſed attenuando & diſſolvendo humores maxime tenaces, quos nonnunquam per ſudores & inſenſibilem tranſpirationem propellit.

Doſis illius ſunt drachmę ſex, ſi purgandi gratia adſumptum fuerit: Diſſolvitur in duobus cyathis aquæ frigidæ

frigidæ vel calidæ, uniam præbendo alteram ſemi hora poſt: Sacchari aliquid ad gratiam addi poteſt, quin & manna aut ſyrupus aliquis purgans, ſi validius ſit purgandum: Doſis illius aperrendi & abſtergendi cauſa eſt ſemuncia in aquæ ſextario, dando quotidie hauſtus duos aut tres, procul à cibo: Exhiberi poteſt cum multa aqua, ritu aquarum mineralium; ad drachmas tres in ſextarios binos, exhauriendos intra bihorium: Deinceps augeri poteſt dozis ad drachmas ſex ex eadem aquæ quantitate.

III. *Sal Purgans.*

Sal iſtud combinatio eſt quorundam Salium diſſolventium & purgantium, ad eum effectum determinatorum; accurata accedente præparatione, adeo ut multa cautione opus non ſit ad illius uſum, neque corrigentium additione, ſecus ac fieri ſolet in uſu Purgantium aliorum.

Sine diſcrimine cunctos humores ſuperfluos expurgat, nullis torminibus inductis, nauſea vel dolore ventriculi: Adeo innoxium, ut quibuslibet in caſibus, ſi purgandi occurrat neceſſitas, exhibere id liceat, quin & mulieribus gravidis & pueris: Non minus catharticum eſt quam Potio ex ſenna parata, ſyrupo purgante & catholico Elect. quin & quantum dozis Elect. diacerth. ſi humorum præfuerit præparatio, abſque vehementia aut hypercatharſi.

Datur ad ℨiij. robuſtiſſimis, ex hauſtu aquæ communis, cochlearis menſura ſucci limonum altera ſacchari, vel lacte aut ſero lactis, addito etiam ſaccharo, vel in ſi vis, juſculo refrigerâte, quo in caſu diſſolvendū eſt cum duobus cochleribus aquæ frigidæ antequam commiſceatur juſculo calido: Si validius purgandum, diſſolvatur cuipiam Priſanæ laxativæ.

IV. *Sal Acida temperans.*

Alkalinnm eſt fixiſſimum, à cæteris differens, quod acrimonia careat, neque aëri expoſitum liqueſcat. In magna cryſtalla abit diaphana, ſicuti Nitrum linguæ admotum liqueſcit, lenem dulcedinem inferens ſine acrimonia.

Brevi temporis ſpatio ab eo dulceſcit oleum vitrioli, quin & acida vehementiſſima, cum quibus validam fermentationem ſubit; Si in aqua diſſovitur, ferre illud oculus valet, cujus excreſcentias abſumit, ſicuti & ulcerum, Sulphuribus etiam maxime exaltatis craſſitiem conciliat, ſedatq; humorum impetum quem in ſanguini tamen, etiam ſumme melācholico, motum ordinatū reſtituens, more ſpirituum volatilium: Ideoque valet in lethargo, apoplexia, incubo paralyſi, oppreſſione, Ideo à pituita viſcida exorto, febre quartana, & affectibus hypochondriacis, vertigine, mania, ſcrophulis & ſorbuto.

Datur à x. granis ad xv. ex xii aut xv. aquæ calidæ unciis, in tres hauſtus, interjecta inter utrumque hora exhibendum; Optime etiam operatur remiſtum drachmæ ſemis aut drachmæ integræ ſalis anodyni, Cujus commiſceri poſſunt x. aut xii. grana dozi

integræ poſtremi iſtius ſalis, aut polychreſti, quod illius uſum commode præcedet.

V. *Saccharum Martis.*

Hoc Sal in grandia abit cryſtalla, longa, alba, & diaphana, variæ figuræ, tetragona, pentagona, figuræ incertæ; In aëre ſubſiſtit, acerbo eſt ſapore, linguæ imprimens dulcedinem durabilem; neque oculo impoſitum illi moleſtum eſt: Igni expoſitum exſiccatur neque incandeſcit, nulloſque ſpiritus emittit; calcinatione vero magis dulceſcit, nedum acrimoniam concipit: Vnde colligere licet admodum illud diſcrepare à cæteris Martis ſalibus quod Chymici præparare ſolent.

Præſtantiſſimum eſt in Obſtructionibus aliiſque Lienis affectibus, renum, veſicæ, & uteri; ad corroborandum, ſed illius uſum præcedat Sal Anodynum, aut pectorale, aut Polychreſtum.

Datur à granis x. ad xl. à ex hauſtu aquæ calidæ, cui tantillum liquiritiæ infundere licet ad ſaporis gratiam, aut cum ſero lactis addito ſaccharo, Vel ptiſanis aut Juſculis: Mane debet adſumi, ſubſequente levi exercitio, pergendo in uſu per xv. dies: Poteſt & in uſum venire remiſtum aquis mineralibus quo facilius permeent.

VI. *Sal Acidum volatile.*

Sal eſt Eſſentiale, admodum extraordinarium: abit in cryſtalla oblonga, figuræ irregularis, alba & diaphana; quæ neque cum acidis fermenteſcunt, neque cum Alkalibis; Soli vel aëri expoſitum liqueſcit, & ab eo quod attrahit ex aëre (cui corporeitatem conciliat inſtar guttæ roris,) ſed craſſioris) pondus ſuſcipit: Linguæ impoſitum levem calorem excitat, amarorem manifeſtum imprimens, in dulcedinem tranſeuntem: Immiſſum Retortæ fictili, citra aliud additamentum, igne moderato adhibito, ultra mediam partem proprij ponderis, de ſe depromit ſpiritum admodum acidum & gratum. Id quod in retorta ſubſidet aëri per quindecim dies expoſitum, acidum ab eo ſibi adſumit, recentique diſtillationi ſubjectum, novos emittit ſpiritus; id quod etiam novies experiri licet: Nubeculæ, quæ materiam ſpiritibus præbuere, per cubiculum ſparſæ, neque oculis neque cerebro moleſtæ ſunt: Facilis eſt illius rectificatio per Cucurbitam, ex vapore aquæ ferventis, id quod ejus volatilitatem oſtendit: Illius phlegma, utut inſipidum, virum erodit: Sal iſtud extrahitur ex materia univerſali, ac facile ſpiritu univerſali imbuitur.

Illud ſal carbonibus impoſitum ſi fuerit, fumus autē per infundibulū ore exceptus, catarrhos mitigat, qui comitem habent cephalagiam, cunctoſque lenit affectus in quibus interceptio fit ſpirituum ab humoribus viſcidis aut malignis: Convenit etiam leipopſychiæ ab odoribus inductæ, aſthmati, ulceribus pulmonum, &. puris ſputo.

Vſus iſtius Salis eſt in affectibus ſoporoſis, tantillo aquæ diſſoluti, ore continendæ: Spiritus aquæ ſimplici commiſtus, vel aquæ cinnamomi, ſpiritui vini, vel cuipiam ſyrupo, ad duas vel tres ad ſummam guttas, leipothymiæ & oppreſſioni ſuccurrit: Sal in Trochiſcos piſi magnitudinis effingi poteſt,

poteſt, quorum fumus per infundibulum vitreum excipitur, aut chartaceum ori inditum; hauſtum vaporem per nares repellendo, in aſthmate, aut per nares admittendo, & ore repellendo in cerebri affectibus.

Cuncta hæc Salia proſtant apud authorem, Rupellæ, Polychreſti, Anodyni & Purgantis doZis pretio triginta aſsium venundatur, ubique ſtatuto.

Salis Dulcificantis, vel Acida temperantis, & Sacchari Martis pretiũ eſt aſsium XXV.

Vtilitates Præcipuæ & maxime familiares Salis Polychreſti, Legitimi Dom. SEIGNETTE *Rupellenſium.*

PRæſtantia iſtius remedij adeo hodierna die innotuit, ab examine illius inſtituto in celeberrimis Galliæ Academiis, & experimentis factis ab innumeris cujuſvis ætatis & conditionibus individuis, ut ſuperfluum ducam à memet ipſo ſuſcipi illius apologiam: Artificia & ſtudia ubique adhibita variis in locis ad compoſitionis inveſtigationem, aut efficacia adæquantis præparationem, evidens argumentum celebritatis illius & efficaciæ præbent.

Cæterum nequaquam admiratione teneor; quod illius adipiſcendi ſolicitudo plurimos teneat, id homini innatum eſt ut cuncta ſcire aveat; illorum vero qui curæ ægrorum incumbunt, officium eſt, nihil eorum prætermittere quæ valetudinem, rem tanti momenti ſpectant: At vero improbanda eſt illorum temeritas, & fidei pravitas, qui exemplo N. Chirurgi Pariſienſis, ſuppoſuerunt; & forte adhuc ſuppoſitium Sal Polychreſtum venundant, ab eo præparatum (quod nihil aliud eſtquam miſtura ſulphuris & nitri ſimul combuſtorum (quamobrem noſtrum Legitimi nomine donare coacti fuimus: Quin & Præcautionibus à nobis adhibitis illudentes, & fraudi velum quærẽtes, ſigillum noſtrum imitari voluerunt, Idemq; involucris includere, unamq; remedij noſtri dozin.

Legitimum Sal Polychreſtum, miſcellum eſt & conjunctio trium Salium, quæ etſi diverſæ ſint naturæ, optime tamen inter ſe conveniunt, adeo ut unum alterius vires non infringat, unde emergit ſal compoſitũ, pluribus congruens morbis, ſicuti fert rario nominis Græci illi impoſiti: Congeriem hanc dedimus, nequaquam immorati in tradenda ulteriori aut ſpeciali deſcriptione, quo in publicum commodum facilius veniat, minorique præcautione adhibita: quamobrem in Tractatu de illo typis edito, de ratione illud in uſum adducendi, determinatum fuit morbis quibuſnam, unumquodque ſal ſingulatim competit; at vero illius effectus nequaquam æque manifeſti futuri ſunt, ſi tria ſalia ſeorſim uſurpata fuerint, ac ſi propria reddita fuerint unicuique morbi ſpeciei.

Primum Sal remedij baſin conſtituit, majorem vim purgandi obtinet ſolitarium adſumptum, quam reliquis commixtum: Incidit & attenuat pituitam etiam tenaciſſimam, quam leniter & ſine torminibus reducit, adeo ut æger percipiat ſolum leves commotiones, illis non abſimiles quæ naturaliter

contingunt cum venter ſponte ſecedit; quapropter utero gerētibus exhiberi poteſt toto graviditatis tempore, quin etiam cum torminibus afficiuntur quæ partum præcedūt & ſequuntur: ſedat enim aut levat dolores, laxamque alvum ſervat; Cum porro iſtud ſal vim ſingularem obtineat viſcidum illum humorem educendi, qui pertinaciter tunicis vētriculi & inteſtinorum adhærens faſtidia cibi inducit, nauſeam & coctionem depravatam, agat autem ſimul corroborando, ac conſtringendo fibras ventriculi nomen illi *Salis Stomachici* indidimus.

Secundum Sal temperat & coercet nimias fermentationes excitatas in maſſa ſanguinea, à bile nimiopere turgente, Sicuti accidit in febribus Ardentibus dictis & Ephemeris, quapropter id nuncupavimus *Refrigerans*.

Tertium Sal compeſcit univerſaliter æſtum humorum, ſpeciatim vero impetum ſpirituum, quandoq; adeo efferatorum ut tumultuarie in nervos & muſculos ferantur, functioneſque ſolitas eapropter corrumpant, unde oriuntur capitis dolores intolerabiles, vertigines, phrenitis, tumores, convulſiones; palpitationes; cordis; ideoque illi nomen *Salis Anodyni Mercurialis*, impoſuimus, ut diſtingueretur à cæteris anodynis.

Pauca hæc quæ attuli de tribus his ſalibus hactenus ſufficient, eo enim conſilio folium hoc emiſſitium in publicum emiſſimus, ſatisfacturi neceſſitati publicæ, cujus gratia methodum breuem & ſuccinctam tradimus in uſum ducendi Sal Polycreſtum; Poſt hac emiſſuri Tractatum ſingularem de natura, differentiis & uſibus particularibus ſalium remedium hoc componentium.

Tres modi generales obſervandi in uſu ſalis Polychreſti, juxta tres indicationes aut vias in cura morborum tenendas, Prima eſt ad expurgationem craſſorum humorum & ſordium imo ventre contentarum, vocant Medici *Primas vias*: Secunda eſt ad diluendos & diſſoluendos humores viſceribus hærentes, jecore, liene, renibus, meſenterio, pancrete & utero, vocant *Secundas vias*, aut *ſecundam regionem*, Tertia ſpectat rationem promovendi circulationem ſanguinis, hanc depurandi & corrigendi ſi corruptus fuerit, eundem temperandi ſi acrior fuerit aut acidior; priſtinæ fluiditati reſtituendi cum craſſior, & ſi vix vaſa permeet, vel tanto feratur præ nimia ſubtilitate impetu, ut præter excurrat nullum alimentum partibus præbens, inſtaurationis tamen egentibus ob aſſiduam ſubſtantiæ diſſipationem, Vocant *Tertias vias*, aut tertiam corporis regionem.

Doſis vulgaris iſtius remedij, ſi expurganda prima regio, eſt ℥vj. immittendarum ſextario aut ſeſquiſextario aquæ vel alterius liquoris; ſed pulveris imminui poteſt copia; ut & liquoris pro ætate & viribus ægri; Exempli gratia quarta pars dozeos ſatis erit infanti unius anni, aut bienni, ex quatuor aut quinque lactis unciis, calidiuſculi, hora una ante & poſt lactationem præbendi: Dimidiata dozis porrigenda ex aquæ ſemiſextario, puero quinque uni vel ſexenni, qualibet diei hora, dummodo vacuus ſit ventriculus, & differatur aliquantulū cibus; Doſeos tertia pars detrahenda

&ex-

exhibenda cum tribus partes unius ſextarii aquæ,puero decenni aut duodecenni : Tandem dozis integra ex ſextario, aut ſeſquiſextario aquæ, iis qui decimumquintum aut attigerunt aut exceſſerunt; Quin & licet iis qui imbecillum nacti ſunt ventriculum, dictamque aquæ copiam ferre nequeunt, ſemiſextarium ſolum haurire. immacerata illi pauca liquiritia amaroris gratia leniendi, quem nonnulli delicatiores ægre ferrent.

Tempus maxime idoneum adſumendi iſtud remedium Purgandi gratia, eſt matutinum, vacuo ventriculo, urgente vero neceſſitate qualibet diei hora exhiberi poteſt, dummodo alimenta immediate aſſumptionem non præceſſerint: Duabus aut tribus horis poſt ultimum dozeos hauſtum, licet aſſumere Juſculum carnis vitulinæ aut ex butyro paratum, ſicuti in more poſitum aſſumpto aliquo cathartico.

In genere id obſervandum in morbis, ab inſigni humorum congerie oriundis, ſpeciatim pituita viſcida & tenaci, concoctionem vitiante, ſpirituumque animalium liberum excurſum prohibente, id quod in ægris deprehendere eſt expulſu demerſo, intermittente, ac quaſi ſuffocato, dozin integram immittendam eſſe ſemiſextario, aut ſextarij tribus quadrantibus aquæ fontis calentis, vel, vice aquæ communis, decoctis radicum, herbarum aromaticarum, corticum, ad perfectiorem humoris craſſi & tenacis attenuationem & inciſionem: Cum vero ægri eo modo affecti dozin integram, aut partem illius vomitu ejiciant, è re fuerit tantundem aſſumpſiſſe quantum vomitu excluſum ad præcipitandos humores & de obſtruendum : Sin vomitus pertinaces fuerint, id quod crebrius accidit, familiaris nobis eſſe ſolet ſal Purgans, quod ſolitarium præbemus, vel addita quarta parte doſeos ſalis Polychreſti ex hauſtu aquæ calentis, vel juſculo refrigerantibus herbis alterato : Sal iſtud Polychreſtum efficacius multo purgat, hoc in caſu apprime conveniens.

In morbis, contra, quos parit bilis regurgitatio, quæ reliquos humores rarefaciens, aut illis commixta in ſanguine fermentationes excitat, nauſeaſque & vomitus proritat, ſatius eſt Polychreſti dozin ſextario aut ſeſqui ſextario aquæ fontis immiſiſſe hancque frigidem, interpolando, exhaurire, inter unum & alterum cyathum horæ aut ſemihoræ ſpatio interjecto : Sin ægro non leves dolores moleſti fuerint, colici aut alii, vel diarrhœa ſi accedat, idem remedium uſurpet, remixtum aquæ calentiſſimæ, eodem quo ſuperius dictum modo.

Nonmodo leniſſime purgat iſtud remedium, ſed & cæterorum catharticorum vehementiam infringit, ſi media aut quarta pars dozeos infuſioni purganti indita fuerit: Sed & hoc illi ſingulare eſt, quod emeticorum etiam vehementiam ſedet & temperet, quæ hoc vitio laborant quod præter noxam quam ventriculi membranis illum concutiendo inferunt, illi fere ſemper novum aliquem pertinacem inurunt, in iis præſertim qui natura languidum ſortiti ſunt: Eapropter tertiam dozeos partem, aut dimidiam, remiſcere oportet quadranti aquæ frigidæ ſextarii, hanc

ſumendo ſemihora ante emeticum, Sin hoc in ſua operatione vehementius fuerit, diutiuſque illa protrahatur, quarta pars dozeos præbenda cum grandi aquæ hauſtu aut ptiſanæ calentis: Sedatis vero conatibus, operationeque peracta, ſiquidem fere ſuperſtes eſt nauſea, cerebrumque attonitum remanet, ſuſpectæ porro ſemper eſſe debent antimonii in ventriculo reliquiæ, vel aliorum emeticorum, ventriculo & inteſtinis inhærentes, è re fuerit, præcavendarum gratia injuriarum inde imminentium, adſumpſiſſe mediam aut tertiam dozis Polychreſti partem, ex grandi frigidæ hauſtu, à quo obtundentur aculei ſulphurum & ſalium antimonii, quæ præcipitaturum eſt cum humoribus in ventriculum influxis, ad alvum ſcilicet, viam Naturæ maxime conſentaneam.

Secunda ratio, aut Indicatio, ſpectat infarctus viſcerum, jecoris, lienis, meſenterii, pancreatis, renum, veſicæ & uteri, inde deducenda origo plurium morborum chronicorum & rebellium, cujuſmodi ſunt rheumatiſmi, gravitas & dolor capitis, affectus ſoporoſi, apoplexia, paralyſis, cachexia, icterus, hydrops vel cerebri, vel pectoris, aut abdominis, aſthma, iſchuria, dyſuria, nephritis, iſchidicus dolor, arthritis, quibus alios acceſere licet affectus, ejuſmodi obſtructionum ſobolem, à quibus nonmodo ſanguinis excurſus intercipitur, ſed & præterea acor & ſalſedo illi conciliatur, quo in genere ſunt vigiliæ, vertigo, phrenitiſæ, nervorum contractiones, ſpaſmi, inflammationes pectoris, vapores hyſterici aut hypochondriaci.

In cunctis his affectibus, ſicuti primarius ſcopus eſt inciſio & attenuatio humorum craſſiorum & reſiduorũ, in viarum anguſtius hærenrium, ac ſanguinis motus liberi reſtitutio, ſpirituumque influxus, ſequenti methodo inſiſtendum erit: Prima cura ſit ut æger purgetur aſſumpta dozi remedii ex aquæ ſemiſextario, fontanæ aut fluviatilis, abſtergendorum cauſa craſſiorum excrementorum, & facilis reddendæ remedii in corpus univerſum diſtributionis: Poſtmodum circa veſperam, ipſa Purgationis die, dozis una immitti poterit aquæ ſextario, aut ſeſqui ſextario, grandem illius cyathum tribus horis à cœna hauriendo; alterum poſtridie ſummo mane, componendo ſe ad ſomnum, id quod ſupereſt per diei decurſum inter paſtus, abſumendo, Pergendo in uſu per quinque aut ſex dies, plus aut minus, pro morbi indole & ſtatu ægri: Si cui libuerit, licebit (quæ methodus maxime mihi eſt familiaris) abſtinere inter paſtus, exhauſto grandi cyatho hora decubitus, reliquum bibere mane, jejuno ventriculo in intervallo duarum aut trium horarum.

In ægrorum commodum, & ut ſatisfiat Indicationibus præſentibus, liberum cuique, quin & è re fuerit remedium variis liquoribus commiſcere: ſi exempli gratia æger bilioſo temperamento donatus ſit, liquoribus acidiuſculis redditis infuſo omphacio, ſucco mali citrij, ribium, oxyacanthæ: Sin humidiore aut pituitoſo, decoctis

aut

aut ptiſanis paratis ex radicibus, corticibus, foliis, aut floribus aromaticis: Sin ſatius ſit liquores potius per alvum quam urinarios meatus exitum habere, calidiſſimi hi bibantur, ſub dio deambulando, aut alio quopiam exercitij genere utendo, ſin contra animus ſit potius per lotij dicatas vias quam alvum exitum illis concedere, frigidi aſſumendi erunt, aliquantum interpolando, aut decumbendo, aut domi manendo, addito tantillo ſpiritus vitrioli aut ſulphuris: Dimiſſis Ptiſanis, aut aliis liquoribus, In uſum adduei poteſt aqua fluviatilis, quæ fontana citius permeat, mineralibus facultate æmula reddita, etiam generoſiſſimis, immiſſa tertia aut quarta duzeos parte binis ſextariis, matutinis horis, vacuo ventriculo ebibendis intra bihorij aut trihorij ſpatium, primis quinque aut ſex diebus, imminuta deinceps dozi pulveris, deveniendo ad quartam partem, vel paulo minus, ſervata eadem aquæ quantitate, cujus uſus continuandus eſt aliquo temporis ſpatio pro ægri affectus natura.

Tertia & poſtrema ratio in uſum adducendi hoc remedium, ſpectat facilem hujus cum chylo & ſanguine diſtributionem, quo hoc pacto delatum in anguſtiſſimos etiam meatus, temperare valeat & refrigerium inferre bili acriori & nimis inflammatæ, emendare & muliere alios ſuccos acidiores aut nimis aduſtos & velut cauſticos, univerſæ maſſæ ſanguineæ reſtituendo priſtinam conſiſtentiam & balſamicam vim qua pollere debet, ad unicuique corporæ parti ſufficiens & conveniens alimentum præbendum.

Quo huic ſcopo ſatisfieri poſſit, prius duo præcedentes modi in uſum adduci debuerunt, aut ſaltem ſufficiens purgatio inſtitui debuit, quibus peractis, dozeos duæ tertiæ partes aquæ ſextario uni erunt commiſcendæ, aut alteri liquori idoneo, cyathum unum ſub noctem, duabus horis à cœna ebibendo, alterum mane, ſuper dormiendo ſi licet, reliquum per diei decurſum, hora una ante cibum, & duabus aut tribus ab eo abſumendo, ſic integra dozis abſumenda erit ſpatio viginti quatuor horarum, quo pacto æger liberior fiet, urina illi ſolito facilius profluet, alvuſque facile feretur, nullo alio effectu manifeſtiori apparente: Si æger natura macilentus & ſiccus fuerit, vel talis per morbi decurſum redditus, balneo utatur domeſtico utile fuerit pluribus diebus ex ſerie, aut alteris, ſi debilior fuerit, id curando ut aqua infra teporem ſit, ad excitationem ſolummodo tranſpirationis inſenſibilis, aut ad ſummum levis madoris: In ipſo Balneo continuando uſum ſalis Polychreſti ut ante, hac tamen conditione ut hauſtus unus aſſumatur ante ingreſſum Balnei, & aliquot in ipſo Balneo.

Hæc methodus obſervanda in cunctis affectibus à corruptione ſanguinis oriundis, cujuſmodi ſunt febres lentæ, putridæ, hecticæ, quotidianæ, tertiauæ, ſimplices & duplices, morbi omnes venerei, quicunque excitantur à nimia ſanguinis

efferveſcentiâ vel humorum excandeſcentia, quales ſunt hæmorrhagia quævis, ſive ex cerebro ſive ex pectore ventriculo, renibus, hæmorrhoidibus aut utero: Si æger fuerit plethoricus, conveniens illi futurum eſt lene exercitium dum inibit uſum iſtius remedii, ſudore excitato modo maxime competenti.

ZODIACI

ZODIACI MEDICO-GALLICI.

SIVE

Miſcellaneorum curioſorum Medico-Phyſicorum, Celeberrimorum Medicorum, & aliorum in Gallia Eruditorum.

ANNI QVINTI.

MARTIUS.

Tractatum novorum Medicorum ex Recentiorum mente.

PARS TERTIA.

ANONYMI.

DE MORBIS MVLIERVM.

Caput I.

De Chloroſi, aut fœdo virginum colore.

VIx veroſimile eſt affectum quem Chloroſin vocant, puellis familiarem, ab utero originem ducere, ſiquidem etiam hoc probe officium faciente accidere ſolet, ac menſtruis ex naturæ lege fluentibus: Sin decurſu temporis accidat menſtruorum curſum inhiberi, id adſcribendum eſt craſſiori ſanguini, non ut decet in circulum promoti, fluxumque periodicum impedienti per obſtructiones quas in vaſis uteri aliarumque partium parere ſolet. Affectus ergo, quem Chloroſeos nomine vulgo exprimunt, nihil aliud eſt quam totius corporis cachexia, genita ab obſtructionibus

vaſorum Jecoris, Lienis, Pancreatis, Meſenterij, quin & nonnunquam uteri, ſymptomatum plurimorum conſortio ſtipata.

Ideoque pro cauſa harum obſtructionum accipi poteſt quicquid ſanguini alterationem inducere valet, aut in illius qualitate aut motu, Cujusmodi ſunt eſus fructuum crudorum & immaturorum: multæ frigidę potus, unde tamen non inſignis ſanguini immutatio accedit, ſi alias probæ notæ fuerit, experientiâ enim comprobante aqua frigida bona valetudine utentibus innoxia eſt: Otium nimium hunc morbum ſæpenumero accerſit, eapropter enim languet calor corporis, hinc fermentum ventriculi torpidum, unde cruditates ſubſequuntur & concoctionis privatio, ſanguis ſegnius in circulum movetur, ac per moram in vaſis craſſeſcit & obſtructiones plurimas accerſit: Vehementius contra exercitium nimium humores commovet, ſpiritus accendit, ſanguinem abſumit, materiam illius craſſiorem & tartaream adurendo, & obſtructionibus gignendis idoneam reddendo: Neque cuipiam dubium Animi vehementiora pathemata effectuum horum cauſas fieri: Eorum quædam ſpiritus accendunt & abſumunt, alia ſpiritus à partibus inferis ad ſupernas propellunt, eoque pacto, ut ſic dicam, figunt & coagulant ſanguinem, quo fit ut motu debito carens craſſeſcat, ac in viſceribus hærens in vaſis obſtructiones pariat.

Hinc ergo colligendum ſanguinem qui libero circuitu non fertur, ſcatere tartaro & ſale, ſal autem, pro varia quantitate & motu, majorem aut minorem, ocyus ſerius, diſſolutionem & corruptionem ſanguini inducere, cauſa ſupervenientium omnium ſymptomatum, cujuſmodi ſunt 1. pallidus faciei color & totius corporis. 2. laſſitudo, tibiarum inflatio, & nonnunquam crurum, ratione humoris præ pondere in eas partes decumbentis: quia vero hic humor facilius circa partes ſupernas circulatur, hinc accidit ut ſub noctem, ratione diverſi ſitus ęgrę, ab hoc humore intumeſcant facies & palpebræ, ſicuti prius crura intumuerant.

3. Gravitas & ſegnities totius corporis, quia ſanguis orbatus ſpiritibus prolixum & altum ſomnũ porducit, Longior hic ſomnus induci etiam poteſt ab inſigni ſeri copia per cerebrum diffuſi, vel in vaſis contenti, illa adimplentis, à quo comprimitur.

4. Difficilis reſpiratio, Palpitatio cordis & Capitis dolor ab eadem cauſa forte oriuntur: Quando enim ſalia, ſanguini remiſta, efferveſcentiam excitant, ſanguis plurimum rarefactus inſignem pulmonum expanſionem parit, in cordis ventriculis & vaſis cerebri, quæ diſtenſio cunctorum illorum ſymptomatum author eſt.

5. Apoſitia aut ciborum faſtidium: humores enim ſalſi & vitioſi in ventriculum effunduntur, & fermentum illius abſumunt: aut quia humores veneno aliquo imbuti ſunt, cum enim vices illi teneant fermenti in ventriculo, diatheſin quandam ſuperiori orificio ventriculi inducunt, quæ phantaſim ferit, illique imprimit imagines & ideas rerum maxime abſurdarum, quarum appetitu ducitur, atque hæc origo eſt cunctorum illorum

rum deſideriorum & appetituum rerũ abſurdiſſimarum, in quas avide & impetu feruntur.

6. Præcordiorum inflatio, à materia craſſa & tartarea illa infarciente, obſtructiones in iis pariente, durities & ſcirrhos ſi diutius inibi inhæſerit.

7. Tandem menſium ſuppreſſio, cujus cauſam proximo capite diſquiſituri ſumus, quo decebimus ſuppreſſionem hanc ſupervenire, aut comitem eſſe iſtius effectus, ratione iſtiuſmet ſanguinis craſſioris & tartarei, qui obſtructionem parit in vaſis uteri, fluxumque periodicum impedit.

Cauſæ hujus affectus ex ſymptomatis internoſci poſſunt, qui tamen non ſemper ſimul concurrunt in omnibus hoc morbo detentis: In nonnullis iſta ſe produnt, in aliis alia.

Effectus & Prognoſin hujus affectus quod attinet, chronicus admodum eſſe conſuevit, ſed periculi fere expers, qui tamen ſucceſſu temporis plures alios invehere valet, ideoque principiis obſtandum: Curationis ratio tota verſatur in uſu remediorum aperientium, refrigerantium & laxantium; Enemata ergo hujus formæ præſcribantur,

℞. Decocti emoll. & refriger. ℔j. diſſolve Elect. Cathol. Nic. ℥j. Mellis Mercur, ℥ij. f. Clyſter.

Poſtea ſangui educendus e brachio dextro ad ℥vii.

Poſtridie ineatur uſus Aſpozematis ſequentis.

℞. rad. gramin. & rubiæ maj. ãã. ℥j. taraxaci totius, pimpinellæ, capilli vener. & bugloſſi ãã. m. j. Sennæ mundatæ, rhabarb. agaric. trochiſc. ãã. ℥ß. cremor. Tartari ℥jv. bulliant ad conſumptionem ℔jß. fiat Apozema in tres dozes mane ſumendas: unicuique addendo ſyrupi roſar. compoſ. ℥j,

Finito Apozematum uſu, venæ ſectio in brachio ſiniſtro iteranda erit, eadem educta ſanguinis copia ac è dextro: Deinceps ægræ imperanda erunt Juſcula aut Julapia aperientia per novem dies.

℞. radic. aſparagi & bruſci ãã. ℥j. fol. pimpinellæ, borragin. lactucæ & capillar. ãã. m. ß. ſumm. lupuli flor, calendulæ ãã. p. j. crem. tartari ℥j. f. Juſculum cum collo vervecino, mane per novem dies ſumendum, In colato diſſolve mannæ calabri ℥j.

Juleporum hæc ſit forma.

℞. radic. aſpar. alth. ãã. ℥iß. taraxaci totius, agrimon. pimpinell. lactucæ ãã. m. j. tamarindor. ℥jß. rhabarb. electi ℥ß. malum limon. tenuiter diſſectum n. j. ſummit. aſparag. & flor. violar. ãã. m. ß. bulliant omnia ad conſumptionem ℔iß. f. Julep. pro iij. dozibus matutinis: Unicuique dozi addantur ſyr. de limon. ℥ii. ſpir. ſalis gutt. vj. pergat ægra in uſu per novem dies.

His peractis, ſi ſuppreſſio menſium adfuerit, excitandi erunt vena in utroque pede aperta.

Deinceps ægra Balneum aquæ tepidæ ingrediatur per duodecim dies, horis matutinis, maneatque per horam vacuo ventriculo: poſt ſemihoræ moram ſumat hauſtum ſeri lactis cum pauco ſaccharo.

Utile erit hic adnotaſſe, Balnea ex decoctis herbarum apud antiquos uſitata, inutilia eſſe quin & noxia, quia aqua imprægnata ſucco herbarum craſſior evadit, ac proinde minus idonea penetrandis poris cutaneis, emolliendæ cuti & refrigerando ſanguini.

Ab uſu Balnei uſus ſit Opiatæ ſequentis,

℞. conſerv.capilli ven.chalybis cum ſulph.præpar. ãã. ℥vj. ſennæ mandat. rhabarb. electi pulv.rad.jalap. ãã. ℥ij. tartari vitriol. ℥iß, cinnam. diſſoluti in ſyrupo roſ. comp. ℈j. fiat Opiata, dozis ℥ij. ſingulis diebus mane, vacuo ventriculo, tribus horis antecibum. Hac ſumpta ægra per horam deambulet, & pergat in uſu per novem aut decem dies.

Si nihilominus obſtructiones perſeverent, utatur ægra aquis Acidulis, aſſumendo quotidie duodecim hauſtus: finito illarum uſu, ſumat catharticum.

Præcautionis gratia utile eſt, antequam illarum uſum ineat, initium ducere à tribus aut quatuor cyathis, experimenti gratia num facile permeaturæ ſint, ſi enim hæſerint, ab illis erit abſtinendum.

Quoad remedia Topica, hypochondriis admoveri ſolita, forma fotus aut cataplaſmatis, nullius illa eſſe efficaciæ contendo, quare hæc mulierculis relinquo.

Cap. II.

De Suppreſſione menſium.

Noſcitur ſuppreſſio menſium cum mulier idoneæ ætatis, neque nutrix neque prægnans, vel raro, vel exigua copia, aut nulla, evacuationem mulieribus conſuetam & naturalem, ſingulis menſibus advenientem, non experitur,

Nonnulli in ea fuere ſententia evacuationem hanc ſanguinis menſtrui pendere à ſtructura & conformatione ſingulari uteri: Ajunt uterum donatum eſſe tubulis figuræ continendo ſanguini idoneis, qui poſtmodum vaſa expandit ope fermenti ibidem congeſti, copia eam in rem ſufficienti, quæ cauſa ſit fluxus periodici: At vero ſi id fermētum vitiatum fuerit, vel quoad quantitatem, vel qualitatem, omnino accidere ut ſanguis menſtruus vel omnino deficiat, aut exigua copia, vel rarius prodeat.

Opinio hæc tot tantiſque involvitur difficultatibus ut illam neque amplectar neque rejiciam: Cauſam ergo iſtius fluoris ſtatuo fermētum ſingulare in maſſa ſanguinea contentum, quod copia ſua vel qualitate, vel motu, unoquoque menſe fervorem novū ſanguini inducit; quo vaſa uteri expandit, exitumque ſibi liberum molitur: Sicuti autem ſanguinis in uterum cōfluxus videtur fuiſſe à Natura comparatus ad fœtus alimentum, contingit ut in mulieribus nequaquam gravidis, ſanguis iſte per orificium uteri expellatur, è quo gravitate innata excidit.

De natura & ſingulari proprietate hujus fermenti non conſtat, neque de cauſa fluoris periodici: Statuere tamen licet fluxum hunc effectum eſſe fermēti illius probe conſtituti, *cæteris paribus*, defectu vero iſtius fermentationis neceſſario ſubſequi ſuppreſſionem fluxus periodici.

Suppreſſio hæc effectus eſſe nequit intemperiei calidioris uteri, ſiquidem potius fluorem illic promovere valet,

quia ſcilicet humor excalefactus vaſa dilatat: Neque etiamnum exiſtimandum eſt ab orificio uteri interiori diſtorto hunc prohiberi: Neque itidem ab omento, ſiquidem inteſtina, omento graviora, & utero incumbentia, illi impedimentum non afferunt.

Sanguis ergo peccare poteſt, vel quantitate, vel qualitate, vel motu, 1. Quantitate, aucta vel imminuta: Augetur, cum copia illius in vaſis exundans ad uterum tranſmittitur, cujus infarcit, adeoque diſtendit poros, ut hi tumefacti vaſa comprimant, ac compreſſione fluxum periodicum prohibeant.

Inflammatio, aliive quivis *tumores*, utero accidere ſoliti, vel partibus vicinis, eadem ratione prohibere valent hujus ſanguinis fluorẽ, alias vi proprii fermenti elapſurum, ejus actione nequaquam præpedita ab interceptione vaſorum.

Secundo ſanguinis *imminuta quantitate* peccat, cum ob diuturnas febres, aut protracta jejunia, fermentum menſtruis motum concilians fere totum abſſumptum eſt, adeo ut cum ſufficienti non ſubſit copia, actio illius pereat, hinc expectandum eſt donec ſufficienti copia aggeſtum ſit.

Sanguis *qualitate* peccat cum calidior eſt, ſic enim conſtitutus deſtruit fermentum, id exſiccat, craſſius reddit obſtructionesque inducit: Si calore iſto iuſto acrior evadat ſanguis, ſæpenumero *ulcus uteri* inducit, propter quod abſumpta virium maxima parte, & ſanguinis, inopia fermenti tandem fluxus periodicus impeditur.

Tandem ſanguis *motu* peccat, cum per alias vias quam naturalem prodit, ſicuti nares, vomitum, hæmorrhoides: Vacuationes iſtę fluxus menſtrui vices tenẽt, Eundem & pervertit motus ſanguinis citatior in febribus ardentibus & aliis, quæ huic motum adeo vehementem conciliant, ut in ſolis vaſis majoribus circulatione gaudeat, minora uteri nequaquam pervadens, ob orificiorum anguſtiam: Hoc addo, à calore febrili nequaquam abſumi fermentum.

Menſium ſuppreſſio nonnunquam & ortum ducit à vitioſa vaſorum conformatione, ſi quando compreſſa fuerint, obſtructa aut adſtricta: De compreſſione, ut & de obſtructione, cauſa omnium maxime ordinaria meminimus, ad alias uenio.

Adnaſcuntur ſæpenumero carnis excreſcentiæ orificiis vaſorum uteri, remediorũ efficaciæ vix cedentes, ratione arctæ illorum adhæſionis cum vaſis: Cicatrices etiam & excoriationes quæ utero accidere poſſunt in partu violẽto vaſa quoque coarctant: Tandem vaſa comprimi poſſunt & arctari à frigore externo, à quacunque cauſa ortum duxerit, ſi præſertim fluxus periodici tempore acciderit: Imo ſanguis frigefactus motu naturali deſtituitur.

Cauſa hujus ſymptomatis æquivoca eſt, alias enim eſt naturalis, exempli gratia graviditas, quam ſi confiteri noluerint quæ in amplexus illegitimos ruerunt, quapropter Medicis in errorem duci poſſunt, ne fraus illis fiat, cauſa aliqua certa indaganda eſt: Si ſuppreſſio menſium graviditatis ſit ſoboles, illam inſequuntur nauſea, vomitus & cibi faſtidium, Etiamſi vero hæc ſymptomata aliis etiam fa-

miliaria ſint, non adeo tamen tam certo eveniunt: Nonnunquam hæc primis conceptionis diebus adparent, neque cauſam aſſequi in proclivi eſt: Veriſimiliter tamen dicere licet quoddam fermentum, per uterum ante effluere ſolitum, cum vaſa per graviditatem occluſa nanciſcatur, ſuperſtes in maſſa ſanguinis manere, ac demum influere in ventriculum, in quo & nauſeam, & vomitum, & anorexiam pariat: His ſignis addantur ea quæ à *Riverio* adducuntur.

Symptomata & effectus hujus morbi admodum periculoſa ſunt, vel ea ratione quod cauſa non ſemper in aperto ſit: Plurima accidentia iis acceſſere ſolet, nec exiguum morborum lethalium numerum, ſicuti retulimus præcedenti capite.

Eadem eſt hujus morbi curatio quę Chloroſeos, eædemque cum ſubſint cauſæ, eadem remedia in uſum adducenda ſunt.

Cap. III.

De Fluxu periodico immodico.

Fluxus periodicus mediocritatis leges excedit cum ſolitum tempus ſuperat, vel uberius crebriuſvè profluit: Immoderatio hæc plurimas agnoſcit cauſas, nempe diſſolutionem ſanguinis aut nimiam ejus copiam vel acrimoniam, lacerationemvè vaſorum, uteri ab abortu violento, partuvè difficili, quin etiam fermento nimium impetum & motum ſanguini conciliante: Sunt & aliæ præterea cauſæ rarius occurrentes, à *Riverio* deſumendæ.

Affectus hic facile innoteſcit: Menſes nonnunquam modum in quantitate excedant, quorum effluvium faciei pallor ſubſequitur, virium jactura, cibi faſtidium laſſitudo: Diſtinguendæ ſunt hujus immodici fluxus cauſæ.

Si ſanguinis diſſolutionem ſequitur, cauſæ diſſolventes præceſſere, tunc ſanguis juſto ſeroſior eſt, & effluvium quam ante diuturnius.

Si nimia copia originem dederit, tum ſigna pleonexiæ aderunt, gravitas, laſſitudo, partium tenſio, poſtmodum fluxu, utut immodico, ſponte & ſubito deſinente.

Si acrimonia hunc invexerit, ubertim non profluit, ſed ſtillatim & cum dolore: Illa autem ſi pertinacior fuerit, ulcus tandem utero inducitur, cujus indicium dant dolor inſolitus, & pus ſanguini remixtum prodiens.

Si ruptura vaſorum uteri an ſam dederit, præceſſit vel abortus vel partus difficilis: Si tandem fermenti ubertas cauſa ſit, ſanguis colore naturali præditus apparet, neque ullum vitium ſeſe offert.

Periculum invehunt hujus morbi effectus, nulla enim hæmorrhagia illius expers eſt; quamobrem quamprimum ſiſtenda eſt: Non admotis mammis cucurbitulis, ſicuti præcipit *Hippocrates* aphoriſm. 13.3. hujuſmodi enim remedium nullum alium effectum poſt ſe trahit quam dolorem acutiſſimum, ratione eximij

mij partis ſenſus, cujus cauſa inflammatio metuenda eſt; adde quod verum non eſt; (experientia ex Anatome deſumpta teſte) mammarum venas ſanguinem in uterum deferre.

Curatio hujus affectus quærenda eſt in remediorum refrigerantium uſu, evacuantium, & ſanguini craſſitiem inducentium, Injecto prius Clyſtere refrigerante & emolliente, ſanguis è brachio dextro eliciendus ad uncias octo, poſtmodum.

℞. Hordei integri m. ß. quatuor ſemin. frigid. major contuſor. ℥j. bulliant ſimul ad ſeſquilibræ conſumptionem; In colatura diſſolve caſſiæ ℥j. mellis violat. ℥ij. mellis violati ℥ij. fiat Clyſter ſæpius iniiciendus.

Poſtridie venæ ſectionis exhibeatur purgatio, iteratis vicibus etiam exhibenda, educendarum ſimul cauſa ſordium fermentationem ſanguini inducentium.

℞. Sennæ mundat. ℥iij. pulpæ caſſiæ ℥j. rhabarbari electi; ſalis prunellæ ana ʒß. ferveant ſimul, diſſolve in colatura mannæ el. ℥j. fiat Potio mane ſumenda.

Interim crebro inſtituatur ſanguinis miſſio, niſi ægræ vires & animus deficiant, vel febris hectica immineat, ſimili enim in caſu paucus educendus eſt; aliis in caſibus nullum impendet periculum, ſed large ſanguis demendus: Quapropter poſtridie Purgationis ſanguis eadem quantitate ex brachio ſiniſtro extrahendus eſt, crebro venam exolvendo, ſi neceſſitas urgeat & vires conſentiant, revocandi cauſa ſanguinis à partibus inferioribus: Demum quo temperetur ardor & acrimonia ſanguinis, ſiſtaturque curſus immodicus, exhibenda Julupia refrigerantia & adſtringentia, vel Juſcula eadem vi prædita.

℞. Cichor totius, plantag. agrimoniæ & lactuc. ãã m. j. tamarindorum lib. 4. ſemin. frigidor. major, ℥j. roſar. rubr. p. ß. bulliant omnia ad conſumptionem ℔iß. Fiat Iulep in tres doſes dividendum, mane & veſperi ſumendas. Vnicuique adde ſyrupi limon. & roſar. ſiccar. anna ʒß. ſalis prunellæ ℈j. vel pro Iuſculis.

℞. Rad. althææ, bugloſſi anna ℥iß. fol. plantag. burſæ paſtor. lactucæ & capilli vener. anna m. j. amygd. dulc. contrit. & linteo nodiformi incluſarum par. IV. ſem. papav. albi ʒß. ſalis prunellæ ℈j. coquantur cum fruſto colli vervecini, Fiat Iuſculum mane ſumendum; in uſu pergendo per novem dies: Infundantur in tertio ſennæ mundat. ℥ij.

Poſtmodum ad venæ ſectionem reditus fiat, & purgationem ſuperius præſcriptam: mane ægra ingrediatur Balneum aquæ dulcis, per horam in eo morando toto decendio. In exitu Balnei adſumat cremorem hordei, aut Iuſculum refrigerans.

Corpore prædicta ratione expurgato, commodus erit uſus Lactis vaccini per bimeſtre aut trimeſtre, quod ſi ferat ventriculus, alimenti ſolum vices tenere poterit, quouſque ægra vires reſumpſerit: Interim dum lac uſurpabit, ſingulo quoque decimo die Catharticum adſumat: Tandem majoris refrigerij ſanguini conciliandi gratia; aquæ minerales acidulæ proficuæ erunt ad tempus, duodecim cyathos ſingulo quoque die exhauriendo; corpus purgando, inchoando illarum uſum, eodemque finito.

Injectiones, aliaque remedia Topica, nullum in hoc affectu uſum

conferunt; Vix enim Injectiones corpus uteri attingunt, ſed plerumque in vagina ſubſiſtunt ; adde quod etiamſi cavitate uteri excipi contingeret , illico extra pellerentur una cum ſanguine continuo effluente , ideoque nullius probi effectus futuræ.

Cap. IV.

De Fluore albo.

Fluor albus muliebris aliquando aſſiduus eſt, aliquando interpolatus, nonnunquam fluxum periodicum præcedit, nonnunquam ſequitur Fluor ille diverſi color eſt, modo albus, modo flavus, modo viridis modo niger, Aliquando ſerum remiſtum eſt, quandoque fœtido odore moleſtus, quandoque inodorus eſt.

Fluor ille originem ducit à ſanguine reſide & putrente in vaſis : Induit hic varios colores, album præſertim, quia ſanguinis circulationem non ſubit; à quo colorem rubrum obtinet, ſicuti cum ſub ſunt obſtructiones, tunc temporis ab intenſiori calore ſanguinis immutatur contextus fibrarum qui has ita diſponit ut lumen alio modo reflectant, & ſanguis alienum colorem induere videatur.

Fluor uterinus non ſolius uteri vitio adſcribendus eſt; idem enim accidit maribus fluori hæmorrhoidali obnoxiis; nam ſi ſanguis diutius in venis moretur, album colorem aut alium adquirit, pro variis coloris gradibus, ac pro ſanguinis circulationis mora.

Etiamſi morbus hic oculis ſit manifeſtus, cognitu tamen aliquando difficilis eſt quibuſdam in caſibus: Diſtinguitur ab *ulcere uteri*, quod dolorem ſimilem non inducat, neque prodeat ſanguis] remixtus : Nullo ſigno ſpeciali à *Gonorrhoea* ſecerni poteſt, quapropter ut cauſa illius accurate innoteſcat, noſſe expedit ea quæ præceſſerunt: Immerito quidam rati ſunt ardorem urinæ Gonorrhœæ aſſiduum eſſe comitem, tanquam ſignum pathognomonicum, ſiquidem plurimæ occurrunt mulieres gonorrhœa laborantes , nullo moleſto urinæ ardore : adde quod gonorrhœa perpetuo ulcera (ab illa induci ſolita) in orificio interiore uteri excitare ſolet, quo urina nunquam pertingit : Concedo tamen ſi dyſuria fluoris albi comes fuerit, non levem adeſſe ſuſcipionem gonorrhœam illi adjunctam eſſe, neque tamen huic ſoli conjecturæ fides adhibenda.

Morbus hic in longum tempus protrahi ſolet, quin nec periculi expers eſt, quia nempe vix ac ne vix reſtitui ſolet in integrum fermentum ſanguinis corruptum : At vero ſanguinis ulteriorem corruptionem & diſſolutionem conſequi ſolet hydrops, vel ob acrimoniam excitari in utero ulcus, omnem ſanationem cum perfectum eſt reſpuens.

Simplex tamen albus fluor curabilis eſt ſi obſtructione genitus fuerit, ope remediorum evacuantium, refrigerantium & aperientium ; Sic enemate

mate præmiſſo educendus eſt ſanguis è brachio dextro ad ℥viij, Clyſteris hæc ſit formula.

℞. *Decoct. emollient. & refriger. Clyſt.* ℔j. *diſſolve Cathol. Nic.* ℥j. *mellis violat.* ℥ij.

Poſtridie venæ ſectionis inſtituatur purgatio ſequenti Apozemate.

℞. *Rad. aſpar. buglosſ. ana* ℥ij. *folior. agrimonæ taruxaci, totius, ſummit. aſparag. & lupuli ana m. ß. pom. curtipend. tenuiter diſſectum num.* 1.4. *ſemin. frig. mai.* ℥j. *flor calendulæ aut tamariſci, ſambuci anna m. ß. ſennæ mundat.* ℥ ß. *rhabarb. electi Agar. trochiſc. ana* ℥j. *cremor. tartari* ʒj. *coquantur omnia ad conſumptionem* ℔ ß. *fiat Apozema in tres dozes unicuique addendo ſyr. roſar. ſol. compoſ.* ℥j. *& gran.* I V. *pulv. rad. Ialap.*

Peracta purgatione porrigendum erit Juſculum alteratum herbis refrigerantibus per duodecim dies: Poſtmodum non inutilis futura eſt ſanguinis emiſſio è brachio ſiniſtro, & uſus Opiatæ ſequentis.

℞. *Conſervæ Cynorrhod. & chalybis cum ſulphure præpar. anna* ʒvj. *Sennæ mundat. rhabarb. el. ana* ʒiij. *tartari vitriolati & pulv. Ialap. ana* ʒiß. *cremor. tartari in ſyr, roſar. ſol. compoſ. diſſoluti* ʒß. *fiat Opiata cujus capiat æger* ʒij. *quolibet mane per* XLI. *dies*: Deinde aſſumat Juſculum herbis refrigerantibus medicatum, de ambulando poſt per horam.

Pergat deinceps ægra in uſu balnei aut encathiſmatis per duodecim dies, horis matutinis: ſemi hora ab ingreſſu ſumat ſcutellam unam ſeri lactis.

Finito Balneorum uſu utatur priſana parata ex antimonio crudo & putaminibus nucum per quindecim dies, exſiccandorum gratia humorum & ſeri exuperantis: Deinceps aſſumat Acidulas ad cyathos duodecim quotidie: Valebit & uſus Lactis aſinini autumnali tempore, per bimeſtre aut trimeſtre; Adſumendo libram unam illius cum drachmis tribus ſacchari roſati: In uſu lactis decimoquoque die neceſſaria eſt purgatio.

CAP. V.

De Furore Vterino.

FVror uterinus affectus non eſt utero proprius, ſiquidem illo tentantur nonnulli mares: Neque etiamnum cauſa adſcribenda eſt ſemini vapores emittenti cum huic exitus denegatur: Si enim ortum duceret à ſeminis copia nimia, ſolveretur aut pollutione, aut coitu, aut jejunio, aut aliis mediis ſemen abſumentibus. Attamen effectus inde valde diſſimilis emergit, media quippe illa conducunt ſolum exſiccando ſanguini & male exaſperando: Denique hic affectus omnino alias agnoſcit cauſas ab iis quas antiqui aſſignavere.

Ideoque colligo morbum hunc veram eſſe Maniam, cujus comes eſt ſymptoma productum ab intenſo coitus deſiderio, ſed & aliquando oriundum ab inclinatione & propenſione quorundam naturali.

Cauſa eſt ſanguis aduſtus ac propemodum calcis, naturam adeptus, cujus portio maxime calida & ſubtiliſ,

ſima ad cerebrum delata ſpiritus animales accendit; quo fit ut ſummo impetu ferantur, ac ratione motus inordinati & præcipitis à recta via deflectant, ac retrogrado motu ferri cogantur.

Eadem hæc materia præterea obſtructiones in cerebro parit, ob quas influxus ſpirituum in illam partem impeditur; ideoque retrogredi cum teneantur, deinde agitati à ſalibus huic materiæ inſitis, hinc inde commeent, inordinate & furibunde. His addere licet peculiarem cerebri diſpoſitionem, cui συνουσία tanquam quid maxime expetendum offertur.

Hoc in admirationem pertrahit, quod in tanto ardoris exceſſu abſit febris, id quod accidit quia materia compactior eſt, craſſior, fermentationi inhabilis; etiamſi vero ſpiritus admodum percellantur, hæc tamen cauſa excitandæ febri inſufficiens eſt.

Ex dictis cauſa iſtius affectus ſatis ſuperque ſe prodit. Prognoſin quod ſpectat, nonniſi pravi ſucceſſus expectandi, hujus enim morbi curatio fere impoſſibilis eſt; ſi tamen matura adhibita fuerit medela, ſanatio ſperabilis eſt. Methodus curatoria conſiſtit in uſu remediorum refrigerantium & evacuantium: Creber ergo eſto uſus Enematum, quo alvus fluida ſit ac aſſiduo extra ferantur illius excrementa: Poſtmodum ſanguis extrahendus eſt è brachiis & pedibus, quin & ipſa jugulari, ab hac enim vacuatione ſanguis refrigeſcit, motus ejuſque nimius coercetur & tepeſcit.

Poſt iteratas ſanguinis emiſſiones, de materiæ morbum committentis excluſione providendum eſt; ſed cum hoc affectus genere occupatæ à remediis abhorrere ſoleant, quæ neque ad potionum uſurpationem, juleporum aliorumque remediorum uſum impelli poſſunt, fraude ſalutari uti licet, immiſcendo alimentis &c. pulveres purgantes, cujuſmodi eſt *Algaroth*, compoſitus ex *antimonio* & *ſublimato corroſivo*, ad quantitatem quatuor aut quinque granorum. Vel exhiberi poſſunt x. aut xj. grana *Tartari emetici*, vel tandem Pilulæ *ex helleboro nigro* cum pauco pulvere *Algaroth* paratæ.

Interim ſpirituũ motus coërcendus, quapropter porrigere licebit grana aliquot opij aut laudani. Deinde utatur ægra balneis aquæ frigidæ per menſem: Ne aqua calorem concipiat, ob ſummum ægræ incendium, ex intervallis aqua frigida ad frigus balnei conſervandum infundenda: In Balneo exhibeatur libra una lactis caprilli cum pauco ſaccharo: Ejuſmodi Balneum inſignis in hoc affectu eſt efficaciæ.

Neque tamen neceſſe eſt ægram illico in frigidam immergi, ſi præſertim robuſta non fuerit, æſtus enim corporis ab aquæ frigore intus omnino compulſus, morbi paroxyſmum forte intenderet ſævaque induceret ſymptomata; Ideoque procurandum ut aqua balnei in ingreſſu media ſit inter teporem & abſolutum frigus: Interea ex intervallis ſanguis modo è pede modo è brachio educendus eſt.

CAP.

CAP. VI.

De Paſſione Hyſterica.

1. AFfectus hic ſoli utero non aſſignandus ; ſiquidem mares nonnulli eodẽ admodum vexantur. 2. Neque præterea credendum paſſionem iſtam ortum ducere à ſanguine reſide corrupto, id enim ſi eſſet puellæ, quæ fœdis coloribus laborant, illi eſſent obnoxiæ : 3. Si ſemen per moram corruptum illi originem præberet, moniales crebro hoc affectu tentarentur, id quod tamen non accidit: Quibus addo nunquam repertum eſſe ſemen reſes & corruptum in utero mulierum ab hoc affectu defunctarum : 4. Nequaquam illius authores ſunt humores vitioſi in utero corrupti, ſiquidem exitus illis patere poteſt per orificium uteri, eo in affectu hians & apertum : 5. Neque etiam origo aſſignanda vaporibus elatis ex humoribus qui cerebrum invadant, quia illis alia non patet exitus via, hoc enim ſi foret, & mulieres gravidæ, & quæ ulcere uteri laborant; perpetuo hoc malo vexarentur, id quod tamen non contingit ; neque ratio apparet quamobrem vapores illi indolem malignam adquirant. 6. mulieres in hoc affectu menſtruis ordinarie fruuntur, nec paucæ in amplexus venereos jucunde feruntur.

Ego vero infero Paſſionem hyſtericam meram eſſe Epilepſiam ; cujus cauſa eſt humor acer & bilioſus, in cerebri ſubſtantiam effuſus, nervorum principium admodum vellicans, quã irritationem ſequuntur ſpaſmodici motus, cephalalgia, ſtrangulationis ſenſus, palpitatio cordis, pulſatio arteriarum in hypochondriis & dorſo, dyſpnœa, ſingultus, vomitus, ructus, cibi faſtidium, & quidam ponderis ſenſus in cavitate abdominis, globi ſpeciem quandam exhibens, aut quaſi uteri aſcendentis: Plurima alia præterea accidunt ſymptomata, ex hypotheſi noſtra nitide deducenda, ſicuti mox oſtenſurus ſum.

1. Suffocatio pendet à motu convulſivo muſculorum laryngis, inducto ab illorum intumefactione & diſtorſione; Trachea arteria comprimitur & ingreſſum aëris non admittit, Id quod ſuffocationis voce expreſſerunt antiqui.

2. Cephalalgiam inducit materia illa per cerebrum diffuſa, ibi convulſionem pariens, vel quantitate cerebri membranas gravans & diſtentionem efficiens, vel qualitate ſua acri vellicãs & irritãs admodum; vel etiam ſanguis in vaſis fervens, ac diſtenſionem efficiens, vel nimio impetu illuc delatus capitis dolorem facit.

3. Palpitatio cordis oritur, vel quia principium nervorum ſexti paris vellicatur & irritatur, vel quia ſanguis nimiopere effervescit, & ventriculos cordis adeo intumefacit, ut ipſum expellere non valeant ullo contractionis conatu, hinc deducenda frequens cordis pulſatio: Vel dic ab acrimonia ſanguinis pungi & titillari fibrillas cordis,

4. Pulſatio arteriarum in præcordiis & dorſo ejuſdem motus convulſivi ſoboles eſt, quidam enim nervi ſe

contrahentes, arterias ſimul contrahunt, eaſdemque mediantibus muſculis comprimunt; quo fit ut ſanguis ad occurſum arteriarum compreſſarum pulſationem fortem inducat.

5. Difficultas reſpirationis pendet aut à ſpaſmo diaphragmatis, qui etiam *ſingultus* cauſa eſt, vel à compreſſione facta ab inteſtinis flatibus tumidis: Vel à Pulmonibus ſanguine diſtentis, quo fit ut facilis expanſio & libera ipſi non concedatur aëris captandi gratia, ideoque ſanguis moram nimiam in pulmonibus trahit: Vel quia ſanguis nimiopere rarefactus plus quam ſatis eſt vaſa explicat; vel porro quia orificia cordis à propriis hujus nervis nimium adſtringuntur, ideoque ſanguinis introitum prohibent.

6. Vomitus convulſionem nervorum ſequitur; *Ructus* ſoboles ſunt flatuum ex inteſtinis prodeuntium, aut in Ventriculo concluſorum: *Cibi faſtidium* excitant quidam humores agitati, in ventriculum effuſi, fermentum illius depravant es.

In abdomine animadvertitur quaſi quidam globus, qui nequaquam uterus eſt, ſicuti antiqui ſibi finxerunt, ſiquidem aſcenſu prohibetur à ligamentis parte inferiore ipſum adnectentibus: Globus ergo hic nihil aliud eſt quam humorum congeries facta in aliqua abdominis aliqua parte, quæ cũ ab illorũ præſentia plurimum expandatur, in figuram globi colligitur, modo huc modo illuc devoluti; Globus iſte, aut humorum maſſa, aliquando, compreſſione ſepti tranſverſi inducta, difficultatem reſpirationis invehere valet.

Silentio prætereo alia ſymptomata, quæ, ut ante innui, per præcedentia commodam explicationem habere poſſunt; adde quod hæc non omnia in omnibus ſimul concurrunt.

Ad rectam hujus affectus diſtinctionem, obſervandum eſt in ſyncope motum cordis omnino intercipi, faciē cadaveroſum colorem referre, toto corpore erumpere ſudorem frigidum; paroxyſmum autem citiſſime morte aut ſalute abſolvi: At in paroxyſmo hyſterico, aut epileptico, aliter res evenit, à motu enim cor nequaquam ceſſat, quin potius aliquando intenſior ille fit; vultus ut plurimum rubet, ſudores frigidi nulli exeunt, paroxyſmus autem ſæpe in plurimos dies protrahitur; Sed nonnunquam cum ſyncope complicatur, tunc allata omnia ſigna comitãtur hác ſyncopen.

Ab Apoplexia abeſt omnis motus convulſivus, cum in paſſione hyſterica nunquam deſit, aut totius corporis, aut cujuſpiam partis, alias vera foret apoplexia.

Riverius accurate non diſtinguit affectum hunc ab apoplexia, ſiquidem Epilepſia immutationem accipere ſolet à quantitate, aut qualitate materiæ, ac loci quem occupat in cerebro.

V. Prout intenſior aut remiſſior eſt acrimonia, ſequitur convulſio aut totius corporis aut alicujus partis, quo fit ut vera nonnunquam adſit epilepſia, nonnunquam vero ſpuria; hinc affectus iſte hyſtericus comitem habet aliquando inſignem convulſionem, aliquando mediocrem, aliquando nullam, At perpetuo adeſt convulſio cujuſpiam partis.

2. In Epilepſia ſpuma ore emittitur, quæ

quæ dependet à convulſione muſculorum oris, aut vehementis aëris exploſione à pulmonibus facta, muſculi enim contracti glandulas ſalivales comprimunt, eaque ratione expreſſio fit humoris glandulis contenti, videlicet ſalivæ: qua non contingente exiſtimo nunquam ſpumam ex ore prodituram in hoc affectu.

3. In Pulſu adeſt inæqualitas, prout major aut à minor adeſt ſpirituum irritatio, quia nempe hæc ſanguini motum majorem aut minorem conciliat, ac prout corpus vehementioribus aut remiſſioribus convulſionibus quatitur, inde enim vehementia aut debilitas motus pendet.

Morbus hic chronicis accenſendus, qui & nonnunquam periculoſus evadit, vehementia enim unius paroxyſmi aliquando exitialis eſt ægræ, ſi præſertim adjuncta fuerit ſyncope aut apoplexia.

Curatio hujus affectûs inſtituenda eſt aut in, aut extra paroxyſmum; In paroxyſmo repellenda eſt materia cerebrum invadens, illam evacuando aut diſcutiendo ſi recurrat, Eapropter utile eſt Enema ſequens.

℞. *Decocti emoll. & refriger. Clyſt,* ℔j. *diſſolve Cathol. Nic.* ℥j. *vini emetici* ℥iij. *vel* iv. *f. Clyſter.*

Poſtea vena ſecanda eſt, juxta neceſſitatem ſanguinis iterando miſſionem: Si paroxyſmus productior ſit, porrigatur Pulvis ſequens.

℞. *Sennæ mandat.* ℥ij. *tamarind. & pulpæ caſſiæ ann.* ℨvj. *ſalis prunellæ & rhabarb. el. an.* ℨß. *f. Potio.*

Si ægra generoſius admittere remedium valeat, detur Potio ſequens, habito ſemper tenoris virium reſpectu.

℞. *Sennæ mundat.* ℨß. *nitri* ℨij. *bulliant ſimul ad conſumptionem* ℔ß. *In colat. diſſolve vini Emetici* ℨvj. *aut* ℥j. *f. Potio.*

Si ſyncope ſociam ſe huic affectui adjunxerit, à remediis iſtis abſtinendum, ſed illico aut vinum propinandum, aut alius cardiacus liquor ad reſtituendum ſanguinis motum: Si apoplexia comes ſit, in uſum ducenda ſunt remedia præſcripta, excitanda ſternutatio, immiſſa naribus betonica, aut mentha, vel majorana, helleborovè nigro, ad citiorem materiæ diſcuſſionem.

Si poſt hæc paroxyſmus non deſinat, grandis cucurbitula ſincipiti admovenda eſt, aut alterutra vena jugularis ferienda: Id vero obſervandum eſt ſi quæ huic morbo obnoxia eſt non longos patiatur paroxyſmos, neceſſarium non eſſe uſum remediorum: Sin contra raro in illos incidat, illa in ipſo paroxyſmo exhibenda eſſe, quia dubium eſt quis illius futurus ſit exitus: Paroxyſmo deſinente, cum alius ſuccedere queat, huic occurrendum eſſe uſu remediorum refrigerantium & evacuantium materiam hanc calidiorem & bilioſam, affectus cauſam: Primo ergo Clyſter ſequens injiciendus eſt.

℞. *Hordei integri m.* ß. *fol. malvæ violar, borraginis & lactucæ an. m.* j. iv. ſemin. frigid. maj. *contrit.* ℥j. *bulliant omnia ad conſumptionem* ℔j. *diſſolve in colat. medullæ caſſiæ* ℥j. *mollis viol.* ℥ij. *f. Clyſter. Iterandus, quoties* alvus lubrica non fuerit.

Per intervalla injici poterunt Clyſteres ex *ſero lactis cum pulpa caſſiæ & melle violac.*

Poſtridie educendæ erunt ſanguinis ℥viij. è brachio dextro: Una aut altera die poſt venæ ſectionem purgatio inſtituenda erit Potione ſequenti.

℞. *Pulpæ caſſiæ* ℥j. *ſennæ mundat.* ℥ij *ſalis prunell.* ʒß. *roſar. rub. p.* j. *infundantur omnia in aquæ* ℥viij. *In colat. diſſolve ſyr. roſar. ſolut. compoſ.* ℥j. *f. Potio mane ſumenda.*

℞. *Limaturæ ferri nodulo incluſæ* ℥j. *taraxaci totius, agrimon. oxalid. bugloſſi ãã. m. ß. pom. per taleolas diſſectum n.* j. *cremor. tart.* ℥j. *coque cum fruſto carnis vitulinæ, f. Juſculum mane ſumendum pergendo in uſu per* xv el. xij. *dies.*

In tertio quoque juſculo infundantur *ſennæ mund.* ʒ j. diſſolvendo in colatura *mannæ elect.* ℥j.

Finito Juſculorum uſu, ad aliquot dies uſurpandorum, aperienda erit vena pedis & *educendæ ſanguinis* ℥viij. Poſtridie excitandi erunt dico *Fonticuli* utrinque ad latera ſpinæ, inter tertiam & quartam vertebram colli, ut emiſſarium nova hac via paretur pottioni acriori iſtius ſeri in cerebrum irrepentis: Nonnullæ cauteria admovent tibiis ſed exiguo fructu.

Deinceps ægra immergenda eſt Balneo aquæ tepidæ circa ſeptimam aut octavam horam matutinam, in qua moretur horæ ſpatio per x. aut xII. dies.

Tranſacto Balneorum uſu iteretur Purgatio ſuperius præſcriptâ, quæ niſi ſufficienter vacuaverit, addantur grana xij. *radic. Julapæ.*

Tandem convenientiſſimus erit uſus *lactis aſinini*, ad menſes duos treſve productus mane, jejuno ventriculo, ad libræ unius quantitatem quotidie aſſumendi, additis ʒ ij. *ſacch. roſar.* Purgatio decimo quoque die neceſſaria eſt, per decurſum potus lactis.

Sed & *aquæ minerales acidulæ*, prioribus præmiſſis, utiles futuræ ſunt, adſumantur quotidie illarum xij. hauſtus: Antequam uſum ineat purgatio requiritur, medio in decurſu & abſoluto potu aquarum: Topica prætermitto quæ proculdubio nullius uſus futura ſunt, ſiquidem uterus affectus non eſt.

CAP. VI.

De Inflammatione Uteri.

INflammatio Uteri, Tumor eſt hujus partis productus à ſanguine in ſubſtantiam effuſo: Tumoris iſtius cauſæ dicantur quæcunque effuſionem hanc promovere poſſunt, cujusmodi ſunt aut ipſe uterus, aut ſanguis nimia copia illatus in uteri poros, hosque dilatans ac venas comprimens, adeo ut ſanguis effluxu denegato ibi hæreat & phlegmonem pariat, Fortaſſis & ſanguis plus nimio excalefactus, impetu in uterum delatus per arterias, cohibetur ab exilitate vaſorum, unde phlegmones etiam origo: Addo his & cauſam ex uteri relaxatione deduci poſſe, ac mentuum expanſione nimia, quo fit ut uterus excipiendis humoribus majori in copia idoneus fiat.

Quicquid ſanguinem excalefacit hujus morbi cauſa cenſeri poteſt, ſicuti exercitium vehementius, coitus frequentior, percuſſio regionis uteri, varia animi pathemata: Frequens hujus origo eſt à partu difficili, aut abortu, videlicet quando ſanguis, ob nimiam ſpirituum

ſpirituum commotionem, majori copia in uterum illabitur quam exire queat, ſibique viam vi facere tenetur per venas aut vaſa diſrupta, in quibus hærens inflammationem facit.

Signa hujus morbi diagnoſtica ſunt, tumor, dolor, calor, febris continua & ardens: Si inflammatio progenies ſit partus difficilioris, fluxus lochiorum deſinit, Si ſuppreſſio fluxus periodici inflammationem præceſſerit, quæcunque cauſa ſuppreſſionem invexerit, hoc in caſu comes futurus eſt urinæ ardor, nonnunquam & iſchuria accedit cum alvi adſtrictione.

Nonnunquam etiam inflammationi uteri ſuccedit ulcus, ſcirrhus, cancer aut gangræna, Ulcus quidem ſi inflammatio ad ſuppurationem perductum fuerit, cujus rei indicia dabunt febris, calor, tumor, ac dolor internus cum pulſatione indeſinenti in regione uteri, necnon lotii ſuppreſſio.

Scirrhus accidit cum materia craſſior eſt, adeoque aduſta ut ad ſuppurationem perduci nequeat; hinc ſymptomatis miteſcentibus, materia indureſcente, ſuccedit tumor ſcirrhoſus, ſeſe prodens ſenſu ponderis ea in parte, cujus comes eſt tumor durus & dolor.

Scirrhum utplurimum ſubſequitur Cancer, eo quod materia ſcirrhoſa ſalibus plurimum imprægnata eſt, qui ante ſopiti & quieti admodum exagitantur à calore & motu ſuccedentibus, partem aculeis ſuis ferientibus, quo indicio Cancer à ſcirrho diſtinguitur, alias uterque affectus comitem habet tumorem durum, ex materia craſſa & tartarea genitum.

Gangræna inflammationi nonnunquam etiam ſuccedit, vel ob perperam inſtitutam curationem, videlicet quando calor ſuffocatur à nimia ſanguinis copia, aut extinguitur à calore quodam externo, quo fit ut pars inopia caloris emoriatur, vita quippe in calore permanentiam obtinet.

Hujus morbi effectus periculoſiſſimi ſunt, quin & aliquando lethales, eo quod cito gangrænam accerſat, quare medela quamprimum afferenda eſt,

Inflammationis ſigna ſunt febris ardens & acuta, quapropter illico venæ ſectio in utroque brachio inſtituenda eſt: Si febris plurimum non urgeat, ante venæ ſectionem hoc Enema præſcribatur.

℞. fol. borrag. lactucæ, umbil. vener. āā. m.j. quatuor ſemin. frigid. maj. āā. ℥j. bulliant ad ℔ j. conſumptionem, in colat. diſſolve pulpæ Caſſiæ ℥j. mellis violac. ℥ij. fiat Clyſter quotidie injiciendus.

Commodi erunt & clyſteres *ex lacte caprino* cum *melle roſac. & vitell. ovi*, diu retinendi, quo fotus vices obtinentes ſolatium concedant.

Uno vel altero die interjecto ſanguis è brachio ſiniſtro educendus, ſi neceſſitas poſtulet, quinquies imo ſexies iterata hac ſanguinis emiſſione, plus aut minus pro viribus ægræ, habita perpetuo ratione fluxus, qui major aut minor eſſe poteſt. Poſtmodum purgatio lenis, depurandi gratia ſanguinis, proficua futura eſt, temperandique ardoris febrilis.

℞. pulpæ caſſiæ ℥j. Sennæ mundat. ℥iij. crem. tart. ℥j. fiat infuſio ad ℥vj. diſſolve in colatura ſyr. roſ. ſol. comp. ℥j. fiat Potio.

Interim quotidie mane & ſero por-

rigantur Iuſcula refrigerantia ſanguinis ardorem mulcentia: Sin fluxio nimium pręceps fuerit, detur *laudani gr.j.* vel alterum diſſolutum; vel cum conſerva roſarum deglutiatur.

℞. *folior. oxal. cichor. paſſular. ãã. m.j. 4. ſem. frigid. mat. ãã. ʒvi. amygd. d. contrit. & nodulo incluſarum par. ij. flor. nymph. & violar. ãã. m. ß. bulliant omnia ſimul ad ℔iß. conſumptionem, Fiat Julep in tres doſes mane & ſero ſumendas: Unicuique adde ſyr. flor. nymph. ʒvj. & nocturnæ ſyr. papav. albi ʒiij. vel opii gr. j. aut ij.*

His peractis, ſi fluxio deſierit, venæ ſectio in pede commoda erit, adducendi gratia ſanguinis utero contenti ad partes inferiores: Poſtmodum fortior decernenda erit Purgatio.

Etiamſi vero Topica exiguum fructum afferant, quibuſdam tamen locus futurus eſt, ut Fotui ex oxycrato tepido regionis uteri per xxiv. horas: Deinde Fotui emollienti & reſolventis E. gr.

℞. *radic. alth. & lilior. ãã. ℥ij. fol. malvæ, biſmalvæ, parietar. & violariæ ana m.j. ſemin. lini & fœnugr. ann. ʒiij. flor. chamom. & melilot. roſar. rub. ann. p. j. bulliant ad conſumpt. ℔iij. diſſolve in colat. aceti opt. ℥iv. fiat Fotus hypogaſtrii ter quaterve in die.*

Si poſtmodum inflammatio reſolvatur, ſymptomata quoque remittunt, quo in caſu uſurpanda remedia refrigerantia: Si ſcirrhus indureſcat, aut cancer accedat, id quod ex allatis ſignis cognoſcere licet, curatio ex propriis capitibus deſumenda.

Si Inflammatio ſuppurationem attingat, innaſcitur ulcus interiori uteri ſuperficiei, proditque pus per oſtium uteri, Si ulcus exteriorem uteri partem occupaverit, pus in cavitatem abdominis illabitur, abſceſſumque parit in inguinum vicinia.

Uteri ulcera alias etiam agnoſcunt cauſas, ſicuti humorem ſeroſum ſalſum & acrem, uteri ſubſtantiam erodentem, ſicuti in affectibus venereis, aut Fluore albo diutius producto, eadem acrimonia donato: Curatio ſuperius adducta eſt.

Si tandem Gangrænam accerſat Inflammatio, dolor qui prius intenſiſſimus erat moderatior fit, prodeunte odore gravi & fœtido: Si gangræna ſolam vaginam obſideat, medelæ locus eſt, crebra partis ſcarificatione repetita, ablutione facta cum *ſpiritu vini & decoctis traumaticis*, quibus infundi debent *myrrha & aloë*, addito *ungu. ægyptiaco.*

Si corpus uteri invaſerit gangræna, morbus eſt incurabilis, ac ſæpiſſime falſum eſt uterum gangræna affectum loco moveri, quo ablato mulieres convaleſcant, ſaltem caſus hic admodum infrequens eſt, operatis autem meo judicio periculi plena.

CAP. VII.

De Hydrope uteri.

Accidit nonnunquam, etſi infrequentius, Hydrops uteri, *Riverius* duas ſtatuit ſpecies, unam Flatulentam, alteram Seroſam, tertiam addens Pituitoſam, poſtrema vero hæc nequaquam admittenda, ſiquidem Pituita humor eſt fictitius.

Flatulentus Hydrops admodum ratus

-tarus eſt, ac potius ſymptoma eſt hydropis ſeroſi, ſicuti hydrops tympanites ſymptoma eſt illius quem vocant Aſciten: Ideoque hoc obſervandum eſt, videlicet num Hydrops flatulentus forte conjunctus ſit ſeroſo: Nonnunquam ſimul deprehenſi ſunt, etiamſi difficulterquis concipiat quomodo uterus aquam continere poſſit quo tempore orificium illius hiat.

Aqua hæc continetur veſiculis hydatidibus, quæ paulatim diſrumpuntur & aquam hanc effundunt, iterumque coaleſcentes ſero replentur, recentis quaſi hydropis cauſæ, qui imponit Medicis non minus quam aliis, metum modo mortis incutientes, modo ſalutis ſpem facientes. Veſiculæ autem hæ hydatides nihil aliud ſunt quam tunica membranæ internæ uteri ab aliis tunicis divulſa, ab aquæ effuſione in illis contentæ, eas relaxantis, ac veſicæ formam inducentis; Ex anatome enim conſtat membranas omnes in alias plures poſſe ſubdividi: Poſſunt aquæ utero contineri citra has veſiculas, videlicet quando orificium interius uteri ſcirrhoſum eſt, aut alia ratione occluſum.

Cauſa omnium Hydropum una eademque eſt, nempe obſtructiones in utero obortæ, ſplene aliiſque viſceribus, ſanguinis circuitum prohibentes, ejuſque ſordium excluſionem, quo fit ut ab his inquinata univerſa maſſa ſanguinea, depravato hujus fermento, generetur ſanguis ſolummodo cruditatibus & ſero refertus, hinc pars ſeroſa in varias corporis partes diffunditur, modo in pectus, modo in uterum, pro varia harum partium diſpoſitione.

Hoc ſuppoſito videndum quomodo Hydrops ſeroſus uteri ab Aſcite diſtinguatur, & quomodo à tumoribus ſcirrhoſis uteri, graviditate & mola.

Hydrops ſeroſus ab Aſcite diſtinguitur quod in illo quam hoc minus emineat venter, quia ſolum regionem hypogaſtricam occupat, quam partem tumoris inſtar cujuſdam elevat: Porro hujus ſymptomata minus ſæva ſunt, neque tam cito ac ab Hydrope Aſcite tabeſcunt ægræ.

Diſtinguitur à Tumoribus cancroſis & ſcirrhoſis, quod dolorem non ut hi inducat, minoremque duritiem exhibeat.

A Graviditate differt etiam duritie, quæ in hoc major eſt, graviditas præterea probam mammillarum conſtitutionem obtinet, quæ lac etiam fundunt: Præterea Gravidæ utplurimum hilares ſunt & proba fruuntur valetudine, ſecus autem evenit in hydrope uteri laborantibus.

Hydrops iſte nullo ſigno peculiari à mola dirimitur, etiamſi nonnulla adducat *Riverius*. Ex iis enim omnibus quæ proponit nulla vera differentia elici poteſt: ideoque hoc in caſu cauto opus eſt Medico, ne præceps ſit in ferendo de hoc morbo judicio.

Hydropis iſtius peſſima ſunt ſymptomata, omnis enim hydrops periculum invehit: Attamen ſi convenientia adhibeantur remedia, & mature, experientia & ratione ducibus curationem admittit, quæ eadem eſſe debet ac Chloroſeos; ideoque eadem in uſum adducantur remedia.

Cap. VIII.

De Prolapſu Uteri.

PRolapſus Uteri fit cum è ſede ſua hic dimovetur, ac in aliam devolvitur. Cauſa iſtius dislocationis accidit, vel ex eo quod ligamenta illius diſrumpuntur, aut relaxantur; ac pro rupturæ, aut relaxationis ligamentorum conditione,eo prolapſus gravior eſt aut levior.

Ruptura ligamentorum accidere poteſt à caſu, ictu, gravioris ponderis geſtatione, totius corporis concuſſione violenta, ſed præſertim ob partum difficilem, ac vi extractam ſecundinam.

Relaxationem inducit humor ſeroſus ligamenta imbuens,per orificia arteriarum illuc illatus, quæ laxiora à nimio humore redduntur: vel Fluor muliebris diuturnus relaxationem hanc inducens.

Morbus hic manifeſtus eſt; uterus enim oculis obvius eſt: Cauſæ ex aliquo propoſitorum indiciorum manifeſtæ ſunt: Effectus autem ex ſeſe periculum non minitantur, mors tamen nonnunquam ſubſequitur ratione ſymptomatum concomitantium.

Prolapſus uteri quem invehit ruptio ligamentorum, incurabilis eſt: periculoſus qui relaxationem ſequitur:Curatio abſolvitur remediis repercutientibus, evacuantibus & humorem partis ſuperfluum exſiccantibus.

1. Uterus loco priſtino reſtituendus eſt,at quia excrementa in inteſtinis latitantia reductionem illius prohibere poſſunt, primo clyſter emolliens & laxans injiciendus eſt. Vacuatis ſic excrementis & humoribus, Uterus reponendus eſt, neglecto fotuum uſu, lituum, aliorumque topicorum, periculum enim gangrænæ ab ambiente frigido imminet, poros occludente, tranſpirationemque humorum prohibente,unde caloris partis ſuffocatio. Uterus enim humorum copia infarctus eſt, qui corruptionem ſtatim ac evanuit calor ſubeunt, Sic vitium capiunt ni moveantur aquæ.

Si Gangrena uterum invaſerit, illico quicquid infectum eſt reſcindendum, prohibita itidem hæmorrhagia; ſuperaſperſo parti vitrioli pulvere, Deinde, ſi licet, Digeſtivo locus erit; ſed prius injectiones neceſſariæ ſunt, quæ ſemper in parato eſſe debent, ad purgationem ulceris & ſordium deterſionem.

Reſtitutus uterus in ſuo loco confirmandus eſt, Id fit collo uteri; verſus orificium internum, inſerendo circulum, quem vocant uterinum, in medio perforatum, figuræ ovalis, ex ſubere concinnatum, & cera undique oblitum,ne partes proximas oblædat. Poſtquam intromiſſus eſt hic circulus, Uterus immobilis perſtat, mulieres concubitu virili non minus gaudent, concipiunt, pariunt, ac reliqua omnia vitæ munia obeunt. Partus tempore detrahendus circulus, ſtatim à partu iterum intromittendus.

His peractis medela afferenda eſt relaxationi ligamentorum; quamobrem

brem humor hujus cauſa repellendus, vacuandus, exſiccandus. 1. Ad repulſionem bis vel ter è brachio dextro ſanguis demendus, ea quantitate quæ neceſſaria videbitur: Purgatio crebra requiritur humorum vacuandorum gratia. Poſtmodum utilis eſt uſus balnei aut ſemicupii in ſtuphis per aliquot dies. 2. Hæc ſi non ſufficiant, deveniendum ad uſum Ptiſanæ exſiccantis, paratæ ex antimonio crudo, ſal ſapurilla & putaminibus nucum.

Caput IX.

De morbis acutis & chronicis Prægnantium.

MOrbi acuti illi ſunt qui curſum ſuum cito abſolvunt, ſed cum periculo. Chronici diuturni ſunt, ſed minori periculo. Si morbi acuti prægnantes invaſerint, in vitæ diſcrimen non parvum illos præcipitant, nec non fœtum quem utero geſtant. Ideoque cùm duplex in hoc caſu ſubjectum occurrat, majori præcautione opus eſt quam in mulieribus non gravidis.

Methodo plerique Medici in morbis acutis curandis hac utuntur, ut tenuem victum præſcribant, crebram venæ ſectionem & purgationes, pro viribus ægri. Si mulier prægnans tali morbo laboret, aliam ineunt viam, neque tam ſoliciti ſunt de ſananda gravida, quam de fœtu conſervando; Ideoque diætam minus tenuem imperant quam quæ in acutis convenit, quia, ex *Hippocrate*, ſatius eſt in exceſſu quam defectu delinquere.

Ne fœtus fraudetur alimento, parcam ſanguinis miſſionem inſtituunt, quia, ex eodem *Hippocrate*, mulier gravida emiſſo multo ſanguine abortit. Circa Purgationem ancipites ſunt Medici, ac in tempus graviditatis ſedulo inquirunt, quia, ut ait *Hippocrates*, remedia prægnanti decernenda ſunt ſi materiæ ſubſit copia, à menſe quarto graviditatis ad ſeptimum; Prioribus hujus menſibus ligamenta admodum mollia & tenera ſunt, poſtremis fœtus grandis eſt & gravis; ideoque à nimia purgantis fermentatione excluſio fœtus metuenda eſt, ſicuti accidit fructibus arborum, qui initio molliores ſunt, ac poſtmodum pedunculis ſiccis adhærent, quæ facile excutit ventus: quapropter primis & ultimis geſtationis menſibus Medici nullam præſcribunt Purgationem, quia hinc fœtui noxa imminet.

Antiquorum hæc eſt doctrina & methodus in morbis Gravidarum, quæ, ſicuti oſtenſuri ſumus, experientiæ & rationi repugnat, ſi videlicet hoc conceſſerint, quod omnibus acceptum eſt, morborum acutorum eaſdem eſſe cauſas eandemque naturam tum in gravidis tum in non gravidis, Unde vel hanc ſolam ob rationem eadem inſtituenda eſt curatio.

Morborum autem Acutorum indoles in hoc ſita eſt, quod febrem ardentem excitent, miris ſymptomatis ſtipatam: Cum porro febris ſupponat inſignem ſanguinis corruptionem & diſſolutionem, cavendum ne hæc corruptio augeatur, quin potius ea quam

cito eliminanda eſt uſu remediorum convenientium: Conſequi id licet tenui Diæta, Sanguinis eductione & Purgationibus. Ii qui cenſent venæ ſectione & tenui Diæta fœtum alimento ſubtrahi, Purgationem autem abortum ciere, à remediis iſtis ſibi temperant.

Diætam vero quod attinet, ſatius eſt, contra mentem *Hippocratis*, in defectu peccare quam in exceſſu; cum enim fœtus ægrotat pauco indiget alimento, cujus copia ſuffocatur: Cum porro ardor febrilis ſanguinem perpetuo diſſolvat, ipſumque corrumpat, omnino neceſſe eſt quicquid naturam ſanguinis induit & ipſum corrumpi & alterari; Ideoque quo plus alimenti exhibueris, eo magiorem corruptionis anſam præbebis, eaque de cauſa fœtus gravius laborat ab uberiori alimento quam à tenuiori, adeo ut paucum illi ſufficiat, quandoquidem exiguum illud quod ſibi aſſumit vix in probum alimentum ceſſurum eſt. Adde quod indubium eſt majus imminere fœtui à febre mortis periculum quam à paucitate alimenti; Debilis enim cum ſit & æger, vix par eſſe poteſt ferendo ardori & corruptioni febrem inducenti: hic autem æſtus alia ratione temperari nequit quam uſu remediorum refrigerantium, Itaque primum remedium eſt ſanguinis miſſio.

Addo his contra *Hippocratem*, ſalutarem eſſe Venæ ſectionem, ac impune celebrari à primo graviditatis menſe ad poſtremum; omninoque neceſſariam eſſe ſanguinis miſſionem ſtatim ac gravida morbo acuto corripitur, Ratio eſt.

1. Quia ſanguinis miſſio fœtum alimento non fraudat, ſpiritus vero nequaquam idonei ſunt probo ſanguini conficiendo durante febre, ratione illorum corruptionis & diſſolutionis: Adde quod, ſicuti dictum, fœtus morbo correptus pauco indiget alimento, ſiquidem obſervare eſt ægros faſtidio cibi teneri, & quamvis multa ſanguinis copia dempta fuerit, non paucum tamen ad nutrimentum ſupereſſe.

Secundo, Venæ ſectio omitti non debet ratione matris febricitantis, & fœtus eadem febre affecti; utrique autem, ſi ſalvari debeant, præſidium illud debetur; In febre toties iteranda eſt venæ ſectio quoties in eodem ſtatu conſiſtit.

Dubitandi autem locus eſt, Vtrum gravidæ in pede vena ſecanda? Antiquiores Medici, quin & è Recentioribus nonnulli, hoc in caſu illam improbant, quia, inquiunt, venæ ſectio in pede facta ſanguinem nimia copia ad uterum allicit fœtumque ſuffocat. Experientia vero demonſtrat hoc in caſu ſine periculo poſſe aperiri venas inferiores, confirmante id ipſum ratione: Tametſi enim ſanguis à partibus ſuperioribus ad infernas influat, ejus revulſio potius accidit verſus vaſa grandiora crurum & tibiarum quam ad minora verſus uterum delata; adde quod cum hæc revulſio non ſit magni ſit momenti, junior Medicus non debet hanc amplecti præ alia, niſi caſus admodum urgẽs occurrat, ſiquidem venæ ſectio in brachio inſtituta effectum optatum afferre poteſt.

Docente Hippocrate ſine periculo non licet primis & poſtremis menſibus graviditatis Purgationem exer-

cere, niſi materia turgeat, quia ſcilicet fœtus primis menſibus tener & debilis, gravis autem poſtremis, vehementiæ purgantis medicamenti ferendæ impar eſt, ac proinde dictis temporibus nullum medicamentum gravidæ porrigendum eſt.

Sed ex eorundem ſententia qui *Hippocrati* adhærent catharticũ, etiamſi per univerſam ſanguinis maſſam diffuſum, non gravem inducit ſanguini fermentationem, dummodo è vehementiorum non fuerit claſſe, neque eam commotionem inferat quæ abortum inducere valeat; Quovis ergo tempore nullo metu purgatio præſcribi poteſt, ſed debilior, quod ſit tutior; Sin contigerit gravidam epilepſia corripi, aut forti apoplexia, nulla cunctatione, aut hæſitatione catharticum, etiam vehementiſſimum, quin & vinum Emeticum, porrigendum eſt; ſatius quippe eſt fœtum ſolum perire quam matrem ſimul remedio omiſſo: Etiamſi non contingat ſemper fœtum interire, ſed ſæpenumero eximi periculo.

Ex antedictis colligere licet morbos acutos gravidarum curandos eſſe præſcripta tenui diæta, ſanguinis miſſione & purgatione, non alia ratione quam in mulieribus non gravidis, hac tamen cautela ut remedia non ſint generoſiora in gravidis pro conditione ſcilicet morbi, ac eodem procedendi modo quo in morbis chronicis, qui lenta manu, ſed tuta, tractari ſolent.

Cap. X.

De Abortu.

Abortus familiaris eſt mulieribus cujuſvis ætatis & temperamenti; Sæpenumero illum præcedit gravitas lumborum & crurum; dolor circa os pubis & ſacrum, ac ſanguinis effluvium immediate ante fœtus egreſſum.

Sæpenumero cauſam habet exercitia corporis vehementiora, rei ponderoſæ geſtationem, aut caſus ligamenta diſrumpentes, fœtus & ſecundinam utero quæ ad nectunt; Aut inſignem ſanguinis fermentationem, eadem ligamenta diſrumpentem.

Periculum infert hic morbus ratione hæmorrhagiæ, ægræ ſæpe lethiferæ, aut ſaltem illius vires adeo atterentis ut fato proxima videatur. Abortum præterea cõſequuntur convulſiones, febris, ſopor, quæ ſymptomata totidem ſunt mortis imminentis indicia, niſi præſto opem afferamus, uſurpatis præſidiis revellentibus, cardiacis, evacuantibus & narcoticis. Ideoque primo educendus ſanguis ex utroque brachio ad uncias ſex; Sed hoc in caſu potius expedit, majoris revulſionis gratia, paucum ſanguinem educere, ſed repetitis vicibus: ante ſanguinis miſſionem ſequens Clyſter injiciatur.

℞. *lactis caprilli* ℔j. *mellis roſat. aut violac.* ℥ij. *miſce.*

Exhibeantur inſuper remedia narcotica, e. g. *ſyrupi papav. albi* ℥ij. aut *laudani opiati* gr. iß. vel *ſucci urticæ* ℥iß. qui

vi ſpecifica ſiſtit ſanguinem, Poſtmodum detur Potio ſequens.

℞. *Aqu. plantag. & roſar.* āā. ℥iij. *ſalis prunellæ* ℨj. *terræ ſigillatæ* ℈j. *ſyr. granat. acidor. vel roſar. ſicc.* ℥j. *m. f. Potio.*

Fiant Fotus abdominis ex *oxycr. ſimpl.* Si in utero ſecundinæ quædam portio ſuperſtes fuerit, vel ſanguinis à partu effluere ſoliti, foveatur regio abdominis decocto emolliente, *ex radic. emoll. ſemin. lini, fœnugr.* Succedat expers Chirurgus qui educat in utero reſtitentia.

Hæmorrhagiæ finis non fit quamdiu in utero ſecundinæ aliquid ſupereſt, vel grumi ſanguinis, quia ſanguis amplificat orificium uteri & occluſionem illius impedit; adeo ut vaſa uterina, ipſique continua proprium effundāt ſanguinem per oſtium adapertum. Ideoque educendi grumi illi ſanguinis in utero cohibiti; Si difficultas occurrat ratione anguſtiæ orificii interni uteri, indeſinenter fiant Fotus ex decocto emolliente. Quin & præſcripta ſuperius remedia iterare licet, donec liceat Chirurgo manus immittere. Si *hæmorrhagia* pertinax fuerit, ad venæ ſectionem iterum confugiendum, purgationes & narcotica; Potus ordinarius eſto decoctum *radicis ſymphyti majoris.*

Ex Tractatibus novis Practicis, ad Recentiorum mentem. Incerti Authoris.

De Dolore, aut Colica Nephritica.

Colica Nephritica nihil aliud eſt quam dolor perceptus in regione Renum aut Uterum.

Cauſa hujus affectus ut plurimum eſt calculus, aut humor ſeroſus incraſſatus; aut materia arenoſa; Lapis enim, aut calculus diutius in Renibus moram trahens: dolorem parum acutum excitat, quia exquiſitus non eſt illarum partium ſenſus; ſed ſi calculus in caput ureteris illabatur, vel illius canalem ſubeat, diſtenſionem ibidem excitat: Qui ſi inveſicam præ ſui magnitudine deſcendere nequeat, atroces dolores invehit, ægro intolerabiles, quia ureteres eximio ſenſu ſunt præditi; Arenacea materia eundem affectum inducere poteſt, ſed remiſſiorem: Quævis materia ſeroſa incraſſata extenſionis author eſſe poteſt, ac proinde dolorsi nephritici, ſed dolor adeo non eſt urgens.

Hujus affectus cauſæ minus frequentes ſunt grumi ſanguinis in ureteribus detenti, vel pus craſſius è renibus delapſum, vel quapiam alia parte ſuperiori.

Signa hujus morbi ſunt 1. Initio dolor fixus in regione renum. 2. Vomitus, ob connexionem nervorum renum cum ſtomachicis. 3. Stupor femoris è directo renis affecti, nam lapis paulo grandior comprimit nervum, muſculi *pſoas*, muſculis lumborum inſertum, ſub renibus ſitum, eorum motui inſervientem. 4. Retractio teſticuli è directo lateris dolentis, quia renibus irritatis ureteres præ doloris vehementia admodum contrahuntur, ac ſimul contrahunt vaſa ſanguinem deferentia,

deferentia, quo fit ut teſticulus correſpondens etiam revellatur. 5. Arena aut calculus cum urina prodit. 6. Iſchuria, vel,ſi urina exit, hæc admodum limpida eſt, quia filtratur ob obſtructionem renum & veſicæ. 7. Cruenta aliquando emittitur urina, à calculo lacerata aliqua venula, vel à materia arenacea in tranſitu corraſis illis vaſculis. Colorem hunc rubrum diu non ſervat urina, ob exiguam ſanguinis admixti copiam, comparate ad urinæ quantitatem.

Colica nephritica à flatulenta prædictis omnibus ſignis differt, ac præterea quod in poſteriore hac dolor ſit vagus, qui enematis cedit, id quod in nephritica non accidit.

Prognoſin quod attinet, Calculus renum periculi non eſt expers, vehementiaque infert ſymptomata, inflammationem, ulcera, dolores acutos, vigilias, virium caſum, iſchuriam, quorum ratio obvia eſt.

Si nephritis aliam agnoſcit cauſam, minus periculoſa eſt. Curationis ratio in hoc verſatur vt materia obſtruens amoveatur, & ſedentur ſymptomata, remotione cauſæ Antecedentis.

Primo ex brachio dextro educendus ſanguis, ad ℥viij. venæ ſectionem ter, quater, imo ſæpius iterando pro virium ratione & neceſſitate. Ea celebrata injiciatur hic Clyſter.

℞. *Decoct. emoll. & refrig. Clyſt.* ℔j. *diſſolve terebint. Ven. ovi vitello diſſol. cathol. N.* ãã. ℥j. *ol. lini & violat.* ãã. ℥iß. *vel mellis roſ.* ℥ij. *Miſce.*

Eo reddito ingrediatur æger ſemicupium tepidum, in quo adſumat Bolum ſequentem, & per horam moretur.

℞. *Tereb. Venetæ, oui vitello diſſol.* ʒij. *pulpæ caſſiæ* ʒvj. *crem. tartar.* ʒj, *ſacch. q. ſ. fiant Boli.*

Præterea mane & ſero adſumantur Emulſiones, e.g.

℞. *Amygd. dulc. mundat. par.* vſi. 4. *ſemin. frig. mar.* ℥j. *ſemin. papav. albi & lactuc. ann.* ʒß. *conterantur in mortario marmoreo, paulatim affundendo decocti parietar. & gramin. ana q. ſ. fiat Emulſio in duas doſes mane & ſero ſumendas.*

Si dolor vel vigiliæ urgeant, adde Emulſioni veſpertinæ *ſyrupi papav. albi* ʒiij. *matutinæ ſyr. capilli vener.* ℥j. *vel ſyrupi de althæa Fernelii.* Utatur æger in Potu ordinario *Decocto parietariæ.* Quoad Topica, unguatur regio lumborum *oleo liliorum* vel ungui de *althæa.*

ZODIACI MEDICO-GALLICI.

SIVE

Miſcellaneorum curioſorum Medico-Phyſicorum, Celeberrimorum Medicorum, & aliorum in Gallia Eruditorum.

ANNI QVINTI.

APRILIS.

DISCEPTATIONES DE ACIDO & ALKALI.

Quibus in examen adducuntur objectiones à Domino BOYLEO contra hæc principia allatæ.

Cum reſponſione ad Epiſtolam D.S. Doctoris aggregati in Collegio N. De Natura amborum horum Salium.

A Dom. *Franciſco Andrea*, Medicinæ Doctore, Facultati Medicæ Cadomenſi aggregato.

PRÆFATIO.

Quam primum in animum induxi ut quid ſentiam de Acido *&* Alkali *exponerem luci, nihil tam præter expectationem fuit quam futurum ut meus iſte liber criticorum cenſuram evaderet, quin & maximæ lectorum partis: nullaque ratione innixo ſperare mihi licuiſſet ut primus ingenii mei fætus gratius exciperetur, ſi quidem etiam terſiſſima eruditorum opera huic judiciorum aleæ ſubjiciuntur. Sed & peculiaris ratio me movet ut credam ean-*

dem

dem me manere ſortem, quod videlicet in more non ſit ratiocinationes ſuperſtruere principiis nondum ritè conſtitutis: Attamen temporis ſpatio opus eſt quo nova hypotheſis animum ſubeat, & conſtat eum qui novam aliquam doctrinam pro chimerica prius habuit, cum impugnandam eam ſuſcepit, eandem tandem calculo ſuo adprobaſſe tanquam rationi conſonam. Cunctæ quas adduco explicationes phænomenorum Naturæ maxime curioſorum adeo obviæ ſunt, & illi conſentaneæ, ut pro totidem demonſtrationibus veritatis horum principiorum habendæ ſint; Adde quod alia in medium non adduco argumenta quam quæ Ratio & Experientia ſuggerunt. Quæ ratio impulit ut colloquutores inferam in ſcenam Eubulum *&* Pyrophilum, *illum Rationis rectæ ſequacem, hunc Experimentorum cultorem. Dialogi forma mihi præ cæteris arriſit, quia ratus ſum hanc doctrinæ promovendæ omnium optimam eſſe, & ut anſa mihi porrigeretur repellendi quicquid in contrarium poſſet obiici, quamobrem verborum parcus eſſe volui: Nulla ſermonis elegantiæ cura fuit, impellentem egenio ut res potius ſecter quam modum illas explicandi: Cæterum illos rogo quibus experimenta quædam dubium ex his principiis facient animum, hypotheſin ideo ne improbent, ſed meminerint ad illam labefactandam demonſtrandum eſſe experientiæ eadem reluctari, & alios, quin & ipſosmet, novis accedentibus luminibus, forte tandem veram cauſam antea latentem, adepturos: Experimentorum à me adductorum numerus palam facit, quantæ utilitatis futura ſit in rebus Phyſicis: At vero ea quæ jam propono id ſi felicitatis obtinent ut iis arrideant qui ſcientiis imbuti ſunt, demonſtrationi me accingam quantæ utilitatis futura ſit in re medica, tradita explicatione morborum, ſymptomatum ab illis ortorum, remediorum convenientium, & modi quo hæc operantur.*

DISCEPTATIONES de Acido & Alkali.

Eubulus.

ERRORES tandem declinabimus, chare *Pyrophile*, atque ipſam ſcaturiginem naturæ adituri ſumus, deprompturi lumina neceſſaria ad conſequendam Philoſophiam.

Pyrophilus.

Quid hoc rei eſt, Eubule?

Eubulus.

Nihil in medium affero quod non rationum momentis, certiſque experimentis confirmem.

Pyrophilus.

Qua ratione veritatem attigiſti?

Eubulus.

Lectio proborum authorum, & commercium nuperum cum quibuſdam eruditis, præjudiciis omnibus me liberavit, adeo ut res abſque prævia occupatione, liberoque animo, ad accuratum examen deduxerim: Innotuit mihi quantum Authoritas obicem opponat comparandæ Scientiæ Phyſicæ & Medicæ, ſcopulus cui ſummi quique viri nuperorum ſeculorum alliſerunt, atque etiamnum hodie, parens eſt tot ſectarum, diſcrepantiumque opinionum quas in ſcholas invexit: Perſpectum mihi præterea fuit Rationem & Experientiam ſolas eſſe claves reſerandæ utriusque ſcientiæ idoneas, ſolumque ad Philoſophiam patere iter per Rationem & Experientiam, ſummæ mihi admirationi fuit fortuna & induſtria neotericorum Anatomicorum & Chymicorum: Priores in humano corpore detexerunt partes, humores & uſus, quæ antiquos latebant, Poſteriores autem caliginem removerunt, quam animis obduxerant quatuor Elementa illorumque qualitates primæ & occultæ, reponendo illis Principia æque manifeſta ac priora illa obſcura fuere.

Pyrophilus.

Id non ſemel tibi, ſed iterum atque iterum inculcaveram, Anatomicam artem & Chymicam inſignem conferre operam ad Phyſicam & Medicinam, plurimumque lumen inferre ad ea conquirenda quæ ſolum experimentorum his ducibus factorum ope comparare licet.

Eubulus.

Mihi propoſitum jam non eſt tecum colloqui de recens in corpore humano ab Anatomicis repertis, de illis ſolum verba facturus ſum quæ Chymici in diſſolutione mixtorum nobis exhibuerunt: Eapropter ſcias velim ipſos duo Principiorum genera conſtituere, alia Activa, alia Paſſiua, Priora cauſa ſunt omnium actionum, ac variorum omnium motuum qui in Natura contingunt: Paſſiva contra nullam actionem edere valent, matrices ſolummodo præbens principiis activis, in quibus productiones ſuas agunt.

Pyrophilus.

Vix accuratiorem Principiorum diſtinctionem quis attulerit, ſed quot utrinque ſtatuere libet?

Eubulus.

Aliqua adeſt controverſia inter Chymicos circa numerum Principiorum Activorum. Nonnulli tria conſtituunt, ipſis dicta *Sal*, *Sulphur* & *Mercurius*; ultima eſſe corpora quæ in mixtorum reſolutione occurrunt, *Mercurii* nomine audiunt ſubſtantiam mixti ſubtiliſſimam, maxime penetrabilem & æthercam *Sulphuris* voce intelligunt id quod in illo adeſt oleoſum & φλόγιστον; *Sal* vero illis eſt quicquid in aqua diſſolvitur & igni admotum concreſcit: Tradunt *Mercurium* aut ſpiritum, animam eſſe corporum, hunc motum & vitam animalibus impertiri, vegetationem plantis, eundem flores expandere, ad maturitatem fructus perducere, lapidibus & metallis perfectionem conciliare: Iidem ſtatuunt *Sulphur*, vel *Oleum*, diverſitatis colorum parentem eſſe, pulchritudinis aut deformitatis corporum: *Sal* vero cauſam eſſe Saporum, ſoliditatis & durationis mixtorum.

Alij

Alij concedunt quidem præſentiam ſalis, ſulphuris & Mercurij in omnibus corporibus, ſed experimentorum numero manifeſtum faciunt tres iſtas ſubſtantias conſtare ex duabus aliis multo ſimplicioribus *Sale* videlicet *Acido*, & *Sale Alkali*, Sulphur autem, Sal & Mercurium, nihil aliud eſſe contendunt quam ambo illa ſalia libera vel implexa.

Revera notes velim dari duo Salium genera, quædam ſimplicia ſunt, ex nulla alia ſubſtantia conſtantia, Alia compoſita, cujuſmodi ſunt Salia omnia mineralia, & Salia plantarum eſſentialia, quæ conſtituuntur ex ſalibus ſimplicibus & principiis paſſivis, adeo ut tamen *Acidum*, inter Salia ſimplicia primum, dominium obtineat, Salium vero denominationem obtinent, quia in humido diſſolvuntur, in ſicco vero coagulantur, Salia ſimplicia, aut Alkalia ſunt, aut Acida: Alkalia, aut fixa ſunt aut volatilia: *Sal Acidum* perpetuo liquidum eſt, quapropter nomen meruit Spiritus Acidi, Interim ſpiritus iſte Acidus nihil aliud eſt quam Sal Acidum paucæ aquæ remiſtum: *Sal Alkali* contra fere ſemper Solidum occurrit, Idem, ut jam dixi, aut fixum eſt aut volatile: *Sal Alkali fixum* per ignis vim nunquam ſurſum attollitur, cujuſmodi eſt *Sal Tartari* & ſalia omnia è plantis educta mediāte incineratione, qualia ſunt *Sal Tamariſci*, *ſcordii* &c. *Sal Alkali volatile* ad minimum caloris adpulſum ſurſum fertur, ex animalibus præſertim educendum, *ſicuti ſal volatile viperinum, cornu cervini* &c.

Tria ſunt *Mercurii*, aut *Spiritus* genera, Spiritus Acidus, qualis eſt Nitri, Aluminis, Vitrioli &c. Spiritus acrimonia præditus, exempli gratia *cornu cervi*, *urinæ*, viperæ &c. & tandem Spiritus φλόγινος ſive ardens, cujuſmodi eſt *ſpiritus vini*, *cereviſiæ*, *pomacei* &c.

Spiritus *Acidus* ſal eſt acidum pauco plegmati diſſolutum, Spiritus *acer* Alkali eſt volatile, pauco phlegmati etiam remixtum, Spiritus autem ardens ſulphur eſt, Sulphur autem Acidum eſt involutum.

Principia Paſſiva quod ſpectat, concedunt omnes Chymici, nempe Aquam & Terram, vel Phlegma & caput mortuum.

Aqua menſtruum præbet, & diſſolvens Sali Acido & ſali Alkali, educiturque mediante diſtillatione è corporibus illam continentibus.

Terra vinculum præbet ambobus his ſalibus: Superſtes eſſe ſolet eductis ſalibus Lixivialibus.

Id vero obſervandum eſt pro varia mixtura quatuor harum ſubſtantiarum, ac varia diſpoſitione partium illarum, varias exoriri in rerum natura productiones, modo Animalia, modo Vegetabilia modo Mineralia.

Pyrophilus.

Quid tibi ſal Acidum, Quid ſal Alkali?

Eubulus.

Sal Acidum guſtu facile deprehenditur, odoratu, & fermentatione conſequente miſtionem cum Alkalibus, cujuſmodi eſt ſpiritus ſulphuris: Sal iſtud conſtituunt particulæ acutæ, quæ ſeſe corporis partibus, quibus obviæ fiunt, inſinuāt, & aut partium disjunctionē moliuntur, aut coagulationem, nam pro diverſitate motus, ſin-

gulari figura; ſubtilitate aut craſſitie aculeorum, ac diſpoſitione eorundem corporum, aut vi facta ſummoque impetu illa trajiciunt & tranſmeant: ac particulas ab invicem diducunt ac divellunt, aut adeo illis intricantur, ut & viribus & motu deſtituantur, ac utplurimum iiſdem adhæreſcant: Revera obſervare eſt ſal Acidum moliri & præſtare diſſolutionem corporum ſolidorum & durorum, exempli gratia lapidum & metallorum (ſi Aurum excipias quod menſtruis tantum ſalinis cedit) Idemque coagulare maximam partem corporum mollium & fluidorum, cujuſmodi ſunt lac, ſanguis &c.

Pyrophilus.

Dantur ergo ſalia Acida diverſæ naturæ?

Eubulus.

Totidem dantur diverſæ ſpeciei ſalium Acidorum quot occurrunt diverſa corpora in Natura: Etiamſi vero particulæ, aut atomi, illa componentes, acutæ ſint, nihil tamen prohibet quin unaquæque nacta ſit figuram ſuam aliis diſſimilem: Quo fit ut ſalia mineralia compoſita, in quibus Sal Acidum dominium obtinet, qualia ſunt Nitrum, Vitriolum &c. quin & Salia Eſſentialia plantarum, in coagulatione ſingula diſcrepantes figuras nanciſcantur, pro natura Acidi ipſa determinantis; cum nonnulla pyramidali forma donentur; ſicuti Nitrum, alia ſtriata ut vitriolum &c.]

Pyrophilus.

Qui fit ut Acida diſſolvant Argentum aliaque metalla, nequaquam Aurum: Liquores autem ſalſi, viceverſa, Auri compagem reſerent parcentes Argento aliiſque metallis?

Eubulus.

Aurum, cum totum fere ſulphur ſit, ideo Acidis quibuſcunque reluctatur, ad id operis requiritur liquor ſalſus, eam perfectionem adeptus quam obtinet ſpiritus ſalis, ad perficiendam diſſolutionem, qui ipſum corrodendo indolem ſalis priſtinam reſumit: Argentum contra, cæteraque metalla, cum multo plus poſſideant Mercurij quam ſulphuris, nunquam diſſolvuntur à menſtruis ſalſis: ſolique ſpiritus Acidi, qualis eſt ſpiritus Nitri, eorum diſſolutionem conſequi poſſunt. In utriuſque confirmationem id à te obſervandum eſt, eos qui circa Nitrum operam navant, poſtquam illud extraxerunt, educere præterea ſal multo minus Acidum, ad ſalis communis naturam accedens, quod vocant *Sal centricum*, id in liquorem ſolutum Aurum eodem modo ſolvit quo ſpiritus Salis, idque corrodendo reſumit etiam ſalis naturam, ac neque Argentum neque alia metalla diſſolvit.

Pyrophilus.

Suppoſito Aurum totum quantum eſt ſulphur eſſe, non difficile intellectu èſt cur ab Acidis diſſolvi nequeat, at ſolum à Salinis menſtruis.

Eubulus.

Numquid à te animadverſum, ſi Auro colliquato immiſſa fuerit extrema virgula ferrea, hanc calcinari, ac in ſcorias totam reſolvi, non ſecus ac ſi combuſta fuiſſet per ſulphur commune? Item Hydrargyrum cuncta metalla deſerere adhæſurum Auro, quod vitri inſtar fragile reddit? Qui fieri poteſt ut

Aurum

Aurum ferrum calcinet, atque adeo illud pervadat Hydrargyrum ut fragile non ſecus ac vitrum evadat, niſi ſulphure abundaret: Id primo tibi notum ferrum nonniſi à ſulphuribus calcinari poſſe, ac proinde, ſiquidem in calcem abit ab Auro, Aurum ſulphureum eſſe aut ſulphuris ſpeciem; Secundo, cum Mercurius generoſiſſimum ſit Alkali metallicum (etiamſi involutum) quod nonniſi ſulphuri ejuſdem indolis conjungi poteſt, perſpectum etiam tibi eſſe debet, ipſum ab aliis metallis non receſſurum ad amplexum auri, niſi hoc plus ſulphuris quam alia poſſideret: Hoc autem à Mercurio fragilitatem habet ea ſolum ratione quod hic illius ſulphur abſorbeat ac partes diſiungat.

Pyrophilus.

Mercurius tamen Auri corpus non deſtruit, id quod nihilominus ſupponendum ſi illius ſulphur abſorberet, ac partes divelleret.

Eubulus.

Nulla eſt conſequentia, eo videlicet quod Mercurius ſulphur Auri abſorbet, ac partes divellit, illius deſtructionem ideo debere moliri; ſulphur enim Auri cum admodum fixum ſit, Mercurius contra ſumme volatilis, accurata utriuſque conjunctio fieri neqvit, ſcilicet per minimas particulas, Mercurius autem ab igne expulſus, deſerit illico ſulphur Auri, quod abſorbſerat, fugam molitus, hinc ſulphur auri proprio Mercurio ſe adjungit, & aurum eandem ſoliditatem, duritiem ac fixitatem quam ante recuperat; Porro, quomodo *Aurum fulminans* fieri poſſet niſi ſulphure abundaret? Hujus compoſitio rem demonſtrat: diſſolvitur aurum in aqua regia, poſtea ſenſim præcipitatur inſtillato oleo tartari per deliquium facto: Tunc ſuccedit conjunctio Alkali tartari cum ſpiritu acido nitri, ex quo conſtat aqua fortis, exſurgitque nitrum regeneratum: nitrum hoc ſe adjungens ſulphuri auri, flammam concipit, effectuſque nobis mirandos edit.

Pyrophilus.

Nitrum ſolitarium hos effectus edere valeret, aut remixtum ſali ammoniaco, aut ſali communi, immiſſis aquæ regiæ.

Eubulus.

Nitrum nunquam in flammam erumpit quam cum ſulphuri cuipiam commixtum eſt, ſicuti ſulphuri communi in pulvere tormentario, & pulvere fulminante, aut ſulphure antimonij cum conficitur regulus, hepar &c. Sal commune, & ſal ammoniacum tantum abeſt ut nitro inflammabilitatem concilient, ut potius ignem majori vehementia extinguant ipſa aqua communi: Neceſſe ergo eſt ſulphur auri nitro conjungi, ac deflagrationem iſtam excitare.

Pyrophilus

Obſervamus tamen nitrum inflammari eo ipſo momento quo carbonibus immittitur,

Eubulus.

Tunc temporis nitrum ea ſolum ratione in flammam abit, quod carbonum ſulphuri ſe adjungit; ſi enim nitrum crucibulo inditum fuerit, hoc autem incandeſcat, tantummodo colliqueſcit, ſolumque flammam concipit ab injecto aliquo ſulphure, aut carbone.

Vt vuero amplius manifeſtum fiat auro, multo plus ſulphuris ineſſe quam reliquis metallis; adnotes velim neque argentum, neque plumbum, neque ſtannum fulminans confici poſſe, quia videlicet metalla hæc pauciſſimum ſulphur obtinent, plane abſorptum à proprio ſuo Mercurio.

Nihil toto in orbe occurrit quod natales ſuos non debeat Sali Acido; nihil vitam obtinet; nihil abſque illo ſobolefcit; Id ipſiſſima eſt anima mundi cujus toties antiqui meminere.

Spiritus intus alit, totamque infuſa per artus
Mens agitat molem.

Paucis Sal acidum author eſt conſtructionis omnium corporum, dominium integrum in Alkalia obtinens, ipſis imprimit, tanquam ſigillum ceræ, omnia characterum genera, totidemque diverſa conſtituit corpora quot aculeis diverſis donatum eſt, ſicuti id obſervare eſt ex regeneratione ſalium eſſentialium plantarum, ac ſalium mineralium compoſitorum,

Si cuipiam Alkali, ſive fixo ſive volatili, commiſceatur liquor aliquis acidus vegetabilis, ſicuti, exempli gratia, granorum chermes, aut vini, donec nulla amplius animadvertatur fermentatio, hæc per chartam emporeticam trajiciantur, evaporatio humidi ſuperflui procuretur, poſtmodum accedat cryſtalliſatio immiſſorum cellæ vinariæ, aut alij loco frigido, exſurget ſal eſſentiale Kermeſinum, iiſdem præditum viribus ac id quod elici ſolet; prodit etiam tartarũ vini tartaro ſimile, è quo acidum exiit.

Spiritus acidi ſalium mineralium compoſitorum, ſicuti aluminis, nitri &c. quodvis Alkali genus commutant in ſalia generis ejuſdem, videlicet alumen, nitrum &c. illis ſimilia è quibus extracta ſunt,

Pyrophilus.

Experimenta hæc elegantiſſima ſunt, admodum curioſa, ſummam probabilitatem conciliantia; novaque hęc ratiocinandi methodus ab experimentis & probatis admodum mihi grata eſt: At, quæſo, exhibe mihi ideam æque nitidam Salis Alkali ac ea eſt quam attuliſti ſalis Acidi.

Eubulus.

Sal Alkali innoteſcit ex fermentatione quam ſubit Acidis remixtum, ac præcipitatione ab eo facta vitrioli martis aliorumque ſalium mineralium compoſitorum in aqua diſſolutorum, præterquam ſalis marini, in quo Acidum & Alkali adeo ſtricte cohærent, ut neque ignis vehementia, neque commixtio alterius corporis illa unquam ab invicem diſiungere valeat, ſicuti jam ante monui, verba faciens de diſſolutione Auri per menſtrua ſalina: Id te obſervare volui dari duplex Alkali, fixum & volatile, fixum, quale eſt ſal tartari; volatile, ſicuti ſal volatile viperinum.

Sal Alkali poris admodum pervium eſt, inane & aſperum, hoc eſt, cujus particulę ſunt inęquales, eaque propter lintea dealbat & ſordes pannorum abſterget; quas ob inæqualitatem & aſperitatem aufert, intra poros illas adſumendo.

Pyrophilus.

Quo argumento probaveris Sal Alkali

kali inane eſſe, ac linteamina & pannos mundare?

Eubulus.

Plurima experiméta utrumq; cõfirmant. Niſi Salia Alkalia innania eſſent, quomodo tam facile in liquorem reſolverentur in loco humido repoſita? Si quidem obſervamus ſalia Acidis propriis abundantia, qualia ſunt nitrum, alumen, vitriolum &c. in eo nequaquam ſolvi: Alkali Nitri, quod nondum eductum eſt è proprio capite mortuo, aëri expoſitum ſibi non adſumeret Acidum illi ſimile quod ab eo extractum eſt: Diaphoreticum Antimonij nondum elotum, incrementum ponderis non adſumeret, neque facultatem ſuam diaphoreticam exueret emeticam aſſumpturum: Paucis, corallia, plumbum, plurimaque alia Alkalia, ignem reverberij vehementiſſimum per aliquot dies & noctes experta quinæ partis pondere non augerentur, neque, alkalia cum ſint, ſalſa evaderent, ac cum Acidis adhuc fermenteſcerent, ſicuti prius, niſi Alkalia ſalia eſſent inania, quæ inexiſtentia Acida aëri & igni facile adſumunt.

Attamen de horum experimentorum veritate conſtat, videlicet Alkali nitri ex aëre haurire Acidum ſibi homogeneum: Diaphoreticum antimonium in illo fieri emeticum: Corallia reverberata non ſolum ponderis incrementum aſſumere, ſed & ſalſedinem contrahere, nec amplius cum acidis fermenteſcere: Ex quibus non inique inferre licet ſalia Alkalia ſalia eſſe innania & poroſa, quævis Acida admittentia, cujuſcunque naturę fuerint.

Neque pauciora occurrunt argumenta fidem facientia ſal Alkali linteamina de alalbere & ſordes pannorum everrere: Si à te obſervatum fuiſſet lixivia confici non poſſe ex cineribus iſto ſale carentibus, cujuſmodi ſunt è lignis diutius in aquis fluctuantibus, ſed ſolum ex illis quæ illo abundant, quales ſunt cineres querni, lignornm pomorum, geniſtæ &c, Salia ſalſa, exempli gratia: Sal commune, nunquam illa mundare, quia nempe illorum Alkali omnino infarctum eſt proprio Acido, ac proinde nequaquam poſſe intra ſe recipere ſordes linteaminum & pannorum, Aliis argumentis mihi non eſſet opus, neque in exemplum adducenda eſſet ſaponaria herba, ſic dicta quia in uſum venit dealbandis linteaminibus & pannis, quæ id ſolum præſtat quia hoc ſale turget.

Pyrophilus.

Sufficienter hæc dictorum fidem faciunt; Nuper mihi explicaſti, verba faciens de diſſolutione metallorum, quamobrem Aurum ſolummodo à liquore Salſo ſolveretur; Argentum autem, aliaque metalla à liquore Acido, optarem equidem à te mihi oſtendi quare Acida nequaquam præcipitant vitriolum martis in aqua diſſolutum, id quod Alkalia præſtant, cum contra æqualiter præcipitent ſecum ſublimatum corroſivum, in aqua communi diſſolutum.

Eubulus.

In proclivi eſt rationem reddere diverſorum horum effectuum, Si vel leviter animadvertere volueris qua ratione fiant hæ præcipitationes: Alkalia, tum fixa, tum volatilia, omnes has diſſolutiones præcipitant, quia abſorbent Acida quæ ferrum & Mercurium diſſoluta tuentur, quapropter ferrum & Mercurius, cum non amplius detineantur, neque exagitentur ab aculeis iſtorum Acidorum, præcipitantur, & proprio pondere in fundum vaſis continentis demerguntur.

Secus accidit in præcipitatione ab Acidis facta Mercurij ſublimati corroſivi, in aqua communi diſſoluti, & mercurij in aqua forti: Nulla fit ibi conjunctio Acidi cum Alkali, ſed tantum confuſio Acidi cum Acido, Hæc autem præcipitatio ea ſolum ratione accidit, quod Acida nitri, vitrioli, & ſalis communis, à quibus ſublimatus fuit Mercurius, & Acida aquæ fortis, à quibus fuit diſſolutus, hunc pervadere non potuerunt, neneque intime cum illo conjungi, quo fit ut novo Acido accedente facile concutiantur, eoque pacto ut prædam dimittant efficiunt; ſic accidit præcipitatio Mercurij: atque hæc ratio eſt cur Acida nunquam præcipitare valeant vitriolum martis diſſolutum in aqua, quia tam arcta adeſt & perfecta unitas inter ejus Alkali & proprium Acidum, ut ne minimus quidem interſit porus vacuus, adeo ut novum Acidum adveniens, cum nihil innane illi occurrat, nunquam illa diſiungat.

Pyrophilus.

Necdum adhuc plane percipio quo modo Acida, quæ corpus diſſolutum tenent, id ipſum deferant alteri adhæſura.

Eubulus.

Experientia id protinus te docebit; Si diſſolutioni vitrioli martis, ac diſſolutioni ſublimati corroſivi, immiſeris qualecunque Alkali, illico Præcipitatum ſe offert; Si poſt injectum Alkali ſtatim Acidum immiſſum fuerit, nullum Præcipitatum ſuccedit, & diſſolutio æque limpida remanet ac prius, quia Acidum poſtremo impoſitum adjungit ſe Alkali prius immiſſo, ac proinde obſtat quominus hoc Alkali abſorbeat Acidum quod Mercurium & Ferrum diſſolutum tenet, Sin hęc præcipitatio vitrioli Martis & Mercurij ab Acidis ſpiritibus diſſolutorum, & præcipitatorum demum ab Alkalibus, alio modo quam quē tibi expoſui contingeret, ſemper pariter accideret, ſive Acidum injectum fuerit poſt immiſſum ante Alkali, vel nullum immittatur, id quod tamen non accidit, Acido impoſito ſe adjungente injecto prius Alkali, eoque modo prohibente ne Alkali abſorbeat ſpiritus acidos qui ſervant Mercurium & ferrum diſſoluta.

Pyrophilus.

Experimenta à te allata fidem abunde faciunt iis quæ propoſuiſti de ſalibus Acidis, & de Salibus Alkalibus; At cum non ſufficiat ad conſtitutionem Principiorum dixiſſe quid ſint, & quid agant, ulterius probanda eſt illorum exiſtentia, quod omnibus corporibus inſint demonſtrandum, eademque eſſe Principia,

hoc

hoc eſt, cuncta corpora in illa reſolvi, ipſa vero in nullam aliam præterea reſolvi ſubſtantiam ; Hoc vero à te demonſtrari enixe cupio in ambobus his ſalibus, ſi res poſſibilis.

Eubulus.

Eapropter in examen adducenda ſunt Animalia, Vegetabilia & Mineralia, nam ne unum quidem occurret in quo non reperire ſit ambo hæc Salia, & in quo non ſint Principia.

Alkalia volatilia, quæ copioſe ex ſanguine, carnibus, cornubus, oſſibus animalium eruuntur, quæ cum omnibus Acidis fermenteſcunt, ac præcipitant vitriolum Martis in aqua diſſolutum, ſufficienter comprobant Alkali præſentiam : Diverſi etiam ſucci Acidi qui in eorum corporibus ſecernuntur, ſicuti ſaliva, quæ mercurium mortificat, potentiſſimum Alkalinum, quod aliter mortificari nequit quam per Acidum: Sicuti Acidum ventriculi, quod lac mane hauſtum coagulat; id quod facile eſt cognitu, ſi quidem protinus ac aſſumptum eſt vomitu excluditur ; Lac quippe nonniſi Acido coagulari poteſt. Caro ipſa, Sanguis & Lac, quæ acorem contrahunt cum putredo illa invadere incipit, ſatis ſuperque oſtendunt ſal Acidum exiſtere in Animalibus.

An ullum reperire eſt vegetabile in quo ambo hæc Salia deprehendantur? argumento ſit vel ſola fermentatio quæ accidit in ſuccis vegetabilium ad rei demonſtrationem : Nam fermentatio, ſicuti deinceps dicturus ſum, ſuccedere nequit alio modo quam ex concurſu amborum horum ſalium.

Neque ullum etiam vegetabile occurrit è quo non elicias Alkalium inſignem copiam, & quod non inchoante putredine Aciditatis manifeſta præbeat indicia: Quinimo, quomodo ſal eſſentiale è plantis elicere liceret niſi ex Acido & Alkali conſtarent? Siquidem Salia Eſſentialia (ſicuti à me tibi oſtenſum ubi de regeneratione Salium) nihil aliud ſunt quam ambo hac Salia combinata.

Numquid etiam ex Mineralibus Acidum & Alkali extrahuntur? Salia mineralia compoſita, ſicuti Nitrum, Alumen, Vitriolum &c. in diſtillatione Acidum nobis ſuppeditant, in capite mortuo Alkali deponentia, Lapides calcinati, exempli gratia. Calx viva, non alia ratione in aqua diſſoluta fermenteſcunt quam quia bina hæc ſalia complectuntur : Sulphur commune nunquid Acido ſuo donatum eſt, quod in ejus combuſtione per campanam elicitur, ac Mercurium in Cinnabarin elevat? Nec illi ſuum Alkali deeſt, in capite mortuo reſiduum: Annon Acidum & Alkali in Antimonio adſunt, ſicuti nobis obſervare licet in compoſitione Butyri illius? Commiſcentur partibus æquis antimonium & ſublimatum corroſivum, retortæ immittuntur, igne urgentur, tunc ſpiritus acidi, à quibus ſublimatus fuerat Mercurius, hunc deferunt adhæſuri parti Mercuriali vel alkalinæ Antimonij, ſurphur autem aut acidum antimonij, elevat Mercurium in cinnabarin.

Quin & Metalla an propriis Acido & Alkali deſtituuntur? Aurum ſulphure abundat, quod acidum eſt, ac donatum eſt Mercurio qui ſulphur

detinet, illique intime combinatur; Argentum aliaque metalla Mercurio pollent, qui cum ſpiritu Nitri fermenteſcit, hic vero Acidus eſt, ac ſulphure, quod prohibet volatilitatem & fluiditatem hujus mercurij.

Pyrophilus.

Sed nunquid fieri poteſt ut ignis gignat ambo hæc ſalia in pleriſque corporibus è quibus educuntur?

Eubulus.

Nequaquam; ſi quando enim extracta fuerin Salia è cineribus, quantumvis calcinaveris, nunquam novum ſuppeditant, uti neque lignum fluctibus agitatum, aut lignum putridum, ac plantæ diu per aliquot dies & noctes expoſitæ, quia ſcilicet illorum ſalia in aëre & aqua fuere diſſoluta, ac proinde ab his corporibus ſecreta: Non idem futurum ſi ignis parens eſſet amborum iſtorum ſalium, quovis enim tempore, ſive poſt putredinem, ſive prævia calcinatione, ſemper ignis novum ſal gigneret, neque corpus unum plus alio ſuppeditaret, id quod omnino experientiæ repugnat, ſicuti tibi non ignotum.

Acor ſanguinis, lactis & carnis, inſitus eſt, ac varij ſucci acidi, quos in corporibus animalium deprehendimus, nullo artificio ab illis ſecernuntur, abſque ignis miniſterio.

Fermentatio quæ accidit ſuccis vegetabilium, ſponte ſuccedit.

Paucis, Acida & Alkalia ſalium mineralium compoſitorum, ab invicem opera ignis ſecreta, nunquam repoſitura eſſent eadem ſalia cum iterum conjunguntur, ſi ignis eſſent producta; quæ enim proportio, quæ convenientia inter nova iſta producta ab igne cum principiis ſalia illa componentibus, ut ſperabile ſit ab his productis exſurrectura ſalia æque naturalia ac nitrum, alume, ſal gemmeum &c.

Ab omnibus hiſce experimentis manifeſtum eſt ignem in corporibus non producere ſalia quæ ab illis extrahuntur, ſed ſalia illa reapſe in illis præexiſtere: Supereſt jam oſtendam illa horum eſſe Principia.

Ex corporibus omnibus extrahi ſolent tres diverſæ ſubſtantiæ, quibus imponi ſolent nomina Salis, ſulphuris & Mercurij, conſtitui ſolita ultima corpora quæ occurrunt in reſolutione mixtorum: At vero experientia duce compertum tres iſtas ſubſtantias conſtare ex Sale Acido & Sale Alkali, Ambo hac Salia ex nulla alia ſubſtantia compoſita eſſe, ac proinde hæc Principia conſtituenda eſſe.

Inſudet quantumlibet artifex, media illi ſuppetunt per quæ ſal, ſulphur & Mercurium in ambo dicta Salia deducere poteſt, at nunquam artificium ullum illi obveniet cujus ope bina hæc ſalia in alias ſubſtantias dividat: Etiamſi vero ambo eadem inſtrumenta uſurpet, quibus uſus eſt ad deductionem trium aliarum ſubſtantiarum in ambo hęc ſalia, videlicet Ignem & Aquam, nunquam tamen conſequuturus eſt ut Sal Acidum exuat naturam ſalis Acidi, & Sal Alkali indolem Alkalinam.

A me tibi demonſtratum dari duo ſalium genera, videlicet Sal Acidum & Sal Alkali; Dari triplicem ſpiritus,

tus, aut Mercurij, ſpeciem, Spiritum Acidum, ſpiritum Acrem, & Spiritum Ardentem, Spiritum Acidum eſſe Sal Acidum, in pauco phlegmate diſſolutum, Spiritum acrem eſſe Alkali volatile, remixtum etiamnum pauco phlegmati, Spiritum autem ardentem ſulphur eſſe, Sulphur vero Sal Acidum involutum: ſupereſt jam ut nonnulla experimenta adducam quibus hæc ſtabiliam,

Primum Experimentum

Comprobans Spiritus Acidos nihil aliud eſſe quam Salia Acida in phlegmate diſſoluta.

Spititus Acidus fermentationem ſubit cum omnibus Alkalibus, eaque deducit in Salia ejuſdem naturæ cum iis é quibus eductus eſt, ſicuti ſpiritus Nitri &c,

II. Experimentum,

Oſtendens Spiritum acrem Alkali eſſe volatile in phlegmate diſſolutum.

Spiritus omnes acres cum Acidis fermenteſcunt, & præcipitationem efficiunt vitrioli Martis in aqua diſſoluti, ſicuti ſpiritus volatilis ſalis ammoniaci.

III. Experimentum.

Probans Spiritus Ardentes eſſe ſulphura.

Plantæ plurimum ſuppeditant Oleum, paucum vero ſpiritum ante fermentationem: Contra plurimum effundunt ſpiritum, pauciſſimum vero oleum fermentatione præeunte, quia partes ſecedunt & extricantur ab invicem tempore fermentationis; intricatæ autem & implexæ mutuo manent antequam fermentatio accidat, id quod aperte demonſtrat ſpiritum ardentem ſulphur eſſe vegetabile, ſed multo minus intricatum quam alia vegetabilium ſulphura.

IV. Experimentum.

Eandem rem comprobans.

Oſtendit experientia Spiritus ardentes aëri expoſitos ad aliquod tempus in olea converti ejuſdem naturæ cum iis quæ educta ſunt ex illis plantis.

V. Experimentum.

Demonſtrans Spiritus ardentes Acida eſſe involuta.

Ex Sale Saturni extrahitur ſpiritus ardens, ejuſdem indolis ac ſpiritus vini, Spiritus autem iſte aliunde deduci non poteſt quam ab acido aceti ſtillatitij, quod ingreditur compoſitionem Salis Saturni, quorum partes invicem intricatæ & implexæ fuere.

VI. Experimentum.

Comprobans Olea Vegetabilium Acida eſſe involuta.

Oleum corrodit cuprum: idque in æruginem tranſmutat, Acidis autem ſolis ineſt hæc facultas, ac proinde Oleum Acidum ſit neceſſe eſt.

VII. Experimentum.

Eandem rem confirmans.

Ignis eſt Oleum cujus particulæ ſunt explicitæ, in motu & agitatione vehementiſſima conſtitutæ. Ignis eſt

Acidum (ſiquidem coralla ſalſa reddit) ergo oleum, quod ejus eſt materia, debet eſſe acidum?

VIII. Experimentum.

Ejuſdem rei confirmativum.

Sapo præterea argumentum invictiſſimum ſuppeditat Olea vegetabilium Acida eſſe implicita, Conficitur Sapo ex tribus partibus Alkali & duabus Olei; Ambæ hæ materiæ ſimul commiſcentur, coquuntur, hinc exſurgit corpus ſalſum, Sapo dictum: Notum tibi eſt ſalſuginem oriri ex commixtione Acidi cum Alkali, ac proinde, ſiquidem ſapo eſt ſalſus, non modo in Sapone deliteſcere debet Alkali, ſed etiam Acidum; Acidum illi communicari nequit alia ratione quam per oleum inmiſtum, cujus Acidum extricatur in Alkali quod adjungitur, hinc neceſſe eſt Oleum eſſe Acidum involutum.

Pyrophilus.

Sed & poſſibile eſt ab igne communicari iſtam ſalſedinem ſaponi, ſicuti coraliis illam impertitur; modo enim dixiſti ſi illa reverberij igne vehementi urgerentur per aliquot dies & noctes, ſalſedinem inſignem contrahere, nec amplius cum Acidis fermenteſcere.

Eubulus.

Idem de Sapone pronuntiare non licet quod de coralliis, nam præterquam quod Corallia per ſex dies totidemque noctes reverberanda ſunt ut ſalſedinem contrahant, Saponis autem ſalſedo cito inducitur ſtatim ac Acidum olei extricatum eſt, & abſorptum ab Alkali immiſſo, Præterea Saponis nequaquam augetur pondus cum igni admovetur, ſicuti accidit coraliis, quæ quintæ partis incrementum capiunt.

IX. Experimentum.

Evincens pinguedines & axungias animalium Acida eſſe implexa.

Conficitur Sapo ex ſebo animalium, eodem modo ex oleis vegetabilium: neceſſe ergo eſt pinguedinem & ſebum animalium Acida eſſe invo luta, non ſecus ac olea vegetabilium.

X. Experimentum.

Ejuſdem rei fidens faciens.

Flamma quam emittit axungia & pinguodo eſt acida, ferrum deſtruit, idque in ſcorias redigit &c.
Ergo pinguedo & axungia debent Acidis accenſeri.

XI. Experimentum

Comprobans Sulphura mineralium & metallorum Acida eſſe involuta.

Sulphur Antimonij Mercurium in Cinabarin extollit, ſicut id obſervare eſt in compoſitione butyri illius, Quomodo Sulphur Antimonij poſſet elevare Mercurium (qui Alkali eſt) in Cinnabarin niſi eſſet Acidum: Neceſſe ergo eſt Sulphur Antimonii eſſe Acidum.

Sulphur commune evehit quoque Mercurium in Cinnabarim, quod in uſum venire poteſt ad Saponis compoſitionem, non ſecus ac olea vegetabilium & exungiæ animalium:

Paucis

Paucis, Sulphur Auri eſt Acidum, ſi quidem eundem effectum ac Acida producit, ferrum calcinat, quod nonniſi per acida calcinari poteſt.

Ergo Sulphura mineralium & metallorum Acida ſunt involuta.

Pyrophilus.

Proculdubio Principia hæc admodum ſenſibilia ſunt, palpabilia, & obvia.

Eubulus.

Neque ſatis eſt quod ſeorſim Salis Acidi, & ſeorſim ſalis Alkali meminerim, Rem ulterius provehere animus eſt, oſtenſurus quid valeant ambo hæc ſalia conjuncta: Hæc inquam inter ſe eundem reſpectum habent quem corpus erga Animam: Sal Acidum anima eſt quæ animat & vivificat corpus, Sal Alkali corpus eſt quod animam excipit, illique adeo ſtrictim unitur, ut neque anima hoc corpore deſtituta præſtare quicquam valeat, neque hoc corpus abſque illa anima. Si quando arcta illorum intercedit unitas, ſicuti id obſervare eſt in ſale communi, ab invicem illa dirimere impoſſibile eſt; Etiamſi vero ambo hæc ſalia primo obtutu adverſari ſibi mutuo videantur, ratione fermentationis obſervandæ cum ſibi mutuo occurrunt, in mutuos tamen amplexus ruunt, adeoque arcto nexo conjunguntur, ut mutuo coagulentur ac unum idemque corpus conſtituant, tantum abeſt ſeſe mutuo deſtruant: Illis competit, quod *Hippocrates* incomparabilis ait *libro de Diæta*, verba faciens de Aqua & Igne, etiam ſi ambo illa elementa qualitatibus differant, uſu tamen invicem convenire; hæc omnibus corporibus ſufficere & ſibimet ipſis, hæc eadem ſeorſim neque aliis neque ſibi ſufficere.

Conſtituuntur, ait, *tum animantia, tum alia omnia, tum homo ipſe, ex duobus differentibus quidem facultate, concordibus vero & commodis uſu: hæc ambo ſimul ſufficientia ſunt tum aliis omnibus tum mutuo ſibi ipſis, Utrumvis vero ſeorſum neque ulli alteri, neque ſibi ipſi ſufficiens eſt.*

Bina hac ſalia nunquam quieſcunt, niſi ſimul combinentur, quamprimum vero combinata ſunt, mutuo poſtmodum amore & ſympathia feruntur, id quod infinita experimenta commonſtrant, potiſſimum vero Atramenta ſympathetica.

Primum Atramentum ſympatheticum.

Apparentur duo liquores diverſi, duobus vaſis ſeorſim recondendi.

Primus, qui ad ſcribendum uſurpandus eſt, paratur ex aceto ſtillatitio & ceruſa, ſimul ferve factis ſemi horæ ſpatio in phiala accurate obturata, demum filtratis per chartam emporeticam, aſſervando liquorem reſultantem in alia phiala rite occludenda.

Secundus, qui ſcripturam in apertum prodit, conficitur ex calce viva, auri pigmento & aqua communi, eodem modo quo præcedens.

Priore horum liquorum utimur ad ſcripturam, demum admovetur huic charta poſteriore liquore imbuta, Scriptura, quæ viſum effugiebat, illico atram ſe exhibet, non minus quam ſi uſurpatum fuiſſe atramentum nigerrimum.

Ut manifeſta fiat cauſa hujus effe-

ctus adeo admirandi, adnotandum eſt calcem vivam & auripigmentum abundare ſale Alkali, Alkalia autem illa quibus imbuta fuerat charta, hanc deſerere, abſorptura acidum aceti, qua ratione ſcriptura evidens fit.

Hoc vero maxima admiratione dignum, quod Alkalia calcis vivæ & auripigmenti tranſmeant etiam chartarum ſcapos vicenos, menſam, quin & parietem, abſorptura acidum aceti, id quod obſervatur ex ſcriptura eodem tempore manifeſta ab impreſſione & odore in charta relictis.

II. Atramentum Sympathicum.

Uſurpandum eſt atramentum confectum ex carbone ſuberis & gummi Arabico, Scriptura nigerrima futura eſt, demum illinendus eſt huic ſcripturæ liquor paratus ex calce viva & auripigmento, Illico ſcriptura evaneſcet, nequa unquam manifeſta fiet niſi illitus fuerit quiſpiam liquor acidus, cujuſmodi eſt comparatus ex aceto ſtillatitio & ceruſa.

Alkali calcis vivæ & auripigmenti abſorbent, (ſicuti adparet) acidum carbonis ſuberis & gummi arabici, eaque ratione delent ſcripturam, quæ iterum protinus emergit ſi affrictus fuerit quiſpiam liquor acidus, quia Alkalia, à quibus abſorptum fuerat acidum iſtius atramenti, id deſerunt abſorptura id quod adjicitur, hinc ſcriptura iterum manifeſta fit.

III. Atramentum Sympathicum.

Tertium hoc experimentum docet rationem uno momento exſcribendi quodvis librorum characterum genus ac imitandi æri inciſas imagines.

℞. Saponis Veneti fruſtillatim diviſi, cinerum quernorum áá. partes æquales, tantumdem fere calcis vivæ, bulliãt omnia in lagena nova, infuſa aqua communi, filtrentur per chartam emporeticam, imbuta hoc liquore penna affricetur libro aut imagini exprimendæ, admove chartam parum illitam quoque eodem liquore, interjectam unicuique libri folio, liber hic immittatur duobus prelis, intra quadrantem horæ omnia expreſſa invenientur, nullo detrimento typo illato.

Ratio hujus experimenti hæc eſt, quia Acidum atramenti, quod ſemper prævalet Alkalinæ parti, ac ſucceſſu temporis delet ſcripturam aut impreſſionem, robur addit acido liquoris quo imbuta eſt charta, adjungendo ſe ejus Alkali, ac proinde imprimit chartæ omnes characteres qui libro inſunt, adeo ut in libro impreſſo aut ſcripto ſuperſit ſolum tantum Alkali quantum abſorbere valet Acidũ, hinc ſcriptura & elegantior & nitidior quam ante apparet.

Eadem plane ratione Acida, cujusmodi eſt ſpiritus nitri, ſcripturam delent, quia ejuſdem Alkali ſupprimunt, generoſa autem Alkalia, qualis eſt infuſio gallarum, ut ea iterum manifeſta fiunt in cauſa ſunt, ſi hac illita fuerint, quoſque libros & ſcripturas obſoletas renovant, quia ſibi adſumunt acidum à quo deleta fuerat ſcriptura.

Ambo hæc ſalia quieſcunt ſtatim ac conjunctio eorum facta fuit: Diſcrimen

men

men autem phęnomenorum omnium in rerum Natura apparentium conſtituunt: Cauſa ſunt Colorum permanentium nobis obviorum, Odorum & Saporum in ſenſus noſtros incurrentium, nam pro varia binorum horum ſalium commixtione, ac diverſa partium illorum coordinatione, retina diverſimode afficitur, diſcrepanteſque colores percipimus, Nervi vero olfactorii, ac linguæ papillæ nerveæ, quia aliter atque aliter feriuntur, hinc guſtus & odoratus diverſitas emergit.

Pyrophilus.

Optarem equidem velles mihi paulo fuſius explicare quomodo Sal Acidum, & Sal Alkali combinata, in nobis pariant diverſas illas ſenſationum ſpecies de quibus meminiſti.

Eubulus.

Sive diverſitas colorum à nobis perceptorum ſolum agnoſcat cauſam variam luminis reflexionem, ſive ſolum inducatur à varia impreſſione quam corpus coloratum aëri infert, aër autem nervis opticis, ſive tandem nihil aliud ſint quam atomi aut corpuſcula è corporibus perpetuo exilientia, quæ retinam afficiant, in nobis autem diverſos colores inducant, id ſemper in confeſſo erit cauſam præcipuam colorum permanentium exſurgere tantum ex varia natura, ac diverſimoda commixtione Salium Acidorum cum Alkalinis; id quod ex variis experimentis eluceſcit.

Primum Experimentum.

Acida quæcunque deſtruunt colores cæruleos; Alkalia autem quævis eoſdem reſtituunt.

II. Experimentum.

Syrupus Violaceus, qui conflatus eſt ex Acido & Alkali, viridem colorem pulcherrimum induit ſi commixtus fuerit cuipiam Alkali, ſicuti oleo tartari facto per deliquium: rubicundum autem, cum quiddam Acidum infunditur.

III. Experimentum.

Oleum Vitrioli, generoſiſſimum acidum, remixtum infuſioni gallarum, potentiſſimo Alkali, liquorem nigrum producit.

IV. Experimentum.

Decoctum roſarum rubrarum ruſum colorem induit, ſi acida commixta fuerint, nigrum vero ſi Alkalia.

V. Experimentum.

Mercurius evehitur in Cinnabarin à ſulphure communi, elegantemque colorem rubrum adquirit: Idemque Mercurius ſublimatus, in aqua diſſolutus, demum præcipitatus ab Alkalibus, deſcendit forma pulveris, modo albi, flavi, citrini, &c. pro natura Alkali præcipitantis, ac prout hoc Alkali abſorbet plus aut minus acidum, à quo diſſolutum manebat.

VI. Experimentum.

Spiritus Nitri, ſummum Acidum, ſuccum herbarum, Alkali volatili abundantium, inſtar lactis albeſcere facit.

Idem præſtat Acetum ſtillatitium in compoſitione lactis virginei, idem lithargyro efficit.

Odor affectio eſt nervorum ob-

factoriorum, Sapor quoque affectio eſt nervorum papillarum linguæ, ſicut Colores affectio ſunt retinæ tunicæ: Tanta eſt affinitas inter Saporem & Odorem, ut res Odoratui gratæ, Guſtum quoque jucunde afficiant, quo fit ut maxima animalium pars alimenta priuſquam deguſtent odorentur, neque prius ingerant quam grata odoratui deprehendant, ſicuti in Simiis obſervare eſt: Quicquid diſcriminis inter binos hos ſenſus occurrit hoc eſt, quod particulæ quæ odoratum movent ſubtiliores ſint & tenuiores quamque Guſtum afficiunt.

Sicuti non dantur colores quos non percipiamus ex varia commixtione Alkalium cum acidis, neque etiam dantur ſapores vel odores quos deprehendamus juxta variam commixtionem amborum horum ſalium.

I. Experimentum.

Oſtendens Odores procreari ex Acido & Alkali.

Oleum roſarum diſtillatione elicitum, quod Acidum eſt implexum, aquæ immiſſum non exigua copia, odore fere caret, remixtum ſali Tartaris potentiſſimo Alkali, compoſitum liquidum producit, cujus guttæ aliquot aquæ remixtæ odorem gratiſſimum illi conciliant.

II. Experimentum.

In ejuſdem rei confirmationem.

Sulphura mineralium, quæ Acida ſunt involuta, cum ab igne diſſolvuntur, vel alio quopiá diſſolvente, odorem æque fœtidum de ſe fundunt, ac oleum roſarum diſtillatione elicitum, cuipiam Alkali remixtum, eſt gratum.

III. Experimentum.

Evincens diverſos Sapores ortum ducere à varietate Acidorum & Alkalium.

Ab experientia diſcimus ſalſuginem oriri à commixtione Acidorum cum Alkalibus: Sapo, qui ſalſedinis eſt particeps, exemplum familiare ejus rei nobis ſuppeditat: Conficitur expuris Alkalibus, & Oleo, quod Acidum eſt involutum.

Ultimum Experimentum.

Comprobans diverſitatem Saporum pendere à varia mixtione, & naturu ſingulari Acidorum & Alkalium.

Argentum in cryſtalla deductum per ſpiritum Nitri, qui potentiſſimum eſt Acidum, ſaporem ſumme amarum adipiſcitur: Plumbum contra in aceto ſtillatitio diſſolutum, ac in ſal deductum, ſaccharinam dulcedinem adquirit.

Plurima alia experimenta proferre in proclivi eſſet, comprobantia diverſitatem Odorum & Saporum deducendam eſſe à varia commixtione Acidi & Alkali, ſed cum alia tibi enarranda habeam, huc unicum adhuc allaturus ſum, & familiare, de Vino ſcilicet, Vinum alio odore & ſapore ante fermentationem donatum eſt quam hac peracta, aut dum perficitur, paulatim à ſperitatem

deponit

deponit ſaporem gratiorem aſſumpturum, tandem aceſcit, & temperamento vini privatur. Cunctæ autem hæ immutationes illi accidunt prout Acida & Alkalia in illo occurrentia, magis aut minus implexa ſunt, ac prout alterutrum illorum plus aut minus evectum eſt, & vix aliquis odor aut ſapor occurrit, quem non ſubeat antequam in acorem abeat.

Duo autem ſuperſunt dicenda de *Principiis Paſſivis*

Aqua prius eſt amborum horum Principiorum, uſum præſtat (ſicuti jam te monui) vehiculi ſali Acido & Sali Alkali, Uſui quoque eſt iis diſſolvendis, motu'que conciliendo, *quia ſalia non agunt niſi diſſoluta.*

Aqua mixtorum deſtructionem inducit, ſi majori quam decet copia abundet, ſicuti contra eadem obfirmat, arcteque partes conjungit, ſi minori adfuerit copia, ſpatia vacua, ſi quæpiam occurrant, adimplens.

Terra, ſive Caput mortuum, viceverſa, cum plurimis poris pervia ſit, & leva, multa ſpatia inania relinquit in corporibus quæ de illa participant; ſed viciſſim impedit ne corpora iſta ad deſtructionem veniant per phlegmatis copiam.

Inutile eſſet plurima congerere experimenta, confirmantia Aquam & Terram quibuſvis corporibus ineſſe; Illorum eſſe ptincipia, ſed actione deſtituta, Rem apud te eſſe ratam exiſtimo, nec ſemel obſervatum nullum corpus dari è quo phlegma diſtillationis ope non eliciatur; vel quod præmiſſa calcinatione ſuperſtitem non det terram: Quantumvis operam naves circa Aquam & Terram, impoſſibile eſſe aliud quid præter terram & aquam elicere: Nec te etiamnum latet lignum putridum, quod ſale ſuo Acido & Alcali privatum eſt, cui præter phlegma & terram nihil ſupereſt, quavis actione ſpoliari.

Pyrophilus.

Optarem equidem à Te mihi explicari quid intelligas per voces *Fermentationis* & *Præcipitationis*, toties à te memoratas.

Eubulus.

Fermentationis voce audio motum inteſtinum ſingularum corporis partium fermentationi ſubjectorum, adeo ut eundem non occupent locum, neque eundem ſitum quem ante obtinuerant, quem proinde commutant, aut ſaltem inſignem alterationem inducunt corporibus fermentationem ſubeuntibus: Hoc ab *Efferveſcentia* diſcrimine, in qua ſolummodo accidit agitatio partium integrantium mixti, concurrente efficacia cujuſpiam agentis externi, exempli gratia ignis, quæ partes poſtmodum eidem loco reſtituuntur, eidemque ſitui quæ prius obtinebant, illarum tamen natura & qualitatibus nullam alterationem paſſis.

Plurimæ Fermentationis ſpecies in Natura occurrunt; quædam Efferveſcentiam habent ſociam, ſicuti ea quæ ſequitur commixtionem olei vitrioli cum oleo tartari: Alias nulla comitatur Efferveſcentia, ſicuti eam quæ fit in ovo cui incubat Gallina, ſicut & in aqua communi cum infunduntur

guttæ aliquot ſpiritus vitrioli optime dephlegmati; quæ fermentatio ſolummodo manifeſta fit ex calore illico ſe prodente: Quædam Fermentationes ſine calore contingunt, ſicuti ea quæ ſequitur vitrioli cum aqua commixtionem, addito oleo tartari.

Nonnullę Fermentationes in ignem & flammam erumpunt, ſicuti cum calx viva pauco aceto irrigatur: Aliæ ſine igne & flamma fiunt, cujuſmodi ſunt Fermentationes ordinariæ.

Sunt & nonnullæ ſenſibiles, aliæ inſenſibiles; Senſibiles; ſicuti Fermentatio ſpiritus Nitri cum oleo Tartari, Et Inſenſibiles, qualis eſt vini aceſcentis.

Pyrophilus.

Unde oritur diverſitas illa Fermentationum?

Eubulus.

Sive corpora ſponte in fermentationem veniant, cujuſmodi eſt vini ebullientis; ſive tandem fermenteſcant beneficio fermenti adjecti, veluti paſta ab addito fermento, in quo Salia Alkalia & Acida ſunt evecta, vel invicem implexa ſunt, & intricata, ut in principiis paſſivis, in quibus unum illorum eſt evectum, alterum involutum, vel alia magna adſunt copia, alia minori.

Si Salia Acida, & Salia Alkalia æquipotentia fuerint; fermentatio ſubſequi nequit quin calor & effervеſcentia accedant, quemadmodum apparet in ſpiritu nitri cum oleo tartari. Sin viceverſa alterutrum horum ſalium debile fuerit, alterum validum; cujuſmodi ſunt Alkali Aquæ, & Acidum olei vitrioli rite à phlegmate liberati, ſolummodo levis citra efferveſcentiam excitatur calor: Si Acidum quod Alkali remiſcetur, liberatum fuerit à proprio Alkali & principiis paſſivis, ſicuti Acidum olei vitrioli, excitatur fermentatio cum calore & efferveſcentia: Sin contra Acidum intricatum fuerit, ut in vitriolo integro; oritur tantum fermentatio cum efferveſcentia abſque calore: Eodem modo ſi ambo hæc Salia ſint evecta & extricata ab invicem, ut & à principiis paſſivis, ignem concipiunt ſtatim ac fermentationem ſubeant; quemadmodum calx viva ſi acedo irrorata fuerit: Paucis ſi ambo hęc ſalia debilia fuerint, fermentatio exetur inſenſibilis.

Raro excitatur Fermentatio, quin ſubſequatur eodem tempore Præcipitatio, etiamſi non raro hæc accidat citra præviam Fermentationem, uti videre eſt in Præcipitatione ab Acidis producta ſublimati corroſivi in aqua diſſoluti.

Præcipitatio eſt corporis diſſoluti à corpore ſolvente ſejunctio, adeo ut ſeparatione facta proprio pondere in fundum vaſis continentis feratur.

Præcipitatio hæc plurimis fit modis; nam vel Acidum Alkalinum corpus diſſolutum tenet, Vel Acidum ab Alkali diſſolutum fuit, uti accidit in compoſitione Reguli Antimonii, in qua ſulphur antimonii, quod Acidum eſt, à Regulo ſejungitur, in fæcibus ſuperſtes, diſſolutum ab Alkalibus tartari & nitri. Si acidum Alkali cum aliquod diſſolutum teneat, in quo cõjunctio adeo perfecta occur-

rit,

rit, ut ne minimus porus vacuus adfuerit, ſicut in omnibus ſalibus mineralibus compoſitis, cujuſmodi eſt vitriolum, tunc præcipitatio aliter fieri non poteſt quam mediante alkalino corpore; vel conjunctio non adeo, perfecta eſt, ac ſuperſunt plurimi pori quos non adimplet hoc acidum, ut in ſublimato coroſivo, tunc *præcipitatio æqualiter per acida contingit.*

ZODIACI MEDICO-GALLICI.

SIVE

Miſcellaneorum curioſorum Medico-Phyſicorum, Celeberrimorum Medicorum, & aliorum in Gallia Eruditorum.

ANNI QVINTI.

MAIUS.

Series

DISSERTATIONVM DE ACIDO & ALKALI.

Pyrophilus.

NUPERUM noſtrum Colloquium omnino mihi obfirmaverat in animo veritatem hypotheſeos de Acido & Alkali, ſed nõ diffitebor, chariſſime *Eubule* non parum commotum me fuiſſe ab animadverſionibus incomparabilibus Dom. *Boylei* quoad hæc principia, quæ ante paucos dies mihi innotuerunt: Objectiones præterea ab ipſo allatæ adeo validæ ſunt, ut impoſſibile omnino videatur illas refellere.

Eubulus.

Nequaquam dubito quin objenes ab erudito Dom. *Boyleo* allatæ adverſus noſtram hypotheſin admodum ſint veriſimiles, exiſtimo tamen hæc non levi negotio poſſe dilui, ſi

modo accurate animadverſum fuerit id quod à me allatum de natura amborum horum Principiorum; Robur argumentorum ab ipſo allatorum veritatem hujus hypotheſeos in apertiorem lucem productum eſt.]

Pyrophilus.

Dom. *Boyleus* demiratur ſuſcipi explicationem qualitatum omnium quæ corporibus inſunt, aliorumque Naturæ phænomenorum, ex novo iſto ſyſtemate, ipſique aſſignari extenſionem quæ materiæ ſolum & motui competat.

Eubulus.

Facile inferre tibi licet ex phęnomenorum numero omnium ſpecierum à me tibi explicatarum juxta prædicta principia, quam levi negotio explicare liceat alia quæcunque in medium afferri poſſunt: Neque concipio quamobrem extenſio huic hypotheſi aſſignata, alia eſſe debeat ab ea quæ materiæ & motui ineſt, ſiquidem in ipſamet occurrat materiæ exiſtentia & motûs cauſa.

Pyrophilus.

Illuſtris Anglus cap. 2. opinatur ab inſufficienti experimentorum numero & inſtantiarum ſufficientium, non recte colligi Acidum & Alkali quibuſvis corporibus ineſſe, quin & in cunctis partibus ſenſibilibus mixtorum. Neque colligendum eſſe ambo hæc ſalia ibi concurrere ex eo quod hi vel illi effectus ſint emanationes horum principiorum, ſicuti, exempli gratia, cum patroni Acidi & Alkali animadvertunt ab Aqua forti, aut ſpiritu nitri, diſſolvi limaturam cupri, inde inferunt iſtud diſſolvens (quod Acidum) obvium habuiſſe in illa limatura Alkali in quo actionem exſerat; nam ii non percipiunt ſpiritum urinę, optime dephlegmatum, quod, ex eorum hypotheſi, Alkali eſt volatile, pauco phlegmate diſſolutum, limaturam cupri æque cito diſſolvere, imo magis ex naturæ lege ipſa aqua forti.

Eubulus.

Abunde à me tibi probatum credo per experimenta adducta, dari Acidũ & Alkali in cunctis mixti partibus. Nullo negotio bina hæc principia educere licet ex animalibus, vegetalibus, quin & pleriſque mineralibus: Metalla quod attinet, principia hæc in illis tam arcte mutuo ſibi cohęrent, ut fere ſit impoſſibile illa ſejungere ab invicem. Nihilominus ſi quidem in iis deprehendere licet eoſdem effectus quos novimus produci in aliis corporibus ab Acido & Alkali, legitimo fundamento innixi dicimus ambo illa principia ibi concurrere, eoſdemque effectus ab iiſdem cauſis emergere. Ita cum animadvertimus ſpiritum nitri, & ſpiritum volatilem ſalis ammoniaci limaturam cupri diſſolvere, colligimus adeſſe Acidum & Alkali in cupro; ſpiritum acidum nitri agere in Alkali obvium; ſpiritum acrem ſalis armoniaci agere in illius acidum: hoc enim axioma certiſſimũ eſt, nunquam ſpiritus acidos agere in alia corpora, ac fermenteſcere, quam cum Alkalibus: Alkalia autem contra nunquam in alia corpora agere quam in Acida. Neque valet ratio D. *Boylei*, ſi quidem ſpiritus nitri, & ſpiritus ſalis Ammoniaci, in limatura æris obvias habent partes diſſimiles in quas diverſimodo agunt, nequaquam autem in ſubjectum ſimile.

Pyrophilus.

Pyrophilus.

Pergit objiciens experimentum præcedenti ſimile, Ait enim in diſſolutione ferri quæ fit à ſpiritibus acidis, vulgo adſcribi hunc effectum aciditati liquoris diſſolvẽtis, etiamſi ferrum non magna difficultate ſolvatur, imo frigide, in ſpiritibus acribus.

Eubulus. Objectio hæc æque ſolutu facilis eſt ac præcedens; in ferro non ſecus ac in cupro, occurrit Acidum & Alkali; Spiritus Nitri agit in propriũ Aſcali, ſpiritus autem ſalis ammoniaci in proprium ſulphur, aut hujus acidum, ac ſufficit alterutrum horum liquorum agere in Alkali, aut in Acidum Ferri, ut hinc id metallum aliam induat formam. Cæterum, non arduum eſt deprehendere Acidum & Alkali in ferro, ex eo quod ferrum in cremorem lactis immiſſum impedit concretionem butyri, quatenus adſumit ſibi Acidum à quo expectabatur coagulatio; ſolis autem Alkalibus conceſſum eſt hunc effectum producere; quandoquidem acida juvant hanc coagulationem, ſicuti optime norunt ruſticæ mulieres: Neceſſe proinde eſt ad ſit Alkali in ferro.

Ab alio quoque experimento familiari diſcimus in Ferro latere Acidum, quia ſi ferri fruſtulũ indatur embammati cui fel permiſtum ſit, ut in elixato cyprino, cujus cyſtis fellea ſit diſrupta, totum alkali volatile (à quo amaritudo fellis pendet) ferro adhæret, embammate amaritiem exuente: Qui fieri poſſet ut Alkali hoc volatile ferro adhæreſcat, ſi quidem Alkalia hunc effectum edere non valent; neceſſe ergo eſt in ferro exiſtere Acidum.

Pyrophilus. Quærit inſuper, cur Mercurius, a quo Aurum tam cito diſſolvitur (corpus ſolidum & durum) ac in amalgama deducit, nequaquam autem agit in ferri limaturam, etiamſi metallum hoc adeo referatum ſit ut liquores non validi in id agant?

Eubulus. Ab hujus effectus productionem duo concurrunt, primo, quod multo plus ſulphuris auro inſit quam ferro, ac proinde Mercurius, qui Alkali abundat, potius in aurum quam in ferrum agit. Secundo, quod ſulphur ferri intricatum eſt non mediocri terræ copiæ, à qua Mercurii actio impeditur, cui non inſunt particulæ ſat ſubtiles & penetrabiles ad id extricandum, id quod prẹſtant ſpiritus nitri & ſpiritus ſalis Armoniaci, quorum partes tanta ſubtilitate donata ſunt, & adeo penetrabiles, ut ferri particulas ab invicem extricent, diſſolutionemq; inducant ſulphuris illi inexiſtentis & Alkali. Non eadem Auri eſt ratio, cujus ſulphur nonniſi in proprio Mercurio intricatum eſt, pauciſſimam autem terram obtinet, cui non eſt ſat virium ad connectendas & intricandas partes ſulphuris & mercurii auri.

Pyrophilus.

Idem accidit (pergit ille, eodem loco) in præcipitatione quæ fit Coralii & Margaritarum, diſſolutorum in aceto ſtillatitio à tartari oleo per deliquium facto. Chymici hanc præcipitationem aſſignãt Alkali tartari, quod abſorbet ſpiritus acidos diſſolventis; nihilominus tamen percipimus Acida præcipitationem hanc æque promovere ac Alkalia.

Eubulus.

Etiamſi Acida æque præcipitant ac Alkalia Corallia & Margar. diſſoluta

ab aceto diſtillato, non tamen ideo concidit ratio afferri ſolita de diſſolutione inſtituta per Alkalia; Duplex enim, ſicuti tibi notum, datur diſſolutio in rerum Natura, nam vel Acidum diſſolvit Alkalinum corpus, vel Alkali Acidum; Si ab Alkali diſſolutum teneatur Acidum quodpiam, præcipitatio nonniſi per Acidum obtineri poteſt; ſi quidem Alkali, per quod diſſolutum manebat, id deſerat, adhęſurum novo huic Acido injecto; Sin viceverſa Acidum quodpiam Alkalinum corpus diſſolutum teneat; vel Alkali ab hoc Acido diſſolutum intime ſuo diſſolventi adhæret, adeo ut diſſolvens præciſe adimpleat omnes poros corporis diſſoluti, ſicuti contingit in vitriolo Martis; Aut diſſolvens ſolum ſuperficie tenus penetrat, neq; omnino poros illius opplet, quemadmodum id obſervare eſt in Mercurio diſſoluto in aqua forti, & corallio ac margaritis in aceto ſtillatio diſſolutis: Si contigerit ſpiritum Acidum intime penetrare id corpus cui adhæret, aculeos porro iſtos ejuſdem eſſe figuræ ejuſdemque magnitudinis cum poris iſtius corporis, præcipitatio alio modo fieri non poteſt quam per Alkali, quod ſibi adſumit Acidum à quo corpus hoc diſſolutum tenebatur, ac ſimul prædam excutit, id quod Acida præſtare nequeunt, quia cum nihil omnino vacuum inveniant, nullomodo in id agere poſſunt; Sin diſſolvens per exiguas particulas commixtum non fuerit corpori diſſoluto, aculei autem non obtineant figuram proportione reſpondentem figuræ pororum iſtius corporis, præcipitatio obtineri poteſt per Acida & per Alkalia, Per Alkalia, ea quam modo attigi ratione; per Acida autem, quia aculei horum Acidorum agunt in aculeos diſſolventis, atque eripiunt illis id quo fruebantur. Corpus etenim cum non amplius detineatur, neque ab his aculeis ſtimuletur, proprio pondere ſecedit in fundum vaſis quo continetur. Ideoque quando oleum tartari præcipitat corallium & margaritas, ab aceto ſtillatitio diſſolutas, non immerito adſcribitur hæc præcipitatio Alkali tartari, à qua aculei aceti ſtillatitii; (quos & ſibi adſumpſit) à quo corallia & margaritæ diſſoluta ſervabantur, obtuſi fuere, etiamſi hæc diſſolutio ab acidis etiam præcipitetur.

Pyrophilus.

Authór noſter cap. 3. ait Sectatores Acidi & Alkali videri pro arbitrio aſſignaſſe quædam officia, ac quandam latitudinem unicuique horum principiorum; ſicuti, exempli gratia, ſtatuunt Quoddam Acidum, qua Acidum, has vel illas operationes edere; ac itidem Alkali, atque exinde deducenda eſſe phænomena totius Naturæ. porro non invehendas eſſe propoſitiones tanti momenti, niſi ſufficientia argumenta præſto fuerint.

Eubulus.

Annon per experientiā conſtat Acida cujuſq; fuerint Naturæ, ſanguinē & lac coagulare? eadem cum quibuſvis alkalibus fermenteſcere, nunquam cū aliis Acidis? Illa conſtituere eſſentiam omnium corporum? Eadem corpora eſſe acuta quæ inania ſpatia Alkalium adimplent, dominiumque abſolutum in ea obtinent? Ab Alkalibus autem viceveaſa diſſolvi ſanguinem & lac ab acidis coagulari? quin

& ne eadem concreſcant obſtare, vel ne partes ab invicem ſejungantur, nam ſi, exempli gratia, ſpiritus volatilis ſalis armoniaci commiſtus fuerit lacti recens coagulato, vel ſanguini è vena exilienti, conſiſtentiam illis nativam conſervat per longum tempus, & à corruptione vindicat. Alkalia lintea & pannos dealbant, cum omnibus Acidis fermenteſcunt, nunquam cum aliis Alkalibus. Corpuſcula hæc ſunt foraminulenta & inania. Paucis, præcipitant Vitriolum Martis in aqua diſſolutum, quod neque ſalſa neque acida præſtare valent. Conſtat hinc fictitios non eſſe hos effectus, uti neque plurimos alios quos Acidis & Alkalibus adſcribimus, ſi quidem, experientia teſte, nullo non tempore illos producunt.

Pyrophilus.

Statuit idem diviſionem ſalium in Acidum & Alkali, quidpiam eſſe mere arbitrarium; & eadem aliis modis poſſe dividi: Si quidem Acida & Alkalia non ſolum invicem in plurimis cōveniant, ſed etiam ſalia ejuſdem denominationis quoad plurima manifeſte diſcrepent, Sicuti, exempli gratia, Alkalia, quorum nonnulla ſunt fixa nonnulla volatilia; è quibus quædam præcipitationi ſublimati corroſivi, in aqua diſſoluti, impertiuntur colorem fuſcum, ſicuti ſal tartari; alia colorem candicantem, ut ſpiritus urinæ, cornu cervi, &c. Alia tandem ſegniſſime agunt in cupri limaturam, quemadmodum oleum tartari per deliquium parati; alia eundem celeriter diſſolvunt, ſicuti ſpiritus urinæ, &c. Neque minor occurrit diſcrimen (addit idem) inter Acida, quædam enim diſſolvunt corpora quædam ab aliis indiſſolubilia, ſicuti aqua fortis, quæ diſſolvit argentum, mercurium &c. auro intacto. Sicuti aqua Regia, quæ aurum diſſolvit, parcit argento aliiſq; metallis; Spiritus Aceti rite à phlegmate liberatus frigide plumbum diſſolvit, ac in particulas minimas dividit, id quod præſtare nequit ſpiritus ſalis communis. Caput autem Idem concludit, quærens Num Acidum & Alkali eam obtineant ſimplicitatem quam Philoſophia in principiis ſupponit, ridiculam cenſens definitionem quæ Acido aſſignari ſolet, hoc ſcil. Alkali infenſum eſſe, Alkali autē Acido.

Eubulus.

Diviſio ſalium ſimplicium in Acida & Alkalia, legitima eſt & ad amuſſim facta, Siquidem Acida & Alkalia nequaquam inter ſe conveniunt viribus & proprietatibus, Unum porro alterius effectus non producit, ſicuti ſupponit D. *Boyleus*. E.g. Alkalia corpora ſunt inania & foraminibus pervia, à quibus præcipitatur vitriolum martis in aqua diſſolutum; Lintea & pannos illa dealbant, diſſolutionem lactis & ſanguinis coagulati ab Acidis faciunt, Acida contra corpora ſunt acuta, quæ ſe inſinuant poris in Alkalibus obviis, inquinant lintea & pannos; lac & ſanguinem coagulant &c. paucis, facultatibus cum *Alkalibus* nequaquam conſentiunt.

Etiamſi vero ſalia, eadem denominatione gaudentia, aliquantiſper ab invicem diffideant, natura tamen & uſu inter ſe conveniunt. Sic obſervare licet Alkalia, ſive fixa, ſive volatilia, corpora eſſe foraminulenta; & à quibuſvis præcipitari vitriolum martis

Acida contrà corpora eſſe acuta, &c. Ideoque etiamſi Alkalia quædam ſublimatum corroſivum in aqua diſſolutum pręcipitant in Pulverem fuſcū, nonnulla vero in pulverem cādicantem, hinc nequaquam inferenda naturæ diverſitas & diſcrepantia ab invicem, ſed tantummodo adſcribenda varietati pororum, ſi quidem eorum nonnulla analoga magis ſunt Acido à quo ſublimatus fuit Mercurius, alia vero minus; eaque ratione plus aut minus obtundunt aculeos horum acidorum, unde deducenda varietas coloris in hoc præcipitato.

Neque præterea naturæ diverſitas cauſa eſt quod Acida volatilia citius cuprum diſſolvant quam Alkalia fixa, ſed ſolummodo major agitatio particularum illorum. Acida omnia agunt in Argentum aliaq; metalla, magis autem aut minus pro majori aut minori proportione aculeorum illorum cum poris metallorum. Eadem Acida aurū intactum relinquunt, quod nunquam diſſolutionem obtinet quam à menſtruis ſalinis, ſicuti alibi tibi oſtenſum. Quicquid vero ſentiat D. *Boyleus*, ſpiritus ſalis, quem in exemplum adducit, tanquam Acidi generoſiſſimi, Salſum eſt, non Acidum purum, etiamſi acidum dominium in illo obtinere videatur. Eapropter vero ſpiritus ſalis neque in argentum neque in alia metalla agit.

Binis his ſalibus cōceſſa eſt ſimplicitas quā Philoſophus requirit in principiis, quia conſtant ex particulis ejuſdem naturæ, nec unquam in alias reſolvi poſſunt particulas.

Definitionem à D. *Boyleo* allatam Acidi & Alkali, non immerito improbanda, ſiquidem neutiquam explicat naturam horum principiorum non ſecus eſt ac ſi quis dixerit id à quo diſſolvitur corpus diſſolubile per acidum, debere eſſe acidum; Quicquid vero præcipitat corpus diſſolutum ab Acido Alkalinum eſſe debere; At vero Dom. *Boyleus* iure idem non dixerit de definitione Acidi & Alkali à me toties allata, Acidum videlicet ſal eſſe compoſitū ex particulis acutis, quod cum Alkalinis fermenteſcit, ac corporum omnium eſſentiam conſtituit; Alkali autem ſal eſſe inane, quod cum Acidis fermenteſcit, ac præcipitat vitriolum Martis in à qua diſſolutum.

Definitio hæc nitide eorū naturam explicat, genere ſuo gaudet & differentia; ambo enim hæc principia in eo cōveniunt quod ſint ſalia; differūt autē quod unū acutū ſit, alterū poroſum & næquale; unum alterius poros adimpleat, & in illud dominiū obtineat.

Pyroph. Celeberrimus ille Anglus negat fermentationem, aut calorem & æſtum qui accidit ſi ſimul commixta fuerint bina hęc ſalia certum eſſe indicium Acidum & Alkali denotans; ſtatuit enim hos effectus præcipue & ſolummodo pendere à diſpoſitione & conſtructione mechanica partiū; ſufficere autem ad caloris excitationem ſi partes corporis agitentur vehementer & undiq;: Ebulitionem quod attinet, ſatis eſſe ſi corpora commixta intercipiant particulas aëris, aut vapores calidos eo tēpore quo excitantur, ſæpenumero autem in hac cōmiſtione exoriri calorem citra ebullitionem, ac viciſſim ebullitionem citra calorem: Nonnulla adducit experimenta, dicens ſi in aqua, quæ neque eſt

Acidum

Acidum neq; Alkali, oleū vitrioli, infueris, quod potentiſſim eſt acidum; vel ſal tartari, quod generoſiſſimum Alkali, eo momento temporis excitari æſtum inſignem nullo calore comite: (Ejus rei experimenta aliquot adducit Inquiens, ſi aquæ, quæ neque Acida neque Alkalina eſt, remiſtum fuerit oleum vitrioli quod potentiſſimum eſt Acidum; vel tartari, quod validiſſimum eſt Alkali, eodem temporis momento exoriri calorem inſignem citra fervorem:) Vice verſa in commixtione ſpiritus æruginis, citra additionē facti, qui ex Acidorū eſt cenſu, cū ſale tartari, inſignē efferveſcētiam excitari, cum craſſa ſpuma, nullo calore notatu digno adveniente.

Quæ parenteſis præcedenti includuntur expurganda.

Eubulus. Revera calor & efferveſcētia in fermentatione accidere ſolita; pendent, à diſpoſitione & conſtructione mechanica particularum corporis quod fermentationem ſubit; ſed fatendum eſt iſtam conſtructionem, aut diſpoſitionem omnino deducendam à diverſa Acidorum & Alkalium indole, ac varia utrorumque commiſtione, ſicuti id à me demonſtratum cum memini fermentationis ejuſque differentiarum, quæ huc iterum referre inutile.

Oleum vitrioli quod ſpectat, & ſal tartari, à quibus incaleſcit aqua ſi huic remiſceantur, adnotandum eſt in oleo vitrioli latere partem metallicam ferri aut æris, pro natura vitrioli, qua in diſtillatione elata fuit ab acido iſtius ſalis, ſicuti experientia abunde teſtatum facit: Olei ergo iſtius in aqua diſſolutione facta, ſuccedit ſeparatio partis metallicæ ab Acido per quod evecta fuerat, atque actio iſtius acidi in Alkali aquæ, quod ſal potens eſt, ſiquidem ferrum candens ab illo indureſcit, prohibetque ne abeat in ſcorias ſi illi immiſſum fuerit, Sola enim Alkalia ejuſmodi effectum edere valent, tunc ubique accidit agitatio illorum particularum non mediocri vehementia quæ cauſa eſt caloris hanc commiſtionem ſubſequentis: Ejus vero ratione quæ exſurgit ex commixtione ſalis tartari cum aqua, id ſcias velim à ſale tartari aquam excalefieri tum ſolummodo cum nimiopere aut non ſatis Calcinatus fuerit; ſi nimis, aſſumit ſibi particulam acidi ignis, quod in aqua diſſolutum, ab Alkali tartari ſejūgitur, agit autem in id quod aquæ ineſt, & ſicuti mox dixi; aquæ calorē inducit, cum vero Tartarus ſufficienter calcinatus non eſt, proprium ſibi Acidum retinet, ac propemodum calcis naturam induit, quapropter in aqua fermenteſcit, ſi vero idem ſal intra mediocritatem calcinatum fuerit, in aqua quidem diſſolvitur ſed nullo inducto calore, id quod præſtare ſolent mera Alkalia.

Pyrophilus.

Poſtmodum verba facit de Guſtu, quem cenſet eſſe cotem, aut veram rationē diſtinguendi Acida ab Alkalibus: Eapropter ait inſignem occurrere mixtorum numerum, in quibus Guſtus adeo inſufficiens eſt ad dignoſcendum utrum horum amborum principiorum dominium obtineat, ut nemo conjectura aſſequi valeat num iſtis in corporibus vel minima pars utriuſvis horum ſalium deliteſ-

cat, exempli gratia in adamante, rubino, auro, argento, &c. Quin & plurima occurrere corpora, ſalibus Acido & Alkali turgentia, omnino inſipida, vel omnino ab eo diſſimilem obtinentia ſaporem, quem Chymici ſuis principiis aſſignant, ſicuti vitrum Venetum, quod linguæ admotum ſaporem nullum exhibet, etiamſi propemodum nihil aliud ſit quam Alkali fixum; Sicuti cryſtalla argenti & plumbi, parata cum aqua forti, quorum priora ſumma amaritudine prædita ſunt, poſteriora autem ſaccharina dulcedine, at horum neutra participant de acido aquæ fortis, à qua diſſoluta hęc metalla.

Eubulus.

Ex Guſtu dignoſcere non licet Acida & Alkalia pura, ſicuti evidentes ſunt ſpiritus ſulphuris, nitri, &c. qui aciditate propria ſe produnt; vel ſicuti Alkalia volatilia viperæ, cornu cervi; & Alkalia fixa, cujuſmodi ſunt Salia lixivialia, ex ſumma, quâ pollet acrimonia, cognoſcibilia, Quas primum ambo hæc ſalia commiſcentur, diverſos ſapores exhibent, pro varietate commixtionis ac figura ſingulari particularum propriarum: quin & ſæpenumero accidit corpus aliquod, quod, experientia demonſtrante, eſt acidum, alteri corpori remixtum, eadem experientia teſte Alkalinum, evadere inſipidum; ſicuti exempli gratia à commiſtis quatuor partibus cremoris Tartari in aqua diſſoluti, in qua luculenter acidum dominium obtinet: cum duabus partibus ſalis tartari, in aqua quoq; diſſoluti, illico exſurgere fermentationem non levem, qua peracta, per cryſtalliſationem elicitur Sal omnino inſipidum. Ex hoc experimenro conſtet tibi, etiamſi corpus quodpiam ſit inſipidum, non ideo tamen colligendum eſſe ipſum neque ex Acido neque ex Alkali conſtare.

Pyrophilus.

Dom. *Boyleus* exiſtimat cap. v. hypotheſin de Acido & Alkali neceſſariam non eſſe, quin nec utilem, explicationi eorum quæ accidunt qualitatibus, quarum nonnullæ intenduntur, aliæ deſtruuntur aut alterationem patiuntur, etiamſi nulla adſint indicia ambo hæc principia quidpiam ad hoc contuliſſe; ſicuti cum aqua commutationem accipit à frequenti agitatione, adeo ut in ſpumam abeat, quæ conſiſtentia donata eſt: vel quemadmodum Corallum, quod rubrum eſt & pellucidum, abit in pulverem candicantem & opacum, etiamſi nulla alia contingat mutatio quam contritio in pulverem ſat tenuem, qui per incerniculum denſum trajici valet,

Eubulus.

Spuma quæ exſurgit ab aquę concuſſione, non aliunde deducenda eſt quam ab agitatione illius particularum: Sicuti porro in aqua occurrunt plurimæ partes Alkalinæ, quinimo & nonnullæ Acidæ, cum pauxilla terra, indubium eſt hæc principia conferre ad productionem iſtius qualitatis: Incumberet probandum Dom. *Boyleo* in aqua neque Acidum neque Alkali latere, ad inferendum Acidum & Alkali nihil quicquam conducere ad productionē novæ iſtius qua-

qualitatis, id quod omnino impoſſibile eſt.

Corallium quod ſpectat, quod cãdorem & opacitatem exhibet in alkool deductum, tibi dicturus ſum maximã corporum partem à trituratione omnino deſtrui, aliamque induere naturam, quin & duriſſima ſolidiſſimaque quæ ſunt. Imo, ſi fides adhibenda quibuſdam celeberrimis hujus ſeculi Chymicis, ſicuti *Langelotio*, *Olea Borrichio*, *Schrodero* &c. aurum in bracteas deductum à diutina trituratione adeo deſtruitur, ut impoſibile ſit in priſtinam illud formam deducere, quodcunque adhibitum fuerit artificium: Ideoq; admirationi eſſe non debet locus ſi Corallium, quod rubrum eſt & pellucidum albeſcat & opacum evadat in pulverem impalpabilem contritum; quia videlicet per triturationem illius particulæ adeo diſiunguntur, & divelluntur ab invicem, tantamque confuſionem ſubeunt, ut impoſſibile ſit colorem illis nativum ſervari, ſive quia non amplius ab ipſis reflectitur lumen, eo modo quo prius, ſive quia non eadem ratione aërem afficiant, ſive tandem quod atomi inde exilientes priſtinũ non obtineant ſtatum: Qui color ipſi reſtitui nequit niſi accedente vi agentis cujuſpiam externi, illius particulæ reſtituantur eidem loco eidemque ſitui quos antequam conteterentur obtinebatur, Sicuti id obſervare licet in Mercurio coeruleo qui albeſcit in pulverem redactus, colorem vero nativum reſumit ſi diſſolutus fuerit hic pulvis in aqua, quæ poſtmodum cryſtalliſationi exponatur.

Pyrophilus.

Pergit, Idem allata objectione, præcedenti non abſimili, negat reddeddã eſſe rationem ex Acido & Alkali gravitatis, luminis, aliarumque qualitatum quas vocant manifeſtas; nedum occultarum, ſicuti virium magnetis in ferrum, vel ferri in magnetem, necnon & aliorum phænomerum circa lapidem magnetem.

Eubulus.

Gravitas & levitas corporis alicujus deducenda eſt ex majori aut minori vacuo quod ineſt illi corpori, quin & ex ipſa Dom. *Boylei* ſententia, adeo ut corpus cui minus vacui inſit, id gravius ſit, ſicuti contra quod magis, inane ſit levius, magis autem aut minus vacuum pondet à majori aut minori Acidi copia corporibus inexiſtentis ſi enim plurimum ſubſit acidum, pori Alkalinorũ corporum id aſſumunt: ſi contra pauciſſimum adſit Acidum, pori illi inanes remanent; ac proinde corporis cujuſdam gravitas pendet à copia acidi illi inexiſtentis; Levitas autem à pauco Acido & copia Alkali quod ibi occurrit: Revera quidem capitis mortui copia confert conſtituendæ levitati alicujus corporis, ſicuti id manifeſtum in Abiete, ligno leviſſimo, cui terræ copia non pauca ineſt.

Lumen nihil aliud eſtquam agitatio corpuſculorum acidorum in aëre ſparſorum, cujus ſingulas particulas in motum cient: Ejuſdem eſt cum Igne naturæ, eoſdem ſiquidem producit effectus, reflexum vero in ſpeculo ardenti, liquefacit metalla, lapideſque calcinat, non ſecus ac Ignis qui acidus eſt, ſicuti initio à me pro-

batum, Lumen proinde Acidum quoque eſſe debet, ſi quidem cunctiillius effectus in eo deprehenduntur.

Effectus adſcripti qualitatibus quas vocant Occultas, non minus originem ſuam trahunt ab Acido & Alkali quam manifeſtæ, id quod oſtenſurus ſum cum meminero quorundam effectuum lapidis Magnetis, cujus hic maxime eſt conſpicuus cum ferrum ab eo attrahitur: Id ergo obſervandum eſt ferrum magnetem eſſe imperfectum, quod præditum eſt poris ejuſdem figuræ cum iis qui inſunt Magneti, & adimplentur ab iiſdem particulis quibus pori magnetis. Quin & obſervare eſt ferrum diutius aëri expoſitum in magnetem tranſmutari, ſiquidem ejuſdem adquirit qualitates, quemadmodum Cruces Eccleſiis impoſitæ, quæ de curſu temporis magneticæ evadunt, nec diſſimiles à magnete effectus edunt: Id præterea obſervare licet multo plures ineſſe poros magneti quam ferro, magnetis autem robur conſiſtere in corpuſculis quibuſdam acutis illius poros complentibus: Ferrum magnetis naturam in aëre adeptum indicium ejus rei præbet certiſſimum, Experientia enim teſte omnia corpora poris prædita in aëre imprægnari acido ſibi ſimilis naturæ, exempli gratia terra è qua eductum eſt Nitrum, quæ novum Nitrum, quod Acidum eſt, allicit &c. Tandem adnotandum ex magnete perpetuo exilire non minimam copiam corpuſculorum illorum aculeatorum, eodemq; tempore alia ſubingredi quæ priorum ſedem reſumunt, quia aër ejuſmodi corporibus impægnatus eſt.

Hoc poſito non arduum eſt rationem reddere attractionis ferri à magnete, Atomi perpetuo è magnete exilientes inſinuant ſe poris ferri eoſque adimplent, corpuſcula illa ex magnete prodire nequeunt quin eodem tempore aërem vi ſumma commoveant: Aer hic commotus ferrum verſus magnetem compellit, vel magnetem verſus ferrum, prout alterutrum horum corporum obſtiterit; eaque ratione magnes ferrum allicit, ferrum autem magnetem ad ſe: Ex his perſpicuum tibi eſſe poteſt virtutem hanc, quæ cunctis Philoſophis negotium olim fecerat, ex noſtra hypotheſi modo adeo naturæ conſentaneo explicari, ut facile ſit iudicatu cætera omnia magnetis phænomena non minus certe deduci debere ex noſtris principiis.

Pyrophilus.

Dom. *Boyleus* finem ſcribendi faciens, adducit objectionem non levis ponderis: Quærit quomodo in diſſolutione metallorum, horum partes à diſſolvente ſuſtinentur, etiamſi metallum eodem cum illo volumine novies aquam præponderet; Sin fuerit aurum, decies novies ſuperat liquorem gravitate à quo præcipitari prohibetur, ſemper vero ſingulatim gravius quam ut Salia, quæ componunt diſſolvens aquæ cui commixta ſunt, gravitatem conciliare valeant.

Eubulus.

Non difficile captu eſt quomodo partes metallorũ diſſolutę in ſpiritibus acribus, in ſpiritibus acidis, ac in menſtruis

ſtruis ſalinis, ſuſtineantur ab his diſſolventibus : Videlicet quia illorum particulæ continuo commoventur à particulis horum liquorum, quorum motus ſat validus eſt, ſufficienterque rapidus quo ſecum illa auferre valeat, ac à præcipitatione prohibere.

Pyrophilus.

Vix credidiſſem te abſque diſquiſitione aliorum principiorum, quam quæ à te conſtituta ſunt, poſſe ſatisfacere objectionibus ab Illuſtr. Dom. *Boyleo* allatis: Tu vero cunctas difficultates tanto robore ſuperaſti, ut nihil aliud effecerint quam dilucidationem tuorum principiorum promovere, Illorum amplitudinem, & cum ratione ac experientia analogiam: Si quidem autem genius adeo acutus & ſubtilis Viri eruditiſſimi, cui Natura tam intime cognita eſt, illa convellere non valuit, nequaquam dubito quin deinceps magis ac magis confirmentur, illorum natura amplius eluceſcat, & proprietates exploratas habeamus, ac tandem firma & inconcuſſa maneant adverſus omnia molimina.

ZODIACI MEDICO-GALLICI.

SIVE

Miſcellaneorum curioſorum Medico-Phyſicorum, Celeberrimorum Medicorum, & aliorum in Gallia Eruditorum.

ANNI QUINTI.

JUNIUS.

Ex Tractatibus novis Medico Practicis ad Recentiorum mentem.

PARS QUARTA.

DE AFFECTIBUS VENEREIS.

CAPUT I.

De Lue Venerea.

PLERIQUE Medici tradunt Venereum morbum fuiſſe incognitum ante obſidionem Neapolitanam anno 1494. ab Hiſpanis autem in Gallos hoc malum tranſiiſſe, communicatione in caſtris facta quo tempore *Carolus* viij. Galliarum Rex bellum gerebat adverſus *Alphonſum* Hiſpaniæ Regem.

Nonnulli ſcriptis tradiderunt *Chriſtophorum Columbum* hoc mercis genus ex America detuliſſe, demum in Hiſpaniam & Italiam derivatum: At vero ſi rem intime ſpectemus, facile erit deprehendere morbum hunc pluribus annis ante *Chriſtophorum Columbum* innotuiſſe, *Moſes* in Levitico de ſeminis effluxu verba facit, præcipiens ut qui ea labe infecti eſſent à cæterorum Iſraelitarum conſortio ſejungerentur, ac pollutos nuncupat; *Herodotus,* lib. 1.

ſuæ

ſuæ Hiſtoriæ refert Scythas, qui templum Veneris Uraniæ violaverant muliebri fluore omnes correptos fuiſſe, Dea ultrice pœnam hanc repoſcente.

Admitto quidem neque *Hippocrati* neque *Galeno* morbum hunc notum fuiſſe, etiamſi cuncta illius ſymptomata variis in illorum ſcriptis deſignata occurrant, Quid enim GonorrhϾ vocabulo, cujus toties meminerunt, indicare voluerunt? Quid ulcera illa maligna, & puſtulæ, de quibus agunt, aliud quam ipſa Lues Venerea? Neque mirari debemus ſi hic morbus illos latuiſſe videtur, vel ſi dilucide de illo non ſcripſerunt, ſiquidem hiſtoriam variolarum & morbillorum prætermiſerint.

Etiamſi in Medica arte nihil antiquius, nihil frequentius & vulgarius occurrat, concedo quidem in obſidione Neapolitana, ob effrænem militum libidinem, ac conſuetudinem cum ſcortis Italicis, Veneream luem ſeverius & crebrius viguiſſe quam aliis temporibus. ſed vix crediderim morbum hunc in Europa tum primum initium duxiſſe, atque illico inde in totam Aſiam & Africam diffuſum fuiſſe: adde quod *Salicetus, Gordonius* & *Valeſcus* Authores, quorum prior florebat anno 1270. poſterior 1418. tertius inter ambos medius vixit, tradant morbum hunc in viros à mulieribus inquinatis propagari: Porro vulgatiſſimæ illæ Lepræ antiquorum temporum, nunquid cenſendæ ſoboles luis venereæ inveteratæ, cujus venenum hydragyrum efficaci vi plane ſuperat & extinguit, adeo ut nulla illius ſuperſint veſtigia? Sed jam ab origine tranſeamus ad ejus naturam & ſpecies.

Luis Venereæ hæc definitio afferri ſolet, quod ſit morbus contagio inductus, humorum maſſam & partes ſolidas corrumpens, maculis rubris ſeſe prodens, tumoribus, ulceribus & doloribus acutis.

Malum hoc per mulierum conſuetudinem contrahitur, vel concubitu cum infecto, vel alio quopiam contactu: Si affectus per coitum communicatus fuerit, prima illius in pudendis indicia ſe produnt, quibus in partibus ulcera excitantur, bubones, gonorrhœa, aliaque ejuſmodi.

Si alummus hoc affectu correptus fuerit, in papillis nutricis ulcera emergant; Sin nutrix infecta ſit, ori & faucibus infantis ulcera innaſcuntur: Si quiſpiam bibat ex cyatho, aut vaſe quo uſus ſit lue inquinatus, aut cochleari, aphthæ, vel ulcuſcula in ore gignuntur, lingua, palato & faucibus.

Cauſa hujus affectus conſtituenda in fermento quodam humores diſſolvente ac membra erodente, quod poſtquam aliquot diebus quaſi ſepultum jacuit in parte in qua latet, demum ſeſe exſerit, inducitque inflammationem ſive ulcus, vel partem in tumores & ampullas elevat.

Arduum non eſt ex pluribus ſignis venenum latens detegere, ſicuti exempli gratia, ſi à prægreſſis pudendorum ulceribus gonorrhœa, aliiſve ejuſmodi ſymptomatis dolores in membris aut artubus percipiantur, noctu moleſtiores & graviores, vel ſi æger aſſiduo capitis dolore infeſtetur, ſi os ulceribus, palatum & fauces ſcateant, ſi

caput & corpus ampullis aut puſtulis inficiantur: ſi anum circumderit, cancrum, vel ulcera erodentia; ſi ſcrotum aliæve partes inflammationem concipiant, nullus amplius dubio locus de Luis præſentia, Inveteratam autem eſſe arguunt ſi in oſſibus exoſtoſes appareant, tuberum inſtar, aut globulorum precariorum.

Difficultas aliqua ſuberit in hujus affectus dignotione ſi aliqua tantum ex prædictis ſymptomatis ſeſe prodiderint, difficillima autem diagnoſis ſi aliorum morborum ſymptomata induat, ſicuti, exempli gratia, ſi ophthalmia comes ſit, amauroſis, ſurditas, aurium tinnitus, vertigo, Illo in caſu ſagacitas Medici periti & experti requiritur ad malum detegendum, qui ægrum percontetur de morbis præteritis, qui reſciat num alias gonorrhœa laboraverit, aut bubonibus, ac quibus remediis ſit uſus: Hac via Medico pandetur iter ad hoſtis clandeſtini inſidias explorandas, & certo ictu feriendum.

Ex his omnibus apparet Luem Veneream non tam unicum eſſe affectum quam plures, eoſque magnos, qui nulli parti parcunt, omniumque actiones depravant.

Adverſus crudele hoc malum invocanda ſunt generoſiſſima artis auxilia, expellendæ gratia & extinguendæ omnino malignæ corruptionis, & veneni, in maſſa ſanguinea latitantis, in viſceribus ac partibus ſolidis ſuperandi, partium, quarum vires exſolutæ ſunt, roborandarum, Diætam convenientem in uſum revocando, Chirurgiam & Pharmaciam.

Diætam quod ſpectat, eligatur Aër tẽperatus quantum fieri poterit, quo venenum exhalare queat: Exhibendo Alimenta refrigerantia & humectantia, quo humor viſcidus & tenax, cui venenum inſidet, dilui poſſit: Quapropter etiam Juſculorum uſus nequaquam, ut olim, prohibendus eſt: quin potius bis in die veſperi & mane exhibeantur, imo iis herbæ refrigerantes incoquendæ.

Ægri potus ordinarius ſit *Decoctum ſalſæparillæ guajaci* & ſimilium, quorum efficacia non in eo ſolũ ſita eſt ut humoris partem tenuiſſimam & volatilem expellant, ſed præterea vi penetrabili fermenti fæcẽ & humoris partem maxime viſcidam & fixam? Si febricitarit æger, ſquallidusvè fuerit, *aqua hordei* illi convenit ante & in ipſo paſtu: Somnus ſit moderatus, Exercitia ſolito minus vehementia, illique convenientia, ſicuti venatio, pilæ palmariæ luſus & ſimiles, à quibus materia reſes excitatur, attenuatur, & à partibus interioribus ad externas defertur: A venereis exercitiis omnino abſtinendum, à coitu enim genitalium partium malum exaſperatur, vires atteruntur, membraque omnia fatiſcunt.

Si *alvus adſtricta* fuerit, emolliatur Enematum uſu, vel herbarum refrigerantium & humectantium, ac Ptiſanarum laxantium: Ab *Ira* ſibi temperandum, hoc enim animi pathema humores commovet & acuit, Sed & eadem ratione *mœror* fugiendus, ne ſupra modum figatur materia corrupta, venenumque ulterius impingatur.

Chirurgia & Pharmacia ſimul concurrunt hac ratione. Sanguis mittendus,

dus, demendi gratia corrupti humoris in vaſis latitantis, ac ut præparatio melior ſuccedat ante Hydrargyri uſurparionem: Præcedat tamen Venæ ſectionem Enema emolliens & laxans, E. g.

℞. *Folior. malvæ, violar. borragin. ana m. j. ¦ 4. ſemin. frigid. maj. contrit.* ℥j. *furfuris macri. m. ß. bulliant ad conſumptionem* ℔j. *In colat. diſſolve elect. diacath. Nic.* ℥j. *mellis violac.* ℥ij. *f. Clyſter hora commoda iniiciendus.*

Extracto ſanguine, educendæ erunt alvi fæces, exhibita Ptiſana aut Bolo ſequenti.

℞. *Tamarind.* ℥vj. *ſennæ mandat.* ℥ß. *mali limon. taleas aliquot; vel ſalis prunellæ* ʒj. *roſar. rubr. p. j. Infundantur omnia in aquæ fontis qu. ſatis pro duobus amplis hauſtibus, idque noctu ſub dio, Infuſionis colatæ exhibeatur grandis hauſtus hora vj. matutina, alter bihorio poſt, pergendo per triduum.*

℞. *Caſsiæ rec.* ℥vj. *conf. Hamech.* ℥iij. *Mercurii dulc.* ʒj. *cremor. Tart.* ℥j. *miſceantur omnia, fiantque plures Boli mane ſumendi, poſtridie readſumendi.*

Sic expurgato corpore vena brachii ſiniſtri aperienda eſt, pro virium modulo & copia ſanguinis.

Poſtmodum æger Balneo tepidæ immittendus eſt per octo aut decem dies, bis in die, mane & veſperi; moram in eo trahat per horam aut ſeſqui horam: Sin vires non conceſſerint, utatur Semicupio per xij. aut xvj. dies: Interim à ſexto aut quinto Balnei die, per biduum aut triduum feriari poterit: In Balneo aut Semicupio exhibeatur Juſculum herbis refrigerantibus alteratum, vel lactis caprini libra una, vel hauſtus *aquæ hordei* cum *ſyrup. capilli veneris.*

Si corpus obeſum fuerit, aut plethoricum, medio in Balnei uſu utriusque pedis vena ſecanda, ad quantitatem octo unciarum ſanguine, educto dimiſſo Balneo ad unum vel alterum diem poſt venam ſectam: In ipſo Balneo exhibenda illi Ptiſana laxans ſuperius præſcripta.

Plurimi decurſu Balnei peracto illico ad Sudorifica properant, ſudorem promovendo in conopæo &c. uſu vaporis ſpiritus vini, exhibitat prius *decocti ſalſæparillæ & guajaci dozi*, At Medendi hæc methodus eo ſolum nomine utilis eſt quod humoris partem ſubtiliſſimam eliminet, ſuperſtite craſſiori, quæ adeo fixa remanet ut vel ipſius hydrargyri efficaciam eludat; Quapropter hæc medicandi ratio abdicanda eſt, ut pote ægro noxia: Cum porro *Mercurius* ſpecificum ſit Luis remedium, quæcunque præſcribuntur eo ſpectare debent ut viæ illi pateant, poros reſerando, diluendo, attenuando, & temperando maſſam ſanguineam, craſſam, aduſtam & ſalis corroſivis refertam, quo ptyaliſmo excitato virus facilius prodeat; Interim dum æger Balneis incumbit & catharticis, utatur hoc decocto.

℞. *ZarZæ par. minutim diſſecta* ℥j. *raſuræ guaiaci* ℥ß. *Infundantur per* xxiv. *horas in aqu.* ℔iv. *ebulliant ad conſumptionem quartæ partis, utatur æger hoc decocto pro Potu ordinario ſine vino.*

Corpore ita diſpoſito per venæ ſectionem Purgationem, Decocta & Balneum, ad *Mercurii* uſum confugiendum eſt, qui ſolus mali [illegible] eſt; Sudorifica, ſicuti *gajacum*

& *Zarza* aliaque ejuſmodi affectum proculdubio minorem faciunt, ſed nunquam illum plane expugnant, curationem inchoant, at nequaquam perficiunt, venenum enim paulo poſt reſurgit, ſymptomata ſicuti prius pullulant, Adeo ut omnino ſanatio à Mercurio ſperanda ſit, præſcripto, & ſicuti decet uſurpato.

Diverſimode in uſum adducitur Mercurius; Illo nonnulli frictione utuntur, ut unguento Mercuriali, alij Emplaſtri forma; alij ore uſurpant *Præcipitatum album* aut *rubrum*, ad ptyaliſmum movendum, ſed ex mea ſententia inunctio quibuſvis mediis anteferenda eſt; ſiquidem aptior eſt Mercurij penetrationi juvandæ: Inſtituitur per Unguentum Neapolitanum dictum, cujus ecce deſcriptionem.

℞. Mercurii crudi & puri ℔j. terebinth. Ven. ℥iij. diutiſſime ſimul conterantur in mortario æneo quouſque Mercurius extinctus ſit; Poſtea paulatim admiſce axungiæ ſuillæ inſulſæ ℔ijs. diutiſſime omnia conterantur & ad uſum ſerventur.

Unguento hoc univerſum corpus ungatur, à planta pedis ad radices uſque capillorum; præter abdomen & pectus, ne oblædantur partes illorum cavitate contentæ; Ut vero Litus ſuum ſortiatur effectum, æger igni luculento exponatur, vel ſi debilis fuerit in lecto illinatur. Unaquaque frictione Unguenti unciæ quinque vel ſex abſumendæ ſunt. In corporibus delicatioribus prima vice unciæ quatuor ſufficiunt, iiſdemque ſolæ plantæ pedum, crura, femora, nates & brachia inungenda ſunt, Hæc tamen Frictio ſæpius iteranda eſt, ſed quotidie unica vice facienda ad ſummum, mane jejuno ventriculo, vel ſub veſperam duabus horis ante cibum.

Sin poſt tertiũ Illitum ptyaliſmi nulla appareant indicia, bis in die inſtituatur, mane & veſperi, dummodo æger robuſtam conſtitutionem nactus ſit, vel unica ſatis futura eſt, ſed aucta dozi unguenti.

Hoc tamen obſervandum non ultra ſeptem aut octo Illitus progrediendum, & omnino ab his abſtinendum ſtatim ac ſalivatio ſeſe exſerere incipit; Cujus imminentis indicia ſunt cum caput dolere incipit, gingivæ & lingua intumeſcunt, vultus rubore ſuffunditur, & paucos poſt dies os ulceribus obſidetur, ſputum multum & frequens prodit, exactiſque aliquot diebus os aphthis ſcatet, tunc loquela impedita eſt, ob inſignem palati & linguæ ardorem, quæ niſi crebro abluantur tepida, dolores intenſi accidunt, eoque tempore indeſinenter fluit ſaliva, comite intolerando fœtore.

Si ſaliva adeo exundet ut metus immineat ſuffocationis, ne id periculum incurrat æger, bis aut ter ſecanda eſt vena, alterniſque diebus exhibenda Priſana laxativa.

Contingit nonnunquam poſt binas aut ternas frictiones tormina & diarrhœam ægro fieri moleſta, intercipique ſalivationem, quamobrem ſtatim diluenda ſunt illa excrementa ope duorũ aut trium clyſterum quotidie injectorum, ex *lacte tepido* paratorum, *ſaccharo roſaceo* & *ovorum vitellis*; vel lacte ſolo, injiciendorum circa me-

dium

dium aut finem ſalivationis.

Mundandorum gratia oris Ulcerum, in uſum adducatur Gargariſmus ſequens.

℞. Hordei integri p.j. liquir. & paſſular. mundat. āā. ℥vj. roſar. rub. pug. j. omnia bulliant ad remanentiam ℥viij. In colat. diſſolve mellis roſat. ℥ij. fiat Gargariſmus, quo frequenter æger os abluat. Vel utatur vino rubro aqua diluto: Hoc ſi æger uti potuerit, præcedenti efficacior & melior futurus eſt.

Per ſalivationis decurſum utatur æger decocto *Zarzæ* ſuperius deſcripto, niſi ſummus ardor prohibuerit, tunc enim uſurpandum fuerit decoctum refrigerans & humectans: Nonnullis poſtmodum convenit uſus Lactis aſinini ad ſanitatis reſtitutionem.

Sæpenumero contingit, ſi virus alte defixum ſit, ut uſurpatis his remediis in oſſibus ſuperſint Tumores cum carei, una cum doloribus atrocibus, Tunc os detegendum, & ferro vel igne quicquid corruptum eſt extirpandum, ac ope aliorum remediorum pars priſtino ſtatui reſtituenda.

Si omnes iſtas Frictiones rite peractas non ſubſequatur ſalivatio, neque futuræ ullum adpareat indicium, æger in lecto quieſcat per ſeptem aut octo dies, poſtea iterum ſanguis mittendus, purgandus æger & balneo committendus, qui demum ſui juris faciendus citra perfectæ curationis deſperationem, ſi quidem plurimis id contigit qui valetudinem adepti ſunt integram.

Neque enim Mercurius hujus morbi medelam affert excitata ſalivatione, ſed etiam nonnunquam diarrhœa, quin & aliquando ſola tranſpiratione extinctoque veneno, nulla ſenſibili apparente humorum vacuatione.

Interim quo hi in tuto ſint, & à recidiva immunes, præſcripſiſſe ipſis utile eſt uſum *Decocti Antimonii* & *ſalſa parillæ* per xx. dies, aut *Opiatam Neapolitanum Renodæi*; *Aquæ Acidulæ* poſtmodum non inutiles futuræ ſunt.

Pejor illorum ſors eſt qui ulceribus in faucibus laborant & tonſillis, ſi ſalivatio in illis non ſucceſſerit, vix enim aliis remediis valetudinem conſequi poſſunt; ſin alicunde ſalus ſperanda ſit, certe ab iis quæ ſuperius à me propoſita ſunt, *Decocto* videlicet *Antimonij*, *Salſæ parillæ* &c. cui quarto quoque die catharticum ex *ſenna* cum *Antimonii* quopiam præparato, ſi fortius purgandum, corrigendum id eſt.

Interim tonſillę & fauces ulceribus affectæ contingendæ ſunt *ſpiritu Vitrioli*, aut *Sulphuris*, aut *aqua ſublimata imbuta*: Os & fauces crebro abluantur *decocto hordei*, addita quarta parte *Collyrij Lanfranci*, aut *aquæ calcis*.

Ji qui Salivationem movere ſolent Emplaſtrorum ope, hac via procedunt, telæ tenuiſſimæ inducunt quantitatem ſufficientem *Emplaſtri de Vigo* quadruplicato *Mercurio*, ex cujus maſſa effingunt Emplaſtra, admovenda plantis pedum, tibiis, femoribus natibus, lumbis, dorſo, ſcapulis, collo & brachiis, præcipientes ægro decubitum donec indicia ſalivationis ſe prodant, id quod nonnunquam poſtridie accidit, alias tertio, quarto, ſexto die, ſin ſpatio illo tem-

poris ſalivatio non ſucceſſerit; recentia admovent Emplaſtra, & aliquas adhibent Frictiones.

Qui hujus morbi curationem ſuſcipiunt per *Mercurii fumum*, illi immittunt ſemunciam aut drachmas ſex *Mercurii* crucibulo ab igne candenti, quod prunis imponunt, ut æger cathedrę perforatæ inſidens, aut ſub conopaeo commode collocatus, illius fumum excipiat; Interim ne hic caput feriat, collum linteo aut panno cingitur, quoad totus *Mercurius* exhalarit, Aut Tabellas parant ex *Mercurio*, cum *Terebinthina* extincto, aceto ſtillatitio, *bolo vulgari* & *carbonum* pulvere, ex cunctis his maſſam conficiendo quam chartæ ſuperinducunt, ac deinde ſub umbra exſiccandam reponunt: Hæc tamen debet eſſe proportio ut in compoſitione *Mercurius* tertiam tabellarum partem conſtituat, cujus paulatim ſeſquunciam indunt, vel uncias duas carbonibus ardentibus, vel crucibulo, cujus fumum æger excipiat: Suffitus hic bis indie fieri ſolet, continuando donec ptyaliſmus advenerit.

Poſtrema Luem curandi ratio fit ope *Mercurii præcipitati, albi aut rubri*, ore aſſumpti, ad quantitate xij. aut xv. granorum, per ſex, octo aut duodecim dies, donec ſaliva ubertim prodeat: Si lenius hæc procedat, promovenda eſt exhibitis ſex, aut ad ſummum decem granis *præcipitati rubri*.

At vero methodus hæc abominanda eſt, eo enim pacto nunquam mali radix averruncatur, quia ulcera remedij vi in ore excitata exigua ſunt, quo fit ut nonniſi pars ſubtiliſſima viroſi humoris exitum habeat; ſuperſtite fæce, cum ad os deferri nequeat à tam exigua *Mercurij* copia, quo fit ut hoc remedium nunquam virus ſuperare valeat, Cuncta autem hæc eximie præſtat Frictio.

Cap. II.

De Gonorrhœa virulenta.

Gonorrhœa virulenta eſt fluxus involuntarius ſeminis purulenti & ſordidi, comite dolore, ardore urinæ, ac membri virilis tenſione; productus ab inflammatione proſtatarum, quam inducit partium genitalium excalefactio & dilatatio in coitu, quo fit ut virus venereum facilius ſubeat.

Inflammatio glandularum proſtatarum in Gonorrhœa generatur à vapore acri & maligno, qui partes illas ſubiit per urethram in coitu: Cujus acrimonia excitat inflammationem, fermentationem ac demum ſeminis corruptionem: Glandulæ intumeſcunt & inflammantur, ſubſequente abſceſſu, quo ad ſuppurationem perducto prodit materia purulenta & ſordida, nonnunquam flava, viridis, pro varia configuratione partium venenum id componentium: Inde prodeunt ulcera urethræ, ardor urinæ ac variæ excreſcentiæ & inflammationes ſubſequis oblitæ.

Gonorrhœa non illico ſe prodit, in

in quibuſdam poſt quatriduum ſolum erumpit, in aliis exacto decimo die, quandoque decimoquinto; rariſſime vero contingit hanc eadem die qua virus contractum eſt erumpere.

Quamprimum apparet, urina admodum ardet, glans virilis inflammationem concipit, illique adhæret humor ſordidus & candicans, quotidie incrementum ſumens & acrimoniam majorem: Color hic candicans in alium flavum aut viridem degenerat, unde inducitur tenſio illa moleſta & dolorifica penis, noctu præſertim: quæ diſtenſio nonnunquam adeo vehemens eſt, & ſævo dolore crucians, ut membrum recurvum fiat ab inſigni ligamentorum ejuſq; muſculorum inflammatione; hincque denominationem accipit *Gonorrhœa chordata*, omnium moleſtiſſimæ.

Ad curationem Gonorrhœæ, ſiquidem adeſt Inflammatio Proſtatarum ac partium vicinarum, inducta à virulentia venerea, in uſum advocanda remedia revellentia, evacuantia, temperantia, & venenum extraguentia.

Ac præſertim ſanguis educendus eſt, prohibendi cauſa influxus nimij verſus proſtatas, ac ſedandæ inflammationis: Quin & venæ ſectio bis aut ter iteranda eſt ſi ſanguinis exſuperantis in vaſis ſigna adfuerint: Facta ſufficienti revulſione, iterum ferienda eſt ſaphena è directo partis affectæ nullo metu imminente ne venenum ad interiora remeet, nam viceverſa ſanguinis miſſio humorem in partibus genitalibus laborantibus contentum educit, prohibetque influxum cauſæ antecedentis: Præmittendum tamen eſt Enema laxans.

Dum celebratur venæ ſectio, nequaquam prætermittendæ ſunt Emulſiones, vel Iulapia refrigerantia ad temperandam humorum acrimoniam, avertendam fluxionem, extinguendum venenum ac leniendum urinæ ardorem, E.g.

℞. *Amygd. dulci. mund. par.* xij. *ſem. papav. albi* ʒij. *contundantur omnia, paulatim affundendo aqua fontis* ℔ß *f. Emulſ. in* iij. *doZei, unicuique addendo ſyr. capill. ven.* ℥j. *cryſtalli min.* ʒj. *ſumat mane & veſp. vel.*

℞. *Rad. nymph. fragar.* ãã. ʒij. *taraxaci totius, agrimon. capilli ven. lactucæ* ãã, *m.* j. *ſem. papav. albi* ʒij. *ſem. melon.* ℥ß. *bulliant omnia ad conſumpt.* ℔ß. *f. Iulep. pro.* iij. *doZ. adde ſingulis ſyr. violat.* ʒvj. *ſalis prunellæ* ʒj.

Tribus prioribus diebus, ſedata inflammatione, aut venæ ſectionis ope, aut remediis lenientibus ſuperius adductis, neceſſe eſt ad evacuationem Cacochymiæ ſuperfluę, ſedem & fermentum virulentiæ venereæ, Catharticum ſequens adſumendum eſt.

℞. *Pulpæ caſſiæ* ℥iß. *conf. Hamech* ʒiij. *Mercurij ſublimati dulcis* ℈j. *crem. Tart.* ʒj. *miſce fiant Boli mane ſumendi*: Si æger à Bolis abhorreat, detur Potio ſequens.

℞. *ſennæ mundat.* ʒij. *tamarind.* ʒvj. *crem. tart.* ʒj. *bulliant omnia ad conſumptionem* ℥vj. *In colatura infunde pulpæ caſſiæ* ℥j. *diſſolve in colat. ſyrupi roſar. ſolut. compoſ.* ℥j. *fiat potio mane ſumenda.*

Prius ad ſumat æger *Mercurii dulcis* ℈j. commiſtum paucæ *conſervæ roſac. aut pulpæ pomi aſſi*; Sin Potiones æque diſplicent, in earum vicē veniant Pilulæ.

℞. *Maſſæ Pilul. ſine quibus* ʒj. *Mercur. dulcis ſublim.* ℈j. *miſce & fiant Pilulæ* v. *aut* vj. *mane ſummendæ.*

Hæ ſi ſufficienter non purgaverint, adde vj. *vel* viij. *grana præcipitati albi.*

Peracta Purgatione vena in pede ſecanda, educendi gratia humoris in parte contenti; ac deinceps iteranda Purgatio per biduum, aut triduum, inhibendi cauſa influxus humoris virulenti quotidie augmentum adſumentis: Quo tempore Purgationes fiunt, exhiberi poterit Emulſio hora ſomni.

Si membrum virile à diſtenſione plurimum vexetur, præſertim noctu decumbente ægro, foveatur pars lacte tepido, aut decocto aliquo emolliente; Quo facto, ne malum altius progrediatur, ac ſecum virus invehat, reliquiæ Decocto ſequenti abſumendæ.

℞. *Antimonij crudi craſſe contriti & nodulo incluſi* ℥vj. *Salſæ par. minutim diſſectæ* ℥iv. *gajaci* ℥iß. *putaminum nucum* ℥ij. *infundantur omnia ſpatio* xxiv. *hor. in cineribus cal. in aquæ fontis* ℔xij. *bulliant omnia ad conſumptionem mediæ partis, & colentur; Hujus Decocti bibat æger cyathos tres, unum ſcilicet* iij. *horis ante prandium alterum* iij. *à prandio; tertium hora ſomni, pergendo in uſu per* xx. *aut* xxv. *dies.*

℞. *Decoctionis reliquias, aquæ fontis* ℔xv. *bulliant ad conſumptionem quintæ partis, fiat Bochetum pro Potu ordinario, abſtinendo interim à vino.*

Eodem tempore quarto quoque die purgandus æger Pilulis Mercurialibus, quarum ſingularis eſt efficacia ad prohibendum ne virus venereum redivivum fiat.

℞. *Mercurij crudi puriſſimi cum terebinth. extincti* ℥ß. *Conſ. roſar. liqu.* ℥j. *ſenna mundat. rhabarb. el. Iulap. pulveriſ. ãã.* ℥ij. *ſcamm. cum ſulph. præpar.* ʒß. *cinnam.* ℈j. *cum oxymel. fiat maſſa Pilular. mane ſumendarum quarto quoque die. Doſis* ʒj.

Poſtea ineat æger uſum Semicupij ex aqua fontis vel fluviatili, neceſſarij ad temperandam humorum acrimoniam, & auferendum ſuperſtes empyreuma à veneno relictum in partibus genitalibus.

Si per decurſum Semicupij è Pene exierit humor aliquis viſcidus & ſordidus, abluatur & mundetur factis injectionibus detergentibus & exſiccantibus: Inchoante tamen malo pernicioſus eſſet Injectionum ejuſmodi uſus, inde enim graviora ſymptomata emergerent, ſicuti teſticulorem phlegmone &c.

℞. *Antimonij crudi craſſe contuſi, & nodulo incluſi* ℥v. *ſalſæ par.* ℥iß. *ariſtol. rot.* ℥iij. *ſummit. hyper. & roſ. rubr. ãã. p.* j. *bulliant omnia ad remanentiam.* ℔j. *diſſolve in colat. mellis roſat.* ℥ij. *f. Injectio bis in die.*

Si ab Injectionibus dolor oriatur, ab his abſtinendum, ſubſtituendo ſequentem.

℞. *Hordei integri m.* ß. *roſar. rubr. & ſummit. hyperici ãã. p.* ij. *coquantur omnia ad remanentiam* ℔j. *diſſolve in colat. mellis roſat.* ℥ij. *f. Injectio.*

Si ſordidius fuerit ulcus, adde Injectioni *aquæ calcis primariæ* ℥ij. Sed hic adnotandum non nimis eſſe fidendum Injectionibus, quocunque tempore in uſum adducantur; Etiamſi enim ulcus purius reddant & urethram mundent, nequaquam ad proſtatas pertingunt, in quibus latet mali fomes.

His omnibus peractis, ad omnimodam ulceris, in partibus genitalibus occul-

occulti ſanationem, præſcribendæ ſunt Aquæ minerales, vitriolatæ & ferreæ, cujuſmodi ſunt Wallenſes, Meynenſes & Cameatenſes, præditæ vi admiranda ſanandi ulcera interiora cujuſcunque ſint indolis.

Gonorrhœæ quandoque comes eſt fluxio & inflammatio Teſticulorum, genitæ ab intempeſtivis Injectioninibus; aut equitatione vel exercitio aliquo vehementiori, vel à neglecta venæ ſectione alióve ſimili præſidio, adeo vt nova ſuccedat ſuppuratio niſi mature ſuccurratur; Hoc in caſu illico vena in alterutro brachio ſecanda, eaque repetite, ſicuti fieri ſolet in aliis inflammationibus.

Inflammatæ autem parti admoveatur Cataplaſma ſequens.

℞. Farinæ fabar. ℔j. bulliat in oxymel: fiat Cathapl.

Si dolor in parte admodum urgeat, ſequens admoveatur,

℞. Micæ panis albi macerati & cocti in lacte capino ℥viij. ol. roſac. ℥ij. vit. ovor. n. ij. croci ℈j. m. f. Cataphaſma ſæpius renovandum,

Sedatis dolore & inflammatione, reſolvatur tumor admoto *Empl. de Vigo quadruplicato Mercurio* geſtetur hoc Empl. adhibito ſuſpenſorio per menſem unum aut alterum, difficilis enim admodum Tumoris reſolutio.

In Teſticulis ſuperſtes eſt durities quædam magnitudine piſum aut fabam æquans, quam quidam diſcutiunt ſuffitu ex Mercurio aut cinnabari,

Neque interim prætermittendæ Purgationes, Decocta, Pilulæ, aliaque remedia præſcripta.

Cap. III.

De Bubonibus Venereis.

Bubo venereus Tumor eſt obortus in glandulis inguinum, genitus ab humore virulento & corruptivo, cum contracta per coitum virulentia venerea, quæ permeat ramos venæ cavæ & arteriæ aortæ deſcendentis, maſſam ſanguineam inficit, ac demum ſordes ſuas deponit in regionem inguinum, ibique producit tumores duros & rubicundos.

Bubo Venereus à Peſtilenti diſtinguitur, quod hunc perpetuo comitentur alia peſtis ſymptomata: A ſimplici, quod hunc coitus non præceſſerit, ideoque metuenda non ſit malignitas veneni venerei; adde quod Bubo venereus ſæpiſſime comitem habet Gonorrhœam aut pudendorum cariem.

Ad ritam Curationem Bubonis venerei, maturanda eſt illius ſuppuratio, admotis attrahentibus & emollientibus; ſpecificorum remediorum uſu profligando labem in partibus internis contractam: Ac præſertim parti affectæ admovendum eſt *Empl. ex galbano in vino* diſſolutum: Si viroſum hujus Emplaſtri odorem ferre nequeat æger, ſubſtituatur illi Cataplaſma ſequens.

℞. Rad. biſmalvæ & lilior. ana ℥iſs. fol. malvæ, lilior. parietar. brancæ urſinæ, ana m. j.

coquantur, piſtentur, trajiciantur: Adde pulpæ extractæ cepas ſub cineribus coctas n.ij. contundantur, additoque oleo lilior. f. Cataplaſma parti adplicandum, bis in die renovandum.

Ex Decocto cataplaſmatis Fotus fiat Bubonis, bis in die, mane & veſperi.

Interim vena in pede aperienda erit è directo Bubonis, quo ſanguis commode ad ſuppurationem promovendam prodeat. Tumori Cucurbitula ſicca admoveatur.

Si horum remediorum uſu non ſufficienter prodeat Bubo, etiamſi quotidie admota fuerint, vel alternis diebus, aperiendus erit cauſtico potentiali, vel ferro, poſtmodum turunda immittenda Digeſtivo, delibuta apertum detinendo donec tota materia rite concocta omnino excludatur; Maturatio interim accelerari poteſt ſuperadmoto *Empl. Diachylo gummato.*

Aperto Bubone, & pure prodeunte, corpus expurgandum exhibito Bolo, aut Pilulis, aut Potione, cujuſmodi deſcripta ſunt in Curatione Gonorrhoeę.

Expurgato hoc modo corpore, ad veneni reliquias omnes eliminandas, præſcribendum eſt primum aut ſecundarium Antimonij decoctum, exhibendum una cum Pilulis Mercurialibus, ſicuti ſupra adnotatum eſt.

CAP. IV.

De Vlcuſculis membrum virile afficientibus, ſive Cancro Penis.

CAncros vocant ulcuſcula membrum virile obſidentia, lùis venereæ ſobolem; Cauſa eſt humor ſordidus & corruptus, pus nempe aut ſemen parti adhærens in coitu, ulcus poſtridie aut biduo poſt inducens: Nonnunquam ulcera hæc emergunt decimo die, aut etiam viceſimo; Quibuſdam magis noxia ſunt, ac luis metus imminet, quia venenum diutius deliteſcens, & partes ſenſim labefactans, facilius & profondius partes interiores ſubiit, ulcera in glande virili excitat; vel præputio, hæcque ulcera omnium peſſima ſunt, ob concurſum venarum & arteriarum hanc partem percurrentium, omnino ſordidam, eſchariſque coopertam.

Curatio ut ex voto ſuccedat, educendum eſt venenum membro adhæreſcens, extinguendum id quod in corpore latet, ac eliminandum; poſtmodum exſiccanda ſunt ulcuſcula poſtquam levis præceſſerit ſuppuratio.

Præ cæteris illis admovendum eſt *Præcipitatum rubrum*, commiſtum *unguẽto Baſilico*, inducto linteo aut linteo carpto; Eo pacto extinguitur venenum, ac facilem nanciſcitur exitum ſuppuratione facta.

Ab illorum methodo alienus ſum qui *aqua forti* illa attingunt ulcera, aut *aqua auri fabrorum*, quia illis inducunt eſcharam multo tenaciorem, ac venenum interius compellunt, non diu poſt undique diffundendum.

Nec ſolum attentum eſſe convenit Medicum ad ulcera, ſed & cæteris parti-

bus conſulere debet, quo ex Lue tuta & immunia præſtari poſſint: Vtilis eſt Purgatio, cujuſmodi à me præſcripta eſt capite de Gonorrhœa, cum *Antimonij decocto* per plurimos dies continuato, Vel ejus loco uſurpata *Opiata Renodæi Neapolitana:* Poſtquam ulcuſcula illa rite ad ſuppurationem deducta fuerint, ad deterſionem & exſiccationem, unguento decenti uti convenit.

℞. *Mercurij crudi cum pauca terebinth. extinſti; mundificavi ãã. ℥ ß. commiſceantur omnia ſimul in mortario metallico. fiat unguent. ad uſum,*

Si in parte ſuperſtes ſit aliqua durities, poſtquam ulcera exſiccata fuerint, indicium erit deliteſcentis veneni, quare ad curationem de hydrargyroſi cogitandum erit, Ad quod præſidium etiamnum confugiendum ſi poſt aliquot menſes aut annos recurrant.

Cap. V.

De Verrucis & Porris.

VErrucæ aut Porrai glandi virili, vel reliquo penis corpori poſt coitum innaſcuntur, ortum habent à ſanguine viſcido & purulento in partibus depravato; vel è vaſis illuc expreſſo: Ad Curationem utendum eſt Pulvere ſequenti.

℞. *Mercurij præcipitati rubri ſem. unciam, aluminis uſti & ſabinæ ana gr.* XV. *Cuncta permiſce & fac Pulverem verrucis inſpergendum.*

In delicatioribus huic Pulveri remiſcendum eſt unguentum digeſtivum, aut Pomaceum ut pulveres mitius operentur.

Neque interim omittendæ Purgationes, Decoctiones, Digeſtiva, Opiata Neapolitana & alia: Si hæ verrucæ crebrius pullulent, ac majori numero, Luis venereæ latentis indicium dant quare ad curationem illico properandum.

Collyrium Lanfranci.

℞. *Vini albi, aquæ roſar. ana* ℔ß. *auripigmenti, myrrhæ, aloës ana* ℥ 3. ʒij. *æruginis* ʒß. *miſce & fiat collyrium*, quo abluantur ulcera, & ad Injectiones in Gonorrhoea.

TRACTATVVM NOVORVM MEDICORVM, Ad recentiorum mentem.

PARS QUINTA.

De Carbunculi natura, & curatione.

CArbo, Sive Anthrax, ad Phlegmonen plurimum accedit, eapropter in ſerie Inflummationum de eo agi ſolet, quia videlicet originem ducit à ſanguine corrupto & aduſto: Plurimis gaudet nominibus iſte Tumor Græcis dicitur *Anthrax*, Latinis *Carbo & Carbunculus*, *Avicennæ Pruna & Ignis Perſicus.*

Sanguis calidus, fervidus, craſſus & aduſtus cauſa eſt conjuncta hujus morbi, ipſo ſtatuente *Galeno lib. de Tumor. c.* 16. *&* 20. & 14. m, m. c. 1. aliiſque locis; quibus ait Carbunculum ortum ducere à ſanguine inflammato, craſſo & putrido in humorem atrabilarium degenerante, aut remiſto eidem humori atrabilario, nonnunquam cacoethiæ participi.

Interim ſiquidem intenſior aut remiſſior malignitas ſubeſſe poteſt; ac nonnulli Carbunculi ægros invadunt ab aëris inquinamento, Anthraces diſtinguuntur in peſtilentes & non peſtilentes, Attingamus jam iſtam differentiam.

Quamprimum humor Carbunculo originem præbens certos malignitatis gradus attigit, Natura hunc à parpartibus internis ad externas, à nobilibus ad ignobiliores propellit.

Obſervandum hoc loco Cancrum gigni ex humore Melãcholico, aut humore melãcholiæ cõmiſto: *Willis*, inter præſtantiſſimos hujus ſæculi Medicos collocandus, Carbunculi hanc tradit definitionem, *Carbunculus*, inquit, vel *Anthrax, Eſt Tumor igneus cum puſtulis circumſe acerrimis & ardentiſſimis, doloreque acuto infeſtans, qui variis in locis indiſcriminatim emergens minime ſuppurarur, verum latius in ambitum ſerpens carnem exurit, ejuſque corrupta tandem lobos excutit, & ulcus cavum velut eſcharotico inuſtum relinquit.*

Carbunculus hanc propemodum generationem obtinet, Humor venenatus ſanguini cõfunditur, antea propria natura exuſto & ardenti: particulæ concretæ iſtius humoris adhæreſcunt partibus corporis; ibidemque tumorem excitant, initio quidem exiguum, ratione tarditatis circulationis ſanguinis, ac poſtmodum incrementum ſumentem, prout fermentum humoris maligni ſenſim in ambitum expanditur; Citra ſuppurationem quamcunque; quia calor intenſus abſumit materiam illam extra vaſa effuſam & concretam; ſed & præterea ratione particularum ſulphurearum, & ſalium remiſtorum particulis tumoris concretis, quæ illico confunduntur ab hac mixtione ratione mutuæ ſimilitudinis.

Aduſtionis ſpecies ſuccedit, quaſi à

ſi à cauſtico parti admoto, carnes autem circumſitæ fere aduſtæ apparent, velut ab inducta eſchara; quin & particulæ abſcedunt, quia venenum erodendi vi præditum, muſculis adhærens, non ſuperficiem ſolum attingit, ſed & præterea illorum ſubſtantiam erodit, quamobrem fruſtula carnis ſecedunt; Aliquando ſimplex carbunculus innaſcitur, aliquando plures: ſi ſimplex fuerit, nonnunquam comitem habet Bubonem.

Vt innoteſcat Carbunculi cauſa, ſciēdum eſt ut plurimū illum incipere à ſimplici puſtula; Aliquando tamen magna innaſcitur cum plurimis exiguis, grani milij magnitudinem æquantibus: Nonnunquam initium orditur citra puſtulam: Vnicam cruſtam inducit, modo nigricantem, modo cinerei coloris, nec diu poſt carbo in rotunditatem acutam inſtar Bubonis excreſcit, comite ſummo fervore: Ardor & dolor circa veſperem ingraveſcunt, ægro adeo moleſti ut vix ſe continere queat quin identidem manum parti admoveat, illam defricaturus, quam frictionem illico plurimæ conſequentur puſtulæ; Caro circumſita admodum incaleſcit, quam inſignis conſequitur phlegmone.

Ad diſtinctionem Carbunculi peſtilentis à non peſtilenti, ſciendum eſt contagium præcedere aut comitari anthracem peſtilentem; vix enim fieri poteſt quin carbunculus peſtilentiæ tempore obortus, & ipſe peſtilens non ſit, adde quod ſymptomata in priori quam poſteriori vehementiora ſunt.

Porro Carbunculus peſtilens ſociam habet febrem, quæ etiamſi ſpecie minus vehemens ſit eaquæ comitem habet non peſtilentem, aliquando vix perceptibilis, attamen interius ardentior eſt, eoque periculoſior.

Qui Carbone peſtilentiali prehenſi ſunt, illos vexat vomitus, nauſea, anorexia, tremor, cordis palpitatio, leipothymia & delirium: eo vehementus affligentia quo materia majorem malignitatem eſt adepta, præterea nigreſcit, fœtet anima cum dyſpnoea, quæ ſymptomata in non peſtilenti abſunt.

Etiamſi lethales non ſint omnes Carbunculi, attamen, teſte *Galeno 3. Epid. comm.3.t.12.* peſtilens admodum pernitioſus eſt, hoc eſt, is qui præter inſitam malignitatem ſocia habet prædicta ſymptomata lethalia: Sanitatis ſpes aliqua aderit ſi ſymptomata de vehementia remiſerint, ſed convaleſcentiæ ſpem adimunt ſi magis ac magis ingraveſcant, frequentiuſque occurrant.

Prognoſiæ Carbunculi quod attinet, quo magis ad nigrorē is vergit, eo deterior eſt, quia ſanguinis deteriorem conditionem arguit, Iſti ſuccedit lividus, & flaveſcens: Rubicundi omnium tutiſſimi; parvi magnis minus periculoſi, Si hi à nigra puſtula initium duxerunt, & magnitudinem adepti ſint: Qui accedunt, & cito recedunt, lethales ſunt.

Carbunculi hoc modo curandi, Si Carbunculus in ſui centro nigricet, ſicuti plerumque accidit, illico averruncandus: Sin caro ambiens livida ſit & nigricans, ſcarificatio ad-

hibenda: Poſtmodum caro abluenda eſt vino rubro aut aqua ſalſa, vel vulneraria; poſtea admovendum digeſtivum, cui ſuccedat mundificans, Si caro circumſita livida non fuerit & nigricans, ſed ſolum inflammata & dura, adplicandum *Cataplaſma ex mica panis*, mulcendi doloris gratia; ac deinceps in uſum ducendum erit cataplaſma modo deſcribendum, ad maturationem accelerandam, hinc Tumor erit aperiendus, de more in reliquis procedendo.

Interim non omittantur Venæ ſectio, Purgatio, Enemata, Iulapia refrigerantia, ad repellendam materiam antecedentem, temperandumque fervorem ſanguinis.

Cauſa Antecedens & Conjuncta hac ratione impugnentur, Præmiſſa terna aut quaterna venæ ſectione, pro viribus & neceſſitate, exhibenda Iulapia refrigerantia & purgantia, cujuſmodi ſunt ſequentia.

℞. *Radic. gramin. cichor. tarax. ãã. ʒß. fol. cichor. agrimon. pimpinell. bugloſſi, dentis leon. ana m. j. iij. flor. cordial. roſar. rubr. ana p. j. liquir. raſæ & contuſæ ʒß. coquantur omnia in* ℔ ß. *aqu. fontis, fiat Iulep. in* iij. *dozes: Primæ veſpertinæ adde ſyr. è ſucco limon.* ℥j. *ſalis prunellæ* ʒ. *Secundæ dozi matutinæ, adde mannæ el.* ℥j. *vel tantundem vini Emetici ſi neceſſitas poſtulaverit, ſalis prunell.* ʒß, *infuſionis ſennæ mundat.* ℥ij. *Tertiæ dozi adde ſyr. capill. ven.* ℥. *ſalis prunellæ* ʒj.

Præſcribendæ poſtea Emulſiones in duas dozes mane & ſero ſumendas: Porrigenda præterea: *grana* xij. *pulveris viperini ex Iuſculo* ternis vicibus: Pulvis iſte in hoc morbo miranda præſtat, quia ſegregat partes heterogeneas maſſæ ſanguinis, demum cathartico dato evacuandas.

℞. *Sennæ mundat.* ʒij. *pulpæ caſſiæ* ℥j. *ſalis prunell.* ʒj. *f. omnium infuſio in aquæ fontis* ℥viij. *In colat. diſſolve ſyr. roſar. ſolut. compoſ.* ℥j. *rad. Jalap. pulv. gr.* viij. *m. f. Potio mane ſumenda.*

Aqua vulneraria.

℞. *Radic. ariſtol. & gentianæ ãã.* ℥j. *abſinth. m. j. flor. hyperic. & roſar. rubr. ãã. p. j. coqu. omnia in vini rubri* ℔j. *diſſolve in colat. mellis roſat.* ℥ß. *Si caro ſuperflua excreſcat addantur præcip. rub.* ʒij.

Digeſtivum.

℞. *Terebinth,* ℥ij. *diſſolve in ovi vitello, butyr. rec.* ℥iß. *ol. lilior. aut hyper.* ℥ij. *m. f. ungu. Digeſtivum: Addunt quidam myrrhæ & aloës ana* ʒij.

Cataplaſma maturans.

℞. *Rad. althææ & lilior. ãã.* ℥ij. *fol. malv. alth. pariet. violar. ãã. p. j. coquantur omnia ad pultis conſiſtentiam, trajectis adde ol. lilior.* ℥ij. *croci* ℈j. *miſce f. Cataplaſma admovendum parti affectæ*, Quidam addunt *cepas ſub cineribus coctas n. ij.*

Cuidam Carbunculo in gena laboranti cum ſucceſſu præſcripſi ſequentia, *Prima die* ſecta fuit vena, clyſter injectus, & data Emulſio. *Secunda* iterata fuit ſanguinis miſſio, & exhibitus ℈j. *pulv. viperini* in juſculo: Admotum fuit cauterium potentiale parti carbunculi nigricanti, & præſcripſi Julapium ſequens.

℞. *Aquar. cichor. oxalid. & papav. rubri ãã.* ℥iij. *ſalis prunellæ* ʒß. *ſyr. limon.* ℥j. *ſyr. papav. albi* ℥ij. *f. Julep. ſumendum hora ſomni.*

Tertia die admiſit æger Enema refrigerans & emolliens, vena malleoli ſecta

ſecta, & Digeſtivam ſequens admotum ad promovendum caſum eſcharæ.

℞. *Terebint. Vene* ℥j. *vitellum ovi, lutyr. rec.* ʒß. *olei roſ.* ℥j. *miſcæ f. ungu. Digeſtivum.*

Eadem die, hora quarta reſpectivaᶜ genam admodum tumidam deprehendens, ſcarificari juſſi totam genam affectam, ablui *aqua vitæ* cum *myrrha & aloes* ſic.

℞. *Spir. vini* ℔ß. *myrrhæ & aloes* ā̄ā̄. ʒj. *m.*

Præſcripſi etiam Julepum compoſitum ſumendum hora noctis decima, poſtridie horis matutinis, ac ſub noctem quartæ dici. E.g.

℞. *Rad. gramin. cichor. tarax.* ā̄ā̄. ʒß. *fol. cichor. agrimon. pimpinell. bugloſſ. tarax.* ā̄ā̄ *m. j. flor. card.* ā̄ā̄. *p. j. flor. roſ. rub. p.* ß. *liquir. contuſæ* ʒß. *coqu. in q. ſ. aquæ fontis, colentur ad* ℔ij. *Diſſolve in prima dozi ſyr. limon.* ℥j. *ſalis prunellæ* ʒj.

In matutina dozi diſſoluta fuis vini emetici ℥j. *infuſ. fol. ſennæ* ℥ij. *in tertia ſyr. capill, ven.* ℥j. *f. Julep. in tres dozes.*

Secunda doſis promovit ſeptem aut octo dejectiones, & bis vel ter concitavit vomitum: *Quinta* die injectus *clyſter ex lacte*, ſub noctem data Emulſio cum *ſyr. papav. albi* ℥ij.: *Sexta die*, pulſum aliquanto elatiorem deprehendens, aperiri venam præcepi: interim Chirurgus in Larificatione partis pergebat, uſus Tinctura prædicta & digeſtivo ad caſum eſcharæ promovendum. *Septima* die febrem remiſſiorem animadvertens, dedi Purgans ex *ſenna, tamarindis & ſyr. roſar. ſol. compoſ.*

Octava die injectus Clyſter & data Emulſio, *Nona, decima* & *undecima*, injecti clyſteres & exhibitæ Emulſiones, partem affectam ter in die tractando, admoto eodem Digeſtivo, eademque Tinctura, ſcarificatione ſemper levi prægreſſa, *Duodecima* die ſuppuratio laudabilis apparuit, quam ſecutus eſt caſus eſcharæ intra quintum vel ſextum diem. Digeſtione peracta præſcripſi aquam vulnerariam ſequentem.

℞. *Rad. ariſtol. rot. gentianæ* ā̄ā̄. ʒß. *ſummit. abſinth, & roſar. rubr.* ā̄ā̄. *p.* ß. *coqu. in vini albi* ℔ij. *diſſolve in colat. mell. roſat.* ℥ij. pro Fotu partis ſæpius in die.

Poſtmodum catharticum exhibui ex *ſenna, caſſia, ſale prunellæ, Jalapio*, præſcripſi *collyrium* ex antimonio crudo, ad mundandum oculum partis affectæ, admodum rubentem, cum palpebrarum adglutinatione ab humore admodum viſcido.

℞. *Antimon. crudi craſſe contuſi* ℥ij. *nodulo include, rad. iridis* ʒß. *roſar. rub. p.* ß. *coqu. in* ℔. *aquæ fontis* ℔iß. *ad conſumptionem* ℔ß. *adde ſacch. c.* ʒj. *fiat collyrium, quo tepido ter in die oculus abluatur.*

His peractis æger priſtinæ reſtitutus valetudini.

TRACTATVVM NOVORVM MEDICORVM

Ad Recentiorum mentem.

PARS SEXTA.

DE VARIOLIS ET MORBILIS.

VAriolas & morbillos colloco inter Febres Peſtilentes & Malignas: Nullus nō ſemel in vita laboravit Variolis & Morbillis: ſi forte quiſpiam immunis ab his affectibus vixerit, vel quidam non ſemel illis afficiantur, exempla hæc adeo rara ſunt, ut legem naturalem & ordinariam non infringant.

Morborum hoc genus à pluribus & variis cauſis ortum ducere poteſt: Corporis nativa diſpoſitio occaſionem præbere poteſt; ac veriſimile eſt illos progeniem eſſe impuritatis ſanguinis, contractæ initiis formationis fœtus in utero: In utero enim muliebri, non ſecus ac in uteris plurimorum animalium, gignitur quoddam fermentum, quod communicatum ſanguini illi robur addit, in ebullitionem ciet certis temporum intervallis, ac ſuperflui excretionem promovet: Si fœtus ſub finem menſtrui fluxus conceptus fuerit, iſtius fermenti non mediocrem copiam admittit, parteſque illius heterogeneæ maſſæ ſanguineæ remiſcentur tanquam materia extranea, ac cum ſanguine fermenteſcunt, motu cauſæ procatarcticæ accedente.

Tres cauſæ evidentes commovent fermenti ſeminaria, & ut ſæpiſſime in actum erumpant faciunt, nempe contagium alicubi contractum, aëris diſpoſitio, & inſignis ſanguinis fermentatio.

Contagium quod attinet, experientia quotidiana apertum facit affectum hunc ex uno ſubjecto in alium transferri, hoc eſt aſſiduo ex corpore infecto exilire infinitas particulas, quæ commeantes, & quaſi volatu in aliud corpus migrantes, in eo veneni inſtar fermenteſcunt cum ſanguine, eoque pacto excitant ſeminaria latentia hujus affectus ſibi homogenea, quapropter ſanguinem ad hunc morbum diſponunt: Ut contagium actionem exſerat, contactas corporum neceſſarius non eſt, particulæ illæ venenatæ ad inſignem diſtantiam communicantur, quo fit etiam ut ejuſdem loci incolæ mali contagium facile ſuſcipiant.

II. Aëris diatheſis adeo efficax eſt ad Variolas excitandas ut ſæpiſſime vulgares admodum fiant, regiones integras, urbes & vicos peragyrantes: Quo fiet utplurimum vere & autumno frequentiore ſint, quia videlicet illo tempore in aëre vagantur corpuſcula variæ figurę, nec exiguo numero, tumultuantia, quæ ſimul cum aëre inſpiramus, unde conſequuntur efferveſcentiæ ſanguinis & humorum.

Nonnulli Variolis correpti fuere etiam abſente contagij ſeminario, vel mali-

malignitate in aëre ſparſa, à ſolo ſanguinis motu extraordinario: Quæ ſententia eſt *Williſii*, qui refert quibuſdam accidiſſe Variolas ab intemperantia in cibo & potu, aut à motu quopiam vehementiori, etiamſi nullus in toto diſtrictu Variolis obſeſſus occurreret: Hinc nullo ſuperveniente miaſmate contagioſo & venenato, hujus morbi occulta ſeminaria in motum concita à nimia ſanguinis effervescentia, ac tandem combinata particulis ſanguinis ſibi homogeneis, maſſam ſanguineam ſtatim illa inquinant & inficiunt ſuo fermento.

Nec ſolum prædictæ cauſæ morbum hunc adeo vulgarem efficiunt, aliquando plurima ac diſſimilis naturæ occurrunt, quo fit ut Variolæ nonnunquam lethales ſint, ac quodammodo peſtilentes; aliquando minus funeſtæ, prout majorem aut minorem malignitatem ab aëre contraxerint.

Ejuſmodi morbos aptiſſime conferre licet ebullitioni quam ſubeunt uinum & cereviſia cum in dolio depurantur. Si fermentum prædictis liquoribus fuerit immiſſum, illorum particulæ, quæ heterogeneæ ſunt, ac miranda activitate præditæ, illico totius hujus fermenti maſſam pervadunt, eamque ſubagitant donec ſuccedat deſpumatio & expulſio partium heterogenearum verſus ſuperficiem: Eadem ratione ſeminaria heterogenea hujus morbi in ſanguine fermentationem excitant, illamque depurare videntur, ſubortis in ſuperficie corporis puſtulis.

Num quis in hunc morbum incidere paratus ſit; illius ſymptomata cognoſcenda ſunt, & obſervandum quæ ſit vis contagij eo tempore graſſantis, ſi enim obortus fuerit quo tempore aër infectus eſt, qui febre prehenſi fuerint iidem Variolarum impetum ſuſtinere cogentur, Symptomata hujus morbi omnino illis ſimilia ſunt quæ febris maligna invehere ſolet, quapropter hęc recenſui Tractatu ſingulari de hac febre.

Ex Variolarum effectibus, ſignis & ſymptomatis, judicium ferre licet lethales futuræ ſint necne, vel ancipitis eventus: Puſtulæ lividæ, nigricantes, & peſtilentes majorem pernitiem minantur quam rubræ, pallidæ, aut candicantes vel alterius coloris: Peſſimum augurium eſt ſi hæ puſtulę evaneſcant paulo poſt quam apparuerint, quo indicio credendum eſt materiam ad interiora repulſam eſſe.

Si poſtquam Variolæ eruperunt, ſuperveniat aut diarrhœa, aut dyſenteria, pravum ſignum eſt, nam veriſimile eſt Venenum, quod extrapulſum fuerat, iterum ad interiora recurriſſe.

Pro morbi iſtius curatione, primo ſanguinis mittendus eſt, ad facilem puſtularum exitum, etiamſi ſecus priſci crediderint; exiſtimo enim per venæ ſectionem vaſa depleri, ac facilius mundari ab humoribus heterogeneis maſſam ſanguinis inquinantibus: Bis aut ter iteranda eſt pro neceſſitate & ardore febris: Poſtea unoquoque mane, per triduum, exhibenda ſunt *pulveris viperini grana* xij. ex juſculo.

Si ſubſit metus ne translatio aliqua fiat in cerebrum, vena in pede ſecanda, ac prout viſum fuerit medico, pueris dandum erit *vinum Emeticum* ad ʒiij. provectioribus ad unciam unam.

Remedia cardiaca prœbenda non ſunt ne fermentatio major fiat: Ægris Potus ordinarius ſit *Ptiſana hordei*, cui guttœ aliquot ſpiritus ſulphuris, aut ſpiritus ſalis dulcificati, vel vitrioli inſtillentur.

Si Dyſenteria forte ſuperveniat, inſiciantur *Clyſteres ex lacte, decocto hordei & melle roſato*, quibus etiam locus per morbi decurſum, etiamſi abſit Dyſenteria: at vero qui abſque dyſenterico fluxu injiciuntur, anodyni ſint & parum detergentes: Poſtea præſente Dyſenteria, exhibenda eſt dozis *Rhabarbari* aut *ſyrupi de rhabarbaro.*

Si nulla amplius ſuperveniant ſymptomata, ac præmiſſis venæ ſectioninibus, enematis ac julepis refrigerantibus, res ægri proſpere cedant, puſtulæ ſuppurent, ac morbi imminutio in dies appareat, quo via ſternatur integræ valetudini, exhibendum erit catharticum.

De Febre Maligna.

Febris Peſtilens & Maligna inter ſe differunt, utraque à Peſte, pro gradibus & qualitate contagij ac mali: Hinc Peſtis morbus eſt admodum contagioſus & humano generi lethifer: Febris Peſtilens minus contagioſa eſt ac minus lugubris: Si ſuperveniat febris quæ eodem fere tempore plurimos invadat, eodemq; modo, in eadem regione, toto interim ſui decurſu febris, quam vocant Putridæ, omnia præbeat indicia, idemque obtineat judicium, niſi illos exceperis in quibus præſente multa cacochymia quædam puſtulæ aut maculæ apparent; interim ſi ſuperveniat criſis ac contagium funeſtũ in aliis individuis, quæ malignitatis indicia ſunt, non febris peſtilens eſt, ſed vere maligna.]

Febres Peſtilentem ac Malignam in genere continuarum repono: Ab Intermittentibus diſtinguuntur, quod hæ inducias & intervalla dilucida Naturæ concedant, ac deinceps paroxyſmos ordinatos repetunt, id quod in febribus peſtilentibus & malignis nequaquam obſervatur. Sæpenumero accidit Febrem, quæ malignæ & Peſtilentis indicia præbet, ejus eſſe indolis ut febrem Putridam referat, Ideoque cum in febribus præter malignitatis ſigna mihi obſervare licet continuam ſanguinis efferveſcentiam, ac febrem in ſui primordiis, in incremento, ſtatu, declinatione eodem modo procedere ac febrem putridam, hinc colligo partem ſulphuream ſanguinis inflammatam febrem ſuo ardore induxiſſe.

Ideoque in febribus duo ſunt obſervanda, efferveſcentia & malignitas comes, quarum modo hæc modo illa magis funebris eſt: Efferveſcentia hic eodem prope modo accidit quo in febribus putridis pars ſulphurea ſanguinis admodum accenſa ardore ſuo quaſi quoddam incendium excitat, Præterea ſanguis à contagio maligno infectus, ab ardore quem induxit fermentum venenatum, diſſolvitur & corrumpitur: Hinc præter ſymptomata aliarum febrium ordinaria, accedunt leipothymiæ cum maculis, capitis dolor, diarrhœa, vomitus, convulſio, ac tandem febris vaga & anomala.

I. Syncope accidit quia ſanguis in ſuo

ſua diſſolutione adeo diſtendit parietes & ventriculis cordis, ut motus dilatationis impediméto ſit motui contractionis: adde quod deficiat ſufficiens ſpirituum copia ad promovendum contractionis motum, quia ſanguis eo modo diſſolutus ineptus eſt ſpirituum generationi, hinc ſyſtole difficulter ſuccedit.

II. Cephalalgiam inducit fervor ſanguinis, qui vaſa cerebri expandens doloris parens eſt: adde quod veneni particulæ dolorem quodammodo excitare valent, membranas & partes cerebri nerveas vellicando.

III. Diarrhœæ cauſa ſunt veneni quædam particulæ ad inteſtina delatæ, vel alii quidam humores acres & ſalſi, qui fibras inteſtinorum vellicant & ad vacuationem proritant.

IV. Vomitus ortum ducere ſolet à ſero, aut particul s veneni in ventriculum illatis: Summæ quandoque eſt vehementiæ in hoc morbo, etiamſi ventriculum non gravet humorum copia, id quod accidit quia fermenti ſeminaria cum ſint in motu, feruntur in ventriculum per arteriolas quæ hujus membranas ſubeunt, quibus ſe inſinuant à ſuccedente ſanguine impulſæ, à quibus particulis cietur vomitus, non ſecus ac ſi hauſtæ eſſent antimonii particulæ.

V. Convulſio inde ortum ducit quod fermenta ſeminia nervorum originem vellicant, & quia eadem non levem acrimoniam contraxerunt.

VI. Maculæ cutaneæ deducendæ à ſanguine diſſoluto ad habitum corporis delato, ſpiritibus deſtituto, ſegniter in circulum delato, ac grumeſcente, concreſcente, inflammato, corrupto, ac tandem puſtularum forma erumpente.

Quin & nonnunquam Hæmorrhagia accidit, Tandem ſuccedit febris erratica & inordinata; cujus cauſa eſt quod fermenti ſeminia motu æquali carentia, eodem propemodm modo quo ignis ſemiopitus agitantur, qui modo [illegible] & ſcintillat, modo quaſi obrutus & extinctus apparet, donec incendio latius ſerpente in flammam erumpat ac longe lateque ſe diſpergat.

Hæc de ſymptomatis, Jam vero obſervandum ſpiritus illos venenatos vel miaſmata, è corpore affecto manantia, vi pollere qua ſe diffundant, eundemque affectum in aliud transferant: Ideoque febrem hanc, aut peſtilentem aut malignam, juxta contagij gradus, aut ex malorum cohorte, vel tumulorum numero nomen ſortiri.

Ejuſmodi febres in ſui primordiis ab humore venenato ſemper prodeunt, ſanguis autem particulas hujus veneni admittens, in efferveſcentiam agitur & inflammationem concipit: ſicuti accidit cum quis contagio febre maligna corripitur, & ab inſpirato maligno aëre, nulla apparente cauſa manifeſta hujus febris.

Nonnunquam tamen intemperies hæc febrilis indigenam agnoſcit cauſam, ſicuti cum malignitatis ſeminaria, ſanguini commiſta, aut in corpore latentia, commoventur & agitantur, vel particulæ venenatæ ab aëre prodeunt, ac fomitem ſuggerunt igni jam accenſo.

Adeo ut cauſæ harum febrium, ratione habita malignitatis, cauſam agnoſcant improbam aëris conditio-

nem: Ratione autem efferveſcentiæ co mitis, pendeant à depravata corporis conſtitutione: Si malignitas febrem ſuperet, eademque malignitas hanc peperit, adſcribenda erit cauſa hujus malignitatis aëri inſpirato, vel contagio alicunde ſuſcepto: Sin febris præceſſerit, aſſignanda erit cauſa vel tranſpirationi prohibitæ, vel intemperantiæ in victu, vel cuipiam cauſæ procatarcticæ.

Ad ritam cauſarum harum febrium dignotionem, id obſervandum præter contagii gradus, alia ſubeſſe illarum malignitatis indicia, cujuſmodi ſunt præceps virium lapſus, pulſus debilitas & inæqualitas, inanes vomendi conatus, linguæ nigredo, lividæ maculæ in ambitu corporis.

Quoad Prognoſin, quo magis invaleſcit contagium, ac quo plures intereunt, eo febris erit formidabilior: maculæ nigræ in corpore erumpentes majus periculum denuntiant quam pallidæ: Si ſymptomata varient, & maculæ ante rubræ palleſcant, ſalutare eſt ſignum.

Curatio harum febrium ſic molienda, Primo ſanguis è brachio dextro detrahatur, ter, quater, ſi medico ſic viſum fuerit, ac pro febris vehementia & malignitate ad uncias ſeptem vel octo: Poſtea Enema convenit: Per triduum porrigendus *pulvis viperinus*, ex juſculo, ad moliendam ſecretionem facilem partium heterogenearum, Hinc ſub veſperam quotidie præbendum Julapium hoc.

℞. *Aqu. cichor, plantag. & lactuæ ãã. ℥iij. ſpir. ſulph. gutt.* vj. *ſemin. contra & ſalis prun. ãã. ʒß. ſyr. limon.* ℥ j *m. f. Julep. ſumendum hora ſomni.*

Si æger lumbricos per os aut alvum dejiciat, utatur Priſana ſequenti.

℞. *Fol. acetoſæ, lactucæ & portul. ãã m. ij. tamarind. ℥ß. ſennæ mund. ʒij. ſcordii p. ij. ſem. contra ʒj. coquantur iu aquæ fontis* ℔iij. *pro Potu ordinario,* cujus ope inſenſibilis fiet humorum peccantium eductio.

Si Dyſenteria ſuperveniat, vena ſecanda eſt, Clyſteres ex lacte immittendi, *hordeo cocto,* poſtea *Rheum* ore aſſumendum, vel *ſyrupus de rhabarb.* comp.

Si metus imminet metaſtaſis humorum in cerebrum, vel pulmones, vena in pede ſecanda, exhibendum *vinum emeticum,* cum infuſo ſennæ, Poſtea iteranda venæ ſectio, uti & vinum emeticum ſi exigat neceſſitas: Si nullum ſuperveniat, ſymptoma, interea perſeveret febris, ſanguinis autem miſſiones nullum ſucceſſum adferunt, præbendam erit vinum emeticum, aut alia quædam Potio generoſa, expellendorum gratia mali ſeminiorum.

Si nulli prodeant lumbrici Potus ægri ordinarius ſit Priſana ex hordeo parata, & gramine, additis guttis, aliquot ſpiritus vitrioli aut ſulphuris.

ZODIACI MEDICO-GALLICI.

SIVE

Miſcellaneorum curioſorum Medico-Phyſicorum, Celeberrimorum Medicorum, & aliorum in Gallia Eruditorum.

ANNI QVINTI.

JULIUS.

HIPPOCRATES DE USU CHINÆ CHINÆ ad Febrium curationem.

Autore Raymundo Reſtaurando *Sanſpiritenſi, Vniverſitatis Monſpelienſis Doctore Medico.*

PRÆFATIO.

Nolim credas, Benevole Lector, mentem mihi eſſe perſuadere Chinam Chinam Hippocrati innotuiſſe, atque hoc remedio ad curationem febrium uſum eſſe, hanc laudem detrahi nolo R. P. Jeſuitis qui primi ex Indiis in has oras illam intulere, vel eo præſertim nomine quod mihi compertum non ſit Hippocrati cognita fuerit necne, cum remedia ab ipſo uſurpata maxima ex parte injuria & iniquitate temporum perierint: Animus tantum eſt ad Illuſtris viri mentem oſtendere qua arte id medicamentum pro curatione febrium in uſum venire debeat, eum in finem hoc opuſculo edito, in duodecim capita diſtincto, Quorum primum explicat naturam febrium in genere: ſecundum febris hectica 3. differentias febrium humoralium tradit 4. cauſas earum in genere 5. cauſas febrium particulares 6. curationem per Chinam Chinam. 7. Qua ratione illius efficacia ſanentur: 8. Curationem febrium ſyncopalium per eandem Chinam Chinam, 9. Curationem febrium & hepatica affectionis, 10. Febrium diaphoreticarum, 11. he-

nutritæ : 12. & *ultimo, curationem febrium hydropi conjunctarum mediante eadem China China* : *Operam non navabo in diſquirendis cauſis cur febres certis diebus redeant, & alia ejuſmodi, quæ huc adducere inane eſſet idiomate vulgari prolata.*

Id ſcio, Amice Lector, nequaquam de futuros qui hoc opuſculum impugnent, objecturos quoſdam medicamentum hoc compoſitum eſſe, nonnullos curatas hujus ope non fuiſſe febres, alios ſuſpendi tantum curationem ac poſtliminio illas redire, lentoque igne conſumi ægrum dum id remedium uſurpatur.

Quoad primam objectionem, ubi primum aures meas feriit novitas remedii, fama fuit id compoſitum quiddam eſſe : Rever. *Patribus Jeſuitis ſub nomine Chinæ Chinæ porrectum, Rhizopola quidam hanc urbem pertranſiit, è montibus Helviorum rediens, à quo radices certo pretio compararunt ſibi Pharmacopolæ noſtri, ad officinæ apparatum* : *Inter cæteras radices venales, cujuſdam pretium ab eodem reſcire volui, reſpondit neminem apud nos idem perſoluturum quod* R. P. *Lugdunenſes* : *Comparare tamen mihi volui, ratus forte Chinam Chinam me nacturum* : *Cortex ii fuit frangulæ, aut fraxinella, qui tritus non abſimilis erat Chinæ Chinæ pulveriſatæ: ſi odorem excipias: præbui aliquot ægris in Noſodochio, effectum ſperans qui à China China prodit, at vero votis is non reſpondit: addidi juſſi parumper pulveris hieræ, eo quod ſapore utcunque illi affinis ſit China China, irrito quoque ſucceſſu: Nihil intentatum reliqui quo cortex ipſe in manus meas perveniret* : *Rogavi Illuſtr.* Dom. Comitem Roureum, *hujus Provinciæ Proregem, cui à conſiliis Medicis eram, ut aliunde conquireret, Avenione autem illam nactus eſt, corticem ficus refert, gentianæ aut frangulæ* : *Sed poſtmodum compertum habui* R. P. *ex Indiis ipſis revera attuliſſe.*

Quoad alterum caput, Si nonnulli Chinam Chinam uſurpantes, ejus ope febres non expugnant, id illorum imperitiæ adſcribendum eſt, Hodie purgans exhibent, poſtridie Chinam Chinam porrigunt, qua die data illa eſt febris deſinit, purgans autem de novo paroxyſmum accerſit, adeo ſibi invicem adverſantur, nec ſine cauſa id accidit, catharticum enim bilem attrahit, China China autem illam reprimit, figit, temperat, ac, ut ita dicam faſcinat, ſicut ajunt nonnullos ſerpentes incantare & ignem. Utut vero fuerit, nunquam abſque ſucceſſu illam exhibui : *Si cæteri Medici voto exciderint, proculdubio id Illorum culpa contingit.*

Tertium caput quod attinet, Quid iniquius quam à China China extorquere ut nequaquam ab ea aſſumpta revertantur febres, Nunquid ſæpè ſæpius animadvertitur illarum reditus, poſtquam curatæ, ab aſſumptis catharticis aliiſvè remediis? Præterea, an China China tenetur prohibere ne qui reduce fruitur valetudine errata in diæta committat? ne cauſæ externæ & animi pathemata febrim exulem revocent? Porro, cum id remedium nil aliud præſtet quam ut bilem intra maſſæ ſanguineæ limites coërceat, fieri ne poteſt ne in poſterum portio bilis ex illa excidat, quæ febrem iterum accendat? Nonne quid ſimile accidere videmus ab efficacia ſolſtitii hyberni ſi quando eo tempore febris aliqua remiſit, neque unus vel alter paroxyſmus in vere redivivus eſt, niſi revocata fuerit, præſertim per cathartica? Sed iterum, in medium prodeat remedium pari efficacia febres profligant quæ China China, nullum certe ſuppetit. &c.

CAP.

Caput I.

De Febris definitione.

Febris nomine, numero ſingulari, vulgo audimus quamvis febrem cujuſcunque ſit generis, ſive ſit Continua ſive Intermittens: Numero plurali ſi efferantur, intelliguntur febres Intermittentes, quas vocant febres acceſſionales, aut acceſſiones febriles; Hoc præſuppoſitum volui, ne homonymia fallat.

Febris calor eſt contra naturam, totius corporis (niſi quidpiam illi obſtiterit) proveniens ab augmento ignis qui viventibus eſt proprius, adeo ut actiones illorum lædantur. Dixi febrem eſſe calorem contra naturam totius corporis, niſi quid obſtiterit; Quia ſæpe numero accidit inflămationis in corpore excitatæ eam eſſe vehementiam, ut ad ſe univerſum calorem alliciat: Aliquando humorem bili conjunctum, quæ committit febrem, adeo eſſe craſſum ut calorem extra erumpere prohibeat.

Ad iſtius definitionis clariorem explicationem, cum huic operi fundamenti præbere debeat, ſupponendum (1.) ſicut animæ duplex eſt officium, unum movendi, hoc eſt, operationes viventis edendi; alterum animal nutriendi, (2). Non ſolum conſtare hominem ex anima, quæ ipſum ſupra cætera animalia extollit; & corpore, cujus organa ſingulare quid præ cæteris obtinent, ſed etiam igne actuali, per quem micat calor ille ordinarius, & eſt inſtrumentum animæ ad hujus operationes perficiendas; demum humore, ex quo alimentum ſuum trahit; (3.) Hæc duo principia, ait, *Hippocrates*, (ſcilicet ignis & ſanguis,) totidem ſunt fontes à quibus irrigatur corpus noſtrum, qui vitam nobis largiuntur, adeo ut neceſſe ſit illum migrare ſi alterutrum deficere contingat.

Neque Hippocrates ſolus in ea fuit ſententia, Ignis, ait *Ariſtoteles*, continuo gignitur in nobis, è corde, in quo focum habet ad omnes corporis partes inſtar fluminis decurrit, cujus motus præ celeritate eſt inſenſibilis.

Idem humoribus contingit. (5.) ait *Ariſtoteles*, in Iecore illi generationem habent, unde in univerſum corpus diffunduntur, idque rigant; eaquepropter utraque pars, ſcilicet Cor & Iecur, in omnibus animalibus neceſſaria ſunt; Cor, quia origo eſt ignis, Iecur, quod humorum eſt fons.

1. Animæ duplex eſt officium, alere & movere. *Ariſtot.* 1. de partibus animal. cap. 7.

2. Omnia tum animantia, tum homo ipſe, ex duobus conſtant, facultate quidem diverſis, uſu vero conſentientibus, igne quidem & aqua *Hippocr. 1. de vict. ratione.*

3. Hi ſunt humanæ naturę fontes, hinc flumina excurrunt, & ſi reſicata fuerint homo perit. *Hippocr lib. de corde.*

4. Ignis continuo gignitur in nobis hic fluminis inſtar è corde fluit ſed præ celeritate nos latet. *Ariſtotell.* de reſpirat. *cap.* 3.

5. Cor & Iecur omnibus animantibus neceſſaria ſunt, alterum propter caloris originem: alterum, jecur dico, cibi concoquendi gratia. 3. *De part. animal cap.* 7.

Prædictum autem ignem ſubſtantiæ viventis partem conſtituere, oſtendit *Ariſtoteles*, quando ait *lib. de ſpir.* cap. 5. *Hæc ſola artis ad naturam eſt differentia, dum ars tanquam inſtrumento calore utitur, Natura ut inſtrumento & materia; qui enim ab arte ad opus adhibetur ignis, ipſius operis pars non eſt: at qui in Natura habetur calor, diffuſus per ipſum opus eſt, at una cum cæteris ſubſtantiam ejus explet, & nulla in hoc difficultas eſt.*

(7.) *Lucretio* eadem mens fuit, lib. 3. cum naturam viventis conſtituit, 6. (præter corporis partes) ex *Spiritu*, illud regente, *Igne*, quem antiqui vocavere Animam (etſi nihil aliud ſit quam inſtrumentum quo utitur ad operationes perficiendas; interim dum viuentis ſubſtantia partem conſtituit) at Aëre Igni prædicto materiam ſubminiſtrante.

Siquidem (7.) dictus Ignis conſtituit partem ſubſtantię viventium, debet is quoq; ſubjectum eſſe ſanitatis dulcedine ſua ac temperie, febris autem, ſi excedat & exuperet, quandoquidem uni eidemque ſubjecto ineſſe debet.

Hippocrates veritatem hanc illuſtrat 2. *Epidem*, Animus, *ait*, humanus ad mortem uſque producitur, cum vero intenſior fuerit, una cum morbo corpus depaſcitur.

Eodem ſenſu febrem vocat Ignem, πῦρ, quia excitatur à violentia illius qui conſervat corpora noſtra per ſanitatem temperie ſua: Ignis, *ait idem vir Illuſtris*, vel febris, prehendit *Philiſten*, *Hermocratem*, *Chærionem*, *Filiam Eurianactis*, *Metonem*, *Clazomenium* & alios 1. & 3. *Epidem*.

In eadem ſententia fuit *Plato*, ait is in *Timæo*, Quando corpus ignis exceſſu languet, continua febre laborat.

Lucretius Febrem deſcripſit, ardorem genitum ex illo igne quem antiqui olim Animam dixere, *Mentis qui gignitur æſtus.*

Ariſtoteles 1. *Probl.* 59. *ait, ſicut præter corporis partes ſolidas* duo ſunt principia, ſcilicet Ignis & alij humores, qui temperati ſanitatis ſunt cauſæ, 8. Sic dantur morbi ab illorum exuperantia geniti, quos vocat morbos Ignis, hi febres, & morbi humorũ; Vnde ſequitur febrem nihil aliud eſſe quam corporis calorem excedentem, ortum ab exuperantia Ignis illius qui conſtituit partem animalium, adeo ut actiones eorum eapropter lædantur.

Primum animum dico, mentem quem ſæpe vocamus,
In quo conſilium vitæ regimenque locatum eſt.
Eſſe hominis partem, & nunc animam quoque ut in membris.
Cognoſcere poſſis eſſe!
Nec tamen hæc ſimplex nobis natura putanda eſt,
Tenuis enim quidam moribundos deſerit aura.

Iam triplex animi eſt igitur natura reperta.

7. Contrariorum eadem eſt materia. *Ariſtotel.* 4. *Phyſic. cap* 6. *textu* 84.

Somnus & vigilia circa idem ſuſceptibile fieri videntur. *Idem lib. De ſomno & vigila cap.* 1.

Morborum differentiæ in ſpiritu. *Hippocr. lib. de alimento.*

8. Animus humanus ad mortem uſque producitur, cum vero intenſus fuerit, una cum morbo corpus depaſcitur *Hippocr.* 2 *Epid.*

8. Morbi alij ſunt ignis alij roris.

CAP.

Cap. II.

De Febre Hectica.

Sicut Ignis ille æqualis non eſt in ſingulis partibus corporis, debilis quippe eſt in habitu corporis, ne impediatur nutritio,(1.) veri ignis vigorem obtinet in corde(2) & arteriis, ad motum ciendum, hinc fit ut varia febrium genera inducat.

Si ille qui habitum corporis occupat nimiopere accendatur, febrem generat Hecticam.

Vt innoteſcat quomodo ſpecies hęc febris producatur, ſupponendum eſt. (3.) Ignem & ſanguinem, ex quibus conſtituta ſunt animalia, dominium debere obtinere, acquaſi alternis ſe invicem ſuperare, adeo ut modo unus, modo alter dominium obtineat, nec tamen ſe mutuo omnino conficiant: Per diem & vigilias exſuperat Ignis in partibus exterioribus; refrigerium ſanguinis in partibus internis: Ideoque ſi tunc temporis contringantur corpora, præſertim æſtate, frigidiuſcula deprehenduntur, eo quod refrigeratio ab interioribus procedit: Ignis ille, qui ex corde & arteriis in habitum corporis exteriorem diffunditur,(4.) illuc allicit humorem è venis, à quo debent irrigari & nutriri, (5.) At vero cum per noctem, & per ſomnum, ignis retrocedit ad partes internas per eaſdem arterias, eapropter accidit nos corpora calidiora cõtactu deprehendere, hyeme pręſertim, humore delato à venis ad partes corporis interiores, illas irrigandi & alendi gratia, interim dum humor qui ad partes exteriores delatus eſt ad illarum irrigationem, ſupra ignem dominium obtinet,(6.) craſſeſcit, adhæret partibus, quo pacto perficitur nutritio, noctu in partibus exterioribus, per diem in interioribus.

Quapropter dixit Hippocrates Nutritionem fieri per lucem & tenebras, quia ſicuti ignis ille, ex quo animalia conflata ſunt, recedit ad partes internas vel externas corporis, tanquam Sol ad oppoſitos horizontes; eo allicit humores ad irrorationem partium; ſi contigerit ut non illuceſcat amplius in quapiam parte ad quam delatus fuerit, tunc humor in ea dominatum capeſſit, ac frigore ſuo agglutinatur & adhæreſcit partium illarum ſubſtantiæ, perficitque nutritionem.

Sin ejuſmodi Ignis, qui corporum noſtrorum habitum occupat, eo vehementiæ devenerit ut agglutinatio-

1. Anima humana in ſiniſtro cordis ventriculo habitat, & reliquæ animæ imperat. *Hippocr. lib. de corde.*

2. Igneus eſt illis vigor. *Virgil. 6. Aeneidos.*

3. Secundum partes utrumque (ignis nimirum & aqua) ſuperat & ſuperatur, Igni ſuus eſt impetus, & aquæ item [illegible] *Hippocr. 1. de V. R.*

4. Nutritio fit ſuper[illegible]niente alimento, ab igne, humido. *Hippocr.*

5. Uigilans externis partibus calidor eſt, frigidior internis, dormiens viceverſa. *2. Epidem.*

6. Nutritio in ſuperveniente alimento, ab aqua, ſicco, *1. de V. R.*

7. Lux orco, tenebræ Iovi, tenebræ illorum res peragunt, *Ibidem.*

nè humoris impediat,tunc tēporis invadit FebrisHectica,per ſomnū ἐκλάμψιν habens à caloris augmēto,ac ſæpe per ſudores: per vigilias ab augmento quoque caloris poſt paſtum ; Sicuti enim corporis habitus nimiopere incaleſcit ab hujuſmodi febre,etſi plurima temporis parte inſenſibilis ſit, præterquam per illius effectus, qui ſerius innoteſcunt, exempli gratia à paſtu,non ſecus ac alimenta.(8.)interiora corporis calefaciunt ; ſicuti à ſtercoribus terra incaleſcit: Calore è ſtomacho & habitudine corporis adveniente plus ſolito calemus; Idem contingit per ſomnum , quia ſicuti tunc temporis arteriarum ignis confugit ad partes interiores illaſque calefacit, ſic calor ille conjunctus calorī reliqui corporis in cauſa eſt ut febrem perſentiamus, utut exigua illa fuerit, quæ humores allicit ad partes corporis, impedit autem illorum adhæſum, quapropter ad maciem corpus deducitur,ſudores noctu per ſomnum erumpunt, quia id quod antea habitus forma è corpore evadebat, in ſudores condenſatur, & concreſcit à frigiditate partium exteriorum per ſomnum: Sic dejectivaes liquidæ ſudoribus illis frequenter ſe adjungunt, ac demum imminuto igne, à diſſipatione ſubſtantiæ, cujus partem conſtituit ; hinc humor inutilis iterum dominium obtinet, hinc corpus intumeſcit, ac præſertim pedes, morte demum ſubſequente.

8. Uenter calefacit dum impletur, tanquam terra ſtercorata. *Hipp. lib. de Humor.*

Cap. III.

De Febre Humorali.

Febris quæ conſequitur Ignis exuperantiam in corde & arteriis, validior eſt illa quam modo deſcripſimus, in dictis quippe partibus maximus ignis vigor ſedem habet.

Ejuſmodi febrium duo ſunt genera, Continua una , altera Intermittens, Continua aut accidentalis eſt, aut eſſentialis: Accidentalis ea eſt febris ſpecies quæ utplurimum inflammationes internas cōſequitur,ſicuti Pleuritidē,Peripneumoniam & alias ejuſmodi, morbi eſſentiam conſtituentes, cujus febris eſt ſocia & effectus.

Eſſentialis febris à nullo alio affectu originem ducit,ipſaque ſola morbi eſſentiam conſtituit.

Tres illius recenſentur ſpecies, (præter Ephemeram,quæ nihil aliud eſtquam ſola intenſio caloris ſanguinis, citra humorum à maſſa ſanguinea ſegregationem) Prima eſt quā vocamus Febrem Continuam , vel Synocham, Secunda eſtquam dicunt Periodicam , Tertia eſt Maligna.

Intermittens febris, vel quotidie revertitur, eſtque Quotidiana; Vel una die, non altera, eaque eſt Tertiana, Vel quarta quaque die, diciturque Quartana.

Dictæ febres quandoque ſunt ſimplices, aliquando duplices & triplices: Si Tertiana evadat duplex, ſingulis diebus paroxyſmus redit ; Si ſit du-

ſit duplex, duos ex ordine habet paroxyſmos, altera dies febre libera eſt.

Quarundam febrium paroxyſmi rarius ingruunt, nomen accipientes à periodis, ſicut Quintana à quinta die qua paroxyſmus apparet; ſeptimana à ſeptima, & ſic deinceps, at ejuſmodi rariſſime contingunt: ſunt & Erraticæ, quarum paroxyſmi nullam periodum certam obſervant.

Continua intermittenti ſæpe copulatur: Si quotidiana continua connectatur febri tertianæ ſimplici, febrem Hemitritæum dictum, aut Semitertianam conſtituit, una die paroxyſmum habentem, altera non; ſingulis autem diebus cina veſperam exacerbatur febris quotidiana continua. Si febris Tertiana ſit duplex, quotidie paroxyſmus exoritur, cum eadem exacerbatione.

Multæ præterea extant aliæ complicationes febrium intermittentium, invicem commixtarum, quas ſilentio prætereo, ut & differentias ortas acceſſione ſymptomatum ſæpenumero concomitantium: Sufficiat dixiſſe dari febres Horrificas, Syncopales, Diaphoreticas; alias quas comitatur Hydrops, alias Hepatica affectio, quarum exempla aliquot traditurus ſum.

Cap. IV.

De cauſa Febrium Humoralium.

A quo tempore Academia Medica Loudinenſis peſſimo fato admiſit doctrinam circulationis ſanguinis, ab *Harvæo* in lucē emiſſam; cæteri vero ſequaces fuere opinionis vitæ humanæ tam infenſæ quandoquidē ſanguinem ipſum, qui nobis lethum infert quando ventriculum cordis ſiniſtrum ſubingreditur per arteriam venoſam, aut per aortam, vitæ noſtræ fundamentum conſtituit; ſicuti alias à me demonſtratum eſt) adeo invaluit opinio miſſam eſſe faciendam doctrinam antiquorum Medicorum, *Hippocratis* præſertim, ac potius proprię rationi ac experientiæ adhærendum, ut ex intervallis temporum plura monſtra in Medicina quam in Africa prodierint.

Non hic comprehendo quæ recens per Anatomen deprehenſa ſunt, à me adprobata & laudata, etſi nihil hactenus compertū quod *Hippocratem* latuerit, imo ſæpiſſime repudiaverit; ſed opiniones emiſſas in perniciem generis humani explodo.

Revera quidam eo uſque ingenui fuere ut *Hippocratem* dictę circulationis authorē ſtatuere voluerint, fraude ſua celeberrimam: Erroneam illam ſentētiā legere nobis licuit inter elogia cōceſſa Divino illi Viro; (quam tamē cōceptis verbis refellit) apud *Ven der Linden*, initio ultimę editionis illius operū.

Willis adeo inebriatus eſt fabuloſa hac opinione, ut (hæc ejus ſunt verba) nō modo in amovēdis prioris ſtructuræ ruderibus, ſed marmore, [illegible], reliquaq; materia ubertim ſuppeditāda, feliciter deſudavit, multos enim progreſſus ſe feciſſe refert libro edito de Febribus & Fermentatione: Sed revera Succus iſte nutritius, phantaſiæ tantum opus, quem credit circulatione ex habitu corporis in venas deferri,

novas vires reſumpturum, quem conſtituit materiam fermentativam, ſive fermentum, quod, ex ejus ſententia, febrium eſt cauſa; Spiritus ille, ſulphur illud, nitrum, ſubſtantia illa heterogenea & exploſſiva, ac reliqua tam ſæpe in proſcenium adducta, faceſſere propemodum juſſis humoribus, interdictione potius publica à magiſtratibus & Dynaſtis, tanquam mera deliramenta digna ſunt, ut pote hominum pernicies intentantia & rei literariæ, quam ut refelli mereantur.

Sed quam veriſimile, *inquit*, ut humores pro cauſa febrium admittantur, ſiquidem in noſtris corporibus nulli ſinceri extant? fateor in nobis humores ſinceros non reperiri; res naturæ non melius gererentur ſi ejuſmodi extarent: Quem, prçter unum *Williſium*, latere poteſt humores ſinceros certa eſſe indicia inſignis putredinis? id quod ab *Hippocrate* oſtenſum in (1) Dezippi hiſtoria. Eadem ratio eſt humorum & elementorum, quæ non ſolum inter ſe commiſcentur, adeo tamen ut unumquodque in propria regione dominium obtineat; attamen ſingulæ ſubſtantiæ, quæ ex elementis ortum ducere debent, in eorum ſinu latent, humores illis proportione reſpondentes in maſſa ſanguinis non minus una commiſcentur, adeo tamen ut quiſque cæteris prædominetur ea in parte qui illius eſt fons & origo, tanquam (2) in propria regione, bilis in jecore, pituita in capite, verus ſanguis in corde; melancholia in liene, quapropter utplurimum ſi à prædictis humoribus morbi excitati fuerint, partes illæ malæ conſtitutæ ſunt. At vero quævis ſubſtantiæ, diſſipationem partium corporis humani reſarcire aptæ natæ, humoribus commiſtæ ſunt; ubi vero ab illis ſecernuntur, ac partibus adjunguntur, (3) illis omnino aſſimilantur.

An novum quiddam adducit *Williſ.* Fermentationem? nemo adeo ſtupidus quem lateat corpus cui tantillum ineſt humiditatis & ignis, rareſieri & intumeſcere ab actione ignis ex humiditate prodientis, in id corpus vim exerentis: *Fimum* (ait Hippocrates lib. de Nat. Pueri) *denſius preſſum majorem in ſe calorem habere quam rarum: Triticum & hordeum humidum & madefactum citius multo incaleſcere: veſtes pelliceas vehementer colligatas & compreſſas peruri, ut ego vidi*: Sed revera nova res eſt, eaque ſtupenda, Fermentationem ſtatuendo tanquam cauſam & curationem morborum, quid *Williſio* in mentem venit? En paucis ex *Hippocratis* mente rem deductam.

Sunt morbi quidam, ad quorum curationem humoris alicujus fermentatio procuranda; eodemque tempore alterius nimia coercenda: experimento res comprobatur in febribus malignis eſſentialibus, quas ſuccus craſſus & atrabilarius bili conjunctus parit: Fermentatio inducenda eſt, hoc eſt

(1) Mutationes, ſi non in deteriora mutentur bona ſunt, quod in iis vomitibus accidit qui ſumpto medicamento in febribus fiunt, in quorum extremo quæ ſincera & meraciora vomitu rejecta ſunt, putredinem ſignificant, quemadmodum Dezippo contigit. 2. *Epidem. ſect.* 2.

(2) Fons pituitæ caput, cor ſanguinis, lien aquæ, bilis locus in jecore eſt. *Hippocr.* 4. *de morbis.*

(3) Omne alimentum cùm ſit ſimile ſimili. *Ariſtot.* 8. *Phyſ.* 7.

incidenda

incidenda & attenuanda primo atrabilis; quo per criſis aliquam ſpeciem expelli queat, demum ad bilem attendendum. Quamobrem nimia bilis fermentatio coërcenda eſt, quia ſi acrior & tenuior reddita fuerit, prior excernitur, quo fit ut atrabilis ad caput transferatur, à bile ſecreta; per quam in partibus inferioribus detinebatur, mortemque ſic accerſit: Itidem ſi dominium obtineat ſupra cæteros humores in majoribus vaſis, vel læſa reſpiratione quæ eorũ ope peragitur, mortem nobis infert: Acida ejuſmodi, *inquit Hippocr.*l.de v.Acut.hos duos (4) effectus ſimul in corpore edunt, humores nigros fermentant, ac impediunt bilis fermentationem, quam in pituitam quaſi convertunt; eaque de cauſa prior prodit bilis; ſin contrarium contigerit, nulla ſpes valetudinis in ægro, niſi mutatio excrementorum. (5) in excrementis ante criſes contigerit, ex flavo vel nigro in album vel colorem mixtum, adeo ut flavus ſuperetur. Sed ſinamus palpare in tenebris hos novæ *Medicinæ* ſectatores quoad cauſas febrium; videamus porro quid priſci ea dere tradiderint.

(6) Si verum eſt nos proſpera valetudine frui quando humores corpus noſtrum componentes æqua proportione in corpore noſtro continentur, quoad quantitatem, qualitatem & mixtionem inter ſe, neceſſe eſt ſi deficiat illa in humoribus proportio in morbum hominem incidere; ſi præſertim reciproca temperies non adfuerit per convenientem mixtionem.

Sicuti ex putredine (quæ nihil aliud eſt quam ſeparatio illorum humorum (7) qui conſtituunt maſſam ſanguineam) morbi plerique originem trahunt, Febres ſpeciatim oriuntur ex putredine bilis, quando ab humoribus ſecreta dominium obtinuerit ſupra reliquos in venis & arteriis, atque inibi denuo incaluerit.

In ea fuere ſententia quotquot priſcis ſæculis illuſtres fuere. (8) *Plato* ait cauſam febrium eſſe bilem quando in alimentum cedit igni ex quo animalia compoſita ſunt.

Ariſtoteles (9) quoque ait febrem nobis eſſe moleſtam cum bilis à cæteris humoribus ſecreta incendium concipit.

Poëta *Lucretius* (10) ejuſdem fuit

(4) Aceti aciditas bilioſis naturis magis confert quam melancholicis, amara enim diſſolvuntur, & in pituitam tranſeunt, dum ab ipſo in ſublime attolluntur, nigra vero fermentantur, in ſublime attolluntur, multis partibus augentur, acetum namque nigra ſurſum educit.

(5) Mutationes excrementorum juvant, niſi mutatio fiat in pejora. *Hippocr. 2. Epidem.*

(6) Hominis corpus in ſe ſanguinem, & pituitam, & bilem duplicem, flavam nempe & nigram continet, ex quibus corporis ipſius natura conſtat, & per hæc dolet, & ſanum eſt, ſanum quidem, vel maxime cum hæc moderatam inter ſe tum facultatum copia temperationem habuerint, idque præſertim ſi permixta fuerint, dolet autem ubi horum quippiam vel minus vel copioſius fuerit, aut in corpore ſeparatum, nec reliquis contemperatum. *Hippocr. lib.de Nat hum.*

(7) Corrumpi idem eſt ac ſecerni. *Hippocr. lib de V. R.*

(8) Quando corpus ignis exceſſu languet, continua febre laborat. *Plato in Timæo.*

(9) Febres acutę ex bile recaleſcente invadunt. *Ariſtot.1 Probl 13.*

(10) Lucretius lib.3.

ſententiæ, Febrem fieri cum bilis præcellit cæteris humoribus.

Quippe ubi cui febris bili ſuperante coorta eſt.

Hippocrates rem his verbis determinavit. [11] *Omnes febres oriuntur à bile*, (excepta Ephemera) *quarum ſunt quatuor ſpecies, præter eas quæ dolores eximios comitantur, ſunt autem Continens, Quotidiana, Tertiana, Quartana.*

Revera, addit Hippocrates [12] ille eſt humor qui natura ſua oleoſa febrem melius ullo alio nutrit, quandoquidem febris nihil aliud eſt quam exuperantia illius ignis qui viventia conſtituit. Præterea ſi quiſpiam alius humor ſimul cum ea à maſſa ſanguinis ſecedat, bilis pertinacius adhæret, non ac ſecus [13] oleum aquæ remixtum, ſi igni imponatur, aqua prior in auras abit & abſumitur, ſi bilis alteri cuipiam humori ſe adjunxerit, à quo febris continua periodica excitetur, aut præcopia illius, Maligna, Vel ob paucitatem Intermittens, humorem illum vi ignis à ſe excitati abſumit, extra corpus id expellit, demum ipſa egreditur, niſi ambæ ſimul egrediantur: quod niſi contingat, multo periculoſior febris futura eſt exeunte ſolitaria bile, uti modo innuimus.

Objiciet forte aliquis, Nonne inquit *Hippocr.* [14] ſi quis corripiatur febre, quæ non ſit ex bile, affuſa multa aqua ſupra caput, curari illam febrem, ac proinde non omnis febris bilis eſt progenies? Reſpondeo *Hippocratem* intelligendum eſſe de febre quæ non ex ſola bile ortum duxerit, & copia peccante, cujuſmodi eſt ſynochus; ſed de ea quæ alios ſibi adſciſcit humores, cujuſmodi ſunt febris maligna eſſentialis, aut febres intermittentes; ſtillicidium autem aquæ calidæ ſupra caput febri illi curandæ confert, aucto calore bilis & ſimul capitis, quod metropolis eſt frigidi & pituitæ: quo fit ut humor malignus, qui bili conjunctus eſt, facilius diſſipetur: Id quod ab *Hippocrate* [15] factum eſt in curatione *Metoriis*: Sin autem febris omnino ex bile ortum traxerit caput refrigerandum eſt, ad ardorem febrilem temperandum, à dicto humore inductum, morbi eſſentiam omnino conſtituente.

Sin tempeſtatum quibus febres maxime vigent examen inſtituatur, ac quibus curationem recipiunt, loca in quibus epidemiæ ſunt, tempus quo invadunt, cujus cauſa longioris, aut brevioris ſunt durationis, deprehendemus febres æſtate maxime ingruere, quia tunc temporis bilis in cæteros humores imperium obtinet: Ea in regionibus frigidis, tempeſtati-

[11] *lib. de Nat. hum.*

[12] Pingue & leve quod eſt bilioſum, præcipuum eſt febris alimentum.

[13] Non ſecus ac ſi quis affuſa in vas æneum aqua & oleo, ligna multa diutius ſuccendat, aqua certe longe paucior cum ex vaſe exhalet, futura eſt; oleum vero paululum minuetur; ita incaleſcente corpore aqua foras exhalat, quod vero eſt bilioſum, cum cohærens & denſum ſit, neque ſimiliter extenuatur, humor verum extenuatus bilioſus efficit ut corpus magis incaleſcat; copioſius enim & melius alimentum febri ſuppeditat. *Hippocr. 4 de morbis.*

[14] Si febris non ex bile orta, multa aqua calida capiti ſuperfuſa febrem ſolvit. *Hippocr. 7. aph. 42.*

[15] 1. *Epidem. ægrot. 7.*

buſque frigidioribus rarius occurrere, [16] niſi inſignis quæpiam in aëre contingat mutatio & extraordinaria, quæ bili dominium ſupra cæteros humores conciliet. Febres Quartanas, [17] æſtate naſcentes, brevioris ævi eſſe iis quæ autumno, & has iis quæ hyeme ingruunt, quia æſtate bilis, quæ febrem parit, illique remedio etiamnum eſt, medio igne quem accēdit, cujus atram bilem abſumit; febrium quartanarum ſuccedaneam, magis dominatur æſtate, minus autumno, adhuc minus hyeme: Febres omnes ſolſtitio hyemali deſinere, quia tunc temporis pituita dominium obtinet, caloremque bilis temperat. *Hippocrati* proculdubio hæc probe perſpecta, idque nobis experimento ſępius comprobatum, etſi *Galenus* textus ſubtilitatem non attigerit: [18] Febris quartana, ait Vir Illuſtris, non ultra annum, hoc eſt, deſinit circa hyemale ſolſtitium; quod occurrit 21. Decembris, quia tunc temporis bilis in corporibus noſtris non exſuperat, at illi contrarius humor, ſcilicet phlegma, à quo ejus ignis temperatur; ac compeſcuntur febres per paroxyſmos reduces.

[16] Aliquid in ſublimi natura innovatum. *Hippocr. 2 Epid.*

(17) Æſtivæ quartanæ breves, autumnales longæ, maxime quæ hyemem attingunt. *Hippocrat.*

(18) Febris quartana non ultra annum.

Non inficias eo eas aliquando ulterius prorogari, ſed id contingit aut ratione variantis tempeſtatis, aut potius quia calor corporis febricitantis adeo validus eſt ut repugnet propitiæ etiam tempeſtati. Id ſæpenumero contingere videmus in recens connubio junctis, quorum corpora nimium incaluere; atque etiam in omnibus febricitantibus qui calorem nimium contraxere, præſertim uſu purgantium eo tempore aſſumptorum, vel menſe Novembri. Hæc vero animadvertenda ſunt, ut benefica omnino ſit China China, id quod oportuno loco oſtenſurus ſum.

Id quod utplurimum curatis febribus circa ſolſtitium hyemale contingit, manifeſte evincit à pituita ſub jugum bilem mitti, deprimi, ac curari, quandoquidem vere, circa medium Aprilem, bilis quaſi ex carceribus pituitæ erumpit & ab ea ſe extricat; unum alterumve paroxyſmum inducens, ulterius non producendum, niſi remediis calidioribus exaſperentur, præſertim catharticis.

Idem bilioſis familiare eſt, & iis qui crebro phlegmagogis medicamentis utuntur vel melanagogis: ſicut enim bilis cæteros humores vere ſuperat, favente aëris temperie, illos ideo invadunt febres Tertianæ, ut plurimum non refractariæ, ſi debitum regimen acceſſerit.

Cap. V.

De cauſa Febris in ſpecie.

DE Ephemera Febre dixiſſe ſuffiⁱciat, illam meram eſſe incaleſcentiam extraordinariam ſanguinis, à cauſis externis ut plurimum inductam, eodem vel altero die deſinentemq; ad quam extinguendam ſola remedia refrigerantia & ſanguinis emiſſio ſufficiant. At vero aliarum eſt generatio.

Error eſt exiſtimàntium febrem ſynochum oriri ex putredine partium omnium ſanguinis: ſola enim bilis, à cæteris humoribus divortium faciens, illam inducit, tum copia tum calore; ſi calorem nativum, ſubſtantiæ viventium partem conſtituentem, adgrediatur, hujus ope in corde accenditur, focum illi præbente, ac per arterias venaſque ad ſingulas corporis partes deferente: Sin dicta bilis adeo ſubtilis fuerit, eaque acrimonia prædita, ut febris ab illa inducta ſitim extraordinariam inferat, tum febrem ardentem progignit, quam Cauſum vocant, aliquando à meridie invaleſcentem; & alterno quoque die, quo tempore videtur bilis potius quam cæteri humores commoveri,

Non ſemper æqualitatem ſervat dicta febris, ſiquidem alii ſæpenumero humores, non nimis craſſi, bili in majoribus venis adjungantur certa ejuſdem diei hora. Aliis quibuſdam locis febrem illam vocat *Hippocrates.* [2] Tritæophyæam, aut continuam proportionatam: Quæ pro natura alius humoris, ac diei illi adjuncti, ad breve tempus ejus ardorem temperantem, nec tamen extinguenté, ſicut accidit in febribus intermittentibus, dicitur Quotidiana Continua, nam præter continuitatem, remiſſio aliqua intercedit, ſubſequens exacerbationem, certa diei hora contingentem.

Sin humor ille exacerbationem parens in majoribus venis bilis ſocietatem injerit, diebus alternis ſemel, aut intra quatriduum, tunc exoritur Tertiana aut Quartana continua.

Sin bilis ſufficienti copiæ congeſtæ ad productionem febris continuæ accedant humores craſſi & graves, qui ex intervallis ſymptomata febri contraria accerſant, tunc febris maligna cenſenda eſt.

Sin [3] bilis, cum portione pituitæ, vel atræ bilis, à maſſa ſanguinea ſegregentur, ac in vaſis majoribus ſingulis diebus incendium capiant, una die non altera, vel intra quatriduum ſemel, ſeriuſve, tunc exoriuntur febres [4] Quotidiana, Tertiana, Quartana, & aliæ: Erraticæ autem pro die invaſionis, quæ res àdmodum videtur conſpicua.

[1] Febris quæ continens appellatur à meraciſſima & copioſiſſima bile fit. *Hippocr. lib. de Nat. hum.*

(2) 1. *Epidem.*

(3) Quotidiana ſecundum Continentem ex plurima bile ortum habet.

(4) Tertiana à pauciore bile fit, Quartanæ minus bilis calorem exhibentis obtinent. *Hippocr. lib. de nat. hum.*

Febres

Febres enim ab iiſdem humoribus originem trahunt quibus maligna, ſed minori copia, ac proinde præter bilem inducentem calorem, alius eſt humor frigus in paroxyſmis pariens, qui utplurimum pituita eſt; ſicut atrabilis in quartana. Eapropter febres malignæ ſæpe in febres deſinunt, ac Peſtis ceſſat ingruentibus caloribus æſtivis in regionibus calidioribus, in quibus quotannis erumpit; Ac in his & illis obſervantur ſymptomata febri non congruentia, ſed non durabilia; atque hac de cauſa febribus malignis non accenſentur.

Hæc fuit Hippocratis ſententia, quam [5] his verbis enuntiavit, *Quæ febri ex adverſo reſpondent ſymptomata,* (cujuſmodi ſunt horrores, ſopores, aliaque frigiditatis ſoboles) *niſi cito ſolvantur, malignitatem indicant,* febri continuæ adjunctam.

Ratione quoque bilis & atræbilis commixtionis, febres [6] intermittentes in acutas tranſeunt, hoc eſt in inflammationes internas,

Ejuſmodi autem febres Acutas malignas eſſe certiſſimum evadit, quandoquidem ſymptomata febri malignę eſſentiali ſimilia aſſidere ſolent, ab iiſdemq; humoribus originem ducunt. (7) Hippocrates id non ſolum textu ſuperius citato comprobat, ſed in pluribus aliis à nobis allatis libro edito de uſu vini Emetici ad curationem febrium malignarum; hoc tamen diſcrimine inter febres ſymptomaticas & eſſentiales, quod harum materia ſemper occupat vaſa majora, aliarum vero venulas, quæ à quibuſdam conſtitutæ fuerunt ſedes febrium intermittentium; Nam bilis, vel pituita, vel atra bilis, ubi incaluerint, à maſſa ſanguinea ſecretæ fuerint, ac per venas excurrerint; ad venulas pervenerint; ibi frigiditati priſtinæ reſtituuntur, incraſſantur, venulaſque intercipiunt; ignis arteriarum cum libere dictas venulas permeare nequeat, ibi ſubſiſtit, quaſi eructatus, ait Hippocr. 2. de morbis (ὑπερέμετος) ex arteriis in ſubſtantiam partium, cerebri membranarumq; ejus in Phrenitide; in pleuram in pleuritide, jecoris aliarumque partium in inflammationibus dictarum partium, dolor inſignis eodem tempore excitatur, qui tumorem comitem non habet. *Hippocrates* 6. aphor. 7. vocat ἀλγήματα μὴ μετέωρα, hoc eſt dolores non ſublimes, aut potius tumore carentes. Contingit aliquando eoſdem humores pauco ſanguini commixtos, à venulis attrahi in partium ſubſtantiam, ubi oboritur tumor, ceſſatque dolor, quia ignis portio ſubſtantiam partium deſerit, perque illius venulas ad majores defertur; interim dū in pleuritide ſputa utplurimum alba expectorato ejiciuntur, flava & aliquantalum cruenta; unde manifeſte eluceſcit bilem unam eſſe è cauſis quæ producunt inflammationes internas;

(5) Quæ febri ex adverſo reſpondent, niſi cito ſolvantur malignitatem indicant. *Hippocr. in Coacis.*

(6) *Hippocr in Coacis.*

(7) In doloribus obortæ febres malignæ ſunt. *Idem ibidem.*

quod nobis incumbebat probandum.

Cauſas febrium Complicatarum prætereo, ut & earum quę ſymptomata ſuperius à nobilis enarrata comitantur, ſcilicet ſyncope, hydrops, febris diaphoretica, hepatica, aliarumque quas an à bile originem ducant nemo in dubium revocaverit, quandoquidem nulla febris humoralis abſque dicto humore excitari poteſt, igni alimentum aptius quam alius quivis ſuppeditante, quippe naturæ humidæ & combuſtibilis, ſicuti alias innuimus.

Cap. VI.

De Curatione Febrium, Et de China-China.

FEbres duplici modo curantur, aut vacuato & conſumpto humore illas inducente, ope ipſius ignis febrilis, remediorum uſitatorum, purgationis, phlebotomiæ, aliorumque, præſertim accedente victus ratione, arcente novam generationem & ſeparationem bilis: Vel cohibendo dictum humorem, ac regerendo in maſſam ſanguineam à qua ſecretus fuit; id quod illico fere ope Chinæ-Chinæ contingit, ſpecifici febrium remedii.

Quantumvis operam adhibuerim ut in meam notitiam deveniret hiſtoria hujus medicamenti, omnium certa efficacia præſtantiſſimi, nihil prætérea mihi innotuit quam Rev. Patris Jeſuitis (qui Indias Occidentales incolunt, ubi animadverterent populos dictarum regionum potui ordinario incoquere, refrigerii gratia, corticem arboris cui detrahitur) in mentem veniſſe illam uſurpandi in febribus intermittentibus, quæ certiſſime illius uſu deſinebant. Patres illi, præter alia beneficia nobis collata, curavere prætereà illam has in oras transferri, diſſeminari, ac vires illius publici juris fieri libello data opera edito, qui meo judicio facultates non ſufficienter & pro merito exaltat; imo nec ſatis præcipua capita diſtinguit, ad quæ præſertim inſignis eſt, febrem ſcilicet hecticam & hydropem, quæ ſæpe ad uſum illius deſinunt.

Qualitates illius Corticis quod attinet, ex amarore non difficile eſt conjicere caliditate illam præditam eſſe, ac cum bile congruere, Ex ſtypticitate colligere eſt adſtringendi vim aliquam illi non deeſſe, ac vim poſſidere humorum motum, bilis præſertim, compeſcendi.

Ejus uſus ordinarius ex dicti libri præſcripto hic eſt; Antequam ineatur, prius æger præparandus per medicamenta refrigerantia, ſanguis mittendus, catharſi ille vacuandus; quod ſi febres præmiſſis his præparantibus non deſierint, Chinæ-Chinæ drachmæ duæ, in pulverem redactæ, in vini albi cyatho macerandæ, vel alius, aut alicujus aquæ refrige-

refrigerandi vi præditæ, per ſpatium viginti quatuor horarum, aut minus; Cum vero Ingruente febrili invaſione; ægro vel ſola infuſio, quod quibuſdam placet, vel pulvis ſimul cum liquore exhibetur, epoto Medicamento febris nihilominus ut ante revertitur, ut plurimum vero deſinit omnino: attamen intervallo aliquo temporis, trium ſcilicet ſeptimanarum, aut quatuor, prout corpora magis aut minus incaluerunt: Aliquando febres ſine ulla recidiva diſcedunt, nec tamen primo paroxyſmo deſinunt, ſed vel ſecundo vel tertio.

Quidam Pilulas concinnant aſſumptis drachmis duabus illius pulveris, addito pulvere gummi tragacanthi, illas deglutiendas præbentes initio paroxyſmi: Alij opiatam conficiunt cum recenti aliqua conſerva, eodem modo porrigendam, exhibitio ſemper cortice ad drachmarum duarum ponderus: Quidam paroxyſmi reditum prohibituri idem remedium etiam adepta ſanatione aſſumunt: Deinceps quomodo utiliter à me datum fuerit, videre erit.

CAP. VII.

Quomodo Febres à China China profligentur.

QVandoquidem à China China curantur omnes febres, cujuſcunque fuerint generis, ſupponendum neceſſario illum effectum edere profligata quapiam cauſa illis communi: At vero cum à nobis ante demonſtratum fuerit à ſola bile id eſſe expectandum, id quod à nobis probatum, neceſſe eſt illius efficacia humorē dictum maſſam iterum ſubire qua ſeceſſum fecerat; quare temperatur evaditque nutritioni apta; Nonſecus ac aqua deſerti in Mara dulcis facta eſt à ligno quod Moſes injecit, ex mandato Dei ad alendos Iſraëlitas: Eapropter Indi China China utuntur ad refrigerium, quandoquidem nullus humor magis calefacit quam bilis, ſi cæterorum conſortium deſeruerit, & ab illis ſeorſim extiterit, quo tempore facile in venis incendium concipit, vel eo præſertim nomine quod in natura humana reſpondeat igni ſublunari.

Revera illi Medicamento nihil magis repugnat quam cathartica, quamobrēm id in uſum duxi majori emolumento impurgatis meis ægris; præmiſſa ſolum phlebotomia, injectis clyſteribus, exhibitiſque Iuſculis refrigerantibus, nec res caret fundamento, quandoquidem experientia quotidiana conſtat; ſi febris intermittens deſinat, nulla prægreſſa purgatione (id quod ſæpenumero contingit, præſertim in febribus Tertianis) ſi convaleſcenti catharticum datum fuerit, eadem die febrem reſurgere, non tam excitatam à purgantis calore quam ratione bilis ſecretionis, quam excitat, nec omnino vacuat.

Maxima Medicorum pars, cum videāt apud Hippocr. 2. aph. 12. Ea quæ

relinquuntur in morbis, recidivas facere utplurimum,protinus inde colligunt ex præcitato aphoriſmo, Ergo purgatio neceſſaria eſt poſt curatas febres, ad declicandas recidivas; Sed maxima ex parte nulli ſuperſunt humores à reliquis ſecreti, nec enim febres omnino deſinerent, ſed tantum intemperies calidæ, quas vulgus Medicorum (1.) imbecillitates vocat; quæ ergo præcedaneum habuit calorem, augmentum capiens à purgante, curatis febribus, vel ea maxime de cauſa quod novorum humorum ſecretionem facit, neceſſario febres iterum accerſit. Eapropter Hippocr.(2)ait in aphoriſmis,Si criſis perfecta fuerit ab omni remedio abſtinendum eſſe: Imo calor, quem excitant exhibita cathartica, ſæpe febres in iis parit qui illis ante caruerunt: id quod non raro contingit ab uſu Antimonij,ſimiliumque remediorum,quæ vacuatis craſſis humoribus & pituitoſis, occaſionem bilis, (ipſis adverſæ,) generationi præbent, ac proinde febrium origini; eo quod non ſufficienter cohibeatur in maſſa ſanguinea,ob præſentiam hoſtilis humoris,id quod in mixtis contingit, ſi unum ex elementis conſtituentibus è compage ſeorſim extiterit: qua de cauſa elementum contrarium exitum quoque molitur, cum in eo contineri nequeat ob abſentiam inimici, qui natura ſua,omnino illi contraria, obſtabat alterius egreſſui.

Nulla ergo incumbit neceſſitas illis purgans exhibendi qui per Quinquinam curationem adepti ſunt,præcavendarum ergo recidivarum; ſed potius refrigerium illis conciliandum per venæ ſectionem, per enemata refrigerantia, omiſſis veris catharticis, per diætam refrigerantem, tenuem & ſobriam, abſtinentiam alimentorum febri inducendæ idoneorum,cujuſmodi ſunt fructus crudi,adſtringentes, lacticinia, legumina, piſces, ac nominatim iis quibus ſolidior eſtcaro,utThynnus:Vitioſus aër vitãdus, Solis æſtus, animi pathemata,ac præſertim ira fugienda, (3.) quæ ignem & bilem in caput allicit,eoque pacto reliquum corpus incendij particeps reddit, ſi ea pars,quæ ad refrigerium cordis & ſanguinis à natura conſtituta eſt, in inflammationem abripiatur: Nec tamen purgationem improbaverim, ſi modo ejus indicans, Cacochymia, adfuerit, ac febris character nullus omnino ſuperſit; Porro id ut ſecurius ſuccedat,concedendum eſt aliquod temporis ſpatium prætereire, imo die uno vel altero ante uſum cathartici, & die ſubſequente, utile eſt infuſionem Chinæ Chinæ aſſumpſiſſe, in aqua frigida factam, quod niſi factum fuerit, poſtliminio redit febris, quare ſatius ſit abſtinuiſſe quam periculo ægrum expoſuiſſe: Satis fuerint phlebotomia, enemata refrigerantia, ac proba diæta,quæ illis præferenda.

1. Vulgus Medicorum leves intemperies,imbecillitates vocat, Galenus.

2. Quæ judicantur & judicata ſunt integre, neque movere oportet, neque novare medicamentis,aut aliis irritamentis, ſed ſinere 1. aphor. 20.

3. Præceps atque acerba iracundia cor & pulmonem in ſeſe & in caput calorem & humorem trahit. *Hippocr. 6. Epid. 5. 8.*

CAP.

Cap. VIII.

De Curatione Febrium Syncopalium per uſum Chinæ Chinæ.

ANtequam rem aggrediar, id prius ſupponendum venit ad curationem febrium quas alij periculoſi affectus conſequuntur, hos utplurimum febrium ſobolem eſſe, atque cauſarum illas producentium: nonniſi febris ipſius ablatione illos eſſe ſanſabiles: In curatione, *inquit Hippocrates*, ad primas mali cauſas deveniendum eſt, & ad principia unde deducta ſunt, alias irritus eſt ſucceſſus ſi præſertim remedia purgantia in uſum deducenda ſint, à quibus acuuntur febres niſi ſanaverint: *Hippocrates* eo modo (1.) proceſſit ancillam *Stymargi* curandam ſuſcipiens, convulſionibus affectam ab uteri ſuffocationibus inductis, nec enim è brachio ſanguinem mitti juſſit, etſi ſpaſmi univerſales adeſſent; Neque è capite, opem laturus partibus convulſiones parientibus, ſed de pede, ad uterum reſpiciens, qui ſpaſmo affectus in ſympathiam cæteras omnes corporis partes adduxerat, quia inquit, *Ad primam mali cauſam, cauſæ occaſionem & primordia deveniendum erat.* (2.) *Halicarnaſſenſis* hyeme auris inflammatione laborans, cum capitis dolore, oriundo ab interceptione venularum illius partis, in qua ſubſiſtit ignis arteriarum, adeo legitimam curationem non expertus eſt, miſſus enim illi eſt, de conſilio *Meneſimachi*, ſanguis è pede, unde cerebrum revera frigus contraxit, hoc eſt, ignis, & humores maxime ſubtiles maſſæ ſanguineæ, ad partes infimas allecti fuere, *Sed noxam ſenſit*, hoc eſt, inde læſus eſt, craſſiores enim humores cum bile, à quibus intercipiebantur venulæ aurium & membranarum cerebri, ibique cohibebant ignem arteriarum, tantam craſſitiem acquiſiverunt, ut cum ignis non potuerit evadere ex arteriis in venulas, ac cerebro libertatem conciliare, phrenitis occuparit, quam mors ſubſeta eſt: Id quod forte non accidiſſet ſi ſanguis è brachio miſſus fuiſſet & capite, cujus efficacia potuiſſent liberari venulæ cerebri & auris.

His ſuppoſitis, tam ratione harum febrium quam ſubſequentium, Febres ſyncopales ut plurimnm oriuntur ab alterutra harum cauſarum, Prima & frequentiſſima eſt bilis, irritans ſuperiora inteſtina, ea in parte ventris quam vocare ſolemus Oſtium cordis, ubi infantes vulgo dicunt corde ſe dolere, referente *Hippocrate 4. de morbis*: Altera eſt co-

1. Stymargi ancilla Idumæa, ex filiæ partu, uteri oſculum convolutum habuit, & incoxendicem & tibiam dolor firmatus eſt, ſecta ad malleolum vena convaluit, etſi totum corpus tremores occupabant: Verum ad cauſam ipſam, & cauſæ occaſionem & primordia deveniendum erat *Hipp. 2. Epid. ſect. 4.*

2. Halicearnaſſeus per hyemem auris & capitis dolore non mediocri tentabatur, vena, juxta Mneſim machum pertuſa eſt, caput vacuatum ac refrigeratum noxam ſenſit, neque enim pus reddidit, Phreniticus evaſit, mortuus eſt, *Hippocr. 7. Epidem.*

pia craſſorum humorum, à febribus productorum, eaſdem partes mole ſua opprimentium: Vterus in mulieribus à calore febrili eodem modo commotus, eundem effectum edere poteſt: quamlibet autem cauſam agnoſcat hujuſmodi febris, non aliud præſentius ſuppetit remedium quam China China.

Bagnolium accitus, fui, opem laturus filio Dom. à *Montiere*, jam Dom. à *Cornilhon*; Ejus ſoror, Vidua Dom. *Portal*, Iuriſconſulti; laborabat febre duplici Tertiana, paroxyſmorum initio ſyncopas inducente, terrorem omnibus incutientes: Illam adij hora circiter meridiana, ac colloquio habito cum Dom. *Genteo*, illius Medico ordinario, cauſam mali exploraturus, & remedia antea uſurpata, deprehendi ſyncopes metum hactenus omnium remediorum uſum inhibuiſſe, præterquam aliquot enematum: A me inſinuata fuit ſanguinis miſſio è brachio, facienda initio paroxyſmi, ſiquidem venæ ſectio multas febres curaverit; Conſenſus adhibitus, carpo ægræ pollicem admovi ad aliquod tempus: circa quartam veſpertinam, quæ hora erat adventus paroxyſmi, demergi pulſum animadverti, illico juſſi Chirurgum adſtitem venam baſilicam brachij dextri aperire: quo momento ferire voluit; indicia in ægra apparuere paroxyſmi initiantis, editis aliquot oſcitationibus; quatuor circiter unciæ ſanguinis eductæ ſunt, ſed pravi admodum: Metus ſyncopes ab ulteriori emiſſione nos cohibuit; paroxyſmus ſine ſyncope ingruit, domo egredior, ſyncope accedit, revocor: quodammodo pœnitebat me, ratione prægreſſæ phlebotomiæ, ſed moneor cæteris multo leviorem fuiſſe, revera quam citiſſime diſparuit, ac quamvis paroxyſmus ad meridiem diei ſequentis alias produceretur, adeo ut ægra toto eo tempore ſui compos non eſſet, eadem tamē defierit circa octavam veſpertinam: Aegra mille gratiarum actiones effudit, ſanitatemque ſe adeptam credidit: Interim cum inclinaret Luna, quo tempore ægri aliquando debiliores apparent, ac novilunium biduo poſt ſuccederet, à ſyncope autem ea die metus immineret, author fui ut per noctem China China advehere-tur: allata fuit circa ſeptimam matutinam, ac macerata in vini ſex unciis: Interea temporis dejectiones aliquot habuit bilis omnino ſinceræ, terrorem mihi incutientis gnaro eiuſmodi excretiones in febribus tantummodo ſynochis probandas eſſe, vel poſtquam alij humores excluſi fuerunt in cæteris febribus, præcipue in malignis, ex iiſdem cauſis ac intermittentes ortum ducentibus: Periculi aliquid ſubeſſe denuntiavi, ac revera circa quartam veſpertinam paroxyſmi initium à ſyncope adeo validum fuit, ut ægra à me anxie expetere aliquod remedium coacta fuerit, nulla moram interpoſita, quod vires admodum titubaret, Chinæ Chinæ infuſionem illi præbui, ſine pulvere; ſyncope non minor fuit, quin potius adeo valida toto trihorio, ut nobis anſa dubitandi daretur mortuane eſſet an viva; Illico in uſum duxi eximia quæque Cardiaca; fotus facti fuere ſub axillis & imi ventris, ex linteis vino calente madidis; admota epithemata cordis regioni, in agone hoc ægra deglu-

deglutiendi facultate omnino privata erat, ex actis tribus horis aut circiter, interrogata num ſyncope utcunque remitteret, ægre reſpondet non adeo urgere, ac revera adhibitis generoſis præſidiis deſiit, poſtridie ſolutus eſt paroxyſmus, nec rediit ea die, qua Luna defecerat, ægraq; ſanitati reſtituta: Præterito circiter menſe nuntiatum mihi adfuiſſe febris recidivam, ſed leniſſimam ac citra ſyncopen, absque remediorum uſu ſponte diſcuſſam.

Cap. IX.

De curatione Febrium, & Hepatici affectionis per Chinam Chinam.

PEr affectionem Hepaticam intellige vel Jecoris inflammationem, (quam hic prætereo, cum ſit è genere ſymptomaticarum) vel dicti viſceris imbecillitatem, fluxum Hepaticum dictum accerſentem, unde intumeſcit corpus: Per anum, & gingivas quandoque emittitur cruor aqueus, morte ſubſequente.

Dominus *Gilleus Vedrilleus* Cognitor Regius in hac urbe, Arelatis rediens, loco per æſtatem febribus maxime opportuno, febre duplici tertiana prehenſus fuit, ſed adeo vehementi ut vix aliquid intermiſſionis concederet: Illius Hepar propterea admodum incaluit, præter bilem nihil gignens, quam inſigni copia per inferiorem alvum effundebat, febre nequaquam remittente: Vultu hepaticum jam plane referebat: iteratis vicibus emiſſus fuerat ſanguis; injecti fuerant clyſteres refrigerantes & detergentes, exhibita purgatio ex *Myrobalanis citrinis, tamarindis, rhabarbaro, Syrupo florum Perſicorum ac cryſtallo Minerali*: Verebat ne ob intenſum calorem inutiliter Porrigeretur China China, Infundi hanc curavi in vino albo; Infuſionem hauſit ſtatim invadente acceſſione, poſtridie & perendie idem morbi tenor, paroxyſmi nequaquam remittebant: die tertia deſiit alvi fluor. & parvo ſequuto temporis ſpatio æger viribus reſtituitur, ac quamvis poſt menſem febris redierit, adeo levis illa fuit ut lecto ſe non tradiderit, cubiculo ſe continere contentus per aliquot paroxyſmos: Pulvis ab infuſione remanens iterum maceratus fuit, ac ex vino exhibitus mulierculæ, cui nomen *la Terraſſe*, cui poſtridie febris, qua laborabat, expulſa, ſine recidiva: erat autem duplex tertiana.

Cap. X.

De Curatione Febrium Diaphoreticarum per Chinam Chinam.

ETſi Febres Diaphoreticæ, celeri curſu ad Phthiſin deducant potius Continuæ dicendæ ſint, Ardentibus accenſendæ, à febribus tamen In-

termittentibus aliquando idem effectus expectandus: En exemplum memoratu dignum.

Dom. *Petrus Chanſiergues*, civis meus, annos natus circiter viginti octo, Nemauſo rediens, febre continua correptus fuit, intra paucos dies ſoluta: Vix liberatum febris quartana adoritur, comite tanto ardore, etiam per noctem, ut nullus paroxyſmus citra inſignes ſudores deſineret, unde ad maraſmum aut marcorem veniebat, decedente priſtina εὐχροία & concidente vultu: Nulla remedia præter enemata admittebat: In conſilium me adhibuit ſi quid opis afferre poſſem, dimiſſis catharticis: Prægreſſo enemate ſanguinis miſſionem admiſit: Demum infundi curavi Chinam Chinam in ſeſquilibra *aquæ cichorij*, frigide, per horas viginti quatuor: Ingruente paroxyſmo aſſumpſit infuſionis prædictæ uncias ſex, tantundem ſequenti paroxyſmo, reliquum tertio paroxyſmo, una cum pulvere: Conceſſit tunc febris, deſieruntque eodem tempore ſudores nocturni, redeunte vigore & vivido faciei colore: menſe exacto redit febris ab erroribus in diæta, cũ ſudoribus nocturnis ſed paucioribus: Hortatus ſum ad patientiam, & ut ſolſtitium hyemale expectaret, non procul diſſitum: revera circa Decembris viceſimam primam & febris & ſudores illi valedixerunt omnino, quia, ut antehac dixi, bilis à pituita ſuperata fuit, hyeme dominatum obtinente.

Non eadem ratio eſt, neque idem ſucceſſus expectãdus ſi febrem hecticã ſequuta fuerit quartana, nam cum admodum difficile ſit priori finem imponere, reliquæ revera Chinæ Chinæ cedunt ad aliquot dies, ſed cito redire parata; hectica, ob calorem habitui corporis infixum, cujus cauſa incaſſum utplurimum datur id remedii genus, quanquam efficax: Etſi enim febres eradicet, hectica tamen non cedit, ſed utplurimum lethalis evadit.

Cap. XI.

De cura Hemitritæi per Chinam Chinam.

Hemitritæus febris eſt complicata ex continua periodica & intermittente, quam ſequitur ſopor moleſtus, ſi præſertim bilis ſincera per inferiorem alvum deturbetur: Periculoſa quoque alia plurima ſymptomata invehit, quibus finem imponere valet China China, quia febris ſunt producta.

Bagnolum advocatus fui conſultationis cauſa pro Dom. *Simeone Genteo*: Detinebat illum febris continua, ſed remiſſe affligens: Aderant quoque paroxyſmi à levi horrore initium ducentes: bilem meracam ante acceſſionem excludebat: declinante paroxyſmo ſuperveniebat ſopor inſignis, bilem præterea per inferiora egerens, cui humor quidam negricans commiſcebatur: Aſſidentibus notum feci ſymptomata omnia urgentia, imo ipſum ſoporem; febri dictæ Semitertianæ ſupervenientia, originem potius debere excretionibus dictis bilioſis

ſis ſinceris quam alteri cuipiam cauſæ, eo quod pituita, ſimul cum bile exſuperans, non ſatis obtineret ignis ad diſcutiendos vapores craſſos Soporem inducentes: Dom. *Genteo*, Ægri Fratri, Univerſitatis noſtræ Medico, author fui ut quodvis purgantis genus repudiaret, ſola præſcriberet enemata refrigerantia & detergentia, fotus ad refrigerium abdominis, quibus prius fuerat uſus, ac China China uſurparetur quamprimum: Æger vero, qui eam plurimis exoſam noverat, aſſenſum dare noluit: Affectus vero eo deductus eſt ut hydrops anaſarca illum invaſerit: Tibiæ digiti integri impreſſionem admittebant, fovea remanente: Tumor ad jugulum aſcendebat, ſingultus aderat importunus, mortis prænuntius, jamque ſacro ſacramento munitus fuerat; Advocatus ego denuo, ſanguinem è brachio mitti curo, ac Chinam Chinam Soli expoſitam infundi in ſeſquilibra aquæ cujuſpiam refrigerantis, in balneo Maris diſtillatæ à Chimiſta errone, qui ægro plurimum *ſpiritus ſalis* incaſſum exhibuerat, aquam autem illa deſtilla merat ex maſſa pulpæ cucurbitarum & cucumerum; vos ex intervallis concutiebatur: ſub Paroxiſmi adventum ægro præbui uncias ſex prædictæ infuſionis, Poſtridie eandem dozin, etſi febris deſiiſſet; reliquam una cum pulvere tertia die eadem hora; viribus interim conſulens optimo alimento refrigerante, cardiacis quibuſdam exhibitis, epithematis cordi admotis, ac fotibus frigefacientibus imi ventris: fluor alvi bilioſus ceſſat, necnon & ſingultus, intumeſcentia ſponte diſcuſſa, Priſtinæ autem ſanitas protinus reſtituus ſfuiſſet, niſi poſt meſem, ob negotia quibus diſtrictus erat; atque in iram commotio, febrem iterum excitaſſent, ſed fugacem, nullo ſymptomate moleſto comite, aut periculo, eoque pacto liberationem obtinuit.

Dom. *Stephanus Chaſſagneus*, Juriſconſultus hac in urbe. eodem morbo laboravit, pro febre continua maligna habito, qua de cauſa fere parcius ſanguis illi emiſſus eſt, etſi temperamento eſſet plethorico donatus: inſignis aderat in ſomnum proclivitas, admodum producebantur paroxyſmi, plurima exhibita fuerant cardiaca, præ cæteris remediis, ac præſertim *trochiſci viperini*, qui non parum ad maſſæ ſanguineæ fervorem conciliandum contulerunt: Ad conſultationem in ejus gratiam accitus die morbi viceſima quarta: circa quartam veſpertinam domum ejus appuli, febrem mediocrem deprehendi, lingua nihilominus illi erat arida, urinæ bilioſæ & rubræ, cum perpetua in ſoporem inclinatione, ad primum interrogatum excitatus reſpondebat, & mox in ſummum revolutus: Monitus ſui febrem circa noctem exaſperatum iri: Ad illum acceſſi hora octava, poſtridie autem circa quartam matutinam paulo manifeſtior fuit: lotium inſpiciendum petii, quo audito æger matulam ſibi porrigi juſſit, quam à decima noctis hora inter coxas ſervabat, reddere illam oblitus: Id ſymptoma hoc prognoſticum ut emitterẽ me impulit, affectum chronicum futurum & fere quadrimeſtrem; id quod eventus comprobavit: Purgationem cum emolumento inſtitui; aliquo interjecto

tempore ſolam *Sennæ tincturam* exhibui, ſed corpus adeo incaluerat ut ſecundam dozin exceperit mictus ſanguinens cum ventris torminibus, etſi vacuatio infra mediocritatem conſtiterit: Plurima alia remedia in uſum duxi: Cum paroxyſmi ſtato ordine redirent, iique moleſti, infuſionem *Chinæ Chinæ* parari juſſi in vino albo, quam abſque pulvere haurit, matutino tempore, ingruente paroxyſmo, deſiit febris, ſed non diu poſt rediit, (excalefacto quippe nimium corpore præ mali diuturnitate: ac cardiacorum exhibitorum multitudine) octavo poſt aut decimo die: Eadem *Senæ tinctura* iterum exhibetur, eodem ſubſequuto ſymptomate, plurima quoque remedia corroborantia & refrigerantia uſurpantur: Quod Luna ad inclinationem vergeret, metus fuit à majori malo: quod ut præcaveretur, iterum *Chinæ Chinæ infuſum exhiberi* illi curavi, ceſſat febris, ſed iterum emergens eadémque ac ante aut propemodum periodo, ob calorem extraordinarium ægro impreſſum: Author fuit négotium naturæ ac tempori committeretur in uſu refrigerantium perſiſtendo; quæ exacto quadrimeſtri affectum tandem ſuperarunt.

Accitus fui in conſultationem pro Nobili quodam S. Marcellinenſi, cui nomen Dominus *à Bernis*, laborabat is febre Hemitritæo, cui multa & diverſa imponebantur nomina: bilem egerebat is ſinceram & ſpumantem quo momento invadebat paroxyſmus, id quod metum mihi incutiebat: Sopor ingraveſcebat, ac vix mentis compos fiebat æger cum ſequens invadebat.

Indicavi febrem adeſſe Hemitritæum, ac bilem illam meracam, quæ initio paroxyſmi effundebatur, periculum non leve portendere: Inſtitutæ fuerant ſanguinis miſſio & catharſis, author fui ut exhiberetur *China China*, neglecta bilis vacuatione, à medicamentis purgantibus irritata; quia id medicamentum à quibuſdam explodebatur, ideo neglectum & omiſſum: Recedo, mei ipſius habita ratione, quippe vix à febre tertiana perfecte liberatus eram: Affectus ægri adeo recruduit à meo diſceſſu, ut æger mortuis adnumeratus ſit non ſemel, etſi ſopore tantum detineretur: Sin minori virium robore donatus fuiſſet, omiſſus uſus *Chinæ Chinæ* lethalis illi forſan fuiſſet: Revera quod mortem evaſerit, contigit quia juvenis & vegetus erat: tantum enim empyreum à illius corpori inuſtum fuit, ut ignem accedere hoc tempore omnino is nequeat.

Porro ſiquidē publici cōmodi fuerit oſtendiſſe quomodo alvi fluor bilioſus, iſque copioſus, atque meracæ bilis, ejuſmodi in affectibus ſæpiſſime inducat, citra pituitæ in caput influxum, ſoporem pene lethargicum, atque rationem tradidiſſe quomodo expugnandum ſit ejuſmodi ſymptoma: cum porro nihil æque infeſtū ſit cuipiam ægro ac cum humor aliquis, qui alium temperare, & emendare debet ſibi contrarium, verendaque inducens ſymptomata, è corpore excluditur, ſic in hæmitritæo nihil magis verendum, vel alia febre ejuſdem indolis, ac cum bilis initio, aut in declinatione paroxyſmi, effunditur, imo in ipſa febre maligna, niſi poſtmodum deſinant: Sicut enim pituita, quæ ab alio humore ſecreta fuerat, ſenſim incaleſcit

incaleſcit non ſecus ac palea madida igni impoſita, ea quæ capite concepta eſt adeo diffunditur (cujus regimen ad partem illam pertinet) ut ſopor inde exoriatur, non alia ratione diſcutiendus quam per paroxyſmi longitudinem, eo quod ignis accendi ſufficienter nequeat, ob deficientem bilem præcedentibus vacuationibus exhauſtâ: Plurimos mihi ægros hac febris ſpecie laborantes videre contigit, imo juvenes, & macilentos latis venis præditos, quod non infrequens eſt, qui evacuata durante paroxyſmo bile, in apoplexiam, ipſo paroxyſmo deſinente, inciderunt, vel initio ſubſequentis, eo quod pituita cum non amplius cōtineatur in venulis inferioribus à bile, cujus origo ſic ut & dicā, domiciliū eſt jecur, quæ è corpore expellitur, à cerebro attrahitur, illius humoris fonte & metropoli, in quo diverſa inducit ſymptomata ob vaſorum interceptionem, arteriarum quidem obſtructione apoplexiam, venarum autem occluſione, veram phrenitidem: venularum cerebelli, convulſiones, refrigerato capite: cum vero in cerebri ſubſtantiam effunditur, lethargum.

Dominus Petrus *Becherandus*, Regius Conſiliarius in camera rationum, *Monſpelii*, &c. conſtitutione ſqualidus & macilentus, annos circiter viginti ſex natus, copioſam bilem ſinceram per alvum ſex dejectionibus excluſit ſub paroxyſmi declinationem: Profeſſores Univerſitatis Monſpelienſis, qui illius mecum curam gerebāt, quo me contuleram, in bonis ducebāt ejusmodi vacuationem, ſed ſubſequente paroxyſmo, ad primam frigoris invaſionem, apoplexia ſuborta eſt, eaque lathalis: id contingit anno milleſimo ſexcenteſimo quinquageſimo primo.

Si ſymptomata illa verenda ingruant, eo propemodum modo ſe gerendum ac cum ingreſſus non conceditur in cellam vinariam muſti vaporibus oppletam, ignis in cella acenditur ad diſcuſſionem dictorum vaporum; aut, quod tutius eſt, vinum, ſi fas eſt, educitur, ne amplius vapores emittat: Quando bilis ſincera in aliqua dictarum febrium effluit, pituita, quæ ab illa divortium fecerat ex maſſa ſanguinea, ægrum in ſoporem conjicit, mediantibus vaporibus crudis & craſſis, niſi propria illius ſubſtantia id præſtiterit: Excitandi ægri gratia, accendendus ignis in illius venis, necnon ac in capite, hoc eſt, augenda febris ad diſcuſſionē vaporum, id quod conſequi non ita facile eſt, quia bilis, cujus ope excitari debet, exhauſta eſt: Satius fuerit febrem omnino è corpore eliminaſſe, ſicut vinum è cella educitur, ne amplius incendat pituitam: id porro ut ſuccedat, cum aliud opportunius non ſuppetat remedium quando bilis effunditur, quam *China China*, quæ quaſi faſcinere videtur febres & bilem (non ſecus ac quidā ignis vim poſſe ſe ſupprimere jactitant); Ad illud auxilium, citra ullum periculi metum, confugiendum eſt, nec permittendum ut vivi comburantur ægri ac diſcerpantur, id quod in more eſt, vel uini Emetici uſui damnandi, quod bilem expurgans mortem inducit: Sin dimiſſo illo auxilio mors non obrepat, dicendum ſi ſic loqui licet, ſic in fatis non fuiſſe ut æger occumberet.

Caput Ultimum.

De Curatione Hydropis ſuccedenti febribus, ope Chinæ Chinæ.

VEl hydropē prçcedūt febres, præſertim Quartanæ, ſicut *Celſus* adnotavit ſu ę Medic. lib. 3. cap. 20. vel hę ſubſequuntur hydropem: poſterioribus his inutiliter fere exhibetur *China China*, quandoquidem ſunt productum cauſæ utplurimum curationem reſpuentis: Id remedium aliquando à me uſurpatum eſt in gratiam ægrorum illud efflagitantium, ſolatium aliquod illis quæſituro: deſinebat revera febris, ſed paucis poſt diebus revertens, vel ſaltem hydropi nihil detrahens, utplurimum lethali.

Non eadem eſt ratio ſi febres antecedunt hydropem, nam non admodum difficulter curantur, nam ſæpenumero hydrops recedit dummodo omnia convenienter accedant, præſertim in catharticorum uſu, quæ eadem die febres revocantia, hoc pacto hydropi augmentum & fomentum præbent.

Circa iſtam curationis rationem hoc ratiocinio utor, Nulli dubium eſt febres morbos eſſe calidos, ſiquidem originem ducunt ab exſuperantia ignis illius qui partem vivētium conſtituit, ac proinde aptæ natæ tantum ſunt affectus homogeneos inducere, cujuſmodi ſunt febris continua, hectica, ſymptomata ejuſdem indolis, delirium vigilia, ſitim, cephalalgiam: ſin has ſubſequatur hydrops, qui affectus eſt frigidus, aliunde ortum ducere nequit quam à reſolutione caloris naturalis partis illum producentis, ſicuti capitis aut reliqui corporis, ab inſigni ſopore in Anaſarca: Jecoris, quod bilis ſedes eſt, à redundantia iſtius humoris, id in aſcite & tympanite, oprimentis.

Sicut ergo in morbis ſuccedaneis, vel conſequentibus, prima mali origo aggredienda eſt (*ad primam mali cauſam, cauſæ occaſionem & primordia deveniendum, ait Hippocr. 2. Epidem.*) in cura hydropis, qui febres ſequitur, immediate febris oppugnanda eſt, ut & bilis illam gignens: quæ ſi catharticis non obediunt quamprimum, inutile eſt, imo noxium, illis pertinaciter inſiſtere, ideo ad *Chinam Chinam* confugiendum eſt, quicquid opponat libellus de ea editus. Deſinente febre, partes hydropem committentes inſtaurandæ ſunt, id quod facilius in Anaſarca contingit quam in cæteris ſpeciebus, ſi modo partes omnino liberæ ſint à febre, à quibus detrimentum accepere: In uſum ducenda ſunt remedia refrigerandi & corroborandi hepar vim nacta, enemata refrigerantia abſque ullo carthartico confecta, Si venter officio functus non fuerit, ſollicitandus erit hauſto oleo amygdalino, juſculo refrigerante & aperiente ſumpto, vel butyro recenti aut prunorum eſu, ſuperhauſta ptiſana refrigerante & aperiendi vi prædita, ac ſimilibus: præſertim vero tolerantia mali requiritur, etſi intumeſcentia ventris pertinaciter obſiſtat: vulgi opinioni non adhærendo, ex cujus ſententia nihil

agendum

agendum ſupereſt quam ut purgetur æger ad curæ complementum: ſin alteri inſiſtatur viæ, purgantia ſcil. frequenter uſurpando, recens inſtituenda eſt curatio, febris enim iterum invadit, augetur hydrops, vel rurſum emergit ſi exhauſtus fuerit: En experimentum improbi ſucceſſus, ſimili in caſa, Alterius autem exemplum deinceps ſequetur.

Vocatus fui ad Dominas Moniales *S. Urſulæ* devotas, Bagnolis, conſultandi gratia pro Reverenda Matre Aſſidente, cognomine Sororis *S. Magdalenæ*: laborabat febre duplici Tertiana, quam hydrops conſequutus fuerat, iſque Aſcites: Pauciſſima effundebat lotia, id quod hydropicis uſu venire ſolet, eo quod ſerum decumbat in partes tumere ſolitas: Author fui ut dimiſſis omnibus purgantibus, protinus *China China* in uſum duceretur, eo quod curatio ex methodo inſtitueretur, ſcilicet febrem primo oppugnando: exhibitis ptiſanis aperitivis refrigerandi & aperiendi vi donatis, additis hepaticis, ex radice *bruſci, agrimonia, capillaribus, cichoreo, raſura eboris*, uſurpatis etiam Tabellis ex eadem *raſura & ſaccharo roſaceo*, rem demum naturæ regimini permittendo: Chimiſta quidam, remedium ad hydropem certum ſe poſſidere jactitans, abſente me purgantia illi exhibebat, ventris dolorem aliquando excitantia, Profuturam purgationem aſſidentes rebantur, eo quod effunderet Ægra humores nigricantes: Ad me perſcripſerunt, reſponſum dedi inducias purgantibus concedendas, ſola *China China* uſurpata, cujus unius beneficio expectanda foret ſanatio, præſentium affectuum, febris ſcilicet & hydropis illius ſobolis. Ad ejus uſum devenire decretum eſt, poſtquam compertum fuit ab uſu remediorũ Chimicorum retrocedere valetudinem, nedum progredi, febris ab iis equidem ad tempus quievit, hydrops autem incurabilis fuit.

Idem infortunium nuperrime occupavit Dom. *Bernardum*, hujus urbis civem, annos circiter quadraginta natum: Ictero ille aliquando fœdatus fuerat, à quo liberatum adoritur febris quartana, hydrops, partim aſcites partim tympanites comites ſe adjungunt, febris receſſit quo momento *China China* uſurpanda erat: brevi poſt tempore purgans exhibitum, febris iterum ingruit, hydrops gravior evadit: In conſilium adſcitus fui, deliberatum eſt valedicendum omnibus catharticis, quo natura reſurgeret conceſſa quiete, nec revocaretur febris ſatis factura enemata crebro injecta, ac tabellas roborantes: quæ ex *raſura eboris* parantur prætermiſſæ non fuere, ut nec ptiſana ex refrigerantibus & aperientibus parata: Præ impatientia æger, ventrem tumidum ægre ferens, auſcultat Chimico ſanationem intra octiduum pollicenti, proponitur huic caſus, ac monetur abſtineat a purgantibus, febrem ſemper revocantibus: Sanitatis adipiſcendę ſtudium ęgrum parentem pollicitis Chimiſtæ reddit, temerarius iſte remedia ſibi familiaria exhibet, curatur quidem morbus breviori temporis ſpatio; ſed per mortem ægri, qui ſanitatem forte adeptus fuiſſet, aut ſaltem diuturniore vita frui, niſi audaciter mori, ut ajunt, illi ſatius fuiſſet.

Ancilla Dom. *Pichoti*, Regis Conſi-

liarij in Rationum curia &c. Monſpelij hac in urbe, febre Quartana detenta fuit, ob quam tumida toto corpore evaſit : Cum apud nos conſtitutum eſſet illi præbere *Chinam Chinam*, de cujus exhibendi ratione jam nobis conſtabat, purgans datum fuit, poſtridie febris triplex è ſimplici facta eſt, ſed exacerbationes leviſſimæ erant, expectavi donec in ſimplicem evaderet, id quod quindecim aut viginti diebus exactis contigit: Urgebat illius Dominus admodum ut *China China* concederetur, moræ impatiens: Apud Monſpelienſes male audiebat illud medicamentum, Cum febris ſtatis reverteretur paroxyſmis, ſolam aſſumpſit infuſionem, à qua profligata febris, nec diu poſt ſubſedit intumeſcentia totius corporis, demum ægra Monſpelium rediit.

Id notum fieri volui, neceſſe eſſe ut febres duplices in ſimplices commutentur, ſi liceat, antequam ad *Chinæ Chinæ* uſum deveniatur, ſæpe enim unicum paroxyſmum ſolvit: Id quod experimento mihi confirmatum eſt in Patre cucullato hujus urbis, meo conſobrino, R.P. *Hippolitho*, duplici febre Quartana laborante: Ab uſu *Chinæ Chinæ* profligatus unus paroxyſmus altero ſuperſtite, adeo ut iterata exhibitione opus fuerit: Sin in febribus duplicibus id medicamenti genus uſurpandum ſit, hoc præſertim obſervandum videtur in paroxyſmo ſimplicis Quartanæ, quo ſublato, alter utplurimum valedicit, at vero id in R.P. cucullato non accidit.

Uxor ruſtici hac in urbe degentis, cognomine le Bequa, annos triginta quinque nata, prehenſa fuit febre duplici Tertiana, à qua conjecta fuit in hydropem : toto fere corpore tumida evaſerat, rogor à marito ſedulam conjugis curam gererem, Bagnolio *Chinam Chinam* advehi curavi, ac præmiſſa venæ ſectione, illam macerari juſſi in ſeſquilibra aquarum *agrimoniæ & cichorii* : Infuſionis dozes duas hauſit, irrito ſucceſſu, unaquaque die paroxyſmi invadente frigore : tertia aſſumpſit infuſionis reliquam partem cum pulvere, unde profligata febris : uſa eſt deinceps ptiſana facta cum radice bruſci per longum tempus : Cum porro pertinax eſſet intumeſcentia, expetiit à me purgans medicamentum, quod plurimi urgebant, illud prohibui, hydrops propemodum receſſit : Pharmacopœus me inſcio catharticum illi præbuit, febris autem eadem die reverſa eſt, ac hydrops augmentum cœpit : cum vero inſtaret ſolſtitium hybernũ, author illi fui ut ab ipſo ſanationem expectaret, id quod revera contigit, nam hydropis nullæ reliquiæ, neque crura unquam adeo gracilia, ſuperſtite ſolum colore vultus admodum pallido, qui jam diſparuit: A marito tandem expiſcatus ſum Pharmacopœi benevolum animum, qui exhibito purgante febrem exulem revocavit, cujus uſu interdixeram.

Defunctus Dominus *Comes Rouréus*, Præfectorum hac in provincia antiquiſſimus, magnopere vergebat in tumorem totius corporis univerſalem; pedum enim inſignis aderat tenſio: Illum Bariaci degentem febris Quartana adoritur, ac eodem propemodum tempore intumeſcentia totius, febris *Chinæ Chinæ* ceſſit : hydropi poſtmodum mederi intendens, ad uſum lactis

vaccini

vaccini ſe accinxit, ex conſilio Medicorum quorundam Pariſienſium celeberrimorum, quibus profectо febris mentio nulla facta fuerat: non diu poſt febris redit, incrementa capeſſit hydrops; vultus multo magis quam ante plumbeo colore fœdatus: Eo in ſtatu urbem ſe convehi curavit, excepturus Dominum *Ducem Vernolium*, Provinciæ Proregem: rogavit me curam valetudinis accuratam gererem: ab uſu *lactis* deſiſtere juſſi, quod vix conſequutus ſum, ac purgari corpus; nec diu poſt *Chinam Chinam* aſſumpſit, vino albo maceratam, relicto pulvere, febris hinc omnino deſiit, ac citra recidivam: Vſurpavit *Tabellas ex raſura eboris* cum *ſaccharo roſaceo* confectas, omni tempore: Hydrops ſuperveniente brevi, diarrhoea diſcuſſus eſt, horis matitutinis adveniente, excluſo humore aqueo, ſolûmodo pedes ad aliquod tempus tumidi remanſerunt: Prædixi illi intumeſcentiæ cauſam in jecore non eſſe quærendam, id quod nemini perſuadere licuit: Ad ſuos poſtmodum rediit, exceptoque paulo liberius aëre frigidiuſculo, invaſit catarrhus, exacto circiter menſe: Comitem ſe adjunxit febris, cum dyſpnoea & intumeſcentia: ſanguinem ſibi, reluctante Dom. *Medico des Vans*, è brachio mitti curavit: ad illum propero, ac in altero brachio venam tundi jubeo; deſinit febris, ac ſimul dyſpnoea, purgatio demum inſtituta, rurſuſque *tabellas ex ebore* & *ſaccharo roſaceo* uſurpavit: juſcula refrigerantia & aperientia cum eadem *raſura, cichorio* & *capillo Veneris*. At vero cum humores à febre attenuati & excalefacti eſſent, eaque ſatis valida per aliquot dierum decurſum, urinæ fluor, vel diabetica paſſio ſucceſſit, qua per quinquemeſtre quadraginta circiter aquæ libras effudit, majore per diem copia: fluxus ille ad aliquod tempus duravit, quapropter intumeſcentia deſiit, etiamnum pedum, quos deinceps ſemper tumidos fore crediderat: Cum poſtea me abſente Lutetiam conceſſiſſet, cujus aër illi admodum erat infeſtus, hydrope denuo infeſtatur, ſed lethali: Cadauere aperto, Iecur non multum labefactatum repertum eſt, ſicuti dixeram, id quod aſſidentes in ſtuporem pertraxit.

Alias febricitantium hiſtorias ſilentio prætereo, quos uſu *China China*, irritis cæteris remediis, ſanatos vidi: Id vero addidero me nunquam hoc remedium citra ſucceſſum exhibuiſſe, hoc eſt, ejus ope ſemper curatas fuiſſe febres: ac maximam partem me ad ejus uſum confugiſſe in illarum pertinacia, aut cum ſymptomata verenda comitarentur, qualia ſuperius enumeravi.

Multa præterea circa curationem aliorum morborum, uſurpata *China China*, afferre poſſem manuducente Hippocrates, qui mihi ſemper præluxit: At cum periclitari hactenus non licuerit, quod Pharmacopœis noſtratibus ut ſibi compararent author eſſe non potuerim, præſtolabor experimẽta mea; iniquum enim foret quicquam inexpertum adducere ubi vita hominum agitur. Ea quippe tantummodo publici juris facienda quæ ratio, ab antiquis deprompta, & experimenta, fauſto eventu confirmata, nobis ſuppeditant.

T 3

ZODIACI MEDICO-GALLICI.

SIVE

Miſcellaneorum curioſorum Medico-Phyſicorum, Celeberrimorum Medicorum, & aliorum in Gallia Eruditorum.

ANNI QVINTI.

AVGVSTVS & SEPTEMBER.

DIALOGI DE VALETVDINE.

Dialogi hi de Valetudine, aliud in receſſu aliud fronte gerunt, revera enim Satyra ſunt adverſus Medicos conſcripta, non perſonatos modo, & eos quos Hippocrates *artis dedecora vocat, ſed & genuinos; cunctos uno faſciculo conſtringens Vir magni nominis, artem ſe funditus diruiſſe (quæ inconcuſſa manet ratus) quam vix à limine ſalutavit, nedum adyta penetravit; Cum porro nonnullos in proprium errorem pertraxerit, hanc Satyram huc intuliſſe non alienum fuit, quo quiſque tela repellere ſatagat; Alias non aliena à ſtatutis Medicorum de vita ſobriæ commodishic interſeruntur.*

DIALOGI

DIALOGI DE VALETVDINE.

Dialogus Primus.

Statuitur hic Dialogus inſtitutus ſub finem lauti convivij.

COLLOCVTORES.

Cor, Ventriculus.

Cor.

INtemperantiam veſtram, & exceſſus plane impatienter fero; Centies ideo vobiſcum expoſtulavi: Opinione duccimini commodum aliquod hinc in me redundaturum, revera in maximum diſcrimen adducitis, utpote cum regimen meum & œconomiam in tantum infringatis ut multa damna inde mihi imminere præſentiam, ad quorum expulſionem intempeſtive venientes Medici, deſitura illa ſunt in dolores intolerabiles; præ quorum vehementia mortem ſingulis momentis exoraturi ſumus, quæ in miſeriæ incrementum ſurdas aures præbitura eſt.

Ventriculus.

Quid hoc rei? conquerendi amplam anſam potius mihi exhibitam credebam; ſi enim his conviviis adfuerim; tantum abeſt ut deſideriis meis ſatisfiat, ut neque querelæ meæ, neque ejulatus exaudiantur.

Cor.

Cum aſſumpſiſti quod tibi ſatis eſt, quare non jubes Appetitum januam claudere? Sin provocetur, reſpondeat ille meatus eſſe occluſos; nec quicquam amplius ingredi poſſe: Ventriculus qui vivendi normas novit, menſæ aſſidens modulo ſuo metiri ſe debet, non alieno.

Ventriculus.

Res ſucceſſum habitura eſſet niſi Janitor prius inebriatus fuiſſet: Antequam ſecundæ dapes apponerentur ſui amplius compos non erat; ab eo tempore regimen meum detrectavit; ſolicitari ſe paſſus ab oblatis novis opſoniis, hoc vero maxime moleſtum quod quidvis ſine diſcrimine admittit, commeatum omnibus concedit; opinione ductus ſingulis propoſitum eſſe Cor refocillare, & de eo bene mereri.

Cor.

Eapropter arma ponis, quid ſuadentibus auſcultas.

Ventriculus.

Non diffiteor; Nunquid recuſaturus ſum id quod tibi conducturum exiſtimo? Quid vero de meſentires ſi ingreſſu prohiberem, id quod recta ad cor properare debet? In eam vero opinionem adducor, quod admodum veroſimile ſit tunc temporis te non abhorrere à vino & potibus ſuavibus.

Cor.

Intime à me non norunt, Liquores lili ſolummodo mihi arrident quod hilaritatem concilient: Sin aliquando contingat me vini exceſſum non improbare, id ea de cauſa fit quod in minus diſcrimen adducaris ſi humore turgeas quam cibis ſolidis.

Ventriculus.

Utut vero ſit, utrique male habemus, atque in votis eſſe deberet, ut ne decepti ſpe modeſti convivij, impulleremur ad quaſvis ebrietatis & gulæ exorbitantias.

Cor.

Revera apud me conſtitutum eſt prohibere ne deinceps illi exceſſus noxij ſint, ac nulla interpoſita mora cavere à quibuſvis noxis quas gignit ciborum & potuum oblatorum & ingeſtorum copia ac varietas: Eo uſque enim perducta eſt illa immoderatio, ut quicquid tellus & aqua alicujus regionis eſui & potui idoneum profert, hodierna die uni menſæ illatum conſpiciatur; ac præterea quicquid Oriens & Occidens aromatum & condimentorum ad nos tranſmittunt.

Ventriculus.

Sine dubio copia & varietas ciborum procul nos abducunt à recto valetudinis probæ tramite.

Cor.

An veroſimile eo quod ſimplici avorum noſtrorum victui aliquid ſuperadditum à peritia in alimentis condiendis, ipſam naturam ſuperat, quæ ſingulis anni tempeſtatibus quod unicuique proprium exhibet, fructus tanta æquitate temperans, ut revera dixeris nactos eſſe indolem iis convenientem qui illis opus habent, adeo ut nequaquam neceſſe ſit aliquid illis demere vel addere quo ſalubriores aut meliores evadant?

Ventriculus.

Rata habeo quæ affers, ſed.

Cor.

Quid? Sed, Si quis exiſtimet ſaccharum in regionibus ſeptentrionalibus multum prodeſſe, is fallitur, Prumum Turonenſe Laponi gratius eſt quam lactucæ caulis (*gorge d'ange*) ſaccharo conditus Genuenſis, Quin & vinum ipſum, ejuſque ſpiritus, inter utrumque Tropicum inutilia forent, niſi intemperantia incolarum neceſſitatem utriuſque invexiſſet.

Ventriculus.

Si hujuſmodi ſermones è tam longinquo arceſſimus, longa futura eſt noſtra navigatio: Quantumvis recte ſentias intemperantiæ ſummæ indicium eſſe cum eidem diſco imponuntur fructus, quos unaquæque anni tempeſtas proferre ſolet, & uno eodemque paſtu hauriuntur liquores exquiſitiſſimi, crede mihi, ſatis ſit nonnihil in illorum uſu moderationis adhibuiſſe; ſi enim quis noſtrum ab uno extremo ad aliud tranſilierit, proculdubio is ludibrium omnibus debebit.

Cor.

Amentes ergo facti ſunt homines?

Ventriculus.

Viceverſa, ingenio acceſſiſſe credunt, anteceſſores noſtros brutorum generi accenſentes quod in alimentum ſufficerent illis glandes, meſpila, & cæteri de genere hoc fructus, in tantum illorum ingenium perturbavit phantaſia credentium Naturam alimenta

alimenta inchoare ſolum, ab arte demum perfectionem adeptura, unde inferunt, Cum alimenta ſint leges fundamentales ſocietatis humanæ, erratum nunquam committi in conviviorum & compotationum frequentia, ſi quidem alimentorum ope omnia animalia cicurantur.

Cor.

Sed ſaltem obſervandæ eſſent hac in re temperantiæ leges.

Ventriculus.

Revera, ſed ſibi fingunt his adhærendo legibus, non vivere eſſe ſed vitam languidam agere: Sin obſoniorum novitas, & ciborum condimenta, ultra limites ſobrietatis ipſos deducant, hæc errata leviora emendabilia eſſe promovendo citam digeſtionem, unde non ſolum ſublevatur natura; ſed & recreatur, & robuſtior quam ante redditur, cum ſcilicet in ſobrietatis æquilibrio detinetur.

Cor.

Egregios Doctores qui audacter de rebus ſibi ignotis pronunciant.

Ventriculus.

Interim illorum inſcitiam non arguerem, neque aliquando impatienter ferrem potuum & ciborum exuperantiam, quacunque figura ipſa donaverit Coqui induſtria, inſtigantibus ganeonibus & paraſitis, ſi modo iſtæ ingurgitationes paulo infrequentiores eſſent, haſque ſubſequeretur aliquod vitæ regimen; hoc enim pacto damnum mihi declinare liceret & ſaluti conſulere; Id vero ad deſperationem me adigit, quod poſtridie ab intemperanti convivio, quale fuit heſternum, hoſpitium præbere cogor caſſiæ & ſennæ, quibus combinantur rhabarbarum & ſermmonium; Sin hæc officio defuerint, nec præſtiterint id quod ab iis ſibi ſpondet Facultas, ad crocum metallorum admittendum damnor; hic equale ordinario & extraordinario ſubjicior, propterea ad mortis confinia deducor.

Cor.

Non ſolus vim pateris, ac intempeſtivas hâs medicationes ægre fers, Initium ducamus bello indicto cunctis illis probæ valetudinis hoſtibus, qui falſo auxilij, prætextu, viribus & ſpiritibus nos exhauriunt, adeo ut ſecula integra requirantur ad inſtaurationem improbæ conſtitutionis contractæ cum veneficorum illorum manus evaſimus; quibus authoritatem conciliat luxus, tolerante magiſtratu.

Ventriculus.

Revera, ſi quando Medicorum ope liceat morbi ſævitiem declinare, mors tamen ſuccedit à Curatione; Vix credideris quam grata mihi ſint quæ à te allata ſunt; Sed nunquid exiſtimas conjunctos noſtros conatus pares eſſe expugnandis tantis hoſtibus.

Cor.

Ne dubites inquam, contempſiſſe ſatis eſt ad triumphum reportandum.

Ventriculus.

Hoſtes extraneos hæc equidem ſpectant, inteſtinos vero quo dolo arte

ſuperaturi ſumus.

Cor.

Difficultate non caret id quod adferes, jamque prævideo tecum *Præjudicium* vix ſuperatum iri, quo Ratio noſtra obſidetur, Inepta enim hæc id in ſuas partes pertraxit, in gratiam crapulæ & remediorum, tanto impetu, ut nihil aliud penſi habuiſſe videatur quam ſanitatis ruinam, quo ſpoliis noſtris oneret cupedinarium & Medicum.

Ventriculus.

De Ratione ſic verba facis quaſi regiminis admittendi ſit capax; Optarem ut priuſquam ulterius procedas de his rebus colloquium cum illa habuiſſes.

Cor.

Id vero apud me conſtitutum eſt; In votis vero eſſet ut hæc diſceptatio coram *Animadverſione* inſtitueretur; Cum vero non amplius una conveniant, id ipſum anxium me reddit.

Ventriculus.

Anxietas vero major jam me tenet, nam diſrumpor, & collabor præ infirmitate; Interim monet me Olfactus intentari mihi inſidias cupediis ſingularibus: Ex altera parte percipio me convocari ad epulas quas ſalvus & incolumis laturus non ſum, nam ne crepem metuo.

Cor.

Honorem inepte quæris dum interim naufragio ſine neceſſitate te exponis: Nunquid percipis id penſi habere Convivatorem ut in te deponat quicquid lagenarum in abaco heri ſuperfuit, quaſi intereſſet noviſſe quanta ſit tua capacitas.

Ventriculus.

Impar ſum malo jam urgenti, ſuccumbo, auxilium ferte.

Cor.

In extremis malis ad extrema remedia confugiendum erit, vomitus impetu erumpens magnum eſt arcanum in ejuſmodi anxietatibus, vel me authore, Euge, liberi ſumus à gravi ſarcina.

Ventriculus.

Ah, quantum ſolatij acceſſit.

Cor.

Faſtidio in mandatis dedi, donec Appetitus, jam exul, redeat, ut præforibus ſit, neque in ædes tuas quenquam tota die admitti: Me quod attinet, novi iſtius janitoris contumaciam egregie tuebor illique præſto adero; Nihil plane petiturus ſum, quamcunque rem oblatam recuſaturus: Interim ne viſcera ab inſtituto nos quoquomodo dimoveant, Felli præcepi, è ſede ſua protinus excederet.

Ventriculus.

Ah! alterius cujuſpiam miniſterio utaris, ſi enim Medici, qui omnia ſcrutantur, id rerum noſtrarum ſategiſſe animadvertant, Cholera morbo me correptum pronuntiaturi ſunt; atque id ſatis erit ad eos impellendos quo illico in me Pharmacopolium conſtruant.

Cor.

Tranquillo eſto animo, & quietem tibi ipſi concede: Iam revocabo ſpiritus

ſpiritus organis dicatos, illos inſtauraturus & ad temperiem deducturus conceſſo longo & placido ſomno: Interim providebimus ne quid ſimile deinceps accidat.

Ventriculus.

Omnia admitto, & lubens in ſomnum delabor, utinam liceat Cordi eadem frui tranquilitate; At vero, quando circumdant hoſtes,ac milites ſomno indulgent, decet Imperatorem in excubiis eſſe.

Cor.

Quin potius dicas cum urbs obſidione cingitur, & hoſtibus ubique patet, ſolum per ſomnum & tenebras murorum ruinas reparabiles eſſe.

DIALOGUS II.

Ratio Cordis motibus reſpondere renuens, Præſumptionem adhibet ad colloquium.

PRÆSVMPTIO, COR.

Præſumptio.

DEſine aures meas verberare, nunquam animo inductum es meo penes nos eſſe deſcrimen eorum quæ valetudini conducunt, nedum noviſſe quid agendum ut illam tueamur, aut collapſam inſtauremus, vel depravatam emendemus.

Cor.

Si præſens eſſet Ratio, diverſa prolatura eſſet.

Præſumptio.

Dubium id eſt apud me, Si enim Medici, utut ipſi periti, alios in auxilium convocent, cum morbo prehenduntur, qua veriſimilitudine ſolitaria, rudis literarum Ratio, charactere deſtituta, dignoſcere poterit morbos, extricando ſymptomata, & remedia idonea præſcribere?

Cor.

Si Character peritiam includeret, Medici, de quibus tibi ſermo, proprios morbos agnoſcerent, & ſibi ipſis medicinam facerent: Nullum manifeſtius indicium illorum inſcitiæ implorato hoc aliorum auxilio, An Iuriſconſultus id quod litem movet melius novit ipſo conſultore? hujuſmodi in caſibus fuco nullus locus ſed cauſa exponenda eſt, ſummma res agitur,in diſcrimine verſatur vita, qua quid pretioſius? una mecum ergo collige ſiquidem corpus & Ratio unicum conſtituant individuum, neceſſe eſſe ut illo patiente, hac illius valetudinis curam ſuſcipiat.

Præſumptio.

Vnitates hæ Chimericæ tunc valebant cum maritus & uxor uniaum corpus unicamque animam conſtituebant;Præteriit id tempus;hoc vero à Ratione ſtat, quod cum nemo ſeipſum noſcat, omnino neceſse ſit propriam ſanitatem illis committere qui dies noctesque inſudant in perquirendo remedio ſpecifico quod unicuique morbo quadret.

Cor.

Ah! Vbinam locorum adſunt Medici qui ſpecifica morborum remedia diſquirant? Aves ſunt quarum eruditio ſe exhibet per inanem cantillationem & ſine mente ſonos.

Præſumptio.

Cantillatio tamen iſthæc tantum illecebrarum obtinet, ut catenam auream vere dixeris, quæ ægri auriculam ori Medici adnectit.

Cor.

Quantum prævaricari ex iſtimas Rationem, quantum à via illam abducis quam Natura ipſi præmonſtravit, quo perfecta inducatur valetudo? quantum periculi infert occupatio, & per alienos oculos intuitus? An melius nobiſcum agitur quod Facultati mancipatiſſimus, an ideo melius Ventriculo; an minus ſumus marcidi? Pedes noſtri debiliores ſunt quam ut corpus ſuſtinere valeant, & digitorum nodi manus officio ineptas reddunt, En qua ratione ſpecifica veſtrorum Doctorum præſcripta in ruinam omnimodam remdeduxerunt, ab intemperantia inchoatam.

Præſumptio.

Melius mihi quam tibi innoteſcunt morbi qui te male habent illorumque cauſæ, nulla unquam alia illorum cauſa fuit quam improba tua temperies, ac complicati tui affectus: An licuit præcordiorum tuorum æſtum extinguere illæſo ventriculo? vel huic ſuccurrere non excalefactis præcordiis.

Cor.

Quin potius dicas quicquid ærumnarum nobis obtingit, non aliunde ortum ducere quam ab exhauſtis noſtris venis, & variis venenis nobis propinatis: Quo fit ut medio in ſtadij decurſu perpetiamur quicquid moleſtum & dolorificum nobis imminet ipſa in ſenectute, vel maxime languida.

Præſumptio.

Si pateris, accuſa malignos influxus ſideris ſub quo natus es, nequaquam tuum Medicum, cui ſemper curæ fuit ut remediorum & aſtrorum, influxuumque maxime propitiorum, unus idemque ſemper eſſet concurſus: Conticeſcas ergo aut modeſtius loquaris.

Cor.

Cum alloquentem habeo Rationem, & ſuadentem, aures illi præbeo & pareo: At vero cum ſolum quæ illi ſuggeris allatura eſt, & ex Ephemeridibus petita, ſoli Naturæ duci, patientiæ & ſobrietati auſcultaturus ſum, & eorum exemplo qui propriis legibus ſubjacent: Ex omnibus his experimenta mihi comparaturus ſum, quæ conſona ventriculo potiora futura ſunt quibuſvis deliris commentis oſtentatorum veſtrorum Aſtrologorum.

Præſumptio.

Ea tenus conſentimus, nam hactenus quid præſtitimus, quam ut Naturæ ductum ſequeremur, Cordi & Ventriculo quicquid illis in votis fuit concedentes?

Cor.

Non Naturam ducem habuiſti ſed iniquas tuas propenſiones,quibus obtemperaſti: appetitui vero inordinato, non ventriculo & mihi indulgere voluiſti: at hæc omnia nequaquam contigiſſent ſit vobis ut Ratio intra proprios limites ſe contineret curæ fuiſſet: Sed quandoquidem hac in re proprij muneris eſt oblita, mei officij eſt id vos docuiſſe, ut illius reminiſcatur.

Præſumptio.

Quid impudentius? At vero Cor ſolatium quærit.

Cor.

Diſcas ergo Naturam, ſtatim ac natus eſt infans, in inſtituto opere pergere volentem, atque ad finem quo tendit properantem, præcepta nova tradere Ventriculo ut expoſcat alimenta, Viſceribus vero, ut ex debito hæc conficiant: Provida autem Natura, cum ſciat plurem expetituram eſſe ipſam materiam quam poſſit conficere citra operis depravationem aut vitium, una cum illis incluſit quam vocant Rationem, quæ inſpectricis & conſervatricis munere fungatur, mandato inſtructam ut moderetur Appetitus, & leniter ſingulas corporis partes admoneat ne remittant aliquid de ſolitis functionibus, ſub ſuſpenſionis multa, quin & valetudinis jactura.

Præſumptio.

Quo tandem tædioſa iſthæc ſpeculatio?

Cor.

Ut tibi notum faciam, ſi quando Ratio, quæ ante ſui juris fuerat, mancipium alterius fiat, aliis depoſitum tradens quod ſibi concreditum fuerat, eodem tempore cuncta corrumpi, collabi: Si ſanitas quæ vitæ noſtræ pulchritudinem conſtituit, receſſerit, deformes reddimur, neque quicquam jucundum aut gratum nobis ſupereſt, atque irritis conatibus Rationis, quæ ſerius reſipiſcit, in prædam cedimus infirmitatibus & melancholiæ.

Præſumptio.

Ratio an omnibus ſatisfacere poteſt? Ubi ipſamet præeſſe nequit, ſub auſpiciis illius militant ſub centuriones, eoque in pugnæ genere, imperantibus Medicis, triumphum de plurimis morbis egit.

Cor.

Hæc ſi ita ſe habent, immerito nulla hactenus trophæa in Medicę facultatis honorem erexiſti: Debitus honor concedendus fuerat efficaciæ illius remediorum, illiuſque peritiæ in juſta dozi decernenda, eorumdemque tanta æquitate & circumſpectione directione & circumſpectione, ut fere penes illam & te fuerit, ab omnibus malis liberationem obtinere.

Præſumptio.

Procul tot joci, Hoc certum eſt niſi felix audacia Medicos juviſſet in exhauriendo improbo ſanguine, ac emendanda prava viſcerum diatheſi, tempore idoneo, ac præfixo ab aſtris & natura, gloriari vos non debere de innovatione totius corporis per Facultatis ſubſidium facta.

Cor.

Nova corporis fabrica beneficio Facultatis adquiſita, veteri non æquiparanda eſt quæ illorum manus evaſit: Non abnuo tamen in poteſtate eſſe Medicorum leviuſculum aliquod

malum ſanare ſed fortuito , ſi nacti fuerint probum temperamentum, ſed illud præterea concedendum grandi pretio emi ſanationem.

Præſumptio.

Quid refert, modo vita ſuperſit.

Cor.

An vivere dixeris eos qui è manibus evaſerunt ejuſmodi Doctorum? vitam adeo fragilem & languidam ducendo, adeo ut ſi vel tantillum à diæta ab iis præſcripta deſciverint,cui ne ipſi quidem adhærere poſſunt, recidivæ, priori malo pejores, inevitabiles ſint: Sed verbo tibi oſtenſurus errorem in quo verſaris, optime ſentienti de profunda illorum doctrina, ac certitudine præſcriptionum Scias....

Præſumptio.

Quid hac de re dicturus es quod me lateat?

Cor.

Tuis Medicis, poſt exhauſtam erga miſerum ægrum experientiæ & Doctrinę anguſtam capacitatem,hunc neque mactando neque ſanando, non ſatis eſſe iſtius infortunii accuſare occultas malignitates in Elementis Latitantes, ſed & in cœlum ipſum invehi & Aſtra; Denique, quo ſe à negotio extricent, à præſcriptionibus & remediis abſtinentes, ſuadent ægro uſum lactis,qui ſi ad votum non ſucceſſerit,ad aquas minerales remittunt, ac tandem ad ſolum natale: Gaudent enim ſi mors accidit incognito, Interim effugio illorum in commodum ægri cedente,nam recuperatą libertate in Naturæ viam ille redit, eaque ratione ab eorum tyrannide ſe expedit.

Præſumptio.

Amplius tolerare nequeo hos impetus animi crebros & injurios in Facultatem, cui Cor, ipſam ſubſannans, tot & tanta debet.

Cor.

Quid in mei gratiam præſtitit?

Præſumptio.

Nec dum animadvertiſti, accepti beneficii immemor, illam urinæ contemplationem dimiſiſſe, ſoli cordis motui attentam: Hujus motus ipſi inſpirare cuncta quæ pandit oracula, An hæc pro nihilo reputas?

Cor.

Imo pro re minima ſi fieri poſſet.

Præſumptio.

Revera Medicorum conjecturæ hoc unico tantũ fundamento nituntur, videlicet Pulſus tenore, neque quicquam præſcribunt quam reputando qualitates ſanguinis à venis educti.

Cor.

Fruſtra me in conſilium adhibet Medicus niſi me loquentem intelligat: An quicquam rectum colligere poteſt ex meis motibus, ſi eorum cauſam ignoret? Num ille novit ſingulis momentis mandata recenria ex inſperato advenire, quibus auſcultans alio modo incedere cogor? An illis notum Naturam præcipere ut in recta via leni paſſu ambulem, hoc eſt, cum ſanguis ſubtilis eſt; cum vero craſſus, greſſum accelerem? Paucis eadem ratio eſt meorum greſſuum quæ vultuum, qui in ipſa ſimilitudine omnes ſunt diſſimiles: Cæterum quod judicium laturus eſt Medicus de ſanguine aëri expoſito, qui ad primum illius occurſum jacturam facit ejus quo cum conveniebat illi qui ſuperſtes eſt

in

in venis? Demum, etiamſi accurate differentias mei ſanguinis contempletur, an ideo colligas illi notum eſſe cui uſui illum deſtinet Natura?

Præſumptio.

Proculdubio cujuſmodi ſit novit, ſiquidem Naturam dirigit, illamque quomodo libet inflectit.

Cor.

Id equidem facile dictu eſt; neutiquam vero probaveris, crede mihi, Medicus Naturam potius irritat quã dirigit: Hoc vero ſolari debet eos quibus cum nihil cum illo intercedit commercii, quod videlicet neq; at hic probæ matris inſtituta erga liberos deſtruere, quæ horum errata emendare ſolet ſi fiduciam illi adhibent.

Præſumptio.

Quis in dubium revocaverit, num Natura opem ferat, aut in propriis operationibus aberrare valeat: ſane illi auſcultandum eſt, ac junctis operibus cum illa certandum: At vero ſi remediorum occurrat neceſſitas, quis alios in conſilium adhibiturus eſt quam Phyſicos, genuinos illius liberos?

Cor.

Naturam, inquam, quæ neceſſaria inſpirat illis qui ſub ejus regimine vivunt, eo & jucundiora & meliora quod avide expetantur, & propriis illius manibus præparata ſint: Eo ſolum pacto firmam valetudinem conſequi licet, eo uſque durabilemj quouſque Natura ſoluto vitæ noſtræ filo, nos ad mortem æque tranquillam ac ad ſomnum deducat, At vero Phyſici veſtri, poſt noſtri lanienã in morbi chronici decurſu ad mortem per ſexenta tormenta nos deducunt.

Præſumptio.

Tunc ſemper moleſtus eris iis quos pro viribus venerari debes: Illorum opera ſi caruiſſes an frui daretur recenti illo & grato ſanguinequem nova quaque Luna inſtaurant Abſque hac præcautione ſanguine ſolum aduſto & retorrido abundares, qui ſingulis momentis ad iram re impelleret: Tandem jampridem illorum auxilio deſtituto, necem intentaſſent vapores è liene & meſenterio emiſſi.

Cor.

Bone Deus! quot ineptiæ, quid audio?

Præſumptio.

Quid vero aures meas verberat? Sile tandem, ac memento penes Rationem quam refere eſſe imperium, Tuarum vero partium eſſe obtemperare.

Cor.

Væ! quod regiminis genus! quo tandem evaſuri ſumus.

Dialogus III.

Cor, cui ſatisfecit Præſumptio, ſocietatem init cum ventriculo, Naturæ legibus ſe iterum ſubmiſſurum.

Ventriculus, Cor.

Ventriculus.

Unde tot ſuſpiria, tot ſingultus? Unde inſignis hæc proſtratio? Quod malum jam te urget? Numquid ſuppetias tibi ferre poſſum? quod mearum erat partium peregi: Jam libertate fruor, negotiis extricatus, opem ferre paratus, utut debilis, ſi quid à me expetieris, Impera ergo mandatis parebo, loquere, Ex memoria tua excidit, credo, Triſtitiam venenum eſſe cordis, hanc excutere pro virili conabor.

Cor.

Ah! præ indignationes diſrumpor, fatiſco, ad deſperationem adigor: Quis tulerit Cor tota vita mancipandum Rationi, quæ non alio duce utitur quã amente, omnino ſui impotente; Minime gentium alterutrum accidat neceſſe eſt, aut abdicet Præſumptio, aut hujus imperium detrectet: ah! Præſumptio quantæ, cohortis malorum parens fuſti, quot, præterea à te imminent?

Ventriculus.

Alias mihi verba feciſti de hac Præſumptio, hic quæſo, ſi novis, quid illa ſit?

Cor.

Filia eſt helluonis illius qui millies in menſe necem tibi intentavit.

Ventriculus.

Paraſiti illius! cujus cupediarum avidi approbationem ambiunt circa patinam, minori ſolicitudine quam Poëta famæ & gloriæ cupidus licentiam in lucem edundi ridiculos ſuæ Muſæ fœtus.

Cor.

Ipſiuſmet.

Ventriculus.

Sed iterum, Iſte diſſolutus quam iniit, quæ iſtum amentem peperit.

Cor.

Facultatis primogenitam.

Ventriculus.

Quid? fœtidam illam Pharmeciam, gemellam ſororem pallidę Phlebotomiæ, quæ ex prioribus maritis genuit Epilepſiam, Paralyſin & Apoplexiam, ut mittam Phthiſin, Hydropen & Icterum, quarum optima nequam eſt.

Cor.

Ipſammet, hoc indicio quod illam utero geſtarit ſolum per trimeſtre, quamobrem Præſumptionis illi nomen inditum eſt.

Ventriculus.

Per trimeſtre, inauditum hoc eſt, nec poſſibile: Vel ſibi finxit eandem eſſe rationem imprægnationis ac quorundam remediorum quæ exhibere conſuevit, quæ ſtatim ingeſta egeruntur.

Cor.

Cor.

Equidem neſcio, at vero certum eſt olim Medicos edixiſſe infantem poſſe eſſe vitalem ſeptimo menſe natum, prodigioſe autem quinto: Hodierno die in conſanguineorum gratiam pronuntiant fœtum hunc trimeſtrem vivacem eſſe poſſe, eo ſcilicet fundamento innixi, quod eo tempore initum eſſet matrimonium.

Ventriculus.

Quid apertius? Juxta hunc aphoriſmum, octavo die infanti vitalieſſe licuit, ſed quæſo, quæ fuit educatio abortivi iſtius fœtus?

Cor.

Statim natum Facultas gremio ſuo excepit.

Ventriculus.

Nihil hic admirandum, non ab hoc ſolum ævo Avi & Aviæ nepotes in ſummis habent delitiis.

Cor,

Primum alimentum ipſi exhibitum fuit Potio purgans, vacuandi gratia venenum nobis innatum, à quo ſerius ocyus nobis imminet lethi periculum, aſſerentibus Doctoribus illis, At præcautio hæc inutilis fuit, nam Præſumptio, hæc, utut puſilla, facta eſt arrogans, ſuperba, imprudens, paucis, præcipitis ingenii puella, quæ ineptiis gaudet, ac pertinaciter tuetur: Interim cum à patre habeat ut in conviviis delectet, à matre, ut in morbis aduletur, tantum à Ratione obtinuit, exiguorum meritorum ope, ut hæc illi ſit in delitiis.

Ventriculus.

In delitiis?

Cor.

Revera in delitis, atque in tantum ut jam illam ſolam loquentem audiam ſi quid dictat illi Ratio.

Ventriculus.

Sat commodum fuit noſtrum regimen abſque Rationis dictamine prioribus vitæ noſtræ annis, adeo ut veroſimile ſit penes nos eſſe ut facile abſolvamus vitæ noſtræ decurſum, illa nequaquam interveniente.

Cor.

Nobis adulari nequaquam debemus, ſi valetudine integra frui licuit in tenera ætate, id Naturæ adſcribendum, cujus regimini adhuc parebamus, eaq; duce utebamur in Rationis infantia, Nam cum tunc nondum attigerimus ætatem in qua contractus habitus prævalet Rationi & Naturæ, omnino Rationi parendũ eſſet ſi nobis cooperaretur, aureſque præberet querelis noſtris: ſed cum pertinaciter ſervet larvam à Præſumptione acceptam, nec recte habenas dirigere velit, id decrevi, quęcunque fortuna vel periculum immineat, ipſi omnino valedicere, dummodo fideliter à meis ſteterit partibus, ſi quidem maxima pars aliorum membrorum quæ meo ſubjacent imperio, pro me fidejuſſit.

Ventriculus.

Illis me accenſe, quin & maxime tibi addictis.

Cor.

Sed priuſquam à Facultate recedas, perpende quæſo prius num penes te ſit protinus ab habitu contracto recedere aſſumendi medicamenta, Id enim ſcio exiguas tibi concedi inducias, quin tibi præſcribatur modo Præſervativum purgans, modo Digeſtivum corroborans, ac tandem Aperitivum carminans.

Ventriculus.

Revera corpuſculum hoc in felicitate ponit ſi vel una dies abeat citra ſanguinis miſſionem, aut purgationem eradicativam, negotiumque abſolvatur cultu matutino & veſpertino, hoc eſt duobus enematis, Pilulis ante cibum, ſine quibus vitam ſubſiſtere non poſſe ſupponunt, collige hinc quod non ſequuturum gaudium ſi jŭga hæc excutere nobis liceret.

Cor.

Falſum eſt præjudicium, terroresque illi Panici ſolis infantibus metum incutiunt, omnibus his abſolvemur, ſi vel tantum os moderemur: Sed maturandum, cavendumque nobis eſt à conatibus Præſumptionis, quæ nos ſub jugum iterum mittere tentatura eſt, ſtatim ac illi perſpectum fuerit nos ejus detrectare imperium.

Ventriculus.

Quid vero obſtat quominus hac de re mentem tuam mihi aperias.

Cor,

Ne quidpiam obſtet iis quæ in aures dicturus ſum tuas, quoad viam cui inſiſtere poſthac tenebimur, latrantem primo ſtomachum compeſce, & oſtia tam arcte occlude, ne quicquam colloquio noſtro obſtet: Cave præſertim ne Jecur adſit in excubiis, cauſa ſubeſt cur illi diffidam.

Ventriculus.

Neque deeſt etiam mihi cauſa de illo fundendi querelas: Interim deprome quicquid habes dicendum, aures præbeo.

Cor.

Id ſcias ergo velim ex colloquio cum Præſumptione habito, multis me dubiis extricatum eſſe, ab illa autem adeo abhorreo, ut jam conſtituerim deinceps me ſubtrahere ab illius regimine, Nec ſatis eſt, nam præterea in partes pertraxi noſtras membra nobilia, & in genere quicquid comprehenditur Circulationis ſpatio: Deinceps ſenſus tam rite direxi, uſus opera ſenſus communis, ut Medico & aures ſurdas præbeant, illiuſque conſpectum jam fugiant, nedum naribus adhibere velint, palpare, deguſtare quicquam ab ipſis derivatum, adeo ut quotquot ſunt, cauſam noſtram amplectantur.

Ventriculus.

Multum proculdubio progreſſus es.

Cor.

Neque id ſolum, ſed & cerebrum adeo efficaci vi hortatus ſum, indignabundum adverſus errores in quos Præſumptio illud adduxit, ut eadem via deinceps ſimul progredi nobis liceat: Rem adhuc illuc uſque perduxi, ut ſomnus, qui una cum Ratione alternis univerſum corpus regit, imo, ſi dicere liceat, magis quam hoc abſoluto imperio, pollicita ſit, ut conſilia noſtra facilius ad exitum perducamus, occupatarum ſe tempus Rationi præſcriptum, quo regnum ejus brevioris ſit ævi: Somnia prætermitto, etiamſi pro nihilo hæc à me non habeantur: Id enim tibi probe notum, non minus quam nobis ipſis in votis eſſe revocari ſæculum aureum, cujus mores adhuc rigide obſervant.

Ventriculus.

Poſito vero unumquemque ſingulatim præſtiturum id quod ſuarum eſt partium, ſed quod illorum ſummæ rei præfuturum judicas?

Cor.

Cor.

Naturam, quæ agenda præſcriptura eſt.

Ventriculus.

Optime, ſed perpende quæſo, Naturæ vocabulum apud populum ſimplex & obſcurum quid eſſe, qui ut ajunt, (Ex.32.1.) præeuntes Deos deſiderat; quapropter opportunum eſſet, præter iſtum navarcham, populo anchoram præbere, cujus ope ſpes fulciat, inter morborum procellas.

Cor.

Id in poſterum præſtiturus ſum, apud me enim decrevi experimentis authoritatem priſtinam reſtituere, quorum nomini hoſtes noſtri (Empirici) odium conciliaverunt; Quo pacto Medicam artem ad ſua principia revocaturi ſumus, quæ adeo familiaris, & Naturæ conſentanea fiet, ut nemo alterius quam ſui ipſius auxilium imploraturus ſit, pro nutu proprio medicinam ſibi adhibens.

Ventriculus.

Deſignatio hæc mihi arridet: Sed cum Reſpublicæ non citra aliquod diſcrimen ab una regiminis forma in aliam tranſeant, nunquid appoſitum foret quempiam à Naturæ lateribus ſtatuere, ipſi non ingratum, qui curam ſuſciperet noſtri regiminis, viamque primo hoc in rerum ſtatu nobis ſterneret?

Cor.

Natura proſpexit, quæ mihi inſinuavit commercium cum Sobrietate & Patientia, quæ regendi corporis peritiſſimæ ſunt: Etiamſi enim probæ valetudinis matres non ſint, nutrices ſaltem ſunt & gubernatrices, Porro ſcias velim illas capitales eſſe hoſtes improbæ valetudinis, quin & plerorumque morborum.

Ventriculus.

Id me non latet, illarumque regimini lubens me ſubmitto: Ut vero manifeſtum tibi fiat id apud me eſſe ratum, ſupplex rogo, te ſuaſore, hac ipſa hora, Sobrietas apud me lares figat, dominiumque ſtatuat: Id tibi perſpectum eſt locum eſſe omnium maxime patentem, hoſtibuſque obvium; Ideoque omni arte muniendum iſtud propugnaculum, imo quam citiſſime fieri poterit: Ejus opera uſus, Appetitus moderabor habenas, hinc officio meo melius fungar, in commodum eorum quibus miniſterium meum uſui eſt.

Cor.

Gaudeo quod me occupaveris: Si quidem ergo Ratio ſedem in ventriculo conſtituere dedignatur cum alimenta adſumuntur, ac ad cor tendere ſi quid inſigne molita ſit exiſtens in capite, optimum crediderim ſi *ſobrietas* apud te domicilium ponat, *Patientiæ* autem officium ſit obſtare *Rationi*, ſi forte *Præſumptio* aliorſum illam deflectere voluerit: Medicantibus auxiliaribus copiis quibus Patientiam inſtructuri ſumus, nulla difficultas in illa expellenda occurret.

Ventriculus.

Si auxiliatrices manus aliorum experiatur Patientia, æque ac Sobrietas meas, ne dubites quin victoriam reportemus.

Dialogus IV.

Ventriculus fame urgente epulas expoſcit, Aſſentitur Sobrietas, ſcopum facilius conſequutura.

Sobrietas, Ventriculus.

Sobrietas.

AUdio tecum murmur tuorum viſcerum; apprime vero concipio tui Appetitus moleſtas inſtantias, ſed conſtanter reluctandum vehementius illi inſtiganti, donec hora ſtatuta præterierit, qua tibi in more eſt illius deſiderio ſatisfacere, hac elapſa moleſtus deinceps eſſe deſinet: Euge, Verba faciamus de voluptatibus, ſanitatis familiaribus comitibus.

Ventriculus.

Accipio quacunque affers, ſed perpende viciſſim Ventriculum famelicum carere auribus, comedendum fame urgente, Diſcerpor, fatiſco, emorior.

Sobrietas.

Num te pudet, puelli inſtar præ fame ejulare?

Ventriculus.

Scias velim prægrande eſſe mihi Jecur, adeoque æſtuans ut contemptus omnino ſint blandimenta illa quæ ſolet adhibere diæta, leniendæ gratia famis caninæ me vorantis: Panem date, vinum, alias de me actum eſt.

Sobrietas.

An vis è tumulo excitare celebrem illum antiquorum helluonem, cui cum nemo occurreret qui tota die cum eo comeſſationi indulgeret, quatuor paſtibus intererat, comitibus totidem ganeonibus?

Ventriculus.

Quatuor paſtus non requiro, ſed unicum qui una cum appetitu recedat; Ne quæſo concedas à jejunio bilem meam amplius excandeſcere, niſi me vel in furias agere velis, vel ſyncopen accerſere.

Sobrietas.

Sicne ſtas pollicitis, dees hac parte Cordis, ſed leves iſtæ animi defectiones me non movent: Mandatis meis parendum eſt: quotquot argumenta à te allata ſunt ad me, impellendum totidem diſſuadent quominus tibi aſſentias, Si incaleſcis, hauri aquam.

Ventriculus.

Aquam!

Sobrietas.

Imo, aquam.

Ventriculus.

Si ſaltem diceres Aquam vitæ, ſed aquam crudam! quis hanc deguſtaret citra perniciem?

Sobrietas.

Deguſtabis innoxie, multo tibi convenientior eſt ratione habita ſtatus in quo verſaris quam oleū quod igni inſtillare vis, reliqua deſtructurum.

Ventriculus.

Ah! O tempora quibus diem initiabam ab hauſtu grandis ſcutellæ juſculi, aut fruſto panis ollæ immerſo? quæ ſubſequebatur paucis poſt horis ſuc-

ſucculentum pulmentum, quod in ambitu coronabant pulli columbini, intermixtis criſtis gallorum gallinaceorum, teſticulis, piſtaciis, vicem gerentibus carbunculorum, margaritarum, ſimaragdorum.

Sobrietas.

Quid, adhuc retroſpicis? memento ea quæ deſideras cauſam fuiſſe cunctorum malorum te affligentium: Leviſſam pœnam quam luunt qui genio nimium indulgent, eſſe geſtationem ponderis centum librarum pinguedinis inutilis; toto vitæ curriculo moleſti, Condonare licet hanc ſaginam ſolummodo ſcythæ alicui ſeniori, qui arvinam optat quo conſanguineis propriis in gratam eſcam veniat.

Ventriculus.

Si juſculum aut pulmentum bilem tibi in naſum cient, quid dicturus eſſes ab oblato tibi eodem Pulmento, quod ſtiparent à lateribus quatuor alia minora, in quorum intervallis ſtarent totidem promulſides extra capacitatem extantes, convivis exhibentes quicquid tempeſtas idoneum ſuppeditat pro ineuntis prandij ferculo?

Sobrietas.

Dicerem omnes illas patinas, omneſque diſcos, atque illecebras, totidem eſſe pedicas ſanitati intentatas: Dimiſſis iucundis & palato gratis illis ferculis, unicum diſcum ſimplicem, & unicum cibum continentem, de quo ſinguli convenientem ſibi portionem aſſumerent, admitterem; Neque enim antiquum illum morem unicuique ratam ſuam portionem aſſignantem probo; Diſſectorem volo appetitum moderatum, ratione duce, non autem neceſſitatem quæ in fruſta dividat.

Ventriculus.

Plurimi tibi conſentientes præludia illa temnunt, pugnæ vero tum demum ſe accingunt quando mons mobilis menſæ infertur, ex præpingui Bove ſingulari arte præparato.

Sobrietas.

Illis non ſuccenſeo qui in occaſionibus ejuſmodi, diſcriminis plenis, paſtum ab ea patina inchoant, & in ea deſinunt.

Ventriculus.

Quis hic ſubſiſtat? Si quidem cibi hi offeruntur ſemi concocti, ſi vel leviter humectentur vino glacie refrigerato, neutiquam morantur, at protinus præterfluunt, ſed commodiſſime, carnes enim toſtæ, & acetaria, quæ decorant flores multifarij; ſe poſtmodum adeo jucunde offerunt palato hianti, & admittere parato, ut in dubia hac cœna cuinam ferculo debeatur priori ingreſſus vix quiſquam conſtituat; Revera ſimili in caſu dicere licet cibum convivas ad ſe rogare.

Sobrietas.

Multa illi affingis gratis; ſicuti concupiſcis, ita illi is obviam, antequam vero ſe ingerat jam oculi viam illi ad ſtomachum ſtraverunt.

Ventriculus.

Concedo, etiamſi non ſemper eo in ſtatu ſim conſtitutus ut admittere valeam quæcunque oculi præripiunt.

Sobrietas.

Revera vix poſſum animo concipere quomodo copiam hãc ciborũ admit-

tere valeat adeo anguſtum conceptaculum.

Ventriculus.

Ac proculdubio difficultas inſignis occurreret, niſi illa præcederet Suffitus gratiſſimus, quem Nares jucunde excipiunt; ac deinceps agmen ſequeretur malorum citriorum & aurantiorum in pyramidem aggeſtorum, quibus acumen accedit à ſale & aromatum igne: Hoc in ſtatu tibi obvium eſt nulla vi hæc impellere quicquid præceſſit; aut in fugam conjicere, vel in ordinem cogere.

Sobrietas.

Id mihi apertiſſimum eſt poſteriores cibos priores compellere, ſed cum id momento temporis non fiat, quomodo in concordiam adduxeris coctum cum crudo, ignem & glaciem, piper & ſaccharum? vix enim ſperare licet gratum concentum ex tam diſſimilibus notis.

Ventriculus.

Veriſſimum id; diverſa illa alimenta, variis è regionibus derivata, ac ex elementis ſibi repugnantibus compoſita, vix anguſtias in quæ redacta ſunt patiuntur: Conjicere tibi licet quantopere vexer cum res extra modum procedit, ſicuti uſu venire ſolet; quia menſæ ſtatuta querelas meas non audiunt.

Sobrietas.

Verba tua perpendens, in te caſtra poſita credo, ubi variæ nationes dimicant, in ſeditionem potius paratæ quam obſequium Principis.

Ventriculus.

Optime, ac ſi lugendo hoc in ſtatu mei cum aliqua re inſtituenda eſſet ſimilitudo, conferre me vellem cum cymba Charontis prævia cruenta pugna; quia diverſi illi populi, quorum mox meminiſti, in me concurrunt, laceri, mutili, verberibus cæſi, ferri & ignis quaſvis injurias experti.

Sobrietas.

Nunquid Potus hos in concordiam adducit?

Ventriculus.

Non omnino, etiamſi humectationem cuncti avide expetant, ac Potui inhient tanquam laborum leniminis: quo fit ut quo plus potus ingeritur, eo magis merum expetatur.

Sobrietas.

Unde hæc Potus citra ſitim immanis cupiditas, vinique meraci? Siquidem olim genio, ſed modeſte, indulgentes Bacchum Nympharum comitem eſſe voluerint: Quid commodi ex ebrietate redundat?

Ventriculus.

Quia ſoli liquores inebriantes vitæ tædia & ærumnas ſolantur: Etiamſi vero vino non ea eſſet facultas infortunatorum mœrores omnino profligandi, ſuſpendit tamen & inducias concedit: Nam licet vinum creditori non ſatisfaciat, prorogationem ſaltem ſolutionis concedit, Hinc in tãtam aſſurrexit arrogantiam, ut etiam Rationem impetat, & de ea triumphum agat, abutens vero poteſtate ſua, domino libertatem detrahat quam in mancipium transfert.

Sobrietas.

Vinum, ſicuti illud depingis, gladius eſt in manu furioſi.

Ventriculus.

Vera tamen ratio eſt dignoſcendi animorum conditionem, & arcana cor-

cordis detegendi.

Sobrietas.

Aut vini uſus eſſet interdicendus, aut limites illi ponendi, gaudium & lætitia.

Ventriculus.

Adeo cuivis perſpectus eſt vini furor, ac quanta circumſpectione circa illud opus ſit, ut famulorum cuſtodiæ committatur in paſtibus, ea lege ne cuiquam porrigatur niſi petitum fuerit, adeo ut nullus abuſus accidat quamdiu verecundia apud dominos manet, & timor in famulis: Sed ſi vinum tanta cautione porrigatur, eadem ratio non eſt fungorum cujuſvis generis, terræ tuberum, hepatum pinguium, piſorum viridium, tucetorum, aliarumque id genus cupediarum; ut miſſas faciam res frixas, piſtoria opera, ac univerſim quicquid tempeſtas ſuppeditat idoneum intermediis ferculis aliiſque gulæ irritamentis.

Sobrietas.

Cur è menſis non exulant quæcunque neceſſitas non puſtulat, in convivium, etiam nō rogata, ſe inſinuantia.

Ventriculus.

Tantum abeſt ut quæ ſponte ſeſe offerunt arceantur, ut è longinquo arceſſantur quæ nunquam in uſum venire debent, ſicuti cepa Aſcalonia, caſus putris, olfactui præ fœtore moleſta, ſoli palato detrito convenientia.

Sobrietas.

Id vero negotium mihi faceſſit, quod cum ruminandi facultate non polleas, quomodo rem unam ab alia ſecernere valeas, in tanta ferculorum oblatorum confuſione; neque vero concipere animo poſſum quomodo in miſerando illo ſtatu te geras ad tui ſolatium.

Ventriculus.

Illico confugio ad Gelatinas diverſicolores, cum fructibus offerri ſolitas, quarū humiditas & frigus ardorē vini temperant, & ab aromatibns excitatum incendium: Pitiſſo etiam liquorem aliquem gratum, qui in extrema acie poſitus, morantes ad greſſum impellit: Sed cum delinimenta ejuſmodi malum non extirpent, ad generoſa remedia propero, videlicet utor calentibus illis potibus, ab exteris regionibus in has illatis, qui pervadentes maſſam, & farraginem ciborum ingeſtam, illam infringunt, diſſolvunt & deferunt in loca quorum notitiam non concupiſco.

Sobrietas.

Quid ergo, non vereris digeſtionis præcipitem diſtributionem?

Ventriculus.

Nequaquam, nam nec in humectatione citiori delinquere poſſum, nec calidiori, neque etiam copioſiori: Quicquid enim apud me fluidius eſt, cum citiſſime effluat, id à me experimento compertum niſi humectatio accedat uſu Potionum illarum calentium, reliquum exſuccum manere, ſicuti navem in vado recedente mari.

Sobrietas.

Id cum accidit, cur non præſtolaris adverſum æſtum, qui navem dorſo reſumat?

Ventriculus.

Diuturnior juſto eſſet tolerantia, gravis enim hæc indigeſtaque moles, cum conſtet tantum ex iis quæ à me

ingeſta ſunt obtundendæ urgentioris famis gratia, percipitur adhuc bos mugiens & porcus grunniens; cum corpora nunquam adeo diſſolvantur quin ſuperſit adhuc character poſtremæ determinationis aut ſpecificationis.

Sobrietas.

Ad ſtrepitum hunc annon accurrunt vicini, opem laturi?

Ventriculus.

Seſe commovent proculdubio, ac præſertim hepar; ſed ſi præ debilitate, aut alia quapiam de cauſa, mei gratia non perfecte fungitur officio, fel aut lien vices illius ſupplent: Sed præſertim confiteri debeo, in magnis anxietatibus; Cor omnium citiſſime ſuppetias affert.

Sobrietas.

At vero quis improbaturus eſt, perſpectis his enormitatibus, ſi celebribus conviviis intereſſe abnuam, in quibus ſanitas in diſcrimen adducitur, gravius quam velitantes milites in die pugnæ; Horrorem concitant quæcunq: narras, condono tamen, naturæ enim cōſentaneum eſt ut famelicus in epulas ſponte feratur; Statutis ergo meis adhuc firmius quam ante adhæreo: iterumque te rogans ut hodierna die tibi ſufficiat tantillum carnium toſtatum, cum aquæ rubellæ factæ aliquot hauſtibus.

Ventriculus.

Vix modo crediſſem futurum ut tibi obedientiam præſtarem, adeo urgebant paraſiti, qui menſæ meæ aſſidere ſolent: ſed cum illi receſſerint, nulla re jam mihi eſt opus; faſtidio omnium teneor, id animadvertens cum quis plus quam ſatis eſt ingerit, ad id non tam neceſſitate impellente, quam ex prava conſuetudine incitari.

DIALOGUS V.

Præſumptio, crapulæ amaſia, Sobrietati inſultat.

SOBRIETAS, PRÆSUMPTIO.

Sobrietas.

Ni fallor, video adventantem inimicam noſtram, unuſquiſq; ſtet in excubiis.

Præſumptio.

Quid! eo inſolentiæ devenisti ut ſummam poteſtatem tibi arroges? Væ tibi, abortivo fœtui Iejunij & Diatæ, cui non licet edere aut bibere quam in pondere & menſura. An tibi licet me præſente leges præſcribere?

Sobrietas.

Quæ vero tu?

Præſumptio.

Quæ ego, ſatis eſt Rationem pro me ſtare, cujus poſſum freta authoritate tanquam ſubditæ tibi imperare.

Sobrietas.

In gloria pono ſi Rationi dominæ obtemperem, at vero cum te ipſius authoritate fretam eſſe glorieris, exhibe diploma, præſcribendo corpori, quod pinguedo pondere opprimit, interdictionem plurimi alimenti euchymi, & crebrioris uſus remediorum; hæc in poſterum plurimum profutura ſunt, primo....

Præ-

Præſumptio.

Primo tace; Secundo recede, neque orationes neque oratores ejuſmodi arrident, Eheu, Excitetur Appetitus, ſolicitent illum ſenſus, totum autem corpus ſed apparet ad inſigne convivium.

Sobrietas:

Quin potius ad mortem.

Præſumptio.

Quid, murmurantem adhuc te audio, Vivens ſe elete; An te latet introitum tibi eſſe denegatum in domos, cujuſmodi hęc eſt, in quibus exultant gaudium & opulentia? Matura exitum, faceſſe hinc, alias excludenda & vapulanda cyathorum ictibus: Morti illi ſe accingant qui vitam, ſicuti tu, lugubrem agunt; Diſcas Rationem venerari, cujus perſonam induo.

Sobrietas.

Si in te derivata ſit Rationis poteſtas, ſermo tamen alius, aut in ſcenam illam adducis tanquam temulentam & guloſam, An unquam Bacchans ſimilibus furiis percita viſa eſt?

Præſumptio.

Quid, etiamſi ſilentium indico adhuc obſtrepis?

Sobrietas.

Loquar, Quin potius aures mihi præbe quam Intemperantiæ quæ veneno tuas aures inficit: Animadverte quam puſilla tibi ſanitas ſuperſtes eſt; neque in diſcrimen illam adducas, Nemo in concordiam adduxerit voluptatem enormem & perfectam valetudinem.

Præſumptio.

Rectitudinem morum incaſſum obtrudis, aures nemo tibi præbet: Iubeo mox, atque hoc ipſo momento ventriculum refocillari ſucculentis his pulmentis: Linguam jucunde frui oblatis in his patinis: & Palatum irrigari gratiſſimis hiſce vinis, Bono eſtóte animo, chari Senſus, exquiſitæ hæ epulæ totidem ſunt ſacrificia, deſideriis veſtris conſecrata.

Sobrietas.

Si tibi cum infante res eſſet, educationi tuæ tradito, nequaquam demirarer ſi illum alimentis infarcire tibi penſum eſſet, quo illo ſopito liceret voluptatem captare: Quid vero Rationi imperij erga corpus cibo & potu obrutum?

Præſumptio.

Triumphum agit de Inanitione, hoſti noſtræ capitali.

Sobrietas.

Quæ aberratio? Cavendum ne pejora deinceps accidant, Omnibus proviſum à me eſt.

Præſumptio.

Cur mandata mea ſunt irrita? quare ventriculus mihi non obtemperat? Quis vero Cor impulerit ut adverſus alimenta inſurgat?

Sobrietas.

Optime res agitur.

Præſumptio.

Advoca protinus Medicum, præſto ille adſit, venienti occurrendum morbo; en egregios effectus ineptæ ſedulitatis Sobrietatis.

Sobrietas.

Laceſſe me injuriis quantum libuerit, Sed quamobrem miſellum hoc corpus, quod miraculo evaſit coqui manus & pocillatoris, incidit jam in poteſtatem Chirurgi & Phar-

macopœi: An exiſtimas idem eſſe ferendum iudicium de vita quod de torrente, qui cum præcipitium egreſſus eſt per exundationes abripitur?

Præſumptio.

Si tibi fides eſſet, elegans garrula, funambulos illos imitater, qui æquipondio abſtinent, ac ne greſſum quidem ineunt quin lethi periculum ſubeant, Cautiones quaſcunque tuas abdico, Mavult ille vita brevi & grata frui, quam inſtar Tantali in ipſa rerum copia ſitire & eſurire.

Sobrietas.

Interim ij qui una mecum cœnant, poſtridie belle ſe habent: Vix ab illa via deflectas quin in avia deducaris & ad exitium: Non equidem contendo ut corpus alimentis ſe fraudet, ſed ut recta ratione duce ilia uſurpet, neque enim me latet gravius eſſe peccatum in nimio jejunio quam in cibi & potus intemperantia; A Ratione hac axiomata didici, quo tempore Appetitum mihi ſubjecerat.

Præſumptio.

Præteriit illud tempus, Rationi tunc quiſque obtemperabat, hodierna die proditores experitur, ſed ſerius ocyus, vindictam ſumptura eſt, Cum enim in caput dominium obtineat, rebelles ad obſequium revocatura eſt & incitatura ad degendam vitam mere animalem, cum ipſi libuerit, ac forte opinione citius.

Sobrietas.

Bonis avibus, Illi memet ſubjiciam; abſit ut ſi hoc modo excipiar injuriam mihi illatam exiſtimem, ut rem potius ſicut gratã exceptura ſim: Quin & illud affero mihi nihil tam in votis eſſe quam ut perpetuo Ratio domicilium ſuum figat in capite, rectius enim diſpenſatura ſum quæcunque congrua ſunt organis quibus uti Illa ſolet, neque permeſtabit quin jucunde fungatur ſuo officio.

Præſumptio.

Non incidiſti inſtolidos, ſi in Capite ſtationem ultro quærimus, tutos tamen nos efficere conabimur adverſus fluxiones quæ nobis imminent in illis latebris: Sin Betonica ad illas præcavendas non ſufficiat, ad Tabacum confugiemus; quin & ad Euphorbium: Paucis nihil intentatum prætermittemus, quo ab inſultibus tuis tuti ſiamus.

Sobrietas.

An attendis mentem ad ea quæ profers? commiſerationem in me excitant futiles veſtræ præcautiones; Declinaturi inclinationem naturalem, à qua nihil ſiniſtri metuendum, lethali ſervituti voſmet exponitis, quæ per ſexcentas corruptiones vos deductura eſt ad ſtatum lugubrem quem verbis efferre non audeo.

Præſumptio.

Flocci facio prognoſtica hęc.

Sobrietas.

Neſcio an cachinno perpetuo excepturi ſitis; ſed ne in animum inducatis veſtrum conceſſuram eſſe Naturam domicilij ſui ſedem, & imperij, inquinari à commercio quod inſtituere decreviſtis cum ejuſmodi medicaminibus.

Præſumptio.

Vnde hic nuntius? quaſi vero Natura arcana ſua tibi revelarit?

Sobrietas.

Hæc mihi ſufficiunt ut tibi afferam Naturam expoſcere ut ſedes, in qua

qua Rationem conſtituit temperata ſit; expers nimij caloris & frigoris, ac ſimul concurrant omnes hæ qualitates, adeo ut neutra in aliam dominium obtineat; Sin diſpoſitionem hanc vitiare intendas, nuntia tibi ſum, ſic jubente Natura, ac ſingulis corporis partibus, has conjunctis viribus & copiis illi obſtituras: quamdiu porro vel guttula humoris ſuperſtes erit, hanc potius à calce ad caput repulſuras, quam ut conatus non adhibeant in hoc expurgando à familiari tibi Tabaco.

Præſumptio.

Nihil mihi magis in votis quam ut equariæ huitus palæſtræ decurſum videam: Cum enim in id præcipue incumbam ut humore ſeroſo corpus expurgem, ſi id mihi uſu Tabaci conſequi liceat, videndum porro quid præſtantius molitura ſit Natura.

Sobrietas.

Scias velim nihil non poſſe Naturam cum noſtræ conſervationi ſtudet ſi internum quodpiam impedimentum ſanitatis decurſum intercipiat; Sin ad ejus reſtitutionem aqua vel aër defuerit, Naturam hæc ultro diſquirere; quæ ſi abnegaveris, aſſumpta alimenta commutate in id quo illi opus eſt: Sin humor quiſpiam malignus partem aliquam corporis obſideat, neque porro aër, humiditas aut tranſpiratio ſat efficacia fuerint, ſordes has Naturam in certum quendam locum impellere & cogere, in quo convenienter diſpoſitæ, & maturitatem adeptæ, illa jubente cutem hiare & per eam fores exitum illas nanciſci, En qua ratione liberat nos illa ab impuris humoribus, quacunque in corporis regione occurrant.

Præſumptio.

Euge! imitatores ſimus Naturæ, accede chare Tabace, accede, ac per crebras ſternutationes aperi cum impetu illabenti catarrho viam, quo cerebrum inundari adverſarij jubent: Quis chare Tabace te deſtitutus vixerit? te abſente an vitam feliem vivere licet?

Sobrietas.

At eo pacto corpori nequaquam ſolatium affers; quin potius illi perniciem intentas: Ordinem Naturæ interturbas, excrementa in os & nares alliciendo, Conſilium hoc ſequere ſi lubet, res tua agitur non mea; ſed memento, ſi in felix adfuerit ſucceſſus, quem non defuturum ſcio, erroris tibi ſoli adſcribendam eſſe cauſam.

Præſumptio.

Bonis avibus.

Sobrietas.

Vale; mecum diſcedunt valetudinis reliquiæ & gaudij, cum proborum approbatione; Tui comites relinquo ſordes, fœtorem, cum odio eorum qui bene nati ſunt; Abſentiam noſtram & diſceſſum ægre feres, ſed ſerius, rei enim probæ pretium tum demum cognoſcitur, cum illius facta eſt jactura.

Dialogvs VI.

Præſumptio omnes conatus adhibet ut à Sobrietate divortium faciunt.

Præsvmptio Ventricvlvs, & Cor.

Præſumptio.

AB utroque veſtrum quæro, quamobrem Rationis habenas excuſſeritis? Numquid recordamini eorum quæ in veſtri gratiam præſtiti? Reſpondete.

Cor.

Cum à diſſimulatione alienum ſim, ingenue profitebor ſuſpectum nobis eſſe Rationis regimen à quo tempore erroribus in victu & remediorum uſui ſe addixit.

Præſumptio.

De medicamentis hic neutiquam agitur: etſi utrique jam convenientia ſint, jam quæritur Quamobrem, & quo fundamento innixa, alimenta repudiatis, An forte ventriculi ſcopus eſt nihil amplius concoquere, ut anſam præbeat iis qui digeſtionibus & diſſolutionibus ab illo factis indigent, tumultum & turbas ubique inferendi?

Ventriculus.

An vero tu ipſa exiſtimas eandem eſſe rationem ventriculi ac fori venalitij, ea tantum ratione commendandi, quod merces excipiat aut dimittat?

Cor.

An abſtinentiæ cauſa defuimus officio, aut à functionibus obeundis deſtitimus?

Præſumptio.

Nequaquam, ſed adeo languide utrumque veſtrum ea præſtitit, ut ſi deſidia veſtra ulterius perſeveret, vita noſtra deinceps in diſcrimen veniat: Siccine ratio eſt inſtaurandi Ventrem & Renes, qui jampridem niſi ſtimulus accedat à remediis, otiantur; Quid ad hæc Ventriculus?

Ventriculus.

Hoc unum doleo quod ſerius intemperantiam veſtram repreſſerim, Nunquid te pudet quæ tam ſiniſtre beneficia noſtra accipis? Veſtra culpa accidit Appetitum omnino depravatum eſſe, factum ſui juris, cæcum, qui mandatis meis & cordis obſequi tenebatur.

Præſumptio.

Bona verba de Appetitu, abſque hoc quid futurum de vobis?

Ventriculus.

Me quod attinet graves pœnas luo illius temeritatis & inconſtantiæ: avide expetit novum objectum, quod vix aſſequutus eſt, ab hoc in aliud protinus divertit, interim omnium onus mihi incumbit.

Præſumptio.

Audaciam in te ſummam demiror, qui actiones illius improbare auſis; non tibi eorum quæ gerit rationem reddere tenetur, quin tu potius mecum rationes inire debes tuarum actionum: Reſponde igitur directe quæſitis meis.

Ventri-

Ventriculus.

Imperium tuum detrecto, ſicuti & Rationis, ſi deflexerit à Natuaæ legibus,& mãdata illius non exſequitur, Nam & tu,& Ratio, in crimine verſamini, ego autem inſons: Satisfacturus inſatiabili illi Appetitui, quem tam ſolicite in tui clientelam recipis, plus ciborum te ſuadente, toto decennio abſumpſi quam vel integro ſæculo vir ſobrius ingeſſerit: Quoties vero his intemperantis obſtare volui, toties ad remedia damnatus fui.

Præſumptio.

Quot mendacia ſimul congeris?

Ventriculus.

Id certe veriſſimum tot me adſumpſiſſe medicamina, ac tam diverſimode præparata, ut mirum ſit quod mortem hactenus declinare licuerit: Nullæ enim formulæ in tota Pharmacia occurrunt quarum experimenta noxia in me tentata non fuerint; Ne vero quicquam deeſſet quo glorioſo martyris Facultatis titulo defungerer, millies quippe amaris obrutus fui, ac toties in ejus gratiam proprium effudi ſanguinem, calida præterea æſtate perfuſus fui frigida hyeme, Nobis...

Præſumptio.

Poſtremis his duabus tempeſtatibus nil tibi præſcriptum fuit quam quod recta methodus præcipiebat; Quis tulerit viros oculatiſſimos, alienæ ſaluti unice intentos, Medicos audio, ſanitati in diſcrimine verſanti auxiliatrices non porrigere manus: Hæc agendi ratio benefica & honeſta erga Rationem tantum valuit, me ſuadente, ut innatum erga medicinam odium depoſuerit, jamque ipſam amplectatur.

Cor.

Qui fieri poteſt ut Ratio odio Medicinam proſequatur, nos autem in ſacrificium offerat Medicis.

Præſumptio.

Niſi me impellentem habuiſſet, vix aſſenſum fuiſſet præbitura, propria enim indole hoc habet ut anceps admodum ſit, Id vero ſibi perſpectum hæſitantiam morbum eſſe ſola ætatis mutatione ſanabilem.

Cor.

Si ſanatio expectanda erat, ſoli experimento illius fidendum fuit, alias raro accidit quanquam alieno periculo ſapere.

Præſumptio.

Quid vero ab experimentis utile ſperaveris, ſi duæ res nunquam omnino ſibi ſimiles accidant? Quod heri noxium fuit, hodierna die eſt proficuum, Una eademque res infantiæ tempore ſalutaris eſt, in ſenectute lethifera: Cuncta in mundo ſingularia ſunt: Ideoque concluſiones ex rebus præteritis eliitæ futuris profuturæ non ſunt.

Cor.

Attamen experimenta hæc minus errori obnoxia quam conjecturæ, ſiquidem de morbo tutius judicium fertur ex remedij effectu, quam ex ejuſdem cauſis, quæ ſæpiſſime nos latent.

Præſumptio.

Quo tendas video; quicquid Medicus peritus exponit, etſi recta ratione innixum, ac praxi inveteratæ & uſu confirmatæ, ex tua ſententia remedium eſt à cœco præſcriptum, ab imperito præparatum, in quo nihil certi quam quod dolorem excitet, ac

mortem accerſat; Cum ſi tibi fides adhibenda, remedium phantaſticum, ab obvio aliquo exhibitum, penes te ſit ſpecificum indubium, panacæa cuilibet morbo deſtinata: At vero eadem eſt ratio ſpecificorum horum remediorum, ac Medicinarum univerſalium, quæ fulguris nocte obſcura micantis; quod poſt quam objecta ſemi detexit, tenebras quam ante majores poſt ſe relinquit.

Cor.

Ne animi mei ſenſa præoccupes, te propugnatore non indigebo: Scias ergo velim voce Experientiæ me nihil aliud intelligere quam victus rationem naturalem & gratam, quæ in uſu eſt apud integras quaſdam nationes, fauſtoque ſucceſſu.

Præſumptio.

Hoc eſt, juxta iſtum, aphoriſmum, matutinis horis cum Turcis Cafée hauſturus es, A prandio cum Chinenſibus Thée uſurpaturus, ſub veſperam cum Mexicanis Chocolate, & Vinum ſingulis paſtibus cum omnibus Europæis.

Cor.

Cur vero prætermittis, ut orbem univerſum cognitum perambules, cũ Tartaris & Africanis Lac ſim potaturus, Cum Moſcovitis Hydromel, & Sorbetum cum Turcis: At cum nulla incumbat neceſſitas in unum idemque individuum ut quibuſvis à Natura productis utatur, neque iis quæ Ars præparavit, ſatis eſt ut unuſquiſque nonnulla experimenta rerum conducibilium à ſe facta adnotet: Facillima hæc ſunt, Neque enim eadem eſt ratio ventriculi ac tabellæ Pictoris, quæ præcipuos colores admittit, ſi quævis objecta ad vivum illi repræſentaturus eſt, ſiquidem ex uno ſimplicique alimento Natura carnem producit & oſſa.

Præſumptio.

Expreſſiones hæ Poëticæ nihil faciunt ad rem: Illud ſcire intereſt, Si Ventriculus ad eam vitam animalem, quam deſideras, eſſet deducẽdus, num repudiaturus eſſet illa omnia quibus Ars perfectionem inducere ſolet, ex ipſis Naturæ manibus recepturus herbas & cibos crudos, oryzam triticumque è ſpica exempta eſſet comeſturus?

Ventriculus.

Niſi in deplorandum ſtatum adducta eſſet conſtitutio mea nativa, olim optima, vix ab extremo uno ad aliud me transferrem: ſed mediocritatem aliquam obſervans, gratiſſime à Naturæ partibus ſtarem: Simpliciſſimi enim cibi ſemper obvii, nec difficulter coquuntur: Cui bono iſtæ boum, vervecum, avium domeſticarum & ſylveſtrium lanienæ? Illa ſatellitum turba, copia illa machinarum & apparatuum per iis infinitas formas inducunt? Cum horti noſtri fruga ſuppeditant, melones, ficus & uvas moſchatellinas, id ratum habeo valetudinem integram ſtare poſſe ſingula deguſtando, dummodo nullum eorum ad ſatietatem uſque aſſumptum fuerit.

Cor.

Huic ſententiæ aſſenſum daturus ſum, dummodo à Potionibus purgatoriis abſtinere liceat, à Juſculis, & Ptiſanis.

Præſumptio.

Quantum moleſtiæ utrinque, abs re

dedignitatis

dedignatis Medicinas, Non à vobis Ratio quomodo ſe gerendum ſit diſcet, ſin ad aliam methodum tranſeundum fuerit, eruditiores in conſilium adhibitura eſt, minuſque contumaces.

Cor.

Quamdiu Ratio Phantaſiæ veſtræ ductui obtemperabit, ad concordiam nequaquam revocatura eſt: Res hæc majoris eſt momenti quam ut illius regimen committi debeat capiti tam inani.

Præſumptio.

Utut inanitatis accuſer, ſi inteſtina fidem mihi adhibere velint, pœnitentia vos manet quod in me abs re injuria ſim à vobis affecta.

Dialogus VII.

Præſumptio Inteſtina in quandam factionem pertrahere vult, quam Cordi ſatagit opponere.

Præsumptio, Intestina.

Præſumptio.

Tranquillitate, ut video, grata fruimini, annon metuitis ne ſubita tempeſtas illam excipiat?

Inteſtina.

An ſuperius inſtituta eſt conſultatio ex triplici medicinæ ordine conflata.

Præſumptio.

Rem acu tetigiſti, & jam in anteceſſum decretū eſt ut fungamini officio canalis camini: Ideoque in mandato habent Os & Pulmones ut vos fumo Tabaci oppleant; (*Remedium Anglicum*) hoc ſi irritum fuerit, ſaltem metus vobis incuſſus remedii vices tenebit.

Inteſtina.

(a) Deliramenta hic nobis obtrudis: Cui unquam innotuere Enemata ex fumo?

Præſumptio.

Tanta felicitas te non manet ut his abſolvaris, alia adhuc in quæſtionem adducuntur.

Inteſtina.

Quid pejus nobis metuendum?

Præſumptio.

Siccine, nondum adhuc vobis perſpectum Cor& Ventriculū adverſus Rationem rebelles eſſe, eo ſcopo ut corpus ſibi mancipent, id pro arbitrio gubernatura.

Inteſtina.

An innuis ſcriptum illud apologeticum, nuperis annis promulgatum, cui titulus, *Ventriculi querelæ & opprobria?*

Præſumptio.

Nequaquam, novum omnino bellum agitatur, eo quod memoras majoris momenti.

Inteſtina.

Fuerit ergo *Medici ſui ipſius*, aut

(a) Gallice, *Vous nous contés des contes à la Cicogne*, cui adagio nullum Latinum correſpondet, hoc eſt *Fabulam Ciconiæ nobis narras*, alludens ad Ibim, Ciconiæ ſpeciem, quæ ipſa ſibi roſtro in anum indito inteſtina aqua marina proluit: Facultatis Medicæ Pariſienſis inſignia tres Ciconias ferunt.

ſui ipſius homicidæ, ſi quidem in remediorum uſu pluſquam Facultas ipſa verſatur.

Præſumptio.

Nihil te ignorare credis cum tamen omnia te lateant, non agitur hic de duobus illis libellis, ſed de rebellione Cordis & Ventriculi in Rationem.

Inteſtina.

Quid habent de quo conquerantur? Quod ſufficiens cibi copia non porrigatur?

Præſumptio.

Quin potius conquerantur quod lautius excipiantur, reputa quæſo egregiam belli cauſam: Interim ſi diſſidium jam inceptum ulterius pergat, intra breve temporis ſpatium corpus præ ariditate in ſceleton abiturum eſt, & futurum cadaver animatum.

Inteſtina.

Quid emolumenti reportatura ſunt ſi nimia inedia corpus confecerint, damnum primo in ipſa redundaturum eſt: Hoc in negotio aliquid latet involutum, antequam judicium feramus, quid eloquendum habeant audiendum.

Præſumptio.

Etiamſi ambo adeſſent, confirmarent tibi ſecum Sobrietate factionem iniiſſe & Patientia: Appetitum ex functionibus propriis expellere conſtituiſſe, ori prohibendo ne quicquam adſumat non præeunte illorum mandato, Quin & eo inſolentiæ devenere, ut evulgarint, quiſquis ab illorum partibus ſtare voluerit, Sanitatem præmium illi fore: Vide eorum deliramentum, pollicetur daturam ſe id quod non habent: Ideoque aliter quam ſentiunt loquuntur, & aliud habent in ore aliud in corde; verbis illorum fidem quis adhibeat?

Inteſtina.

En tumultum extraordinarium, quem metuendi exitus manent.

Præſumptio.

Nihil tamen quicquam vobis periculi imminet: etiamſi conſtaret hoſtes in Os impetum feciſſe, neque enim, Medicis media ſuppetunt per quæ corpus ſuſtinere queant illo officium non faciente.

Inteſtina.

Quid ais? abſque ore.

Præſumptio.

Ita eſt ſine ore, ſolius enim Odoratus beneficio vitam nobis præſtare poſſunt, ſicuti Numina ſuffitibus & ſacrificiis paſcuntur.

Inteſtina.

Hæc concedantur iis qui fumo veſcuntur, nobis vero ſolidiora competunt.

Præſumptio.

Præter dictum præſidium Facultas etiam Umbilico utitur, & Poris cutaneis, quorum adminiculo auxilia Arci ſuppeditat, uſa humectationibus, frictionibus, embrocationibus, quæ auxilia etiamſi illi deeſſent, tibi ignotum non eſt ipſam in parato habere viam per quam dimittere poteſt cuncta alimenta neceſſaria obſidini diuturnæ ferendæ: Neque præterea te latet corpori alimenta ſuggeri poſſe per totidem vias quot purgationi idoneæ reperiuntur.

Inteſtina.

Inteſtina.

Cantilenæ ſunt quæcunque narras: corpus emolumentum ſolummodo percipit ex iis quæ ore adſumuntur. Nunquid vero in admirationem adduceris cum graves hi Doctores ab albo ad nigrum incogitanter commigrunt. Vixdum bellum denuntiatum eſt, cum omnia conclamata eſſe ajunt. Inferimus ergo ſi Ventriculus & Cor nihil à nobis exigere volunt præterquam quod ut aliquando alimentis abſtineamus, ex temporum vero intervallis aliquid concedant quod nos recreet, decretum eſſe apud nos ab illorum partibus ſtare.

Præſumptio.

Quid, exiſtimas poſſibile eſſe vobis diu incolumibus eſſe niſi ad minimum bis quotidie alimenta ſolida vobis ſuppeditentur, eaque ubertim?

Inteſtina.

Nihil familiarius eſt animalibus carnivoris, in quorum claſſe ſumus, quam ut aliquando integras dies ſine alimento tranſigant.

Præſumptio.

Quam honorificum foret fluvio longi decurſus, ſi alveus illius aliquando exareſceret.

Inteſtina.

Hoc nobis ſollicita non tenet, metus nēpe ne exareſcamus: Niſi inquietudo major foret in locis ſuperioribus quam apud nos inferius ſita, nobis non imminerent bis indie procellæ vehementes æſtus oceani medici, à quibus omnino intercipitur curſus noſtræ navigationis.

Præſumptio.

Hæ ne ſunt gratiæ quas refertis refectioni ad vos tranſmitti ſolitæ? Arrogantiam ſumitis à commercio quod vobis cum Meſenterio per infinita vaſcula intercedit: ſed jamjam videbimus num tantum deinceps perſtrepere valueritis hac uſa parſimonia ac cum laute excipimius.

Inteſtina.

Nimia felicitate fruimini in ſuperioribus illis locis, quam ut intemperantia veſtra in commodum noſtrum cedat; Aſſidua porro noſtta ſedulitate in ſecernendo puro ab impuro operam navemus in bono habitu vobis comparando, vividoque faciei colore conciliando.

Præſumptio.

Si in commodum noſtrum ſegnia non eſtis, gratiam viciſſim vobis repondimus; omnia enim ad unum Ventrem noſtrum tanquam Deum colimus.

Inteſtina.

Si eo nomine ſacrificium aliquod nobis obtuliſtis, voluptas in vos redundavit, penes nos labor fuit; hinc non *abſque murmure* & tædio illum ſubivimus,

Præſumptio.

Deploranda non eſt veſtra conditio, nulla occurrit inter nos quæ ſorti veſtræ æquivaleat: Dominium veſtrum utrinque limites imperii noſtri adimplet; Domini eſtis invectitiorum & evectiriorum tributorum regni præcipuorum: quotquot rempublicam componunt in veſtri gratiam ſolum adlaborant; Ideoque ex

æquo & bono hanc gratiam referre debetis Rationi, cujus vices ſuppleo. Renes, jecur, pancreas aliaque membra à noſtris partibus ſtant, quin jam, ex ſeniorum decreto, Hepar ſanguinis principium conſtituimus, ac proinde vitæ, adeo ut apud nos decretum ſit aſſignare illi dominium univerſi corporis immediate à Ratione.

Inteſtina.

Non novum eſt ſtipitem in Regiam majeſtatem evectum.

Præſumptio.

Stipes hic deridendum ſe non expoſiturus eſt Ranis; Siquidem pœnæ & remunerationes bina ſunt fulcra florentiſſimorum imperiorum, decrevit Hepar ſanguine puriori irrigare partes quæ functiones rite obituræ ſunt; ſegnes & rebelles bile & furore aſperſurum, fulmine verendo quo ipſum Naturæ donavit.

Inteſtina.

Quid interim futurum de Corde?

Præſumptio.

Damnabitur id ad indeſinentem & ſolicitam ſanguinis elutriationem, more camponum qui vina ex vaſe uno in aliud transfundunt.

Inteſtina.

Non abnegaturi eſtis in veſtra factione fel redundare, hinc futurum ut propediem deprehenſuri ſitis in veſtro Gubernatore durities lethales.

Præſumptio.

An cordi ſuæ deſunt? Id vitium regimen quodvis comitari ſolet. Si Cor felle caret, ſua tædia patitur, non minus moleſta. Quamprimum ergo amplectimini Factionem optimam, ſi vel moram tantillum trahitis, pernicies veſtra imminet.

Inteſtina.

Metum nequaquam nobis incutietis; quicquid in veſtri gratiam moliri poſſumus, hoc eſt ut neutra ſtemus, vias liberas utrique Factioni concedendo; Si quid à nobis ulterius expoſcas, ſcias velim Cordis factioni nos adhæſura, nocte dieque deambulantis in gratiam infimi iſtius regni.

Præſumptio.

Cor intimius mihi quam vobis notum: Cor oſtentatoribus accenſeatur, id gloriabundum ob ſtationem commodam à Natura conceſſam, jus ſe obtinuiſſe credit omnibus Imperitandi; At id ſi vellicaveris, occumbit; Injuria vel levi id laceſſe, in furorem agitur; Ad conſpectum proprii ſanguinis ſyncope corripitur, ſi aſſumendi cibi hora elapſa ſit, leipothymia prehenditur, Vel leviſſimi motus in tremorem & palpitationem id adducunt. Si quicquam concupiſcat, omnia in confuſionem adducit, neque auſcultat Rationi etiamſi conquerendi nulla anſa præbeatur, ſui vero ipſius oblitum, vel appetitus irrationales explet in ruinam corporis, vel ipſummet fit præda pathematum propriorum, ipſum lacerantium & abſumentium; Paucis, amens eſt, quietis inimicum, quam nec ipſum cæteris partibus concedit: Ejus porro impetus adeo inconſtantes & præcipites ſunt, ut conſtitutum ſit apud nos ipſum regimini Jecoris ſubjicere, itidem ut ventriculum, quo ſapere diſcat.

Inteſtina.

Mira ceciniſſe opinaris, ſed ut verum fatear, neque ſatis in jocos prona es, ut hilaritatem excitare valeas, neque

neque ſat erudita, ut nos in ſententiæ mutationem inducas.

Præſumptio.

Si arte ſuaſoria deſtituar, obſequium tamen obtinebo erga populi fecem, imperium non eloquentia locum habet, protinus ergo jugo vos ſubmittite, alias vobiſcum tanquam cum reptilibus abjectis actura ſum, motum veſtrum (*a*) vermicularem, cum libuerit, repreſſura.

Inteſtina.

Terrorem nequaquam incuties: Sex fratres (*b*) ſumus inexpugnabiles, quia indivulſi & inſeparabiles.

Præſumptio.

Miror inſolentiam fæcis iſtius populi, quam propediem ad (*c*) *miſerere mei* deductam videbo: adeo enim mœſta ſunt, & hypochondriaciis affectibus obnoxia, vt ſe ipſa ſtrangulent.

Inteſtina.

Si noſmet ſtrangulemus, non minor pernicies vobis imminet. Quod vero jubes in Factionem veſtram deſcendamus, ſçias velim ſatis eſſe ut ſi Factioni cuipiam addicaris, aliam plane nos amplexura.

Præſumptio.

Imaginamini proficuum fore ſi canales veſtri ad anguſtias deducantur, ac cataractæ ſtruantur quas pro libitu reſerare aut claudere liceat; Sed decipiemini, nunquam hæc obſtacula ſuperatura eſtis, etiamſi Diæta & Patientia id futurum polliceantur abſque Facultatis præſidio, Ideoque ne amplius hæſitate, in illius partes quamprimum veniatis vos non latet illam ſemper tanquam baſin & fundamentum ſuæ artis vos habuiſſe: ab hac ſi deſciveritis potius ut millies diſrumpamini paſſura eſt, quam ut vel minimam opem ferat.

Inteſtina.

Quid non factura eſt aperto Marte dimicans, ſi in ipſa pace ferro & igne nobiſcum dimicet; Sed te & ipſam minitabundas contemnimus, Ventorum hæc ſunt ludibria.

Præſumptio.

Quid? murmur audio: At vero an tantū audaciæ vos tenet ut ipſum tonitru æmulari geſtiatis? minime demiror ſi omnium (*a*) odoratum moleſte feriatis, & quiſque vos abhorreat: At quanquam ſedulo vosmet abſcondatis in obſcuris veſtris latebris, jamjam apparebit num ad conſpectum Tormenti bellici alius futurus non ſit veſter ſermo, cum foribus admotum fuerit pyloclaſtrum.

(*a*) Quia inteſtina motum obtinent ſimilem motui vermium terrenorum.

(*b*) Sex numerantur Inteſtina, inter ſe connexa.

(*c*) Morbus Ileos aut Volvulus.

(*a*) Galli dicunt *Etre en mauvaiſe odeur*, de eo qui eſt infamis.

DIALOGUS VIII.

Supponitur Præſumptio egredi ædes Medici qui ſe non exhibet, atque ſic ipſum alloqui in limine.

PRÆSUMPTIO, PATIENTIA.

Præſumptio.

Confidas mihi, ſigillatim omnia ſucceſſum habitura ſunt ex tuo præſcripto, ſed neceſſe eſt cras mane venias judicium laturus de ſucceſſu eorum quæ mihi polliceris: Interim accipe grati miei animi hæc teſtimonia, præſertim. He, Ho, ſtatim ac à nobis nummos acceperunt fores occludunt neq; amplius aures præbent: Attamen hoc illi debeo quod media mihi expoſuerit rebelles ad officium revocandi, Accuramus, ergo, compendium temporis facturæ, incudi ferrum committentes, ſed ecce Patientiam, eodem modo nos geramus ac ſi à noſtris partibus ſtaret, ne alio deflectat.

Patientia.

Quo properatis; quæſo, quæ cauſa hujus feſtinationis? quid urget?

Præſumptio.

Non tu, Landora, quæ unumquemque teſtudineo gradu incedere jubes.

Patientia.

Sed iterum? quæ charta eſt hæc quam adeo hilaris in ſinu recondis?

Præſumptio.

Hæc charta inſignibus pollet viribus, ægro deſperatæ valetudinis protinus & appetitum & vires reſtitutura eſt, Paucis, & pedibus & manibus ipſum donatura eſt, à morte ad vitam revocatura, lege ſi dubitas.

Patientia.

Facillima hæc ſunt dictu, ſed quis ſperaverit ſucceſſum. Scripturam adeo abſurdam nuſquam vidi, neque hieroglyphica tam inepta: hæc Magiam nigram ſapiunt, aut ſortilegium vel incantationes, ſin aliquem ſortiatur effectum, proculdubio Cacodæmon in partes veniet.

Præſumptio.

Bene eſt, Sortilegia & pacta cum cacodæmone, de quibus verba facis, in uſum tantum adducta ſunt à Viris ultramarinis (†) quibus, ut in notitiam devenirent remedii ſpecifici, ad nos translati, non ſatis fuit Cacodæmoni ſeſe devoviſſe, ſed & præterea, pacto cum eodem inito, quotquot id remedii uſurparent, illi conſecravere: Hinc pronum eſt judicium ferre de Doctoribus noſtratibus, nos remedium quodpiam non exhibituros, quin ſortilegia ablegaverint, & ſuo more induerint.

Patientia.

Quid? Doctores veſtri verentur ſortilegia? relegandi illi ſunt ad ſenatum qui hos inani illo metu liberaturus eſt; ſed ut ad prædictam chartam redeam, omnino mihi imperviam, dic quæſo quis ſcriptitavit,

(†) Judicium celeberrimi cujuſdam Medici de Talborii Angli remedio.

neque

neque enim crediderim è ſapientis manu emiſſam,

Præſumptio.

Pinxit tamen illam Vir ſapientiſſimus, qui adoratione dignus eſt.

Patientia.

Quid in illo adorandum?

Præſumptio.

Annon divinitati proximum, quod ope iſtius Præſcripti unica Pilula concluſerit quinque vel ſex remedia ſpecifica, quæ citra faſtidium & laborem ventriculum ſubingreſſa, primo extinguunt focum è quo per intervalla elevabantur fuligines craſſiores quam quæ quævis fornax ardens emittere poſſet? Hinc ex rite deterſo, ac ſimul corroborato ventriculo, eadem ſpecifica exeuntia, hac illac diſpergenda, mandatis ſatisfactura, unum ex illorum numero chylo adhæret, huicque ſocium ſe adjungens per longas ambages, tandem per venas lacteas in cor penetrat, quod recreat, modoque adeo ſingulari recreat, ut circulatio ſanguinis & citius & melius perficiatur. Has vias prætergreſſum in infinitas particulas dividitur, arteriarumque ſortem ſubiturum pone ſe relinquit ſerum, glandulis commiſſum, quo ſanguine liberato, exinde cerebro adjungitur, in quo adeo repurgatur, ut hunc in ſuccum nerveum id tranſmutet, demum in ſpiritus animales, qui nubes, vertigines & delirium inducentes, diſcutiunt & diſſipant; Interim reliqua ſpecifica inertia non jacent; unius officium eſt fel evacuare ſuperfluum tantundem reſervans quantum ſatis eſt dietim ut fermenti & vehiculi vices ſubeat erga alimentorum retrimenta, Deinceps Jecoris lobos permeat, ubi cribra & incernicula ſanguinis percurrit. In hac vicinia aliud ſpecificum fixo pedè pugnam init in meſenterio, alterum focum aggreſſurum & ſuffocaturum, ex pice & ſulphure conflatum, cujus malignitas hypochondriacos facit. Aliud ſpecificum incumbit exinanitioni Lienis, ſuperbe tumidi, & ſucci Pancreatici decurſum facilem molitur, ab obſtructione inveterata in corruptionem deducti. Poſtquam ſtrenua ab omnibus navata opera in exigendis per viam regiam Inteſtinorum craſſioribus humoribus, eaque ratione viſcerum intemperies ſuperata eſt, reliquorum in Renum regionem fit confluxus. Antequam vero in tranſcurſu his ſe inſinuent, capſulas atrabilarias exinaniunt, & humorem atrabiliarim ab iis excutiunt. Tandem trajectis Renibus, quos à ſordibus repurgaverunt, per ureterum vias in veſicam tendunt, quibus pleno alveo, reportata victoria, ſecedunt, triumphum agentiâ & trophæa erigentia ex iis quæ victoriæ obſtabant.

Patientia.

Quot regiones peragraſti? quot mihi in conſpectum dediſti? quam perita es Geographiæ microcoſmicæ? quam pulchre heroum veſtrorum geſta dilucidas? Si quis Hiſtoriographus talentis tibi conceſſis gauderet, quam egregie imponeret credulis? Sola tamen Patientia tot abſurdis aures præbet, effutiendi venia tibi data. Quis nugaciores fabulas comminiſci poteſt? quis tanquam vera hęc venditare auſit?

Præſumptio.

Nil in medium affero quod non probe mihi perſpectum ſit, ab experientia centies &, centies confirmatum. Eapropter fidem mihi adhibere debes.

Patientia.

Si quidem tam ſerio agis, ſerio quoque tibi reſpondebo; Suppono ergo, ſi modo tibi perſpecta ſunt ea de quibus gloriaris, magno ſtudio & labore diſſecuiſſe te infinita cadavera & animalia viventia; Ex hoc labore quę ſcientia tibi acceſſit? Situs & collocationis partium maxime manifeſtarũ, Quid vero utilitatis ex earum conſpectu? Primorum elementorum, vel priorum alphabeti literarum exquiſitæ anatomes. Ac proinde plurimum abes à notitia libri corporis humani; Hoc vel inde apparet quod ſi librum hunc quocunq; in loco evolvas, compertura ſis, naturam, quæ hunc conpoſuit, illico dividi & ſubdividi in tot particulas, adeo exiguas, viſumq; effugientes, ut illico eludant tactum digitorum etiam delicatiſſimorum, & aciem viſus acutiſſimam. Adeo ut venerandi veſtri Doctores qui in altum jactarentur digni eſſent, ſi pertinaciter opinionem tuerentur licere certam rerum notitiam aſſequi ope harum minutiarum.

Præſumptio.

Anatomes nulla hic incidit quæſtio, ſed tãtum ſpecificorum remediorum, quorũ facultates & vires magnifacio, quippe quæ mihi perſpectæ ſunt.

Patientia.

Quomodo tibi nota eſſe poteſt virtus ſpecificorum, cum Doctoribus veſtris nedum innotuerit quare Senna bilem purgat, Cærefolium depurat ſanguinem? Suppoſito autem te non latere vires ſimplicium medicamentorum, quis certum facturus eſt ex illorũ commiſtione vires unius ab alio infringi non poſſe? poſito vero hoc non contingere, in Pilula exempli gratia, quis extricaturus eſt in ventriculo? Quis dux viæ futurus ad diverſas corporis regiones quo Facultas ipſa deſtinavit, & quo pedetentim illa perſequeris, unde triumphum agens redire ſoles.

Præſumptio.

Non adeo tergiverſareris ſi tibi æque ac mihi perſpectum eſſet Naturam immenſo gaudio excipere quæcunque Facultas, chariſſima illius filia, tranſmittit: Optima illa mater Specifica expedit ab anguſtiis meatuum gutturis; & unicuique facultatem concedit proprium effectum producendi, ſicuti modo dixi.

Patientia.

Exiſtimaveram, ſi quidem ſerio tibi agendum fuerat, futurum ut à futilibus abſtineres, attamen, ut vide, ad fabuloſa iterum devolveris, ne dicam ad deredicula Medicinæ, An ignoras periti eſſe Medici Naturæ opem ferre, nequaquam autem Naturam obſequium ferre figmentis imperiti? Qui tibi aſſentiri vellet, nę ille ſanæ menti repugnaret, quin crederet Naturam delirio ſenili teneri.

Præſumptio.

Illuc uſque penetrare nolo num Natura delira ſit, neene, illud vero profiteor Medicos neutiquam aberrare circa ea quorum notitiam, quoad ejus procedendi vias aſſequuti ſunt.

Patientia.

Patientia.

Quo pacto fieri poteſt ut Doctores veſtri Naturæ penetralia attigerint, cum nondum apud eos conſtet num Hepar ſanguificet, aut Cor? Num Lien membrum inutile ſit. Neque quis ſit Pancreatis uſus conjectura aſſequi valent?

Præſumptio.

Quid revera refert noſſe quæ ſit officina ſanguinis? Cui porro uſui officij vel uſus partium quarum meminiſti cognitio. Noſtrum eſt curam gerere domus ſordibus inquinatæ, quomodo everri & expugnari illa poſſit. Dummodo onere humeris tuis moleſto ſubleveris, quid refert à quo vel quomodo id fiat, ſatis eſt onere releſſe levatum.

Patientia.

Dona cum venia, id nequaquam admiſero, multum intereſt reſcire qua ratione domum expurgare intendas; neque enim ſuppellex una cum ſordibus per feneſtras projicienda, ſicuti vobis in more eſt poſitum, nedum una cum onere humeri excoriandi, id quod præſtant ſpecifica veſtra, habitu medico induta.

Præſumptio.

Quo tibi velis non capio, explica clarius mentē, ſi vis tibi reſpondeum.

Patientia.

Dilucidius loquar, En quomodo res poſſibilis; ſtatim ac denuntiatum Ventriculo poſtridie illi exhibendum eſſe medicamentum purgans, totum corpus triſtitia afficitur & horrore concutitur, adeo ut deinceps neque tranquillitate neq; voluptate aliqua fruatur, Quo momento vero ebibendus calyx, vix averſatio vel leviſſimum ori intervallum illi aſſumendo concedit quin cor illico aſſurgat ventriculo ſuppetias laturum, ac injuria liberaturum. Sin voti compos non fiat cor, omnia commoventur, tumultuantur, quin & ſingultus claſſicum canit.

Præſumptio.

Quam ridicula affers?

Patientia.

Hoc in tumultu & ſeditione, probi humores irritati ex agitantur ac verſus hoſtem imminentem progrediuntur, venenum ad originem repulſura, aut ut retrogrediatur impulſura; Si vero vomitus effectu caruit, jamq; per infortunium agmen Pharmaci epoti inteſtina invaſit, humores verberationis locum commutant, ante ſe purgans profligando, tanto impetu ut plurimi una cum eo in præcipitium ferantur. Interim Doctor, cui in more eſt ut imponat, etiamſi malum à ſe excitatum pervideat, de victoria exultat dum æger præ jactura mœret, etiamſi venenum ſuperatum ſit.

Præſumptio.

De humoribus & medicina judicas tanquam coecus de coloribus.

Patientia.

Attamen ab experientia didici medicamentum purgans non tam utile eſſe profligandis humoribus vitioſis, quam noxium, probos corrumpendo. Ac revera medicamentum purgans eoſdem effectus producit in corpore ægro & in ſano.

Præſumptio.

Quicquid dixeris in contrarium, id aſſero à Medicamento expelli noxios humores, nequaquam humores purgans expellere.

Patientia.

Non quæſtio eſt de humorum varietate, cum catharticum corpus ſubiit, ab hoc improbi omnes redduntur; Eadem ergo ratio eſt medicamenti purgantis aſſumpti quæ pulveris cochleæ ambulanti injecti, animalculum hoc ſe liberaturum obſtaculo non prævifo, illico ſe intra concham recipit, ac diſpendio ſudoris proprii hanc egreditur liberatum obſtaculo quod progreſſum in itinere impediebat.

Præſumptio.

Quicquid libuerit efficies, id vero concedas neceſſe eſt à Purgante reſtitui ægro appetitum deperditum.

Patientia.

Si appetitus redivivus fiat, nequaquam id Purgationi adſcribendum, ſed Naturæ, quæ pugna finita, quam modo deſcripſi, videns maximam ægri virium partem exhauſtam, Guſtui, Odoratui & Appetitui in mandatis dat ut admittant quæcunque oblata fuerint ad inſtaurationem jacturæ præcedentis, quo indeſinenter ex ſerie reſtituatur id quod à medicina extra ordinem poſitum eſt.

Præſumptio.

Fictiones tuæ non minus quam meæ ad fabuloſas accedunt; quicquid vero hinc colligere licet, hoc eſt Vos rebelles à Medicina abhorrere.

Patientia.

Quin potius unicuique ſuum tribuimus; at vero non eadem eſt ratio tuorum Medicorum quæ noſtrorum qui in morbis veſtris ſerenitatem & imbres excitant. Ex ſententia noſtra, Medici noſtri Naturæ in omnibus parere debent, quorum præcipuum mumus eſt fundum conſtituere lætitiæ qua omnia condire liceat, Nihil quippe ſuſcipimus, nihil agimus quod gaudium non admittat, adeo vt & vivamus &, auſim dicere, læti moriamur. Lætitia moneta eſt cujus apud nos idem valor hodierna die ac ſeculo aureo; res enim apud nos in pretio ſunt ea tantum ratione quod lætitiam excitant, Tandem lætitia quinta eſt eſſentia, qua deficiente nihil tota vita nobis gratum eſt: apud nos quippe ratum eſt à lætitia animum refici, corporis vires augeri, juventam conſervari, ac vitam prorogari.

Præſumptio.

Quis in dubium revocat num Lætitiæ inſint dotes quotquot illis adſcribis? hic quæritur unde illa arceſſenda, & quomodo præparanda.

Patientia.

Admodum probabile eſt apud veſtros Aromatopolas non proſtare, neque à Pharmacopoeis præparari: Sed ad examen revoca omnes voluptates licitas; In puris hiſce ſcaturiginibus Natura quærendam lætitiam jubet, quam unuſquiſque noſtrum pro arbitrio & guſtu propriis neceſſitatibus accommodat.

Præſumptio.

Niſi firmior ſit ſanitas tua quam remedia, inſigni in diſcrimine te verſari exiſtimo quando ægrotas. Me quod attinet, arboris truncum amplector. Ex mea ſententia Facultas machinam humanam tam egregie adminiſtrat, ut vix peritioribus committi poſſe credam.

Patientia.

Patienita.

Vix aliud pronuntiaturus eſſet Horologiopœus peritus de horologio, qui ſingulas rotulas ſigillatim pertractaret: At num Medico conceſſum eadem ratione tractare machinam humanam? poſtquam hanc in particulas diſſolvit, an iterum reſtituere poteſt in integrum?

Præſumptio.

Non immerito hæc pronuntiares ſi machina, de qua agitur, eandem conſtructionem ſortita eſſet quam horologium, Satis eſt penes Doctores noſtros eſſe clavem quæ reſeret & occludat fores ſanitati & morbis.

Patientia.

Revera ſentio Doctores veſtros poſſeſſores eſſe clavis per quam fores pateant morbis, ſanitati autem occludantur fronte caperata?

Præſumptio.

Quid de caperata fronte affers? Quid magis ægrum exhilarat quam Medici præſentia?

Patientia.

Æger qui lætitia perfunditur ad Medici conſpectum animo magis quam corpore laborat: Quicunque vero æger lubens adſumit quicquid à Medico offertur, niſi ſui ipſius homicida ſit, ſaltē mortis propriæ cōſcius eſt.

Præſumptio.

At vero quis compellat ægrum ut invitus aliquid à Medico aſſumat?

Patientia.

Mater, uxor, liberi, amicus, antiquus domeſticus, qui, caterva Medicorum ſuadente, aut metun incutiente, amorem quo ægrum proſequuntur in tyrannidem & exagitationem tranſmutant, à Medicorum partibus cuncti ſtantes, quos odio habent, adverſus moribundum ſibi chariſſimum. Hinc præ cupiditate ægrum in ſanitatem revocandi, ipſum ad interitum deducant, nullam quietem concedentes quin manibus pedibuſque conſtrictis Chirurgo tradatur, ac deglutiat *quid pro quo* à Pharmacopœo datum: nemini quippe ignotum ſcripturam Medici cognoſci, ſed legi non poſſe.

Præſumptio.

In memoriam mihi revocas præſcriptum à me tibi traditum, cede quæſo, illud commiſſurus ſum aliis qui in meliores uſus adducant.

Patientia.

En tibi, nihil apud me magis inutile: at vero vix animo concipere queam qui fiat ut is qui amico crumenam tradere diffidat, Medico ſibi ignoto vitam propriam committat.

Præſumptio.

Alias reſponſura ſum, jam plus nimio tempus tecum conſumpſi; Vale hoſtis Medicorum.

Patientia.

Falleris, improbam tantum illorum praxin improbo.

Præſumptio.

Me quod attinet, ipſam, qualiſcunque ſit, veneror, adeo conſcia proborum quos edit effectuum ut hinc recedam mecum referens charum pręſcriptum, neque ulterius aures tibi præbeo.

Patientia.

Adeo jam à nobis diſtat ut vox mea illuc pertingere nequeat; In commodum mihi cedat ejus abſentia volo, & locus à Reflexione mihi condictus, ad

inſtaurandam ſi licet pacē in anguſto noſtro regno: Diſcordia ejuſmodi diutius protracta in exitium abiret, communique infortunio nos involveret.

DIALOGUS IX.

Animadverſio in concordiam revocat Rationem cum Corde & Ventriculo, ac ſimul pacto inito Medicinam abrogant.

ANIMADVERSIO, COR, RATIO, VENTRICULUS.

Animadverſio.

Immerito Cor & Ventriculus regimen à Ratione obſervatum hactenus ne improbent, occupata hæc fuit revera, at cum ſapientiæ ſit injuriæ acceptæ non reminiſci, præteritorum ſimus immemores, & a nobis abſint odium inveterataeque diſſenſiones.

Cor.

Tandem Ratio concedit ſe aliquando in errores prolabi.

Animadverſio.

Ideoque non adeo culpanda eſt, ſed perpende non aliter ipſam ſeſe gerere potuiſſe in juventutis æſtu: Nemo ab iſtius partibus ſtabat, experientia deſtituta erat, pravis exemplis inſtigantibus, ab Appetitibus incitata, uſu fulciente, adulantibus ſenſibus; quis tot dynaſtis obſiſtere par eſſet?

Cor.

Si hos limites non egreſſa eſſet, venia eſſet digna, ſed ſcyllam egreſſa declinare debuit charybdin.

Animadverſio.

In ea tecum ſum ſententia, ſi oris immoderationem compeſcere voluiſſet, ſatius illi fuiſſet Naturæ conſilio uti quam Medicorum: Sed res quædam oculos invadunt, quarum deſiderio tam facile capimur, ut in earum amplexum ſtatim ruamus, ea ſpe freti futurum ut exitus acta probet.

Cor.

Hoc familiare eſt, iis qui occupato ſunt animo, viam tritam omnium tutiſſimam arbitrantur.

Animadverſio.

Quis obſiſtere valeat? Ratio abrepta à torrente Medicinæ eandem conditionem ſubiit quam multa hominum millia, altum mare invita & inconſulto ſulcans.

Cor.

Illa quæ ſapientibus ſuadet ut ſecundum littora navigationem inſtituant, cur ad hęc adpellere non conabatur.

Animadverſio.

At cum prima tempeſtas & procellæ ingruunt, quis ſibi caveat, ideoque demirari non licet ſi oborta tempeſtate clavum abjecerit,

Cor.

Sed hunc cui tradidit?

Animadverſio.

Iis quorum peritiæ fidebat & induſtriæ, quia hi ſummo etiam imminente diſcrimine certam pollicebantur opem: ſed decurſu temporis deprehendere illi licuit hos beneficium captare ex ipſius incommodis, ac

doctiores

doctiores fieri ex alieno periculo.

Cor.

Hinc tantum abfuit ut illi opem tulerint, quin potius illorum anceps animus & vagus ad mortis confinia ipſam deduxerunt, imo fortius quam vel ipſæ procellæ in ſummo æſtu.

Animadverſio.

Revera imperiti illi navarchæ in majus ipſam conjecerunt periculum inepto auxilio, quam ſi tantum expoſita fuiſſet temporum injuriis & tempeſtati.

Cor.

Aliter fieri non potuit.

Animadverſio.

Quicquid ſit, omnes conſilij inopes, tempeſtati & procellis amplius obluctari noluerunt, earum arbitrio ſe permittentes, quæ poſtquam navem diu exagitaverunt, tandem fractam ad littus expulerunt; Jis, quibus vita ſuperſtes fuit, nulla prioris formæ veſtigia retinentibus, mortuis quam ſimillimis.

Cor.

Quid ad hæc Præſumptio?

Animadverſio.

Id à me prætermiſſum, valida in tempeſtate, ſubito oborto venti impetu, ipſam à navi deturbatam, hinc à mari abſorptam fuiſſe omnibus gaudentibus, nemine ejus jacturam lugente.

Cor.

Fatum hoc eſt eorum qui in magnatum multa ſunt gratia, quod nec ipſi lugent quibus benefici fuerunt: Lætitia perfundi debet Ratio, quod liberatam ſe videat eo pacto ab infeſta ſibi perſona, & ſimul à medicorum ægritudine.

Animadverſio.

Gaudium ob declinatum periculum eos tantum afficit qui ab alio ſibi non amplius metuunt: Jam vero Ratio in id ſolum intenta eſt ut media illi occurrant per quæ vires corpori languido reſtituere queat, ac ut ſanitas amiſſa quoquo pacto inſtauretur.

Cor.

Veriſimiliter cum Ventriculo colloquitur ſiquidem à colloquio noſtro recedunt.

Animadverſio.

Probabile id eſt, interim quæſo, quid de hac mutatione ſentis?

Cor.

Sicuti, ex mea ſententia, plura tibi quam Rationi debentur quod à noſtris jam ſtet partibus, ideo præſertim gratis tibi agimus: At cum familiare ſit illis qui maxime laude digni ſunt, ut eam maxime reſpuant, ſatis mihi fuerit ſi teſtatus fuerim omnia noſtra conſilia eo tendere ut Ratio velit corpus à morbo liberum ſervare, & animum à mœrore.

Animadverſio.

Id ut conſequi liceat quid moliendum? paucis multa mandata comprehenduntur.

Cor.

Omnibus modis cum Natura redire in gratiam tentet, hanc ſolicitet ad ſanitatis reſtitutionem, & perfectam hujus tota vita fruitionem, tamdiu enim vivimus quamdiu valemus: Eapropter ſacrificia noſtra initiemur admiſſis Sobrietate & Patientia, illi offe-

rendo ſuperfluam illam carnem & (*) pinguedinem corporis partibus gravem, libationes illis aliquas adjungendo, ne ignis una cum ſuperfluis neceſſaria abſumat.

Animadverſio.

Quid interim Ratio, ſupperias Naturæ latura?

Cor.

Præcipiat hæc nobiſcum agatur tamquam cum infantibus, hoc eſt paſcamur pane, lacte, fructibus, & iis quæ ſponte Natura ſuppeditat & ipſamet adparet, vel ars, ſed citra laborem & ſtudium nimium, præparat: Ea præterea lege ut his modice utamur, quanquam nihil prohibeat quin deinceps, ſi neceſſitas poſtulaverit, alimenta & ſolidiora & ſuculentiora nobis offerantur.

Animadverſio.

Nequaquam dubito quin hæc vitæ ratio optima ſit, ſi præſertim valetudini reſtituti fuerimus, id enim apud me ratum eſt à probo victus regimine inſtaurari corpus & arceri morbos: Ideoque Diætæ ſoli adhærendum eſt, eidemque vitæ tenori.

Cor.

At vero ſi in morbo Natura invitaret te ad levem aliquam invictu immoderationem, num illam ſollicitantem reſpueres, nequaquam ſatisfaciens?

Animadverſio.

Etiamſi non plane deneganda ſint quæ illa expetit, ac deſideria explere nonnunquam expediat, non tamen eo uſque habenæ laxandæ, quin in excubiis ſemper verſemur, plurima adhibita circumſpectione: dum enim Natura impetu fertur ad noſtrum auxilium, indeſinenter nos impellit ut mandatis illius pareamus, prudentiæ noſtræ ſeſe committens, quo perpendamus temperamentum obſervandum & rectam adminiſtrationem.

Ratio.

Optime hæc, Rationi & Cordi aſſenſum præbeo, jamque apud me fixum & ratum eſt eorum regimini adeo me adſtringere, ut totum deinceps me voveam animi exercitiis; Eapropter hic duces ſolummodo mihi futuri ſunt Oculi & Aures, Cordi quomodo cum Guſtu & Odoratu ſe gerere debeat committens in corporis obſequium.

Animadverſio.

Hæc ſi præſtiteris ab extremo uno ad aliud tranſgredi cenſebeeris, An te latet Rationem corpori non eſſe inditam ut hujus appetitui illa ſatisfaciat, ſed ut æquipondium addat: Etſi enim jam in equilibrio verſari videatur, qui fieri poterit ut obſiſtat tentationibus continuis quibus patet, niſi regimini illius continuo intenta ſit?

Cor.

Adde his, ſi Ratio ſolum incumbat in ſui inſtructionem, & animi exercitium, futurum ut momento temporis corpus in languorem & ſegnitiem abripiatur.

Animadverſio.

Eapropter vos monui neceſſe eſſe ut in operando ſimul concurratis: Naturæ progreſſus ſedulo attendatis, ejuſque legibus accurate obtemperetis: Ne ergo deinceps Ratio aures faciles

(*) Libatione vel libamine ſunt liquores diffuſas in Deorum honorem cum ſacrificia illis offeruntur.

faciles præbeat iis qui ſecus dixerint, quaſi , ejus mentis melius conſcij eſſent : Adulatores illi ſunt qui verba auribus dant, Cordi inſidiantes : Meminerit præſertim ſanitatem ſui juris eſſe & arbitrij, omneſque conatus à te adhibendos quo his privilegiis fruatur quum penes te fuerit.

Ratio.

Quanta caligine mentis tenebar cum in animum induxi Animadverſionem in id incubuiſſe ut dulcibus amara infunderet : Felicitatem non eſſe expectandam ſi illi aures præberentur , ſi quis vero illius conſiliis adhæreret , martyrium ejus gratia ſubiret, Quam doleo quod tamdiu acquieverim iis quæ præſumptio male fulta in gratiam crapulæ & remediorum inſpiravit : Cuncta hac vitia emendatura, & diſcordiam inter nos excitatam conciliandi gratia, deinceps in proprium omnium commodum arctiori vinculo conjungamur quam quod mectere ſolet conſanguineitatis ratio: Siquidem enim unico corde , & unico ore donatæ ſumus , uno deſiderio unicaque voluntate ducamur, quod deinceps tantum conjunctim nos videndas exhibeamus, idem perpetuo ſentientes : Quo facilius ad id vos inducam, decrevi quotieſcunque ſomnus occupaverit oculos , & ſomnia cerebrum , in cordis clauſtra ſeceſſum facere, dum corpus quieti traditum eſt, eo excepto obviam itura corporis alterationibus & inordinationibus quæ per diem contingunt.

Animadverſio.

Optime hac excogitata ſunt & conſentanea magnaniminati tuæ : Radice tenus eo pacto ſedabuntur omnes controverſiæ quæ ex temporum intervallis ſuſcitantur de prærogativa Cordis & Cerebri ; Novo vero hoc in receſſu , ſomno fulta , commode frueris otio ab eo tibi conceſſo.

Ratio.

Hoc repeto , noctem totam impendam regimini eorum quæ rempublicam ſpectant ; per diem vero invigilabo iis quæ exteriora ſpectant.

Cor.

Omnibus aſſenſum præbeo, Omnia concedo, interea morior.

Animadverſio.

Vnde hæc cordis ſuſpiria ? Vnde productæ hæ oſcitationes ?

Cor.

Apud me tranſcurrunt ſpiritus irritati , & conſilia tranſmiſſa è regionibus Jecoris & Lienis , certum facientia tumultum ubique ab aliis inferri , ac ſeditionem moveri , Cum autem Diaphragna ſurſum impellant , hac cauſa eſt mei interitus.

Ratio.

Væ! omnia ſunt conclamata, Cor motu deſtituitur.

Animadverſio.

Deprehendo cauſam iſtius confuſionis;reliquiæ ſunt indignationis adverſus ſobrietatem : Ne iſta vos conturbent , omnia deinceps rite tranſigentur : Etiamſi ſeditioſi eo uſque indignabundi forent ut debilitatem cordi inferrent , res admirationem parere non debet, ſiquidem ſemper aliquid tumultus reliquum eſt poſt inſignes mutationes , antea

quam omnia compeſcantur & in ordinem debitum cogantur.

Ventriculus.

Si omnia mihi permittantur, pluſquam cæteris facile erit compeſcere motam hanc tempeſtatem: Datæ mihi ſunt copiæ quarum ope in proclivi erit ſeditioſos hos, qui capiti imminent, morari & domare, duce Inſomnio, introitum Somno non concedentibus.

Ratio.

Factionis hunc ducem novi, perditus ille eſt, quem Præſumptio & Intemperantia ſocium nobis adjungunt; cauſa plerorumque malorum quæ hactenus nos afflixerunt: Primus illius introitus juventuti gratus eſt, gaudij & voluptatum amatrici; ſed nimium imminet periculum ſi ulterius in intima admittatur ac authoritas illi deferatur; ubique enim ſeditionem movet; Sin ventriculus illum excludere valet, non minimo nobis id erit emolumento.

Ventriculus.

Res peracta eſt, ſpirituum iſte tumultus ſedatur, Somnus autem imminens eos omnes componet & in ordinem coget, vos convivio adhibiturus, in quo fruemini cunctis voluptatibus quas animus exoptat.

Animadverſio.

Quo hæc tendant ſcio, modo edocta ſum, Rationi hæc exponi poterunt, ſiquidem non adfutura eſt.

Ventriculus.

Memoria Phantaſiæ rei occaſionem præbuit, quæ in ſcenam prodit adſtite Somniorum turba, Si Phantaſiæ fides adhibenda, nulla unquam ſimilis theatri decoratio in conſpectum venit; neque ullæ machinæ adeo admirandæ viſæ, hæc omnia exhibitura felicem & perfectam inter nos initam concordiam: Ratio ergo, ſi viſum illi fuerit, quo res ex voto ſuccedat, in Cor deſcendat, ut ſenſus ab opere deinceps ceſſantes circa exteriora, in obſequium Silentium & Tranquillitas illorum inſtituto faveant.

Ratio.

Pergamus, chara Animadverſio, ſedem in corde conſtituamus: Concede interim Phantaſiæ, & Inſomniis, ut delectent vulgus, Phantaſiæ oculorum regimen permittendo: Si triremis tota die navigavit, æquum eſt remiges nocte quieſcere, quia poſtridie remigandum illis fuerit & ad officia redeundum.

Animadverſio.

Cogitatio tua de remigibus, quibus induciæ concedendæ ſunt, mihi arridet, & de ſomno ac ſomniis, quibus indulgendum ad lenimen malorum: Adprobo etiamnum libertatem quam permittis Phantaſiæ pro arbitrio agendi: Iam pridem eſt quod penes ſe poteſtatem ſibi adſcivit Iudicium de imperio in ſomnum expellendi, Hinc nullibi major diſcordia quam inter Iudicium & Somnia.

Cor.

Quam in rem tot ſermones? quod noſtra refert quomodo ſegerant, dummodo Somnus mala noſtra mulceat, & noſtram concordiam fulciat? Id vero ſpondet nobis ventriculus, novit quæ ſomni ſint officia, videlicet valetudinem corpori reſtituendi, Cum vero jam palpebras noſtras occupaverit, pone in functionibus hunc intertur-

turbemus; Ardua ſane res eſt reſtitutio valetudinis: quieti expectemus ſucceſſum eorum quæ ſpondet, Medicinæ noſtræ unicus ſcopus eſt ægri reſtitutio in priſtinum valetudinis ſtatum. *Animadverſio.*

Notum facimus quibuſvis microcoſmi incolis, & injungimus, ut abſque mora Somni legibus ſe ſubmittant; quo unuſquiſq; craſtina die, matutinis horis, redeat ad exercitium ſibi ſolitum & familiare; ab eo nequaquam deſiſtendo priuſquam Muſæ, adventante nocte, ſymphonia aliqua nos oblectent, quam excipiat paſtus & ſobrius & honeſtus.

DIALOGUS X.

Somnus Sanitatem corpori reſtituit.

Somnus.

QUantumvis deſiderio tenear te eorum quæ geruntur cognitionem habere, ſomniorum tamen conſortio adhuc fruereris; niſi ex mandato urgenti Rationis & Cordis, ab oblectatione hac ut te retrahere juberent, alias majoris momenti tibi propoſiturus. *Sanitas.*

Cave aures præbeas iſtis ambitioſis, Si vel tantillum illis aſſentiaris, receſſus noſtri tranquillitatem perturbaturi ſunt, teque, ut olim, ejecturi è propriis imperij finibus: Notum tibi, id ſi accidat, jucunde apud te me commorari non poſſe.

Somnus.

At vero ſi omnino Rationi obſequendum ſit, ac motui cordis obtemperare, quis à reſpondendo ſibi temperet?

Sanitas.

Illi reponendum eſt, ſiquidem nequaquam aſpiramus ad honores vel gloriam qua turgent, ipſa nos regare ne moleſta ſint voluptatibus licitis quibus fruimur: Vitæ enim felicitas non minus collocanda in abſtinentia rerum quibus caremus, quam in recto uſu earum quæ in noſtra ſunt poteſtate: Ah! quanta felicitas mihi obtigerat ab illis remotæ, priuſquam eorum nomine me interpellares?

Somnus.

Proculdubio Somnia omnino te occupabant, ac jucundas quaſdam partes agendas in ſcena obtulerant.

Sanitas.

Revera Amazonum Reginam me credebam, hoſtibus ſuperatis triumphum agere paratam, cunctis acclamantibus, at in limine Palatij, rubinis decorati, in aëre penduli, quod aura leniter agitabat, terrore fui percuſſa, etiamſi adſtites haberem muſicam, choreas cum aliis oblecta mentis; ſed ſolus ſomnus tranquillitatem conciliare mihi potuit. Gaudium hoc demonſtratura videbar mihi propriis veſtibus te induere, ac eodem tempore catenis ex floribus concinnatis ante nos cingi. Etiamſi vero grate hæc exciperem, abruptum nihilominus fuit meum Somnium, Explices illud, velim.

Somnus.

Hæc explicationem facilem obtinent, Amazon eſt Sanitas, hoſtes

de quibus triumphum agebat, ſunt Medici & Intemperantia: Palatium rubinis decoratum, vento agitatum; eſt Cor, ad quod ut te deducam jubet Ratio; Catenæ nos ſuccingentes, amplexus ſunt noſtram ſeparationem præcedentes.

Sanitas.

Iam Ratio majus in te dominium obtinet quam olim in illam Præſumptio: Id vero prævideo penes te non futurum quin deinceps noſtri juris fiamus ipſius legibus obtemperando.

Somnus.

Nequaquam, ea tantum de cauſa ſolliciti ſum animi ut commonearis de iis quæ te ſpectant quoad reditum in gratiam, ea ut frui tibi liceat.

Sanitas.

Hæc non minus mihi quam tibi perſpecta; crede mihi, permittamus Rationi & Cordi ut inter ſe diſſentiant quantum libuerit in diſquirendis mediis per quæ in concordiam redire queant, Tranquille interim degamus.

Somnus.

Recte hæc procederent ſi re abſente conſequi illis liceret id de quo mutuo ineunt conſilium Perſpecta ipſis ideo eſt neceſſitas ut in ſocietatem illorum venias, ut curſores identidem mittant, rogantes ſanitatem corpori reſtituam: Gratiam hanc mihi concede ut ad Cor te deducam, in quo triumphum agentem videam, ſicuti ſolenne eſt quocunque in loco degas.

Sanitas.

An æquum eſt me eo deduci ubi alias tam inique excepta ſum? An de memoria tua excidit, niſi te protectricem habuiſſem, jampridem ad interitum fuiſſe deducendam: An novum diſcrimen ſubire me jubes?

Somnus.

Nequaquam, exitium tuum non intendo, neque ut vel minimæ aleæ te exponam: Iam ad Cor deducenda non es, ſicuti olim, juventutis ornamentis decorata; proculdubio periculum inde tibi immineret, aut ſaltem tranquillitatis tuæ concuſſio: Tibi patent, ſed citra apparatum magnificum, citra oſtentationem: Id ſolum tibi demonſtratum volo Rationem nullo præjudicio erga te teneri; ſecuritatis quodvis genus præſtabitur, ac futurum ut nihil amplius conrra te ſuſcipiatur, niſi prius conſultis Animadverſione & Corde.

Sanitas.

At vero ſi te in conſilium non adhibeat, non minus in diſcrimen adducaris: Vtut fuerit, nequaquam à tuis lateribus diſcedam; te ſolum præſente in tuto ſum; Vnde tot apud te lenocinia? Vnde tot voluptates à te manant; Si antea vitam tranquillam & ſolitariam mihi degere licuit; cur iterum tumultus & confuſioni me exponis?

Somnus.

Cunctæ hæ perturbationes quas pertimeſcis, ſollicitam me nequaquam tenent, aberit labor, ſolaque voluptas te manet: quin ſi hæc voluptas vel minimum faſtidium inducat, oculis annue, protinus in auxilium accu-

ram; etiamſi nihil moleſtiæ tibi acciderer, quo amore amplector antequam nox ingruat te inviſurus ſum; imo aliquando brevi tempore meridiabor; niſi convivia & ludi qui tibi apparantur obſtiterint.

Sanitas.

Apparatus illi omnes quorum meminiſti tantum abeſt ut ab inſtituto te dimoveant, quin potius illi aſſequendo viam ſternant: quinimo, ſi licet, occupaturus ſum, conſortium enim tuum mihi ſupra cætera gratum eſt, nominatis præſertim horis quamvis aliter ſentiant Medici.

Somnus.

Apud te ergo ſtatutum eſt Rationi ut concedas quæ à te expoſcit.

Sanitas.

Quando Ratio conſtituebat me in cor pellicere, illi declarandum fuit, quam varium ſit id & mutabile, ſed ſi protinus non excipiat, te diſceſſuram: Revera concupiſcit ardenter ea, quæ non poſſidet, quæcunque vero obtinet faſtidit, Paucis, adeo in extrema quæque vergit & fertur, ut quod in mei gratiam præſtiturum eſt, id in perniciem abiturum ſit.

Somnus.

Suſpiciones hæ inanes futuræ ſunt, ubi narravero quæ cautiones adhibitæ ſint in tui tutelam & gloriam.

Sanitas.

Plura non deſidero, Cordi me deſtinas, Ita ſit, illi me trado: ſed prius à te me divelli patiar.

Somnus.

Si mihi conceſſum eſſet in apertam lucem tecum prodire, indivulſim cohæreremus, at cum abeſſe aliquando utrinque neceſſe ſit, ne pertimeſcas (id quod rarius continget,) conjunctionem noſtram ullatenus ideo corrumpendam: perpende dedecus nobis imminere ſi voluptatem & delitias nobis ſolum appararemus: Amor ſincerus ejuſmodi cogitationes non inducit; Sed quæcunque pœna ſeparationem noſtram maneat, conſtanter illam feramus, ac omnibus adeo gratificemur, ut omnes eodem amore nos proſequantur quo mutuo nos amplectimur.

Sanitas.

Ab incepto ne deſiſtamus, ad Cor recta tendamus.

Somnus.

Non levi gaudio me afficis, ſed, bona cum venia, dicam in illo reditu in gratiam Rationis cum ſingulis corporis partibus, hoc conſtitutum eſſe, præ cæteris, ut quamprimum ſomnus invaſerit palpebras, Ratio è capite in cor commigret, quo una cum illo cooperetur in regimen eorum quæ interiora regni ſpectant.

Sanitas.

Quamobrem in id elegit hunc locum, & tempus iſtud aſſignavit?

Somnus.

Quia nox dat conſilium; quicquid vero in corde geritur & agitatur, magis arcanũ eſt quã quod aliis in locis.

Sanitas.

Hac arrogantiam cerebri deprimere debent, quod gloriabatur in ſe ſolummodo Rationem ſedem fixiſſe.

Somnus.

At vero hoc admodum ægre ferre debet, quod ajunt deinceps apud ipſum de rebus extraneis ſolum conſi-

lium iniri debent: Id porro te nominatim ſpectat, quod eo ipſo momento quo ſolutio ſomni Rationem à corde in cerebrum tranſtulerit, Gaudium tibi cordis dominium traditurum ſit, & utriuſque talentorum confuſione inducta, eo pacto nullius amorem & deſiderium adipiſci vobis adveniat.

Sanitas.

Etiamſi in omnibus aſſentiri tibi decreverim, concede denique à te petam qui fieri poſſit ut amore me proſequaris, interim alteri me traditurus ſis.

Somnus.

Tui tradendi nuſquam memini, vocabulum hoc amicitiæ noſtræ injuriam nimiam inferret, ad id ſolum me obſtrinxi ut in corde moram traheres quamdiu Ratio cerebrum incoleret, Si quidem enim è capite in Cor Ratio migraverit, inde te expediturus ſum, nequaquam à te diſceſſurus quamdiu ibi permanſerit: Perpende quas delitias percipere debeamus cum mutuo colloqui licebit de animi noſtri inquietudinibus & crebra inquiete olim nobis moleſtis? Quæ felicitas nos maneat cum libere ſpatiari dabitur intra imperij noſtri limites, gratiam omnium demeri, prolixum ſomnum illis concedendo qui tua ſunt in gratia, à quo laſſitudo pedum viatoris, & manuum artificis diſcutitur: qui pathematis Cor liberas & animum curis & ſolicitudinibus anxiis exolvis? Si mihi penſum incumbat dolores acutos ſedandi, ſalubre balſamum infundes deſperatiſſimis etiam vulneribus: Dum autem mancipiorum catenas ſublevabo, illis vires largitura es ut excitari valeant: Si tandem quidquam illis defuerit quorum mala lenire & moleſtias decrevimus, in ſomniis præcipiemus ut nocte illis concedant quod ab improſpera fortuna per diem obtinere non potuerunt.

Sanitas.

Hinc futurum eſt ut ubique relictis veſtigiis benevoli noſtri animi, nemo nobis exprobaturus ſit intra noſtrum imperium habitare ægros & infortunatos, ſi quidem nulla afficiendi ſunt moleſtia quamdiu intra fines dominij noſtri permanebunt; Ut vero ampliorem adquiram notitiam omnium iſtorum regiminum, dic quæſo quomodo res inter Rationem & Cor gerantur.

Somnus.

Non equidem novas condunt leges, ſed eas quæ propemodum extinctæ jacebant excitant: Iam ab ipſis decretum, ſi vel tantillum Sanitati detrimentum fuerit illatum, ventriculum nihil deſideraturum: Singulas corporis partes in excubiis manſuras, auſcultaturas quid vox Naturæ præſcriptura ſit, quam inſpirationem præſtolantes, conceſſum interim erit partibus onere aliquo gravatis hoc ſe ſublevare.

Sanitas.

Siquidem dies illuxit, jamque Sol imminet, quid agit Ratio diſceſſui ſe accinglens?

Somnus.

Spiritus excitat per corpus ſparſos, eoſque impellit ad officium ſolitum, & jucunde intuetur eorum ſolicitudinem in adimplendis ſenſuum organis, ac ſingulis corporis facultati-

bus

bus quo functionibus ſatisfaciant: Sicuti militum præfectus gaudet cum ad minimum ſignaculum hi, rite inſtructi diſciplina militari, in caſtra undique convolant, ad arma concurrunt, & ſub vexillis congregantur, ad pugnam quam paratiſſimi.

Sanitas.

Cum ſpiritus omnes ut decet compoſiti ſunt, quid interim agit Ratio?

Somnus.

Cor deſerit, præcedente Iudicio, comitibus virtutibus, ac ingenti ſatellitio ſpirituum; ſicuti vere contingit, cum recens apum examen confuſe circumvolitat Regem novum.

Sanitas.

Picturam hic mihi objicis Aulæ gratiſſimæ.

Somnus.

Neque hæc ſolum, Ratio caput ſubingreſſa, illico obvias habet quaſvis Ideas, hujus Imperij incolas, diſtinctas & in ordinem compoſitas, ex placito Animadverſionis, ac quantam concedit ingens multitudo, & ſeries innumerabiles in tam anguſto dominio quod memoriæ conceſſum.

Sanitas.

Quantam in me excitas curioſitatem?

Somnus.

Omnes hæ ideæ conglomeratæ ſunt, ſimiles apum examini: Vnuſquiſque glomus conſtat ex ideis unius ejuſdemque ſpeciei, vel non multum diſſimilis; omnes autem ſimul in aëre, inſtar Iridis digeſtæ ſunt, jucundiſſimo oculis objecto: Si quidem cunctæ hæ ideæ Reginæ intuitu delectantur, omnes enituntur in glomi proprij ſuperficiem; motus autem in eo conatu excitati varietarem gratiſſimam pariunt.

Sanitas.

An ſoluntmodo ab eo tempore quo Ratio in Cor ſecedit in caput jam admittitur eo modo quem proponis? Cum enim à prima juventute inde exul facta ſim, hac memoria mea exciderunt.

Somnus.

Hac ab omni ævo eo modo geruntur.

Sanitas.

Quo ergo Ratio recedebat dum ſomnia, te imperante, caput occupabant, & corpus ſub regimine proprio tenebant.

Somnus.

Opinionum hic adeſt varietas, nonnulli exiſtimarunt ipſam ſomno opprimi; alij corpus deſerere origini locum inviſuram; Ego vero in ea ſum ſententia eam ſe intra Iudicium concludere; ne in conſortium trahatur tumultuum quos nonnunquam pars animalis excitat dum dominium una cum ſomniis exerceo.

Sanitas.

Redeamus quæſo ad noſtras ideas: Quid agunt tunc hi Myrmidones in conſpectu Reginæ.

Somnus.

Cuncti in illam oculos habent intentos, ac prout aut mœſta eſt aut hilaris, mœſtitiam aut lætitiam induunt, idque toties accidit quoties Rationi in vultu immutatio contingit: adeo ut nullibi locorum animadvertantur Aulici magis attenti.

Sanitas.

Quid tunc agit Ratio cum illuc pervenit?

Somnus.

Nonnunquam recenſet agmina, ut plurimum intuetur novos advenas: Sed vix verbis tibi expreſſerim, hocq; ſe ſedulo expendendum, quod videlicet vixdum Ratio throno ſuo inſidet, circumdantibus illam Virtutibus, cunctæ adeo illuſtres evadunt, ut fulgorem ſuſtinere admodum difficile ſit.

Sanitas.

Optime percipio ignem & lumen, ſpiritui inſita, in microcoſmo Solis vicem obtinere, à cujus radiorum reverberatione in ampliſſimam hanc aulam, adeo majeſtate veneranda hæc evadat: At vero quomodo in rebus tritis & ordinariis ſe gerit Ratio?

Somnus.

Sive Ratio intra ſeipſam cogitet, ſive exterius producat quæ intro aguntur, duobus miniſtris illa utitur: Prior eſt Voluntas, quæ origini nervorum præeſt, ut in eo qui fidiculis ludit: Poſterior eſt Memoria, quæ mira celeritate agitat ideas in globos congeſtas: Hoc ſuppoſito, quando Ratio agit, perpendenda illa eſt tanquam concentum Muſicum agitans, cujus voluntas & memoria comites ſunt, Eo pacto quicquid Ratio exprimit, ea pars corporis quæ majorem habet conſenſum cum iſta cogitatione, à Voluntate illico commonetur, illius nervos afficiente: Si quid autem ex præteritis huic cogitationi analogum eſt, Memoria illius rei præſentes ideas refert, quas facultates undique evolvunt ut ad verum uſum quadrare poſſint, adeo ut omnia inter ſe conſona reddantur.

Sanitas.

Sed quomodo Memoria ideam præſentem offerre poteſt, multis aliarum millibus implexam?

Somnus.

Eodem modo quo in Exercitu ad pugnam compoſito, ſolus miles vocatus reſpondet, aut illi vicini.

Sanitas.

Verba hic habes de harmonia admodum ſingulari.

Somnus.

At admodum æquabili; Iudicium enim, quod numeros in ſymphonia moderatur, Rationis determinationes notat, qui ſunt tanquam fines numerorum in Muſica ordinaria; cui organum vocis, quod inferius eſt, ex intervallis reſpondet, comite geſticulatione manuum & motu oculorum, cunctis ſimul chori vices agentibus in hac dramatis ſpecie.

Sanitas.

Ad hæc longum temporis ſpatium requiritur.

Somnus.

Nequaquam, palæſtra hæc equeſtris momento temporis abſolvitur; motus autem illi fulgure citius perficiuntur.

Sanitas.

An hac omnia æqualitate ſumma, eademque celeritate gerantur?

Somnus.

Vix aliter fieri poteſt in grandi ſymphonia, cujuſmodi hac eſt, quin quædam aliquando diſſonantia accidat; imó & aliquando fiat ut omnia diſcordia ſint, initio ab ipſa Ratione ducto ad vocis uſque organa, ſed ſi malum pertinax non fuerit, res pro nihilo habetur, nec in aulis illuſtribus, ideo

ideo tumultus contingit,quia malum illis familiare.

Sanitas.

Sed ſi hæc turbulentia contumax fuerit.

Somnus.

Omnia conturbantur, & Reſpublica in diſcrimine verſatur.

Sanitas.

Quæ cauſa ſiniſtrorum horum eventuum,& quod præſidium in illis coërcendis afferri ſolet ?

Somnus.

Inſignes iſtæ perturbationes vix aliter contingunt quam cum Ratio abripitur à vehementi aliquo animi pathemate, adeo ut diviſo imperio Reſpublica in periculo ſæpe verſetur: id quod animadvertere tibi licuit quamdiu Præſumptio authoritate valuit.

Sanitas.

Quamobrem Facultates huic malo in ipſa origine obviam non eunt? eapropter enim ſolum Rationi in ſubſidium conceſſæ ſunt.

Somnus.

An cuiquam in mandato datum eſt ad amuſſim exequi ea quæ neceſſaria ſunt ? Etiamſi ſapientia virtutes concatenatas teneat,quo neque nimis extra ordinem extollantur neque deprimantur, vix tamen conſequi licet ſi certum quoddam objectum cuipiam virtuti offeratur quin variatio in illa accidat : Eoque fit ut liberalitas aliquando in prodigalitatem abeat, & œconomia avaritiæ finitima ſit.

Sanitas.

Cui ergo demandata cura ſedandi effrænes iſtis motus?

Sanitas.

Principes Virtutes, quibus talentum conceſſum eſt ſe ipſas regendi & mutuo moderandi, Juſtitia temperat Fortitudinem, Prudentia Magnanimitatem, quin & ipſa Ratio à conſiliis habet Animadverſionem, Preterea Verecundia, omnibus Virtutibus invigilat, vincula illis iniiciens quæ exorbitant, Pudori illas exponens,immiti reorum cuſtodi, à quo Dedecori exponuntur, quod purpureo velo ſe obtegit, inter virtutes ſupplicio acerrimo.

Sanitas.

Quomodo Ratio hos errore, declinare poteſt?

Somnus.

Indifferenter ſe habeat,ſolis ſimplicitati & ſinceritati ſtudens : Veritatem ducem ſequatur, neque retrogrediatur, Pœnitentiæ horrendum conſpectum declinatura, In loquendo Cor in labris ſtatuat : Fides vero ſincera huic & illi ſe adjungat, tanquam omnium fidejuſſor & vades.

Sanitas.

In admirationem me rapiunt ea quæ affers, ſed dic quæſo, unde hanc hauſeris doctrinam.

Somnus.

Hanc Doctrinam mihi inſpiravit Animadverſio, cui ſæpenumero auxiliares manus præbeo in magnis conventibus, quorum Tabularia tenet; quapropter communibus fruimur ædibus, donec Ratio ſe prodere incipiat, ac in caput receſſerit cum toto ſuo ſatellitio, ſicuti jam præmonui.

Sanitas.

Niſi oculi me fallunt, Actorum turba accedit theatri ſuperbi ſcenam

occupantes, qui veli remotionem urgent, partes acturi.

Somnus.

Id vero revera eſt, nam ſtatim ac oculus palpebras reſeravit, operi ſe accingunt, me diſcedente.

Sanitas.

Etiamſi pie hæc credam, propalare tamen non auderem, nam quæ ex te prodeunt apud ſagacis ingenii viros pro deliriis habentur.

Somnus.

Quid tua refert quodcunque judicium de iis feratur, veritas adprobatoribus non indiget; Sed viciſſim non percipio quamobrem tot quæſtionibus me obruere volueris, nunquam te alias curioſo animo fuiſſe obſervaveram.

Sanitas.

Deſine mirari, quamdiu mihi comes eſſe voluiſti, omnium inſtar mihi eras; Jam cum me in aliorum manus venire jubeas, non patiar tibi probro verti quod indocta à te receſſerim: Revera ignorantia rerum omnium me poſſidet, ſcientiam ſtudio partam non ambio: Si vero mihi dimicandum non ſit cum intemperantia aut Medicina, voluptatibus & gaudio totam me trado: Deinceps aliter eveniet: Sed ſexcenta à me quærenda ſunt de Ratione ejuſque Aula, cujus noſcendæ deſiderio teneor.

Somnus.

Etiamnum hodie illi ſatisfactum erit. Scio te ad ſuperiora deductam iri, & Rationem laudum tuarum præconem fore, quin & decrevit ut laute excipiaris, te præſente Medicos pudore ſuffundi, in vindictam injuriarum ab ipſis tibi illatarum.

Sanitas.

Si modo victoriam de illis reportaſſe juvet, triumphum hac nocte agemus, ſed num percipis locum calidiorem & aërem commotum nos ingredi?

Somnus.

Ad Cor proxime accedimus, quin & audio Rationem id alloquentem, cum vero ad id acceſſus non concedatur, paulisper ſubſiſtamus, aures illorum ſermonibus admoventes.

Sanitas,

Hoc mihi in votis.

Series Dialogi Rationis & Cordis.

Ratio.

Revera multæ gratiæ debentur ſomno ob Sanitatem conſervatam eo tempore quo illi grave bellum inferebam, epularum multitudine illi objecta, hanc reſtituere eodem parato, ſi quidem ad complementum felicitatis noſtræ nihil ulterius deſiderare nobis licet.

Cor.

Sicuti ſomnus ſanitatem domicilio ſuo excepit, dum corpus intemperantiæ mancipatum erat, nuntiemus ſanitati ſomno par pari ut referat quando corpus ab illo aufugit, Siquidem mutuo amore eoque intimo tenentur, nequaquam dubito quin gratiſſime annuant.

Ratio.

Hæc ita ſe habent, quo indiviſim cohæreant connubio jungamus.

Cor.

Cor.

Propoſito hęc admittenda foret ſi de pœna aliqua illi infligenda agererur, non de remuneratione: Crede mihi, jugum omnibus diſplicet, maxime ſuperbum palatium, ſi prohibeamur exitu, carcere eſt horridius cujus patent fores: Amor nullis aliis gaudet vinculis præter ea quibus ſeipſum adſtringit.

Ratio.

Eſto, Amor validiſſimis quibus ſolet nodis connectat invicem, iis legibus quas ſomnus & ſanitas ſibi mutuo præſcribent: Sed ſi fides mihi adhibeatur, Somnus & Sanitas deinceps in unum idemque coaleſcant, quæ corpus veneraturum eſt, etſi diſtinguantur nominibus.

Cor.

Videlicet per diem titulum Sanitatis gerent, eoque nomine honos illis deferetur quādiu oculi patentes erūt, ſtatim vero ac palpebræ occludentur, Somnus ſolum in iis cōſiderabitur.

Ratio.

Compone hæc pro arbitrio, diſceſſui enim me accingo, Amaſiis noſtris fores has concedo, per iſtas recedo, præſentia mea non ſemper commoda eſt iis qui perdite amant, libertatem illis permittere volo: Eadem ratione à te accipiantur qua admittere eos ſoles qui in tui gratia ſunt.

Sanitas.

En veram Somnij mei explicationem, ne vero officio ullatenus deſim, permitte velo hoc meo te integam.

Somnus.

Tuum illud ſomnium & hoc habet quod manus & brachia noſtra eſſe debeant vincula quæ divortium arceant, & catenæ quæ inſeparabiliter nos conſtringant.

Sanitas.

In felicitatis cumulum adde Cor nos excipiendo, arctius nos conſtringere & amplecti quam omnes amoris nodos conjunctos.

DIALOGUS XI.

Singulæ corporis partes ſupponuntur hic ſimul convenire nomine: Ægri, qui nomen hoc retinet ratione Medici qui illum nondum morbum evaſiſſe exiſtimantis.

MEDICUS, ÆGER.

Medicus.

QUid in hac pelvi obſervo, quæ corruptio? indubium apud me erat è manibus meis te non elapſarum, tandem tui compos ſum, eo in loco collocati quo optaveram.

Æger.

Idem quoque cupiveram.

Medicus.

Recte, obſerva colorem hunc ferragineum, quem virgula mea extrema contingo, ipſiſſima eſt ſubſtantia

veſicæ felleæ: negredo diluta illi proximia, quam certos nos facit ſolutæ obſtructionis Lienis, gaudio hæc te debent afficere.

Æger.

Revera gaudeo.

Medicus.

Ob conſequutum ſolatium?

Æger.

Revera.

Medicus.

Ab exquiſita hac evolutione materiæ ejuſmodi aduſtæ, & glutinis iſtius cruenti & tenuis, infero nequaquam admirationi locum eſſe quod Renes noſtri & viſcera adeo eſſent obſtructa: Jam jam, gratias Medicinæ, recta tendimus ad ſanitatem: Tres quatuorvè Potiunculæ ex ordine aſſumptæ, ſed variegatæ, juxta varias temporis & morbi indicationes, quid in imis viſceribus lateat prodituræ ſunt, ac meſenterij contumaciam frangent: Quid ad hæc, miſer cacochymice? An ægre fers exitum harum ſordium venenatarum è tuo corpore?

Æger.

Nequaquam profecto, eapropter vero non aſſumpſi.

Medicus.

Quid non aſſumpſiſti hodie mane Potionem Purgantem, à me tibi præſcriptam?

Æger.

Nequaquam.

Medicus.

Quamobrem? hæc ergo effectus ſunt Enematis heri à te admiſſi & Julapij hora ſomni hauſti: Poſterius enim hoc, (Natura à priori ante concuſſa) valuit laudabiles has materias è corpore expellere: His ſic ſtantibus opportune diſtuliſti aſſumptionem Purgantis, etiamſi ima in tua alvo congeſtas plurimas ſordes conjiciam.

Æger.

Expunge ex hoc catalogo & cunctas has Potiones Purgantes, & Julapia, & Clyſteres, quorum meminiſti, ne unum enim horum corpus meum ſubiit; Statim ac detulit Pharmacopœus, cuncta in pelvim huic cathedrę ſubjectam effuſa: Inutile foret ſi tibi enarrarem effectum ab his editum poſt enumerationem à te factam.

Medicus.

Quid audio? Quis veneno animum tuum imbuit, ut præſcripta mea auſus fueris tranſgredi.

Æger.

Quære potius quis antidoto me munierit adverſus tua venena? ſcias enim velim me deinceps non amplius admiſſurum, aut temere corpus meum expoſiturum diſcrimini venæ ſectionum & purgationum, ignorata cauſa.

Medicus.

Ah! jam percipio in conſilium te adhibuiſſe Chimiſtas, Empiricos, agyrtas; ac deinceps quis ſucceſſus futurus ſit nobis innoteſcet. In felicitate poſtmodum, erroris conſcius, repoſiturus es ſi noſtrum auxilium porrexerimus, cum ignari hi carnifices te ad Orci fauces deduxerint.

Æger.

Idem de re pronuntiant, nec inique, Indubium enim eſt quo tempore innotuit Facultati ſuppoſititios hos Empiricos in vitam revocare eos quos letho illa addixerat, apud vos (a) conſtitutum

(a) Edictum Facultatis, emiſſum occaſione Dom. I. Abb. S. qui magnati cuidam deſperatam valetudinem reſtituerat.

onſtitutũ deinceps deploratos numquam prognoſtico relinquendos ante quam centum, etiam ob obitu inflicta ſint ut ajunt, vulnera, cui crudeli edicto charitate moti ſatisfacitis.

Medicus.

Quis in jocos te impellit? proculdubio evoluiſti libellum aliquem editum à fratre (*a*) non genuino, qui lingua vulgari proditorie arcana artis emiſit, Patienter id feramus, ſcopum nondum attigiſti: Facultas excogitatura eſt novum aliquod idioma cuivis ignotum, vindictæ anſam nobis exporrecturum.

Æger.

Atqui id ſatis futurum non eſt, niſi addideritis novo huic loquendi generi Diploma, denuntians & imperans ut ad vos confugiat quiſquis uſurpaturus eſt remedium à vobis ſolum exhibendum: Quin & ut locus vindictę vobis non deſit, & avaritiam ut expleatis, Pharmaciam ad pactionem etiamnum adducatis, adeo ut deinceps nulla medicamenta venalia ſint quam apud Pharmacopœos, quorum Officinæ appenſa erit Tabella, literis aureis conſcripta.

(a) *Medecin charitable*, Medicus officioſus, & alii.

REPERTORIVM FACVLTATIS MEDICÆ.

Continens Diſpenſationem Remediorum omnium, Purgantium, Vomitoriorum Sudorificorum, Diureticorum Anodynorum, &c.

Medicus.

Euge! Infantes nuces excuſſari lapidibus utuntur: multiloquium hoc repreſſurus eſt levis catarrhus aut ſuperveniens febricula: Interim litis actioni finem impone, ne alios in cachinnum impellas.

Æger.

Dubito, nam etiamſi id accideret, commiſereſcerem tamen eorum qui eodem in errore mecum verſarentur: Cum jam pridem ludibrio fuerim Medicis, viciſſim ludibrium mihi debent: Omnes ille exceptis obſervationes riſum mihi excitarunt, hinc cum vos ad conſultationem congregatos video, (*a*) fingo mihi cœcos ad ſcopum collinantes.

Medicus.

Tandem, tandem metas tranſgrederis, à ſana mente abes: Quæ ſors te manet, infortunate, cui neque alimentorum qualitas perſpecta, neque horum juſta copia, neque adſumendi tempus? Qui non melius quam brutum animal imminentia mala prævides, ignaras vero artis prophylacticæ quæ eadem declinare docet, ſingulis momentis quibuſvis injuriis pates, quas arcere in noſtra eſt poteſtate.

Æger.

Cur adeo temerarius es in prognoſi

(a) *Les quinze vint qui tirent au blanc*, Pariſiis Noſodochium eſt in quo recentũ cœci aluntur.

inſtituenda futurorum, qui ne quidem ea quæ manibus, oculis & naribus obvia ſunt conjectura aſſequi vales? Pudeat te de providentia loqui, tu qui toties illam & periculi plenam & lethalem denuntias.

Medicus.

Deſine, inquam, & compeſce loquacitatem.

Æger.

Ita eſt, vel minima animalcula, providentia melius quam tuutuntur, & alimenta utilia melius norunt, Nullo enim alio uſa conſilio quam Guſtu & Odoratu quæ noxia ſunt declinant, utilia vero amplectuntur, Suppoſito vero uberiori aliquando uti alimento, ipſa ſibi abſtinentia medentur.

Medicus.

At vero brutum Animal ſi ægrotet, tanquam brutum moritur, citra ullum auxilium.

Æger.

Contra, ſi vel levi aliqua ægritudine tenetur, quieti ſe tradit, à cibo vero abſtinens Naturæ ſe permittit, quæ Medico in tranſverſum non incurrente, neque remediorum uſu moram obiiciente, ſanitatem illi reſtituit, nullo dolore inſigni infeſtante, illudque à nativitate ad ſenectutem citra magna incommoda perducit.

Medicus.

Bene eſt, homo brutorum ſortem amplectitur, ac rationem propriam illorum inſtinctui ſubmittit.

Æger.

Ne inde edictum feras, neque enim mihi innatam credo majorem ſagacitatem in corporis conſervationem, quam cæteris animantibus, ſi ratiocinio breui fruuntur, ſolidum illud eſt: ſi prolixiori utimur, id in nobis titubantius eſt, quapropter colligo ſi ex paucioribus rotis conſtructum ſit illorum horologium quam noſtrum, non minorem tamen ineſſe harmoniam: nam & excitabula noſtra & horæ, & momenta, & temporum deſignationes, & ortuum occaſuumq; ac aſtrorum conſiderationes in confuſionem ſolum nos deducunt.

Medicus.

Maxima, ut video, intemperie laborat tuum cerebrum, quamprimum tibi mittendus eſt ſanguis, cito, cito, alternatim ex brachio & pede, citra moram, protinus.

Æger.

Quinimo ſi res adeo urget, ex quatuor artubus.

Medicus.

Rides, ſed ſerio hæc dico, Sin ſanguinis miſſio è brachio & pede ſatis non fecerit, ſanguinem educturi ſumus è jugulo, lingua, & ubicunque venæ ſe prodiderint.

Æger.

Non ineptum eſt adagium, quo fertur ſatius eſſe imitari Medicos in propriis actionibus quam ea exequi quæ præſcribunt.

Medicus.

Linguæ hic pruritus organorum depravationis index eſt, & imminentis mentis alienationis: Obviam ituri iſti linguæ volubilitati & pulſus crebritati, methodice precedamus, & ad ſpecifica confugiamus, Cito, cito, advocetur Chirurgus, calefiat aqua, ligaturæ præſto ſint, ſed præſertim abradatur caput, cui admoveatur pipio diſſectus, calens adhuc & palpitans,

ac

ac plumis veſtitus, ad corroborandum debile hoc cerebrum.

Æger.

Si poſtremum hoc remedium valet, tibi quam mihi convenientius eſt, at vero hoc admiratione dignum, quod cum ſtrepitum circa ægros prohibeas, pede terram tam valide quatias, & res nequaquam obſervandas voce elata præcipias: Adeo me defatigarunt à te præſcripta ut mandatis tuis parere jam recuſem, hinc ut viciſſim imperare ambiam, Tace ergo, aut ſilentium obtinebo, hic enim loci dominor.

Medicus.

Quæ petulantia, mundus pervertitur, ad ignem extinguendum accurrite, unde ſufficienter aquam nymphææ hauſturi ſumus, unde ſal Saturni, compeſcendi cauſa fervoris & æſtus ſanguinis ac bilis, flammam & ignem undique evomentium? Cito, cito afferantur Acida, quæ iſta Alkalia extinguant, Cito paretur Balneum ex aqua ſpermatis ranarum gelida, ut topica remedia adjungantur internis, ſed præſertim præſto ſint vituli & agni, ſanguinis enim transfuſio neceſſaria hic futura.

Æger.

Quis paucis tot abſurda congeſſerit?

Medicus.

Quantam aquæ vitulinæ & pulli copiam per corpus hoc tranſmiſſuri ſumus, ut taceam Emulſiones, Apozemata & ſomnifera, quæ ſubſequutus eſt uſus ſucci cærefolii & lactis ſeri infuſionis fumariæ?

Æger.

Si cuidam medicorum ſectæ fides adhibenda, morbi omnes caloris ſunt progenies, ſolis ſanguinis eductionibus & refrigerantibus curandi: Alios in conſilium ſi adhibeas, pronuntiaturi ſunt eoſdem hos morbos non aliunde quam ab extinctione ſpirituum ortum ducere, & nequaquam juvare venæ ſectionem, cum potius corroborationi attendendum ſit & caloris natiri incremento promovendo: Hi vinum præſcribunt, cardiaca, alimenta ſucculenta, aërem liberum: Illi ſtatim victus rationem accidunt, liquoribus refrigerantibus ventriculum inundant, juſculis tenuiſſimis, aërem, non perflatum præſcribunt; quaſi refrigerationi exterius advenienti plus ineſſet periculi quam illi quæ corpus ingreditur, Quid in his adverſitatibus agendum?

Medicus.

Arma impugnantia à tuentibus non diſtinguis: Victoriam qui reportaturus eſt hanc citra ſanguinis effuſionem conſequi non poteſt.

Æger.

Victoriæ hic nulla quæſtio, Quemvis ægrum defenſoris partes agere exiſtimo, ac proinde inſignem illum Ducem ob oculos habendum, qui *cunctando reſtituit rem*: Præterea ſicuti frigus ſymbolum eſt mortis, nunquid ſatius eſt calorem nativum excitare quam atterere & extinguere? me quod attinet, adeo mihi arridet hoc axioma, ut ſtatu in meo me conſervati velim.

Medicus.

Quo in ſtatu te verſari credis?

Æger.

Ego ex te idem quæro?

Medicus.

Quomodo hunc noſcam niſi me edoceas?

Æger.

Ergo tibi peritia anteponendus Hippiater, qui tractat equos, morbum proprium illi non exponentes.

Medicus.

Non te pudet adeo abſurda efferre, te ipſo magis inſanirem ſi hæc reſponſo dignarer.

Æger.

Vocabula hæc contemptum ſignificantia relinque tuis Phyſicis, è quibus educta ſunt, nunquam in ore habenda quam cum (a) *phy*, *phy* de Medicina dicendum eſt & iis quæ illam ſpectant.

Medicus,

Apage has nugas, ſolidis rationibus agamus, Dic mihi ſerio, dummodo noris, Quid Natura. quid morbus, quæ vocabula ſæpius in ore tuo occurrunt, tibi enim os ita occluſurus ſum ut ne hiſcere quidem poſtea audeas.

Æger.

Pronum eſt tibi ſatisfacere, Natura & Morbus duo ſum duces factionum adverſarum: tu à parte morbi ſtas, ego Naturæ; Pro morte pugnas, ego pro vita.

Medicus.

Quid? aſſiderem morbo, ego, qui artem Medicam in illius impugnatione & expugnatione conſtituo?

Æger.

An te credis morbum oppugnare qui id tempus elegis quo Natura cum illo confligatur, huic bellum infers ſanguinem demendo cum viribus opus habet, venena ſuperanda illi, objiciens, cum adverſario ſuo ſuccumbit: Adde his medio in conflictu cū Natura ita ſe cō ponit ut vires reſumere poſſit; illico ad cucurbitulas, ſcarificationes, clyſteres vos confugere, adeo ut victoria, quæ Naturam manebat, in mortem deſinat.

(a) *Phy*, *phy*, *vel fifi*, Gallis idem ſinat ac *apage*, cum rem ſordidam removeri jubemus.

Medicus.

Quæ vero veſtræ ſunt partes, Naturæ egregij patroni?

Æger.

Si quidem adeo temerarij non ſumus, ut quidquam præſcribere auſimus, ſatis nobis eſt auxilia quæ ipſa innuit ferre: Prætermiſſa vero anxia diſquiſitione num hoſtis in ſanguine quærendus, an in humoribus, ſi modo Naturæ corroborationi ſedulo incubuerimus, certi ſimus ipſam victoriam de morbo reportaturam; ſi quidem ſolis Naturæ viribus conceſſum eſt jus morbos ſuperandi.

Medicus.

Quis id in dubium revocat? ideoq; unicus ſi opus noſter eſt vires ęgri non proſternere, quo *gradatim* ad ſanitatem tendat.

Æger.

Interim aliam omnino initis viam, ſi morbo ingruente Medici advocati fuerint, occupati illi opinione urbem hoſtibus ſcatere, illico ipſo ab initio omnia ad internecionem ducunt, nullo probi ab improbi diſcrimine, rei ab innocuo: cum unicus illorum ſcopus ſit urbem hoſtibus omnino liberare, quā ſi aſſequuti fuerint triumphum agunt, rati non minus facilem fore illius inſtaurationem, inductis recentibus coloniis, quam prona fuit

veterum incolarum expulſio: At vero ſepulchrorum terra inſurgit, & vindictam petit adverſus damnabilem illam praxim.

Medicus.

Probe perſpicio artis Medicæ arcana tibi impervia eſſe; ſi melius tibi innoteſcerent, æquius & ſentires & loquereris.

Æger.

Adeo intime mihi noti ſunt, ut duobus verbis illorum effigiem daturus ſim.

Medicus.

Videamus.

Æger.

Homines ſunt ære conducti, qui inanibus verbis ægrum ipſos accerſentem demulcent, donec Natura aut victrix ſit, aut remedia ipſum occidant.

Medicus.

Stultitiæ ſummum attigiſti gradum, neque nonniſi divinitus à phrenitide te occupante liberationem ſperare debes.

Æger.

Morbus quo teneor nihil ſiniſtrum mihi portendit: Sed à Medicis non parum mihi metuerem ſi eo veſaniæ devenirem ut ulterius iis fidem adhiberem: Quod libuerit ergo nomen impone morbo quo teneor, illius expulſionem non opto.

Medicus.

En morionis ſigillum quod die præ ſe fert, Sed dic quæſo, cur tam aſpere Medicos inſequeris?

Æger.

Eorum ſolummodo praxim inſector, ægerrime enim fero quod credulis impune imponant, ac velo Naturæ obvoluti, inhæreant erroneæ doctrinę tralatitiæ nam in cunctis morbis eandem præſcribendi methodum obſervant, nulla habita ratione ſexus, ætatis, temperamenti, regionis, anni tẽpeſtatis, quo fit ut ſine diſcrimine ſamicos, inimicos ad interitum deducãt.

Medicus.

Conſcientia ergo nos expertes eſſe cenſes.

Æger.

Non omnino; ſed eadem poteſt eſſe ratio veſtrarum conſcientiarum quæ Canum, quibus anatomici nervos recurrentes præſcindunt ne allatrare queant.

Medicus.

Exiſtimas idem eſſe ferendum judicium de Facultate quod de Seire, *De la montagne*; (*a*) ejuſque percuſſoribus; hoc eſt, illum liberos ſuos educare, non forſan quidem ad omnibus necem inferendam, ſed ut methodice intereant qui noſtra opera utuntur.

Æger.

Non equidem exiſtimo vobis eſſe animum occidendi, nam non tam voluntas veſtra incuſanda eſt quam inſcitia: ratum illud quippe apud omnes vobis in votis eſſe ut patientes veſtri, eorumque adverſa valetudo, ſint immortales.

Medicus.

Si quis tibi auſcultaverit, nullus unquam Medicus ſanitatem cuipiam reſtituit.

Æger.

Eapropter inſtituti non ſunt ut ſanitatem ægris reſtituãt, ſed ut ſoletur

(*a*) Hiſtoria notiſſima eſt, cujus mentio in hiſtoria ſacri belli, à Cruce denominati *Croiſade.*

eos qui ægro ſuperſtites ſunt.

Medicus.

Si tamen Marte aperto dimicandum eſſet contra hæreſeos alicujus authores aut patronos, in quorum cenſu te repono, id ſolum optarem, illos falſi accuſaturus, quam ut ſequaces haberem eos omnes qui ſcientiæ & ſtudij mei ope vitæ reſtituti ſunt.

Æger.

Tunc temporis adeo exiguum comitatum tibi adſtiturum exiſtimo, ut vererer à lateribus meis habere adjutorem in certamine ſingulari, neque enim leges ab honore præſcriptæ concedunt ut duo contra unum pugnent.

Medicus.

Ex tuo ſermone colligo per te non ſtare quin iterum ex Republica depellamur.

Æger.

Res ſucceſſum habitura eſſet ſi nunc, ut olim, parentum votum eſſet plurimos obtinere liberos; at cum hodierno tempore in felicitate reponant multi ſi pauci ſibi obtigerint, ſtudioque veſtro non parum promoveatur ejuſmodi felicitas, in conſiderationem venire ſoletis tanquam malum neceſſarium: Jamque mos invaluit ut unemquemque mori decent, juxta veſtros canones: Fortuna amplius gratificatura, voluit mortuos qui vobis litem intentare deberent, vindictæ capaces non eſſe: Vidua autem & hæredes, qui hæreditati magis quam vindictæ inhiant, quietem vobis concedunt.

Medicus.

Rei ſumus, capitali ſupplicio, quin & ſuſpendio de medio tollendi, ſi tibi fides, & aliquis occurrat qui ſumptus faciat: At vero oblitus es egregiæ iſtius ſententiæ, *Honora Medicum propter neceßitatem.*

Æger.

Nullatenus, in hujus rei fidem ſcias vocabulum Græcum, *Honorare* Medicum, ſignificare mercedem illi dare, id quod nunquam à me prætermiſſum, ut vobis confirmarem veritatem aphoriſmi *dat Galenus opes*. Nunquid vero à te obſervatum eodem in loco, unde egregiam hanc ſententiam exſpiſcatus es, Dominum, qui prolixam vitam pollicetur ſe amantibus, addere ſe ulturum crimina illius qui reus eſt, Medici manibus illum tradendo.

Medicus.

Proculdubio, ut Medicus illi bonum pro malo rependat.

Æger.

Si tamen fidem adhibeas egregio iſtius loci explanatori, (*Cornelio à Lapide*) oſtenſurus ille eſt eandem eſſe rationem morbi alicujus cum proceſſu criminalis, ſimili in caſu Ægrum reum eſſe, Inſtrumenta Chirurgica, & à Pharmacopœo exhibitas Potiones Equulei apparatus, Deum judicem, Medicum autem Torturam.

Medicus.

Doctores iſtiuſmodi ſibi fingunt eandem eſſe rationem librorum quos commentariis illuſtrant, & campanarum ſonitus, quibus affinguntur quæcunque in mentem veniunt.

Æger.

In authorum iſtorum defenſionem poſſem congerere infinitum exemplorum numerum minime dubiorum; ſed ſatis ſint ambo hi verſus.

Medicus.

Carnificum periere manu Rex Anglus & Uxor
Suſtulit hunc Cromvvel, ſuſtulit hanc Medicus.

Medicus.

En citationes veſaniæ tuæ confor-mes : Miſeranda proculdubio Medi-corum conditio! quantumvis inſignia edant miracula, ſemper plura in ipſos redundant damna quam laudes; adeo homo iniquus eſt & ingrati animi; Si quis in morbum incidit, ad auxilium protinus convocamur, & tanquam triumphum agentes excipimur: Si ſa-nitas ſuccedit, relegamur tanquam à miſeri à conſortio noſtro, unuſquis-que abhorret ac ſæpe, citra remunera-tionem diſcedimus: Adeo ut ſi initio morbi nobis honos habitus ſit tan-quam Semi Deis, cum convaleſcentia proxima eſt Dæmonibus accenſea-mur.

Æger.

Hoc tibi non concedo ſortem ve-ſtram eſſe adeo deplorandam, quin potius nullam artem adeo felicem ac Medicinam novi, Si quempiam Me-dici occiderint, terra crimen eorum obtegit: Si Natura quempiam ex il-lorum manibus eripiat honori id ſibi ducunt, & Sol victoriam ſuppoſiti-tiam illuſtrat.

Medicus.

Quid his iniquius? an ſanitatem omnibus afferre in noſtra eſt poteſta-te? homines an immortales? An non-dantur morbi inſanabiles? mortes ſu-bitæ, adeo ut auxilium ferius adve-niat, nedum prævidere cauſam illa-rum prædere liceat, Quid hic agen-dum?

Contra vim mortis non eſt medicamen in hortis.

Æger.

Inſcitiæ veſtræ hæc adſcribenda, non morbo ex propria natura incura-bili, Si nota probe vobis eſſet doctri-na antiquorum & neotericorum, qui Naturæ penetralia ſcrutati ſunt, vale-tudinem eorum tueremini, quibus vitam adimitis, ſed adeo refractarij eſtis ut mortem prælaturi ſitis uſui alicujus remedij quod non apud Hip-pocratem aut Galenum proſtat.

Medicus.

Naturæ illi ſcrutatores etiam inſci-tiæ ſunt arguendi, Ex ciniflonibus illis nullus non plures aureos capite gerit quam aſſes in crumena, hinc nul-lus illis obiicitur æger quin ſibi ima-ginentur corpus hujus fornacem eſſe, Cor crucibulum, ſanguinem illius & humores ſulphur & Mercurium, Pul-monibus autem tanquam follibus uſi, importuna loquacitate perſuadere ſtudent nihil facilius eſſe quam ſum-mum opus aſſequi, ſin illis aures præ-beas à te coronatum expoſcent, pa-nem empturi: Ineptiæ illorum adeo mihi diſplicent, necnon tua demen-tia, ut occludere tibi aures deinceps decreverim: Sed maxime metuo con-valeſcentibus famelicis, quorum im-manis appetitus nobis forte eſſet inju-rius: Recidivę priori malo ſunt pejo-res.

Æger.

Ne ſis anxius, ægri veſtri minus patiuntur quando abeſtis, quam cum linguam ſeſquipedalem ipſos exerere jubetis, aut cum hypochondria con-trectatis: Convaleſcentes quod atti-

net, ſat cito adfuturi eritis, ipſis confirmaturi, tanquam nuntium omnium gratiſſimum allaturi, in prandio exhibitum iri pulmentum modicum, cui, gratificatione non levi, additur iestis licentiam rodendi officula aliquot carnis vitulinæ aut gallinæ elixæ: In gratiæ vero cumulum, ſemipomum totum conceſſum iri in fine paſtus, aut Prunorum brodij cochlearia bina aut terna, addita panis biſcocti dulciarij teſſella: hac pronuntiare ſoletis blaterone ſermone & riſu ſuppreſſo, quæ convenientiora ſunt nutrici alumno ſuo adblandienti.

Medicus.

At vero averem à te reſcire, qui tantum tibi adſumis, quid ægro è morbo emergenti præſcripturus eſſes?

Æger.

Vt famem expleat, ſitim ſedet potu ſibi gratiſſimo, etiamſi inſalubri, aſſidentes in menſa habens Appetitum, Guſtum, quin & Febrem ipſam.

Medicus.

Plures ſolito ea ratione interfecturi eſſemus, inepte tibi aſſentiendo.

Æger.

Nequaquam, nam ægrum per morbi decurſum tam tenui diæta non alerem; ſiquidem conceſſa illi edendi & bibendi venia tandem non experiretur famem illam caninam qua premuntur veſtri conualeſcentes: ſin forte ad exceſſum aliquem vergeret, emendari ille poſſet ex facili, adhibito exercitio & diæta.

Medicus.

Oh oh, quid garris de patientia & diæta, *Eſt arcanum non revelandum.*

Æger.

Quamobrem non revelandum, ſi utile? Crede mihi aut claudite Scholas veſtras Medicas, aut Facultatem veſtram ad exemplar Summæ Curiæ Anglicanæ, Diſpeſcatur hac in Curiam ſupremam, quæ jejunium & abſtinentiam diuturnam indicat Dynaſtis & Magnatibus, qui cibis ſe explevere in proſpera valetudine; Et in Curiam infimam, plebi dicatam, quæ huic imperet uſum ciborum & potuum lautorum. Ex rebus diviti familiaribus Medicinam pauperum conſtituendo; Ex labore & abſtinentia pauperis, Diætam divitis componendo: Vnica hac eſt ratio rite Medicinam faciendi, & authoritatem vobis conciliandi.

Medicus.

Ex capite inani conſilium agendorum deſumpturi non ſumus; Perpende ſolum fieri non poſſe ut Medicis careatis, Sin hac ipſa hora honorem mihi non reſtituas, multam honorariam ſpero me impetraturum.

Æger.

Quamnam utilitatem ægro te præſtare exiſtimas? Ejus reſpectu tantum vales quantum commeatus literæ Mercatoris iter inſtituentis per limites regionis hoſtilis: Si neminem infeſtum habet obvium, inutiles illi ſunt illæ literæ; Sin in militum catervam incidere contigerit, hic literis confiſus imprudenter in inſidias incidit, citiuſque occiditur quam illas præviderit: Interim res abſolvitur dicendo mortuum fuiſſe in culpa, literas commeatus legitimum tempus eſſe prætergreſſas, temerarie illis confiſum.

Medicus

Medicum.

Quid exinde inferre vult Extragavantia veſtra.

Æger.

Comparandos eſſe Medicos peribolis pontis, inutilibus illis qui per pontem medium incedunt & oras declinant.

Medicus.

Convitiorum fons es inexhauſtus: Phrenitidem tamen qua teneris adeo ſingularia comitantur ſymptomata; ut ſingula adnotare libeat, quo publici juris fiat exemplum amentiæ inſolitę.

Æger.

Collectanea etiam comparare ſtuderem ineptiarum Facultatis, niſi eo uſque extenderetur hujus tyrannis ut cogere velit illos qui de re Medica ſcribunt, in partes ſuas venire.

Medicus.

An aliter ſe gerere potuit cohibendæ gratia illorum inſolentiæ qui rumorem ſpargunt nos præter ſanguinis miſſionem, purgationem & enematum uſum, nihil aliud præſtare.

Æger.

Attamen cunctæ exceptiones hæ non prohibent quin quotidie in ſcenam veniatis habitu, vultu, vocis tono & inceſſu, qui vobis maxime ſunt familiares.

Medicus.

Quæcunque de ſcena & theatro adducis cantilenæ ſunt, quin & nos ipſi adverſaria exhibuimus: Etiamſi vero publici juris facturus eſſes quæcunque modo effutiiſti, id minus nos percelleret quam ſonitus campanæ: Sola veritas lædit, Inſultationes & Satyræ virtuti injuriam nullam inferunt, uti neque ſapientiæ, Vale: Bonum malo rependendum eſt, Egomet paraturus ſum tibi Elixirium ex quinque hellebori ſpeciebus, quod agaricus ingredietur, hæc vero omnia propono frænum injecturus intemperiei & debilitati tui cerebri: Si effectus defuerit, quod tamen vix crediderim, ad (*a*) ædes ſultotum confugiam, cubiculum tibi inibi impetraturus, commiſerationem enim mihi exitas.

Æger.

Deſtina elleboros tuos & ſtultorum ædes iis qui fidem tibi adhibent: Non te latet Purgans medicamentum lethiferum eſſe corpori bene valenti: Etiamſi vero ea animi commotione quam mihi exprobras, laborarem, componendi optima ratio eſt quies Te quod attinet, author ſum ut valedicas arti quam profiteris, ſi quidem lege cautum eſt ne quis artem exerceat quam ignorat, totumque te tradas Naturæ ſtudio: Conſilium iſtud cunctis his quæ unquam protuliſti ſatius eſt; Gratias tamen habeo quod mei miſereris; rara quippe res eſt Medicum in commiſerationem adducere: Vale, Alius aſperius tecum ſum acturus.

(*a*) Pariſiis ædes Stultorum publicæ vocantur *Les petites maiſons.*

DIALOGUS XII.

Medicus, de quo Dialogo præcedenti, poſt diuturnam Naturæ diſquiſitionem, hanc inter Sylveſtres nactus eſt: ipſam alloquitur, illiuſque leges amplectitur.

SYLVESTER, MEDICUS, NATURA.

Sylveſter.

OPtime percipio id quod Naturæ nomine indigias, idem eſſe ac *Animam mundi*: At vero me non attinet tibi rationem reddere ſingulorum greſſuum tuorum fruſtraneorum in illa indaganda, Ut quodammodo ad eam tibi acceſſus pateat, an penes me poteſtas eſt illi imperandi agat id quod optas? A me expeti iſti te ducerem in loca in quibus cum illa colloqui ſolemus ejuſque conſilium inire; illuc pervenimus; Sin Natura vel à te particulatim abhorreat, vel artem quam profiteris, an illam cogendi mihi jus conceſſum eſt?

Medicus.

Nequaquam, ſed ſi forte quam artem profiteor illi non arridet, id quod tamen vix crediderim, illam depoſiturus ſum, En accipe togam meam, meum pileum, Licentiatus diplomata & Doctoratus; in quibus ſcientiam omnem meam colloco; dignitatem & patrimonium: Ex animo hæc illi in ſacrificium offero; Victoriam porro me reportaturum exiſtimo ſi modo me alloqui non dedignetur, poſtquam ex meis ſpoliis trophæum erexerit.

Sylveſter.

Quam pompa hæc & apparatus, qui te adeo formidabilem reddebat, ſuperficiarius eſt & levis? Quam cæcutiunt homines qui per exteriorem hanc purpuram perſpicere non valuerunt quam inane erat id quod contegebat?

Medicus.

Spolia hæc, qualiacunque ſint, non invitus exuo, Naturæ illa lubens conſecrans: poſthac nihil video quod prohibeat quominus voti fiam compos: Neque enim adeo ſumus inutiles ac exiſtimas; maximi Regum opem noſtram implorant; ac ſingulis momentis illis ſumus à conſiliis.

Sylveſter.

Cuncta hæc impoſſibilia non credo, at ex tuorum ſermonum contextu colligo neceſſe eſſe ut prius acicula ſemel caput tibi compungam, exitum daturus præſumptioni & arrorogantiæ qua turget, ſta immotus.

Medicus.

Ouf, me lædis.

Sylveſter.

Adverte quomodo ventus cum impetu erumpit! Vide quam caliginoſis vaporibus aër obſideatur, à capite manantibus, Ne manum admoveas

moveas priuſquam tranſpirarit omnino hæc malignitas.

Medicus.

Ah! quam ſum attonitus; credebam me capite eſſe donatum, jam autem percipio nihil aliud me geſtare quam veſicam: Occlude quæſo hoc foramen, ne totus in fumum abeam.

Sylveſter.

Cavebo equidem: ac cuperes illis eſſe ſimilis qui capita ſe habere exiſtimant ac ſolum folles collo gerunt.

Medicus.

Neutiquam, percipio jam neceſſitatem iſtius Operationis, ſed novi aliquos quibus magis quam mihi competit.

Sylveſter.

Operandi ratio te docebitur non ſolum in capite, ſed & in lingua, Corde aliiſque partibus, neque enim eundem in omnibus ventus ſedem obtinet.

Medicus.

Quam mira mihi dicis, nihil ignorare me exiſtimabam, jam vero percipio me omnium ignarum eſſe.

Sylveſter.

Confeſſionem hanc genuinam alias laudaturus ſum, quod brachium iſtud ſiniſtrum, ac crus dextrum in libertatem vindicata ſint: faſciæ illæ gurgites aſcondunt, in quibus infiniti ſpiritus corrumpuntur & diſſipantur; Hic loci omnia libera ſint & explicata neceſſe eſt.

Medicus.

Si neceſſe eſt fontes hos ſupprimi, temporis momento ſuffocatus peribo, opprimente humorum multitudine.

Sylveſter.

Quæ deliria? nunquid tibi ſufficiunt emunctoria à Natura conceſſa, adeo ut illa multiplicare neceſſe ſit: Quid fluviorum tuorum decurſum conſtituet, ad vitæ commercium continuandum adeo neceſſarium, ſi rivulos alio derivaris: Deſere; deſere præterea iſta ſcuta, & has zonas calefaciendo ventriculo dicata, renibuſque, refrigerandis, ac nudum te huic fonti immerge.

Medicus?

Quid, nudum?

Sylveſter.

Quid vereris? quot ambages, euge; Cum jam mergum egeris, & aquas noſtras guſtaris, comede de hoc fructu, ac dic mihi quomodo tibi ſapiat? Niſi fallor, obiter quam prius loqueris.

Medicus.

Ah, ubinam ſum; præ lætitia cor meum exultat, Quid vero oculi mei vident excidit pellis vetuſta, caro infantili ſimilis ſub rugis enaſcitur; nigri capilli canis excidentibus ſuccedunt, quis vigor! quod robur virium! quod gaudium! quanta voluptate fruor: In ea ſemper fueram opinione Iuventutis fontem Chimeram eſſe, illum tamen nactus ſum; quis talia crediderit? at quis dubius erit qui me rejuveneſcentem & renovatum viderit?

Sylveſter.

Addis cuncta hæc, utut mirabilia, & tibi utilia, ne vel minima ſanguinis miſſione facta te comparaſſe, neque

quapiam potione medica.

Medicus.

Quin vice verſa nihil à me adſumptum quod non magis gratum fuerit quam ſalubre.

Sylveſtris.

Cum jam hæc tibi indubia ſint, quo in loco melius collocare tibi liceat trophæum tuorum ſpoliorum quam in hoc monte, è quo univerſus orbis fit conſpicuus? Eam in rem utere ramis elegantis iſtius arboris, quæ umbraculi vicem præbet ſcaturigini ſalubrium harum aquarum, ac circumquaque umbram ſpargens, grate nobis impertitur amœnam viriditatem quæ nos circumdat.

Medicus.

Eſto, neque enim in dubium revoco inter loca omnia, quibus Natura delectatur hoc cum præcipuum eſſe præ frequentia rerum mirabilium occurrentium: Nec ſatis plantis ut denſiſſime hic enaſcantur, ado ut terram omnino obtegant, tot prætereа flores emittunt, ut credideris conari illas invicem ſibi præripere gloriam oculis gratificandi & aërem odore grato afficiendi, Quas non gratias conciliant iſti zephyri & hæ aviculæ in dumetis præ gaudio exilientes & gratiſſime garrientes, voluptate ineffabili perfundor, felicitati meæ nihil æquiparandum.

Sylveſtris.

Quo magis gaudio exultas, idque verbis efferre conaris, eo magis demiror inſignem iſtarum aquarum efficaciam, & fructuum noſtrorum præſtantiam, Spe vero fruor futurum ut ulteriores progreſſus facias, prævidens utique poſt primos hos impetus, quos coercere non potuiſti, votorum compotem te evaſurum.

Medicus.

En ſpolia mea collocata, an compoſitio iſta tibi arridet? probanturne tibi duo hæc vocabula ramo inſcripta, cui appendent?

SPOLIA VANITATIS

Animæ mundi conſecrata.

Sylveſter.

VAnitatis, Hoc ſatis non eſt, nam cum huc adveniens dixeris te adſcriptum eſſe Facultati Medicæ, hoc Inſcriptioni adjiciendum eſt, Græce & Latine, hac enim ſolum re te præſtare fama fert.

Medicus.

Ad deſperationem me adigis, poſtquam urbanitatibus me cumulaſtituis: Vanitas & Facultas hoc loco ſunt unum & idem: Demum cui uſui Græcum iſtud & Latinum, ſi in his regionibus ignotæ ſint illæ linguæ.

Natura.

Inſcriptioni nihil detrahe vel adde, ſatisfacit illa mihi.

Medicus.

Quid audio?

Natura.

Audiiſti quam vocas Animam mundi, quæ commota tuo aſſenſu interrogatis tuis reſpondere ſum parata, loquere, ſed parcus ſit verborum.

borum, dimiſſis præfationibus & comico ſermone.

Medicus.

Qui fit ut hominis ab aliquo tempore adeo vitæ tædium occupet, ut Medicis carere ſtatuerint.

Natura.

Ideo fit quia homines vitæ ſunt cupidi, quos Medici occidunt.

Medicus.

Non dubito quin homo ſanæ mentis, qui temperamenti proprii notitiam comparare ſtuduit, toto vitæ decurſu carere poſſit Medicis, nam ſi vel parumper circuitus actionum noſtrarum obſervatus fuerit, facile erit obſervare eaſdem ſemper recurrere revolutiones.

Natura.

Si vita ſolum conſiſteret in conficiendis plurimis circuitibus intra unius & ejuſdẽ circuli ambitum, accideret ut nõ in infantiam fieret reditus ſed in Juventutem: Aliud eſt vita quam id quod credis: Si lampadem accendo, oleum illi affundo, regimen Rationi permittens, quæ illam tuetur adverſus ſupervenientia omnia accidentia: quin & ellychnium in illius poteſtate relinquo, quo fit ut ſi duplicatum illud imponatur, citius abſumatur quam cum in filamenta dividitur.

Medicus.

Id ipſum etiam aſſerimus ſummam curam habendam humoris radicalis, de quo verbo facis, utpote olei vel balſami, atque hinc colligo nos undique vobis conſentaneos eſſe.

Natura.

Ego vero ex tuo ſermone infero omnino nos eſſe diſſentaneos, adigatur iterum capiti acicula, ut exeat reliquus ille vanitatis vapor.

Medicus.

Saltem hac in re conſentimus tecum, quod convocati ad ægrum, illum inviſimus ſanitatis illi reſtituendæ gratia.

Natura.

Cribri in modum perforetur illi cutis capitis ſi adhuc pertinax fuerit in tuendis ineptis ſuis opinionibus: An te latet me à ſanguine vacuando abhorrere, nec meminiſti Medicos illius eſſe avidos: Ipſos ægrum adire manu armata, terrorem ubique inferentes, mortem pediſſequam habentes.

Medicus.

Quo vero greſſu ipſum adis?

Natura.

Adſum priuſquam æger (cui perceptibilis non ſum) me advocet: Ipſamet in illius cor inſuſurro radium ſpei & gaudij, Si vero nihil tranſverſim occurrat quod obſtet deſiderio à me ægro inſpirato, in comitatu meo exhibeo illi ſanitatem, patientiam ducem ſequentem.

Medicus.

Quis tibi obſtare adeo eſſet temerarius.

Natura.

Medicus tibi ſimilis, cui cum & morbus ignotus ſit, & remedia convenientia, circa ægrum partes vilij coqui agit, præcipiens illi juſculorum uſum, gelatinæ, ptiſanæ,

quaſi id penſi haberes ut faſtidium illius augeres, exhibendo ea à quibus abhorret.

Medicus.

An quidpiam melius inchoantibus morbis, quam præcipere alimenta ventriculo non gravia, & remedia mitiora, expectando donec motu dierum criticorum obſervato, perſpiciamus quid moliri velis: nam poſtmodum tuis veſtigiis inſiſtentes ad generoſa cathartica tranſitum facimus, prudentiæ enim eſt in initiis nequaquam properare.

Natura.

Si quis cadat], an unquam reſurrectio nimis cita eſt? ultro annue, ſi à me erudiri deſideras; tuam inſcitiam nequaquam morbum ad protelanmnd. te impellere.]

Medicus.

Nõ nego morbo invadente me hujus nonniſi abſtruſas notiones obtinere, hinc & remediorum uſurpandorum; ideoque admodum rem gratam mihi eſſes factura ſi per te doceri poſſe modum agendi creaturarum ab ipſo nativitatis die uſque ad mortem.

Natura.

Eam in rem neceſſe eſt te convenire procuratorem, ſive Archeum, à me in unoquoque individuo conſtitutum: Ille eſt qui dirigit ad finem quem hujus gratia mihi propoſui, adeoque abſolute agit ut illius ope ſolum id ſubſiſtat.

Medicus.

Is quem vocas Archeum, in homine Ratoinem dicimus, in brutis Inſtinctum, & Facultatem in plantis.

Natura.

Is quem Archeum voco, ipſamet ſum: materiam vivifico & diſpono juxta intentiones & ideas tibi ignotas, adeo ut unus idemque ſpiritus diverſas omnes mundi ſpecificationes dirigat; ſicuti ab uno eodemq; vento organa omnia pneumatica agitantur.

Medicus.

Hactenus in ea fueram opinione Animal nihil aliud eſſe quam certam partium coordinationem, cujus ſingulare artificium penderet à quibuſdam elateribus quorum ope moveretur, neque doloris neq; lætitiæ ſuſceptibile:

Natura.

Hoc concedamus, ſed te edoceri velim cui authori aſſignanda ſit hæc partium coordinatio? quis in motum iſtam agat; Nullus quippe datur effectus ſine cauſa, uti neq; motus absque motore: Si reponas, memet, i.e. *Naturam* eſſe, quis tibi revelavit me eſſe compoſitam ex partibus acutis, globuloſis vel rotundis, ſtriatis? Quis vero tibi licentiam conceſſit me dimetiendi per circulos, per quadraturas, quaſi vero à Mathematicis originem ducerem, ego quæ formam largior rebus omnibus quas continent Elementa.

Medicus.

Inſpira ergo mihi verba convenientia, ne tibi deinceps ſi in injuria, nam me quod attinet, ne latum quidem unguem diſceſſura ſum à tuis præceptis, quo in tui notitiam devenire liceat.

Natura.

Si mei ſtudio incumbas, notitiam mei aſſequeris, quantum homini datum eſt, ac illi neceſſarium eſt, Sed ne tibi

tibi fingas poſſe te id conſequi quandiu animi oculis non videris quid intra ſe contineant Elementa: quæ enim vides Elementa; ſi vere loquendum eſt, cortices tantum ſunt Elementorum, quibus utor ad compoſitionem creaturarum: Numquid unquam à te animadverſum ſtatim ac creatura aliqua ad interitum eſt: deducta, ſi conceſſum fuerit igni unamquamque ac partium ipſam componentium proprio loco reſtituere cineres tantum, eoſque paucos fore ſuperſtites, reliqua viſum noſtrum effugientia Elementorum ſinum rurſus ſubingredi, unde illa prius eduxeram.

Medicus.

Id quod de Elamentis mihi conſtat, hoc eſt quod perpetuo inter ſe dimicent, ſive proprio impetu, agant, ſive mediante ſpiritu illo univerſali de quo verba facis, qui eandem diſcordiam inſpirat cunctis creaturis.

Natura.

Spiritus iſte diſcordtæ & deſtructioni adeo infenſus eſt, ut quo momento novę alicui creaturæ ſe adjunxit, eodem tempore tam arcto illius tenetur amore, ut unicus illius ſcopus ſit illā deducere ad finem à me determinatum: Etiamſi vero ad perfectionem illi inducendam, illam fovendam & tuendam, infinita & varia media uſurpanda ſint, quin & aſtutiæ ac ſtratagemata nova excogitanda, nihil prætermittit eorum, quæ agenda ſunt ut fungatur munere ſibi impoſito, quia ſcilicet nihil ipſum ab officio revocare poteſt: Porro cum amor iſte proprius forte creaturam adeo ferocem efficeret, ut ſubducere ſe loco ſocietatis renueret, illi indidi neceſſitatem ut altero opus habeat ad ſui perpetuitatem.

Medicus.

Vix percipio quomodo unus idemque ſpiritus, eodem tempore, tot tamque diverſis modis agere poſſit, quin & oppoſitis: Neque etiam concipio qualiſnam ſit illa materia quæ viſum noſtrum ſubterfugit, quam uſurpare ſoles ad componendas omnes creaturas.

Natura.

Utriuſque notitiam ut aſſequaris, perpende illos vapores qui è mari ſuſcitantur: Mirare elegantiam nubium ex illis productarum, quæ poſtquam aëra diutius peragraverunt, ventorum ludibria, ut melius imbuantur, & penetrentur à radiis ſolaribus, tandem gravatæ pondere divitum ſpoliarum quibus onerantur, vide quomodo imbrium forma decidant, terram exſuccam humectaturæ, quæ gratiam hanc repenſura ſuffitum emittit ſuaviorem eo quem fundunt flores: Vix aquæ iſtæ, adeo exoptatæ, camporum & hortorum ſitim leniverunt, ut hi totidem fere varios effectus producant quot nubes iſtæ guttas aquæ continebant: Interim ſi hæ aquæ guttæ ſimul cœunt, congregantur, mare repetunt, excuſſoque limo ſalſedinem reſumunt, Si ergo liceat mihi mediante Elementorum parte craſſiore tot & tam admirandos effectus edere, perpende quis ille ſit ſpiritus qui ipſas animat motumque illis conciliat.

Medicus.

Exiſtimo Aquas illas & Rores nihil aliud præſtare quam ut refrigerent & humectent terram, nihil præterea conferentes productionibus quarum meminiſti.

Natura.

Quia ſcilicet animum tuum ultra aciem oculorum non effers: conſidera vires radiorum Solis, etiamſi ab imbribus ſub terram deferantur, non tamen exuunt diſpoſitionem qua pollent, repetendi locum unde manarunt: Prout ergo aquæ iſtæ percolantur terras penetrando, ejuſmodi ſpiritus extricantur & divelluntur: Sin cum ſurſum efferuntur obvium habuerint aliquod ſemen, vel radicem tenellulam, illi adhærent tanquam viæ idoneæ, quæ facili negotio ad regionem aëris illos impellat: Sed cuncti illorum motus, omneſque illorum agitationes, in prædictis ſeminibus & radicibus, non carceres ſuos reſerant, ſed catenas ſuas prolixiores reddunt, nihilque aliud efficiunt quam ut varias extenſiones, variaque incrementa ſimplicium, arborum, tandem omnium creaturarum promoveant.

Medicus.

Mirari non debes non ſat ſolidum eſt vas corpus humanum ad concludendum animum tuæ ſcientiæ capacem, levi tincturæ recipiendæ ſolum idoneus es, quia hominis opinionibus ſolum teneatur.

Medicus.

At num ſcientia commixta eſſe poteſt noſtris opinionibus?

Natura.

Si hominum opiniones ſcientiam in ſe continent, hæc comparanda eſt ignibus illis fatuis, quorum fulgor viatores in avia potius ducit quam ut de viis rectam viam indicent: At ſcientia, de qua verba facio, ſimilis eſt radiis Solaribus, qui quicquid attingunt comburunt ſi vel tantillum coeant & colligantur.

Medicus.

Opiniones tamen noſtræ Ratione innituntur, quæ ſoboles eſt intelligentiæ noſtræ.

Natura.

Si homo donatus eſſet Intelligentia inutilis illi foret Ratio: Homo cœco comparandus, cui, ars ratiocinatrix baculi vices tenet ad ipſum dirigendum, quo fit ut tota vita prætentans incidat, nunquam firmo gradu incedens.

Medicus.

Quod indicium ergo laturus ſum de ſummis illis viris, quorum ſcripta doctrina adeo ſolida ſunt referta, ut nihil quoad theoriam novum recurrat, neque praxi Artis Medicæ, quod non exhibeant illorum opera, ſi modo intimius illa ſcrutatus fueris.

Natura.

Iſtorum Doctorum ſcientia, quos ad eo magnificacis, nihil aliud eſt quam optices opus, quo proximior eſt tabella, eo fit error manifeſtior: Si attingatur, illico immenſæ illæ diſtantiæ fallentes deprehenduntur, viſui adeo imponentes;

imponentes. Incantationi finem impoſiturus eris ſi telam unguibus diſcerpas, filo abrupto deprehenſurus eris id quod depreſſum tibi apparebat revera planum fuiſſe.

Medicus.

Sed ad ſcientiam tuam ut redeam, nunquid illius radios licet tibi temperare, adeo ut quodammodo mihi illuceſcat?

Natura.

Id fieri nequit ea ratione quam credis, videlicet ipſam in ipſamet cognoſcendo.

Medicus.

Quid ergo in mei gratiam præſtitura es?

Natura.

Oſtenſura tibi ſum me unaquamque Creaturæ ſpeciem donaſſe Ratione ſimplici, vel vivendi arte, quæ illi ſufficit, & ſcientiæ vices tenet, ab ſubſiſtendum: Id porro talentum adeo diverſum effeci, ut ne una vivendi ars alii ſit ſimilis; quinimo ne una eademque ars vivendi, in una eademque creaturæ ſpecie, eandem obſervet praxim, juxta diverſitatem regionum, tempeſtatum anni, fortuito advenientium: Interim cunctæ illæ vivendi artes unam eandemque agnoſcunt originem, in eamque tandem commigrant.

Medicus.

Semper fui edoctus Naturam ſimplicem eſſe & artificii expertem.

Natura.

Arte equidem non careo, ſed artificio; Artem enim vivendi voco, lumen naturale unicuique creaturæ à me conceſſum pro ipſius regimine & tutela, quamdiu illius compoſitio perſtat.

Medicus.

Videlicet lumen iſtud plus aut minus diffundis in unamquamque creaturæ ſpeciem prout in hanc magis aut minus inclinas, unde deducenda inæqualitas in illis obſervanda.

Natura.

Producta mea æquali amplector amore, virtutes autem & facultates quibus donantur interius; exterius autem eluceſcunt, utut differant & oppoſitæ videantur, mutuo ſibi nihil cedunt. An, exempli gratia, aliquid occurrit ſalubrius Auro, quin corruptioni minus obnoxium? Interim, quia ferrum omnibus hominibus ſumme eſt neceſſarium, ideo fit ut illud non minus auro illis commendabile ſit? An quicquam in rerum Natura occurrit quod effectus magis admirandos edat magnete? vel minimo ſeminis grano, quod germinat, incrementum ſumit, ac in ſemen revertitur? Id ſane majorem adhuc admirationẽ importat. Id enim ſcias velim, ſimplicia quæ pedibus conculcas, totidem eſſe pyxides præcioſas, depictas & diverſimode figuratas, totidem varioſque theſauros in ſe recondentia.

Medicus.

Quid? nullum diſcrimen ſtatuis inter inſectum, quod ortum ducit ex materia putri, & animal perfectum per generationem productum?

Natura.

Corruptionis meminiſti, tibi ignotiæ: Naſcuntur omnia & generantur uno eodemque modo; nulla creatura

præ aliis gloriam illam ſibi vendicet. Inſecta quod attinet (quæ immerito deſpicis,) Ars mea vivifica in illis magis elucefcit, utpote majori artificio & induſtria donatis, quàquam in animalibus grandi volumine præditis. Cuncta enim animalia, quibus conceſſum non fuit ut abſque cæterorum conſortio & auxilio rebus neceſſariis aut tutelæ propriæ providere queant, ſimul congregantur, quaſi conventu quodam laborem ſubeunt, unaque victitant, quò fit ut Apum ſocietas, aut agmen, vel Formicarum, quin & (*a*) Caſtorum, aut Taxorum, effectus multo majori admiratione dignos edant quam quos aut Cervus aut Aper, Tigris, vel Leo producere valent, quæ vitam degunt otioſam & ſolitariam in obſcuris antris & ſylvarum latebris, palatia ſibi non conſtruentia tabulatis diſtincta, annonam negligentia, vitæ otioſæ delitias, ac tandem in uſum non ducentia ſtratagemata, maximis ducibus in patriæ defenſionem familiaria, hinc ſcintilla unica nihil poteſt, plures ſimul compoſitæ in flammam erumpunt.

Medicus.

Infers ergo Rationem in Homine nihil aliud eſſe quam ſimplicem vivendi normam, ſicuti Brutis ſua inſita eſt.

Natura.

Jam ſatis ſuperque exiſtimabam me tibi demonſtraſſe, ex modo dictis. toto hoc ſermone nihil aliud intelligere quam partem animalem hominis, hanc ſolum jam in quæſtionem venire. Noſti ex propria experientia ſatis mihi eſſe ſi apud te corporis functiones exercere queam, nunquam vero me melius officio fungi quam cum in partes non venis: hinc quicunque prudentia eſt præditus mihi acquieſcit quoad omnia ſingularia officia organorum; Siquidem omnino illi ignota eſt ſtructura ac perfecta harmonia corporis, nihil aliud præſtat quam ut perpetuo collaudet beneficum depoſiti creditorem, adeo ſcilicet admirandi operæ pretii. At cum jam hæc in quæſtionem non veniant, redeamus ad artes vivendi quas gratis Animalibus conceſſi.

Medicus.

Jam dic quæſo quis tibi propoſitus finis in diverſis omnibus iſtis artibus?

Natura.

Conſervatio & perpetuitas ſpecierum: Iſtam impreſſionem viventi cuilibet indo, quinimo rebus quæ ſenſu deſtitutæ videntur, Diverſimode autem illas informo & rationibus tibi ignotis,

Medicus.

Vel aboletur iſta impreſſio, vel obedientiam non obtinet, ſi quidem creaturæ tuæ mutuum interitum ſibi inferunt, videntúrque legem ſubire dominium obtinentis.

Natura.

(*a*) Vide quæ de Caſtoribus tradit author fide dignus, qui pluſquam 50. annos in Canada vixit, adhuc in vivis, Et quod alii de Melibus aut Taxonibus ſcribunt, in Vkrania; De prioribus adnotandum eſt illos aggeres mirandos conſtruere, & domos duarum contignationum: Hos autem gregatim reluctari ejuſdem ſpeciei animalibus, bellum illis inferentibus, in praxim deducentes partem diſciplinæ noſtræ militaris. Silentio prætermitto Apes, illarum cellulas, politicum vivendi morem & œconomiam, hæc quippe omnibus nota.

Natura.

Jam te monui id quod vocas Deſtructionem nihil aliud eſſe quam Executionem diverſorum vivendi modorum Creaturarum; Unicuique ſcilicet, conſervandi gratia proprii individui, alimentum peculiare competit. Hoc autem cum illi occurrit, id aſſumit, adeo ut etiam illius penuria propriæ ſpeciei creaturas devoret; urgentiori vero premente inopia, ſui ipſius partem in alimentum convertit.

Medicus.

Ne vero ad extrema hæc confugiant Creaturæ tuæ, nunquid has ſuſtentare potes Aëre, Aqua, & Terra, adeo ut ſuſtentandæ gratia vitæ cogantur tua operæ pretia deſtruere.

Natura.

Id ipſum vero exequor ratione quorundam animalium, quæ alimentum ſolummodo adſumunt ex iis quæ ex aqua & aëre elicere poſſunt. Sed alia ſolidius alimentum expoſcunt quam quod reſpiratio ſuppeditat, alimenta à me ipſis deſtinata mille modis adparo, hac tamen cautione perpetuo adhibita, ut qno tardius iſtud alimentum diſtribuitur, eo magis increſcat & propagetur; Plantis, autem, Inſectis & Animalibus innoxiis, citum incrementum & ſui multiplicationem in infinitum, ea tantum lege concedo ut Fontes imitentur, Rivulos & Fluvios, qui terram egreſſi univerſum orbem pererrant, ſitim ſitientium ſedaturi; Juxta has leges, alimenta ea ratione ſpecificata ſeſe obtrudunt animanti illis indigenti, quo comedendo igni lampadi addat vitæ ſcintillas, quas leves iſtæ ſpecificationes concludunt.

Medicus.

Non inique ergo animalia homini in ſui ſubſidium occidere licet.

Natura.

Si iniquum eſſet occidere animalia, nec minor eſſet injuſtitia in comeſtione ſeminum plantarum, fructuum arborum & ovorum avium. Homo ergo religione non teneatur, in uſum proprium adducens producta Aquæ & Terræ? videlicet Piſces & Animalia ſylveſtria; Ea vero quod attinet quæ apud te educantur, quæ protectione tua dignaris, ſatis tibi ſit illa fœnore remunerare tuam tutelam, & alimenta quæ ipſis præbes; ſi quidem ut diteſcas ſpoliant ſe plumis & lana, Ova in pabulum tibi præbent & Lacte ſitim tuam ſedant. Ut miſſum faciam illorum laborem cum arva excolunt, & de loco in locum transferunt ſui laboris fructus. Accenſe & his recreationem quam in juventute tibi pariunt, æſtum quo feruntur in venationem tui delectamenti gratia, comitatum in quævis loca, & fidelitatem quam ad interitum uſque obſervant.

Medicus.

Quandoquidem aſſeruiſti particulam tantum creaturæ in alimentum convertere quod illa adſumit, quo reliquum evadit, an id diſperit?

Natura.

Nihil revera perit ejus quod vaſe occluſo concluditur; particulæ etiam ſi loco moveantur, colorem alium induunt & figuram mutant, in nihilum tamen non abeunt. Aqua diſſolutionis ſaponis, quam levis aura agitat, globulorũ infinitum numerum emit-

tit, viciſſim ſe deſtruentium & ſibi ſuccedentium, attamen nihil diſperit neque imminuitur: Id quod à materia divellitur in illam recidit; cum vero unus idémque aër globulos iſtos interius agitet, eoſque exterius ambiat, ſic ſpiritus creaturis animam inducens, & is qui quodammodo à compedibus ſpecificationis ſe expedivit, unus idémque eſt cum prædicto ſpiritu.

Medicus.

Hoc ſuppoſito nihil perire materiæ, attamen neceſſe eſt varias has commutationes illam ſaltem alterare.

Natura.

Si terræ fruſtum in infinitum figuli manibus verſari poteſt, ac novam toties induere figuram, potiori jure maſſa Elementorum cunctas has metamorphoſes ſubire eſt habilis citra alterationem; me quod attinet pro joco habeo cunctas has viciſſitudines.

Medicus.

Credo equidem, ſed qui fit ut obſervemus Figulum præparare terram ſibi fingendam; quid vero agas non perſpiciamus donec opus admodum provectum ſit?

Natura.

Quia artifex extra opificium ſuum verſatur, ego autem intra meum concludor; quapropter exteriorem tantum ovi ſuperficiem imitari illi licet; ad me vero ſolam pertinet jus, quæ interius lateo, pullum formandi.

Medicus.

Nunquid nobis rerum diſpoſitionem conſpicere licet intra id tempus quo te ipſam determinas materiæ ſpecificationi?

Natura.

Ita quidem, ſed oculis mentis, neutiquam corporeis, quia opificii mei initium duco à puncto imperceptibili, atque inde, tanquam à centro, duco circumferentiam puncto illi proportione reſpondentem, quam ut decet adimpleo, ſed velo obtectam; nemo enim unquam me palam operantem vidit, adeo ut opus meum pluſquam dimidium facti obtineat quando in ſenſus incurrit.

Medicus.

Quamobrem?

Natura.

Quia materia quam uſurpare ſoleo ab initio ad finem uſque compoſitionis cujuſpiam mixti oculis corporis eſt impervia, etiamſi Elementis objecta: Materia autem iſta nullibi copioſius reperitur, atque in mei commodum, quam in Aëre, Ideoque maximus eſt cuſtos pretioſi iſtius theſauri, in quo tanquam depoſitum latet; Ex amplo ergo hoc receptaculo, quod capite tuo excelſius eſt, & ſenſuum tuorum capacitatem excedit; ex eo ſalientes aquas educo à quibus mundi hortus coronarius decoratur, magis aut minus ſe attollentes prout originem altiorem ducunt: ſcias enim velim Vitam nihil aliud eſſe quam effluxum aquarum ſalientium, quarum Aſtra ſunt quaſi ſcaturigines, quæ de cœlo terram attingentia, undequaque exiliunt in theatrum orbis.

Medicus.

Me in admirationem pertrahis, inundorque multitudine cogitationum tuarum, quæ oracula tibi inſpirant.

Natura.

An horum quædam mente percipis.

Medicus.

Medicus.

Neſcio,ſed dicturus ſum, bona tua cum venia, me te perpendere tanquam ſpiritum immenſum, cui Elementa, ſenſibus noſtris imperceptibilia, corporis vices ſubminiſtrant. Cunctas creaturas illius eſſe organa animata,atque ſolummodo actionum illarum ope nos deprehendere quid revera ſis.

Natura.

Percipis ergo quomodo organis animam inſtruo,

Medicus.

Non omnino, ſed de te judicium ferens ex functionibus illis organorum, videtur mihi corpus tuum corporeitatem indere tuo ſpiritui, ſpiritum autem tuum ſpiritu donare tuum corpus. Utut vero ſit, impenſe gaudeo cum video qua dexteritate reſeras nucleos etiam duriſſimos, è quibus, tanquam è puncto, elicis creaturam immenſam & ponderis enormis, etiamſi terra unde prodit hæc Palma, aut hęc quecus nequaquā deprimatur,aut imminuatur: Hoc vero maxime mihi incomprehenſibile videtur cum perpendo qua dexteritate deducis hujus creaturæ partes eſſentiales ad punctum non minus illo exiguum unde producta eſt: hac comite eaque ſtupenda circumſtantia; quod nativitatis propriæ tempore ſolitaria eſſet, ac per ſecula integra ſingulis annis producit infinitum numerum creaturarum ſibi ſimilium.

Natura.

Si penetrabilis eſſet ingenio tuo hujus Puncti profunditas, de quo verba facis, in illo tanquam in compendio reperturus eſſes tuam quercum, tuamque palmam ſingulis ſuis proportionibus donatas. Sed aciem oculorum penetrabilem tibi opto, ſolummodo ut accurate videre queas cōpoſitionem partium inſectorū,quo tibi liceat judicium ferre de juſta illarum harmonia quando in motu ſunt conſtitutæ, minutius vero ſi hæc tibi ſcrutari daretur,non minorē forte eſſe diſtantiam tuæ eſſentiæ, ad extremam uſque diviſionem partium illud conſtituentium, quam tui ipſius in ſtatu in quo verſaris, comparate ad vaſtam iſtam amplitudinem quam concludit Firmamentum.

Medicus.

Sat multa mihi innotuerunt, quo in reverentiam adducar manus quæ tam affabre, tamque ſingulari induſtria,in ſpatio adeo anguſto, neceſſaria omnia ut inſecta pene imperceptibilia viam ſibi per cutim duram ſternant (*Acari*) Alia (*Pulices*) in altum exſiliant millies altius quam pro corporis magnitudine. Alia noctu claſſicum canant (*Culice*) ictuſque dolorificos infligant animalibus (*Leonibus & aliis*) maxime timendis. Adeo ut id apud me ratum fixumque ſi te amplius ſuſpiciendam in rebus minimis quam maximis.

Natura.

Nimio plura affers.

Medicus.

Ah! Quo non evectus eſſem fœcunditatem tuam admirandam,vaſtāque tuæ Providentiæ amplitudinem, ſi me edocendo quomodo mihi patecere poſſis, una eademque opera quomodo pro meritis te collaudare queam mihi demonſtraveris.

Hoc unum mihi ſupereſt, videlicet exclamem mirabundus, Quæ potentia? Quis ſpiritus? Quæ ſapientia tam diverſa corpora diſponens & conformans, modo omnino convenienti ut inde prodeant inclinationes & appetitus adeo diverſa?

Natura.

Laudibus me cumulas quæ nequaquam mihi competunt, Facultas mihi conceſſa æquiparanda non eſt omnipotentiæ Illius qui eam mihi concredidit. Si Elementa compono, ex illius mandato id ago, Ejus poteſtas voluntati ejuſdem æquipollet, Si rem quampiam eſſe velit, protinus illa emergit: An vocat quod nunquam extitit, illico id prodit, tamdiu durabile quamdiu illi libet: Vix vocem emiſit, Eſto mundus, ſtatim mundus è nihilo exiit. Hinc quando loquitur Cœli auſcultant, Terra aures præbet, Venti ſpiritum cohibent, Mare tumorem undarum reprimit, montes ad fundamenta uſque concutiuntur, Terrore occupantur omnes Creaturæ. Egomet, urgente officio meo, mandatis paritura, præcipiendi finem donec fecerit expecto, mei enim, Ejus reſpectu, eadem ratio eſt quæ fulgurum, etiamſi tonitru antecedere videantur, ejus tamen tantum ſunt progenies.

Medicus.

Quid, Supremæ alicui Divinitati ſubes? Doce me quæſo, ubinam illa quærenda ſit, quid agat, quid dicat?

Natura.

Fierine poteſt ut non percipias quæ de Authore Univerſi narrant variæ Aſtrorum revolutiones cœlos decorantium? Nunquid tibi obvium eſt quomodo Terra gratiam illi ſuam teſtatam facit reditu tempeſtatum, florum & fructuum fœcundarum: Annon Maris majeſtas te in illius venerationem ducere debet? Quænam tibi mens de vaſti Oceani ordinatis motibus? quodnam judicium fers de cunctis creaturis quibus baſin præbent vaſta illa corpora, aut illa concludunt? An ſurdæ tuæ aures ad Divina illa eloquia?

Medicus.

Nequaquam, Jam diſtinctionem adhibere doceor inter ea quę hactenus apud me indiſtincta erant. Nova ergo illa lumina animum meum penetrarunt; adeoque illum imbuerunt illuſtribus illis veritatibus, ut jam penes me fixum ſit Animum hominis incapacem eſſe ſcientiæ, Nihil amplius deinceps admittam, neque excipiam, Jam mihi ſatisfactum.

Natura.

Non hæc ſatis ſunt, nam præterea, quo ab errore te omnino liberem, velim ſcias diſtincte quid interſit diſcriminis inter Summum opificem & Naturam; Omnipotens creat, Natura autem producit, Si Animam creaturis afflo, Ille eſt qui fundum vitæ ſuppeditat, qui illam aufert & reſtituit; ſicuti Ars Naturam imitari ſtudet, itidem Natura creaturis perfectione induere enititur; At incaſſum in id adlaboro, quia Principiis adſtricta ſum; hoc unum in mea eſt poteſtate ut creaturis motum conciliem, eaque ratione illas regam, ut antequam ad exitum tendant, eo modo ſi licet componantur ut alias ſuccedentes habeant quæ veſtigiis illarum inſiſtant. At vero cum omnes hi excurſus ſint inæquales,

æquales, eo fit ut in me eodem tempore obſervare liceat.eodemque loco, creaturas naſcentes, alias intereuntes, alias in corruptionem abeuntes,quaſdam ad perfectionem tendentes, quam attingere nequeunt,ſicuti dixi; poteſtati enim meæ non minus limites præfixi ſunt in principio quam in fine.

Medicus.

Hæc adeo animo meo infixa ſunt, ut nullo negotio percipiam tui eandē eſſe rationem ac Solis, qui ſingulis decurſus ſui momentis, oritur & occidit alicujus cauſa: adeo ut motus ille tuus perpetuus, non ſecus ac illius, argumentum inſigne præbeat te in illius poteſtate eſſe, ipſique ſubordinatam.

Natura.

Hactenus ſaniora non protuliſti, etiam ſi ſimilitudo cum Sole inſtituta quodam ſenſu non quadret;nam ſi vera dicere volumus, aſtrum hoc nunquam oritur, nunquam occidit. Vitæ eſt origo, quam Planetæ omnes, qui illius igne indigent,ſedulo inquirunt, illius lumine fruituri, hinc nonniſi mœſti ab eo recedunt.

Medicus.

Captum iſta meum ſuperant, Id unum à te requiro, Num vitia in creaturis obſervabilia effectus ſint limitum poteſtati tuæ præfixorum?

Natura.

Vitia in creaturis occurrentia nequaquam mihi adſcribenda: mandata mea æqua ſunt, materia vero non perpetuo correſpondet meis votis. Interim utut imperfecta ſeſe tibi offerat creatura, multo mirabiliora continet quam quæ tota vita concipere queas.

Medicus.

Eu! vita noſtra adeo eſt brevis ut vix ſufficiat tibi obiter inſpiciendæ; Lubens tamen id quod reliquum de vita mea ſupereſt dicarem,ſi modo dicere volueris quomodo id mihi impendendum ſit,

Natura.

In parte animali imitator ſis animalium, quæ mores imitantur ſibi ſimilium, neque tamen ſpeciei propriæ limites egrediuntur.

Medicus.

Animalia an quidpiam obſervatu dignum obtinent, neque ab homine ratione prædito effectum?

Natura.

Quinimo nihil agunt cui non te attentum eſſe omnino deceat, animadverte illorum providentiam, quanto labore congerant & conſervent annonam; mirare illorum induſtriam in nidorum conſtructione & ſecúra horum collocatione; quam caute ſibi caveant, & quanta pericula in pullitie ſua cuſtodienda pericula ſubeant; quanta munditie circa illos mater utatur; quam graviter de pabulo illis provideat, quam ſedula ſit in illius præparatione ac æqua diviſione: Perpende tandem quanto amore animalia eos perſequantur qui ſibi ſunt benefici, quam acriter perſequantur qui noxam inferunt; Illorum præterea animum, generoſitatem, ac præſertim conſtantiam in eodem vitæ genere; nam futurum ut ex eorum regimine deducere queas quomodo te ipſum regere debeas.

Medicus.

Poſito dari aliquod animal quod apparenter aliquid rationi conſonum agat, in illo occurunt quæ nulla lege rectrice utuntur:

Natura.

Idipſum, inquam, nego, maxima enim Animantium pars cum cibum aſſumpſit, ſi juvenes illæ fuerint & liberæ, ſe recreant: Si annoſæ aut delaſſatæ, non actrices ſunt ſed ſpectatrices. Fames ſi urgeat, qua re illi ſatisfaciant diſquirunt, exercitium autem, quo alimentum diſquirunt, in cauſa eſt ut melius illis ſapiat magiſq; conducat. Tandem lenem vitam ducunt, neque diſſidium unquam illis intercedit, niſi cum Veneris oeſtro percelluntur.

Medicus.

Non eadem eſt hominis ratio, qui nunquam manſuetior eſt quam cum amoribus eſt irretitus.

Natura.

Ne mihi hominem in exemplum adducas, Animalium omnium ille eſt maxime intemperans, ac præſertim in amore, in quo Phœnicis inſtar comburitur & conſumitur, ſpe renaſcendi ex propriis cineribus, vel incerniculo conferendus quod in infinitum ſuccuſſum nihil præter ſonum retinet.

Medicus.

Ex his colligo velle te hominem eſſe imitatorem animalium in illorum officiis, ludis, ac præſertim temperantia ac uniformi vita?

Natura.

Revera, ſed ſimul intendo Rationem, quæ ſuperior eſt Elementis, nobilitatem ſuam & præſtantiam ubique demonſtrare, teſtem conditionis adeo excelſæ, qua ſuperat quicquid viſibile continet hic Orbis.

Medicus.

Equidem percipio ea quæ modo in corporis gratiam dixiſti, Rationem ſpectare; Quam vero viam initurus ſum aſſequuturus virtutes quas continent Elementa, ac modum quo illa informas, Quod enim obiter dixiſti anxium me admodum reddit,

Natura.

Ut ſcias quomodo agunt Elementa, confide mihi theſaurum horreorum tuorum, & accurate obſerva quomodo incedam, centuplum fœnus tibi reddditura, & præſtantius & elegantius; Sin has operationes videre aves aliis figuris involutas, propriis curis invita me ac labore; in tuis vineis & hortis, quo delitias & copiam ſimul invectura ſum, unde ſalubres conſequentias elicire tibi licebit ad morbos etiam deſperatiſſimos.

Medicus.

Siquidem divitias tuas ſu erga me prodige effundere velis, toto animo quoſvis mundi theſauros reſpuo.

Natura.

Neque egeſtas ideo te manebit, In ſingulis mundi regionibus poſui quicquid illis convenit, ad incolarum ſubſiſtentiam, & eorum qui me colunt. Liberam fruitionem ipſis concedo, neque in gratiam hominis aliud quidpiam mihi agere datum eſt, nihil enim ſibi peculiare poſſidere poteſt. Vale, utinam in commodum tuum cedat innotuiſſe Sylveſtri iſti homini, Stude & imitare ipſius

ipſius regimen; Hoc pacto incolumitatem diuturnam adepturus es, neque tibi neque aliis moleſtus: Id tandem ratum habeas viam cui inſiſtit eam eſſe quę maxime mihi probatur. Vale.

Medicus.

Quid! non amplius te viſurus ſum?

Sylveſter.

Quomodo hæc conveniunt cum iis quæ modo dixiſti, tibi abunde eſſe ſatisfactum, adeo ut deinceps nihil auſcultaturus eſſes, nihil excepturus: Exinde quæ non porro allata? Satisfactum inquam tibi.

Medicus.

Nequaquam his acquieſco; confirma, quæſo, verbo id quod modo mihi inſpiraſti; Verbum adhuc rogo, poſthac nihil mihi amplius erit in votis, neque quod exoptem.

Natura.

Etiamſi ab aliis nihil tibi immineret periculi, tibi ipſi diffide, quo vero tutus vivas ab hominum iniquitate, nemini adſtrictus eſto, nihil velis: Duc vitam innoxiam & tranquillam: aliorum malis conſentito: propria nequaquam exaggerando, Paucis omnibus beneficus eſto, ac omni tempore veritatem colito.

Medicus.

Hæc ex animo exequar, an quicquam melius quam quod mihi inſpiras?

Sylveſter.

Tandem tibi ſatisfactum.

Medicus.

Nihil ultra afferri poteſt; ſed adeo vereor ne memoria mea excidant quæ dicta ſunt, ut manum calamo admovere impatientia tenear.

Sylveſter.

Unica cautio tibi obſervanda eſt ratione ſeminum quibus Anima mundi animum tuum ditavit, hæc eſt, ut ex hoc eradices quicquid plantarum noxiarum ſchola illi inſevit, ne ſimplicia Naturæ ea ſuffocent.

Medicus.

Hoc ſatis non eſt, homicidia à me perpetrata, ac pretioſa talenta mihi commiſſa, jubent ut caput meum exponam iis quorum conſanguineos & amicos ad orcum demiſi, eoſdemque ſermonibus meis, proprioque exemplo ad Naturæ leges deducam. Nunquam enim mors læta mihi adveniet quin gratiam meam teſtatam fecerim, nulli parcens labori quo homines devios faciam ab intemperantia in cibo & potu, ipſos liberem à Medicorum morbo, & Medicinæ erroribus.

ZODIACI MEDICO-GALLICI.

SIVE

Miſcellaneorum curioſorum Medico-Phyſicorum, Celeberrimorum Medicorum, & aliorum in Gallia Eruditorum.

ANNI QVINTI.

OCTOBER.

TRACTATUS.

De Meteoriis, Et Cometa qui viſus anno 1680.
Dom. GUEPINI, *Redonenſis.*

NON decet hominem acquieſcere cuipiam opinioni, utplurimum erroneæ circa eventus extraordinarios, quin cauſam ſcrutatus fuerit, nedum prædicere effectus certos & indubios, quin originem & fundamentum perſpecta habuerit: Non ita pridem nobis adparuit Cometa, ad cujus aſpectũ proculdubio formidine percelli debent etiam intrepidi, obrationes à me adducendas, at non eouſque ut producantur entia rationis & phantaſmata inania; Siquidem revera non majorẽ admirationem ciere debet hoc meteorum quam ſtellæ cadentes, capræ ſaltantes, dracones volantes, ignes fatui, fulgura, tonitrua, & alia ex eadem materia conſtantia: Cunctos illos ignes prætereo, unicum ex eorum numero in unaquaque aëris regione conſtituturus.

Id primo obſervandum tres conſtitui in Aëre regiones infimam, mediam & ſummam.

Inferior aëris regio illa eſt quæ nos circumfluit, ædificia noſtra, exporrigiturque ad montium non omnino excelſorum cacumina.

Media à cacumine dictorum montium ad culmen editiſſimorũ protenditur: Exceptos tamen volo montem Olympũ, Caucaſum & alios quoſdã.

Suprema tandem procedit à cacumine excelſiſſimorum montium ad uſque ignis ſphæram: Quærunt nonnulli; An detur, at hic locus non eſt quæſtioni illi diſcutiendæ.

In prima aëris regione generantur nebulæ, pruinæ, ignes fatui, Caſtor, Pollux, Helena.

In ſecunda procreantur fulgura, tonitrua, fulmina, pluvia, grando, nix, capræ ſaltantes, dracones volantes, faces, jacula, iris, parelia, virgæ, coronæ.

In tertia ortum habent ſtellæ cadentes & Cometæ, imo quandoque ſublimius generantur.

Duplex materia in genere originem & materiam præbet meteoris, proxima & remota, Remota eſt aqua & terra, Proxima vapor & exhalatio, Nulli non notum aliud eſſe vaporem aliud exhalationem, Vapor exurgit è corporibus humidis, exempli gratia, aqua, vino, oleo; Exhalatio manat è corpore ſicco & arido, ſicuti terra, ſulphuribus, bituminoſa materia, reſinis, vitriolis.

Materia proxima meteororum ſiccorum (humida miſſa facio) nihil aliud eſt quam inſignis quantitas exhalationum pinguium, oleoſarum, viſcidarum, terreſtrium, bituminoſarum, ac proinde admodum combuſtibilium, è corpore illorum naturali eductorum facultate ſolis aliorumq; ſiderum, quæ in halitus, à quibus dum exhalant, attenuantur, ſpirituoſam induunt naturam vi illorum genitiva, retinent nihilominus naturam corporis è quo prodierunt.

Obſervandum eſt dari ignes ſubterraneos, qui multum conferunt elevandis illis exhalationibus.

Adducatur in exemplum vulgatiſſimum is qui generationem habent in prima aëris regione; Ignes fatui maxime omnium vulgares: Illorum materia non alia eſt quam exhalatio viſcida, pinguis & glutinoſa, ac proinde ignis capax, à Sole attracta aliiſque ſignis cœleſtibus; Admodum mobiles ſunt, quamobrem ad minimum motum in aëre ſaltitant, utplurimum generationem habent in cloacis, in ſepulchretis & paludibus, quia loca illa abundant exhalationibus ejuſmodi pinguibus & viſcidis.

Quæſieris forte, quomodo hæc materia flammam concipiat? Reſpondebo illam materiam, aut exhalationes illas dum compinguntur, per diem aliquãdo accendi ab ardore Solis, id quod deprehendi nequit à nobis, quia lumen majus extinguit minus: Incendium quoque poſſunt concipere à motu alicujus corporis ambiẽtis: Obiicies ignẽ non poſſe adeo facile ſuſcitari è corpore? Singulari innixus ſum principio quoad naturam illius Ignis, quẽ voco Quintam elementorum eſſentiã, alius materiã Animalem; Hæc propemodũ accedit ad materiam ſubtilem *D. Carteſii*, vel materiam primã Philoſophorum, formis & accidentibus privatam: Aſſero in unoquoque corpore reperiri id Elixir, quod ſubtiliter elicitum, non

arduo negotio in flammam erumpere facit materiam ignis admodum rapacem, cujuſmodi eſt ignium illorum fatuorum: Illius copia abundant ſalia, ſulphura, bitumina, reſinæ: Quo fit ut lapis fulmineus, qui exinde originem ducit, multum illius procreet: Ulterius dico à fortiſſima preſſione aëris exilire ignẽ: Exempli gratia rota rhedę, ſi tantillo oleo & aqua vitæ illita fuerit, citatiſſimo motu circumducta, flammam excitatura eſt ab iſta aëris inde prodituri conſtrictione; Spiritus illi utplurimum diffuſi ſunt, neq; niſi compreſſi ëdunt effectũ: Spiritus Salis non accendunt res combuſtibiles, at ſi coacti fuerint mediante cryſtallo concavo, corpus ſuſcepturum radium non difficulter incandeſcet.

Diſcrimen pono inter Solis ſpiritus ſubtiles, & prædicta materiã animalẽ: Exiſtimo hanc creatam fuiſſe à Potentiſſimo rerũ omniũ creatore, ſeorſim à rebus cęteris, ſicuti Animã univerſalẽ: Ab aëre defertur, qui illi vehiculo eſt, in omnes mundi plagas: Materia hæc animales multas obtinet vires cũ Sol horizontẽ noſtrũ illuſtrat, quia obvios habens ſpiritus, proximũ habentes cũ illius qualitatibus ſymbolum, majori operatur efficacia, intimiuſq; penetrati materia illa agitata & compreſſa ab aliquo corpore, ſi proximas habuerit materias illas combuſtibiles; illas inflammat, id quod ſæpe numero Solis auxilio adveniente contingit.

Nonnulli cenſent revera à Geniis, vel ſpiritibus erroneis, circumferri fatuos illos ignes: hanc vero afferunt rationẽ, quod ſpiritus illi in præcipitia deducãt, fugientẽ hominẽ perſequantur; Nec mirum, aufugiens eques aërem quẽ pertranſit agitat, imo ob circulationem aëris quam inducit circumcirca ſe, eadem ratione ſecum abripit quæcunq; corpuſcula levia ambiunt aërẽ illum agitatũ: Si animus ſit invaſionem illorũ igniũ effugere, aërẽ quam minimum poteris agita: Eorum flamma luminoſa eſt, ſed nequaquam urit, eo quod rarior eſt & ſubtilior: Si digitum ſpiritui vini immergas, eundemque flammæ candelæ admoveas, flammam circa digitum conſpecturus es, illæſo digito, eo quod illius flãma rarior eſt & ſpirituoſior, Vocantur illi ignes *Caſtor* & *Pollux*, ſi ſimul apparuerint, referente *Plinio*, apparitio illa fauſti ominis eſt, Si unicus ignis affulſerit, *Helenam* dicunt: Idem author infelix eſſe illius præſagium tradit, at res, me judice, omni fundamento deſtituitur: Fatui illi ignes evaneſcunt ubi materia diſſipata fuerit, vel ſi ſuffocati fuerint à frigidiori aliquo corpore & humidiori.

Tranſeamus nunc ad Ignes qui utplurimũ in ſecũda aëris regione generationẽ habent, ex his Tonitru maxime admirandum, non ſolũ ratione terroris quẽ incutit, ſed præterea ob effectus ſtupendos & extraordinarios.

Cum materia hæc viſcoſa & combuſtibilis, aut exhalatio terreſtris, de qua ante à me actũ eſt, coarctata eſt & cœrcita intra duas nubes frigidas & humidas, tunc obvium habens ſibi adverſariũ, conatus adhibet ut carceres effugiat, unde exoritur formidandũ illud murmur quod ſupra capita noſtra rotari percipimus; præ agitatione autẽ excitata ab illo motu vehemẽti, nubes ſecedit, atq; à colliſione percipitur fragor, cui Tonitru nomẽ indimus: Nonnulli cenſent ignẽ tãtũmodo accẽdi ob violentam agitationem & colliſio-

nem

nem amborum illorum corporum, nec abnuo, ſed poteſt ibi accendi ab ardore Solis, ante incarcerationem; idque iterum poteſt contingere à decidua ſtella cadente illabente in congeriem illam materiæ flammæ facile ſuſceptibilis.

Dices forte, ſæpenumero Tonitru ſe audiendum præbuiſſe etiam aëre ſereno, ac proinde illius cauſam non eſſe adſcribendam exhalationibus illis intra nubes concluſis? Revera res poſſibilis eſt, at omnino neceſſe erat adfuiſſe nubes, eaſque non diſſitas, intra quas coercebantur prædictæ exhalationes, tanta violentia & impetu agitatas ut cœlũ universũ reſonaret.

Id vero adnotandum nunquam fulgur citra tonitru conſpici, ſin illud aliquod citra hoc conſpicuum fuerit, id fit quia viſus ſenſus eſt auditu acutior, qui obtuſior eſt quam ut è longinquo fragorem percipere valeat, quamobrem fulgur fragorem præcedit, etſi hic ſemper prior ſit.

Poteſt quidem audiri tonitru, nec tamen fulgur animaduerti, etſi fulgur fere ſemper adſit; hoc vero ſi conſpicuum non ſit, cauſa referenda eſt in nubes inter nos & fulgur interpoſitas: Dixi *fere ſemper*, quia accidere poteſt intra nubes etſi hæ non divellantur.

Tria Tonitruum genera admitto: Si exhalationibus materiam præbuerit materia ſulphurea, oleoſa & bituminoſa, tunc illorum effectus eſt combuſtio & nigredo, non autem fractio; Si ortum ducant à materia ſulphurea & nitroſa, tunc temporis ingens fragor exoritur, quicquid obvium habuerint illud effringunt, generaturque lapis ex ſulphure illo & nitro, fixatus à ſpiritu quopiam adſtringente obvio fortiter compreſſus inter duas illas nubes. Si plurimus adfuerit ſal volatilis, ac adſit copia ingens ſpiritus illius penetrabilis, vitriolici & mordicantis, ab illis calcinatur lamina enſis intra vaginam, atque nummi in crumena liqueſiunt, intactis & illæſis tum vagina tum crumena: Prædicti ſpiritus adoriuntur ſolum & vim exſerunt in ea quæ obſiſtunt, id quod experiẽtia oſtendit in aqua forti, quæ exodit & ſculpit ferrum, ceræ interim parcens.

Redeamus ad *Cometam*, qui in tertia aëris regione generationem habet, imo aliquando ſuperius, ac paucis illius generationem perſtringamus; *Materia de qua* ſupra actum eſt, Cometis quoque communis eſt: Revera exhalationes ex quibus oriuntur oleoſæ ſunt, pingues & viſcidæ, imo majori adſunt copia; qua de cauſa ignis diutius permanet & agit in materiam illam humidam, nihilominus tamen admodum combuſtibilem; Requiritur tamen ut vapori illi pingui commiſti ſint plurimi ſpiritus terreſtres bituminoſi, à quibus flamma cohibeatur.

Cometæ variis figuris conſpiciendos ſe exhibent, aliquando referunt ſtellas comatas & barbatas, aliquando enſem vel ſecurim, cauda aliquando brevior eſt, aliquando prolixior pro fortunæ ludibrio & materiæ conditione.

Si Sol è directo fuerit oppoſitus dictis Cometis, atque radios fortiter in dictam materiam ille vibraverit, radios viſibiles profert ſingulari irradiatione capillitij forma, barbæ aut alterius rei, prout materia rara eſt, vel compacta; Si caudati fuerint

illi Cometæ, ratio eſt quod oblique Sol illos feriat, ac radios viſibiles in materiam receptioni illorum idoneam ejaculetur, quamobrem forma caudæ ſe exhibet.

Supponendum eſt Caudam illam, quam conſpicimus, flammam non ſuſcepiſſe, non minus enim micaret quam forma ſtellæ quæ initio ſe prodit, Argumento eſt quod cauda in fine latior ſit quam in principio; unde manifeſtum eſt illam nihil aliud eſſe quam irradiationem: Si eſſet ignis accenſus, de eſſentia ignis eſt aſcendere, adeoque initium foret latius, finis autem ſtrictior in pyramidis formam.

Hæc vero in oppoſitum afferuntur, Si Globus eſſet qui accepto lumine Solis hoc diffunderet per longam ſeriem, caudæ ſpecie ſe efferentem, irridiationis hujus quodnam eſſet ſubjectum, non immerito aris cœlum ſimplicius eſſe quam ut admittere poſſit irradiationem? Paucis reſpondeo, plurimam adeſſe ejuſmodi materiam quæ nondum flammam admiſit, globum illum igneum circumdantem, inſtar ſtellæ ſe prodentem: Solem autem radios ſuos ejaculantem in partes maxime compactas, longam reflexionem emittere caudæ formam obtinentem: Reflexionem evidenter hoc comprobat, quod ſi Sol ex una parte adfuerit, cauda ſemper oppoſitam teneat, adeo ut evidentiſſimum ſit hunc ab illo lumen mutuari.

Objicies lumen Solis non poſſe reflecti in corpus accenſum ac undique conflagrans? Non diffiteor, at accenſus ille globus, tibi ſtellæ formam referens, in quibuſdam tantum partibus ignem concepit, neque ea facilitate conflagrat qua in inferiori hac regione aëris, quin proximus eſt ſuo elemento; qua de cauſa diutius perſeverant.

Cometæ triplici motu agitantur, per primum ab oriente in occidentem, ſicuti ſtellæ: Per ſecundum, ab occidente in orientem, propemodum ſicuti Venus; Per tertium, incredibili latitudine verſus ſeptentrionem aut meridiem, quali hic movetur.

A nonnullis quæritur, Num Cometæ aliquando Luna ſuperiores ſint? Negativam quidam tuentur, Ego vero non impoſſibilem rem judico, quandoquidem in ſuperiore Lunæ regione materia ſatis ſubtilis eſt & rara, quæ tranſitum illis concedat: Secundo probatur, quod tam brevi tempore tam inſignes curſu non perficerent, ſicuti de quodam ajunt qui duravit trimeſtre & peragravit intra ſeptuaginta dies à decima quinta parte Virginis uſque ad octavam partem Scorpionis, hoc eſt propemodum in longitudine ſexaginta partes Zodiaci, Plurimi aſſerunt ipſos poſſe aſcendere ad ſtellam uſque Jovis: at illis aſſenſum non præbeo, ob Solis ardorem à quo illico abſumeretur materiatam facile combuſtibilis: Non inficias jerim ipſos aſcendere poſſe ad cœlum uſque Lunæ & Mercurij, at num ad Veneris uſque; dubito, ob Solis viciniam.

Nulli dubium eſt Cometas mortis eſſe anteſignanos, Famis certos prænuntios, morborum, ſterjlitatis, ac ut plurimum peſtis: Bellum autem & urbiū excidia minari, non video quo fun-

fundamento quis afferat: Id primo perpendendum prædictam materiam indeſinenter ardere; plurimos inde exilire pernitioſos ſpiritus, qui per aëra delati, ipſorum vehiculum, illi quem inſpiramus commiſcentur: Porro cum prædicti ſpiritus ſumma malignitate ſint præditi, & æſtuoſi, qui teneriori & molliori ſunt temperamento, mulieres præſertim, facilius illorum injuriæ exponuntur quam ruſticus, qui quemvis aërem impurum continuo inſpirat.

De Annonæ penuria, ſeu Fame, res clara eſt, Illud manifeſtum eſt ejuſmodi exhalationum attractionem ſobolem eſſe intenſæ caliditatis, quæ cum ſementes & germina comburit, ſterilitatem ſubſequi neceſſe eſt, adeo ut terræ fructus pereant à defectu humiditatis idoneæ.

Tandem congeries illa exhalationum, ac ſpiritus illi, ab igne diſtribuuntur, ac in provinciam, regnum, unum vel plura, emanantes, morbos lethales inducunt exitioſa ſua vi, & conſpectum noſtrum effugiunt.

FONS MINERALIS PROPE ARELATEN, in Gallia Narbonenſi, repertus.

Ex Mercurij Amœni menſe Novembri 1680.

A Semeſtri (martio menſe 1680.) Fons mineralis innotuit, ducentis paſſibus ab Arelatis: Fortunæ debetur illius inventio, Puella, pecoris cuſtos, jampridem hydropis ſpecie detinebatur quem nulla ars ſuperare valuit; Menſe Iulio Meynenſem fontem medicatum adit, ſolatium ab aquis ibi ſcaturientibus quæſitura, Tribus annis ex ſerie illas frequentavit, at mali exaſperatione prohibente acceſſum, ultima tempeſtate idonea, neſcio quo inſtinctu, adit aquas recens exploratas: Iam pridem & ante multa ſæcula illac decurrebant, facultates vero nemo compertas habuit: Vix tridui aut quatridui ſpatio hauſit, hydropis imminutionem ſenſibilem deprehendit: Ab uſu non deſtitit à Beneficium perceptum impulit virum non ignobilem, doloribus nephriticis vexatum, & calculo, ad illarum experimentum faciendum, quod pari ſucceſſu contigit: Illico fama volat, ac rei miræ novitas undique ſpargitur: Per duarum hebdomadarum decurſum ad illum Fontem plusquam quingenti ægri confluunt, cujuſcunque ſexus & ætatis, Sanitatem omnes adepti ſunt, aut ſaltem evidens ſolatium reportarunt; Cuſtodis porro pecorum ſanitas propemodum integra fuit.

At vero quantumvis ſalutiferi eſſent effectus dictarum aquarum, uſus illarum authoritate publica ſanciendus fuit, ſed præmiſſa anatome: Inſtituta illa fuit in Baſilica, in conſpectu Conſulum: Evaporatione & diſtillatione peractis, cui ſubjectæ ſunt pluſquam triginta heminæ, hypoſtaſis candicans relicta eſt, ſaporis aciduſculi & ſubſalſi, acris & pungentis; Adſtites Medici nitratas eſſe ma-

ximam partem pronuntiarunt, & præterea quod in uno alembico nitrum in plurima cryſtalla aculeata concretum, variis coloribus diſtincta; Iriſque æmula deprehenſum eſt: Nec abeſſe omnino chalcanthum crediderunt, Quicquid ſit, experientia duce, ob ſummam aperiendi & refrigerandi vim, ſtomachum nec lædunt, nec illi graves ſunt, ideoque calculoſis admodum conducunt, hydropicis, obſtructionibus laborantibus; vitiis habitus corporis ab impura maſſa ſanguinea naſcentibus & humorum vitio: At vero id commoditatis accedit, quod ſcaturiginem & urbem juſtæ deambulationis ſpatium tantum intercedat; atque copia adſit eorum quæ gratiam loco cuipiam conciliant; Ad lævam conſpicitur ſtagnum tranquilium, ad dextram vero perſpicitur murmur Durantiæ fluvij ex alto præcipitis, & duo molendina circumvolventis, Aquæ ductui originem præbentis, cujus ſtructura in admirationem trahit: Non procul adeſt arbuſcularum congeries; ardorem ſolis umbraculo ſuo arcentium: Loci quidam gratæ ſolitudini occaſionem præbent; opricationi idonei per varios errores, atque aula, viridantibus perpetuo herbis ſtrata, in circuli ſpeciem efficta ope grandiorum arborum, intertextis ſylveſtribus & variis fruticibus; quo natura induſtriam ſuam magis quam ars contuliſſe videtur; Omnia tamen amoenitate arrident; nec oculis proximiora objecta limites opponunt; neque diſſita eos effugiunt.

Mira etiam circumferuntur de duobus aliis fontibus mineralibus in Neryco; conſtantibus ex ſale nitro antiquorum, quod facile eſt deprehendere ex evaporatione: eo tamen diſcrimine quod minor fons duplicem obtineat illius Salis portionem, ad eum quem major pelvis excipit: Admodum illos conferre ajunt perfectæ, paralyſeos curationi, rheumatiſmo, ac in genere morbis omnibus vitio ventriculi aut vaporibus ortum debentibus: Excerpta hæc, à me ex ſchedis Domini *Terrarii*, Canonici regularis St, Auguſtini, Theologiæ Doctoris, Presbyteri St. Petri Monlucenſis; cui ante ſexennium in vicinia dictarum aquarum conſtitutum eſt; qui à ſemel epotis liberationem ab initiante linguæ paralyſi obtinuit: Ex ejus ſententia illarum celebritas Romanos olim ibi locorum detinuit, ac ad urbem condendam impulit, cujus amplitudinem reliquiæ & veſtigia amphitheatri adhuc exhibent: Opinionem firmant tria numiſmata Neronis Imperatoris, ab ipſo reperta dum ſcrutatur ruinas illius antiqui amphitheatri: Hęc ſi vera ſunt, ad minus ante ſexdecim ſæcula innotuit vis dictarum aquarum, inter thermas Galliæ primas tenentes, miraculis pluribus inſignes, E quibus ſequentia recenſet.

Dom. *Abbas Charrautius*, pedum & brachiorum uſu deſtitutus, quorum oſſa inflexa erant, cum tanta membrorum debilitate ut toto decennio greſſum firmare non valuerit, omnimodam ſanationem adeptus eſt.

Domina *Chambouran*, partium inferiorum paralyſi affecta, cum extenuatione omnimodo femorum & tibiarum, calore nativo omnino deſtitutarum?

tutarum, balnei ope & ſtillicidij cito & perfecte liberata eſt.

Nec minus fortunati fuere Dom. Presbyteri *Montaicus & Perruſius*, Dom. *Montaſſiegeus*, ac plures alij toto corpore paralytici.

Dom. à *S. Germano*, Marchiæ Gubernatori, utroque crure paralyticus, cum nodis in omnibus articulis protuberantibus, podagræ progenie, Neryum curru advectus, octogenario proximus, toto octennio ambulandi poteſtate omnino deſtitutus, adeo perfecte convaluit, ut non modo libere ambulare licuerit, ſed & priuſquam Marcham repeteret, indictæ venationi prope caſtrum Forgenſe adſtiterit, altero à Neryo miliari, curſu, equo vectus, leporem perſequutus.

Domina *de Coudras*, *Montpenſeria*, in itinere ad aquas Vichyenſes, in oppido Coumentry ad vitæ diſcrimen adducta, tertio demum die Neryum pervenit, à quo duobus tantum miliaribus aberat, inde integram valetudinem conſequuta ad ſuos rediit.

Hoc ipſo anno viſa eſt Dominale *Feron*, Monialis Pariſienſis, Neptis Illuſtris Dom. primi Præſidis, à quadriennio paralyſi affecta, ubi thermis vale dixit, liberrime ambulare: Tot inſignes curationes ampla ſunt teſtimonia efficaciæ dictarum aquarum in expugnandis prædictis malis.

QVÆSTIO.

Num Aquæ Minerales, quocunque modo in uſum veniant, Vtiles ſint vel noxiæ?

Anonymi.

AQuæ minerales, quæ ſponte ſcaturiunt, Mineralium viribus imbutæ, amplam ſuppeditant Medicis diſſertandi materiam: A mineralibus enim aquæ proprietates hauriunt æque diverſas ac inter ſe illæ differunt: Sed ut hæc quæſtio quam dilucidiſſime fieri poteſt explicetur, adnotaturus ſum diverſas materias quæ harum Aquarum compoſitionem ingrediuntur, quo earum proprietates melius extricentur, & apertius eluceſcant operationes erga eos qui illis utuntur, Cæterum priuſquam materias in aperto ponam, è quibus Aquæ minerales quicquid obtinent virium hauriunt, nonnulla adducturus ſum de illarum Scaturigine & Calore.

Aquæ pluviæ terram permeant, poſtquam deciderunt colligi ſolent in rivulos qui Fontes conſtituunt, nam prout Aquæ terram penetrant, ſemper progrediuntur declivitatem loci ſequutę, innatamque ſibi gravitatem, quapropter perpetuo exilire videntur infra loca in quę decidunt; Ideoque facile eſt conceptu quomodo Aquę Fontium minerales evadant, ſiquidem terram perfluendo idoneę ſunt diſſolvendis & abripiendis mineralibus ſibi obviis, quę etiam abluunt.

At vero non ita pronum eſt *Caloris*

illarum cauſam reperire, quia locus terræ, quem aquæ Minerales perluunt, eas frigefacit potius quam ut calorem illis imprimat; ac facile eſt judicare ex cryptis in quibus aſſervatur glacies, terræ partem infimam natura eſſe frigidam; Cæterum non adeo occulta eſt illa cauſa quin ſe prodere poſſit; ſi enim animum attendamus ad actionem emergentem ex commixtione Salium, quibus Chymici nomina *Acidi & Alkali* indidere, non inani conjectura aſſequuturi, ſumus occurſum & conflictum amborum iſtorum Salium in aquis mineralibus, cauſam eſſe incaleſcentiæ illarum, quia veriſimiliter hæ Aquæ calorem concipiunt non ſecus ac aqua communis in quam conjicitur calx viva, aut ſicuti cum ſpiritus Vitrioli remiſcetur Oleo Tartari per deliquium facto.

Si quid accuratius adferendum de calore exorto ex occurſu Acidi & Alkali, dicendum Acidum ſal eſſe coactum & compactum, cujus anguli acuti ſunt & ſcindentes; Alkali contra ſal eſſe ſpongioſum, cujus pori inſtructi ſunt corpuſculis igneis, illis ſimilibus quæ ſe implicant metallis aliiſque materiis quæ igne vehementi in calcem deducuntur.

Traditis ideis amborum iſtorum Salium, dilucide forſan explicaturus ſum Effervefcentiam & Calorem quæ ex illorum concurſu excitantur: Ideoque cum ambo hęc finguntur uni eidemq; liquori innatare unicuiq; obvium eſt ut credat neceſſarium eſſe mutuum illorum conflictum, quapropter quo momento in ſe invicem concurrunt, Acidum illico aculeos ſuos infigit poris Alkali, ac proinde latentia in illo corpuſcula ignea expellit: quo fit ut corpuſcula illa mobilia illico exitum moliantur & erumpant, miraque celeritate totum liquorem permeent, in quo excitant calorem & effervefcentiam, quam obſervare licet in aquis quibus immittuntur ejuſmodi Salia.

Si jam quęratur, quare Acida expellunt corpuſcula ignea ex latebris quas ante paraverant in Salibus Alkalinis? Reſpondeo hoc ideo fieri, quod pori Alkali majorem convenientiam habeant & proportionem cum aculeis Acidi quam cum corpuſculis igneis; quapropter poſtremæ hæ ſubſtantiæ coguntur cedere Acidis quæ Validiora ſunt.

At vero jam diſquiramus media uſurpari ſolita ad dignoſcendas diverſas materias quæ ingrediuntur compoſitionem Aquarum mineralium.

Cum animus eſt inveſtigare naturam corporum ex quibus conflatur virtus Aquarum mineralium, diſtillationi illa ſubjiciantur per alembicum; aut commiſceantur quædam materiæ, aut certi liquores, tunc certus fies aquam mineralem facultatem ſuam omnino contrahere è Nitro, cum in habitum ſolveris quinquaginta aut ſexaginta illius ſextarios, Sal autem in fundo cucurbitæ reſtibile ignem concipit ſimul ac in carbones ardentes conjicitur.

Eadem

Eadem ratione conjicere eſt late-re Vitriolum in aqua minerali, eo quod Sal eductum adſtringentem ſaporem exhibet: Plane vero confirmatur conjecturæ hujus veritas ſi immiſſus fuerit pulvis nucis gallæ. Si enim aqua tincturam contrahit ad nigrum colorem vergentem, nemini dubium ſit aquam hanc Vitriolatam eſſe.

Manifeſtum etiam aquam mineralem imbutam eſſe Sale Armoniaco, ſi magna receſſio fiat Salium volatilium admiſta calce vivas aut ſale fixo Tartari; quia videlicet idem eventus conſpicitur quando diſtillatur ſpiritus urinæ & ſalis armoniaci; nam tunc niſi illico occluſa fuerit Cucurbita, ſi ſemel immiſſum fuerit Sal Tartari cum diſſolutione ſalis Armoniaci, periculum ſuffocationis imminebit diſtillatori, quin Sal Tartari illico ſe conjungit Sali acido ſalis armoniaci: hinc fit ut ſalia volatilia ſalis armoniaci celeritate incredibili exiliant, locum ceſſura ſali Tartari, quod validum eſt Alkali.

Sed iterum ab admiſtione liquorum deprehenditur *Sulphur* aquarum mineralium, ſi enim aqua candicet, fœdumque odorem emittat ab affuſo aceti ſpiritu aut alio quovis acido, nullus dubio locus quin aqua hæc particeps ſit ſulphuris, ſicuti chymia id demonſtrat in præparationibus ſulphuris aurati Antimonij & Magiſterij ſulphuris.

Liceret & referre alia media, dignoſcendi gratia num aqua aliis mineralibus imprægnata ſit quam quæ à me modo memorata ſunt, ſed inutile forſan fuerit plura congerere, ſiquidem maxima aquarum mineralium pars Nitro eſt imbuta, Vitriolo, Sale Armoniaco, aut Sulphure: Ideoque ne ulterius provehar in primas notiones quæ de Aquis mineralibus concipiendæ ſunt ad accuratam virtutis illarum cognitionem, tranſitum facio ad examen Quæſtionis, *Num aqua mineralis, quocunque modo uſurpata ſalubris ſit aut periculoſa?*

Neminem latent cautiones neceſſariæ in uſu Aquarum, ægris enim immediate antequam illum ineant, Catharticum exhiberi ſolet, vitandi gratia periculi, quod alias incurrerent niſi inde exordium ducerent, iiſdem quoque præcipitur ſingulis matutinis horis, exorto Sole, ex ipſo fonte aquam bibant; demum exercitium per horæ ſpatium imperatur.

Irritis tamen omnibus his circumſpectionibus, nonnunquam accidit Aquas quibuſdam eſſe noxias, etiamſi aliis proſint, At vero ut reddatur ratio diverſorum horum effectuum; verba faciamus de Aquis quarum, modo meminimus, ac videamus prima fronte qua ratione ſint utiles.

Etiamſi Aquæ quæ à Nitri minera vim accipiunt non raro juvent, arduum tamen non eſt concipere qua ratione plurimos morbos ſuperent & curent, cujuſmodi ſunt affectiones hipochondriacæ & nephriticæ, colicus dolor, hydrops, cacochymia, *Cachexia* &c. Neque tamen impoſſibile foret cauſas tradere opera-

tionum illarum, ſi ante exploratæ fuerint cauſæ affectibus his fomitem præbentes: quapropter ſiquidem cadaverum naatome docet nos cauſam frequentiſſimam horum morborum adſcribendam eſſe obſtructionibus, ab impuris Acidis genitis, jam perpendendum num aquæ nitroſæ idoneæ ſint ſolvendis his obructionibus, effectus hos foventibus.

Nequaquam dubium quin Nitrum polleat facultate ſolvendi obſtructiones ab Acidis inductas, ſi enim affuſa fuerit diſſolutio Nitri ſanguini, aut lacti, per Acida prius præcipitata, nitroſa illa diſſolutio diſſolvit coagula, vel grumos ſanguinis, aut lactis, liquores hos priſtino ſtatui reſtituens: At vero ſiquidem obſtructiones ut plurimum à ſanguine, aut aliis humoribus proveniunt, in grumos abeuntibus & concreſcentibus ab Acidis, manifeſtum hinc eſt Nitro vim ineſſe reſerandi Obſtructiones.

Si ad examen revocanda eſſet natura iſtius proprietatis, manifeſtum fieret illam ab ejus Alkali pendere, cujus non omnes pori infarcti ſunt Acidis, ſicuti adparet cum adfunditur Nitro ſpiritus Vitrioli, ex hac enim commiſtione exſurgunt fumi & vapores, nunquam proditurí ſi Alkali Nitri ab Acidis omnino impleretur.

Præter hanc proprietatem, qua valet Nitrum penetrare obſtructiones in viſceribus genita, & illi hoc ſingulare eſt quod ſanguinem purum reddat, eique robur afflet, non ſecus ac ignis flammam, cum obſcura eſt & parum micans, depurat & excitat; quapropter præſtantiſſimum eſt remedium diureticum, laxiorem efficiens & tenuiorem maſſam ſanguineam ſi compactior ſit & craſſior; arenæ quin etiam & calculi renum ut molleſcant efficit, propemodum ſicuti à ſpiritu nitri diſſolvuntur.

Non hoc mihi penſum eſt tradere quomodo Aquæ minerales particulares quoſque morbos curent, immenſum enim foret opus, prolixaque opus eſſet oratione, ſed poſtquam in genere oſtendi qua ratione aquæ Minerales Nitroſæ plurimorum morborum cauſam removere valent, ſatis mihi fuerit demonſtraſſe quomodo Nitroſæ eundem effectum pariunt.

Aquæ vitriolatæ, illæ præſertim quæ Ferri participes ſunt, non minus forte idoneæ ſunt quam præcedentes à me memoratæ averruncandis plurimis morbis; inſita enim illis eſt proprietas meatus reſerandi, partes roborandi, ſuccorumque pravitatem infringendi, in ventriculo & alibi latentium: Quapropter in Ictero præſtantiſſimæ ſunt; In ea hydropis ſpecie in qua univerſus corporis habitus ſeroſis humoribus inundatur, Anaſarca aut Leucophlegmatia; Hydropem intercutem vocant; felici quoque ſucceſſu uſurpantur in Chloroſi, quo in affectu puellæ furfur, arenam & calcem in delitiis habent.

Si quis ſcire deſiderat unde facultates illas innatas habeant, proculdubio illas deprehenſurus eſt in Sulphure & ſale Vitrioli; nam ſi acciderit

aquas

aquas vitriolatas digeri, ac afferměto Ventriculi ſulphura à ſalibus vitriolicis diſiungi, bina hæc principia protinus per vias ordinarias deferuntur in maſſam ſanguineam, in qua more ſolito operationem ſuam exerunt; videlicet ſulphur vitrioli, à quavis alia materia liberum, protinus in pulmonibus flammam concipit ad occurſum ſpiritus aëris: Quapropter flamma ſanguinis vigorem adquirit, languoremque deponit; ab Ictero & Hydrope excitatum.

Sal vitriolicum quod attinet, ſi quidem adſtrictionis eſt particeps, partes relaxatas id conſtringit, ac præſertim arteriatum oſtia, ſi nimi opere hiaverint; quapropter aquæ Vitriolatæ in hæmorrhagiis præſtantiſſimæ ſunt ac leucophlegmatia.

Aquas ſale Ammoniaco imbutas quod att net, facultate illæ præditæ ſunt Nitroſis non abſimili, ſal enim Ammoniacum ſanguini aſperſum, colorem hujus intendit, ac grumos diſſolvit non ſecus ac Nitrum; Quamobrem aquæ iſtæ in quamplurimis morbis opem præſtant, ac iiſdem in quibus juvant Nitroſæ: pariter enim ac illæ removent obſtacula commeatum ſibi præpedientia, impuraque Acida deſtruunt, quæ in corporibus noſtris ſæpenumero confuſionem inducunt: Manifeſtum autem eſt ſal Ammoniacum vi pollere Acida corporis noſtri infringendi, nam pugna excitata certum eſt argumentum ſeſe mutuo illa pervadere, ac proinde ſpiritum vitrioli priſtinam facultatem deponere.

Præter has proprietates Balneis inſitas, quas à viribus ſalis Ammoniaci omnino mutuantur, facultate præterea pollent corporis impuritates per ſudorem expellendi, dummodo illis occurrant materiæ Alkalinæ; tunc enim temporis, operantur non ſecus ac Sal Armoniacum, cum illius ex juſculo x. aut xij. grana adſumuntur ſuperſumpta prius pari quantitate ſalis Tartari reſoluti: quapropter ejuſmodi Balnea non raro ſuperant plurimos morbos pertinaces, cujusmodi ſunt Paralyſis, Cachexia, Scorbutus, Palpitatio cordis &c.

Supereſt jam ad examen deducam quomodo ægri utiliter Aquas Sulphureas haurire queant; Si diſquiram rationem qua agunt, illico ſe mihi offert ipſas præbere ſanguini pabulum, quo ejus flamma clarius emicet cum ad extinctionem vergit: Ideoque præſtantiſſimi ſunt uſus hæ Aquæ in cunctis morbis à ſanguinis vappeſcentia oriundis; hinc opem ferre ſolent hydropicis, phthiſicis, & chloroſi laborantibus.

Prædita præterea ſunt aliis facultatibus Balnea ſulphurea, propter quas apta ſunt curandis morbis quamplurimis, nam non modo temperant acrimoniam Salium Alkalium, ſed & etiam obtundunt aculeos Acidorum, adeo ut hęc inefficacia fiant, id quod ab experimentis recenſendis perſpicuum eſt: Si diſſolutum fuerit ſulphur cōmune in lixivio quopiam, ſtatim obſervare licet ſal lixivio inexiſtens non amplius ut ante acrimonia pollere: Idem obſervare licet de Aqua forti ſulphuri communi commiſta, nam etiamſi ex iſta miſtione levis efferveſcentia exſurgat, attamen aquæ fortis de corrodendi vi-

multum decedit : Hinc manifeſtum eſt aquas minerales ſulphureas temperare Salia tum Acida tum Alkalia, ac proinde ſolvere ipſas improbas combinationes quas ſanguini aliiſque humoribus inducunt, Eapropter Aquę hæ felici ſucceſſu uſurpantur in morbis in quibus iſti ſales dominium obtineant, cujuſmodi ſunt phthiſis, tuſſis, rheumatiſmus, lienteria & alij.

Etiamſi hactenus præterierim vim Purgantem, Aquarum mineralium ſæpenumero ſociam, præſertim vitriolatarum, attamen certum eſt hujus facultatis cauſa ſaluberrimas interdum evadere : eapropter enim fermentationem ſanguini inducunt & ſucco nerveo, quo fit ut poſtmodum ab inquinamentis ſeſe liberent, Vellicant præterea eodem tempore tunicam nerveā inteſtinorum, eorumque motum periſtalticum promovent : quamobrem Aquæ minerales purgandi vi præditę ægros à plurimis inquinamentis liberant, quæ alia Cathartica nequaquam excluderent.

Poſtquam oſtenſum Aquas minerales conferre reſtitutioni valetudinis ægrorum, æquum jam eſt animadverſiones quaſdam afferam circa periculum quod imminet ab importuno earum uſu : Si meſenterium ægrorum obſtructionibus infarctum ſit, propter quas impediatur eductio humorum illas parientium, metus imminet ne illarum uſus vitæ filum abrumpat, nedum illam producat ; quia videlicet tunc per vias ſolitas exitum moliri nequeunt, cujuſmodi ſunt venæ Lacteæ ; quapropter nova itinera ſibi moliantur neceſſe eſt per vaſa, ac proinde imi ventris regionem univerſam inundent, quo fit ut ſæpenumero Hydropes lethales procreent : qua propter iis conſultum eſt qui Thermas adeunt ab aquarum potu abſtineant ſtatim ac non rite commeare animadvertunt.

At vero etiamſi lacteæ venæ liberæ ſint & reſeratæ, adeo ut nihil omnino obſtet quominus aquæ minerales ad maſſam ſanguineam deferantur, nihilominus tamen poſtquam huic liquori commiſtæ ſunt, accidit nonnunquam exitum ipſis, denegari per lotii vias aut alias : quapropter carnes pervadant neceſſe eſt, ac in habitum corporis deferantur, in quibus diverſas fluxiones excitant, novis morbis anſam præbentes.

Cum Aquæ minerales ea ratione ex maſſa ſanguinea in viſcera & habitum corporis refluunt, id ſæpenumero accidit quia renes vel ureteres ab arenudis obſtruuntur : Sed & præterea aliæ ſubſunt cauſæ ob quas in corpore cohibentur, ſiquidem experimenta anatomica fidem fecerunt renes, ureteres & veſicam carere omni obſtaculo quo minus ad urinarios ductus deferantur urinæ, aut aquæ minerales, etiamſi tamen ægrorum carnes ſeroſis humoribus imbutæ ſint ; aut etiam nonnulli interierint ob aliquam urinæ interceptionem ; hinc nonnunquam contingit Iſchuriam, aut aquarum mineralium ſuppreſſionem alias agnoſcere cauſas præter calculum.

Si diſquiſitio fiat aliarum cauſarum propter quas aquæ minerales in corpore cohibentur, perſpicuum eſt, eo quod ſanguis ſuppeditat renibus totam lotii materiam, ipſum in vitio eſſe, qui Renibus non ſuggerat ſerum

neceſſarium

neceſſarium : ſed quia vitium, quo tunc laborat ſanguis, conſiſtit in compage laxiori aut compactiori illius principiorum, paucis videndum eſt quomodo aquæ minerales noxię ſint ſimilibus in caſibus.

Si protinus animadvertamus quamobrem ſanguinis principia laxiora fiant, ſicuti id perſpicuum in Anaſarca & fluxionibus, ſtatim perſpicuum fiet ſal acidum, quod dominium obtinet in cætera ſanguinis principia, cauſam eſſe illius effectus: Acida enim ſanguini affuſa ſemper illius elementa relaxant ac in ſerum reſolvunt: Ideoque ſiquidem Anaſarca & Fluxionum maxima pars à ſale Acido originem ducunt, quod cæteris ſanguinis principiis ſupereminet, proculdubio aquæ minerales, quæ Acidi participes ſunt, ejuſmodi ægris veneni vices tenerent, quia ſcilicet illorum ſanguinem à ſtatu naturali adhuc magis abducerent.

Si jam ad examen deducamus ſanguinis compagem ſtrictiorem, id vero perſpectum ſit compagem iſtam pendere à ſale quodam fixo, quod ipſum implicet mediantibus materiis ſulphureis & terreſtribus, nequaquã apud me dubium quin aquæ, quæ à ſalibus fixis præſertim minerales redduntur, idoneæ ſint illius glutinóſitati intendendæ, ac porro ejus temperiem deſtruant.

Ex dictis perſpicuum eſt morborum indolem accurate perpendendam eſſe, æque ac aquarum quas ægri aſſumunt, alias intempeſtive ſæpe illis præſcribi: quapropter aquæ hæ quandoque improbantur, etiamſi polleant mirandis virtutibus ad expugnationem plurimorum morborum.

ZODIACI MEDICO-GALLICI.

SIVE

Miſcellaneorum curioſorum Medico-Phyſicorum, Celeberrimorum Medicorum, & aliorum in Gallia Eruditorum.

ANNI QVINTI.

NOVEMBER & DECEMBER.

DISSERTATIO DE SANITATE ET MORBO.

In qua diſquiritur, An ſanitas ab Animi Pathematis labefactari queat.

ANONYMI.

SANITATEM vocant ſtatum hominis, per quem omnium vitalium actionum libertas ipſi conceditur & citra impedimentum: Morbum autem Impotentiam eaſdem exercendi, *Prior* effectus eſt conſtitutionis naturalis partium ipſum componentium, *Poſterior* ſequitur vitioſam earundem conſtitutionem: Quamdiu diſpoſitionem illam naturalem ſervant, *Proba* adeſt *valetudo*: ſtatim vero ac depravantur, eodem tempore *morbus* ſuccedit: Quo magis abſunt à diſpoſitione naturali, eo morbus eſt longior, moleſtior & pertinacior.

Conſtitutio partium pendet à prima illarum conformatione, à varietate ſuccorum

ſuccorum illas nutrientium, ac uſu rerum externarum & non naturalium: Singulatim hæc perpendamus, ac diſquiramus quo pacto ad ſanitatem vel morbum conferant.

In homine, non ſecus ac in cæteris mixtis, duo genera partium, vel principiorum, obſervanda veniunt, alia ſimplicia alia compoſita: *Simplicia* ſunt Acidum, Alkali, Aqua & Terra; Simplicia dixi, quia corpora ſimplicia ultima ſunt quæ in mixtorum analyſi occurrunt: *Compoſita*, quæ vocant Integrantia, exſurgunt ex mixtione ſimplicium ſimul coeuntium ac certo modo implexorum: Partes *integrantes* immediate ad Hominis productionem unitæ, occurrunt in *ſemine* è quo producitur, & in *ſanguine* animam ipſi afflante: Integra valetudine fruitur quamdiu hæc unitas perſtat quæ ſi deſinit, protinus imbecillis fit, languidus, effœtus; Contrarietas occurrens inter qualitates quibus hæ partes imbutæ ſunt, variique motus quibus percelluntur, non parum conferunt ad iſtud continuitatis divortium: Earum nonnullæ dulces ſunt, aliæ amaræ, aliæ ſalſæ, aliæ inſipidæ, aliæ acidæ, aliæ acres, aliæ acerbæ, aliæ auſteræ &c. Qualitates illæ meri ſunt effectus exſurgentes ex commiſtione, ac ſingulari coordinatione *Acidi, Alkali, Aquæ* & *Terræ*, quæ ſimul commiſcentur, implicantur, alias uno modo, alias alio, ſicuti id à me eſt oſtenſum in Diſſertationibus meis de Acido & Alkali, ubi habitus à me ſermo de varietate Saporum.

Inſunt ergo homini *amarum, dulce, ſalſum, inſipidum, acidum, acre, acerbum, auſterum &c.* Ab his fovetur, hæc illius vitam tuentur, hæc eadem illum lædunt, ac interitum afferunt: Hæc mens eſt Hippocratis libro de vet. medicina *Ineſt autem in homine*, ait vir inclytus, *& amarum, & ſalſum, & dulce, & acidum, & acerbum, & inſipidum, & alia infinita, omnigenas facultates habentia, & quantitatem ac robur.*

At quantumvis validæ & ἐνεργητικαὶ ſint dictæ facultates, nihilominus tamen ſolum agunt, ac ſenſibiles ſunt, cum partes quas informant, unitatis diſſolutionem patiuntur, tunc ſub ſenſus cadunt, & efficaciam nanciſcuntur, *Atque hæc quidem mixta*, addit idem Author, *& contemperata inter ſe neque ſenſu deprehenduntur, neque hominem lædunt, ubi vero quid horum à reliquis ſeparatum fuerit tunc ſenſu deprehenditur, & hominem lædit.*

Idem *Hippoc.* mentem nitidiſſime explicat alio ejuſdem libri loco, ubi verba faciens de primis qualitatibus, ait illas nullius alterationis inſignis capaces eſſe, ex ſe non ſatis roboris obtinere ad ſanitatis manifeſtam labefactationē, in homine aliquid robuſtius & validius requiri quod illam concutiat, *Neque ſiccum, neque humidum &c. neque aliud quicquam ex his putaverunt hominem lædere, ſed quod in unoquoque forte &c. fortiſſimum autem inter dulcia dulciſſimum, inter amara amariſſimum &c. Non enim calidum eſt*, addit inferius, *quod per ſe vim magnam habet, ſed ſi ſimul fuerit vel acerbū vel alia quavis ex iis, quas retuli, qualitatibus imbutum, tum in homine, tum extra hominem in iis omnibus quæ vel eduntur, vel bibuntur, vel forinſecus illinuntur &c. frigiditatem autem & caliditatem ego omnium facultatum minime potentes eſſe in corpore exiſtimo.*

Hoc loco nihil adduci poteſt expreſſius ad oſtendendum id, quod in hominem agit, ſive ſit intra ipſum ſive

extrinſecus adveniat, in ipſum non agere quia calidum ſit aut frigidum &c. ſed quia vel acidum ſit,acre, ſalſum &c. Revera nec calidum, neque frigidum, neque ſiccum,neque humidum nobis vitam præbent;aut lethum inferunt: Sanitas non eſt cenſenda effectus illorum juſtæ combinationis, neque morbus illorum exceſſus aut defectus, ſed oriuntur, ſicuti jam innui, ex amaro, dulci, ſalſo, acerbo, auſtero, inſipido &c.

Si quando corpuſcula hæc amice & placide conveniant, *amico fœdere*, in utroque ſemine,tum maſculino, tum fœmineo partes inde exurgentes proba & ſana conſtitutione fruuntur, ac inde probitas & integritas functionum omnium expectanda venit.

Ambo hi liquores ſi diſpoſitionem, quam modo innui, nacti fuerint, imperceptibiliter commiſcentur; quo momento congrediuntur, atq; unum idemque corpus conſtituunt; quo continetur idea juſta, vel compendium omnium partium. Inſunt particulæ omnium formationi idoneæ, ſed confuſæ & indiſcretæ; tum demum extricandæ & ſecernendæ cum à ſpiritibus vitam illis impertientibus agitantur, tunc temporis à ſe invicem ſecedunt: maxime ſubtiles in medium confluunt, atque ad circumferentiam propellunt eas quæ craſſiciei cauſa,& figuræ,minus motui idoneæ ſunt,ex quibus generantur membranæ fœtum obvolventes: Reliquæ in motu verſus centrum pergentes, certo quodam modo ſeſe implicant, ac partium omnium delineationem ordiuntur: Particulæ Thoracis conſtructioni dicatæ,à cæteris abſcedunt, ac ſimul coeuntes fingunt Cor ac Pulmones &c. Quæ ad Capitis conſtructionem idoneæ ſunt, eodem modo ab illis ſe liberant à quibus vinctæ detinebantur, mutuoque demum intricatæ producunt nervos membranas, &c.

Parentes non minimum conferunt probæ aut improbæ partium liberos componentium conſtitutioni: Si ſani fuerint, vividi, robuſti, ſi in ætatis vigore conſtituti, ſemen illorum purum futurum eſt, labis expertia erunt hujus principia, inter ſe quendam ordinem obſervatura, ac proportionem quandam qua diſſolutio illorũ prohibetur: Cõſtitutio partiũ proba futurus eſt; nullum aderit vitium neque in numero neque in conformatione, neque magnitudine, neque ſitu ac conſtructione, Infans naſcetur vividus, ſanus, vegetus, robuſtus.

Cui meliore luto finxit præcordia Titan.

Si ſemen prodierit ex ſenibus, moroſis, infirmis, &c. impuritatibus ſcatebit œconomiam pervertentibus, motus æquitatem vitiantibus; ſæpenumero id intra ſe cõcludit principia occulta & ſeminia ſexcentorum morborum, ex latebris erumpentium ſtatim ac aliqua cauſa illa excitaverit: Fœtus ex ejuſmodi principiis natus male conformatus prodit, languidus futurus, melancholicus, quibuſvis pathematis obnoxius, ac parentum vitroſis affectibus.

Qui viret in foliis venit è radicibus humor
Sic patrum in natos abeunt cum ſemine mores, morbi, temperies &c.

Accedit nonnunquam uterum hu-

moribus impuris ſcatere, qui ſemini commixti, quantumvis ſincero, vitiant id & corrumpunt, adeo ut prima partium conformatio labem ſuſcipiat, & fœtus ſexcentis injuriis prematur, ad interitum illum deducentibus, tantum abeſt ut firmæ ſit valetudinis.

Eadem ratio eſt fœtus in utero quæ fruſti paſtæ, aut ceræ, omnium impreſſionum capax eſt, quas phantaſia matris, ac ſanguis, quo alitur, inducere illi queunt.

Si ſanguis ille craſſior & terreſtrior fuerit, utplurimum ſtupidus prodit fœtus, melancholicus: Si purus, ſubtilis, rutilus, amœnus & hilaris futurus eſt &c. Si mater per graviditatem ægrotet, alimentum ab ipſo hauſtum proculdubio obnoxium illum efficiet iiſdem infirmitatibus.

Vix uterum maternum egreſſus eſt fœtus, varias inſpirati aëris qualitates ſuſcipit, ut & ambientis: hic ſi probus fuerit & temperatus, ab illo roborabitur: ſin improbe fuerit affectus, fœtum lædit, neceſſitas vero illum inſpirandi, ejus reſpectu, fatalem pereundi accerſit.

Primum ab infante ingeſtum alimentum non minoris eſt efficaciæ quã aër ab ipſo attractus; ſæpenumero una cum lacte ſugit inclinationes, mores, invaletudines nutricis male affectæ: vomitus, vẽtris tormina, convulſiones &c. quibus quatitur, ſoliti ſunt effectus intemperati iſtius liquoris.

Infans Lacte non ſemper alitur, ad ſolidiora alimenta tranſit, & majoris nutrimenti, hæc dentibus conterit, ſaliva diluit, lingua in fauces protrudit, deglutit, concoquit, purum ab impuro ſecernit, ac in ſanguinem tranſmutat quo alitur: liquor ille in ſingulas partes diffunditur; in illis, ſi purus fuerit, mitem calorem, vitæ authorem, fovet: at vero ſi impurior fuerit, voracem flammam in illis accendit, à qua abſumuntur.

Sanguinis puritas, ſicuti jam innui, oritur à ſtricta unitate principiorum illum conſtituentium: Si amice inter ſe coëant, ſi proportione juſta adfuerint & æquabili, ſi amarum dulci non prædominetur, dulce acido, &c. ſanguis generabitur purus, laudabilis, nutrimento & incremento partium idoneus: Si principia hæc conturbentur & agitentur, ſi ſalſum dulci validius fuerit, dulce amaro &c. eodem tempore exſurgit impurus, impreſſio facta partibus, in quas influit, moleſta eſt, origo evadit ſexcentorum morborum infantibus, pernitioſorum.

Etſi ſanguis purus fuerit, ſecum tamen vehit plurimos ſuccos naturæ diverſimodæ, quos excutit in jecur, lienem, pancreas &c. Succi illi totidem ſunt excrementa quibus ſe liberat in damnum dictarum partium: Si illorum curſus aliquando inhibitus aut ſuppreſſus fuerit, non diu poſt in eumdem iterum confluunt, ipſi vitium illatura: Tunc temporis exuitur temperamento ſuo nativo, induitque ſalſedinem, amarorem, aciditatem acredinem &c.

Alimenta vulgo in uſum venientia, non parum concurrunt ad fovendam unitatem arctam quæ principiatis ineſſe debet, vel ſolvendam: Illam tuentur ubi temperata fuerint, eupepta: convenientiam habuerint cum acido ventriculi ipſa diſſolvente, quantitate

vero moderata aſſumuntur; At vero eadem principia diſſolvunt ſi concocta non fuerint, parum alibilis ſucci habuerint, aut male convenerint cum liquore ventriculi, ſi aridiora, ſi majore copia aſſumpta fuerint, ſi acidiora, acria, ſalſa &c.

Aër agit in ſanguinem non ſecus ac alimenta: Purum ipſum conſervat quandiu eſt probe affectus, alterat ipſum & vitiat ſi corruptus fuerit: Exercitium, Requies, Somnus & Vigiliæ conferunt quoque ad puritatem ſanguinis & partium conſervationem, ſi moderatus illorum fuerit uſus, conſentaneus naturæ & temperamento hominis.

Inter cauſas vero quæ ſanguini alterationem inducere valent, uti & partibus, nullâ meo judicio æquiparanda venit *Animi Paſſionibus*, morbi graviſſimi, mors ipſa, non raro originem debent illorum enormitatibus: Quos tumultus non excitare valent in corpore & anima? Commovetur hæc, titubat corpus, pulſus rithmum amittit, erubeſcit aut pallet vultus, oculi fiunt triſtes aut micantes, lingua hæſitat: Paucis, ſingulæ partes tot & tam variis motibus concutiuntur, ut eorum actiones perpetuo interrumpantur, quin & omnino quandoque ceſſent.

Paſſiones, ſicuti ajunt quidam Philoſophi, ſunt alterationes appetitus ſenſitivi: *Carteſius* hanc definitionem tradit tractatu de illis edito, ſunt, Perceptiones, ait, ſenſuum, aut commotiones animæ, illi propriæ, genitæ, autem & ſuſtentatæ ac auctæ à quibuſdam ſpirituum motibus: Dom. *Lamy*, libro *de Anima ſenſitiva*, Senſationes quarum cor eſt organum: Anima eas apprehendit ratione objectorum quæ in id agunt, percipit autem voluptatem aut dolorem prout id ab iis afficitur modo grato vel ingrato.

Voluptas quam Anima percipit ad occurſum objecti grati, conſectarium illico habet amoris ſenſum, qui ad Lætitiam illam deducit, ſi frui contigeris: Ad deſiderium & ſpem, quando illius potiundi facultas datur; ad Invidiam, ſi in alterius poſſeſſionem deveniat. ad Pudorem & Pœnitentiam, ſi per errorem poſſeſſione illius excidant, ad Audaciam, ſi difficultas in conſequendo occurrat; ad deſperationem, ſi obtinendi impoſſibilitas adfuerit.

Varie concutitur Anima ſi objectum moleſtum illi ſe obtulerit: Odium illico obrepit & illius Averſario, quin & timet, illudque aufugit ſi obviam veniat: Mœrorem & mœſtitiam percipit, ſi malum imminens fuerit: Exaſperatur ſi urgeat: Terretur quando ex improviſo ingruit, ad Deſperationem vero adigitur, ſi id declinare non liceat.

Paſſiones, ſicuti antea dixi, non minus corpus quam animam concutiunt, Si conturbata fuerit, corpus commotionem percipit, Cor, organum paſſionum, motibus contrariis percellitur, expanditur, contrahitur, pulſus magis aut minus cietur, ſpiritus cum impetu ad has illaſve partes defe-runtur, affatim & præcipiti motu ad originem retrahuntur, nec in ullam partem amplius influunt: Sanguis ſpirituum impetum conſequitur, rareſit, condenſatur, ac diverſi

motus

motus quibus agitatur fatales illi cauſæ ſunt deſtructionis: Partes ipſum conſtituentes eundem inter ſe tenorem non amplius obſervant, neque eundem ſitum quem prius obtinebant; Acidum & amarum in cætera principia dominium exercent, ac plurimos morbos periculoſos inducunt, mortem aliquando ipſam acceſſunt.

Paſſiones ergo in ſpiritus actiones exercent, ut & in ſanguinem, illos vel rarefaciendo, vel condenſando; Ab illis plus aut minus rarefiunt, vario vehementiæ gradu; magis autem aut minus condenſantur, prout magis aut minus validæ illæ fuerint.

Pathemata vehementia, cujuſmodi ſunt Ira, Amor inſanus, Audacia, Deſperatio, adeo valide concutiunt ſanguinem & ſpiritus, ut ubique cum impetu circumferantur; pulſus fiat magnus, celer, vehemens, vaſa intumeſcant, rubeſcat vultus, micent oculi, Anima, ſic dicere liceat, quaſi furibunda huc illuc vagetur, bilis fiat effera & flammam concipiat, adeo ut vi amaritiei ſuæ plurimos morbos magnos & periculi plenos inferat: Cupiditas, Spes, &c. eodem modo ſed minori vehementia, operantur.

Odium, Terror, Timor, Mœſtitia in ſanguinem & ſpiritus diverſimode ac aliter quam Ira, Audacia &c. agunt; ab illis cohibentur & condenſantur, influxus eorum in partes inhibetur; pulſus debilis & languidus evadit, pallor faciem occupat, oculi ſplendore & nitore ſpoliantur, maſſa corporea concidit, ſanguis & ſpiritus acorem contrahunt ac generant morbos chronicos, rebelles, remediis vix cedentes: Porro etſi Gaudium ſola ſit paſſio, homini non infenſa, quod illi ſæpenumero eſt ſolatio, mortem tamen aliquando accerſiviſſe, ſi immodicum fuerit, compertum eſt, non ſecus ac alia pathemata, quæ ſimiliter ſpiritus exhauriũt, aut eoſdẽ concentrant.

Qui paſſionibus animi habenas laxat, miſeriæ & languoribus perpetuo patet; nunquam integra valetudine frui illi conceſſum eſt, niſi arte illis frænum iniſecerit, ac externe advenientia, vel res non naturales, dextre in uſum flectat, temperamento & naturæ propriæ conſentanea.

TRACTATVS.

DE VSV GLACIEI,

Dom. PANTHODI Medici Lugdunenſi.

QUæſtio de Frigore & de Glacie tam apte quadrat immodicis ardoribus æſtatis, & voluptati ex illis perceptæ, ut nihil gratius per tempeſtatis fervores proponi queat, quam quibus mediis ſalubriter in uſum duci queant, ubi & neceſſitas & gratia, delitiæ ſcilicet & remedium ſimul concurrunt.

Interea ſubjectorum numerus, quibus Glaciei uſus competere poteſt, juxta diſcrimina ætatum, ſexuum, tẽperamẽtorum, habitus, climatũ, latius ſe pandit quã ut ſpecifica determinatio expectanda veniat cujuſmodi

quam me deſideras: Neque cuipiam dubium netiquam unico reſponſo, eoque æque generico ac eſt propoſitio, ſatisfieri poſſe, Salutaris necne futurus ſit illius uſus? ob variam individuorum naturam.

Revera docet experientia tum in valetudine proſpera tum adverſa, unumquodque individuum adeo perfecte noſſe quid ſibi conveniat, quid non, ut nihil in mundo reperire ſit quod univerſim bonum ſit, ſicuti nihil dare eſt quod omnibus æque noxium.

Concedendum ergo eſt, (priuſquam Quæſtionis circumſtantiam particularem aggrediar) Glaciem eſſe concretionem frigidi & humidi; aut, ne exurgant difficultates, à quibus per epiſtolæ brevitatem extricare ſe non liceat, ipſam eſſe Congelationem aquæ ob commiſtionem nitroſorum ſpirituum, colligentium & cogentium partes homogeneas & heterogeneas, ac inducentium ejuſmodi denſitatem, aut ſoliditatem glacialem, expreſſione facta partium ſubtiliſſimarum aquæ, quæ eo pacto concreta, aſſervatur in locis maxime idoneis conſervationi partium illarum nitroſarum, quæ ipſi aquæ, vino, omnibuſque liquoribus frigus illud glaciale communicant, multis gradibus ſuperans frigus nativum aquarum puteorum & fontium.

Vrgens neceſſitas inveniendi ſolatij in extremis languoribus corpora occupantibus, morbiſque intenſis per immodicos æſtatis ardores excitantibus, gratũ ejuſmodi auxiliũ invexit, adeo nunc uſu tritum ut pauciſſimæ regiones, quæ fervidum ſolem experiuntur, huic voluptati non indulgeant, aſſiduoque illo potu utantur.

Id quoque obſervatum à quo tempore in uſu eſt, in locis maxime calentibus, minus incolas obnoxios eſſe multis periculoſis morbis ac febribus malignis per æſtatem; imo minus lethales fieri, eo quod corpora non adeo pateant injuriis quas inducunt æſtus immodici; ac tam perfecte temperiem reſtituat glacies iis qui præ robore eam non reſpuant, ut merito gratiſſimum in ardoribus æſtivis cenſeri debeat remedium: Illorum exceſſus præſidium ejuſmodi expoſcere videtur, quod diſſolutionem aut exhauſtũ impediat, humorum ab intenſo fervore attenuatorum, cujus vi adeo conſumuntur, ut ab ea cauſa malorum omnium origo repetenda videatur, & chronicorum & lethalium, qui ſub eſtatis exitum & per autumnum vagantur.

Etſi Glacies, dum æſtus vehementiam retundit, morborum agmini obviam eat, atque ex ejus potu non minima voluptas percipiatur, ex his nihilominus experimentis regula generalis deducenda non eſt; quandoquidem quotidie occurrunt plurimi qui ab ejus uſu oblæduntur, ex omni ætate, ſexu, temperamento, propter conſtitutiones adeo grato auxilio adverſas.

Revera Naturæ vis maxima infertur ab uſu contrariorum intenſe agentium, exceſſus enim omnis illi noxius, experientia teſte, ac juxta *Hippocratis* authoritatem, qui nimium calefacere vetat, & in exceſſu refrigerare, adeo ut dubium non ſit frigoris ejuſmodi

ejuſmodi exuperantiam admodum illico vires infringere, aut deinceps organorum tonum labefactare, ut & concoquendi facultatem.

Inferendum ergo (ſiquidem illud ab initio poſitum eſt nihil dari in rerum natura quod omnibus æqualiter opem ferat, nihil quod generaliter malum ſit) Glaciei uſum magis competere incolis regionum fervido Soli expoſitarum quam temperatarum: Minus noxium eſſe hominibus quam mulieribus: utiliorem eſſe robuſtis quam debilibus: pauciſſimis vero omnino innoxium eſſe, adeo ut nulla læſio ſubſequatur, aut debilitas, à diuturniori uſu aut ſtatim aut deinceps.

Notiſſimum eſt in regionibus calidis corpora adeo ſqualllida fieri & infirma ab intenſis caloribus, ut Natura, quæ conſiſtit tantum & conſervatur à mediocritate cauſarum ipſam ambientium, vix diutius toleratura eſſet intenſi ardoris effectum, ſicuti id ipſum obſervatum antequam Glaciei in uſum veniret, niſi remoram injiceret vehementiæ cauſæ citiorem reſolutionem corporis promoventis, à qua nonniſi peſſimi effectus expectandi veniunt, quibus hac via omnino licet, & ubique, his in regionibus obviam ire.

Virorum temperamentum calidum, & robuſtius multo quam delicatarum mulierum, minus caloris obtinentium, magiſque madore diffluentium, ſicuti glaciei uſum admittit, ita his noxium fore ut credamus inducit earum conſtitutio; quæ ſiquidem minus idoneas excipiendo effectui intenſioris caloris reddit, propter poros minus patentes, & habitum corporis denſiorem, tranſpirationi liberæ minus habilem, ideo palam fit illas eadem facilitate glaciei uſum tolerare non poſſe.

Humiditas in temperamento muliebri redundans, (quamobrem minori robore pollent quam viri,) cito ſubjecti pernitiem inveheret, aut ſtatim accerſeret inſignem numerum morborum illi familiarium ſi humiditates dictæ fixæ redderentur, & ad centrum deducerentur ab uſu glaciei, unde putredini magis obnoxiæ evaderent ſi fixatæ forent, aut tranſpirationi ac commeatui ordinario minus idoneæ eſſent.

Ex adverſo viri humoribus adeo tenuibus gaudent, adeo ad reſolutionem paratis & tranſpiratione, ut à deficiente humiditate non minus mali expectandum veniat quam ab ejuſdem humiditatis in mulieribus exuperantia, niſi urgentibus æſtatis fervoribus tranſpirationis exceſſum moderarentur inſigniter refrigerantia, ac præſertim glaciem in uſum ducendo.

Ex temperamentorum numero, quibus hæc maxime competere videtur, primum occurrit Bilioſum; Bilioſi enim humores obtinent tenues, ſubtiles, difflationi magis apti: Deinde conducit Atrabilariis, in quibus humores exuſti ſunt, calidi, & inflammationi facile ſuſcipiendæ idonei: Hos excipiunt Sanguinei, qui inſigni hoc refrigerio non adeo indigent, quia humidiores; at vero nequaquam competit Melancholicis & Pituitoſis.

Conſtitutionum omnium reſpectu

habito, negandum non eſt glaciem magis conducere, minoremque noxam inferre ſanis quam valetudinariis, quibus viſcera præcipua infirmitate laborant, aut qui lubrica utuntur valetudine ac in morbos facile incidunt, quos uſus glaciei ab exceſſu frigoris excitare valet, conſtitutioni debiliori procùldubio infeſtus.

Quæ incommoda ab illius uſu immineant ex *Hippocratis* ſententia eluceſcit, quam diuturna confirmat experientia, (ſicuti id jam ſuperius adnotatum) ſummum frigus, cujuſmodi eſt nivis & glaciei, bellum indixiſſe pulmonibus, quin gradu minus intenſo, infeſtiſſimum eſſe cerebro, dentibus, oſſibus, nervis, membranis: Imo maximam partem affectuum, dictas partes infeſtantium, frigus ut præcipuam cauſam agnoſcere, à quo debiliores redduntur, ac idoneæ fiunt excipiendis affectibus quibus obnoxiæ ſunt.

Paulo generalior hæc deſcriptio animum minime expleret, niſi ſpecialiter traderetur enumeratio ſubjectorum quibus minime quadrat, nec non affectuum quos invehere vel augere valet: ideoque ſtatuendum Glaciei uſum infeſtum eſſe ſenibus, pueris, mulieribus, ſi præſertim hæ gravidæ fuerint, aut nutrices, aut menſtruorum fluor præſens fuerit: Nec minus noxius eſt uſus podagricis, nephriticis, rheumatiſmo obnoxiis, in pectoris affectibus, obſtructionibus jecoris & ſplenis, in colicis doloribus, ex cruditatibus obortis, quas genuit imbecillitas ventriculi,

Qui autem originem trahunt, & meræ bilis ſunt ſoboles, ſicuti hemicrania, cibi faſtidium, ac quicunque affectus ex bile ſcaturiunt, ab hoc auxilio emendantur, niſi complicatio aliorum adfuerit, qui præponderent, graviſſimique remedij uſum omnino prohibere valeant.

Eſt & hoc obſervandum, Potui glacie refrigerato locum tantum deberi vigentibus intenſis caloribus; rarius vacuo ventriculo uſurpandum eſſe, niſi affectus ex immodico calore ortum dixerit; robur enim membranarum illius nimiopere infringit: at vero tutius in paſtibus cibo commiſtus Glacies in uſum ducitur, accedente paulo liberaliori vini hauſtu, ſi præſertim non affatim ſed ſenſim bibatur.

Interim nunquam Potus, glaciei frigus adeptus, hauriendus dum corpus impenſe calet, aut ab exercitio vehementiori ſudore diffluit, quin nec mediocri; eo quod ſubita omnis mutatio ab intenſo calore ad ſummum frigus periculi nequaquam expers ſit immo graviſſimos accerſit morbos,

Neque ſolum interius aſſumptus ejuſmodi Potus valetudini conducit, ſed & etiamnum ad exteriores uſus valet glaciei uſus; Sicuti in vehementi *colico dolore*, qnem præſentiſſimo auxilio tollit, cum præmiſſis remediis uniuerſalibus, immerguntur aquæ, quæ vim glaciei imbiberit, linteamina, aut mappæ, quæ loco dolenti admoventur, identidem renovanda ubi refrixerint: Valet & idem præſidium *in Colica nephritica*, admoto linteo madido, aut diſco regionis renis affecti.

Nec minori ſolatio in *dolore dentium* uſur-

uſurpatur, dummodo caries non admodum eos vitiarit, aut mala intumuerit, admoto linteo aqua nive refrigerata madido pone aurem è regione dentis dolentis, quod ſtatim removendum eſt ac frigus deſierit, quo certius intercipiatur humor in locum affectum influens ut plurimum accerſunt lintea caldiora adplicata, non ſecus ac in colicis doloribus, qui ab iiſdem ſæpe ingraveſcunt.

Etſi Calidum admotum Naturæ amicum ſit, experientia tamen conſtat quibuſdam morbi temporibus ab illo adeo diffundi & rarefieri; humores, qui per tranſpirationem diſcuti nequeunt, ut inde augeatur fermentatio, hinc ut dolores & intenſiores & minus tolerabiles evadant: Frigus ex adverſo motum imminuit, fermentationem ſiſtit non ſecus ac aqua in ollam ferventem infuſa, ideoque dolorem tutiſſime ſedat.

Multa de his dicenda ſupereſſent, quæ in amplum excreſcerent volumen; ſed ne epiſtolæ fines tranſgrediar, illa prætermitto &c.

OBSERVATIO.

DOM. CUCHOTII *De Imaginationis in Gravida. Et Fœtu Monſtroſo,*

NOn Tibi ignota forte quæ circumferuntur de viribus Imaginationis in mulieribus pregnantibus: Singulare eſt & admiratione dignum quod nuper contigit uxori *Ioannis Cadouxij*, operarij mercenarij, Antioſoduri Burgundiæ urbi: Rem didici per epiſtolam à perito Medico in regione conſcriptam, cujus copiam tibi facio.

Mulier illa poſtquam ſe gravidam animadvertit, frequentius, & attenta mente, oculorum aciem conjiecit in ſimulachrum duorum parvorum Angelorum, depictorum in tabella appenſa Eccleſiæ Monachorum Cucullatorum prædictæ urbis: Contigui ſunt prædicti Angeli, brachiis & tibiis decuſſatim ſe comprehendentes.

Idea illa tam valide illius phantaſiæ inhæſit, ut viceſima quarta die menſis Auguſti prægreſſi, legitimo tempore ediderit in lucem duas puellas, ob difficultatem partus vita privatas: Mutuo connexu ad coſtas & ventrem cohærebant, à cordis regione ad uſque pubis; parte pectoris ſuperore omnino libera, citra connexionem, exiſtente: Nutrimentum per unicum umbilicum ſuſcipiebant: Imi ventris tegumenta, ac partes ſingulæ continentes, utrique communia erant, nullo diſcrimine vel ſejunctione inter partes inibi contentas.

Revera unicus adparebat venter, etſi diſſectione facta coram Domino *Cuchotio* Medico (qui hiſtoriam huc tranſmittit) ac cunctis Vrbis Chirurgis, plurimiſque Præfectis præſidiariis, aliiſque curioſis, omnes partes geminatæ ſe obtulerint, excepto Jecore, quod unicum adfuit, naturalem

tovero magnitudinem excedens;univerſum enim ſpatium quod hypochondria puellarum interjacet occupabat: Rotunditas debita illi deerat, longitudo quippe latitudinem excedebat, præterea utcunque depreſſum fuit: Lobis quoque tantum duobus donatum, ſub quibus duæ Cyſtides felleæ deliteſcebant.

Reperti ſunt duo Ventriculi, duo Lienes; quatuor Renes, duæ Veſicæ, Inteſtina omnia duplicia.

Pectora, quæ ad coſtas connectebantur, interius invicem communicabant, deſinentia in unicam cartilaginem enſi formem; at cuique ſua conceſſa erat capacitas, Pulmones optimam obtinebant conformationem; Vnicum tamen Cor utriſque inſerviebat; Id depreſſum erat, non omnino naturalem conſequutum figuram, in apice quippe eundem fere obtinens latitudinem quam in baſi, neque pyramidali effictum forma: In hoc, ſicut in cæteris, obſervatę duæ auriculæ, duo ventriculi & quatuor vaſa: E quorum numero duo, ſcilicet vena cava & arteria pulmonalis, per alterum dictorum pectorum diſſeminabantur, cætera vero per alterum; unicum Diaphragma utrumque diſſepiebat.

Puellarum dictarum cunctæ aliæ partes naturali forma præditæ erant, rite diſtinctæ nec emarcidæ ſed ſucci plenæ.

Caput uni quam alteri grandius erat; capillitium productius & denſius, Illarum altera vultu omnino referebat faciem alteius Angelorum, quem uxor manuariæ operæ attente in tabella conſpexerat: utrumque collum, ſcapulæ, brachia, dorſum, crura, aliaque membra inferiora, figuram naturalem juſtamque proportionem conſequuta erant; quibus unaquaqueque puella inſtructa erat, quaſi conjunctio corporis monſtrum non peperiſſet.

OBSERVATIO.

Monſtri bicorporei deſcriptio.

VXor cujuſdam Nautæ, nomine *Miot*, annos triginta quatuor nata, peperit in *Portu Gratiæ* duas puellus decima tertia Octobris præſentis anni 1681. octavo gravitatis menſe: Ambæ dictæ puellæ, non ſecus ac illæ quæ Antiſiodori mutuo, mediante medio pectore, connexæ erant, unico donatæ ſterno, unica cartilagine xiphoide; Paulum ad latus divergebant; cætera enim latere dextro, alterius lateri ſiniſtro adjungebatur, ita tamen ut unaquæque ſpina dorſali propria gauderet.

Duo aderant capita, quatuor brachia, quatuor crura, Cæteri artus ex naturæ lege conformati, unicum abdomen cum utrique eſſet commune, hinc unicus aderat umbilicus: Etſi vero quatuor fuerint obſervatæ arteriæ, unica fuit comes vena umbilicalis, cum duabus mammis, unica enim unicuique puellæ fuit aſſignata: Alterum caput alio cum prius ſe exſe-

tuiſſet,

ruiſſet, & vitæ quædam indicia dediſſet, illico aqua ſacra idluſtratũ fuit.

Facta fuit corporis diſſectio, in quo unicum Iecur deprehenſum, ſitum habens in parte ſuperiore & media ventris, nullis lobis diſtinctum, at tantum in ſui medio fiſſuram exhibebat cui inſerebitur vena umbilicalis: In dicto corpore unica etiam fuit cyſtis fellea, valide diaphragmati adnexa ope duorum ligamentorum, quorum unum ſitum obtinebat in latere ſiniſtro, alterum in dextro; Bini obſervati Oeſophagi ob duplex collum, quibus ob duo ventriculi contigui fuere, ſupra jecur poſiti, & ad ejus latus: Ex illis ventriculis prodibat gracile inteſtinum, cui nomen Duodeni inditum, ea propemodum longitudine donatum; Ventriculi dicti ſub jecore concurrebant, conſtituentes inſignem cavitatem, cui Medici adſtites Ventriculi tertij illico nomen indiderunt Ex utroque latere partium inferiorum iſtius ventriculi, æqualiter prodibat inteſtinum gracile quod ex illorum ſententia primi ſeries judicatum eſt: ſubſequebantur Craſſa, ac tandem Rectum, quod bifidum ad unumquemque podicem ferebatur.

Cuncta Inteſtina, etſi duplicia, unico meſenterio connectebantur: Duo aderant Lienes, quatuor Renes, duæ Veſicæ: Venter inferior à medio ſepto unico tranſverſo dirimebatur.

In Pectore duo continebantur Corda, quorum unum alteri ſuper impoſitum erat, utrumque unica incluſum membrana, ſcilicet Pericardio: Illorum apices ſe mutuo ſpectabant, adeo ut pollicis tantum craſſitie à ſe diſtarent: Ritam conformationem obtinebant, depreſſiora tamen qua parte convergebant, Illorum ventriculi & auriculæ plane erant ad naturæ leges, necnon quatuor vaſa ordinarie adnexa.

Pulmones paulo elatiores erant & remotiores à corde quam in hominibus perfectis, ſicuti corda, ni utroque collocati latere.

OBSERVATIO.

Lupia inſignis Ova continens.

CAſus rarus hic accidit; memoratu dignus: Nemini non notus eſt Dom. *Gervaſius*, nominis celebritate conſpicuus. intra vix annorum ſpatium, à quo tempore hic domicilium (Pariſiis) conſtituit, ultra quatuor millia Tumorum frigidorum (ſcrophularum) perſanavit, ad Lupiarum genus pertinentium: Nulla ſpecies illum effugit, Inter quas nonnullæ capitis virilis magnitudinem adæquabant: Curationem perficit ſola applicatione familiaris ſibi Emplaſtri, abſque ferri aut ignis ope: Etiamſi vero id curationis genus admirationem pariat, nulla tamen æquiparanda eſt illi quam obtinuit menſe præſenti in Lupia, adnata parti Jecoris gibbæ in Fratre *Berardo*, Monacho Cucullato, monaſterij Forgenſis in Normannia; Ex illo tumore prodiere plus quam quadraginta

ova, quorum quædam gallinaceis magnitudine qaria erant, nonnulla columbinis: Hæc curatio celebris hic eſt ob Lupiæ extraordinariam ſpeciem. *Ex Merturio Amœno anni 1680. Menſ. Maij.*

ADDITAMENTA.

Ex recens Explorates in Re medica DOM. *Nicolai de Blegni.*

EX mandato Domini de la *Reynie* Regi à Conſiliis, & Prætoris Vrbani, unoquoque menſe prodeunt ex officina Dionyſij Thierry, Bibliopolæ, in via Iacobæa, Recenſio generalis Baptiſmatum, Matrimoniorum, & Defunctorum in Vrbe & Suburbiis Lutetianis: Non minimæ utilitatis eſt ejuſmodi Recenſio ad Medicinam; Cum porro præſens folium complectatur obſervationes circa morbos epidemicos, inductos ab Iniquitatibus tempeſtatum, proculdubio plurima in valetudinem publicam ceſſura colligere licebit: Sequentia congeſta ſunt priori hujns anni trimeſtri.

Folium Januarij 1681.

Sacro fonte abluti ſunt.	1594
Mortu;	2789
Supplicio plexi.	2

Morbi.

Ingentia Frigora & pertinacia pepererunt phlegmonas internas, dolores laterum, rheumatiſmos, catarrhos, febres malignas, teneſmos & apoplexias.

Folium Februarij 1681.

Sacro Fonte abluti.	1597
Mortui.	2337
Supplicio affecti.	1

Morbi.

Crebri fuerunt catarrhi in pectus; rheumatiſmi, febres intermittentes, abortus, teneſmi, ſingultus, hydropes. & affectiones apoplecticæ.

Folium Martij 1681.

Baptiſmi ſacramentum ſuſceperunt.	1722
Mortui.	2475
Supplicio affecti.	4

Morbi.

Fluxiones jn pectus, hydropes.

INDEX

INDEX CONTENTORUM.

ANNI QUINTI.

JANUARIUS.

REMEDIUM *Anglicum pro curatione Febrium, Ex mandato Regiæ Majeſtatis publici juris factum, Additis obſervationibus Domini* D'Acquin, *primarii Regis Medici circa compoſitionem prædicti remedii, A Nicolao de Blegny Chirurgo ordinario Sereniſſimi Principis, Fratris Regis, Directore &c.* pag. 1.
Prima *Quinquinæ Infuſio, partem remedii Medici Angli conſtituens.* p. 8.
Regulæ educta ex adverſariis Dom. Primarii Regis Medici, De ratione in uſum ducendi primam illam Infuſionem. ibid.
Secunda *Quinquinæ Infuſio, partem remedii Medici Angli faciens.* ib.
Regulæ deſumptæ ex adverſariis Dom. Primarii Regis Medici, quoad uſum ſecundæ iſtius Infuſionis. p. 9.
Tertia *Quinquinæ Infuſio, pars remedii Anglici.* ib.
Regulæ ex adverſariis Dom. primarii Regis Medici depromptæ, uſum tertiæ infuſionis ſpectantes. ib.
Eſſentia, *aut* Tinctura Quinquinæ, *Pars remedii Medici Angli.* ib.
Regulæ adductæ ex adverſariis Dom. primarii Medici Regii, quoad uſum Eſſentiæ aut Tincturæ Quinquinæ. ib.
Opiata ex Quinquina præparata, partem remedii Medici Angli faciens. ib.
Regulæ depromptæ ex adverſariis Dom. primarii Regiæ Majeſtatis Medici, uſum prædictæ opiatæ ſpectantes. p. 10.
Vinum Purgans, *Partem remedii Medici Angli conſtituens.* ib.
Regulæ deductæ ex adverſariis Dom. Primarii Regis Medici, ad uſum prædicti vini Purgantis attinentes. ib.
Alia regula ex Obſervationibus Ejuſdem Medici deſumptæ, de notandis in uſu remedii Medici Angli. ib.
Aliæ quædam obſervationes ex Ephemeridibus prædicti Dom. primarii Regis Medici depromptæ, circa facultates prædicti remedii. p. 11.
Obſervationes collectæ ex adverſariis Ejuſdem, circa methodum Dom. Talborij, *in præparatione & diſtributione remedii ſibi familiaris.* p. 14.
Febrifugum præſtantiſſimum. p. 17.
Animadverſiones circa uſum illas Febrifugii. ib.
Opii hiſtorica deſcriptio. p. 21.

INDEX.

FEBRUARIUS.

Tractatus novus Medicus, ex Recentiorum mente De Affectibus cordis.

De ſyncope. p.29.
De Palpitatione cordis. p.31.

Facultates & uſus Salium Dom. Seignette.

I. *Verum ſal Polychreſtum.* p.39.
Sal Stomachicum. ib.
Sal Refrigerans. ib.
II. *Sal Anodynum pectorale.* p.40.
III. *Sal Purgans.* p.41.
IV. *Sal Acida temperam.* ib.
V. *Saccharum martis.* p.42.
VI. *Sal Acidum volatile.* ib.
Facultates Præcipuæ & maxime familiares Salis Polychreſti legitimi Dom. Seignette. p.43.

MARTIUS.

Tractatuum novorum Medicorum, Pars tertia, De morbis Mulierum.

Cap. I. *De Chloroſi, ſeu fœdo virginum colore.* p.59.
Cap. II. *De ſuppreſſione menſium.* p.52.
Cap. III. *De Fluxu immodico periodico.* p.54.
Cap. IV. *De Fluore albo.* p.56.
Cap. V. *De Furore uterino.* p.57.
Cap. VI. *De Inflammatione uteri.* p.62.
Cap. VII. *De Hydrope uteri.* p.64.
Cap. VIII. *De Paſſione Hyſterica,* p.59.
Cap. IX. *De Prolapſi uteri,* p.66.

APRILIS.

Diſceptationes de *Acido* & *Alkali.*

Quibus in examen adducuntur objectiones à Domino Boyleo *contra hæc principia allatæ, A Dom.* Franciſco Andrea *D. M.*
Præfatio. p.72.
Experimenta circa dicta Salia, Primum, *comprobans ſpiritus Acidus nihil aliud eſſe quam ſalia Acida in phlegmate diſſoluta.* p.83.
II. Experimentum *Quo oſtenditur ſpiritum aerem Alkali; eſſe volatile in phlegmate diſſolutum.* ib.
III. Experimentum *probans ſpiritus ardentes eſſe ſulphura.* ib.
IV. Experimentum *idem evincens.* ib.
V. Experim. *demonſtrans ſpiritus ardendentes Acida eſſe involuta.* ib.
VI. Experim. *probans olea vegetabilium Acida eſſe involuta.* ib.
VII. Experim. *eandem rem comprobans.* ib.
VIII. Experimentum, *ejuſdem rei confirmativum.* p.84.
IX. Experim. *Evincens pinguedines & axungias animalium Acida eſſe involuta.* ibid.
X. Experimentum *ejuſdem rei confirmativum.*

mativum. p.84.
XI. Experimentum *ejuſdem rei fidem faciens.* ib.
XII. Experim. *Comprobans ſulphura mineralium & metallorum Acida eſſe involuta.* ib.
Primum *Atramentum ſympatheticum.* p.85.
Secundum *Atramentum ſympatheticum.* p.86.
Tertium *Atramentum ſympatheticum.* ib.
Colores permanentes *exſurgunt ex varia natura, ac diverſimoda commixtione ſaltum Acidorum cum Alkalibus.* p.87.
Varia experimenta id confirmantia. ib.
Experimenta *oſtendentia* Odores *procreari* ex Acido & Alkali *varie inter ſe commiſtis.* p.88.

MAIUS.

Series Diſſertationum de Acido & Alkali. p.90.

JUNIUS.

Tractatuum novorum Medico Practicorum ad, Recentiorum mentem, Pars Quarta, De Affectibus Venereis.

Cap. I. *De Lue Venerea.* p.142.
Cap. II. *De Gonorrhœa virulenta.* p.148.
Cap. III. *De Pubonibus Venereis.* p.151.
Cap. IV. *De Ulcuſculis membrum virile infeſtantibus, ſive cancro Penis.* p.152.
Cap. V. *De Verrucis & Porris.* p.153.
Tractatuum novorum Medicorum, ad Recentiorum mentem, *Pars Quinta.*
De Carbunculi *natura & curatione.* p.164.
Tractatuum novorum Medicorum, ex Recentiorum mente, *Pars ſexta.*
De Variolis & Morbilis. 158.
De Febre maligna. 160.

JULIUS.

Hippocrates de uſu *China China*, ad Febrium curationem Authore *Raimundo Reſtaurando*, Sauſpiritenſi, Univerſitatis Monſpelienſis D. Medico.

Præfatio. p.123.
Cap. I. *De Febris Definitione.* 125.
Cap. II. *De Febre Hectica.* 127.
Cap. III. *De Febre Humorali.* 128
Cap. IV. *De cauſa Febrium Humoralium.* 129.
Cap. V. *De cauſa Febris in ſpecie.* 134.
Cap. VI. *De Curatione Febrium Et de* China China. 136.
Cap. VII. *Quomodo Febres à* China China *profligentur.* 137.
Cap. VIII. *De Curatione Febrium ſyncopalium per uſum* Chinæ Chinæ. 137.
Cap. IX. *De Curatione Febrium, & Hepaticæ affectionis per* Chinam Chinam. 140.
Cap. X. *De Curatione Febrium Diaphoreticarum per* Chinam Chinam. 142.
Cap. XI. *De cura Hemitritsi per* Chinam Chinam. 142.
Cap. XII. *De curatione Hydropis ſuccedentis Febribus per* Chinam Chinam. 146.

INDEX.

AUGUSTUS & SEPTEMBER.

Dialogi de Valetudine. 150.

Dialogus I. p. 151.
Dialogus II. 155.
Dialogus III. 160.
Dialogus IV. 164.
Dialogus V. 168.
Dialogus VI. 172.
Dialogus VII. 175.
Dialogus VIII. 180.
Dialogus IX. 186.
Dialogus X. 191.
Dialogus XI. 199.
Repertorium *Facultatis Medicæ, continens Diſpenſationem remediorum omnium Purgantium, Emeticorum, Hidroticorum, Diureticorum, Anodynorum &c.* 201.
Dialogus XII. 210.
Spolia vanitatis Animæ mundi conſecrata. 212.

OCTOBER.

Tractatus de Meteoris, Et Cometa qui apparuit anno 1680. Domini Guepini Redonenſis. 226.

Fons Mineralis prope Arelamte repertus, in Gallia Narbonenſi, Et de ejus viribus. 231.
Num Aquæ minerales, quoquo modo in uſum veniunt utiles ſint an noxiæ. 233

NOVEMBER & DECEMBER.

Diſſertatio de Sanitate & Morbo, In qua diſquiritur, An ſanitas ab Animi paſſionibus labefactari queat. 240

Tractatus *de uſu Glaciei.* 244
Obſervatio *de vi Imaginationis in Gravida, Et de Fœtu monſtroſo.* 549
Monſtri bicorporei deſcriptio. 250
Lupia inſignis ova continens. ib.
Additamenta quædam ex N. de Blegni. 251.

FINIS.

MVSEVM
BRITAN
NICVM